

Ordu İli ve Yöresi Ağızları

(İnceleme-Metinler-Sözlük)

Necati DEMİR

Türk Dil Kurumu Yayınları

Necati DEMİR

ORDU İLİ VE YÖRESİ AĞIZLARI

(İnceleme-Metinler-Sözlük)

Demir, Necati

Ordu ili ve yöresi ağızları: inceleme – metinler - sözlük / Necati Demir .— gözden geçirilmiş 2. bsk. —Ankara: Türk Dil Kurumu, 2022.

648 s.; 24 cm .— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 788)

ISBN 978-975-17-5142-3

1. Türk Dili – Ağızlar I.k.a.

417.1

Türk Dil Kurumu Yayınları

ORDU İLİ VE YÖRESİ AĞIZLARI
(İnceleme-Metinler-Sözlük)

Necati DEMİR

Gözden Geçirilmiş Baskı

Ankara, 2022

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Türk Dil Kurumu Yayınları: 788

ORDU İLİ VE YÖRESİ AĞIZLARI

Prof. Dr. Necati DEMİR

•

İnceleyiciler:
Prof. Dr. Ali AKAR
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

•

Metin Denetimi:
TDK - Kübra KICIR

•

Sayfa ve Kapak Tasarımı:
TDK - Dilek ŞERBETÇİ

•

Baskı:
Kalkan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cadde Ali Bey İş Hanı No.: 99/32
06070 Altındağ / ANKARA
Telefon: +90 (312) 342 16 46
Belgegeçer: +90 (312) 384 57 46

•

Birinci Baskı: Ankara, 2001
İkinci Baskı (Gözden Geçirilmiş): Ankara, 2022 Mayıs
Baskı Sayısı: 500 adet
ISBN: 978-975-17-5142-3

•

Dağıtım:
Türk Dil Kurumu
Atatürk Bulvarı No.: 217
06680 Kavaklıdere / ANKARA
Telefon: +90 (312) 457 52 00
Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83
Genel ağ: http://tdk.gov.tr

•

©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

*Bu çalışmamı, babam **Mehmet Demir**'in aziz hatırasına ithaf ediyorum.*

İçindekiler

İKİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ • 13
ÖN SÖZ • 15
METİNLERDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ • 17
KAYNAKLAR • 21
KISALTMALAR • 27

GİRİŞ • 29
TARİH • 29
A. DÂNİŞMENDLİLER DÖNEMİ • 29
B. SELÇUKLULAR DÖNEMİ • 32
C. HACIEMİROĞULLARI BEYLİĞİ DÖNEMİ • 33
Ç. OSMANLI DÖNEMİ • 35
D. CUMHURİYET DÖNEMİ • 36
ORDU YÖRESİNİN ETNİK YAPISI • 36
ORDU İLİNİN FİZİKİ COĞRAFYASI • 40
BÖLGENİN DİYALEKTOLOJİK DURUMU • 42

BİRİNCİ BÖLÜM
DİL İNCELEMESİ • 49
SES BİLGİSİ • 51
ÜNLÜLER • 51
A. YAZI DİLİNDE BULUNMAYAN ÜNLÜLER • 51
B. UZUN ÜNLÜLER • 53
1. Ünsüz düşmesi sonucu oluşan uzun ünlüler • 54
2. Hece kaynaşması sonucu oluşan uzun ünlüler • 54
3. Ünlü karşılaşmasıyla oluşan uzun ünlüler • 55

4. Tonlama ve vurgu ile ilgili uzunluklar • 55
5. Yabancı kelimelerdeki uzunluklar • 56
C. KISA ÜNLÜLER • 56
Ç. GENİZ ÜNLÜLERİ • 57
D. İKİZ ÜNLÜLER • 57
E. DİL BENZEŞMESİ • 58
1. Yabancı Kelimelerde Dil Benzeşmesi • 60
2. Dil Benzeşmesinin Bozulması • 61
F. UYUM DEĞİŞMESİ • 63
G. DUDAK BENZEŞMESİ • 63
Ğ. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ • 67
1. Kalın Ünlülerin İncelmesi • 67
2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması • 68
3. Geniş Ünlülerin Daralması • 69
4. Dar Ünlülerin Genişlemesi • 69
5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması • 69
6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi • 70
H. ÜNLÜ DÜŞMESİ • 70
I. ÜNLÜ TÜREMESİ • 71
Ön türeme • 71
İç türeme • 71
Son türeme • 71
ÜNSÜZLER • 71
A. YAZI DİLİNDE BULUNMAYAN ÜNSÜZLER • 72
B. ÜNSÜZ UYUMU • 74
C. ÖN SES ÜNSÜZLERİ • 75
Ç. ÖN SES ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ • 76
D. ÜNSÜZ TÜREMESİ • 77
E. ÜNSÜZ DÜŞMESİ • 77
F. İÇ SES ÜNSÜZLERİ • 77
1. İç Seste Tonlulaşma • 78
2. İç Seste Tonsuzlaşma • 79
3. İç Seste Sızıcılaşma • 79

4. İç Seste Dudaklılaşma • 80
5. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler • 80
6. İç Seste Öteki Ünsüz Değişmeleri • 81
7. İç Seste Ünsüz Benzeşmeleri • 81
G. ÜNSÜZ DÜŞMESİ • 83
H. ÜNSÜZ TÜREMESİ • 84
I. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ • 84
İ. İKİZ ÜNSÜZÜN TEKLEŞMESİ • 85
J. HECE KAYNAŞMASI • 85
K. HECE YUTUMU • 85
L. ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME • 86
M. SON SES ÜNSÜZLERİ • 86
1. Son Seste Ünsüz Değişmeleri • 86
2. Son Seste Tonlulaşma • 86
3. Son Seste Sızıcılaşma • 87
4. Son Seste Ünsüz Düşmeleri • 87
5. Son Seste Ünsüz Türemesi • 88
ŞEKİL BİLGİSİ • 89
İSİMLER • 89
A. İSİM TÜRETME (YAPIM) EKLERİ • 89
1. İsimden İsim Türetme Ekleri • 89
2. Fiilden İsim Türetme Ekleri • 91
B. HÂL EKLERİ • 93
1. İlgi hâli • 93
2. Yükleme hâli • 93
3. Yönelme hâli • 94
4. Bulunma hâli • 95
5. Ayrılma hâli • 95
6. Eşitlik hâli • 96
7. Vasıta hâli • 96
8. Yön gösterme hâli • 97
9. Sebep gösterme hâli • 97

C. İSİMLERDE ÇOKLUK • 97
Ç. İYELİK EKLERİ • 98
D. AİTLİK EKİ • 99
E. SORU EKİ • 100
ZAMİRLER • 100
A. ŞAHIS ZAMİRLERİ • 100
B. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRİ • 102
C. İŞARET ZAMİRLERİ • 103
Ç. SORU ZAMİRLERİ • 104
D. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ • 104
SIFATLAR • 105
A. VASIFLANDIRMA SIFATLARI • 105
B. BELİRTME SIFATLARI • 105
1. İşaret Sıfatları • 105
2. Sayı Sıfatları • 106
3. Soru Sıfatları • 106
4. Belirsizlik Sıfatları • 107
ZARFLAR • 108
A. YER VE YÖN ZARFLARI • 108
B. ZAMAN ZARFLARI • 108
C. NİTELEME VE DURUM (HÂL) ZARFLARI • 109
Ç. AZLIK-ÇOKLUK ZARFLARI • 109
FİLLER • 110
A. FİİL TÜRETME EKLERİ • 110
1. Fiilden Fiil Türetme Ekleri • 110
2. İsimden Fiil Yapma Ekleri • 110
B. ŞAHIS EKLERİ • 110
C. ŞEKİL VE ZAMAN EKLERİ • 111
1. Şimdiki Zaman • 111
2. Geniş Zaman • 115
3. Bilinen Geçmiş Zaman • 118
4. Öğrenilen Geçmiş Zaman • 120
5. Gelecek Zaman • 122

6. Şart • 124
7. İstek • 125
8. Gereklilik • 126
9. Emir • 127
Ç. FİİLLERİN BİRLEŞİK KİPLİ ÇEKİMLERİ • 127
1. HİKÂYE • 127
Geniş Zamanın Hikâyesi • 128
Bilinen Geçmiş Zamanın Hikâyesi • 128
Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi • 129
Gelecek Zamanın Hikâyesi • 129
Şartın Hikâyesi • 130
İsteğin Hikâyesi • 130
Gerekliğin Hikâyesi • 130
2. ŞART • 131
Şimdiki Zamanın Şartı • 131
Geniş Zamanın Şartı • 131
Bilinen Geçmiş Zamanın Şartı • 132
Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı • 132
Gelecek Zamanın Şartı • 133
3. RİVAYET • 133
Geniş Zamanın Rivayeti • 134
Gelecek Zamanın Rivayeti • 134
Şartın Rivayeti • 134
İsteğin Rivayeti • 135
Soru Eki • 135
Ç. YARDIMCI FİİLLLER • 136
1. İsimlere gelen yardımcı fiiller • 136
2. Fiillere gelen yardımcı fiiller • 136
D. EK-FİİL • 136
1. Şimdiki ve Geniş Zamanı • 137
2. Bilien Geçmiş Zamanı • 137
3. Öğrenilen Geçmiş Zamanı • 137
4. Şartı • 137

E. SIFAT-FİİL EKLERİ • 138
F. ZARF-FİİL EKLERİ • 139
EDATLAR • 143
A. ÜNLEM EDATLARI • 143
1. Ünlemler • 143
2. Seslenme Edatları • 144
3. Cevap Edatları: • 144
4. Gösterme Edatları • 145
B. BAĞLAMA EDATLARI • 145
1. Sıralama Edatları • 145
2. Denkleştirme Edatları • 145
3. Karşılaştırma Edatları • 146
4. Cümle Başı Edatları • 146
5. Sona Gelen Edatlar • 147
C. SON ÇEKİM EDATLARI • 147
ki edatı • 147
SONUÇ • 148

İKİNCİ BÖLÜM METİNLER • 153
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM SÖZLÜK • 303

İKİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ

Ordu İli ve Yöresi Ağızları başlıklı bu çalışmamızın ilk baskısı 2001 yılında yapılmıştı. İkinci baskısının yapılabilmesi için pek çok yenilik gerekti. Ancak aradan yaklaşık 20 yıl gibi bir zaman geçince bilgisayar teknolojilerindeki değişiklikler bizi bir hayli zorladı fakat sonuçta çalışmayı yeni bir baskıya hazırlamış olduk.

Öncelikle zamanın çok kıymetli olduğunu söylemek isterim. Bu çalışmanın metinleri, 1996-1998 yılları arasında bizzat tarafımdan derlenmiş ve yazıya aktarılmıştı. O yıllarda mümkün olduğunca halk kültürü konularından derleme yapmaya çalışılmış, sorular hep halkın iç içe olduğu konular ile ilgili olmuştu. Şimdi metinleri gözden geçirdiğimizde aradan geçen 24 yılda yörenin sosyal hayatında çok şeyin değiştiğini gördük. Aslında o günlerde metinleri derlerken küçük bir "Ordu İli Ansiklopedisi" hazırlanmıştır. Bu durum, şimdi daha iyi anlaşılmaktadır.

Bu çalışma ikinci baskıya hazırlanırken sadece sözlük bölümünde değişiklikler ve düzenlemeler yapılmıştır. Birinci baskıdaki sözlük, metinde geçen mahallî sözcüklere ve tespit edip tuttuğumuz notlara dayanmakta idi. O sözcükler, birinci baskıdan alınarak Türk Dil Kurumunun hazırladığı *Derleme Sözlüğü*'ne eklenmiştir. Böylece bahsedilen sözlüğe yüzlerce sözcük ölçüsünde katkıda bulunmuş olduk.

Ordu İli ve Yöresi Ağızları'nın ikinci baskısında "Sözlük Bölümü", birinci baskıda yer alan metinlerin gramatikal indeksi yapılarak oluşturulmuştur. Ağız metinlerinde; yazı dilinden farklı ünlü ve ünsüz sesler, ses değişmesi, ses düşmesi, hatta hece düşmesi çok fazla olduğu için gramatikal sözlüğün hazırlanması ve örnek birliği zorluklarla gerçekleştirilmiştir. Öncelikle bütün sözcükler, kök / taban ile ekler olmak üzere birbirinden ayrılmıştır. Ses değişikliği gösteren her biçim (*zatdan, zatdı, zaten, zatı, zattan, zattı, zatti*), ayrı ayrı madde başı olarak alınmıştır. Eklere de hiçbir şekilde müdahale edilmemiş, olduğu biçimiyle alfabetik sırayla dizilmiştir (*başli-ya, başli-yalar, başli-yo, başli-yoduk*...). Madde başlarında ses değişmeleri ve düşmeleri sonucu tanınmayacak duruma gelen sözcüklerin parantez içerisinde ölçünlü dildeki biçimi verilmiştir [**ana-** (< *anla-*) Anlamak, **ari-** (< *arı-yor*) Aramak].

Çalışmamızın birinci baskısından bu yana yıllar geçti, çok şey değişti fakat vefa değişmedi. Bu çalışma hazırlanırken ve birinci baskısı yapılırken hocalarım Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un, Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız'ın, Prof. Dr. Bilâl Yücel'in, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'un, Prof. Dr. Leylâ Karahan'ın teşvikleri ve yardımları unutulamaz. Hocalarıma teşekkürlerimi tekrar sunmayı zevkli bir borç sayıyorum.

Çalışmamızın ikinci baskıya hazırlanması sırasında Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Gürer Gülsevin'in pek çok konuda yardımını gördük. Saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Çalışmamızı ikinci baskıya hazırlarken sevgili oğullarım M. Ozan Demir ve M. Oğuzhan Demir'den teknik destek aldık. Ayrıca bu baskının haritasını, sevgili öğrencimiz Murat Karagöz hazırladı. Emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Necati DEMİR

Ümitköy / Ankara, 2022

ÖN SÖZ

Türkiye Türkçesi ağızları, Türkçenin canlı müzesidir. Hem dilin zenginliği hem de tarihî gelişmesinin takibi, Türkiye Türkçesi ağızlarında görülmektedir. Tarih boyunca Türkçe konuşulan hemen bütün coğrafyalardan Anadolu'ya göçlerin olduğu düşünülürse müzenin zenginliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Bu zenginliklerin belirlenmesi için Türkiye Türkçesi ağızları hakkında pek çok ciddi çalışma yapılmıştır. Özellikle son yıllarda ağız araştırmalarına verilen ağırlık sevindiricidir fakat henüz bölgelerin tamamı çalışılamadığı için, bu konuda yeterli bir düzeye gelindiğini söylemek zordur.

Ağız araştırmaları açısından yeterli çalışmaların yapılmadığını düşündüğümüz bölgelerden biri de Ordu ili ve yöresiydi. Yaklaşık yedi yüz yıldır Türk vatanı olan ve en az yedi Oğuz boyunun yerleştiği bu bölgenin akademik seviyede araştırılmaması büyük bir eksiklikti. Çocukluk ve gençlik yıllarımızın bir bölümünün bu ilde geçmesinin ağız araştırmaları için avantaj olduğunu düşünerek çalışmalara başladık.

Bu araştırmanın kaynağı, 1996-1998 yılları arasında bizzat yaptığımız derlemelerdir. İki yıl boyunca bölgedeki yerleşim birimlerinin yarısından fazlasında derleme, inceleme ve gözlem yapma imkânı bulduk. Ağız araştırmaları ile beraber bölgenin sözlü kültürlerinden efsaneler, masallar, mâniler vb. gibi konularda müstakil çalışma yapmayı düşündüğümüzden çok sayıda insanla konuştuk. Tamamı 121 kasete ulaşan arşivimizden yalnızca bir bölümünü yazıya aktardık. Metinlerdeki örneklerin yetmediği konularda diğer kasetlerden yararlandık.

Kasetlerin yazıya aktarılması sırasında, ağız araştırmalarında birliğin sağlanması için Türk Dil Kurumu tarafından teklif edilen "Ağız Araştırmaları Çeviri Yazı İşaretleri" kullanılmıştır. Araştırma bölgemizde açık bir şekilde duyulan ve Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan çeviri yazı listesinde yer almayan *ç-ş* arası ünsüz için tarafımızdan *ç* işareti ilave edilmiştir.

Kasetlerin tamamını dinleme, seçilen metinleri yazıya aktarma ve dil incelemesi bittikten sonra, bölgeye yeniden giderek gözlem de yaptık. Böylece tespitlerimizin doğruluğunu kontrol etme fırsatı bulduk.

Bütün bunlardan sonra şekillenen çalışmamız "Giriş"ten sonra üç bölümden oluşmuştur: "İnceleme", "Metin" ve "Sözlük".

"Giriş" bölümünde, bölgenin diyalektolojik yapısıyla alakalı konuları ele aldık. Bu çerçevede, bölgeye Türklerin yerleşmesini ve daha sonraki aşamalarını incelemeye çalıştık. Devamında, tarihî kayıtları esas alarak Ordu ili ve yöresinin etnik yapısını araştırdık. Ordu ilinin fiziki coğrafyası hakkında bilgi verdikten sonra yaptığımız araştırmalara dayanarak bölgenin diyalektolojik durumunu özetledik.

"İnceleme" bölümü ise ses bilgisi ve şekil bilgisini içermektedir. Bu bölümü kaleme alabilmek için seçerek yazıya aktardığımız metinlerin yanı sıra derlediğimiz kasetlerin hemen hepsini tekrar tekrar dinledik. Bu yüzden konular hakkında bolca örnek verebildik. Bazı konularda ise örnek çok fazla olduğu için tamamını yazamadık. Örneklerin devamını bildirmek için "..." işaretini kullandık. Seçilen örneklerin hemen yanına, kolayca anlaşılabilmesi için, yazı dilindeki karşılıklarını parantez içerisinde yazdık. Yazı diliyle farklılık göstermeyen örneklerde ve uzun cümlelerde bu yola başvurmadık.

Metinler, yukarıda da belirttiğimiz gibi, derlemelerimizin tamamı değildir. Yaptığımız derlemelerden seçtiğimiz 137 metindir. Bunlar, 96 yerleşim merkezine tekabül etmektedir. Seçtiğimiz metinlerin konusu çok çeşitlidir. Bölge insanlarının yaşayış biçimi, inançları, tarihi, coğrafyası, halk edebiyatı mahsulleri, meslekleri gibi çok çeşitli meseleleri yansıtan bu metinlerin başka konularda araştırma yapacaklar için de kaynak olabileceğini düşünmekteyiz.

Sözlük, hem derlemeler hem de yıllar önce tutmaya başladığımız notlardan oluşmuştur. Bu bölümde yer alan kelimelerden numaralı olanlar metinlerden alınmış, numarasızlar ise tuttuğumuz notlardan ilave edilmiştir.

Çalışmalarımın her safhasında değerli görüşlerinden yararlandığım hocalarım Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'a ve Doç. Dr. Bilâl Yücel'e sonsuz teşekkürlerimi sunmayı zevkli bir borç sayıyorum.

Bu eserin hazırlanmasında teşviklerini gördüğüm kıymetli hocalarım Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız'a, Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'a ve Prof. Dr. Leylâ Karahan'a saygı ve şükranlarımı sunuyorum.

Hem derlemeler hem de metinlerin tashihi sırasında yardımlarını gördüğüm Edebiyat Öğretmeni Fikriye Demir'e, yine derlemeler yaptığım zamanlarda bana eşlik eden meslektaşım Selim Yücel'e ve öğrencim Şakir Aksoy'a da teşekkür borçluyum.

Doç. Dr. Necati DEMİR

Sivas, 1998

METİNLERDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

- ˉ : Normalden uzun ünlü
- ˘ : Normalden kısa ünlü
- ~ : Geniz ünlüsü
- . : Normalden kapalı ünlü
- ˚ : Yarı yuvarlak ünlü (üstte)
- ˊ : Yarı ince yarı kalın ünlü
- ˠ : Ulama işareti
- ˥ : İkiz ünlü işareti
- ˂ : Yükselen ton işareti
- ˩ : Alçalan ton işareti
- ̣ : Düşmek üzere olan ünsüz işareti (altta)
- ʼ : Ünsüzlerde teşekkül noktasının öne kayması
- a : Normal a sesi
- ā : Normalden uzun a sesi
- å : Yarı yuvarlak, geniş, kalın (a~o arası) ünlü
- á : Yarı kalın, düz, geniş (a~e arası) ünlü
- ȧ : Yarı geniş, düz, kalın (a~ı arası) ünlü
- e : Normal e sesi
- ē : Normalden uzun e sesi
- ė : Yarı yuvarlak, geniş, ince (e~ö arası) ünlü
- ė : Yarı geniş, düz, ince (e~i arası) ünlü
- ı : Normal ı sesi
- ī : Normalden uzun ı sesi
- ĭ : Normalden kısa ı sesi
- ĺ : Yarı kalın, düz, dar (ı~i arası) ünlü
- ĭ : Yarı yuvarlak, ince, dar, (ı~u arası) ünlü
- i : Normal i sesi

i̱ : Normalden uzun i sesi
ɨ : Yarı yuvarlak, kalın, dar (i~ü arası) ünlü
ɪ̱ : Normalden kısa i sesi
o : Normal o sesi
o̱ : Normalden uzun o sesi
ȯ : Yarı geniş, yuvarlak, kalın (o~u arası) ünlü
ǫ : Yarı kalın, yuvarlak, geniş (o~ö arası) ünlü
ö : Normal ö sesi
ö̱ : Normalden uzun ö sesi
ȯ : Yarı geniş, yuvarlak, ince (ö~ü arası) ünlü
u : Normal u sesi
ū : Normalden uzun u sesi
ŭ : Normalden kısa u sesi
ú : Yarı kalın, yuvarlak, dar, (u~ü arası) ünlü
ȯ : Yarı geniş, yuvarlak, kalın (o~u arası) ünlü
ü : Normal ü ünlüsü
ū : Normalden uzun ü sesi
ŭ : Normalden kısa ü sesi
£ : b~v arası ünsüz
ç : c~j arası ünsüz
ć : Normalden daha önde telâffuz edilen hafif sızıcı c ünsüzü
Ç : Yarı tonlu, c~ç arası ünsüz
ḉ : Normalden daha önde telaffuz edilen hafif sızıcı ç ünsüzü
ç : ç~ş arası ünsüz
F : Yarı tonlu v~f arası ünsüz
ğ : Düşmek üzre olan ğ sesi
g : Tonlu, ön damak g ünsüzü
ġ : Tonlu, orta damak g ünsüzü
ǵ : Kalın hecelerle hece kuran ön damak ünsüzü
g : Orta damak g'sı
h : Nefesli h ünsüzü
h : Tonsuz, orta damak, sızmalı h ünsüzü
k : Hırıltılı h'nın ön damaklı karşılığı

k : Tonsuz, ön damak k ünsüzü

ķ : Tonsuz, orta damak, patlamalı k ünsüzü

K : Yarı tonlu, ön damak k (k~g arası) ünsüzü

Ķ : Yarı tonlu art damak ķ (ķ~ġ arası) ünsüz

k̲ : Kalın ünlülerle hece kuran ön damak ünsüzü

ķ̲ : Orta damak k ünsüzü

l̲ : Düşmek üzre olan l ünsüzü

Ỳ : Ön damak l'si

ŋ : Damaklı geniz ünsüzü

P : Yarı tonlu b~p arası ünsüz

r̲ : Düşmek üzere olan r ünsüzü

r̃ : Titrekliği uzatılan r ünsüzü

S : z~s arası ünsüz

Ş : ş~j arası ünsüz

T : Yarı tonlu d~t arası ünsüz

v̇ : Çift dudak v ünsüzü

y̲ : Düşmek üzere olan y ünsüzü

KAYNAKLAR

ACAR, Cemal (1970), *Ordu Vilâyeti Ağzı*, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, İstanbul.

ALAP, Ülker 1960, *Perşembe Ağzı*, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), DTCF, Ankara.

ARAT, Reşid Rahmeti (1979), *Kutadgu Bilig I*, Metin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1985), *Kudadgu Bilig II*, Çeviri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1979), *Kutadgu Bilig III*, İndeks, (Neşre Hazırlayanlar: Kemal Eraslan - O. F. Sertkaya - N. Yüce), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

____ (1992), *Edib Ahmed b. Mahmud Yükneki - Atabetü'l-Hakayık*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

ATALAY, Besim (1986), *Divanü Lûgat-it-Türk Dizini*, İndeks, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

AYDIN, Mehmet (1992), *Aybastı Ağzı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.

AZİZ B. ERDEŞİR-İ ESTERÂBADÎ (1990), *Bezm u Rezm*, (Çeviren: Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

BANGUOĞLU, Tahsin (1974), *Türkçenin Grameri*, Baha Matbaası, İstanbul.

BELİKIRIK, Olcay (1968), *Ordu Vilâyeti Ağzı*, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, İstanbul.

BİLGEGİL, M. Kaya (1984), *Türkçe Dilbilgisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

BRENDEMON, Bernt (1996), "Trabzon Çepni Ağzı ve Tepegöz Hikâyesinin Bir Çepni Varyantı", *Uluslar Arası Türk Dili Kongresi 1996* içinde, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara, s. 211-223.

____ (1999), "Doğu Karadeniz Ağızlarındaki -mIş'lı Geçmiş Zaman Üzerine Bir Not", *3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996* içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 199-206.

BURAN, Ahmet (1996), *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1997), *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Caferoğlu, Ahmet (1944), *Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar*, Bürhaneddin Matbaası, İstanbul.

____ (1984), *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 1968.

____ (1994), *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitabevi, İstanbul.

____ (1994), *Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

CAHEN, Claude (1979), *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, (Tercüme: Berna Moran), e Yayınları, İstanbul.

CAN, Meral (1958), *Ordu Ağzı*, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), DTCF, Ankara.

ÇEBİ, Sıtkı (1973), *Ordu Tarihi ve 50. Yılda Ordu Şehri*, Ordu Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ordu.

DEMİR, Necati (1996), *Dânişmend-nâme'nin Dil Özellikleri (Gramer-Metin-Sözlük)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.

____ (1997), "Danişmend Gâzî ve Şehadeti", *Tarih ve Medeniyet*, S 35 içinde, s. 24-27.

____ (1998), "Giresun ve Ordu Yöresi Ağızları Üzerine", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S 7 içinde, Sivas, s. 139-166.

____ (1999), "Anadolu'da Teşekkül Etmiş Halk Hikâyelerinde Haçlı Seferlerinin İzleri", *Uluslararası Haçlı Seferleri Sempozyumu* içinde, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s. 195-211.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1984), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.

DİLCİMEN, Kazım (1940), *Canik Beyleri*, Ahali Matbaası, Samsun.

DURAN, Suzan (1956), "Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözler", *TDAY Belleten 1956* içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 1-110.

EDİP, Kemal (1991), *Urfa Ağzı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (1983), *Kars İli Ağızları*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.

____ (1984), *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil-*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.

____ (1996), *Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

____ (1973), "-maç, -meç Eki Üzerine", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C XXI, Aralık içinde, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, s. 83-88.

EREN, Hasan (1993), "Sırça Köşkte...", *Türk Dili*, S 499 içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 1-82.

EREN, M. Emin (1997), *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

ERGİN, Muharrem (1971), *Azeri Türkçesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

____ (1986), *Türk Dil Bilgisi,* Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

____ (1990), *Dede Korkut Kitabı I*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1991), *Dede Korkut Kitabı II*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

ERİNÇ, Sırrı (1945), "Kuzey Anadolu Kenar Dağlarının Ordu-Giresun Kesiminde Landşaft Şeritleri", *Türk Coğrafya Dergisi*, S VII-VIII içinde, Türk Coğrafya Kurumu Yayını, Ankara, s. 119-137.

ERTEN, Münir (1994), *Diyarbakır Ağzı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

FURTUN, Fülya (1972), *Ordu İli Merkez Ağzı*, (Yayımlanmamış mezuniyet tezi), Erzurum.

GABAİN, A. Von (1988), *Eski Türkçenin Grameri*, (Tercüme: Mehmet Akalın), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

GEMALMAZ, Efrasiyap (1978), *Erzurum İli Ağızları*, C I, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.

____ (1978), *Erzurum İli Ağızları*, C II, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.

____ (1978), *Erzurum İli Ağızları*, C III, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.

GÜLENSOY, Tuncer (1988), *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1979), "24 Oğuz Boyunun Anadolu'daki İzleri", *Türk Halkbilim Araştırmaları Yıllığı 1977* içinde, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 73-98.

____ (1984), "Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme", *TDAY Belleten 1984* içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 87-147.

____ (1985), "Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki", *Türk Kültürü Araştırmaları Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu Armağanı* içinde, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, s. 282-295.

____ (1988), "Karadeniz Ağızlarına Toplu Bir Bakış", *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri* içinde, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yayını, Samsun, s. 205-208.

GÜLENSOY, Tuncer - Ahmet Buran (1992), *Tunceli Yöresi Ağızlarından Derlemeler*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

____ (1994), *Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

GÜNAY, Turgut (1978), *Rize İli Ağızları,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

HACIEMİNOLU, Necmettin (1984), *Türk Dilinde Edatlar*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

____ (1991), *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

HATİPOĞLU, Vecihe (1981), *Türkçenin Ekleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

HAYASHI, Tooru (1984), "Dialect on the Eastern Turkish Coast of the Black Sea: A Preliminary Report" içinde, Gengo Kenkyu, s. 1-107.

____ (1990), "Anadolu Ağızlarının Coğrafi Dağılımı Üzerine Bir Deneme Çalışması", *IV. Dilbilim Sempozyumu Bildirileri* içinde, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 233-241.

İBN BİBİ (1996), *El Evamirü'l-Ala'iye Fi'l-Umur'l-Ala'iye (Selçuk Name) I*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

KALAY, Emin (1998), *Edirne İli Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

KARA, Yalçın (1972), *Keşap/Giresun Ağzı*, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Erzurum.

KARAHAN, Leylâ (1996a), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1996b), "Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri", *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'a Armağan*, içinde s. 205-236, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

____ (1997), "Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar", *Türk Dili*, S. 550, içinde s. 291-297, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

KORKMAZ, Zeynep (1994a), *Bartın ve Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1994b), *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1958), "Türk Dilinde -ça Eki ve Bu Ekle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme", *TDAY Belleten 1958* içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 41-68.

____ (1961a), "Türkçede ok/ök Kuvvetlendirme Edatı Üzerine", *TDAY Belleten 1961* içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 13.

____ (1991b), "uçun/üçün/için vb. Çekim Edatları Üzerine", *TDAY Belleten 1961* içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 31-35.

____ (1959), "Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu", *TDAY Belleten 1959* içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 81-93.

MANSUROĞLU, Mecdut (1949), "Türkçede Zamir Çekimi", *TDED*, C III, S 3-4, İstanbul 1949 içinde, Ankara, s. 501-518.

MUALLİM NÂCÎ (1987), *Lugât-ı Nâcî*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

OLCAY, Selâhattin (1995a), *Erzurum Ağzı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1995b), *Doğu Trakya Yerli Ağzı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

OLCAY, Selâhattin - A. B. Ercilasun - Ensar Aslan (1988), *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

ÖZ, Mehmet (1999), *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara

ÖZAYDIN, Abdülkerim (1993), "Danişmendliler", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C 8 içinde, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, İstanbul, s. 470.

ÖZKAN, Fatma (1997), *Osmaniye Tatar Ağzı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

REDHOUSE, Sır James W. (1978), *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

RUNCİMAN, Steven (1992), *Haçlı Seferleri Tarihi*, C II, (Çeviren: Fikret Işıltan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

SAĞIR, Mukim (1995a), *Erzincan ve Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1995b), "Anadolu Ağızlarında Ünlüler", *TDAY Belleten 1995* içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 377-390.

____ (1995c), "Anadolu Ağızlarında Ünsüzler", *TDAY Belleten 1995* içinde, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 391-409.

SAN, Sabri Özcan (1990), *Gümüşhane Kültür Araştırmaları ve Yöre Ağızları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Sümer, Faruk (1992a), *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.

____ (1992b), *Tirebolu Tarihi*, Tirebolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları, İstanbul.

____ (1991a), "Çepniler -I-", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S 55, Temmuz içinde, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul, s. 3-11.

____ (1991b), "Çepniler -II-", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S 56, Ağustos içinde, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul, s. 3-10.

____ (1991c), "Çepniler -III-", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S 57, Eylül içinde, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul, s. 5-18.

____ (1991ç), "Çepniler -IV-", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S 58, Ekim içinde, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul, s. 4-25.

ŞEMSEDDİN SAMİ (1987), *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

ŞİMŞEK, Aysel (1984), *Bozat (Bulancak/Giresun) Köyü Ağzı*, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Elazığ.

TEKİN, Şinasi (1976),*Uygurca Metinler II, Maytrısimit*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara.

TEKİN, Talat (1988), *Orhon Yazıtları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

THOMSEN, K. (1997), "Türkçede Kapalı 'e'", (Çeviri: Günay Karaağaç), *Türk Dünyası Araştırmaları*, S 51, Aralık içinde, Ankara, s. 193-196.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri (1977), *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

TURAN, Osman (1971), *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Turan Neşriyat Yurdu Yayınları, İstanbul.

____ (1993), *Selçuklular Tarihi ve Türk İslâm Medeniyeti*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

TDK (1963-1982), *Derleme Sözlüğü*, C I-XII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1963-1977), *Tarama Sözlüğü*, C I-VII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

____ (1988), *Türkçe Sözlük*, C I-II, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

UNAT, Faik Reşat (1972), *Tarih Atlası*, Kanaat Yayınları, İstanbul.

UZLUK, F. N. (1952), *Anadolu Selçukluları Tarihi III*, Ankara.

(UZUNÇARŞILI), İsmail Hakkı - Rıdvan Nafiz (1928), *Sivas Şehri*, Devlet Matbaası, İstanbul.

____ (1977), *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

YAVUZ, Kemâl (1979), "Ermenek Kazasının Başdere Köyleri Ağzı", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, Ahmet Caferoğlu Özel Sayısı* içinde, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, Erzurum, s. 451-506.

YAVUZ, Orhan (1991), "Türkçede 'Kapalı e'", *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat. Fakültesi. Edebiyat Dergisi*, S 6 içinde, Selçuk Üniversitesi Yayını, Konya, s. 271-306.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin (1985), *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

____ (1984), "Ordu Yöresine Ait Bazı Folklor Unsurlarının Tarihi Kökenleri", *III. Milletlerarası Folklor Kongresi Bildirileri* içinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 439-446.

____ (1997), "Ordu Adının Kökeni" *Ordu'da Dört Mevsim*, S 1, Haziran içinde, Ordulular Derneği Yayını, Ankara, s. 8-11.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin - Ünal Üstün (1992), *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Yınanç, Mükrimin Halil (1944), *Türkiye Tarihi-Selçuklular Devri*, İstanbul.

ZİYA ŞÜKÛN (1984), *Farsça-Türkçe Lûgât, Gencine-i Güftâr*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

KISALTMALAR

a.	: ad
Alm.	: Almanca
Ar.	: Arapça
age.	: adı geçen eser
agm.	: adı geçen makale
agt.	: adı geçen tez
agy.	: adı geçen yer
bk.	: bakınız
Bulg.	: Bulgarca
C	: cilt
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
DTCFD	: *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*
Ens.	: Enstitüsü
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
İng.	: İngilizce
İt.	: İtalyanca
krş.	: karşılaştırınız
Lat.	: Latince
Moğ.	: Moğolca
Rum.	: Rumca
Rus.	: Rusça
S	: sayı
s.	: sayfa
T.	: Türkçe
TDAY	: *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*
TDEA	: Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları

TDED	: *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
THBAY	: *Türk Halkbilim Araştırmaları Yıllığı*
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Ü	: Üniversite
vb.	: ve benzeri, ve başkası
Y.	: Yunanca
Yay.	: Yayınları, Yayını

GİRİŞ

TARİH

A. DÂNİŞMENDLİLER DÖNEMİ

Dânişmendliler, Malazgirt Savaşı'ndan (1071) hemen sonra tarih sahnesinde yer almaya başlayan; Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Yozgat, Kayseri, Malatya, Gümüşhane ve yörelerinde hâkimiyetini sürdüren ilk Anadolu Türk beyliklerinden biridir. Anadolu Selçukluları, 1178 yılında bu beyliğin varlığına son verip topraklarına sahip olmuştur.

Dânişmendliler, başlangıçta Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlıydılar. Daha sonra beylik hâlini aldılar. İlk başkentleri Sivas'tır. Beyliğin kurucusu Melik Dânişmend Gazi; Anadolu'da hâkim olduğu bölgeleri çok kısa bir zaman içerisinde genişletmiş, daha sonra çok çeşitli sebeplerden dolayı Anadolu Selçuklu Devleti'nden bağımsız hareket etmeye başlamıştır. Neticede Dânişmendliler; bazen müstakil devlet görüntüsü vermiş, bazen de dış unsurlara karşı Anadolu Şelçukluları ile birlikte hareket etmiştir.

Fethedilişinden sonra Trabzon Rumlarına karşı daha iyi mücadele verebilmek için devlet merkezi Niksar'a taşınmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Dânişmendlilerin bugünkü Ordu ili yöresindeki faaliyetleri, Niksar'ın başkent oluşundan sonra başlamıştır.

Dânişmendliler ile Trabzon Rumlarının mücadeleleri hakkındaki bilgileri ayrıntılı olarak günümüze ulaştıran herhangi bir müstakil tarihî kaynak şimdiye kadar tespit edilememiştir. Bununla birlikte bu mücadelelerin başlamasından yaklaşık 150 yıl sonra rivayetlere dayanılarak kaleme alınan *Dânişmend-nâme*, bize önemli ipuçları vermektedir. Tamamen rivayetlere dayanmasına rağmen tarihî konuların aydınlatılmasında bize yardımcı olmaktadır. Hatta Kuzey Karadeniz bölgesindeki Türklerle Trabzon Rumlarının mücadelesi konusunda ayrıntılı bilgiler veren hemen hemen tek Türkçe kaynaktır denilebilir (Turan 1993, s. 131).

Dânişmend-nâme'deki bilgilere göre, bugünkü Ordu ili sınırları içerisinde herhangi bir büyük yerleşim merkezi yoktur. Bu bölge, genel olarak isimlendirilmiş; *Ordu* ve yöresi *Canik* adıyla anılmıştır. Eserde Samsun, buranın

dışında tutulmuş; "Samiyye ya'ni Samsun" (Demir 1996, s . 205, 242, 264...) şeklinde zikredilmiştir.

Aslında Canik'in sınırları şimdiye kadar tam olarak belirlenememiştir. İnceleyebildiğimiz eserler bunu açıkça ortaya koymaktadır. Bazı kaynaklar, "Kızılırmak'ın batısında Alaçam'dan Fatsa'nın doğusunda Bolaman Çayı'na kadar uzanan bölge" şeklinde tarif ederken bazıları da Kastamonu'dan başlatıp Giresun'da bitirmektedir (Unat 1972, s. 27).

Kuzey Karadeniz bölgesinin Türkler tarafından fethi ile ilgili hadiseler, *Dânişmend-nâme*'nin son bölümünde anlatılmaktadır. Esere göre; 1105 yılında Dânişmend Gazi, sonra Kuzey Karadeniz bölgesine üç koldan sefer düzenler. Artuhî ve Efrumiyye komutasındaki on bin kişilik orduyu, Samsun (Samiyye) çevresinin fethi için görevlendirir. Samsun tarafına giden ordunun fethedeceği yerin sınırı Canik'e kadardır. Bu ordu, görevini başarı ile yerine getirir ve çok geniş bir bölgeyi fetheder.

Abdurrahman-ı Dükiyye ve Süleyman bin Numan komutasındaki on bin asker ise Ermenistan tarafına gönderilir. Görevleri, Ermenistan tarafının fethidir. Gidecekleri en son nokta ise Trabzon'un arkasındaki Bulgar Dağları'dır. Bu ordu da verilen görevi başarı ile yerine getirir ve çok yüklü bir ganimetle geri döner.

Dânişmend Gazi ise yirmi bin askerle önce Canik'i fethedecek, daha sonra da Trabzon Rum Devleti'ni ortadan kaldıracaktır. Dânişmend Gazi ve gaza arkadaşları; işe, Niksar ile Karakuş (Akkuş) Kalesi arasında bir tepede bulunan Halgümbed Kalesi'ni[1] kuşatmakla başlarlar. Burada gerçekleşen uzun mücadele neticesinde Dânişmendliler geri çekilmek zorunda kalırlar.

Üçe bölünen Dânişmendli ordusu Niksar'da bir araya gelir. Dânişmend Gazi, yaralıları Tokat'a gönderir. Geride kalan altı bin askerle tekrar Canik Seferi'ne çıkar. Aybastı'ya bağlı Perşembe Yaylası civarında Trabzon Rumlarının kurduğu pusuya düşerler. Burada meydana gelen savaşta Dânişmend Gazi; yaralanır, altmış askerle beraber geri döner ve Niksar'da şehit olur.

Perşembe Yaylası'nın sınırları içerisinde, Kümbet ve Çevrük mevkisinde yaklaşık on bin metrekarelik arazide, İkinci Canik Seferi'ne katılan ve şehit olan askerlerin kabirleri bulunmaktadır. Bu mezarlıklar, orijinalliğini hâlâ muhafaza etmektedir (Demir 1997, s. 24-25).

Dânişmendlilerin bu yöredeki mücadeleleri, Melik Dânişmend Gazi'nin ölümüyle uzun süre duraklamıştır fakat daha önce, belirlenemeyen bir tarihte,

---

[1] Ordu ili Akkuş ilçesi ile Tokat ili Erbaa ilçesi sınırında bulunan ve bugün *Kevgir Kalesi* olarak bilinen kale olmalıdır.

sahip oldukları Karakuş (Akkuş) Kalesi ve Mesudiye'yi ellerinde tutabilmişlerdir.

Dânişmend Gazi öldükten sonra, yerine oğlu Melik Gazi geçer. O, öncelikle Anadolu içlerindeki mücadelelerine önem verir. Daha sonra Karadeniz bölgesinde fetihler başlar. 1129 ya da 1130 yılında fazla zorlanmadan bu bölgenin hâkimi olan Kasianus'tan (Cassianus) bütün sahil kalelerini teslim alır (Turan 1993, s. 112).

Melik Gazi öldükten sonra (1134), Dânişmendlilerde taht kavgaları başlar. Neticede Niksar ve çevresine, Melik Muhammed hâkim olur. Melik Muhammed, ilk olarak Anadolu'nun güneyinde sınırlarını genişletmek için çalışır. Onun meşguliyetinden istifade eden Bizans İmparatoru Jean Komnenos, 1139-40 yıllarında Karadeniz sahillerini ele geçirir. Dânişmendlilerin başkenti Niksar'a saldırır (Cahen 1979, s. 1008) fakat başarılı olamayarak perişan durumda kaçmak zorunda kalır. Türkler, onu sahile kadar izlerler (İsmail Hakkı vd. 1928, s. 34). 1140-41 yıllarında Karadeniz bölgesini geri alırlar (Özaydın 1993, s. 471).

Melik Muhammed, 1142 yılında ölür. Yerine, oğlu Zünnun geçer fakat amcası Yağı Basan, bütün Dânişmendli bölgesinde hükümdarlığını ilan eder. Bu kargaşa sırasında -tarihini tam belirleyemediğimiz bir zamanda- Bizanslılar; Karadeniz'i, dolayısıyla Ordu ilinin sahil kesimini, tekrar ele geçirirler.

Yağı Basan; iyi bir taktikle Bizans ve Trabzon Rumlarının sınırlarının birleştiği yerler olan Ünye, Bafra ve Samsun bölgelerine akınlar düzenleyerek buraları 1157 yılında tekrar Türk topraklarına katar (Cahen 1979, s. 112 - İsmail Hakkı vd. 1928, s. 39). Daha sonra fetihlerini bu bölgede genişletir.

Yağı Basan'ın Ünye Kalesi'ni fethedişiyle ilgili rivayetler, hâlâ halk arasında anlatılmaktadır. Ünye Kalesi, bölgeye hâkim ve el değiştirmesi hemen hemen imkânsız bir yapıya sahiptir. Ayrıca burada devrin en önemli silahları bol miktarda bulunmaktadır. Yağı Basan, askerleriyle bu kaleyi kuşatır fakat düşmanlar, sur içinden sürekli ok atmaktadır. Türkler, kale içindeki mevcut okların bitmesi için birkaç gün beklerler fakat bitecek gibi görünmez. Artık yapacak bir şey kalmaz. Kalenin sadece hile ile ele geçirilebileceğini düşünen Yağı Basan, askerlerine çok sayıda keçi bulmalarını emreder. Gece karanlığı her tarafı kaplayınca boynuzuna yanan mumlar bağlayarak her taraftan kale istikametine doğru keçileri salar. Düşmanlar, karanlıkta boynuzlarında ışık yanan keçileri Türk askerleri sanır. Bu kadar askere karşı koyamayacaklarını anlayınca hemen teslim olurlar.[2]

---

[2] Ünye'ye bağlı Kale köyünde 7.8.1996 tarihinde yapılan derleme.

Melik Yağı Basan'ın fethinden sonra Ordu ve yöresinde Türkler; sahil kısmındaki yaklaşık 10-15 km'lik koridor hariç, parça parça yerleşmiş ve burada kalmış olmalıdır. Zira sahilin hemen kenarından başlayarak Canik Dağları'nın etekleri boyunca sıralanan yer isimleri bunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu yer isimlerinin çoğunluğu, Osmanlılar Devri'nde tutulan tahrir defterlerinde geçmektedir. Bir kısmı ise günümüze kadar muhafaza edilmiştir. Bunlar: ***Bölük-i Geriş-i Alibeğce*** (Kabadüz) *Danişmendlü* ve *İsa Danişmendlü*, ***Bölük-i Niyabet-i Çamaş*** (Çamaş) *Danişmendlü*; ***Niyâbet-i Geriş-i Sevdeşlü / Ulubeğlü*** (Ulubey) *Danişmendköy bi-ism-i Kovancı*; ***Nahiye-i Milas*** (Mesudiye) *Taylu*; ***Niyâbet-i Kebsil*** (Giresun'a bağlı Bulancak ilçesinin bir bölümü) *Meliklü*; ***Niyâbet-i Kıruk ili*** (Yavuzkemal) *KaraDanişmend* ve *BayramDanişmend* (Yediyıldız-Üstün 1992, s. XXX-XKII).

Tahrir defterlerinin sınırları dışında kalan Ünye'ye bağlı Tekkiraz beldesi *Yağbasan* köyü ve Ünye'ye bağlı *Yavi*[3] köyünün adı muhtemelen Dânişmend Gazi'nin torunu olan Yağı Basan'ın[4] isminden gelmektedir. Yine Ünye'ye bağlı Yenikent beldesi Ekincik Mahallesi sınırları içerisinde bulunan *Melik Tepesi*'nin ismi de Dânişmendlilerin mirası olmalıdır.

Ordu ili sınırları içerisinde bulunan ziyaretgâhların bir kısmı, büyük ihtimalle yer isimleri gibi Dânişmendlilerin mirasıdır. Bölgede bulunan yatırların tamamı ciddi araştırmalara muhtaçtır. Çok tedbirli araştırma yapılması gerektiğini düşündüğümüzden bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermeyi daha sonraki yıllara bırakıyoruz.

Sonuç olarak Karadeniz'in kıyı kesimi yani sahil kısmı, zaman zaman el değiştirmişse de bugün Ordu ilinin sınırları içerisinde kalan toprakların bir bölümünün Dânişmendliler zamanından beri Türk vatanı olma özelliğine sahip bulunduğu rahatlıkla söylenebilir.

B. SELÇUKLULAR DÖNEMİ

Dânişmendliler yıkıldıktan sonra onların elinde bulunan toprakların büyük bir bölümüne Anadolu Selçukluları hâkim olur. Dolayısıyla bugünkü Ordu ili sınırları içerisinde yaşayan Dânişmendlilere ait bölgeler Selçuklulara bağlanır.

Ancak Ordu yöresinde durumun nasıl olduğu, mevcut kaynaklarla belirlenemeyecek durumdadır. Bununla birlikte Dânişmendlilerin yıkıldığı 1178 yılı ile Türkiye Selçukluları Devleti'nin yıkılma tarihi olan 1308 arasında Sel-

[3] Bir ağız özelliği olarak *Yağı* kelimesi, bölgede *Yavı / Yavi* şeklinde telaffuz edilmektedir.

[4] *Yağı*, Türkçe bir kelime olup "düşman" demektir. *Yağı Basan* ise "düşmana baskın yapan" manasına gelmektedir.

çukluların bu bölgede ne gibi icraatlar yaptığı, birkaç hadise dışında bilinememektedir.

Bu bölgeyi yakından ilgilendiren ve tarihî kaynaklarda yer alan hadiselerden birisi şöyle gelişir: XIII. yüzyılın başlarında Canik veya Trabzon İmparatoru Kir Aleksi, sürekli olarak bu bölgede Türk sınırlarına tecavüz etmektedir. Bunun üzerine Selçuklu Sultanı İzzeddin Keykavus, 1214 yılında Sinop'u fetheder. Bu arada İmparator Kir Aleksi'yi yakalar ve onu esir eder. İzzeddin Keykavus, Kir Aleksi ile bir anlaşma yapar. Selçuklu'ya tabi olmak şartı ile Canik'i (bugünkü Ordu ilinin de içinde bulunduğu bölge) ona bırakır (İbn Bibi 1996, s. 175).

Bunun dışında Selçukluların Trabzon Rumlarıyla birtakım mücadeleleri olmuşsa da Ordu ve yöresinin bundan ne gibi etkilendiği bilinmeyenler arasındadır.

C. HACIEMİROĞULLARI BEYLİĞİ DÖNEMİ

Ordu ve yöresinde Selçukluların hâkimiyeti uzun süreli olmamıştır, diyebiliriz. XIII. yüzyılın son çeyreğinden sonra Selçuklu Devleti zayıflamaya başlar. Netice itibarıyla XIV. yüzyılın başlarında da yıkılır. 1335 yılında Moğol-İlhanlı Devri'nin de sona ermesiyle Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi Ordu ve yöresinde beylik dönemi başlar. Bu coğrafyada Bayram oğlu Hacı Emir İbrahim adlı bir Türk beyi tarafından kurulan beylik, daha sonra tarihî kaynaklarda Hacıemiroğulları Beyliği ismiyle zikredilir.

Hacıemiroğulları, nihai olarak bölgenin Türkleşmesini sağlamış ikinci dönem Türk beyliklerinden biridir. Muhtemelen Dânişmendliler yıkıldıktan sonra, yine onların torunları tarafından[5] Mesudiye ilçesine bağlı Kaleköy'de kurulmuştur.[6] Osmanlı Devleti'nin fethine kadar Hacı Emir ve oğulları tarafından idare edilen bu beyliğin sınırları; 1403 yılında, sahilde Giresun'dan Terme'ye kadar uzanıyordu. Terme'den güneyde Niksar'ın doğusuna çekilecek bir hat, beyliğin batı sınırını teşkil ederken güney sınırı Kelkit Vadisi'ni takip ediyor, sonra Koyulhisar ve Şebinkarahisar'ı dışarda bırakacak şekilde;

---

[5] Kadı Burhaneddin, Hacıemiroğulları Beyliği'ne saldırıda bulunan Taceddin Bey'e gönderdiği mektupta: "Onların atalarından miras kalmış mülküne göz dikip düşmanlık ve kavga yolunu tutmuş, dostluk ve kardeşlik haklarını çiğnemişsin." şeklinde ifade kullanması, bunun bir delili olsa gerektir (Aziz b. Erdeşir-i Esterâbadî, *Bezm u Rezm*, (Çeviren: Mürsel Öztürk), Ankara 1990, s. 311). Ayrıca bir tesadüf değilse 1455 tarihli tahrir defterinde *Bayramdanişmend* ismiyle kaydedilen köy, bir geçişi anlatmaktadır.

[6] Mesudiye ilçesine bağlı Kaleköy'de bulunan Hacıemiroğulları Beyliği'ne ait kale ve kümbetler ile mezar kitabeleri büyük oranda tahrip olmuştur. Buna rağmen beyliğin ilk merkezi olduğunu ortaya koyacak deliller hâlâ mevcuttur.

Şebinkarahisar'ın güneyinden Giresun'un hemen doğusuna inen bir hat da beyliğin doğu sınırını oluşturuyordu (Yediyıldız 1985, s. 41). Asıl konumuz olan Ordu ve yöresi, bu sınırların orta yerinde yer almaktadır.

Hacıemiroğulları Beyliği hakkındaki tarihî bilgiler, çoğunlukla komşuları olan Trabzon Rumları ve Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti ile ilgili olarak yazılmış eserlerde yer almaktadır. Son derece sınırlı olan bu bilgiler, bu beylik hakkında yeteri kadar malumat sahibi olmamızı engellemektedir. Dolayısıyla Ordu yöresinde Dânişmendliler ve Selçuklulardan sonra ne kadar fetihte bulunduklarını, tarih sahnesinden çekildiklerinde ne kadar toprakları olduğunu belirlemek şimdilik hemen hemen imkânsızdır.

Beyliğin kurucusu, muhtemelen Bayram Bey'dir. Ordu ve yöresinin 1455 yılında tutulan *Tahrir Defteri*'nin başlığı: "Suret-i Defter-i Mufassal-ı Canik-i Bayramlu me'a İskefsir ve Milas"tır. Buradaki "Bayramlu" tabiri, Hacıemiroğulları Beyliği'nin kurucusu Bayram Bey'e izafeten verilmiştir (Yediyıldız 1985, s. 41). Bugün Perşembe ilçesinin eski ismi olan *Niyabet-i Satılmış-ı Bayram* (Yediyıldız - Üstün 1992, s. 172), adı geçen şahısla ilgili olmalıdır. Burada adı geçen Bayram Bey, muhtemelen Canik Dağları ve Doğu Karadeniz Dağları'nın eteklerinde büyük bir bölgeye hâkimdi. Onun 1332 yılında çok sayıda askerle Hamsiköy'e kadar gidişi, bunun bir delili olsa gerektir (Sümer 1992b, s. 39). Süleyman Bey'in bölgedeki faaliyetleri ve ölüm tarihi, bilinmeyenler arasındadır.

Bayram Bey'den sonra beylik idaresini eline alan oğlu Hacı Emir Bey'in 1357 yılında Canik Dağları'nın eteklerinden Maçka'ya kadar gidişi, hakkında tarihe geçmiş ilk bilgiler sayılabilir (Sümer 1992b, s. 39). Onunla ilgili diğer bilgi ise 1361 yılında sağ oluşudur (Sümer 1992b, s. 40).

Hacı Emir Bey, bir ara ciddi bir hastalığa yakalanır. Devlet erkânını yanına çağırarak emîrliğin kendisinden sonra oğlu Süleyman Bey'e kalacağını bildirir. Devlet büyükleri buna memnun olur. Hacı Emir Bey tekrar iyileşir. Sözünden dönmemek için emîrliği, oğlu Süleyman Bey'e bırakır fakat bir müddet sonra buna tahammül edemez, oğlundan emîrliği geri alır. 24 Ekim 1386 tarihinde Taceddin Bey bundan istifade ederek Hacıemiroğulları Beyliği'ne saldırır ancak başarı elde edemez (Esterâbadî 1990, s. 309-313). Hacı Emir Bey'in belirlenemeyen bir tarihte ölmesinden sonra, oğlu Süleyman Bey emîrliğe ikinci kez geçer.

Hacıemiroğulları Beyliği'nin en parlak dönemi, Hacı Emir oğlu Süleyman Bey zamanında olmuştur diyebiliriz. Yaklaşık yüzyıl süren Ordu ve yöresinin fethedilmesi, onun zamanında neticelenir. 1380 yılında ordusuyla

beraber sahile inerek (Yediyıldız 1997, s. 8-11) Ordu ve yöresini bir daha değişmemek üzere Türk vatanı hâline getirir.

Bölgenin tamamen fethinden sonra beylik merkezi de değiştirilir. Daha önce Mesudiye'nin Kale köyünden idare edilen beylik, bugün Ordu il merkezinin yaklaşık dört kilometre güneydoğusunda bulunan Eskipazar'a taşınır. Adı geçen yerdeki mezar taşları, cami ve çevresinde bulunan harabeler bu dönemden kalmadır.

1386 yılında Kadı Burhaneddin Ahmed, İskefsir Kalesi'ni alarak Süleyman Bey'e teslim eder (Esterâbadî 1990, s. 3143). Süleyman Bey'in en önemli faaliyetlerinden birisi de Giresun'u fethetmesidir. O, daha önce Türklerin eline hiç geçmemiş Giresun Kalesi'ni 1397 yılında fethettiğini,[7] Kadı Burhaneddin Ahmed'e yazdığı bir mektupta bildirir (Esterâbadî 1990, s. 485).

Hacıemiroğulları Beyliği'nin Osmanlı'ya tabi olması, XIV. yüzyılın sonlarına rastlamaktadır. Hacı Emir oğlu Süleyman Bey, Yıldırım Bayezid'in Samsun'a gelmesiyle 1398 yılında Osmanlı hâkimiyetini kabul eder (Uzunçarşılı 1977) fakat beylik yönetimi, yine Hacıemiroğulları ailesinde uzun yıllar kalacaktır. Osmanlı Devleti'nin himayesinde bulunan beylik, bölgedeki mücadelelerine devam eder. 1404 yılında on bin veya daha fazla atlı askere sahiptir ve Trabzon Rumlarından vergi almaktadır (Sümer 1992, s. 43).

Hacıemiroğulları Beyliği Dönemi'nden günümüze; Mesudiye ilçesine bağlı Kaleköy'deki kale ve kümbet harabeleri, Ordu il merkezine yaklaşık dört kilometre uzaklıkta olan Eskipazar Cami ve harabeleri, Hatipli Köyü'ndeki mezar taşları, Ordu Selimiye Cami'nin mihrabı kalmıştır.[8] Başka eserlerin zamanımıza ulaşamaması, bu dönemde eserlerin muhtemelen keresteden yapılması ve bölgenin rutubetli olmasından dolayıdır.

Ç. OSMANLI DÖNEMİ

Ordu ili ve yöresi, -yukarıda da belirtildiği gibi- Hacıemiroğulları Beyliği'nin 1398 yılında Bayezid'in nüfuzuna girmesiyle Osmanlı Devleti'ne bağlanır fakat bu bağlanmada bir himaye durumu söz konusudur. Bu bölge, 1427 yılında Osmanlı Devleti'ne kesin olarak ilhak etmiş ve kaza hâline getirilmiştir (Yediyıldız 1984, s. 139).

---

[7] Bu tarih, Kazım Dilcimen'in *Canik Beyleri* (Samsun 1940, s. 28) adlı eserinde 1381 olarak geçmektedir.

[8] Eskipazar Cami'nin mihrabı önce Orta Cami'ye, daha sonra da Selimiye Cami'ye nakledilmiştir.

Osmanlılar, yöreyi topraklarına kattıktan sonra Hacıemiroğulları Beyliği'nin eski idari iç teşkilatlanmasını pek değiştirmemiştir (Yediyıldız 1985, s. 41). Dış teşkilatlanmasında ise 1455-1613 yılları arasında Bolaman Irmağı'nı sınır olarak belirleyip Ordu ve yöresini iki kazaya bölmüştür.

"Vilâyet-i Bayramlu me'a İskefsir ve Milas" olarak isimlendirilen ve Bolaman Irmağı'nın doğu kısmında kalan bölgenin sınırı tabii olarak bugünkü gibi değildir. Giresun'a bağlı Bulancak ve Tokat'a bağlı Reşadiye ilçeleri adı geçen bölgeye dâhildir (Yediyıldız 1985, s. 40-58).

Bolaman Irmağı'nın batısında kalan ve bugünkü Ordu ili sınırları içerisinde bulunan "Satılmış-ı Mezid Bey Kazası", "Ünye Kazası" ve "Terme Kazası"nın bazı köyleri Osmanlı Dönemi'nde "Canik Sancağı"na bağlıdır. Bolaman Irmağı'nın batısında kalan ve günümüzde Ordu ili sınırları içerisinde bulunan bölgenin bu yapılanması 1576 yılında da aynıdır (Öz 1999, s. 194-213).

Yavuz Sultan Selim Devri'nde (1512-1520), bugünkü Ordu ili toprakları Erzincan vilayetine bağlanmıştır. 1805 yılında Gölköy ve Bucak kasabaları Trabzon topraklarına dâhil edilmiştir. 1831'de yapılan taksimatta il topakları üçe bölünmüştür. Gölköy, Ulubey ve Ordu merkez ilçe yöreleri Trabzon'a; Mesudiye ve Aybastı Erzurum eyaletine; Ünye ve Fatsa, Canik livasına dâhil edilmiştir.

1871'de idari yapı yeniden teşkilatlandırılmıştır. Aybastı, Bolaman, Gölköy, Ulubey nahiyeleri bu tarihte Ordu merkeze bağlanmış ve kaza hâline getirilmiştir (Çebi 1073, s. 32). 1921 yılına kadar fazla bir değişiklik olmadan bu durumda kalmıştır. 23 Mart 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir kararıyla sancak olmuş ve bugün de geçerli olan sınırları belirlenmiştir.

D. CUMHURİYET DÖNEMİ

Ordu, il olduktan sonra Cumhuriyet Dönemi'nde çok fazla değişikliğe uğramamıştır. Zaman içerisinde gelişen yerleşim merkezleri nüfus durumuna göre ilçe yapılmıştır. Bugün merkezle beraber 19 ilçesi, 67 beldesi bulunmaktadır. Köy sayısı ise 509'dur. 30.11.1997'de yapılan sayıma göre nüfusu 863.041'dir.

ORDU YÖRESİNİN ETNİK YAPISI

Ordu ili ve yöresinde, Malazgirt Savaşı'ndan önce gelmiş Türklerin bulunması kuvvetle muhtemeldir. Bu konuyla ilgili doğrudan bir tarihî belge olmamasına rağmen bazı ipuçları bunu göstermektedir.

Birinci Haçlı Seferi'nde, Haçlı orduları İzmit yakınlarında toplanıp Niksar istikametine doğru ilerleme kararı alırlar. Kılavuzluk etmesi için bölgeyi iyi tanıyan Tzitas / Tsitas (Runciman 1992, s. 17) isimli bir Peçenek komutan beş yüz askeriyle beraber Canik'ten İznik'e çağrılır (Demir 1999, s. 195-211).

Beş yüz askeri bulunan bir Peçenek komutanın Canik bölgesinde bulunması, hemen burada önceden yerleşen Türk varlığını akla getirmektedir. Askerlerin aileleri de düşünülürse bu bölgede çok sayıda Peçenek nüfusu bulunduğu sonucuna varılabilir.

1455 yılında kaleme alınmış tahrir defterine göre "Niyabet-i Kuruk-i-li"nde "Karakölos" isimli bir köy bulunmaktadır (Yediyıldız 1992, s. 386). Osmanlılar yer isimlerini değiştirmeden kaydettiklerine göre, bu köyün ismi buraya yerleşen ilk Türklerden kalma olmalıdır. Muhtemelen bölgeye yerleşen ilk Türkler, burayı "Karaköl" olarak isimlendirmiş; daha sonra Trabzon Rumları tarafından bu isme *-os* eki ilave edilmiştir.

Bunun dışında bölgenin sahil kesimine genel olarak verilen Canik ismi, Peçenek kelimesinden bozulmuş olmalıdır. Tahminden öteye gitmeyen bu işaretleri çoğaltmak da mümkündür. Ancak tahminlerle bir sonuca ulaşılamayacağı için, bu konudaki düşüncelerimizi ayrıntılarıyla açıklamayı daha sonraki yıllara bırakıyoruz.

Peçeneklerden günümüze yazılı metin ulaşamadığı için, bölgede bu Türk boyuna ait özelliklerin kalıp kalmadığını belirlemek şimdilik imkânsızdır.

Ordu ili ve yöresine kalıcı Türk nüfusu yerleşmesinin Malazgirt Savaşı'nı takip eden yıllarda gerçekleştiğini yukarıda söylemiştik. Anadolu'nun kuzey bölgelerinin fethini Selçuklu komutanlarından Dânişmend Gazi üstlenmiş, çok kısa bir zamanda bugünkü Ordu ili sınırlarına dayanmıştır.

Dânişmendlilerin bünyesinde Oğuz boylarının tamamına yakını bulunmakta idi.[9] Bunlardan ne kadarının Ordu ili ve yöresine yerleştiği tam olarak bilinememektedir fakat bu boylardan Çepniler'in diğer boylara göre bölgemizde daha kalabalık olduğu açıktır. Dânişmendlilerin Türk vatanına kattığı bölgede Çepni isminin diğer boylara göre dikkat çekici bir şekilde çoğunlukta bulunması bunun bir delili olsa gerektir (Sümer 1992a, s. 317). Ayrıca Giresun yakınlarında "Vilâyet-i Çepni" ismiyle bir ilin bulunması (Sümer 1991c, s. 5-18) ve bu bölgeden Ordu yöresine çok miktarda göç olması göz ardı edilemeyecek önemli ipuçlarıdır.

---

[9] Dânişmedlilerin Türk vatanına ilâve ettiği bölgelerde Oğuz boylarının tamamına yakınının isminin bulunması bunun bir delili olsa gerektir (bk. Faruk Sümer), *Oğuzlar*, İstanbul 1992; Tuncer Gülensoy, "24 Oğuz Boyunun Anadolu'daki İzleri", *THBAY* 1977, s. 73-98).

Ordu ili ve yöresi, nihai olarak Hacıemiroğulları Beyliği zamanında Türk vatanı olmuştur. Bölgedeki yer isimlerinin büyük bir çoğunluğu da bu dönemden kalmış ve orijinalliğine dokunulmadan tahrir defterlerine kaydedilmiştir.

Tahrir defterlerine göre Ordu ili ve yöresine yerleşen 24 Oğuz boyuna bağlı oymaklar şöyle olmalıdır:

1. ÇEPNİ:

Anadolu'nun bir Türk yurdu hâline gelmesinde en mühim rolü oynamış boylardan biri de Çepniler'dir. XVI. yüzyılda Anadolu'da Çepnilerle ilgili çok sayıda yer ismi tespit edilmiştir (Sümer 1992b, s. 241-248).

Hacıemiroğulları Beyliği'ne mensup Türklerin önemli bir kısmının Çepniler olduğu düşünülmektedir (Sümer 1992b, s. 242). 1455 yılında kaleme alınan tahrir defterlerine göre; Ordu ili ve yöresinde iki "Çepni", bir "Çepniköy", bir de "Çepnilü" ismiyle yer adları bulunmaktadır (Yediyıldız - Üstün 1992, s. 619).

Bugünkü Ordu ili sınırları içerisinde kalan Çepni / Çepnilü adlı yer isimleri şunlardır:

a. Çepni: Tâbi-i Gölköy, Habsamana'da (bugünkü Gölköy ilçesi) karye (8 vergi nüfuslu). 1455 tarihli tahrir defterine göre burada yaşayan iki insanın isminin Bayram veled-i Mehmed Çepni ve Yusuf veled-i Ahmed Çepni olması dikkat çekicidir.

b. Çepni: Satılmış-ı Bayram'da (bugünkü Perşembe ilçesi) karye (3 vergi nüfuslu).

c. Çepniköy: Bölük-i Geriş-i Alibeğce'ye (bugünkü Kabadüz ilçesi) bağlı Çepnilü'de.

ç. Çepnilü: Bölük-i Geriş-i Alibeğce'de (bugünkü Kabadüz ilçesi) karye (15 vergi nüfuslu).

Bu isimlerin tamamı daha sonra değiştirilmiştir. Bugün Ordu ili sınırları içerisinde Çepni ismi taşıyan yer kalmamıştır.

2. EYMÜR:

XVI. yüzyılda Anadolu'da Eymürler ile ilgili 71 yer ismi tespit edilmiştir (Sümer 1992b, s. 254). 1455 yılında kaleme alınan tahrir defterinde bölgemizde bir köy ismi bulunmaktadır (Yediyıldız - Üstün 1992, s. 256).

Eymür: 1455 yılında Habsamana'ya (bugünkü Gölköy ilçesi) bağlıdır. 1520'den sonra Ulubeğlü'ye (bugünkü Ulubey ilçesi) bağlanmıştır (21 vergi

nüfuslu). Bu köy hâlen Ulubey ilçesi'ne bağlı olup isim değişikliğine uğramamıştır.

Yine tahrir defterlerinde "Eymür" isimli şahısların bol miktarda yer alması dikkat çekicidir (Yediyıldız - Üstün 1992, s. 636).

3. KARKIN:

XVI. yüzyılda Anadolu'da Karkınlarla ilgili 62 yer ismi tespit edilmiştir. Bölgemizde de bu isimde bir köy bulunmaktadır.

Karkınlu: Bölük-i Bedirli'de (Bugün bir kısmı Gülyalı ilçesine, bir kısmı da Ordu merkeze bağlıdır.) köy (23 vergi nüfuslu).

Bugün bu yerleşim yerinin adı Karkın'dır. Gülyalı ilçesinin köyü olan Turnasuyu'nun bir mahallesidir.

4. ALAYUNDLU:

XVI. yüzyılda Anadolu'da Alayundlularla ilgili 44 yer tespit edilmiştir. Bölgemizde bu adla bir yer karşımıza çıkmaktadır.

Alayundlu: Bölük-i Fidaverende'ye (bugün Aybastı ve Kabataş ilçeleri) bağlı karyedir (15 vergi nüfuslu).

Bu bölge daha sonra Gölköy'e bağlanmış, ismi Alanyurt olarak değiştirilmiştir.

5. BAYAT:

XVI. yüzyılda Anadolu'da Bayatlarla ilgili 42 yer tespit edilmiştir. Ordu ili sınırları içerisinde bu isimle bir köy bulunmaktadır (Yediyıldız - Üstün 1992, s. 98).

Bayadı-yı Zekerya: Nahiye-i Niyabet-Fermude'ye (bugün Ordu merkez ilçeye bağlı Uzunisa bucağı ve civarı) bağlı köy (15 vergi nüfuslu).

Adı geçen köy, bugün Uzunisa bucağına bağlıdır. İsmi Bayadı olarak kısaltılmıştır.

6. BAYINDIR:

XVI. yüzyılda Anadolu'da Bayındırlarla ilgili 52 köy ve ekinlik tespit edilmiştir. 1455 yılında kaleme alınan tahrir defterine göre bölgemizde bu isimde bir yer bulunmaktadır (Yediyıldız - Üstün 1992, s. 64).

Bayındır: Divan-ı Elmalu tâbi-i Bendehor'a (bugün Giresun iline bağlı Bulancak'ta) bağlı karye (16 vergi nüfuslu).

Bu köyün bağlı olduğu ilçe, daha sonra Giresun ili sınırları içerisinde kalmıştır. İsim değişikliğine uğramamıştır.

7. İĞDİR:

XVI. yüzyılda Anadolu'da İğdirler ile ilgili 43 yer ismine rastlanmıştır. Bölgemizde bu isimle bir köy, bir de orman bulunmaktadır (Yediyıldız - Üstün 1992, s. 389).

İğdir: Niyabet-i Kuruk-ili'ne bağlı (bugün Giresun iline bağlı Yavuzkemal) karye (5 vergi nüfuslu).

İğdir ormanları: Mesudiye ilçesi ile Sivas'a bağlı Koyulhisar ilçesi sınırlarında bulunmaktadır.

Derlemeler yaptığımız sırada Ulubey'e bağlı Kardeşler köyünde bir şahsın lakabının "İğdir" olduğunu tespit ettik.

8. ÜREĞİR:

XIV. yüzyılda Yüregir / Uragir ismiyle Anadolu'da 44 yer adı bulunduğu belirlenmiştir. Bu yüzyılda bölgemizde Üreğir ismiyle bir köy adına rastlanılmıştır.

Üregir: Canik Sancağı'nın Satılmış-ı Mezid Bey Kazası'na bağlı köy (1455 yılında 5, 1576 yılında 42 vergi nüfuslu) (Öz 1999, s. 197).

Adı geçenlerin dışında başka Türk boylarının da bölgenin fethine katkıda bulunduğu ve buraya yerleştiği kuvvetle muhtemeldir. Ancak diğer boylarla ilgili elimizde herhangi bir bilgi yoktur.

Bölgeye ağırlıklı olarak Çepnilerin yerleşmesinden dolayı, Ordu ili ve yöresi ağızlarında birinci derecede bu boyun tesirinin olduğunu söylemek mümkündür.

ORDU İLİNİN FİZİKİ COĞRAFYASI

Ordu ili, Karadeniz bölgesinde bulunmaktadır. Bölgenin iç taksiminde, Orta Karadeniz ve Doğu Karadeniz bölümlerinin sınırı il topraklarında ayrılır. Doğusunda Giresun, batısında Samsun, güneyinde Sivas ve Tokat illerine sınırdır. Kuzeyinde ise Karadeniz bulunmaktadır.

6001 km^2'lik toprağı bulunan Ordu ili; 40°-41° kuzey enlemleri, 37°-38° doğu boylamları arasında yer almaktadır.

Yeryüzü şekilleri: Ordu ili, genel olarak koyu yeşillikle örtülü topraklara sahiptir. Güney sınırlarında bulunan Canik Dağları ve Doğu Karadeniz Dağları'na doğru ilerledikçe bu yeşillik daha da koyulaşır. Kıyıya paralel olarak

uzanan dağlar, il topraklarının güney sınırında 3100-3200 metre yüksekliğe kadar ulaşır. Güneyden kuzeye uzanan akarsular vasıtasıyla arazide derin vadiler oluşmuştur. Denize inen akarsular; toprağı keskin çizgili hâle getirmiş, tepelere âdeta hızar dişleri görüntüsü vermiştir.

İl toprakları içerisinde dört landşaft şeridi bulunmaktadır (Erinç 1945, s. 119-137):

1. Yayvan yapraklı etek ormanları veya kıyı şeridi: Karadeniz kıyılarından başlayan ve ortalama 700 metreye kadar yükselen şerittir.

2. Yayvan ve karışık yapraklı nemli dağ ormanları şeridi: Yüksekliği 700 ile 2000 metre arasında değişen ve sahile paralel uzanan bölgedir.

3. Yazın nüfuslanan yaylalar şeridi: Sadece yaz aylarında geçici olarak yaşanan bölgedir. Bu şeridin yüksekliği 2700 metreye kadar çıkar.

4. Kuru ormanlar ve ağaçlı stepler şeridi: 2700 metreden itibaren Kelkit Irmağı oluğuna kadar uzanan bölgedir.

İklim: Ordu ili ve yöresinde genel olarak Karadeniz iklimi hâkimdir. Kışları serin, yazları ise ılıktır. Yağmurun en fazla kaydedildiği mevsimler ilkbahar ve sonbahardır. Yaz ve kış aylarında da yağmurlu günler çoğunluktadır denilebilir.

İklim genelde böyle olmakla beraber landşaft şeritlerinde değişiklikler gösterir. Yılın en soğuk ayı şubattır (Erinç 1945, s. 120). Aralık ve ocak aylarında sıcaklık, şubat ayından çok farklı değildir. Bu aylarda sıcaklık zaman zaman sahilde 3-4 dereceye, yüksek kesimlerde ise -1, -2 dereceye kadar düşer. Genel ortalama 10 derece dolaylarındadır.

Kar yağışı, sahil kısmında pek nadir görülür. Güneye gidildikçe ve rakım yükseldikçe kar daha çok görülür. Canik Dağları ve Doğu Karadeniz Dağları'nda bütün bir kış mevsimi genellikle kar eksik olmaz.

Bitki örtüsü: Ordu ili topraklarının çoğunluğu fındıklıkla örtülüdür. Fındıklığın dışında kalan alanlarda, sahil kısmında yayvan yapraklı bitki örtüsü hâkimdir. İç kesimlere doğru yayvan ve iğne yapraklı bitki örtüsü göze çarpmaya başlar. Canik Dağları ve Doğu Karadeniz Dağları'nın eteklerinde bitki örtüsü gürleşir. Kızılağaç, meşe, ladin ağaçları ve bu ağaçların altında yetişen orman gülü bir bütünün parçaları gibidir. Kuru ormanlar ve ağaçlı stepler şeridinde nemli ve gür ormanlar kaybolur. Bunların yerini tepelerde bölüm bölüm seyrek korular alır.

Göller: Coğrafi yapıdan dolayı, Ordu sınırları içinde büyük sayılabilecek göl yoktur. Buna rağmen yaklaşık 80 dekarlık bir alanı kaplayan Gölköy il-

çesindeki Ulugöl ile yaklaşık 60 dekar genişliğinde bulunan Fatsa ilçesindeki Gaga Gölü zikretmeye değerdir.

Akarsular: İl toprakları içerisinde bulunan akarsuların tamamına yakını, Canik Dağları ve Doğu Karadeniz Dağları'ndan sahile doğru akmaktadır. Dik yamaçlı vadilerden kıyıya ulaşan akarsular hemen hemen hiç kurumaz. Kar ve yağmur sularının yoğun olduğu zamanlarda iyice kabararak büyük hasarlar meydana getirir. Akarsuların en önemlisi ve en uzunu 125 km ile Doğu Karadeniz bölgesi ile Orta Karadeniz bölgesinin sınırı olan Melet Irmağı'dır (Erinç 1945, s. 119). Diğerleri; Turnasuyu, Civil, Akçaova, Ilıca, Bolaman, Elekçi, Cevizdere, Curi ve Akçay'dır.

BÖLGENİN DİYALEKTOLOJİK DURUMU

Derleme, gözlem ve incelemelerden elde edilen sonuçlara göre Ordu ili ve yöresi üç ağız bölgesine ayrılmaktadır. İlimiz ağızları, sahip olduğu bazı hususiyetlerden dolayı yazı dili ve aydın konuşması ile Türkiye Türkçesinin diğer ağızlarından zaman zaman farklılıklar gösterir. Bu farklılıklardan bir kısmı, il sınırlarından dışarı taşmakta iken bazıları, bölge içerisinde kalmaktadır. İl sınırlarından dışarı taşan özelliklerden dolayı, bölgenin diyalektolojik sınırlarını çizmek bazen zorlaşmaktadır.

Ordu ili ve yöresi ağızları, daha önce hazırlanan çalışmalara dayanılarak yapılan bir tasnife göre Batı Anadolu grubu ağızları içerisinde; Sinop (Boyabat yöresi hariç), Samsun (Havza ve Ladik yöreleri hariç) ve Giresun (Şebinkarahisar ve Alucra yöreleri hariç) ağızlarıyla beraber beşinci alt ağız bölgesinde yer almaktadır. İnceleme alanımız içerisinde yer alan Mesudiye bölgesi de bu sınırın dışında kalmıştır (Karahan 1996, s. 164-165).

Araştırmalarımız neticesinde, Ordu ili ve yöresine mahsus bazı ağız özelliklerinin komşu bölgelerden kısmen ayrıldığı tespit edilmiştir. Bölgenin kuzeydeki tabii sınırı Karadeniz olduğu için, diğer üç yöndeki sınırları belirlemek gerekmektedir.

Doğu sınırı: Bölgemizin genel manada (*ŋ* sesinin duyma sıklığının azalması, ünsüz tonlulaşması vb.) sınırı, Trabzon'a bağlı Şalpazarı yöresine kadar uzanmaktadır. Özel manada ise hemen hemen coğrafi sınırda kalmaktadır. Araştırma sahamızda birinci ağız yöresi olarak belirlediğimiz bölgede şimdiki zaman birinci teklik şahıs çekimi; genel olarak *-īm*, üçüncü teklik şahısta ise *-ī* 'dir. Bölgenin hemen sınırında olan Bulancak'ta ise *-um, -üm*; *-yu, -yü*'dür (Şimşek 1984, s. 21). Giresun ağzında kullanılan çokluk üçüncü şahıs emir çekimi *-sınlar, -sinler* (Şimşek 1984, s. 27) iken bölgemizde *-sınnar, -sinner* şeklindedir. Bu örnekleri çoğaltabilmek mümkündür.

Batı sınırı: Araştırma bölgemizin batı sınırı Samsun iline bağlı Terme ilçesidir. Adı geçen ilçe ile bölgemizin ikinci ve üçüncü ağız yöreleri komşudur. Bölgenin sınırlarını belirlemek üzere bizzat yaptığımız derlemelerde, coğrafi sınırın ne kadar isabetli çizildiğini müşahede etmiş bulunmaktayız. Terme ve yöresinde son seste *-r* ünsüzünün kurallı olarak düşmesi, iki bölgeyi birbirinden ayıran en önemli özelliktir. *g* ve *ğ* ünsüzlerinin iç ve son seste *v*'ye değişmesi ise bölgemizle sınırlı kalmayıp Samsun bölgesine doğru uzayıp gitmektedir. İşaret sıfat ve zamirinin yön eki almış şekli olan *bura* ve *şura*, Terme bölgesinde *bóra* ve *şóra*'dır. Terme bölgesinin bu ağız özelliği, Ünye ve İkizce ilçelerinin köylerine kadar uzanmaktadır.

Güney sınırı: Bölgemizin güneydeki sınırı Sivas ve Tokat'tır. Ordu ili içerisinde üçüncü ağız yöresi olarak sınırını çizdiğimiz bu bölge, çoğunlukla Sivas ve Tokat ağızlarının etkisi altındadır. Ön damak ünsüzü *g* ve *k*'nin ünlü uyumsuzluğuna sebebiyet vermesi, şimdiki zaman ekinin *-yo* olması, istek birinci çokluk şahıs eki olarak *-ak, -ek* şeklinin kullanılması bölgede bir sınır çizmemizi engellemektedir. Ancak *ŋ* sesinin Sivas ve Tokat ağızlarına göre daha az duyulması, *o* zamirinin dar ünlüyle (*u, ura, urada, ...*) söylenen şeklinin Sivas ve Tokat tarafına geçince çok az duyulması, iki bölgenin bazı farklılıklarıdır.

Dış sınırını çizdikten sonra araştırma bölgemizin genel diyalektolojik kimliğini şu şekilde tarif edebiliriz: Ordu ili ve yöresi umumi olarak diğer bazı Türkiye Türkçesi ağızlarına göre yazı diline ve aydın konuşmasına daha yakındır diyebiliriz. Bununla birlikte bölgenin etnik yapısına şekil veren unsurlar, coğrafi şartlar, sosyal kültüre yön veren tarih akışı, ekonomi ve eğitimin hazırladığı sonuçlar, bazı farklılıkların kaynağı olmuştur. Bu farklılıkların bir kısmı, yukarıda da belirttiğimiz gibi, yöre ağızlarını Türkiye Türkçesinin diğer ağızlarından da ayırmaktadır. Meseleye mercekle baktığımızda araştırma bölgemizin kendi içerisinde de farklı ağız yörelerine ayrıldığını görmekteyiz.

Araştırma bölgemizde yani coğrafi manada Ordu ili sınırları içerisinde kalan topraklarda yaşayan insanların temelde birleştikleri bazı dil özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler, çoğunlukla kurallıdır ve tek örneklilik arz etmektedir.

1. *ğ* ünsüzü bütün ağız yörelerinde hemen hemen hiç duyulmaz. Bu ses eridikten veya düştükten sonra, kelimelerde ünlü uzaması ve hece kaynaşması görülür.

2. *ŋ* sesi, bölgede sadece Sivas ve Tokat ağızlarının etkisi altında bulunan üçüncü ağız yöresinde seyrek duyulur. Diğer bölgelerde hiç tespit edileme-

miştir denilebilir. Bu ünsüz, iç seste ve son seste ya düşmüş ya da başka ünsüzlere değişmiştir (*pu┬ar, dovuz, siyek, ...*).

3. Katı, patlamalı, tonsuz diş eti ünsüzü *ç* ile katı, sızmalı, tonsuz diş eti ünsüzü *ş* arasında telaffuz edilen *ç̲* ünsüzü, Ordu ili ve yöresi ağızlarının ortak seslerindendir. Bu ses, Türkiye Türkçesinin diğer ağızlarında duyulmamıştır (Sağır 1997, s. 393-394) (*ġaç̲, gèç̲dükden, ḳaç̲, hèç̲, üç̲, ...*).

4. Ünlü yuvarlaklaşması ve buna bağlı olarak düzlük-yuvarlaklık uyumsuzluğu, araştırma bölgemizin genel özelliklerindendir (*gelür, altun, saruk, ...*).

5. İç ve son seste *r* ünsüzünün düşmesi, komşu illerin ağızlarına göre daha seyrek rastlanan bir ses hadisesidir. Bu sesin duyulma sıklığı; bölgenin batısında, Samsun yöresi ağızlarında belirgin bir azalma göstermektedir.

6. Ön, iç ve son seste genel bir ünsüz tonlulaşması, yine araştırma bölgemizde çok yaygındır. Hatta kurallı bir şekilde görülmektedir denilebilir (*gişi, şişgün, küçüg, ...*).

7. Üçüncü teklik şahıs zamiri, işaret sıfatı ve belirsizlik zamiri *o*; bölgemiz sınırları içerisinde, ünlü daralması sonucu *u* şeklinde karşımıza çıkmaktadır (*u, ura, urda, unu, ...*).

Ordu ili ve yöresi ağızlarının bu genel özelliklerinin yanında, kendi içerisinde de bazı farklılıklar gösterdiği yaptığımız inceleme ve gözlemler neticesinde ortaya çıkmıştır. Çeşitli sebeplerin ortaya çıkardığı bu farklılıkların değerlendirilmesi sonucunda, bölgenin üç ağız yöresinden oluştuğu tespit edilmiştir.

I. Ağız Yöresi: Ordu il merkezi ve merkez ilçeye bağlı köyler, Gülyalı, Kabadüz ve Ulubey ilçelerinin tamamı bu ağız yöresi içerisinde kalmaktadır. İlave olarak Perşembe ilçesinin Gürgentepe'den Çaytepe'ye çekilecek bir çizginin doğu kısmında kalan bölgesi de birinci ağız yöresi içerisinde bulunmaktadır. Bu yöreye mahsus özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Şimdiki zaman teklik birinci şahıs çekimi genel olarak *-ĩm* (*varĩm, gezĩm, bulĩm, ...*); şimdiki zaman üçüncü teklik şahıs eki ise *-ĩ*'dir (*varĩ, gezĩ, bulĩ, ...*).

2. *ŋ* sesi, bu yörede hemen hemen hiç duyulmamıştır. Bu bakımdan ikinci ağız yöresi ile tamamen aynı özelliği taşımaktadır. Bu ünsüz, kelime içerisinde ya düşmüş ya da başka bir ünsüze değişmiştir (*pu┬ar, dovuz, siyek, ...*).

3. Birinci çokluk şahıs emir ve istek eki *-alım, -elim*'dir. Bu ekin -biraz sonra sınırlarını çizmeye çalışacağımız- ikinci ağız yöresinde de aynı şekilde kullanıldığını belirtmekte fayda vardır.

4. Hâl zarfları olan *öyle, böyle, şöyle*; iç seste *-y-* ünsüzünün düşmesi ve bir önceki ünsüzün uzamasıyla *öle, böle, şöle* şeklinde duyulması bu yörenin bir başka özelliğidir.

II. Ağız Yöresi: Fatsa, Ünye, İkizce, Çaybaşı ilçelerinin hemen hemen tamamı ile Perşembe ilçesinin Gürgentepe'den Çaytepe'ye çekilecek bir çizginin batıda kalan bölümü, Çamaş ve Çatalpınar ilçelerinin kuzey kısımları bu ağız yöresi içerisinde kalmaktadır. İkinci ağız yöresi olarak isimlendirdiğimiz bu bölgenin genel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Bu ağız yöresinin en mühim ayırıcı özelliği *ġ, ğ* ünsüzlerinin iç ve son seste kurallı olarak *v* ünsüzüne dönüşmesidir (*avla- < aġla-, buvaz < boġaz, dav < dağ, sav- < saġ-*, ...).

2. Şimdiki zaman teklik birinci şahıs çekimi genellikle *-yam, -yem, -yám* şeklindedir (*geliyem, alıyam, koşiyám*, ...). Üçüncü teklik şahıs çekimi ise *-ya, -ye, yá* şeklinde telaffuz edilmektedir (*geliye, varıya, geziyá*, ...).

3. *ŋ* sesi, birinci ağız yöresinde olduğu gibi hemen hemen hiç duyulmaz.

4. Birinci çokluk şahıs emir ve istek eki, birinci ağız yöresinde olduğu gibi *-alım, -elim* şekliyle telaffuz edilir.

5. Hâl zarfları olan *öyle, böyle, şöyle*; bu yörede genel olarak *üle, büle, şüle* şeklinde söylenir.

6. *bu* ve *şu* işaret sıfatının yön eki getirilmiş şekilleri; ikinci ağız bölgesinin Samsun sınırına yakın bölgelerinde *bòra, şòra* şeklinde duyulur. Bundan dolayı zikredilen bölge alt ağız grubu olarak düşünülebilir.

III. Ağız Yöresi: Mesudiye, Aybastı, Gölköy, Gürgentepe, Kabataş, Korgan, Kumru, Akkuş ilçelerinin tamamı ile Çamaş ve Çatalpınar ilçelerinin güneyinde kalan bölgeleri bu ağız yöresini oluşturur. Bu yörenin genel özellikleri şunlardır:

1. Şimdiki zaman teklik birinci şahıs çekimi genellikle *-yom*'la yapılmaktadır (*geliyom, alıyom, koşiyom*, ...). Üçüncü teklik şahıs eki ise *-yo* şeklinde telaffuz edilmektedir (*geliyo, varıyo, geziyo*, ...).

2. *ŋ* sesi, bu yörede seyrek de olsa duyulur (*doŋuz, geliyoŋ, baŋa*, ...).

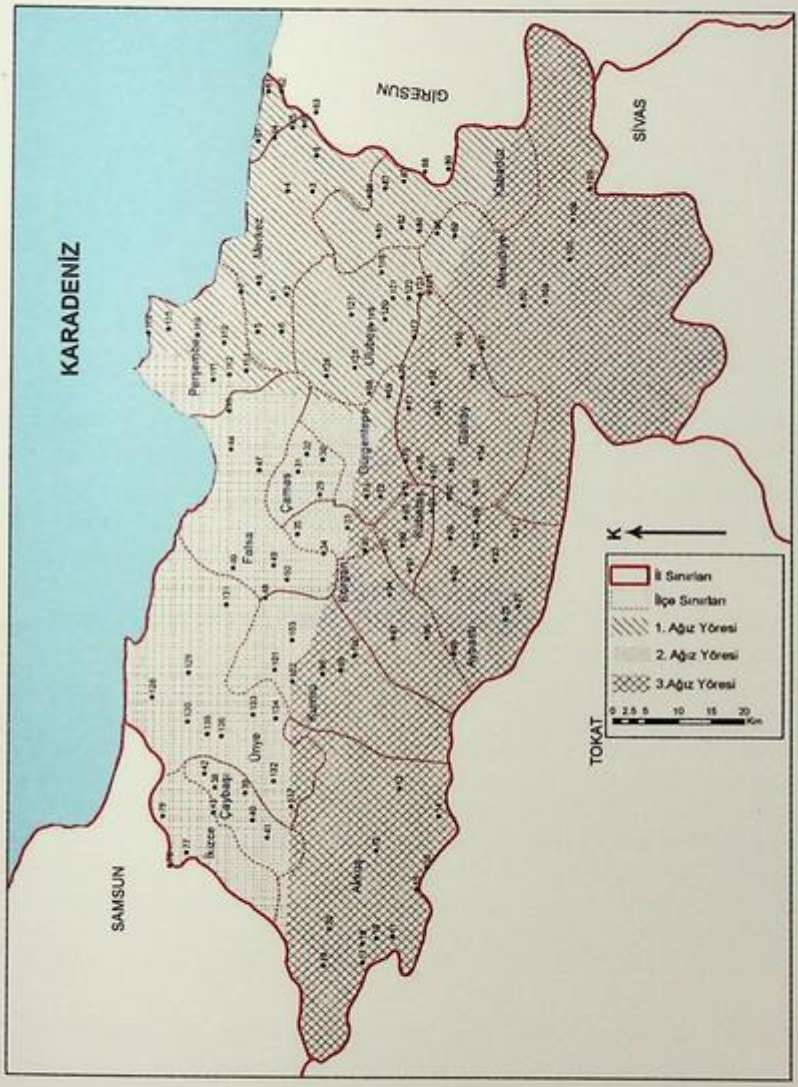
3. Ön seste bulunan *k-* ve *g-* ünsüzleri, yanlarında bulunan yuvarlak ince ünlüleri kısmen kalınlaştırır ve ünlü uyumsuzluğuna sebep olur (*gözel, ḳöy, güneş, ...*).

4. Gelecek zaman eki *-ecek*, bünyesinde bulunan *k* veya *ğ* sesi düştükten sonra bir önceki ünlü hem kalınlaşır hem de uzun telaffuz edilir. Dolayısı ile kelimede kalınlık-incelik uyumsuzluğu ortaya çıkar (*gelicām, gėdicām, gezicām, ...*).

5. *gitmek* fiili, birinci ve ikinci ağız yörelerinde *gitmek* şeklinde söylenirken bu ağız yöresinde genel olarak *gėtmek* şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

6. Çokluk birinci şahıs istek ve emir eki bu bölgede çoğunlukla *-aḳ, -ek*'tir (*alaḳ, gezek, górek, ...*).

7. Bu yörede zaman zaman rastlanılan bir *-ḳ-* > *-ḫ-* sızıcılaşması da söz konusudur. Çok genel olmayan bu değişme, birinci ve ikinci ağız yörelerinde hemen hemen hiç duyulmaz (*aḫşam, saḫallu, yuḫa, ...*).

Harita 1:
Ağız Yöreleri
Örnek Metin Verilen Yerleşim Yerleri ve Metin Numaraları

BİRİNCİ BÖLÜM
DİL İNCELEMESİ

SES BİLGİSİ

ÜNLÜLER

Ordu ili ve yöresi ağızlarında, yazı dilimizde karşılığı olan *a, ı, o, u; e, i, ö, ü* normal temel ünlüler ile Türkçenin yazılı tarihî metinlerinden (Yavuz 1991, s. 271-306; Thomsen 1997, s. 193-196) ve Türkiye Türkçesi ağızlarından bildiğimiz (Korkmaz 1994b, s. 34-35) kapalı *e* (ė) sesi tabii olarak bulunmaktadır. En çok kullanılanlar da bu ünlülerdir. Ancak bunlara ilave olarak aynı kelime içerisinde bulunan ünlü ve ünsüzlerin tesiri veya konuşan kimsenin konuşma özelliği ile şekillenmiş ünlüler de bulunmaktadır.

Yöremizde; ünlü, ünsüz tesirinden veya kaynak şahısların konuşma özelliklerinden dolayı alfabemizdeki normal ünlülerden kısmen farklılaşarak telaffuz edilen ünlüler şunlardır:

A. YAZI DİLİNDE BULUNMAYAN ÜNLÜLER

á ünlüsü: Yarı kalın, yarı ince, düz, geniş, *a* ile *e* arası bir ünlüdür. Herhangi bir sebepten dolayı geride boğumlanan *a* sesinin incelmesi veya daha önde boğumlanan *e* sesinin kalınlaşması neticesinde karışımıza çıkar. *A* > *e* yahut *e* > *a* değişmesinin ara basamağını temsil eder. Değişme, çoğunlukla inceltme özelliğine sahip ünsüzlerin (*c, ç, s, ş, y, z*) tesiriyle olmaktadır: *áccük* "azacık" (2/9), *ásás* "esas" (6/27), *odıyá* "odaya" (43/239), *okiyálák* "okuyarak" (111/31), *ordíyá* "Ordu'ya" (2/1), *sāyá* "sağa" (1/4), *ziyáretlere* (3/6), *ġoláy* "kolay" (23/4), ... Şimdiki zaman ekinde de karşımıza çıkmaktadır: *bırakıyálar* "bırakıyorlar" (43/5), *biçiyá* "biçiyor" (113/3), *bilmiyá* "bilmiyor" (49/99), *doyuriyá* "doyuruyor" (1/4), ... Bazı kelimelerdeki değişmeler kurallı değildir: *ávciye* "avcıya" (122/14), *turbá* "türbe" (25/11), *bán* "ben" (77/3), ...

à ünlüsü: Yarı geniş, yarı dar, düz, kalın, *a* ile *ı* arası bir ünlüdür. Bölgemizden derlediğimiz metinlerde sık karşılaşılmayan bu ünlü, *a* > *ı* veya *ı* > *a* değişmesiyle ortaya çıkmıştır. Daha çok gelecek zaman ekinde görülür: *açılàcaḳ* (49/156), *alàcaḳsın* (6/26), *asàcaḳsın* (12/13), *bāràcaḳ* "bağıracak" (42/36), *soràcaḳ* (49/202), ... Bir örnekte *ş* sesinin tesiriyle ortaya çıkmıştır:

münaḳâşiye "münakaşaya" (18/9). Bir örnekte de sebebi izah edilemeyecek şekilde *ı* > *a*'ya bir değişme görülür: *bâraḳan* "bırakan" (56/20).

å ünlüsü: Yarı yuvarlak, geniş, kalın, *a* ile *o* arası ünlüdür. *a* > *o* veya *o* > *a* değişmesinin bir merhalesi durumundadır. Düzleşmeye doğru kayma, çoğunlukla şimdiki zaman ekinde görülür: *olıyå* "oluyor" (23/11), *gerekiyå* "gerekiyor" (23/11), *gidiyå* "gidiyor" (49/70), *diyå* "diyor" (49/73), *bilemiyåm* "bilemiyorum" (49/145), *çıḳamiyåm* "çıkamıyorum" (49/148), ... Yuvarlaklaşma yönüne kayma ise bir kelimede çift dudak ünsüzü *b*'den dolayı karşımıza çıkar: *bâbam* (7/17)...

è ünlüsü: Yarı geniş, yarı dar, düz, ince, *e* ile *i* arası bir ünlüdür. Daha çok *i* sesine yakındır. Türkiye Türkçesi ağızları ve Türkiye dışında yaşayan bazı Türk topluluklarının alfabelerinde bulunan bu ses (Ercilasun 1996, s. 3-34), bölgemizde çoğunlukla *e* > *i* değişmesinin bir merhalesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Genellikle ilk hecede bulunmaktadır: *dèllerdi* "derlerdi" (2/2), *dèyirmene* "değirmene" (1/1), *gèce* (2/9), *gèride* (1/4), *gètsem* "gitsem" (97/32), *hèç* "hiç" (49/216), *nèyse* (1/5), *yèrim* (49213), *ètmiş* (1/1), ... Çok az örnekte *i* sesinden *è* ye değişme vardır: *èniye* "iniyor" (9/1).

ê ünlüsü: Yarı yuvarlak, yarı düz, geniş, ince, *e* ile *ö* arası bir ünlüdür. *e* sesinin biraz yuvarlaklaşmış *ö* sesinin biraz düzleşmiş şeklidir yani *e* > *ö* veya *ö* > *e* değişmesinin ara merhalesidir. Bölgemizde sık duyulan bir ses değildir: *bêyle* "böyle" (51/1), *dêvlet* (55/3), ...

í ünlüsü: Yarı kalın, yarı ince, düz, dar, *ı* ile *i* arası bir ünlüdür. *ı* > *i* veya *i* > *ı* değişmesiyle karşımıza çıkar. *ı*'dan *i*'ye doğru yaklaşma çoğunlukla inceltme özelliği bulunan ünsüzlerin (*c, ç, s, ş, y, z*) tesiriyledir. *ârîyannar* "ağrıyanlar" (3/8), *açíye* "açıyor" (78/22), *aldíysa* "aldıysa" (26/51), *bíçâ* "bıçağı" (61/4), *bíraz* (2/16), *ġayíş* "kayış" (97/46), *ḥamzayím* (1/6), *líra* (32/43), *mísír* "mısır" (34/2), *nişan* (124/5), *ordíyá* "Ordu'ya" (2/1), *oturíyoḳ* "oturuyoruz" (4/1), *yaní* (2/15), *yíḳanduḳdan* "yıkandıktan" (131/11), ...

î ünlüsü: Yarı yuvarlak, yarı düz, kalın, dar, *ı* ile *u* arası bir ünlüdür. *ı* sesinin hafifçe yuvarlaklaşması ve *u* sesinin hafifçe daralması ile görülür. *ı* > *u* veya *u* > *ı* değişmesinin ara merhalesi olarak telaffuz edilmektedir. Bölgemizde sık duyulan bir ünlü değildir: *alîrîm* "alırım" (73/4), *artîrdîḳ* "artırdık" (2/4), *bâlanîr* "bağlanır" (28/8), *çayîrdur* "çayırdır" (49/153), *olîya* "oluyor" (23/27), *yîları* "yuları" (17/4), *yapıldîḳdan* "yaptıktan" (137/9), ...

î ünlüsü: Yarı yuvarlak, yarı düz, ince, dar, *i* ile *ü* arası bir ünlüdür. Çoğunlukla dudak ünsüzü *b*'nin tesiriyle ortaya çıkmıştır. Sık duyulan bir ses değildir: *bîndük* "bindik" (66/13), *bîşûrük* "pişiririz" (111/9), *dêşîklük* "değ-

şiklik" (26/26), *evîne* "evine" (6/17), *geçdîk* "geçtik" (26/12), *gittîk* "gittik" (2/7), *îbrük* "ibrik" (28/81), ...

ó ünlüsü: Yarı kalın, yuvarlak, geniş *o* ile *ö* arası bir ünlüdür. Daha çok ünlüleri kalınlaştırma özelliği olan ünsüzlerin (Korkmaz 1994, s. 31) yanında *ö*'den *o*'ya yönelme olarak görülür: *góbek* "göbek" (19/10), *górev* "görev" (22/2), *hóng┌ider* "hönk eder" (80/17), *kótü* "kötü" (23/43), *kóy* "köy" (10/25), ... Bazen de sebepsiz olarak karşımıza çıkar: *bóle* "böyle" (19/15), *ónemli* "önemli" (39/4), *dóver* "döver" (49/55), *ónce* "önce" (92/6), ...

ò ünlüsü: Yarı geniş, yarı dar, yuvarlak, kalın, *o* ile *u* arası bir ünlüdür. *o* > *u* ile *u* > *o* değişikliğinin ara noktasıdır: *bòbamdan* "babamdan" (23/41), *bòriye* "buraya" (4/3), *bòrî* "burayı" (6/22), *dòvarsa* "doğarsa" (33/3), *gòyarsın* "koyarsın" (3/2), *òrdan* "oradan" (1/5), *sòradan* "sonradan" (26/41), *yo┌òrt* "yoğurt" (62/12), ...

ȍ ünlüsü: Yarı geniş, yarı dar, yuvarlak, ince, *ö* ile *ü* arası bir ünlüdür. Çok az kelimede görülür: *bȍ┌ȍn* "bugün" (32/38), *bȍyük* "büyük" (88/1), *dȍver* "döver" (49/59), *gȍzeli* "güzeli" (107/32), *hȍdüş* "ödünç" (14/22), *kȍrklü* "kürklü" (38/9), *sȍ┌ȍd* "söğüt" (11/5), *yȍrümiye* "yürümüyor" (21/4), ...

ú ünlüsü: Yarı kalın, yarı ince, yuvarlak, dar, *u* ile *ü* arası bir ünlüdür. *búyday* "buğday" (32/66), *dúşúyoḳ* "dövüşüyoruz" (10/29), *gúbresini* "gübresini" (90/2), *gúcümüz* "gücümüz" (92/2), *güneşe* "güneşe" (23/11), *güzel* "güzel" (23/5), *kótú* "kötü" (23/43), *kúllemişler* "küllemişler" (12/1), *kúsmüş* "küsmüş" (36/9), *tecavúz* "tecavüz" (10/30), *túkenmiş* "tükenmiş" (107/8), *usulú* "usulü" (62/2), *yún* "yün" (103/3), ...

B. UZUN ÜNLÜLER

Bilindiği gibi, boğumlanma süreleri normal (temel) ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha uzun olan -yahut normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan- ünlülere uzun ünlüler diyoruz (Korkmaz 1994, s. 36). Günümüz yazı dilinde Türkçe kelimelerde herhangi bir uzun ünlü bulunmamaktadır. Bununla birlikte Türkiye Türkçesi ağızlarında, tabii olarak da bölgemiz ağızlarında çeşitli sebeplerden dolayı uzun ünlüler -çok sık olmasa da- duyulmaktadır.

Derleyip yazıya geçirdiğimiz metinlerdeki örneklerden hareketle Ordu ili ve yöresi ağızlarında, uzun ünlülerin oluşumunu şu maddeler altında inceleyebiliriz:

1. Ünsüz düşmesi sonucu oluşan uzun ünlüler

İç seste bulunan *ğ, ġ, h, ḥ, k, ḳ, r, n* (< *ŋ*), *v* (< *ğ*), *y* ünsüzleri düştükleri veya eridiklerinde bir önceki ünlü kurallı denilebilecek derecede uzamaktadır. Bu uzamayla hem düşen ünsüzün boşluğu telafi edilmekte hem de mananın bozulması engellenmektedir. Bölgemizde tespit ettiğimiz örneklerden bazıları şunlardır:

ğ ve ġ ünsüzünün düşmesiyle: Ordu ili ve yöresi ağızlarında karşılaşılan ünlü uzaması sebeplerinin başında gelmektedir: *āriyannar* "ağrıyanlar" (3/8), *āzına* "ağzına" (56/17), *bāladı* "bağladı" (17/5), *bārım* "bağrım" (59/20), *çā* "çağ" (4/13), *dālara* "dağlara" (6/41), *dēme* "değme" (45/9), *ēlence* "eğlence" (15/7), *üraşdı* "uğraştı" (2/22), *üratdılar* "uğrattılar" (9/18), *yīma* "yığma" (37/38), *yālu* "yağlı" (5/15), *yāmura* "yağmura" (9/2), ...

h ve ḥ ünsüzlerinin düşmesiyle: *bālıya* "bağlıyor" (6/38), *māsus* "mahsus" (96/32), *mēmet* "Mehmet" (49/20), *şēre* "şehire" (49/3), *tarī* "tarih" (54/1), ...

k ve ḳ ünsüzlerinin düşmesiyle: *āşam* "akşam" (56/52), *böyümüş* "büyükmüş" (14/20), *çocūdum* "çocuktum" (121/21), *müşderēdi* "müşterekti" (10/37), *ufāduḳ* "ufaktık" (63/5), *yōdu* "yoktu" (11/2), ...

n (< ŋ) ünsüzünün düşmesiyle: *ŋ* sesi iki sesten meydana geldiği için doğrudan düşmesi mümkün değildir. Bu ünsüz, önce ikiye bölünmüştür. Ünsüz düşmesi, *ŋ* sesinin *ġ / ğ* ünsüzleriyle temsil edilen kelimelerde ortaya çıkmaktadır. Düşme, *-ŋ- > -ġ / ğ- > -ō-* aşamalarından sonra ortaya çıkmaktadır. Bu düşmenin diş ünsüzü *n* ile bağlantısı, yazı dilinde böyle bir gelişmenin olmamasından dolayıdır. *sōra* "sonra" (5/1), *tārı* "Tanrı" (metin dışı derleme), *yalüz* "yalnız" (128/1).

r ünsüzünün erime veya düşmesiyle: *biliyō ⌐musun* "biliyor musun" (49/247), *ġalüsa* "kalırsa" (63/8), *sōna* "sonra" (3/6), ...

v (< ğ) ünsüzünün düşmesiyle: *dōş* "dövüş" (18/9), *sōdürüsüz* "sövdürürsünüz" (14/2).

y ünsüzünün erimesiyle: *bōle* "böyle" (32/29), *hēbe* "heybe" (57/2), *önce ⌐mīdi* "önce miydi" (12/2), *şōle* "şöyle" (2/6), *şē ⌐ėdiyoḳ* "şey ediyoruz" (23/20), ...

2. Hece kaynaşması sonucu oluşan uzun ünlüler

Kelime içinde bulunan bazı ünsüzler, iki ünlü arasında kolayca eriyip kaybolurlar. Bu erime ve kaybolma neticesinde, yan yana gelen iki veya daha fazla ünlü kaynaşmakta ve uzun ünlüleri oluşturmaktadır. Türkiye Türkçesi-

nin diğer ağızlarında olduğu gibi Ordu ili ve yöresi ağızlarında bu gelişmelerden dolayı oluşmuş uzun ünlülere çok sık rastlanmaktadır. Bunlardan bazıları:

-h-, -ḥ- ünsüzlerinin erimesiyle: *dā* "daha" (3/5), *ırātlıḳla* "rahatlıkta" (54/18), *şēre* "şehire" (49/3), ...

-k- (-g-), -ḳ-(-ġ-), -g-, -ğ- ünsüzlerinin erimesiyle: *ācı* "ağacı" (2/11), *aşşā* "aşağı" (2/4), *biçāmız* "bıçağımız" (97/29), *çāriye* "çağırıyor" (1/5), *dālmışlar* "dağılmışlar" (7/13), *geldū* "geldiği" (5/4), *ırmān* "ırmağın" (7/9), *māriye* "mağaraya" (107/28), *uşā* "uşağı" (6/9), *yīnı* "yığını" (99/3), *ġısrā* "kısrağı" (6/4), *ġocārının* "ḳocaḳarının" (107/20), ...

-n- (< -ŋ-) ünsüzünün erimesi ve koybolmasıyla: *bā* "bana" (2/20), *bacīzı* "bacınızı" (49/182), *baḳdīz* "baktınız" (36/12), *sā* "sana" (5/8), *üçūz* "üçünüz" (119/2), *yüzūzden* "yüzünüzden" (11/12), ...

-r- ünsüzünün erimesiyle: *alūduḳ* "alur idik" (10/11), *osūrum* "osururum" (14/19), *olūdu* "olur idi" (16/4), ...

-y- ünlüsünün erimesiyle: *biçīm* "biçeyim" (4/4), *dōmlīm* "doğumluyum" (95/3), *dīcēdim* "diyecektim" (4/14), *ēce* "iyice" (88/1), *gişī* "kişiyi" (2/3), *olmīcek* "olmayacak" (111/30), *sabalīn* "sabahleyin" (111/50), ...

İki ve daha çok hecenin düşmesiyle: *āsūs* "ağustos" (17/21), *dēmende* "değirmende" (16/1), *dīmene* "değirmene" (111/8), *tanīcēn* "tanıyacaksın" (42/22), ...

3. Ünlü karşılaşmasıyla oluşan uzun ünlüler

Türkçede iki ünlü yan yana bulunmaz. Ünlü ile biten ve ünlü ile başlayan iki kelime yan yana geldiğinde kurallı olarak birinci kelimenin son ünlüsü düşmektedir. Bu düşme esnasında geride kalan ünlü, düşen ünlünün görevini de yüklenmektedir. İki sesi temsil eden ünlü, dolayısıyla uzun ünlü hâline gelmektedir. Araştırma bölgemizde bu tür ünlü uzamasına çok sık rastlanmaktadır: *dōdīse* "doğdu ise" (32/24), *salçīnen* "salça ilen" (3/2), *şōlīdi* "şöyle idi" (5/9), *vèrdīsek* "verdi isek" (58/6), *yandīmiş* "yanında imiş" (4/17), *ġaynadīse* "kaynadı ise" (3/2), ...

4. Tonlama ve vurgu ile ilgili uzunluklar

Konuşma dilinin bir özelliği olarak bazı kelimeler veya ekler özellikle vurgulanmaktadır. Bu vurgulama sırasında aslen uzun olmayan ünlüler, normal ünlülere göre daha uzun telaffuz edilmektedir. Bu durumda uzun ünlü oluşmaktadır: *bāl* "bal" (5/3), *birāz* "biraz" (10/47), *bütūn* "bütün" (9/13),

ġocamān "kocaman" (58/2), *güzēlce* "güzelce" (3/3), *vār* "var" (100/1), *yavāş* "yavaş" (104/11), *yōḳ* (4/13), *yürsun* "yursun yıka-" (8/17), ...

5. Yabancı kelimelerdeki uzunluklar

Ordu ili ve yöresi ağızlarında yabancı dillerden alınmış kelimelerdeki asli uzunluklar genellikle kaybolmuştur diyebiliriz yani Türkçe kelimelerdeki ünlülerin boğumlanma sürülerine eşit hâle getirilmiştir. Ancak uzun olma özelliğini muhafaza eden ünlüler de az değildir: *ālem* (10/20), *ālet* (97/27), *çāre* (8/14), *dāvā* (10/41), *divāne* (56/22), *imkānı* (58/12), *nāmına* (6/53), *sāfi* (6/32), *teyyāre* "tayyare" (8/11), *yāre* (8/12), ...

C. KISA ÜNLÜLER

ĭ ünlüsü: Normalden kısa olan *ı* sesidir. *ı* sesi, bilindiği gibi, ünlüler içerisinde en kısa olanıdır. Söz konusu *ĭ* sesi, normalden daha da kısadır. Çoğunlukla ek fiilin kökü olarak karşımıza çıkar: *var ĭdı* "var ıdı" (2/2), *yapar ĭmış* "yapar ımış" (7/1), ... Vasıta hâli eki de çoğunlukla *ĭ* sesi iledir: *atlar ĭnan* "atlar ile" (105/13), ... Bir örnekte türeyen ünlü normalden kısa duyulmuştur: ĭrātlıḳda "rahatlıkta" (54/18).[10] Bazen de vurgusuz bir orta hecede karşımıza çıkar: *alĭcan* "alacaksın" (56/24), *avzĭnı* "ağzını" (111/3), *çārĭlu* "çağrılır" (124/77), *malĭna* "malına" (10/14), ...

ĭ ünlüsü: Normal *i* sesinden daha kısa sürede boğumlanan bir sestir. Kısa *ı* sesinde olduğu gibi, çoğunlukla ek fiilde görülür. Tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: *aşĭḳ* " âşık" (6/1), *avcı ĭmiş* "avcı imiş" (7/20), *ġardeşimĭ* "kardeşimi" (7/18), *ney ĭse* "ne ise" (7/2), *şindĭcek* "şimdicek" (9/13), *uyĭya* "uyuyor" (1/3), ...

ŭ ünlüsü: Aydın konuşmasında olduğundan daha kısa süre duyulan bir sestir. Derleme yaptığımız bölgede örnekleri fazla değildir: *bulŭcaḳ* "bulacak" (10/5), *çarşŭda* "çarşıda" (4/1), *motŭra* "motora" (8/2), *odun ŭnan* "odun ile" (111/1), *olur ŭmuş* "olur imiş" (134/3), *yapŭcŭk* "yapacağız" (15/7), *yavŭnu* "yağını" (103/30), ...

ŭ ünsüzü: Normal *ü* sesinden daha kısa sürede boğumlanan bir sestir. Diğer kısa ünlü örneklerinde olduğu gibi, ek fiilin kök ünlüsü ve vurgusuz orta hecenin dar ünlüsü başlıca örneklerimizdir: *bülür ŭmüş* "bilir imiş" (4/6), *evŭ-ten* "evine" (75/8), *gelür ŭmüş* "gelir imiş" (134/9), *getŭdü* "getirdi"

---

[10] Türeme yoluyla alınma kelimelerin başına gelen *ı-* ve *i-* ünlülerinin kısalması, Aybastı yöresi ağızlarında daha sık rastlanır (Mehmet Aydın, *Aybastı Ağzı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1992, s. 24).

(58/5), *mühürü* "mühürü" (86/40), *üyüdülller* "öğütürler" (16/1), *yüzünü* "yüzünü" (56/10), ...

Ç. GENİZ ÜNLÜLERİ

Konuşurken geniz yolunun açık olması durumunda boğumlanan ünlüler genizsillik (nazallık) özelliği kazanır. Çoğunlukla *ŋ* ünsüzü düştükten sonra ünlüler, onun mirasını muhafaza eder. Bu şekilde telaffuz edilen ünlülere "geniz ünlüleri" denmektedir. Bölgemizde az rastladığımız bu ünlü türü, ünlemlerde ve şahıs zamirlerinde karşımıza çıkmaktadır: *a┬ã* "ağa" (113/12), *ba┬ã* (ben-e > bana) (2/20), *sa┬ã* (sen-e > sana) (107/2), ...

D. İKİZ ÜNLÜLER

Kelimelerin veya eklerin bünyesinde bulunan *-ğ-, -h-, -ḫ-, -n-* (*-ŋ-*), *-v-, -y-* ünsüzleri eriyip kaybolduktan sonra, bu ünsüzlerin iki tarafında bulunan ünlüler yan yana gelmektedir. Yan yana gelen iki ünlünün bir nefeste veya aynı hecede telaffuz edilmesine "ikiz ünlü" adı verilir. Yazı dilinde hiç rastlanmayan bu durum, Türkiye Türkçesi ağızlarında -çok sık olmasa da- karşımıza çıkmaktadır. Ordu ili ve yöresi ağızlarından derlediğimiz ve yazıya geçirdiğimiz metinlerde tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır:

1. Yükselen ikiz ünlüler: *ǐ┬a, ǐ┬e, ŭ┬a, ŭ┬a* **(yarım ünlü + ünlü):** Yan yana gelen iki ünlüden ilki, ikincisine göre daha dar ve süreksizdir. Dolayısıyla ikinci ünlü daha güçlü olarak boğumlanır. Böylece yükselen vurgu, ikinci ünlüde duyulur. Derlediğimiz ve yazıya geçirdiğimiz metinlerdeki örnekler şöyledir: *balçǐ┬a* "balçığa" (109/41), *büşgünnŭ┬e* "pişkinliğe" (2/22), *bėşǐ┬e* "beşiğe" (121/25), *çocŭ┬a* "çocuğa" (100/23), *fındǐ┬a* "fındığa" (58/3), *ġabistannǐ┬a* "kabristanlığa" (131/16), *ġayǐ┬a* "kayığa" (3/7), *ġazanġayǐ┬e* "Kazankaya'ya" (39/6), *ḫasdalĭ┬a* "hastalığa" (23/43), *mezallĭ┬a* "mezarlığa" (137/5), *müdürlŭ┬e* "müdürlüğe" (52/7), *öncǐ┬e* "önceye" (124/9), *pŭ┬arı* "pınarı" (54/14), *satmǐ┬e* "satmaya" (49/80), *tecrübǐ┬e* "tecrübeye" (96/39), *yarincǐ┬e* "yarıncaya" (113/34), ...

2. Eşitik izünlüler: *a┬a, e┬e, ı┬ı, i┬i, o┬o, ö┬ö, u┬u, ü┬ü* **(ünlü + ünlü):** Yan yana gelen her iki ünlünün de boğumlanma süreleri hemen hemen aynıdır. Birinin diğerine üstünlüğü varsa ┬ ╥ bile hissedilemeyecek durumdadır. Ordu ili ve yöresi ağızlarında en çok rastlanan ikiz ünlü türüdür. Metinlerden seçtiğimiz örnekler şunlardır: *bö┬ön* "bugün" (32/38), *büri┬i* "burayı" (18/3), *cı┬ıl* (?) (102/15), *de┬el* "değil" (2/20), *do┬om* "doğum" (32/1), *do┬oş* "dövüş" (10/29), *dü┬ününe* "düğününe" (2/7), *e┬elerek* "eğilerek" (54/18), *e┬er* "eğer" (18/7), *e┬ere* "eğere" (26/46), *ka┬at* "kâğıt" (71/1), *ma┬allesi* "mahallesi" (52/2), *ma┬ara*

"mağara" (54/17), *meyvi┬i* "meyveyi" (10/44), *me┬er* "meğer" (31/18), *sa┬an* "sahan" (63/11), *sa┬ap* "sahip" (108/7), *so┬o̬k* "soğuk" (8/7), *ya┬ardı* "yağardı" (125/6), *yi┬id* "yiğit" (49/42), *yi┬ip* "yeyip" (41/4), *yu┬up* "yuyup" (5/9), ...

3. Alçalan ikiz ünlüler: *a┬ĭ, e┬ĭ, a┬ŭ* (ünlü + yarım ünlü): Aradan bir ünsüzün düşmesi neticesinde komşu hâline gelen ünlülerden ikincisi, birincisine göre daha dar ve süreksizdir yani daha kısa sürede boğumlanır. Dolayısıyla ikinci ünlü daha zayıf duyulur. Bu durumda alçalan ikiz ünlü türü ortaya çıkmaktadır. Bölgemizde örneğine diğerlerine göre daha az rastlanmıştır: *de┬ĭze* "denize" (107/45), *ġara┬ĭş* "karakış" (17/21), *ġava┬i* "kavağı" (19/2), *ne┬ĭn* "neyin" (85/5), *şe┬ĭt* "şehit" (47/3), *veya┬ŭt* "veyahut" (124/28), *ya┬ĭyor* "yağıyor" (79/17), *ya┬ŭt* "yahut" (124/4), ...

E. DİL BENZEŞMESİ

Türkçenin en önemli özelliklerinden biri, dil benzeşmesidir. Gelişmesini yazılı metinlerle takip edebildiğimiz Türkçe kelimelerin ve eklerin tamamına yakınında kalınlık-incelik uyumunun bulunması, bunun en büyük delilidir (Mansuroğlu 1959, s. 81-93). Türkiye Türkçesi ağızlarında durum pek farklı değildir. Türkiye Türkçesi ağızları ile ilgili olarak hazırlanıp yayımlanmış çalışmalar, dil benzeşmesinin çoğu bölgelerde pek güçlü olduğunu göstermektedir.

Ordu ili ve yöresi ağızlarında, bazı özel durumlar dışında dil benzeşmesi çok kuvvetlidir denilebilir. Yazı dilimizde istisnalar arasında yer alan bazı kelime ve eklerin uyuma girdiği açıkça görünmektedir.

Yazı dilinde ve aydın konuşmasında incelik-kalınlık uyumunun dışında kalan kelime ve eklerin durumu bölgemiz ağzında şu şekildedir:

Şimdiki zaman eki: Bilindiği gibi şimdiki zaman eki *-yor*, yazı dilinde kalınlık-incelik uyumu dışında kalan istisnalardan biridir. Ağızlarda ise zaman zaman uyuma girmektedir. Bölgemiz ağızlarında sayıları fazla olmamakla beraber ek ünlüsü, bazen düzleşerek bazen de düzleşip incelerek uyuma girdiği görülür: *diyeler* "diyorlar" (20/21), *diyi* "diyor" (106/6), *diyė* "diyor" (107/38), *esiyi* "esiyor" (106/10), *geliyė* "geliyor" (107/31), *vėriyeler* "veriyorlar" (32/87), *èşiyilerdi* "eşiyorlardı" (20/21).

***-ken* (iken) zarf-fiil eki:** Büyük bir çoğunlukla *i-* fiili düşmüş ve ekleşmiştir. Bölgemiz ağzında tespit ettiğimiz örneklerden çoğu kalınlık-incelik uyumuna tabi olmuştur: *atarḳan* "atarken" (113/33), *çıḳarḳan* "çıkarken" (49/158), *çıḳaḳan* "çıkarken" (124/27), *çoban ┌ıḳan* "çoban iken" (37/24), *yalvaruḳan* "yalvarırken" (67/?15), *ġoşaḳan* "koşarken" (56/41), *yanarḳan* "ya-

narken" (79/51), *yaparḳan* "yaparken" (79/43), *yatarḳan* "yatarken" (37/24), *yaḳalarḳan* "yakalarken" (79/43), *yıḳanurḳan* "yıkanırken" (100/43), ...

Ekin gelişmiş şekli olan *-ḳana*, tamamen uyuma girmiştir: *atarḳana* "atarken" (96/31), *çaluşuḳana* "çalışırken" (37/3), *çoban ˥īḳana* "çoban iken" (37/24), *dōruluḳana* "doğrulurken" (56/58), *dururḳana* "dururken" (107/29), *ġaşunuḳana* "kaşınırken" (124/91), *ġırḳarḳana* "kırkarken" (112/2), *ġuzularḳana* "kuzularken" (80/6), *namaz ġılarḳana* "namaz kılarken" (45/21), *otlanuḳana* "otlanırken" (18/5), *sallarḳana* "sallarken" (61/2), *yaparḳana* "yaparken" (137/2), *yayarḳana* "yayarken" (112/1), *yaḳaḳana* "yakarken" (32/72), *yıḳanurḳana* "yıkanırken" (123/49), ...

Ekin ses düşmesine ve değişikliğe uğramış şekilleri de uyuma girmiştir: *dolduruḳa* "doldururken" (73/79), *namaz ġılaḳa* "namaz kılarken" (56/57); *duruḳat* "dururken" (49/68), *yatarḳat* "yatarken" (37/24).

***-i* fiilinin zaman eki almış şekilleri:** Bölgemizde cevherî fiilin ekleşmemiş şekli, çoğunlukla bir önceki kelimenin son ünlüsü ile kalınlık-incelik açısından uyum içerisindedir: *dādur ˥ūmuş* "dağıtır imiş" (108/3), *danışman ˥īmış* "danışman imiş" (13/19), *ġoşar ˥īmış* "koşar imiş" (13/4), *mefāt ˥īmış* "menfaat imiş" (3/8), *muḳdar ˥īdı* "muhtar idi" (10/38), *olmuş ˥ūdu* "olmuş idi" (2/13), *satar ˥īmış* "satar imiş" (13/23), *tüccar ˥īmış* "tüccar imiş" (13/23), *uyḳusuz ˥ūdum* "uykusuz idim" (67/30), *var ˥īdı* "var idi" (2/3), *var ˥īmış* "var imiş" (6/13), *yaḳın ˥īdı* "yakın idi" (18/6), *yapar ˥īmış* "yapar imiş" (7/1), ...

***-ki* aitlik eki:** Yazı dilinde birkaç istisna hariç aykırılık gösteren bu ek, bölgemizde kalınlık-incelik uyumuna çoğunlukla uyar: *adamınḳı* (21/5), *başındaḳı* "başındaki" (112/11), *bi ˥daḳı* "bir dahaki" (63/8), *burdaḳı* "buradaki" (9/7), *ġaradaḳı* "karadaki" (42/18), *ġarşıḳı* "karşıki" (137/5), *ormandaḳı* "ormandaki" (19/1), *sırtındaḳı* "sırtındaki" (73/53), *şurdaḳı* "şuradaki" (43/21), *urdaḳı* "oradaki" (137/5), *yanımızdaḳı* "yanımızdaki" (96/22), *yanındaḳı* "yanındaki" (25/1), *yaşındaḳı* "yaşındaki" (56/51), *yuḳardaḳı* "yukarıdaki" (9/3), ...

***ki* bağlacı:** Metinlerimizde yer alan çok sayıda *ki* bağlacından dört tanesi, yazı dilinin aksine *ḳı* şeklindedir. Muhtemelen bir önceki veya sonraki kelimenin tesiriyle değişmiş olan örnekler şunlardır: *mēmed āye dī˥ḳı ˥ġalḳ* "Mehmet Ağa'ya diyor ki kalk" (49/37), *dī˥ḳı ˥ġarıya* "diyor ki karıya" (121/5), *gelüke dī˥ḳı şu çocū* "gelirken diyor ki şu çocuğa" (121/14), *varī baḳī˥ḳı* "varıyor bakıyor ki" (121/16), ...

***ile* (*-ılan, -ilen, -ulan, -ülen*) edatı:** *ile*'den genişlemiş olan bu edatlar, hemen hemen istisnasız kalınlık-incelik uyumuna tabidir: *at ˥īnan* "at ile" (6/47), *ayvaz ˥īnan* "ayvaz ile" (6/47), *aḳşam ˥īnan* "akşam ile" (74/1), *bo-*

bam ˹ïnan "babam ile" (7/19), *davul ˹ünan* "davul ile" (105/15), *ġız ˹ïnan* "kız ile" (107/31), *maḳtab ˹ïnan* "matkap ile" (19/29), *param ˹ïnan* "param ile" (18/6), *suvan ˹ïnan* "soğan ile" (5/3), *vatandaş ˹ïnan* "vatandaş ile" (17/2), *yay ˹ïnan* "yağ ile" (19/29), *zor ˹ünan* "zorla" (16/10), ...

***için* edatı:** Yazı dilinde yalnızca *için* şekli olan bu edat, bölgemizde genellikle bir önceki kelimenin son ünlüsüne göre hem düzlük-yuvarlaklık hem de kalınlık-incelik uyumuna uymaktadır: *bunun ˹uçundur* "bunun içindir" (97/14), *dutulmadü ˹uçun* "tutulmadığı için" (23/5), *oldü ˹uçun* "olduğu için" (52/7), *olmadü ˹uçun* "olmadığı için" (27/17), *unun ˹uçun* "onun için" (13/11), *yapdü ˹uçun* "yaptığı için" (132/2), *yaralandü ˹uçun* "yaraladığı için" (25/14), *yattümuz ˹uçun* "yattığımız için" (49/123), ...

Birleşik kelimelerde: Birkaç örnekte birleşik kelimelerin dil benzeşmesine uyduğu tespit edilmiştir: *bıraz* "biraz" (73/61), *birez* "biraz" (80/6), *na ˹ġada* "ne kadar" (21/3), ...

***ḫanı* (*ḫana*) / *ḫangı*:** Yazı dilimizde dil benzeşmesinin istisnalarından olan bu iki kelime, bölgemiz ağızlarında çoğunlukla uyum içerisindedir. Bu örnekler, Ordu ili ve yöresi ağızlarının Eski Türkiye Türkçesininin birçok özelliğini muhafaza ettiğinin bir delili olsa gerektir: *ḫana* "hani" (59/8), *ḫangı* "hangi" (59/8), *ḫanı* "hani" (10/22), ...

1. Yabancı Kelimelerde Dil Benzeşmesi

Derlenip yazıya geçirilen örneklerden anlaşıldığına göre Ordu ili ve yöresi ağızlarında, genellikle yabancı kelimelerdeki ünlüler muhafaza edilmiştir. Bununla birlikte Türkçedeki kuvvetli uyumdan dolayı bazı kelimelerin dil benzeşmesine girdiği gözlenmiştir. Bu benzeşme ilerleyici, gerileyici ve hem ilerleyici hem de gerileyici olmak üzere üç şekilde görülmektedir:

İlerleyici ünlü benzeşmesi: Diğer benzeşmelere göre daha fazla örneği bulunmaktadır: *ataşımız* "ateşimiz" (81/9), *baççalarına* "bahçelerine" (48/3), *camısının* "camisinin" (25/12), *celled* "cellat" (49/6), *evliye* "evliya" (9/5), *felen* "filan" (42/16), *fiyetlendi* "fiyatlandı" (92/2), *ḫabar* "haber" (13/16), *ḫayrat* "hayret" (14/16), *liriye* "liraya" (32/44), *mezerinin* "mezarının" (12/10), *nüfüsde* "nüfusta" (63/42), *sa┬ap* "sahip" (108/7), *tana* "tane" (76/1), *tehrer* "tekrar" (5/6), *tekrer* "tekrar" (44/2), *vaḳıtlarıma* "vakitlerime" (32/1), ...

Gerileyici ünlü benzeşmesi: Bölgemiz ağızlarında örnekleri fazla değildir: *davam* "devam" (10/34), *denesi* "tanesi" (6/1), *duşman* "düşman" (73/6), *esgerdeki* "askerdeki" (67/19), *ḫızmatçısı* "hizmetçisi" (6/12), *mehelleye* "mahalleye" (9/1), *musadá* "müsade" (57/3), *nışannımız* "nişanlımız" (19/28), *nu-*

fusumuz "nüfusumuz" (22/10), *tene* "tane" (76/27), *teze* "taze" (25/17), *zındana* "zindana" (6/16), ...

İlerleyici-gerileyici ünlü benzeşmesi: Hem kalınlaşma hem de incelme yönünde olmaktadır. Tespit ettiğimiz örneklerden bazıları şunlardır: *barabar* "beraber" (37/5), *dinemit* "dinamit" (113/23), *mısafırım* "misafirim" (14/10), *tadavı* "tedavi" (13/11), ...

2. Dil Benzeşmesinin Bozulması

Ordu ili ve yöresi ağızlarında Türkiye Türkçesi ağızlarının genelinde olduğu gibi incelik-kalınlık uyumsuzluğu da söz konusudur. Kelime içerisinde bulunan kalınlaştırıcı ünsüzlerin kalınlaşma yönünde, inceltici özelliğe sahip olanların incelme yönünde kelimelerdeki uyumu bozduğu örneklerle sabittir.

a) Kalınlaşma yönünde: Kelime başında bulunan *k, ḳ, g, ġ* seslerinin tesiriyle ünlülerin boğumlanma noktasını art damak bölgesine kaydırmakta; bu ünsüzlerin yanında bulunan yuvarlak, ince (*ö, ü*) ünlülerin yarı kalınlaşmasına yol açmaktadır. Bu özellik; Sivas ve Tokat ağızlarının tesirinin görüldüğü bölgemizin üçüncü ağız yöresi içerisinde yer alan Mesudiye, Aybastı,[11] Gölköy, Korgan, Kumru ve Akkuş ilçelerinde özellikle görülmektedir: *göbek* "göbek" (19/10), *göre* "göre" (91/36), *görev* "görev" (22/12), *gübresini* "gübresini" (90/2), *güneşe* "güneşe" (23/11), *güzel* "güzel" (23/5), *ḳi* "ki" (137/8), *ḳötü* "kötü" (24/43), *ḳüllenmişler* "küllenmişler" (12/1), *ḳüsmüş* "küsmüş" (36/9), ...

Gelecek zaman kipinde: Teklik II. şahısta ek bünyesinde bulunan kalınlaştırıcı ünsüz, düşmeden önce yanında bulunan ünlüyü kalınlaştırmaktadır. Bu ses oylaylarının sonucu olarak ünlü uyumu bozulmaktadır: *gelicān* "geleceksin" (metin dışı derleme), *gezicān* "gezeceksin" (metin dışı derleme), *yeykicān* "yıkayacaksın" (34/17), ...

Çokluk ikinci şahıs ekinin son sesinde bulunan *-k, -ḳ* sesleri de uyumsuzluğa sebep olmaktadır: *gelücuḳ* "geleceğiz" (14/8), *getürücuḳ* "getireceğiz" (32/51), *gidicuḳ* "gideceğiz" (123/62), ...

b) İncelme yönünde: Bölgemiz ağızlarında incelme yönünde uyumun bozulması daha ağırlıktadır. Özellikle bünyesinde *c, ç, ş, y* ünsüzü bulunan ek ve köklerde karşımıza çok sık çıkmaktadır.

Şimdiki zaman kipinde: Yazı dilinde ve aydın konuşmasında da uyuma aykırı olan bu ek, bölge ağzında en çok örneğe sahip olanlardan biridir: *anna-*

---

[11] İnce ünlülerin kalınlaşmasının Aybastı ağzındaki durumu için bk. Mehmet Aydın, *Aybastı Ağzı*, s. 37.

dīm "anlatıyorum" (2/6), *bakiyem* "bakıyorum" (49/171), *ḥaşıliyem* "haşlıyorum" (5/2), *ġavuruiyem* "kavuruyorum" (5/3), ...

Gelecek zaman kipinde: Gelecek zaman olumsuz çekimlerinde karşımıza çıkmaktadır: *ġazanmīcen* "kazanmayacaksın" (63/48), *ġonmicek* "konmayacak" (128/6), *ḥatırlıyamīcem* "hatırlayamayacağım" (37/1), *olmīcek* "olmayacak" (44/6), *yīkicem* "yıkayacağım" (64/6), ...

Teklik birinci şahıs emir / istek eki: Kalın sıradan ünlülere sahip kelimelere geldiğinde kurallı olarak uyum bozulmaktadır: *alīm* "alayım" (4/18), *annadīm* "anlatayım" (2/6), *bulīm* "bulayım" (3/4), *ġoyīm* "koyayım" (4/18), *varīm* "varayım" (4/6), ...

Hâl eklerinde: Yükleme ve yönelme hâli ekleri kaynaştırma olarak *y* aldığı zaman kalın sıradan kelimelerde uyum bazen bozulur: *filanciye* "filancıya" (32/40), *ġınayi* "kınayı" (111/24), *ġumanyayi* "kumanyayı" (114/9), *saḳarcī* "sakarcayı" (5/10), *şuriye* "şuraya" (32/27), *talliye* "tarlaya" (100/36), *uḳariye* "yukarıya" (9/1).

***-gil*: isimden isim yapma eki:** Metinlerimizde geçen iki örnek, yazı dilinde olduğu gibi uyumun dışındadır: *bubamgildikene* "babamgildeyken" (103/43), *mollanōgil* "Mollaoğlugil" (16/6).

***-leyin*: isimden isim yapma eki:** Tespit edilen bir örnekte uyumun dışındadır: *sabaḥleyin* (33/3). Fonetik değişikliklere uğramış diğer örnekte de kalınlık-incelik uyumu yoktur: *sabalīn* "sabahleyin" (43/6).

***-deş*: isimden isim yapma eki:** Bölgemizde çoğunlukla uyumlu olarak gördüğümüz bu ek, istisnadır: *Ḳardeş* "kardeş" (4/6).

***-ip*: zarf-fiil eki:** Şu örneklerde sebebi izah edilemeyecek bir şekilde ek ünlüsü, kalınlık-incelik uyumuna uymaz: *açīp* "açıp" (112/3), *alınip* "alınıp" (131/14), *donīp* "donup" (131/3), *dōrīp* "doğrayıp" (5/10), ...

***-i* fiilinde:** Cevherî fiilin genellikle bir önceki kelimenin ünlüsüyle uyum içerisinde olduğunu yukarıda söylemiştik. Ancak özellikle öğrenilen geçmiş zamanda çekilen bazı örneklerde dil benzeşmesine aykırı bir durum müşahede edilmektedir: *abucōlīmiş* "Abucoğlu imiş" (52/3), *avcīmiş* "avcı imiş" (7/17), *mezarlındīmiş* "mezarlığında imiş" (27/8), *nişanīmiş* "nişanı imiş" (85/2), *talladīmiş* "tarlada imiş" (4/7), *yandīmiş* "yaşında imiş" (4/15), ...

İnceltici ünsüzlerin etkisiyle: Bazı kelime kök veya tabanlarında bulunan inceltici (*c, ç, s, ş, y, z*) ünsüzlerin tesiriyle de uyumun bozulduğu görülür: *áreşdürüp* "araştırıp" (14/18), *biçaḳ* "bıçak" (32/20), *buriye* "buraya" (4/3), *yayliye* "yaylaya" (9/4), *yeyḳarsın* "yıkarsın" (32/26), ...

Alınma kelimelerde: Yabancı dillerden çeşitli yollarla dilimize girmiş kelimelerin bir kısmı, yazı dilinde ve ağızlarda uyuma girdiğini biliyoruz. Bölgemiz ağzında uyuma girenlerin sayısının daha az olduğunu yukarıda söylemiştik.

Ordu ili ve yöresi ağızlarında alınma kelimelerin kalınlık-incelik uyumuna girip girmeme meselesi karışık bir durum sergilemektedir. Zira aynı kelime aynı kişinin konuşmasında bile bazen dil uyumuna uyar, bazen de uymaz. Dolayısıyla bu konuyu kesin bir kurala bağlamak zordur.

Uyumun dışında kalmış çok sayıda alınma kelimeden bazı örnekler: *arazi* (102/16), *ġabistannī-ya* "kabristanlığa" (131/16), *padişān* "padişahın" (107/1), *mezar* (27/8), *sıtabilizeyi* "stabilize" (30/10), *vaziyeti* (104/23), ...

F. UYUM DEĞİŞMESİ

Kelimelerin kök ve gövdelerinde bulunan inceltme veya kalınlaştırma özelliğine sahip ünsüzler, uyumu bazen tamamen değiştirmektedir. Uyum, bazen de sebepsiz değişmektedir. Çok heceli kelimelerde ünlü düzeni tamamen değişmekte; ince sıradan ünlülerle kurulan kelime tamamen kalın sıraya, kalın sıradan ünlülere sahip kelimeler ise ince sıraya değişmektedir. Bu durum, hem Türkçe hem de alınma kelimelerde görülmektedir. Bölgemiz ağzından bazı örnekler şunlardır: *cızallardı* "çizerlerdi" (94/11), *misir* "mısır" (5/14), *yeyük* "yayık" (metin dışı derleme), *yunu* "yünü" (109/29), ...

G. DUDAK BENZEŞMESİ

Dudak benzeşmesi, kelime ve eklerin düzlük-yuvarlaklık uyumu ile alakalıdır. Türkçenin ilk yazılı metinlerinden beri gelişmesini takip edebildiğimiz kelime ve eklerin çoğunun bu kurala uyduğunu görmekteyiz. Yazı dilimizde, kalınlık-incelik uyumu kadar kuvvetli olmasa da belirgin özelliklerden biridir. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise daha zayıftır.

Ordu ili ve yöresi ağızlarının en dikkat çekici özelliklerinden biri, diğer bölgelere göre dudak benzeşmesinin zayıflığıdır. Bölgemizdeki konuşma dilinde çok sayıda kelime kökü ve eklerde düzlük-yuvarlaklık uyumu ya yoktur ya da son yıllardaki kitle iletişim araçlarının kuvvetli tesiriyle uyuma girmeye başlamıştır. Az sayıdaki örnekte ise bu gelişme tamamlanmıştır.

Eski Türkiye Türkçesinde bazı ekler kurallı olarak düz ünlü, bazıları da yuvarlak ünlü taşımaktadır (Timurtaş 1977, s. 27-40). Bölgemiz ağızları, sürekli düz ünlü taşıyan ekler açısından fazla bir özellik göstermez fakat yuvarlak ünlü taşıyan ekler bakımından Eski Türkiye Türkçesinin mirasını büyük ölçüde koruduğu rahatlıkla söylenebilir.

Kelimelerde yuvarlaklaşma: Yazı dilimizde ve Türkiye Türkçesinin diğer ağızlarında düzlük-yuvarlaklık uyumu dışında kalan kelimeler, bölgemizde de aynı durumu sergiler: *armut* (Far.) (111/45), *çabuḳ* (54/53), *çamur* (31/12), *çavuş* (95/12), *davul* (82/5), *ġabūna* "kabuğuna" (19/5), *ġavuşmuş* "kavuşmuş" (72/10), *ḥavuşlaruḳ* "avuçlarız, karıştırırız" (129/6), *savuriyá* "savuruyor" (91/25), *savuşī* "savuşuyor" (121/8), *tabur* (96/7), *tapu* (17/2), *tavuḳ* (56/18), *yāmur* "yağmur" (99/12), ...

Yazı dilinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyup bölgemiz ağızlarında uymayan pek çok kelime vardır: *altun* "altın" (41/7), *anuḳ* "nane otu" (5/7), *ayu* "ayı" (43/15), *çekücü* "çekici" (97/43), *demürden* "demirden" (6/33), *dırmuḳ* "tırmık" (48/18), *delü* "deli" (67/8), *ġınuḳ* "kınık, açgözlü" (metin dışı derleme),[12] *ġaşuḳ* "kaşık" (32/25), *ġıruntu* "kırıntı" (80/8), *kesmük* "kesmik" (119/14), *pezük* "pezik" (111/74), *pinüç* "pirinç" (32/65), *saru* "sarı" (42/7), *temüzlerük* "temizleriz < Ar. temyiz" (48/11), *yasduḳ* "yastık" (32/80), ...

Fiil kök ve gövdeleri: Bölge ağzının dikkat çekici özelliklerinden biri de fiil köklerinde uyum değişmesidir. Düz ünlüye sahip olup *b* (bazen *p*'den *b*'ye değişenler de dâhil) ile başlayan fiillerin ünlü sırasının yuvarlak ünlülerle değişmesi çok yaygındır: *bülürüm* "bilirim" (52/13), *bündürü* "bindirir" (60/3), *bürüküṛdü* "birikirdi" (70/8), *büşürüya* "pişiriyor" (49/31), *bütüremek* "bitiremeyiz" (95/2), ...

Yapım ekleri alarak donmuş kelimeler: Eski Türkiye Türkçesinde daima yuvarlak ünlü ile karşımıza çıkan eklerden biri *-uḳ, -ük*'tür (Timurtaş 1977, s. 29). Bu ek, bölgemizden tespit ettiğimiz örneklere göre, ünlüsünü hiç değiştirmeden tarihi sürdürüyor görünmektedir: *açuḳ* "açık" (131/3), *artuḳ* "artık" (12/2), *bezük* "bezik" (60/4), *delük* "delik" (113/24), *eksüklerini* "eksiklerini" (124/9), *ġıruḳ* "kırık, kırılmış" (124/106), *kesük* "kesik" (97/47), *uyanuḳ* "uyanık" (metin dışı derleme), *yėtük* "yitik" (20/20), ...

***-duḳ, -dük*: Sıfat-fiil eki:** Ek ünlüsü çoğunlukla yuvarlak ünlüyledir: *aldūn* "aldığın" (73/30), *geldūnü* "geldiğini" (8/4), *gėtdūnü* "gittiğini" (12/5), *gönderdūn* "gönderdiğin" (49/223), *vėrdūnü* "verdiğini" (49/89), *yapdūnu* "yaptığını" (77/6), *yėdūnü* "yediğini" (4/3), ...

***-dur-, -dür-*: Fiilden fiil yapan ek:** Eski Türkiye Türkçesi döneminde ve daha önceki dönemlerde olduğu gibi ek ünlüsü çoğunlukla yuvarlaktır: *alışduruyom* "araştırıyorum" (23/29), *atdurī* "attırıyor" (6/16), *baḳduru* "baktırır" (3/10), *cannandurıcām* "canlandıracağım" (35/24), *ėndürī* "indiriyor" (20/9),

[12] "Metin dışı derleme" ifadeli örnekler, derleyip metinlerde yer veremediğimiz kasetlerden ve uzun yıllardan beri tuttuğumuz yazılı notlardan alınmıştır.

èndürücèni "indireceğini" (20/28), *áreşdürip* "araştırıp" (14/18), *yapduralım* "yaptıralım" (2/14), ...

***-ur-, -ür-*: Fiilden fiil yapan ek:** Ek ünlüsü, Eski Türkçeden beri genellikle yuvarlak ünlü taşımaktadır. Bölgemiz ağzı, yazı dilinin aksine bu mirası büyük ölçüde muhafaza etmektedir: *bişürüsün* "pişirirsin" (32/52), *bitürüsün* "bitirirsin" (100/52), *ġaçurdum* "kaçırdım" (10/1), *ġeçürüsün* "geçirirsin" (56/4), *içürürler* "içirirler" (51/25), *yaturun* "yatırın" (20/24), ...

***-uş-, -üş-*: Fiilden fiil yapan ek:** Zaman zaman düz ünlüye sahip fiil köklerine yuvarlak ünlüyle gelen eklerdendir: *çïruşur ɪ̈ümuş* "çığırışır imiş" (85/12), *sıḳuşur* "sıkışır" (19/14), ...

***-ul-, -ül-*: Fiilden fiil yapan ek:** Ek ünlüsü çoğunlukla uyuma girmiştir. Girmeyenlerin sayısı da az değildir: *eşüldükden* "eşildikten" (25/2), *sayulur* "sayılır" (70/15), *yazulu* "yazılır" (25/12), *yènülür* "yenilir" (136/7), ...

***-un-, -ün-*: Fiilden fiil yapan ek:** Örneği fazla olmayan eklerden biridir: *sevünerek* "sevinerek" (49/215), ...

***-dur, -dür*: Bildirme eki:** Ek ünlüsü genellikle yuvarlaktır: *cumadur* "cumadır" (49/226), *ismidür* "ismidir" (84/2), *gelmişsizdür* "gelmişsinizdir" (21/9), *nedür* "nedir" (53/15), *senedür* "senedir" (100/15), *terbiyesizdür* "terbiyesizdir" (19/10), *vardur* "vardır" (30/7), *yaşındadur* "yaşındadır" (56/37), ...

***-lu, -lü* (> *-nu, -nü*): İsimden isim yapma eki:** Pek çok örnekte yuvarlak ünlü muhafaza edilmiştir: *bereketlü* "bereketli" (32/86), *ceyḥanlu* "Ceyhanlı" (10/37), *çökeliklü* "çökelikli" (5/14), *devletlü* "devletli" (56/3), *datlu* "tatlı" (67/11), *ennü* "enli" (19/17), *ġeçelü* "geçeli" (20/9), *ḳorġannulara* "Korganlılara" (25/24), *önemlü* "önemli" (41/8), *saḳḳallu* "sakallı" (38/7), *suvannu* "soğanlı" (111/75), *ulubeylüsüz* "Ulubeylisiniz" (20/15), *yaralu* "yaralı" (25/13), ...

***-luḳ, -lük* (> *-nuḳ, -nük*): İsimden isim yapma eki:** Zaman zaman uyumun dışında kalmış öneklerle karşılaşmak mümkündür: *bişgünnïɪ̈e* "pişkinliğe" (2/22), *ġarannuḳ* "karanlık" (31/4), ...

***-suz, -süz*: İsimden isim yapma eki:** İki örnek tespit edilebilmiştir: *bèllisüz* "bellisiz" (61/8), *ırsuz* "ırsız" (10/5).

***-cuḳ, -cük*: İsimden isim yapma eki:** Bölgemizden tespit ettiğimiz örnekler şunlardır: *acuḳ* "azcık" (3/4), *azcuḳ* "azcık" (33/3), *bŏlecük* "böylecik" (86/14), *daɪ̈arcuḳ* "dağarcık" (56/4), *evcük* "evcik" (56/23), *ġadacuḳ* "kadarcık" (32/5), *ġocacuḳdan* "kocacıktan" (26/28), *ufacuḳ* "ufacık" (57/11), ...

***-cu, -cü*: İsimden isim yapma eki:** Bazen uyumun dışında kalan eklerden biridir: *avcu* "avcı" (7/1), *düvencülü* "Düvencili" (13/20), *külekçülünün* "Külekçili'nin" (16/9), ...

***-ağu, -egü*:** Ek, ses hadiseleriyle *ō* sesine dönüşmüş ve uyumun dışında kalmıştır: *ġıyō* "güvey < güveğü" (metin dışı derleme), *namazlōsunu* "namazlağı < namazlağu" (94/23), *oḫlō* "oklava < oklağu" (metin dışı derleme), *yalō* "< yalağu" (metin dışı derleme), *yapō* "< yapağu", (metin dışı derleme), ...

***-ġu, -gü*: Fiilden isim yapma eki:** Çok az kullanılan bu ek de uyum dışındadır: *asġu* "askı" (2/11), *bilgüm* "bilgim" (41/4), *çalġulu* "çalgılı" (62/5), *ġadġu* "katkı" (130/7), *kesgü* "keski" (97/42), *sergü* "sergi" (10/20), *sevgü* "sevgi" (123/5), *yéygü* "yeygü" (48/22), ...

***-ġun, -gün*: Fiilden isim yapma eki:** Araştırma bölgemizde uyumdan kaçan eklerdendir: *basġun* "baskın" (41/6), *bişgün* "pişkin" (metin dışı derleme), *ergün* "ergin duruma gelmiş" (metin dışı derleme), *kesgün* "keskin" (metin dışı derleme), *şişgün* "şişkin" (56/2), ...

***-u, -ü*: Fiilden isim yapma eki:** Fazla örneği yoktur: *çatusu* "çatısı" (28/9), *çekü* "çeki" (metin dışı derleme), *yapu* "yapı" (2/8), ...

***-tu, -tü*: Fiilden isim yapma eki:** *gelintü* "gelinti" (metin dışı derleme), *sıḳıntu* "sıkıntı" (metin dışı derleme), *toplantu* "toplantı" (10/19), *yasantu* "yasantı" (metin dışı derleme), ...

***-duḳ, -dük*: Bilinen geçmiş zaman eki:** Bilinen geçmiş zaman çekiminde diğer şahıslar düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi olmuş, yalnızca çokluk I. şahıs kurallı denilebilecek bir şekilde yuvarlak ünlüleri muhafaza etmiştir: *annaşduḳ* "anlaştık" (10/2), *bıraḳduḳ* "bıraktık" (11/14), *çıḳduḳ* "çıktık" (2/10), *dikdük* "diktik" (104/19), *ġazanduḳ* "kazandık" (17/3), *geldük* "geldik" (14/2), *gėtdük* "gittik" (11/14), *indük* "indik" (14/16), *yapduḳ* "yaptık" (109/16), ...

***-ur, -ür* Geniş zaman eki:** Düzlük yuvarlaklık uyumuna tam olarak girmeyen eklerdendir. Ek bünyesindeki *r* sesi düştüğünde ve *-rl-* > *-ll-* değişikliğinde de ek ünlüsü yuvarlaklığını muhafaza etmiştir: *aluruḳ* "alırız" (6/8), *bilürsüz* "bilirsiniz" (20/15), *gelüllermiş* "gelirlermiş" (25/21), *gelür* "gelir" (11/7), *toplaşuruḳ* "toplaşırdık" (10/16), *vėrüllerdi* "verirlerdi" (32/11), *vėrür* "verir" (20/13); *bıraḳu* "bırakır" (32/10), *vėrü* "verir" (86/9), ...

***-acaġız, -eceğiz*: Gelecek zaman eki:** Ek, fonetik değişikliklere uğrayarak *-cuḳ, cük* hâline gelmiştir: *gelücuḳ* "geleceğiz", *gidicuḳ* "gideceğiz" (123/62), ölecük "öleceğiz" (85/7), *yatucuḳ* "yatacağız" (37/32), ...

***-alum, -elüm*: Çokluk I. şahıs emir eki:** Tespit edilen örnekte ek ünlüsü yuvarlaktır: *diyelüm* "diyelim" (19/18).

***-um, -üm*: Teklik I. şahıs iyelik eki:** Genellikle uyuma girmiştir. Uymayan örnekler de vardır: *başuma* "başıma" (7/6), *evüme* "evime" (18/6), ...

***-ü*: Teklik III. şahıs iyelik eki:** Bir kelimede muhtemelen *v* ünsüzünden dolayı ek ünlüsü yuvarlaktır: *evünde* "evinde" (10/6), *evündeki* "evindeki" (124/15), *evüne* "evine" (32/39), ...

***-un, -ün; -nun, -nün*: İlgi hâli eki:** Düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaması bakımından Eski Türkiye Türkçesinin mirasını koruyan birkaç örnek tespit edilmiştir: *bunnarun (billeşdü)* "bunların birleştiği" (42/15), *elinün (birini)* "elinin birini" (9/25), *erün (üzerine)* "eriğin üzerine" (97/41), *evün (adamı)* "evin adamı" (16/11), *ḫayvanun (sırtından)* "hayvanın sırtından" (97/7), ...

***-u, -ü*: Yükleme hâli eki:** Uyumun dışında kalan örneği pek azdır: *eski çamaşuru (... ısladuḳ)* "çamaşırı ... ıslarız" (34/13).

Zarf-fiil ekleri: Özellikle çok heceli olanlar bünyesinde bulunan yuvarlak ünlüyü muhafaza etmektedir: *ekilükenelik* "ekilirken" (125/4), *ēldükce* "eğildikçe" (56/60), *esgüdükden* "eskidikten" (45/10), *eşünükene* "eşinirken" (108/14), *gelükenelik* "gelirken" (1321/13), *ġaşınuḳana* "kaşınırken" (124/91), *isdedükden* "istedikten" (65/2), *söledüne* "söylediğine" (30/1), *olmadundan* "olmadığından" (86/7), *otlanuḳana* "otlanırken" (18/5), *şeyꞑeddükden* "şey ettikten" (32/36), *yalvaruḳanalıḳ* "yalvarırken" (106/10), *yaḳuluḳanalıḳ* "yakılırken" (124/36), *yėdükden* "yedikten" (63/3), *yıḳandunda* "yıkandığında" (90/6), *yıḳanuḳanalıḳ* "yıkanırken" (124/86), ...

Ğ. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

Gelişmesini yazılı metinlerle takip edebildiğimiz pek çok kelimede ünlü değişmesi olmuştur. Yazı dilinde görülen bu değişikliklerin konuşma dilinde olması pek tabiidir. Türkiye Türkçesi ağızlarının hemen hemen her bölgesinde olan ünlü değişiklikleri çeşitli sebeplere dayanmaktadır. Aynı kelime içerisinde bulunan diğer ünlüler ve ünsüzler, bu konuda birinci derecede önemli görülmektedir. Bir kısmı da konuşan insana bağlıdır. Ünsüz ve ünlü türemesi de bütün bunlara eklenince konu iyice karışık hâle gelmektedir. Çok yönlü olan ünlü değişikliklerini şu başlıklar altında inceleyebiliriz:

1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

***a* > *e*:** *āreşdürip* "araştırıp" (14/18), *ceneziye* "cenazeye" (79/124), *denesi* "tanesi" (6/1), *emme* "ama" (5/8), *evliye* "evliya" (9/5), *fiyet* "fiyat" (24/9),

japonyiyeye "Japonya'ya" (95/27), *mehelliye* "mahalleye" (9/1), *mezerinin* "mezarının" (12/10), *patike* "patika" (31/12), *tevan* "tavan" (28/9), ...

a > *á*: *áccük* "azcık" (2/9), *áreşdürip* "araştırıp" (14/18), *buriye* "buraya" (4/3), *yüzgár* "rüzgâr" (9/9), *ziyáretlere* "ziyaretlere" (3/5), ...

a > *i*: *bazirtesi* "pazartesi" (4/1), *filanciye* "filancaya" (32/40), *şuriye* "şuraya" (32/27), *talliye* "tarlaya" (100/36), *yayliye* "yaylaya" (9/4), ...

a > *í*: *arîyannar* "arayanlar" (3/8).

ı > *e*: *yeykersin* (< ET yayka-) "yıkarsın" (3/3).

ı > *i*: *biçaḳ* "bıçak" (32/20), *ġapiye* "kapıya" (4/3), *ġarşiki* "karşıki" (9/10), *misir* "mısır" (5/14), *savciye* "savcıya" (10/41), *uḳariye* "yukarıya" (9/1), ...

ı > *í*: *bíraz* "biraz" (4/14).

o > *ö*: *jökey* "jokey" (6/26).

u > *ü*: *alatürke* "alaturka" (37/32).

2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

e > *a*: *ataşda* "ateşte" (5/2), *baladiye* "belediye" (22/1), *ḥabarım* "haberim" (13/16), *ḥaralda* "her halde" (26/53), *ḥayrat* "hayret" (14/16), *na ɡġada* "ne kadar" (21/3), *tammuz* "temmuz" (17/20), ...

e > *á*: *ásás* "esas" (6/27), *dáfa* "defa" (9/4), *ḥáralda* "herhâlde" (1/11), ...

e > *o*: *coket* "ceket" (65/5), *coma┬at* "cemaat" (34/22).

i > *ı*: *cızallardı* "çizerlerdi" (94/11), *mısafırım* "misafirim" (14/10), *tedavı* "tedavi" (12/11), *zındana* "zindana" (6/16), *zıyaraṭḥana* "ziyarethane" (22/15).

i > *í*: *ḳí* "ki" (137/8), *tabí* "tabi" (10/2).

ö > *o*: *do┬oş* "dövüş" (10/29).

ö > *ó*: *bóle* "böyle" (19/15), *góbek* "göbek" 19/10), *góre* "göre" (91/36), *górev* "görev" (22/12), *ḳótú* "kötü" (24/43), *ḳóy* "köy" (10/24), ...

ü > *o*: *do┬oş* "dövüş" (10/29).

ü > *u*: *mubarek* "mübarek" (22/13), *munaḳaşiye* "münakaşaya" (18/9), *nufusu* "nüfusu" (22/3), *yunu* "yünü" (109/29), ...

ü > *ú*: *dúşsem* "düşsem" (10/30), *dúşúyoḳ* "dövüşüyoruz" (10/29), *gúbresini* "gübresini" (90/2), *güneşe* "güneşe" (23/11), *ḳótú* "kötü" (24/43), *güzel* "güzel" (23/5), *ḳüllenmişler* "küllemişler" (12/1), *ḳüsmüş* "küsmüş" (36/9), *súlele* "sülale" (10/24), ...

3. Geniş Ünlülerin Daralması

a > *ı*: *burıya* "buraya" (9/11), *matıralarımızı* "mataralarımızı" (11/4), *orıya* "oraya" (4/10), ...

a > *i*: *ariye* "araya" (99/11), *buriye* "buraya" (99/12), *filanciye* "falancaya" (32/40), *şuriye* "şuraya" (32/27), *talliye* "tarlaya" (100/36), *uriye* "oraya" (99/11), ...

a > *u*: *lokunta* "lokanta" (73/71).

e > *i*: *patatis* "patates" (10/35), *sis┌etmī* "ses etmiyor" (6/49), *tuvaliti* "tuvaleti" (14/9), *yemekḫaniye* "yemekhaneye" (11/14), *yiyenime* "yeğenime" (37/28), ...

o > *u*: *āsus* "ağustos" (17/20), *çuvalūdu* "çoğalırdı" (10/12), *pantul* "pantalon" (14/14), *pardun* "pardon" (26/39), *patuza* "patoz" (48/17), *telefun* "telefon" (4/13), *unun* "onun" (6/13), *uvalarda* "ovalarda" (49/139), ...

4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

ı > *a*: *ayalī* "ayılıyor" (56/33), *ça┌ar* "çağır" (21/8).

ı > *e*: *yeykersin* "yıkarsın" (3/3).

i > *e*: *beber* "biber" (136/4), *eçeri* "içeri" (103/45), *misela* "mesela" (40/4), *sanke* "sanki" (14/9), ...

u > *o*: *ġoya* "güya" (38/11), *ofaḳ* "ufak" (91/42), *so┌oḳ* "soğuk" (8/3), *yoḳa* "yufka" (124/7).

ü > *o*: *mobarek* "mübarek" (38/17).

ü > *ö*: *hökümetin* "hükûmetin" (37/34), *hökmünde* "hükmünde" (62/4), *kömese* "kümese" (91/18), ...

5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

a > *o*: *bobam* "babam" (6/7).

a > *u*: *bubamgildikene* "babamgildeyken" (103/43), *oḳlavu* "oklava" (19/7).

e > *ö*: *dövürde* "devirde" (31/14), *örtesi* "ertesi" (59/4).

e > *ü*: *ümür* "Emir" (25/12).

ı > *u*: *avcu* "avcı" (7/1), *çamaşur* "çamaşır" (32/62), *çarşuyė* "çarşıya" (4/1), *ġadun* "kadın" (16/1), *sunurumuzu* "sınırımızı" (10/49), *yasduḳ* "yastık" (32/80), ...

i > *o*: *isporta* "ispirto" (45/11).

i > *u*: *suvasdan* "Sivas'tan" (130/22).

i > *ü*: *bülürüm* "bilirim" (52/13), *bündürdü* "bindirdi" (60/3), *bürükdürdü* "biriktirdi" (70/8), *büşüriya* "pişiriyor" (49/31), *bütürmek* "bitirmek" (95/2), *delü* "deli" (67/8), *ibrük* "ibrik" (79/81), *pinüç* "pirinç" (32/65), *temüzlerük* "temizleriz" (48/11), ...

6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

o > *a*: *isporta* "ispirto" (45/11).

ö > *e*: *çezdi* "çözdü" (metin dışı derleme).

u > *ı*: *dıvaġ* "duvak" (59/13), *mıḳdarlıḳ* "muhtarlık" (109/4), *mısdafa* "Mustafa" (61/5), *yımırta* "yumurta" (5/11), ...

u > *i*: *ordiye* "Ordu'ya" (2/1).

ü > *i*: *fasille* "fasulye" (4/20).

H. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Ordu ili ve yöresi ağızlarında ünlü düşmesi çeşitli şekillerde karşımıza çıkar. Genellikle ön ses ve iç seste görülen bu ses olayı şu şekillerde gelişmektedir:

Bazen ön seste bulunan dar ünlü düşer: *sıcaġ* "ısıcak" (58/8), *sırġanı* "ısırganı" (5/4), *zengü* "üzengi" (93/37), ...

Vurgusuz orta hecenin dar ünlüsü çoğunlukla düşer: *ilerceleri* "ilericeleri" (20/14), *gelin alcı* "gelin alıcı" (32/54), *olcaḳ* "olacak" (5/12), ...

Ünlü ile biten bir kelime, yine ünlüyle başlayan bir kelimeyle bağlantılı söylenirs ya ilk kelimenin son ünlüsü ya da ikinci kelimenin ilk ünlüsü düşer: *n ediyoḳ* "ne ediyoruz" (10/50), *n oldu* "ne oldu" (6/6), ...

Yabancı dillerden alınmış iç seste yan yana iki ünlü bulunduran kelimelerde de ünlü düşmesi görülür: *ġanātin* "kanaatin" (21/4), *māḇelesini* "muamelesini" (10/3), ...

Bazı yer zarflarında iç seste ünlü düşmesi görülür: *burda* "burada" (2/6), *nerde* "nerede" (1/7), *şurda* "şurada" (54/13), *urda* "orada" (35/22), ...

I. ÜNLÜ TÜREMESİ

Ön türeme

Bilindiği gibi Türkçe kelimeler *r-*, *l-* ünsüzleriyle başlamaz. Bu seslerle başlayan yabancı dillerden alınma kelimelerde, ön seste bazen ünlü türediği görülür. Türeyen ünlüler, incelik-kalınlık uyumuna çoğunlukla uyarlar ve kurallı olarak dardırlar: *ilazım* "lazım" (13/15), *ileşbellik* "rençperlik" (13/22), *ırazı* "razı" (17/4), *ilengere* "lenger" (34/24), *irendem* "rendem" (23/39), *urus* "Rus" (47/2), *urum* "Rum" (106/2), *ırazı* "razı" (17/4), *iresmi* "resmi" (85/8), *üryada* "rüyada" (56/26), ...

Bir örnekte türeyen ünlü kısa olarak tespit edilmiştir: *ïratlıḳda* "rahatlıkta" (54/18).

Bir örnekte türeyen ünlü yuvarlak geniştir: *örüzger* "rüzgâr" (49/66),

İç türeme

İç sesteki ünlü türemesi, genellikle alınma kelimelerde görülmektedir. Telaffuz zorluğunu gidermek için türetilen bu ünlüler, kurallı olarak dardır denilebilir: *eletirik* "elektrik" (37/38), *ėdirafından* "etrafından" (9/4), *hebüsü* "hepsi" (42/1), *ḫaşılyem* "haşlıyorum" (5/2), *hePisi* "hepsi" (25/18), *ibirüḳ* "ibrik" (32/80), *ḳadasdura* "kadastro" (9/11), *masarıf* "masraf" (60/3), *medirese* "medrese" (132/19), *metire* "metre" (48/35), *metüre* "metre" (32/47), *sıtabizeyi* "stabilizeyi" (30/10), *ırabızana* "Trabzon'a" (122/25), ...

Son türeme

Bir kelimede karşımıza çıkmaktadır. Konuşan insanın dikkatsizliğine bağladığımız örnek şudur: *ġadara* "kadar" (22/17).

ÜNSÜZLER

Ordu ili ve yöresi ağızlarında; alfabemizde bulunan *b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z* ünsüzleri tabii olarak bulunmaktadır. İlave olarak çeşitli sebeplerden dolayı yine bu ünsüzlerden az çok farklılaşmış *c̱, Ç, ç̱, F, ġ, g̱, ḥ, ḫ, ḳ, K, Ḵ, k̇, ḵ, l̨, ŋ, P, ṛ, S, T, ɣ* sesleri de bulunmaktadır.

A. YAZI DİLİNDE BULUNMAYAN ÜNSÜZLER

Bölgemiz ağızlarından tespit edilen, boğumlanma yerleri ve özellikleri açısından standart Türk alfabesinde bulunan seslerden kısmen farklılaşarak ortaya çıkan ünsüzler şunlardır:

ȼ ünsüzü: Sızıcılaşma yönündeki ünsüz değişmesinin ara merhalesi olup yarı sızıcılaşmış bir ünsüzdür (Sağır 1995, s. 393). *c* ile *j* arası bir sestir. Katı, patlamalı, tonsuz bir ünsüz olan *c*'nin sızıcı ve tonlu *j* ünsüzüne yaklaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Önce *ç* ünsüzü tonlulaşarak *c*'ye değişmiş, daha sonra *j*'ye yaklaşmıştır: *aȼ* "aç" (124/96), *aȼlıḳdan* "açlıktan" (73/74), *geȼ* "geç" (4/14), *üȼ* "üç" (2/3), *saȼlarında* "saçlarında" (32/53), ...

Ç ünsüzü: Yarı tonlu, *c* ile *ç* arası ünsüzdür. Katı, patlamalı, tonlu diş eti ünsüzü *c* ile katı, patlamalı, tonsuz diş eti ünsüzü *ç* arasında boğumlanan bir sestir: *ceküÇüm* "çekicim" (26/7), *keşifÇi* "keşifçi" (17/5), *saÇ* "saç" (76/4), *taşÇı* "taşçı" (28/1), ...

ȼ ünsüzü: Katı, patlamalı, tonsuz diş eti ünsüzü *ç* ile katı, sızmalı, tonsuz diş eti ünsüzü *ş* arasında telaffuz edilen bir ünsüzdür. Türkiye Türkçesinin diğer ağızlarında duyulmamıştır (Sağır 1995, s. 393-394): *ġaȼ* "kaç" (2/16), *ġèçdükden* "geçtikten" (26/9), *hèȼ* "hiç" (18/3), *ḳaȼ* "kaç" (28/2), *üȼ* "üç" (2/13), ...

***F* ünsüzü:** Katı, sızmalı, tonlu diş-dudak ünsüzü *v* ile katı, sızmalı tonsuz *f* arasında duyulan bir ünsüzdür: *seFer* "sefer" (26/2), *seFiyeye* "seviyeye" (45/31), *sıFırdan* "sıfırdan" (26/1), *teFik* "Tevfik" (31/5), ...

ġ ünsüzü: Tonlu, orta damak ünsüzüdür. Genellikle *ḳ* > *ġ* değişmesiyle oluşur: *başġa* "başka" (97/16), *ġalḳardım* "kalkardım" (2/2), *ġalu* "kalır" (1/7), *ġamçı* "kamçı" (97/13), *ġöyaruġ* "koyarız" (103/15), ...

ǧ ünsüzü: Katı, patlamalı, tonlu, ön damak ünsüzü olan *g* sesinin yarı kalın ünlülerin yanında boğumlanmasıyla oluşmuştur: *ǧóbek* "göbek" (19/10), *ǧóre* "göre" (91/36), *ǧórev* "görev" (22/12), *ǧúbresini* "gübresini" (90/2), *ǧúneşe* "güneşe" (23/11), *ǧúzel* "güzel" (23/5), ...

ḫ ünsüzü: Sızıcı, tonsuz, art damak ünsüzüdür: *daḫa* "daha" (99/9), *ḫalġa* "halka" (73/37), *ḫanım* "hanım" (1/5), *ḫızlanur* "hızlanır" (99/13), *sabaḫları* "sabahları" (72/6), ...

ẖ ünsüzü: Sızıcı, tonsuz, art damak *h* sesidir. Bölgemizde nadiren duyulan bir sestir: *aẖşam* "akşam" (132/11), *çoluẖ* "çoluk" (10/1), *doẖdur* "doktor" (27/9), *malcılıẖ* "malcılık" (10/35), *mıẖnan* "mıh ile" (45/6), ...

k̄ ünsüzü: Kalın ünlülerle hece kurduğu hâlde ön damakta boğumlanan bir ünsüzdür. Bölgemizde pek az duyulan bir sestir: *namazk̄ar* (32/22), *zülfik̄ar* (73/25), ...

ḳ ünsüzü: Katı, patlamalı, normal art damak ünsüzüdür. Kalın ünlülerle hece oluşturur: *alduḳ* (34/4), *buçuḳ* (87/3), *ḳadın* (1/3), *ḳırḳ* (87/4), *yapraḳ* (34/9), ...

K ünsüzü: Katı, patlamalı, yarı tonlu, ön damak ünsüzüdür. *k* ile *g* sesleri arasında duyulmaktadır: *alanKend* "Alankent" (37/10), *esKi* "eski" (39/10), *esKiden* "eskiden" (9/14), *KendüM* "kendim" (29/1), *külünK ╓ilen* "külünk ile" (6/45), ...

Ḳ ünsüzü: Yarı tonlu art damak ünsüzüdür. *ḳ* ile *ġ* arası bir sestir: *çıḲana* "çıkana" (87/15), *deliḲannının* "delikanlının" (6/1), *ırmaḲ* "ırmak" (7/12), *toḲuşduru* "tokuşturur" (80/17), *yoḲ* "yok" (6/34), ...

ḵ ünsüzü: Orta damak ünsüzüdür. Yarı kalın ünlülerle hece kurar: *ḵótú* "kötü" (24/43), *ḵüllenmişler* "küllemişler" (12/1), *ḵüsmüş* "küsmüş" (36/9), *ḵóy* "köy" (10/24), ...

ḷ ünsüzü: Düşmek üzere olan *l* ünsüzüdür. Gevşek boğumlanmaktadır. Bölgemizde birkaç örnek tespit edilebilmiştir: *deyiḷ* (6/37), *nasıḷ* (16/7), ...

ŋ ünsüzü: Dil sırtının yumuşak damakta kapanması ile boğumlanan birleşik damak ünsüzüdür. Tokat ve Sivas ağzlarının tesirinin görüldüğü üçüncü ağız yöresinde nadiren duyulmuştur: *akıdıyoŋ* "akıtıyorsun" (27/12), *ġıyıyoŋ* "kıyıyorsun" (34/6), *gönderiyoŋ* "gönderiyorsun" (27/12), *istiyoŋ* "istiyorsun" (10/14), *yapıyoŋ* "yapıyorsun" (10/41), ... Ses bölünüp başka değişikliklere uğradığı için, birinci ve ikinci ağız bölgelerinde hemen hemen hiç tespit edilememiştir.

P ünsüzü: Katı, patlamalı dudak ünsüzleri olan *b* ile *p* arası duyulan bir sestir: *aPdesden* "abdestten" (38/8), *aPrulun* "aprilin" (41/3), *diPlerini* "diplerini" (48/4), *hePsini* "hepsini" (2/15), *ne ╓yaPdı* "ne yaptı" (31/16), ...

ṛ ünsüzü: Düşmek üzere olan *r* ünsüzüdür: *biṛ* (92/1), *bülüṛ* "bilir" (61/5), *bürükdüṛdü* "biriktirdi" (70/8), *oluṛduḲ* "olurduk" (59/1), *otuṛdular* "oturdular" (122/30).

r̃ ünsüzü: Titrekliği uzatılan ve normalden uzun telaffuz edilen *r* ünsüzüdür. Bölgemizde bazı belirli kelimelerde duyulur: *ar̃tu* "ağartı" (21/4), *çor̃basını* (3/1), *bulġur̃u* "bulguru" (124/84), *ġur̃ut* "kurut" (124/94), ...

***S* ünsüzü:** Katı, sızmalı diş ünsüzleri olan *z* ile *s* arasında telaffuz edilen bir sestir: *ġırmaSsa* "kırmazsa" (32/83), *herkeS* "herkes" (42/46), *Sabaḥın* "sabahın" (16/11), *sekiS* "sekiz" (19/3), *Sopa* "sopa" (5/8), ...

***T* ünsüzü:** Yarı tonlu, *d* ile *t* arası ünsüzdür: *gėTdim* "gittim" (54/19), *gösTerĭm* "göstereyim" (49/202), *gürgenTepe* "Gürgentepe" (2/6), *otuTdular* "oturttular" (2/8), *usTamsın* "ustamsın" (2/24), ...

***y* ünsüzü:** Düşmek üzere olan *y* ünsüzüdür: *ayit* "ait" (124/6), *çekiye* "çekiyor" (111/83), *ġoydu* "koyduğu" (122/35), *ġuriyi* "kuruyor" (111/6), *yiyit* "yiğit" (119/11), ...

B. ÜNSÜZ UYUMU

Türkçe, uyum ve ahenkler dilidir denilebilir. Kalınlık-incelik ve düzlük-uyumuna ilave olarak ünlü-ünsüz ahengi, bunun en büyük delilleri olsa gerektir.

Türkçedeki ünsüzlerin tamamına yakınının bir kalın bir de ince şekli vardır. Türklerin tarih boyunca kullandıkları alfabelerin bazılarında bu ayrım gözetilmiş, arkada ve önde boğumlanan ünsüzlerin karşılıkları ayrı ayrı işaretlerle gösterilmiştir. Göktürk alfabesi en güzel örneklerden biridir.

Bugünkü alfabemizde, arka ve önde boğumlanan ünsüzlerin tamamının karşılıkları olmamasına rağmen gerek aydın konuşmasında gerekse Türkiye Türkçesi ağızlarında bu ahenk kolayca hissedilir.

Türkçenin genelinde var olan ünlü-ünsüz uyumu tabii olarak bölgemiz ağızlarında da bulunmaktadır. Genellikle kalın ünsüzler, kalın ünlülerle hece kurmayı tercih ederken ince ünsüzler de ince ünlülere komşudurlar: *görünüyo* "görünüyor" (28/1), *kendim* (2/3), *kesilmedi* (9/16), *kökeni* (79/52), *başġa* "başka" (97/16), *ġalḳardım* "kalkardım" (2/2), *ġalu* "kalır" (1/7), *ġamçı* "kamçı" (97/13), *ġöyaruġ* "koyarız" (103/15), ...

1. Ünlü-ünsüz uyumunun bozulması

Kuvvetli bir ünlü-ünsüz uyumuna rağmen çeşitli sebeplerle aykırılaşma da karşımıza çıkmaktadır. *k* (> *ḳ*), *g* (> *ġ*), *ŋ*, *ğ* gibi ünsüzler yanlarındaki ince ünlüleri kalınlaştırma özelliğine sahiptir (Korkmaz 1994b, s. 31). Bu kalınlaştırma, kelimenin tamamına yansımayıp yalnızca zikredilen ünsüzlerle kurulan hecelerde görülmektedir. Böylece ünlü uyumunda bir bozulma meydana gelmektedir: *góbek* "göbek" (19/10), *góre* "göre" (91/36), *górev* "görev" (22/12), *gúbresini* "gübresini" (90/2), *güneşe* "güneşe" (23/11), *ḳótü* "kötü" (24/43), *ḳóy* "köy" (10/24), *gúzel* "güzel" (23/5), *ḳüllenmişler* "küllemişler" (12/1), *ḳüsmüş* "küsmüş" (36/9).

C. ÖN SES ÜNSÜZLERİ

Ordu ili ve yöresi ağızlarında, yazı dilimizde olduğu gibi kelime *ğ, ḫ, ve ŋ* ünsüzleri ile başlamaz. Metinlerimizde *j* ile başlayan, biri özel isim olmak üzere, yalnızca yabancı iki kelime tespit edilmiştir. Türkçe kelimelerin başında *c, f, l, m, n, r, z* ünsüzlerinin de yer alamayacağı bilinmektedir. Araştırma bölgemizde zikredilen seslerle başlayan kelimeler, çoğunlukla yabancı kaynaklıdır. Çok az bir kısmı da ses değişmeleri sonucu karşımıza çıkar. Konunun genel durumu şu şekildedir:

c-: Çoğunlukla yabancı dillerden alınan kelimelerin ilk sesidir. *canım* (13/111), *cüvher* (13/11), *cevüz* (23/3), ... Birkaç örnekte *ç- > c-* değişmesinin sonucu olarak Türkçe kelimelerin ön sesinde karşımıza çıkar: *cablama* "çaplama, çatı çıtası" (28/11), *canta* (96/35), *cekücüm* "çekicim" (26/7), *corap* "çorap" (96/9), ... Bir kelimede *j > c* değişmesi vardır: *cip* "jeep" (11/9). Bir örnek *s- > c-* değişmesi neticesinde ortaya çıkmıştır: *cığara* "sigara" (123/60).

f-: Bölgemizde tespit ettiğimiz örneklerin çoğu yabancı kaynaklıdır: *fakat* "fakat" (12/8), *fasille* "fasulye" (4/20), *fındık* "fındık" (40/5). *filan* "falan" (2/4), *fiyet* "fiyat" (24/9), ... *f* ile başlaması gereken bir kelime, *p* ünsüzüyle başlamıştır: *payton* "fayton" (73/69). Şu kelimelerde ise *ḳ > f* değişmesi vardır: *foru* "koru, orman" (metin dışı derleme), *forur* "korur" (80/20).

j-: Türkiye Türkçesi ağızlarında çoğunlukla *c-* sesiyle değişen *j-* ünsüzü, bölgemiz ağızlarında iki kelimede aslını korumuştur: *joponyiyeye* "Japonya'ya" (95/27), *jökey* "jokey" (6/26).

l-: Yabancı dillerden girmiş kelimelerin ön sesidir: *laḥana* (111/9), *lafları* (18/11), *lazım* (45/14), *lire* "lira" (32/43), ... Bir örnek *n- > l-* değişmesi sonucu bu ünsüzle başlamıştır: *löbet* "nöbet" (66/8).

m-: Büyük bir çoğunlukla yabancı kelimelerin ilk sesidir: *mehelleye* "mahalleye" (9/1), *mesele* (5/4), *mübarek* (93/1), ... Bazen ikilemelerde karşımıza çıkar: *arpa ╥marpa* (13/22), *asğu masğu* "askı maskı" (2/11), *ilacı milacı* (94/17), *para ╥mara* (2/11), *uyudum muyudum* (10/33), ... İki kelimede *v- > m-* değişmesi vardır: *mefā* "vefa" (52/11), *mefāt* "vefat" (26/54).

n-: *ne* soru zamiri ve bundan türeme kelimelere metinlerimizde bolca rastlarız: *ne gelicēse* "ne gelecekse" (7/7), *nerde* (1/6), *nerden* (3/4), *nerėye* (1/7) *niye* (6/2), ... Bir örnekte ön seste *n-* türemiştir: *nīde* "iğde" (59/15). Birkaç örnekte *l- > n-*'ye değişmiştir: *nezetli* "lezzetli" (111/82), *niriye* "liraya" (24/4). Diğer örnekler, yabancı dillerden geçen kelimelerdir: *nāmına* (6/52), *namus* (15/8), *nışannarız* "nişanlarız" (19/28), *nöbeççi* "nöbetçi" (11/2), *nufusu* "nüfusu" (22/21), ...

r-: Bu ünsüzle başlayan yabancı kelimelerin bazılarında ünsüz türemesi görülür. Bu ses hadisesine maruz kalmayan örneklerden bazıları şunlardır: *randuman* "randıman" (24/10), *razı* (6/1), *rengine* (19/21), *reşbellik* "rençperlik" (10/10), *rüyasında* (44/3), ... *r* sesiyle başlaması gereken bir kelime birkaç yerde *y* ile başlamıştır: *yüzğar* "rüzgâr" (9/6).

z-: Örnekleri boldur: *zahrayi* "zahireyi" (1/3), *zamanda* (2/23), *zattan* "zaten" (49/81), *zengin* (6/41), *zor* (58/1), ... Bazı örneklerde *s-* > *z-* değişmesi görülmektedir: *zebzelere* "sebzelere" (17/7), *zopa* "sopa" (metin dışı derleme). Bir kelime, ön ses ünlüsü düştükten sonra *z* ile başlamıştır: *zengü* "üzengi" (97/37). Diğer bir kelimede ise *z-* > *s-* değişmesi vardır: *sanṛetmiş* "zannetmiş" (36/11).

Ç. ÖN SES ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

Ordu ili ve yöresi ağızlarında ön ses ünsüz değişmeleri yaygındır denilebilir. Değişmelerin bir kısmı kurallıdır. Bir kısmı ise iki şekillilik gösterir. Değişmeler ağırlıklı olarak tonlulaşma yönündedir:

***k-* > *g-* değişmesi:** Eski Türkçede ön seste bulunan *k-* sesi, zaman içerisinde büyük çoğunlukla tonlulaşmıştır. Yazı dilimizde bu değişmenin pek çok örneği vardır. Bölgemiz ağızları bu bakımdan yazı dilinden daha da ileridedir: *gelmez* (1/1), *getürcek* "getirecek" (4/9), *geziye* "geziyor" (123/1), *gönderdiler* (122/28), *güzel* (5/4), ... Yazı dilinde *k-* ile başlayıp bölgemiz ağzında *g-* ünsüzü ile tespit edilenler: *gendülerini* "kendilerini" (122/27), *gişi* "kişi" (2/3), *göyler* "köyler" (40/6). Yazı diliyle paralellik gösteren örnekler de mevcuttur: *keçi* (10/11), *küçükken* (68/11).

***ķ-* > *ġ-* değişmesi:** Anadolu'nun pek çok bölgesinde olduğu gibi, Ordu ili ve yöresi ağızlarında da en yaygın ses değişmelerinden biridir. *ġadun* "kadın" (56/7), *ġalınını* "kalınını" (97/9), *ġalma* "kalma" (97/31), *ġaynar* "kaynar" (129/5), *ġoyun* "koyun" (56/3), ... Az sayıdaki örnekte ses kendisini muhafaza etmiştir: *ķırķ* (73/43), *ķorķdum* "korktum" (54/19), *ķoşuyolar* "koşuyorlar" (49/173), *ķuruluşunu* (28/2), ...

***t-* > *d-*; *d-* > *t-* değişmeleri:** Ordu ili ve yöresi ağızlarında yaygın olarak rastlanan değişmelerden biridir: *daķdım* "taktım" (2/18), *daķımını* "takımını" (26/8), *daşın* "taşın" (105/1), *davşan* "tavşan" (48/31), *depeden* "tepeden" (63/14), *dutmadüna* "tutmadığına" (63/27), *duzunu* "tuzunu" (3/3), ... Bazı kelimelerde yarım değişme görülür: Tavşan (7/2), Tepesi (9/1), ...

d- > *t-* değişmesi ise pek nadirdir: *tiken* "diken" (9/6).

***p-* > *b-* değişmesi:** Genellikle baştaki *b-* sesleri kendisini muhafaza etmiştir: *balık* (19/9), *baŋa* (11/10), *başġa* "başka" (10/31), *beklīlarmış* "bekliyorlarmış" (137/6), ... Bazı kelimeler, tek örneklik göstererek başta *b-* sesini muhafaza eder: *barmaḳlarını* "parmaklarını" (131/3), *büşürüm* "pişiririm" (5/7). *p-* > *b-* değişmesi sık rastlanan bir ses hadisesidir: *bālıya* "pahalıya" (6/38), *bazara* "pazara" (49/69), *bekmez* "pekmez" (103/12), *bek* "pek" (103/44). Metinlerimizdeki bir örnekte yarım değişme tespit edilmiştir: *Pek* "pek" (79/25).

D. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Ordu ili ve yöresi ağızlarında sık rastlanan bir ses olayı değildir. Daha çok *ḥ-* türemesi görülmektedir. Nadiren *y-* türemesi ve bir kelimede de *n-* türemesi ile karşılaşırız. Bölgemizde tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

***h-* türemesi:** *ḥambara* "ambara" (7/90), *ḥarḳ* "ark" (metin dışı derleme), *ḥavli* "avlu" (100/7), *ḥaralardīdi* "oralardaydı" (63/3), *ḥavuşlaruḳ* "avuçlarız, karıştırırız" (129/6), *ḥayva* "ayva" (metin dışı derleme), *helbet* "elbet" (19/18), *heyɣine* "iyi gine" (76/26), *hödüş* "ödünç" (14/22), ...

***y-* türemesi:** *yėrişinci* "erişince" (109/38), *yesir* "esir" (metin dışı derleme).

***n-* türemesi:** *nīde* "iğde" (59/15).

E. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Ordu ili ve yöresi ağızlarında ön seste ünsüz düşmesine pek rastlanmaz. Ünsüz düşmesi olan belli başlı bazı kelimeler, hemen bütün ağız bölgelerinde aynı şekilde karşımıza çıkar:

***h-* düşmesi:** *īsīn* "Hüseyin" (120/3).

***y-* düşmesi:** Bir kelimede tespit edilmiştir: *uḳarı* "yukarı" (34/10).

Türkiye Türkçesi ağızların birçok bölgesinde *yirmi, yıldız, yılan,* ... gibi kelimelerin ön sesindeki *y-* ünsüzünün düştüğü bilinmektedir (Karahan 1996, s. 31-32). Bölgemiz kurallı denilebilecek bir biçimde *y-* sesini muhafaza etmektedir.

F. İÇ SES ÜNSÜZLERİ

Ordu ili ve yöresi ağızlarında, Türkiye Türkçesi ağızlarının çoğu bölgesinde olduğu gibi tonlulaşmaya doğru bir eğilim vardır. İç seste bulunan pek çok ünsüz ya tonlulaşmış ya da yarı tonlu hâle gelmiştir.

1. İç Seste Tonlulaşma

-p- > -b-: Az sayıdaki örnekte tam tonlulaşma görülür: *abrul* "İng. april, nisan" (3/5), *hebisi* "hepsi" (73/44), *sablı* "saplı" (91/23), *sübüke* "süpürge" (32/11), ... Pek çok örnekte yarım benzeşme vardır: *hePisini* "hepsini" (2/15), *toPrā* "toprağı" (108/11), *yaPdı* "yaptı" (131/16), ...

-t- > -d-: Bölgemizde çok yaygın olarak görülür: *ėdirafından* "etrafından" (9/4), *isdedük* "istedik" (10/1), *işde* "işte" (9/11), *müşderi* "müşteri" (10/14), *usdasına* "ustasına" (73/68), ... Ünsüz uyumuna rağmen ünsüzünün tonlulaşmadığı örneklerden bazıları: *annaşdık* "anlaştık" (17/4), *aşduruyoduḳ* "açtırıyorduk" (16/12), *ġaybetdük* "kaybettik" (23/43), *ġonuşdum* "konuştum" (14/2), *sökdüler* "söktüler" (25/10), ... Pek çok örnekte yarım tonlulaşma mevcuttur: *çelikTen* "çelikten" (6/38), *toplanTusu* "toplantısı" (27/4), *usTamsın* "ustamsın" (2/24), yapTı "yaptı" (6/18), ...

-ç- > -c-: Kelime kök ve gövdelerinde çok sık rastlanılmayan bir değişikliktir: *aḳce* "akçe" (56/25), *bütciye* "bütçeye" (22/7), *çifcilikde* "çiftçilikte" (48/1), *fıcı* "Yun. fıçı" (123/16), *kepce* "kepçe" (34/5), ... Eklerde tonlulaşma kurallı bir şekildedir denilebilir: *dikdükce* "diktikçe" (51/7), *bėşikcilik* "beşikçilik" (19/1), *milletce* "milletçe" (22/15), ...

-k- > -g-: Bölgemiz ağızlarında en fazla örneğe sahip olan değişmelerden biridir: *asgeri* "askeri" (6/41), *bişgünnüTe* "biçkinliğe" (2/22), *çegersin* "Çerkezin" (19/11), *çögerek* "çökerek" (105/2), *esgi* "eski" (42/1), *herges* "herkes" (8/1), *kesgen* "keskin" (19/19), *keşgek* "keşkek" (105/8), *şegilde* "şekilde" (11/13), *şişgün* "şişkin" (56/2), *teşeggür* "teşekkür" (94/1), *türgü* "türkü" (102/11), ... Yarı tonlulaşma örneklerine de rastlamak mümkündür: *külüKilen* "külünk ile" (6/45), *siKdirol* "siktir ol" (20/26), ...

-ḳ- > -ġ-: Bölgemiz ağızlarında kurallı bir değişmedir denilebilir: *alışġanmıḳ* "alışkanlık" (14/4), *asġu masġu* "askı maskı" (2/11), *basġı* "baskı" (79/42), *basġun* "baskın" (41/6), *başġa* "başka" (10/31), *çıġar* "çıkar" (19/4), *dutġal* "tutkal" (23/15), *faġat* "fakat" (26/41), *mıntıġasından* "mıntıkasından" (23/2), *nusġa* "muska" (51/24), *şarġı* "şarkı" (102/11), ... Bazı örneklerde *-ḳḳ- > -ġġ-* şekli görülür: *aġġuşdan* "akkuş'tan" (20/21), *ayaġġabılar* "ayakkabılar" (71/1), *çanaġġaleden* "Çanakkale'den" (66/10), *ḥaġġında* "hakkında" (92/1), *muḥaġġaġ* "muhakkak" (86/22), *şıġġı* "şıkkı" (86/15). Tonlulaşma safhasını tamamlayamamış örnekler: *anḲarada* "Ankara'da" (11/3), *ayaḲġabı* "ayakkabı" (31/2), *çıḲıcaḲ* "çıkacak" (55/3), *ġaymaḲam* "kaymakam" (51/13), *KaraḲol* "karakol" (52/6), ...

-f- > *-v-*: Örneği çok az olan bir tonlulaşma türüdür: *uvalaması* "ufalamasını" (32/7). Bölgemizde birkaç yarı tonlulaşma örneği de tespit edilebilmiştir: *seFer* (26/2), *sıFırdan* (25/1).

-s- > *-z-*: Bölgemizde pek karşılaşılmayan bir ses olayıdır: *tesgere* "tezkire" (metin dışı derleme), *yüsük* "yüzük" (metin dışı derleme).

2. İç Seste Tonsuzlaşma

Ordu ili ve yöresi ağızlarının genel temayülü yukarıda da belirttiğimiz gibi tonlulaşma yönündedir. Tonsuzlaşma hadiselerine ise çok az rastlanmaktadır. Genellikle konuşan insanın konuşma özelliğine bağlı tonsuzlaşma örnekleri şunlardır:

-c- > *-ç-*: *ikizçede* (İkizce'de" (43/1).

-d- > *-t-*: *abtas* "abdest" (32/24),

-g- > *-k-*: *sübürke* "süpürge" (32/11)

3. İç Seste Sızıcılaşma

İç seste sızıcılaşma, Ordu ili ve yöresi ağızlarının önemli özelliklerinden biridir. Hatta bazı seslerin sızıcı bir ünsüzle değişmesi, ağız bölgelerini belirlemede anahtar rol oynamaktadır. Sızıcılaşmanın bölgemiz ağızlarında sergilediği durum şu şekildedir:

-ġ-, -ķ-, -ğ- > *-y-*: Bütün ağız bölgelerinde kurallı olarak karşımıza çıkmaktadır: *buydaydan* "buğdaydan" (32/54), *dėyil* "değil" (2/21), *dėyirmene* "değirmene" (1/1), *düyünü* "düğünü" (107/3), *éylendi* "eğlendi" (31/16), *säye* "sağa" (1/4), *üyütmüş* "öğütmüş" (1/3), *yėyenim* "yeğenim" (5/8), *yėynik* "yeğni" (32/14), ...

-h- > *-y-*: Bu örneklerde muhtemelen önce *-h-* sesi düşmüş, daha sonraki aşamada *-y-* sesi türemiştir: *sayibi* "sahibi" (10/4), *şayid* "şahit" (104/13), ...

-ç- > *-ş-*: Bölgemiz ağızlarında sık karşılaşılan ünsüz değişmelerinden biridir. Bir kısım örnekler değişmeyi tamamlamıştır. Değişmeyi tamamlamış örneklerden bazıları şunlardır: *äşların* "ağaçların" (54/17), *aşmadan* "açmadan" (35/20), *ellĭ*$_{\text{Π}}$*üşde* "elli üçte" (2/6), *ġaşmışlar* "kaçmışlar" (13/7), *gėşlikde* "gençlikte" (7/6), *geşmiş* "geçmiş" (4/16), *öşmediler* "ölçmediler" (9/11), *uşun* "için" (97/22), ...

Araştırma bölgemizde bu ünsüz değişmesinin tam olarak tamamlanmadığı örneklerle de karşılaşmak mümkündür: *ġaç* "kaç" (2/16), *gėçdükden* "geçtikten" (26/9), *ķaç* "kaç" (28/2), *hėç* "hiç" (18/3), *üç* "üç" (2/13), ...

-k- > -h-: Ordu ili ve yöresinde sık karşılaşılan bir değişme değildir: *ahşama* "akşama" (4/6), *sahallu* "sakallı" (19/25), *yuha* "yufka" (19/18).

-c- > -j-: Bu kelimede kesinlik kazanmıştır diyebiliriz: *mejmur* "mecbur" (49/24). İki örnekte kuralsız olarak karşımıza çıkar: *mejlisi* "meclisi" (85/5), *ujlarını* "uclarını < uçlarını" (45/7).

4. İç Seste Dudaklılaşma

-ğ-, -ğ- > -v-: İkinci ağız yöresi içerisinde kalan bölgelerde kurallı olarak görülmektedir. Bu değişme, Kıpçak Türkçesine ait bir özellik olarak kabul edilmektedir (Korkmaz 1994a, s. 3-7). Adı geçen bölgede en bol örnek veren değişmelerden biridir. Bu ses olayı bölgemizde bir ağız bölgesinin sınırlarını belirlemektedir: *anacuvazım* "anacağızım" (61/2), *avılının* "ağılının" (37/31), *avur* "ağır" (32/13), *avurluk* "ağırlık" (32/68), *avazlanur* "ağızlanır" (32/31), *avrısı* "ağrısı" (94/1), *ayduvan* "aydoğan" (58/11), *bavımızdan* "bağımızdan" (48/20), *bavlallar* "bağlarlar" (32/49), *buvazı* "boğazı" (9/5), *buvunu* "buğunu" (111/3), *buzavılar* "buzağılar" (42/36), *çavriye* "çağırıyor" (32/72), *çuvaldü* "çoğaldığı" (10/12), *savdıç* "sağdıç" (32/39), *suvanı* "soğanı" (3/2), *yavız* "yağız" (73/43), *yıvul-* "yığılmak" (112/11), *yuvün* "yuğın" (112/11), *yuvurusun* "yoğurursun" (103/13), ...

5. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

Konuşma dilinde, ortak özellikleri akıcılık olan ünsüzler zaman zaman birbirilerinin yerine kullanılmaktadır. Bu durum bölgemizde de görülmektedir. Tespit ettiğimiz örneklerin bazıları şunlardır:

-l- > -n-: *intāp* "iltahap" (45/10), *irkindim* "irkildim" (2/17), *tahnal* "taflan" (4/11), ... Ayrıca kurallı olarak bir *nl > nn* değişmesi de söz konusudur (bk. Tam Benzeşme).

-l- > -r-: *darardı* "daraldı" (92/2).

-m- > -n-: *şindi* "şimdi" (49/137).

-n- > -l-: *adlan* "adnan" (113/34), *filcan* "fincan" (metin dışı derleme).

-ŋ- > -y-: Bu değişme Kıpçak Türkçesi özelliği olarak kabul edilmektedir (Korkmaz 1994a, s. 3-7). *dèyize* "denize" (107/15), *eliyen* (< eline < eliŋe" (metin dışı derleme), *siyek* "sinek" (metin dışı derleme), *yèymiş* (< yenmiş < yeŋmiş) (63/26)

-r- > -l-: *belbere* "berbere" (66/15), *güleş* "güreş" (2/8), *köplü* "köprü" (35/1), *selbes* "serbest" (37/14), *diyelekden* "diyerekten" (32/29), *sölliyelekden*

"söyleyerekten" (32/74), *yuvalannî* "yuvarlanıyor" (20/16), ... Bölgemizde, bunların dışında kurallı olarak bir *-rl-* > *-ll-* değişikliği de görülmektedir (bk. Tam Benzeşme).

-r- > *-n-*: *pininç* "pirinç" (111/68), *pinüç* "pirinç" (32/65), ... Pek az örneği bulunan bir *-rn-* > *nn* değişmesi de görülmektedir (bk. Tam Benzeşme).

-y- > *-l-*: Alınma kelimelerde *-ly-* > *-ll-* şeklinde karşımıza çıkmaktadır: *fasille* "fasulye" (5/20), *millon* "milyon" (10/14).

6. İç Seste Öteki Ünsüz Değişmeleri

Bölgemizde herhangi bir kurala bağlanamayan ünsüz değişikliklerine de rastlanmıştır. Örnekleri pek az olan ünsüz değişmeleri şöyledir:

-d- > *-c-*: *şinci* "şimdi" (56/59).

-f- > *-ḫ-*: *taḫnal* "taflan" (4/11).

-ğ- > *-h-*: *ihne* "iğne" (110/3).

-ḫ- > *-f-*: *afura* "ahıra" (32/21).

-ḫ- > *-v-*: *avşaḳ* "ahşap" (49/16).

-ḫ- > *-ḳ-*: *aḳşap* "ahşap" (28/1), *anaḳtar* "anahtar" (23/39), *ıḳdıyar* "ihtiyar" (59/21), *maḳsus* "mahsus" (6/15), *muḳdar* "muhtar" (10/38), *taḳdaları* "tahtaları" (23/26), ...

-k- > *-m-*: *yümsek* "yüksek" (metin dışı derleme).

-m- > *-b-*: *mäbelesini* "muamelesini" (10/3).

-v- > *-ḫ-*: *ḳoḫaya* "kovaya" (49/136).

7. İç Seste Ünsüz Benzeşmeleri

Aynı kelime içinde yan yana bulunan boğumlanma noktaları yakın ünsüzlerin birbirilerini etkilemesi olayıdır. İlerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde görülmektedir.

a) İlerleyici Benzeşme:

Kelime içinde yan yana bulunan ünsüzlerden öncekinin, sonrakini kendisine benzetmesidir.

Yarım Benzeşme:

Bölgemizde, akıcı ünsüzlerin birbirine tesiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kelime içerisinde yer alan ilk akıcı ünsüz, daha sonra geleni kısmen kendisine benzetmektedir. Örnekleri şunlardır:

-ŋl- > *-nn-*: *annatiyodu* "anlatıyordu" (1/1), *dinnemekle* "dinlenmekle" (73/7).

-ml- > *-mn-*: *bubamnan* "babam ile" (29/2), *yėrimnen* "yerim ile" (49/188).

Tam Benzeşme:

İlk ünsüzün kendisinden hemen sonra gelen ünsüzü tam manasıyla kendisine benzetmesi olayıdır. Bölgemiz ağızlarında bir kısmı kurallı olarak görülmektedir:

-ly- > *-ll-*: İki alınma kelimede görülmektedir: *fasille* "fasulye" (5/20), *millon* "milyon" (10/14).

-mb- > *-mm-*: Telaffuz zorluğunun giderilmesi için ortaya çıkmış bir benzeşmedir: *cemmer* "çember" (32/48), *perşemmeli* "Perşembeli" (87/6), *peygammerlerimizden* "peygamberlerimizden" (32/3), *saklammaç* "saklambaç" (79/27), *temmel* "tembel" (49/10), *temmek* "tembih" (12/16), *zemmil* "zembil" (73/25), *zımma* "zımba" (97/23).

-nl- > *-nn-*: Bölgemizde kurallı olarak görülen benzeşmelerden biridir: *alışġannıḳ* "alışkanlık" (14/4), *āriyannar* "arayanlar" (3/8), *bunnarı* "bunları" (91/33), *çinnilere* "Çinlilere" (95/22), *ġulunnamış* "kulunlamış" (6/4), *ḥayvannara* "hayvanlara" (90/7), *ḳarannıḳ* "karanlık" (31/4), *nışannarız* "nişanlarız" (19/28), *yetişenner* "yetişenler" (5/11).

b. Gerileyici Benzeşme:

İlerleyici benzeşmenin tersine sonraki ünsüzün, önce gelen ünsüzü kendisine benzetmesi olayıdır. İlerleyici benzeşmeye göre çeşidi fazladır fakat çeşitlerin örneği azdır:

-rl- > *-ll-*: Ordu ili ve yöresi ağızlarında önemli bir dil özelliğidir. Kurallı bir şekildedir: *binneller* "binerler" (3/7), *dėllerdi* "derlerdi" (22/2), *ġabiller* "kabirler" (9/7), *ḥatıllı* "hatırlı" (30/2), *ḥazıllandım* "hazırlandım" (87/10), *tallada* "tarlada" (4/17), *tekelleme* "tekerleme" (33/3), *yėlli* "yerli" (91/36), ...

-rn- > *-nn-*: Az örneği bulunmaktadır: *dınnaḳları* "tırnakları" (45/17), *Kannını* "karnını" (94/7).

-hç- > *-çç-*: *baççа* "bahçe" (48/2).

-ḥḳ- > *-ḳḳ-*: *maḳḳemiye* "mahkemeye" (10/30),

-ḥd- > *-dd-*: *Sabaddan* "sabahtan" (119/9).

-ḥt- > *-tt-*: *Sabattan* "sabahtan" (119/11), *tattalarını* "tahtalarını" (23/2).

-hm- > *-mm-*: *memmet* "Mehmet" (49/40).

-hb- > *-pp-*: *soppeti┬en* "sohbetine" (14/2).

-hp- > *-pp-*: *ġappon* "kahpenin" (37/39).

-sc- > *-cc-*: *ḥaccaḳ* "hasçak" (5/6).

-tç- > *-çç-*: *nöbeççi* "nöbetçi" (11/2).

-zc- > *-cc-*: *áccük* "azcık" (2/9), *öküccülük* "öküzcülük" (10/10).

-ts- > *-ss-*: *fassiye* "Fatsa'ya" (25/25), *raḥassız* "rahatsız" (33/1), *yassu* "yatsı" (113/11).

G. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Ordu ili ve yöresi ağızlarında belki de en fazla karşılaşılan ses hadisesi ünsüz düşmesidir. Daha az enerjiyle daha fazla ifade etme endişesinden kaynaklandığını düşündüğümüz ünsüz düşme olayı, ortalama her beş kelimenin birinde karşımıza çıkmaktadır. Dudak ünsüzleri hariç, bütün ünsüz türlerinde görülen ünsüz düşmesi olayının bölgemiz ağızlarındaki durumu şu şekildedir:

***-d-* düşmesi:** *günüz* "gündüz" (121/22).

***-f-* düşmesi:** *yoḳa* "yufka" (124/72).

***-ğ- / -ġ-* düşmesi:** Bölgemiz ağızlarında en sık görülen ses hadiselerinden biridir: Zikredilen ünsüzler düştükten sonra kurallı olarak yanlarındaki ünlülerin uzamasına sebep olurlar: *bāmsızlıḳdan* "bağımsızlıktan" (22/10), *bōmalıḳ* "Boğmalık" (15/5), *dērmenleriz* "değirmenleriniz" (20/15), *ēlence* "eğlence" (15/l), *ōlum* "oğlum" (3/4), *yāmura* "yağmura" (9/2), ...

***-ḥ-* düşmesi:** Örnekleri pek çoktur: *bālıya* "pahalıya" (6/38), *bāşı* "Bahşı" (15/5), *bāşiş* "bahşiş" (75/5), *ġāvelerde* "kahvelerde" (26/58), *mamuddan* "Mahmut'tan" (31/15), *māsus* "mahsus" (96/32), *mēmed* "Mehmet" (49/49), *zemer* "zemheri" (17/12), ...

***-ḳ-* düşmesi:** *āşam* "akşam" (63/7), *yapıcāsan* "yapacaksın" (19/24), ...

***-k-* düşmesi:** *eletirik* "elektrik" (37/38).

***-l-* düşmesi:** *ānatmış* "anlatmış" (7/17), *asvat* "asfalt" (30/7), *mazemeyi* "malzemeyi" (137/5), *stabizeyi* "stabilize" (30/10), ...

***-n-* düşmesi:** *itiḳam* "intikam" (6/18), *ḥödüş* "ödünç" (14/22), *ödüç* "ödünç" (59/2), *rekden* "renkten" (19/24), *sevişli* "sevinçli" (49/67), ...

-ŋ- düşmesi: İki sesten oluşan *ŋ* ünsüzü iki aşamada düşmektedir. Ses önce bölünmektedir. Düşme, *ġ / ğ* tarafını tercih eden kelimelerde ortaya çıkmaktadır: *dartdīz* (tarttınız < tarttıŋız) (21/5), *puꞇar* (pına < pıŋar) (54/14), *sōra* (sonra < soŋra) (36/4), *yalūz* (yalnız < yalŋız) (13/17), *yapıyosuz* (yapıyorsunuz < yapıyorsuŋuz) (14/5), ...

-r- düşmesi: *çıḳatdı* "çıkarttı" (66/5), *çıḳıḳda* "çıkrıkta" (109/29), *ḥıdellez* "hıdırellez" (15/1), *sōna* "sonra" (4/4), ...

-t- düşmesi: *çifse* "çiftse" (26/39), *rasladım* "rastladım" (137/12), ...

-v- düşmesi: *gŏdelerimizi* "gövdelerimizi" (32/24), *sŏdürüsüz* "sövdürürsünüz" (14/1), *dŏş* "dövüş" (18/9), *yūlicam* "yuvarlayacağım" (20/15), ...

-y- düşmesi: *bŏle* "böyle" (7/5), *hēbe* "heybe" 57/2), *ŏle* "öyle" (1/1), *şŏle* "şöyle" (2/6), ...

-z- düşmesi: *acuḳ* "azcık" (3/3).

H. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Türkçede kurallı olarak türeyen iki ünlü vardır. Ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde ünlülerin yan yana gelmemesi için duruma göre *n* veya *y* sesinin türemesi, en eski yazılı metinlerden beri görülen ünlü türemesidir.

Bunların dışında Türkiye Türkçesi ağızlarında kuralsız olarak görülen ünsüz türemelerine de şahit olmaktayız. Bu durum, bölgemiz ağızlarında da mevcuttur. Çeşidi ve örnekleri pek az olan ünsüz türemesi hadisesinin derleyip yazıya geçirdiğimiz metinlerdeki durumu şöyledir:

-ḫ- türemesi: *ihtibariyle* "itibarıyla" (94/13).

-n- türemesi: *güvenç* "güveç" (73/75), *ınsıcanda* "sıcağında" (19/6), *yonsul* "yosun" (51/27).

-r- türemesi: *merşinini* "meşinini" (26/9).

-v- türemesi: *duva* "dua" (42/4), *suval* "sual" (34/13),

-y- türemesi: *ayilesine* "ailesine" (106/7), *ayit* "ait" (6/26), *yıyḳayolar* "yıkıyorlar" (101/14), *yeykedi* "yıkadı" (96/14), ...

I. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Ünsüz ikizleşmesi, kelime içinde iki ünlü arasında bulunan bir ünsüzün tekrar edilmesidir. Bu ses olayı bölgemizde şu ünsüzlerde görülür:

-ç- > -çç-: *güççük* "küçük" (96/11).

-d- > -dd-: *addam* "adam" (49/38), *ġaddar* "kadar" (70/16).

-ḳ- > -ḳḳ-: *şaḳḳa* "şaka" (59/6).

-ḳ- > -ḳḳ-: *ḥaḳḳemi* "hakemi" (2/12).

-l- > -ll-: *hille* "hile" (6/49).

-n- > -nn-: *buyanna* "bu yana" (23/30), *uyanna* "o yana" (23/30).

-s- > -ss-: *nassı* "nasıl" (6/18).

-ş- > -şş-: *aşşā* "aşağı" (27/10), *döşşek* "döşek" (103/2), *eşşek* "eşek" (20/27).

-t- > -tt-: *zatten* "zaten" (34/3), *ḥattır ḥattır* "hatır hatır" (19/19).

-z- > -zz-: *azzıḳ* "azık" (122/24).

İ. İKİZ ÜNSÜZÜN TEKLEŞMESİ

Türkçe kelime köklerinde aynı türden iki ünsüz yan yana bulunamaz. Tabii olarak Türçe kelimelerde, ikiz ünsüzlerin tekleşmesi söz konusu değildir. Yabancı dillerden geçen bazı ikiz ünsüzlü kelimelerdeki ünsüzün biri erir veya düşer. Araştırma bölgemizde örneği çok değildir: *baḥadun* "Bahaeddin" (87/1), *evela* "evvela" (42/40). *evelden* "evvelden" (3/12), *temuz* "temmuz" (48/4), ...

J. HECE KAYNAŞMASI

Hece kaynaşması, Anadolu ve Rumeli ağızlarının tamamında bolca görülen bir ses hadisesidir diyebiliriz. Kelime içerisinde bulunan *g, ğ, h, k, ŋ, r, v, y* gibi ünsüzler yavaş yavaş eriyip kaybolurlar. Zikredilen bu sesler çekilince iki veya daha çok komşu hece tek hece hâline gelir. Bölgemizde hece kaynaşmasının çok sayıda örneği bulunmaktadır. Bazıları şunlardır: *ācı* (< ağaç-ı) (2/11), *bēndü* (< beğen-dik-i) (2/90), *geldüm̃de* (< gel-dik-im-de) (2/1), *gişĩ* (< kişi-yi) (2/3), *güleşicēn* (< güreş-ecek-sin) (2/17), *yėmēmizi* (< yemek-i-miz-i) (2/8), ...

K. HECE YUTUMU

Aynı kelime içerisinde komşu bulunan eşit veya benzer iki heceden birinin söyleyiş zorluğundan dolayı kaybolması ile ortaya çıkan ses hadisesidir. Bölgemizde çok rastlandığı rahatlıkla söylenebilir:

-le'li hecelerden birinin yutulması ile: *cilānması* (< cila-la-n-ma-sı) (23/4), *kōrōnu* (< Kör-oğ-lu-nu) (6/49), ...

-ne'li hecelerden birinin yutulması ile: *gözűn* (< göz-ün-ün) (9/16), *inaşdan* (< inan-ış-tan) (91/36), *yanda* (< yan-ın-da) (37/24), ...

-re'li hecelerden birinin yutulması ile: *bōduruķ* (< boğ-dur-ur-uķ) (37/30), *çaldūruķ* (< çal-dur-ur-uķ) (37/29), *ġaruşdūruķ* (< ġar-uş-dur-ur-uķ) (136/2), ...

L. ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME

Bazı kelimelerin içindeki komşu veya uzak ünsüzlerin yer değiştirmesi hadisesidir. Yer değiştirme, ünsüzlerin birbirileri ile karşılaşmasından doğan telaffuz zorluğunu gidermek için ortaya çıkar. Boğumlanma noktası bakımından zordan kolaya sıralanış değiştirilerek kolaydan zora sıralanır. Komşu ünsüzler arasında ve komşu olmayan ünsüzler arasında olmak üzere iki şekli vardır.

Ordu ili ve yöresi ağızlarında, komşu olmayan ünsüzler arasında yer değiştirmeye tesadüf edilememiştir. Komşu ünsüzler arasındaki yer değiştirme pek sık görülen bir hadise değildir. Tespit edilen örnekler şunlardır:

-ps- > -sb-: *tesbi* "tepsi" (34/24).

-pr- > -rp-: *yarpaķ* "yaprak" (34/10).

-rv- > -vr-: *kevrancı* "kervancı" (49/114).

-ml- > -lm-: *melmeketde* "memlekette" (95/24).

-mr- > -rm-: *yurmuķ* "yumruk" (metin dışı derleme).

M. SON SES ÜNSÜZLERİ

1. Son Seste Ünsüz Değişmeleri

Ordu ili ve yöresi ağızlarında, ön ses ve iç seste olduğu gibi son seste de bazı ünsüz değişiklikleri gözlenmiştir fakat bunlar kadar çeşitlilik arz ettiğini söylemek biraz zordur. Tespit edebildiğimiz değişiklikler sırayla şu şekildedir:

2. Son Seste Tonlulaşma

Türçe kelimelerin, birkaç istisna hariç, son sesinde *b, c, d, g (ğ)* ünsüzleri bulunamaz. Yabancı dillerden girmiş ve son seslerinde adı geçen ünsüzler bulunan kelimelerde ise tonsuz karşılıkları kullanılmaktadır.

Ordu ili ve yöresi ağızlarında da durum çoğunlukla bu şekildedir. Ancak az sayıdaki örnekte, son seste *c, ç, d, g (ğ)* ünsüzlerinin telaffuz edildiği tespit edilmiştir:

-*b* ünsüzü: *alıb* "alıp" (32/32), ...

-*c* ünsüzü: *ac* "aç" (1/2), *āc* "ağaç" (19/16), *savdıc* "sağdıç" (32/79), *saḳlammac* "saklambaç" (metin dışı derleme), ...

-*d* ünsüzü: *alanKend* "Alankent" (37/10), *ġurd* "kurt" (43/15), *sö┬öd* "söğüt" (11/5), *yi┬id* "yiğit" (49/42), ...

-*g* ünsüzü: *demeg* "demek" (86/8), *küçüg* "küçük" (86/19), ...

-*ġ* ünsüzü: *boşluġ* "boşluk" (91/7), *ġocaġulaġ* "kocakulak" (86/21), *uzaġ* "uzak" (87/18), ...

3. Son Seste Sızıcılaşma

Çok sık görülmeyen bir değişikliktir. Bölgemiz ağızlarından derleyerek yazıya geçirdiğimiz örnekler şunlardır:

-*ç* > -*ş* değişikliği: Daha önce de işaret ettiğimiz gibi bu sızıcılaşma türü bölgemiz ağızlarının en önemli özelliklerinden biridir. Özellikle iç seste çok görülmektedir. Birkaç örnekte de son seste rastlanmıştır: *heş* "hiç" (17/1), *oruş* "oruç" (42/41), ...

-*ġ* > -*v* değişmesi: İkinci ağız bölgesinde kurallı olarak karşımıza çıkmaktadır. Birinci ve ikinci ağız bölgelerinde bazı kelimelerde seyrek olarak tespit edilmiştir: *dav* "dağ" (49/40), *dov-* "doğ-" (33/3), *sav-* "sağ-" (34/20), *sov-* "sığ-" (59/200), *yav-* "yağ-" (37/19), ...

-*ḳ* > -*ḫ* değişmesi: *çalduḫ* "çaldık" (10/1), *malcılıḫ* "malcılık" (10/35), ... örneklerinde görülmektedir.

-*z* ünsüzü: -*s* > -*z* değişikliği ile birkaç kelimede görülmektedir: *herkez* "herkes" (110/6), *sıvaz* "Sivas" (126/11).

4. Son Seste Ünsüz Düşmeleri

Bölgemizde son seste ünsüz düşmesi, özellikle akıcı ünsüzlerde, sık rastlanılan ses hadiselerinden biridir.

Akıcı Ünsüzler:

-*l* düşmesi: *nası* "nasıl" (48/34), *dėyi* "değil" (76/27), ... Düşme aşamasına gelenler: *dėyiḷ* "değil" (6/37), *nasıḷ* "nasıl" (16/7), ...

-n düşmesi: Zarf-fiil eki *-ken*'in son sesinde yaygın olarak görülmektedir: *dolduruķa* "doldururken" (73/79), *gelüke* "gelirken" (121/14), *ġılaķa* "kılarken" (56/57), ...

-r düşmesi: *bī* "bir" (2/10), *ġada* "kadar" (2/13), *olmuşla* "olmuşlar" (7/13), ... Düşmek üzere olanlar: *biɣ* "bir" (9/15), *ġadaɣ* "kadar" (4/4), *yaķduruɣ* "yaktırır" (3/10), ...

-y düşmesi: *bi ʃe* "bir sene" (99/11), *būdā* "buğday" (62/14), *günī* "güney" (metin dışı derleme), ... Düşme aşamasına gelmiş bir örnek: *diɣ* "diyor" (73/58), ...

Diğerleri:

-h düşmesi: *sali* (metin dışı derleme), *temmi* "tembih" (73/62).

-ķ düşmesi: *ānca* "ancak" (61/6), *artu* "artık" (91/52), *aʔtu* "ağartı" (21/4), ...

-t düşmesi: *çif* "çift" (107/4), *selbes* "serbest" (37/14), *zif* "zift" (31/4), ...

5. Son Seste Ünsüz Türemesi

Bölgemizde kelime sonunda çok seyrek olarak *-k*, *-m*, *-t* seslerinin türediği müşahede edilmiştir:

-k türemesi: Muhtemelen Eski Türkçedeki *ök* kuvvetlendirme edatının kalıntısıdır: *şimdik* (< şimdi < şu imdi ök) (115/3).

-l türemesi: *gibil* "gibi" (metin dışı derleme).

-m türemesi: *besbellim* "besbelli" (3/5), *egercem* "eğerce" (49/248).

-t türemesi: Birkaç örnekte tespit edilmiştir: *belkit* "belki" (metin dışı derleme), *çünküt* "çünkü" (105/6), *şünküt* "çünkü" (79/46).

-y türemesi: *deppoy* "depo" (metin dışı derleme).

ŞEKİL BİLGİSİ

İSİMLER

A. İSİM TÜRETME (YAPIM) EKLERİ

1. İsimden İsim Türetme Ekleri

-lıḳ: En çok kullanılan isimden isim yapma eklerinden biridir. Yazı dilinde *-lık, lik, luk, -lük* şekilleri bulunmaktadır. Araştırma bölgemizde ses değişikliklerinden dolayı *-lıḳ, -lik, -luḳ, -lük; -lıġ, -luġ; -nıġ, -nuġ; -nık, -nik, -nuḳ, -nük* gibi çok çeşitli biçimlerde karşımıza çıkar. Görevleri bakımından ise şöyle incelenebilir:

-nıġ, -nuġ; -nık, -nik, -nuḳ, -nük: Sonu *-n* sesiyle biten kelimelerde kurallı olarak görülür: *alışġannıḳ* "alışkanlık" (14/4), *çimennik* "çimenlik" (128/8), *dumannıḳ* "dumanlık" (73/5), *ġarannıḳ* "karanlık" (9/7), *ġarannuḳ* "karanlık" (31/4), *günnük* "günlük" (54/13), *şennik* "şenlik" (59/5), ...

Soyut (mücerret) isim yapanlar: *alışġannıḳ* "alışkanlık" (14/4), *cahillik* (37/39), *geşlikde* "gençlikte" (7/6), *ġolaylıḳ* "kolaylık" (32/7), *kötülük* "kötülük" (10/48), *şennik* "şenlik" (59/5), *yaşlılıḳdan* "yaşlılıktan" (7/6), ...

Yer ismi yapanlar: *boşluḳ* (42/8), *çimennik* "çimenlik" (28/8), *düzlük* (91/9), *mezallıḳda* "mezarlıkta" (63/10), *samanlıḳ* (37/2), *samannıḳ* "samanlık" (73/5), *sazlıḳ* "sazlık" (73/5), ...

Meslek ismi yapanlar: *ġadılıḳ* "kadılık" (53/2), *ġoyunculuḳ* "koyunculuk" (92/1), *ḥalıcılıḳ* "halıcılık" (10/10), *malcılıḳ* "malcılık" (10/10), *reşbellik* "rençperlik" (10/10), *öküccülük* "öküzcülük" (10/10), *saraççılıḳ* "saraççılık" (97/1), ...

Eşya ve araç ismi yapanlar: *başlıḳ* "başlık" (23/26), *gelinnik* "gelinlik" (65/5), *göslük* "göğüslük" (97/14), *ḥasırlıḳ* "hasırlık" (26/3), *yamalıḳ* "yamalık" (3/13), ...

Sıfat yapanlar: *ġalınnıḳ* "kalınlık", *ḳuturu* (9/7), *ġarannuḳ* "karanlık" *gėce* (49/55), *ġarannıġ* "karanlık", *yėr* (86/25), *oḳḳalıḳ* "okkalık", *ḥalat* (127/1), ...

Bitki ismi yapanlar: *güllük* "yabani bir ot" (37/27).

-cı: Bilindiği gibi yazı dilinde *-cı, -ci, -cu, -cü: -çı, -çi, -çu, -çü* şekilleri vardır. Bölgemiz ağızlarında bu şekillerinin yanında *-Cı, -Cı* da tespit edilmiştir. Meslek ve meşguliyet isimleri yapar: *avcu* "avcı" (7/1), *dėmenci* "değirmenci" (7/14), *demürcü* "demirci" (6/33), *ġasapçı* "kasapçı" (57/18), *ġoyuncu* "koyuncu" (92/7), *ḥızmatçısı* "hizmetçisi" (5/12), *kervancı* "kervancı" (49/105), *malcı* "malcı" (32/22), *yardımcı* (22/8), ...

Genellikle sert ünsüzlerden sonra *c*'li şekli gelir: *elekci* "elekçi" (99/10), *güleşci* "güreşçi" (63/6), *sandukcu* "sandıkçı" (23/42), ...

Birkaç örnekte ünsüz uyumuna göre *ç*'li şekil gelmiştir: *elekçi* (99/16), *şiğâtçı* "şikâyetçi" (76/25), ...

Ünsüzü yarı tonlulaşanlar: *keşifCi* "keşifçi" (17/5), *taşCı* "taşçı" (28/1), ...

-lı: İsimlerden sıfat yapmaktadır. Bölgemiz ağızlarında yazı dilinde olduğu gibi *-lı, -li, -lu, -lü* şekilleri mevcuttur: *asmalu* "asmalı" (57/13), *bêlirli* "belirli" (27/16), *boylu* (59/21), *çakmaklı* (3/11), *datlu* "tatlı" (67/11), *köylü* (63/25), *önemli* (39/4), *süslü* (97/15), *yaralu* "yaralı" (45/12), *yaşlı* (2/12), ...

Son sesi *-n* olan kelimelerde kurallı olarak *-nı, ni-, nu, -nü* şeklindedir: *ceryannı* "ceryanlı" (23/40), *ennü* "enli" (19/17), *suvannu* "soğanlı" (111/75), *tikenni* "dikenli" (111/72), *yünnü* "yünlü" (45/12), ...

-sız: İsimlerden olumsuz sıfat yapar. Görev ve şekil bakımından yazı dilinden farksız olarak *-sız, -siz, -suz, -süz* ekleriyle tespit edilmiştir: *bellüsüz* "belirsiz" (62/8), *çelimsiz* (6/28), *parasız* (73/72), *raḥatsız* (26/47), *susuz* (49/134), *ürsuz* "uğursuz" (75/8), ...

-ki / -ġı: Aitlik ifade eder. Bölgemizde büyük çoğunlukla *-ki, -ḳı* biçimlerinde görülmektedir: *burdaḳı* "buradaki" (25/4), *ġarşıki* "karşıki" (7/23), *öteki* (10/44), *yaşındaḳı* "yaşındaki" (56/51), ... Bir kelimede yazı dilinde olduğu gibi incelik-kalınlık ve düzlük yuvarlaklık uyumuna girmiştir: *günkü* (65/5).

Bazen ünsüz tonlulaşmasıyla da görülür: *burdaġı* "buradaki" (130/24).

-cık: İsimden küçültme ve sevgi ifade eden isimler yapar. Ses değişikliğine uğramamıştır. Yazı dilimizde olduğu gibi *-cık, -cik, -cuḳ, -cük*'tür: *birâzcık* "birazcık" (49/201), *azcuḳ* "azcık" (3/4), *bölecük* "böylecik" (14/85), *devecik* (79/40), *evcük* "evcik" (56/25), *ġadacuḳ* "kadarcık" (124/20), *ġocacuḳdan* "kocacıktan" (26/28), *güçücük* "küçücük" (100/32), ...

-caḳ: Küçültme ve sevgi ifade eden bu ekin işlekliği fazla değildir. *-caḳ, -cek* şeklindedir: *elcek* "elecek" (metin dışı derleme), *ḥaccaḳ* "hasçak" (5/6), *ısıcaḳ* (23/15), *şindicek* "şimdicek" (112/11).

-cağız: Küçültme, sevgi ve acınacak durum ifade eder. Metinlerimizde ses hadiselerinden sonra *-câz* şekline dönüşmüş bir örnek tespit edilebilmiştir: *adamcâz* "adamcağız" (32/18). Diğer bütün ağız bölgelerinde şu şekildedir: *annecüvezim* "annecağızım" (61/5).

-daş: Eşlik ve ortaklık ifade eden bu ekin kullanılışı sınırlıdır. *-daş*, *-deş* olarak görülen ek, bazen ses uyumuna girmiştir: *ġardaşïmiş* "kardeşi imiş" (38/16), *ķardeşi* (7/17), *vatandaş* (17/2).

-ıncı: Asıl sayı sıfatlarına gelerek sıra bildiren sayı sıfatları yapmaktadır. Araştırma bölgemizde yazı dilinde olduğu gibi *-ncı*, *-nci*, *-ncu*, *-ncü* ekleriyledir: *birinci* (132/30), *ikinci* (95/26), *üçüncü* (119/13), *bėşinci* (134/5), *altıncı* (94/14), *sekizinci* (102/13), *doķuzuncu* (102/13), ...

-ar; ***-şar***: Sayı isimlerinden paylaştırma sayı sıfatları yapar. Ek, ses değişmesine uğramamıştır. Araştırma bölgemizden tespit ettiğimiz örnekler şöyledir: *birer* (111/34), *dörder* (102/15), *üçer* (42/41), *bėşer* (102/15), ...

-leyin: Birden fazla ekin birleşerek meydana getirdiği isimden isim yapma ekidir. Ek, bölgemizde kalınlık-incelik uyumuna aykırı durumdadır. *aķşamleyin* (metin dışı derleme), *sabaḥleyin* (102/14).

Ünsüz düşmesi ve ünlü kaynaşması ile *-lïn* biçiminde olanları daha çok kullanılır: *Zabalïn* "sabahleyin" (111/50).

-man: İsimden isim yapan bu ek, kelimeye abartmalı bir anlam kazandırmaktadır. Metinlerimizde bir örnek tespit edilmiştir: *ġocaman* "kocaman" (30/6).

-az: İşlek bir ek olmayıp ilgi ifade eder. Metinlerimizde bir örnekte tespit edilmiştir: *ayaz* (91/5).

-ey: İşlek bir ek değildir. İki örnek tespit edilebilmiştir: *güney* (95/18), *ķuzey* (metin dışı derleme).

-gil: Bu ek de fazla işlek değildir. Bölgemizden tespit ettiğimiz iki örnek, yazı dilinde olduğu gibi kalınlık-incelik uyumunun dışındadır: *bubamgildikene* "babamgilde iken" (103/43), *mollanögil* "Mollaoğlugil" (16/6).

-duruk: Çoğunlukla araç ismi yapmaktadır: *āķunduruķ* "akındırık" (metin dışı derleme), *burunduruķ* (metin dışı derleme), *boyunduruķ* (76/4).

2. Fiilden İsim Türetme Ekleri

-maķ: Bölgemizde *-maķ*, *-mek*, *-maġ*, *-meg* şekilleri telaffuz edilmektedir. Son seste nadir tonlulaşma olayı dışında yazı dilinden farklı değildir. *almaķ* (18/7), *dātmaķ* "dağıtmak" (10/7), *demeg* "demek" (86/8), *dönmek* (81/3), *ġaçmamaġ* "kaçmamak" (105/3), *ġurmaķ* "kurmak" (10/7), *ōrenmeg* "öğrenmek" (86/15), *yėmek* (69/4), ...

-ma: Yazı dilimizde olduğu gibi *-ma, -me*'dir. Fiil isimleri, bazen de eşya, yemek ve alet isimleri yapar: *basma* (32/47), *ġazma* "kazma" (8/4), *ġoruma* "koruma" (25/17), *işleme* (81/7), *sarma* (62/13), *yarma* "hayvan yiyeceği" (21/6), ...

-ış: Yazı dilimizde *-ış, -iş, -uş, -üş* şekilleri olduğu bilinmektedir. Fiil isimleri yapan bu ekin kullanılışı fazla değildir: Derleyip yazıya geçirdiğimiz metinlerde şu örnekler tespit edilebilmiştir: *alış verişde* (10/13), *gelişi* (130/16), *kuruluşu* (28/2), *yapılışı* (28/1), ...

-ıcı: Yazı dilimizde *-ıcı, -ici, -ucu, -ücü* şekilleri mevcutur. Bölgemiz ağızları da aynı durumu sergiler. Genellikle aşırılık ve devamlılık bildirir: *alıcı* (32/64), *görücü* (metin dışı derleme), *kesici* (91/23), *satıcı* (18/3), *tatmin ėdici* (91/16), *yaķıcı* (136/4), ...

-enek: Bölgemizde *-anaķ, -enek* şeklindedir ve yer ismi yapmada kullanılır: *biçenek* (metin dışı derleme), *dutanaķ* (metin dışı derleme), *geçenek* (metin dışı derleme), *gözenek* (metin dışı derleme), *kesenek* (9/9).

-ġa: Bölgemizde *-ġa, -ge* şekilleri tespit edilmiştir. Az kullanılan bir ektir: *bölge* (91/9), *süpürge* (84/13), *yonġa* (23/37).

-aķ: Çok rastlanılan bir ek değildir: *-aķ, -ek, -ķ, -k* ekleriyle isim yapılmış fiillerin örnekleri şunlardır: *ġapaķlarım* "kapaklarım" (111/3), *ġaynaķ* "kaynak" (22/9), *ġonaķ* "konak" (73/39).

-baç: Tek bir örnek tespit edilmiştir: *saķlambaç* (79/34).

-maç: Bir örneğine rastlanmıştır: *bulamaç* (98/5).

-gen: Bir örneğine rastlanmıştır. *-gin* eki görevindedir: *kesgen* "keskin" (19/19).

-ġun: Ordu ili ve yöresi ağızlarında yuvarlak ünlülü *-ġun, -gün* şekli kullanılır. Doğal olarak düzlük-yuvarlaklık uyumu dışında kalır. Çok kullanılan bir ektir denilebilir: *basġun* "baskın" (41/6), *kesgün*, "keskin" (metin dışı derleme), *soyġun* "soygun" (41/6), *şişgün* "şişkin" (56/2), *uyġun* "uygun" (12/3), *yorġun* "yorgun" (81/9).

-ġı: Kalınlık-incelik uyumuna göre *-ġı, -ġi* şekli vardır. Bölgemizde sık rastlanan bir ektir: *basġı* "baskı" (79/42), *bilgi* (49/110), *çalġu* "çalgı" (62/5), *ġadġusu* "katkısını" (130/7), *kesgi* (45/4), *sergü* "sergi" (10/20), *sevgü* "sevgi" (123/5), *yėygü* "hayvan yiyeceği" (48/22), ...

-ı: Bölgemizde, yazı dilinde olduğu gibi *-ı, -i, -u, -ü* şekilleri tespit edilmiştir: *çatı* (28/13), *dolu* (49/134), *ölü* (104/14), *sürü* (61/8), ...

Ek, bazen düzlük-yuvarlaklık uyumu dışında kalır: *çatu* "çatı" (28/9), *çekü* "çeki" (metin dışı derleme), ...

B. HÂL EKLERİ

1. İlgi hâli

-ın, -in, -un, -ün: Ünsüzle biten kelime kök veya tabanlarına gelir: *armudun (dibinde)* (38/8), *çobanın (yanında)* (7/14), *dērmenin* "değirmenin" *(pendine)* (7/15), *evün* "evin" *(ilerisinde)* (49/152), *ġızın* "kızın" *(annesi)* (6/3), *ġoyunun* "koyunun" *(içinde)* (37/30), *kömürün* "kömürün" *(parası)* (49/223), *milletin (malını)* (9/17), *yazın (gelişi)* (3/5), ...

-nın, -nin, -nun, -nün: Ünlüyle biten isim ve isim soylu kelimelere gelir: *birinin (ġızını)* (37/10), *bunun (içinde)* (37/27), *buranın (ḥaḳḳemi)* (2/12), *köylünün (tavū)* (91/29), *ḳuyunun (dibinde)* (49/133), *türbenin (başında)* (25/13), *yiyemedünün* "yiyemediğinin" *(sebebi)* (22/29), ...

Son sesi *ġ, h, ḥ, k, ḳ* ünsüzleri ile biten kelimelerde; işaret edilen ünsüzler kurallı olarak düşmekte, bu seslerden önceki ünlü ile ek ünlüsü kaynaşıp uzun ünlü hâline gelmektedir: *allān* "Allah'ın" *(verdū)* (63/8), *dān* "dağın" *(başında)* (86/31), *erkēn* "erkeğin" *(savdıcı)* (32/79), *eşşēn* "eşeğin" *(torbasına)* (49/56), *ırmān* "ırmağın" *(ġıyına)* (123/40), *ocān* "ocağın" *(başında)* (74/7), *padişān* "padişahın" *(ḥuzuruna)* (73/21), *yaşmān* "yaşmağın" *(dēri)* (124/29), ...

Teklik II. şahıs iyelik çekiminden sonra geldiğinde hece yutumu ortaya çıkar: *amcān* "amcanın" *(ismini)* (63/35), *bābān* "babanın" *(ismini)* (63/5), ...

-ō: Bazen yalın hâlin ilgi hâli eki yerine kullanılışıyla karşılaşılmaktadır (*-n, -n˚n > -ō*): *ayaġġabılar altı* "ayakkabıların altı" *kaṯat dėmiş* (71/1), *ḥayvan yalına* "hayvanın yalına" *Ḳatdırmadan ekmek parçalarını topla* (73/47), *ġomşu dününe* "komşunun düğününe" *getdükleri* ... (76/12), ...

2. Yükleme hâli

-ı, -i, -u, -ü: Büyük bir çoğunlukla yazı dilinden farksızdır: *boḳlūnu* "bokluğunu" (*atallardı)* (94/8), *edirafı* "etrafı" *(çevrilïdi)* (54/2), *evliyayı ... (bülürüm)* (52/12), *gücü (yėtmiya)* (92/5), *işimi (görüdüm)* (59/4), *memleketi (görüyoŋ)* (58/2), *suyu (aḳıdiya)* (93/6), *üzümü (yücān)* (64/6), *yavayı ... (atarmış)* (53/6), ...

Hece kaynaşması ile: *çocū* "çocuğu" *(gėçümüş)* (7/14), *dirē* "direği" *(görïn)* (42/6), *ġınī* "kınayı" *(götürüyön)* (32/69), *göbē* "göbeği" *(kesiyolar)*

(32/21), *ibrū* "ibriği" *(alū)* (32/8), *keçī* "keçiyi" *(bırakusun)* (45/13), *kemū* "kemiği" *(olmaz)* (42/21), ...

Bir örnekte kısa ünlüyle tespit edilmiştir: *ḳardeşimĭ (geçürüken)* (7/18).

Diftongile: *burĭ┬i* "burayı" (18/3), *cami┬ī* "camiyi" *(söküyolar)* (43/5), *ġavaī* "kavağı" *(kesersin)* (19/2), ...

Teklik II. şahıs iyelik ekiyle kullanılışı: *alīn* "alını" *(kesiyōm)* (32/17), *ġafān* "kafanı" *(örtersin)* (49/90), *ġızīn* "kızını" *(getürecēn)* (49/185), *gendūn* "kendini" *(dutmicēn)* (49/229), *ḥalīn* "hâlini" *(soruyoḳ)* (32/39), ...

-ō: Yükleme hâli bazen yalın hâlle ifade edilir. Geçişli fiilerle beraber kullanılmalarına ve cümlenin belirtili nesneleri olmalarına rağmen ek almazlar:[13] *yılsırtı* "yılsırtını" *sōlelerdi* (75/6), *fındıḳ* "fındığı" *ne gibi annadīm arġadaşlar* (90/1), *urada biz* "bizi" *çavuş ġursuna yazdılar* (96/3), ...

-a: Yönelme hâlinin yükleme hâli yerine kullanılışı: *beni dōmesin diye şunnara ḥanıma benden hediye vėrin* (49/162).

3. Yönelme hâli

-a, -e: Genellikle yazı dilinden ve aydın konuşmasından farklılığı yoktur: *ayāma* "ayağıma" (66/10), *bayrama* (63/9), *buralara* (68/10), *eve* (61/3), *ġapına* "kapına" (62/28), *yėllere* "yerlere" (60/6), ...

Diftong ile: *bişgünnĭ┬e* "pişkinliğe" (2/22), *ġayĭ┬a* "kayığa" (3/7), *ġazanġayĭ┬e* "Kazankaya'ya" (37/6), *ḥasdalī┬a* "hastalığa" (23/43), ...

Hece kaynaşması ile: *dezġā* "tezgâha" (19/8), *gerdē* "gerdeğe" *(ġatulūdu)* (32/82), *gėyecē* "giyeceğe" (42/42), *padişā* "padişaha" (49/183), *tabā* "tabağa" (32/65), *yiyecē* "yiyeceğe" (42/42), ...

Teklik II. şahıs iyelik ekiyle kullanılışı: *aḳlı┬an* "aklına" (51/4), *buvazı┬an* "boğazına" (116/10), *develeri┬en* "develerine" (108/4), *dü┬ünü┬en* "düğününe" (32/50), *eli┬en* "eline" (97/38), *evĭ┬en* "evine" (49/229), (75/8), *gendü┬en* "kendine" (32/31), *ġarı┬an* "karına" (73/62), *ḥayırı┬an* "hayrına" (73/30), *soppeti┬en* "sohbetine" (14/2), *tarafı┬an* "tarafına" (100/45), *yanı┬an* "yanına" (32/32), *yüzü┬en* "yüzüne" (111/23), ...

-n düşmesinden sonra bazen de yan yana gelen iki ünlü kaynaşarak uzun ünlü hâline gelir: *ġafān* "kafana" (49/90), *göbēn* "göbeğine" (32/26), *memēn* "memene" (32/25), *yengēn* "yengene" (56/31), ...

---

[13] Geniş bilgi için bk. Ahmet Buran, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara 1996, s. 124.

-ō: Bazen yalın hâlle yönelme hâli ifade edilmiştir: *çocū ġavum* "kavuma, misafirliğe" *getürüller* (100/20).

-ü: Zaman zaman yönelme hâli yerine yükleme hâli kullanılmıştır: *nėyse bunu* "buna" *biraz üraşdı müraşdı* (2/22), *pancar çorbasını* "pancar çorbasına" *ince gine suvanı dörarsın (3/1)*, *örümü* "örüme" *ġaldudum* (87/8), ...

-de: Az da olsa yönelme hâli ekinin yerine bulunma hâli eki kullanılmıştır: *bir gün tepede* "tepeye" *av yapmıya çıḳmış* (7/2), ...

4. Bulunma hâli

-da, -de, -te, -te: Bölgemiz ağızlarında yumuşak ünsüzle başlayan *-da, -de* şekli büyük çoğunlukla kullanılır: *düzde* (42/7), *ġarşıda* "karşıda" (42/2), *imecide* "imecede" (61/2), *köyde* (58/10), *umuzda* "omuzda" (42/3), ...

Bir örnek yarı yumuşak ünsüzle başlar: *ḳırḳTa* "kırkta" (47/1). Bir örnek de sert ünsüzledir: *tarafta* (123/23).

Yukarıdaki örneklerin dışındaki sert ünsüzle biten hemen bütün kelimelere *-da, -de* eki gelir: *ayaḳda* (125/2), *daraḳda* "tarakta" (113/12), *ġurbetde* "gurbette" (58/11), *sırtda* "sırtta" (121/6), *üşde ikisinin* "üçte ikisinin" (60/7), *vaziyetde* "vaziyette" (19/16), ...

-ō: Bulunma hâlinin yalın hâlle ifade edilişine pek az rastlanmaktadır: *abrul bėşi* "april beşinde" *besbelim yaz gelĪ̈dā* (3/5).

-dan: Bazen bulunma hâli eki yerine, ayrılma hâli eki kullanılmıştır: *tā eveli zamandan* "zamanda" *ḫanı yėlleşmişler* (10/28), *tapusu benim dedelerden ĪdĪ̈di* "dedelerde idi" (17/2), *düḳanlardan* "dükkânlarda" *boyası vardur* (19/21), ...

5. Ayrılma hâli

-dan, -den, -ten, -ten: Çoğunlukla yumuşak ünsüzle başlayan *-dan, -den* şekilleri ile karşılaşılmaktadır: *alankendden* "Alankent'ten" (37/12), *dalġadan* (3/7), *demürden* "demirden" (6/33), *ġapıdan* "kapıdan" (3/10), *ilistirden* (5/5), *peşinden* (4/10), ...

Çok az örnekte ünsüz uyumu vardır: *çeliKten* (6/38), *pelitten* (28/5), ...

Sert ünsüzle biten kelimelere çoğunlukla *-dan, -den* şekli gelir: *çitden* "çitten" (49/26), *çöpden* "çöpten" (8/9), *ekmekden* "ekmekten" (19/26), *otdan* "ottan" (109/38), *rekden* "renkten" (19/24), *seferibillikden* "seferberlikten" (12/2), ...

6. Eşitlik hâli

-ca, -ce: Ordu ili ve yöresi ağızlarında daima yumuşak sessizle kullanılır diyebiliriz. Sert sessizlerle başlayan örneğe hiç rastlanmamıştır: *bizce* (26/21), *dinimizce* (79/14), *milletce* (22/15), ...

Bu örneklerde eşitlik eki, zarf görevinde kullanılmaktadır: *bȭlece* "böylece" (70/20), *evvelce* "evvelce" (51/13), *ėyice* "iyice" (27/2), *gibice* (32/28), *güzēlce* (3/3), *hemence* (32/24), *önce* (99/6), ...

7. Vasıta hâli

-la, -le: Yazı dilimizdeki vasıta hâli eki bölgemiz ağızlarında da kullanılmaktadır: *bālaḳlarla* "bağlaklarla" (28/8), *çalmayle* "çalmayla" (9/11), *gėyikle* (12/10), *ilaçla* (35/24), *pazarla* (27/12), *suyīle* "su ile" (5/7), *şeylerle* (10/11), ...

Bu örneklerde kalıplaşmış durumdadır: *bȭle* "böyle" (49/68), *evȭle* "ah öyle" (63/3), *ȭle* "öyle" (10/16), *şȭle* "şöyle" (48/13), ...

-ılan, -ilen, -lan, -len: Ek yığılması sonucu genişlemiş olan bu şeklin örneği fazla değildir:[14] *külünK ╓ilen* "külünk ile" (6/45). İki örnekte ünlü düşmesi vardır: *emriylen* "emri ile" (10/9), *ilaçlan* "ilaç ile" (35/25).

-ınan, -inen: Ordu ili ve yöresinde en yaygın olarak kullanılan vasıta hâli ekidir. Son seste bulunan *-n* sesinden dolayı gerileyici ünsüz benzeşmesi ile *-ilen / -ılan, -ınan, -inen* şekline değişmiştir. Örneği çoktur: *asgeller ╓ĭnen* "askerler ile" (66/13), *at ╓ĭnan* "at ile" (6/47), *ayvaz ╓ĭnan* "Ayvaz ile" (6/47), *aḳşam ╓ĭnan* "akşam ile" (74/1), *baḥar ╓ĭnan* "bahar ile" (31/4), *bobam ╓ĭnan* "babam ile" (7/19), *ġız ╓ĭnan* "kız ile" (107/31), *gėyikler ╓ĭnen* "geyikler ile" (12/7), *maḳtab ╓ĭnan* "matkap ile" (19/19/29), *param ╓ĭnan* "param ile" (18/6), *pergel ╓ĭnen* "pergel ile" (19/28), *suvan ╓ĭnan* "soğan ile" (5/3), *şeyler ╓ĭnen* "şeyler ile" (70/11), *vatandaş ╓ĭnan* "vatandaş ile" (17/2), *yay ╓ĭnan* "yay ile" (19/29), ...

-nan, -nen: Ünlü düşmesiyle ortaya çıkan *-nan, -nen* şekli de çok sık karşımıza çıkmaktadır: *biçānan* "bıçak ile" (32/21), *birisīnen* "birisi ile" (2/18), *ceyrannan* "ceyran ile" (21/7), *elīnen* "eli ile" (6/21), *fındīnan* "fındık ile" (22/10), *ġapānan* "kapak ile" (23/30), *Sabānan* "sabah ile" (17/10), *salçīnen* (3/2), *unnan* "un ile" (5/5), ...

Ekin düzlük-yuvarlaklık uyumu sonucu *-unan, -ünen* şekli de ortaya çıkmıştır ve kurallı olarak kullanılmaktadır: *cevüz ╓ünen* "ceviz ile" (98/6), *ça-*

[14] Ekin yapısı ve Anadolu ağızlarında kullanılması ile ilgili geniş bilgi için bk. Ahmet Buran, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara 1996, s. 239.

mur ╓ünan "çamur ile" (49/27), *davul ╓ünan* "davul ile" (105/15), *gözüm ╓ünen* "gözüm ile" (7/18), *kömür ╓ünen* "kömür ile" (74/4), *macun ╓ünan* "macun ile" (23/31), *öküz ╓ünen* "öküz ile" (102/2), ...

-n: İşlekliğini kaybetmiş olan ek, bazı örneklerde kalıplaşmış olarak kullanılmaktadır: *ġışın* "kışın" (101/13), *güzün* (109/7), *ōlīn* "öğlen" (5/13), *uçun* "için" (23/30), *yayan* (121/4), *yazın* (101/9), ...

8. Yön gösterme hâli

-ra, -re: Bazı kelimelerde kalıplaşmış olarak kullanılır: *bura* (< bu ara) (14/19), *nère* (< ne ara) (35/7), *şura* (< şu ara) (56/1), *ura* (< o ara) "ora" (100/8), ...

-arı, -eri: *dışarı* (124/91), *içeri* (23/14), *uḳarı* "yukarı" (134/10), *yuḳarı* (49/210), ...

9. Sebep gösterme hâli

-çun, -çün: Eski Türkçedeki *uçın, üçin* edatının ön seste ünlü düşmesiyle ortaya çıkmıştır. Sebep gösteren hâl bildirmektedir. Sayısı fazla değildir: *ruslar bobasini vurduḳlarī ╓çün ó biçā yanına almış* (47/3), *göşeyi dolaşmadan unu ben gèçebilecē yère durdum, onun ╓çun atdım* (104/17), ...

C. İSİMLERDE ÇOKLUK

-lar, -ler: İsimlerde çokluk, yazı dilimizde olduğu gibi *-lar, -ler* ekiyle yapılmaktadır: *çocuḳlar* (111/11), *daşlar* "taşlar" (112/16), *ġardeşler* "kardeşler" (22/7), *küflüler* (3/7), ...

-leŗ: Bir örnekte son sesteki *-r* sesi düşmek üzeredir: *èrkekleŗ* "erkekler" (43/14).

-nar, -ner: Ses değişmesi sonucu ortaya çıkmış çokluk ekinin örneklerinden bazıları şöyledir: *āriyannar* "arayanlar" (3/8), *bunnar* "bunlar" (20/14), *cinner* "cinler" (49/151), *dü┬ünner* "düğünler" (62/9), *gidenner* "gidenler" (49/41), *günner* "günler" (57/4), *insannar* "insanlar" (27/22), *Ḳadınnar* "kadınlar" (43/15), *telefunnar* "telefonlar" (42/27), *unnar* "onlar" (23/6), *zamannar* "zamanlar" (27/8), ...

-gil eki de çokluk bildirmektedir. Örnekleri fazla değildir: *bubamgildidikene* "babamgildeyken" (103/43), *mollanōgil* "Mollaoğlugil" (16/6).

Ç. İYELİK EKLERİ

Teklik I. şahıs: *-m, -ım, -im, -um, -üm*
II. şahıs: *-n, -ın, -in, -un, -ün*
III. şahıs: *-ı, -i, -u, -ü, -sı, -si, -su, -sü*

Çokluk I. şahıs: *-mız, -miz, -muz, -müz*
II. şahıs: *-nız, -niz, -nuz, -nuz, -īz, -ĭz, -ūz, -ŭz*
III. şahıs: *-ları, -leri, -nar, -ner*

Kullanılışları:

Teklik I. şahıs:

Çoğunlukla yazı dilimizden farklılığı yoktur: *böyüklerim* "büyüklerim" (29/1), *davarım* (92/6), *demürüm* "demirim" (26/7), ...

Şu örneklerde ek ünlüsü yuvarlaktır: *başuma* "başıma" (7/6), *evüme* "evime" (18/6), ...

Son sesi *g* (*ġ*), *h*, (*ḥ*), *k* (*ḳ*), *y* ünsüzleri ile biten kelimelere geldiğinde hece kaynaşması görülür: *beyazlīm* "beyazlığım" (65/4), *çocūm* "çocuğum" (128/2), *ḥasdalīm* "hastalığım" (109/10), *köpēm* "köpeğim" (87/4), *padişām* "padişahım" (108/8), ...

Teklik II. şahıs:

Bölgemizde, bazı özel durumlar hariç, yazı dilinde olduğu gibidir.

g (*ġ*), *h* (*ḥ*), *k* (*ḳ*), *y* seslerinden sonra hece kaynaşması ile karşılaşılmaktadır: *bacān* "bacağın" (32/12), *düşdūn* "düştüğün" (42/14), *ummadūn* "ummadığın" (17/16), ...

Teklik III. şahıs:

ev kelimesine gelmiş üç örnek yuvarlak ünlüyledir: *evündeki* "evindeki" (124/15), *ġız evüne* "kız evine" (32/39), *ġonşunun evünde* "komşunun evinde" (10/6), ...

Ünsüz düşmesi ve hece kaynaşması teklik III. şahısta da görülür: *atamadū* "atmadığı" (2/23), *dedū* "dediği" (4/4), *fındī* "fındığı" (116/4), ...

Çokluk I. şahıs:

Genellikle farklı bir söylenilişle karşılaşılmaz: *atalarımızın* (82/6), *köyümüze* (83/5), *sunurumuzu* "sınırımızı" (10/49), *yolumuz* (72/9), ...

Şu örnekte kök ünlüsü düz iken yuvarlak ünlüye sahip olan ek takip etmiştir: *evümüz* "evimiz" (92/10).

Son sesi *g* (*ġ*), *h*, (*ḥ*), *k* (*ḳ*) ünsüzleri ile biten kelimelere geldiğinde hece kaynaşması görülür: *fındīmızı* "fındığımızı" (48/17), *ḥazıllīmız* "hazırlığımız" (15/2), *ırmāmız* "ırmağımız" (99/10), *yicēmiz* "yiyeceğimiz" (111/91), ...

Çokluk II. şahıs:

Ek bünyesinde bulunan *ŋ* ünsüzü ikiye ayrılmış, bu ekte *ġ* / *ğ* sesi ile temsil edilmiştir. Daha sonraki aşamada *ġ* / *ğ* sesi de düşmüş ve ek kurallı olarak *-īz*, *-ĭz*, *-ūz*, *-ŭz* hâline gelmiştir: *bıraḳdūz* "baktığınız" (63/2), *evŭz* "eviniz" (73/34), *üçŭz* "üçünüz" (119/2), *yapdūzu* "yaptığınızı" (49/161), *yüzŭzden* "yüzünüzden" (11/12), ...

Çokluk III. şahıs:

Son sesi *-n* ünsüzü ile biten kelimeler hariç, yazı dilinde olduğu gibi *-ları*, *-leri* eki kullanılmaktadır.

Son sesi *-n* olanlarda, ilerleyici ünlü benzeşmesi ile kurallı olarak *-narı*, *-neri* şekli kullanılmaktadır: *dü┬ünneri* "düğünleri" (34/22), *ġoyunnarı* "koyunları" (106/3), *insannarı* "insanları" (99/4), *ŏnneri* "öğünleri" (122/16), ...

D. AİTLİK EKİ

-ki: İnce sıradan kelimelere, kurallı olarak ince ünlülü ek gelir: *çevredeki* (25/20), *deminki* (24/7), *önceki* (23/8), *öteki* (10/44), *şimdiki* (29/5), *üzerindeki* (42/8), ...

Bazen kalın sıradan kelimelere, yazı dilimizde olduğu gibi, ince ünlülü ek gelmektedir: *ġarşıdaki* "karşıdaki" (27/11), *ġarşıki* "karşıki" (7/13), *şuralardaki* (26/29), ...

-ḳı: Aitlik eki, bölgemizde büyük çoğunlukla kalınlık-incelik uyumuna uymuş ve kalın şekli ortaya çıkmıştır: *adamınḳı* "adamınki" (21/5), *başındaḳı* "başındaki" (112/11), *bi┬daḳı* "bir dahaki" (63/8), *burdaḳı* "buradaki" (9/7), *ġaradaḳı* "karadaki" (42/18), *ġarşıḳı* "karşıki" (137/5), *ormandaḳı* "ormandaki" (19/1), *sırtındaḳı* "sırtındaki" (73/53), *şurdaḳı* "şurdaki" (43/21), *urdaḳı* "oradaki" (137/5), *yanımızdaḳı* "yanımızdaki" (96/22), *yanındaḳı* "yanındaki" (25/1), *yaşındaḳı* "yaşındaki" (56/51), *yuḳardaḳı* "yukarıdaki" (9/3), ...

-ġı: Bir örnekte ek ünsüzü tonlulaşmıştır: *burdaġı* (130/24).

Ünlüyle biten kelimelere geldiğinde bazen hece kaynaşması olur. Ek, görevini kelimenin uzayan son ünlüsüne bırakır: *altındā* "altındaki" *(fasille)* (34/10), *geridē* "gerideki" *(ġalan)* (58/9), *ormandā* "ormandaki" *(odunu)* (49/50), ...

E. SORU EKİ

mı, mi, mu, mü: Görev bakımından yazı dilimizden herhangi bir farklılık göstermez: *bȫle tallıya götürüyoḳ dèy ╓mi* (100/36), *yav ben ḥamza ╓mīm, ḥamza dèyil ╓mīm* (1/6), *çocuḳ ╓mu avur ben ╓mi avur* (32/13), ...

ZAMİRLER

Zamirler şahıs ve nesne isimlerinin yerine kullanılan, onların dildeki gerçek karşılıkları olmayan, lüzumunda ifade eden kelimelerdir.

A. ŞAHIS ZAMİRLERİ

Kişilerin yerine kullanılan şahıs zamirlerinin bölgemiz ağızlarındaki durumu ve hâl ekleriyle çekimi şu şekildedir:

Yalın hâl	İlgi hâli	Yükleme hâli	Yönelme hâli	Bulunma hâli	Ayrılma hâli
ben	*benim*	*beni*	*ba*	*bende*	*benden*
bán	*benüm*		*bā*		
			ba┬ã		
			baŋa		
sen	*senin*	*seni*	*sa*	*sende*	*senden*
			sā		
			sa┬ã		
			saŋa		
	onun	*onu*	*onu*	*onda*	*ondan*
u	*unun*	*unu*	*unu*	*unda*	*undan*
ȯ	*ȯnun*	*ȯnu*	*ȯnu*	*ȯnda*	*ȯndan*
biz	*bizim*	*bizi*	*bizi*	*bizde*	*bizden*
siz	*sizin*	*sizi*	*sizi*	*sizde*	*sizden*
onlar	*onların*	*onları*	*onları*	*onlarda*	*onlardan*
unnar	*unnarın*	*unnarı*	*unnarı*	*unnarda*	*unnardan*
ȯnnar	*ȯnarın*	*ȯnnarı*	*ȯnnarı*	*ȯnarda*	*ȯnardan*

Teklik ve çokluk birinci şahıs:

Ben: Yazı dilimizden birkaç istisna hariç farklılığı yoktur.

Bir örnekte kelime *bán* "ben" (77/3) şeklinde duyulmuştur.

İlgi hâli eki almış bir örnek düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olarak *benüm* "benim" (7/20) şeklindedir.

Bölgemizde, yönelme hâli eki aldığında kurallı olarak hece kaynaşması sonucu ortaya çıkan *bā* "bana" (27/12) şekli, kurallı denilebilecek şekilde

kullanılmaktadır. Birkaç örnekte ise geniz ünlülü *ba┬ã* "bana" (2/20) biçimi ile karşılaşılmıştır.

Üçüncü ağız yöresinde birkaç kez *baŋa* (11/10) şekli de tespit edilmiştir.

Biz: Kök hâlinde ve hâl ekleriyle kullanılışı, yazı diliyle ve aydın konuşmasıyla paralellik gösterir.

Teklik ve çokluk ikinci şahıs:

Sen: Yönelme hâli eki aldığında ya hece kaynaşmasıyla *sa* "sana" (6/5), *sā* "sana" (14/22) şekli ya da nadiren nazal ünlülü *sa┬ã* "sana" (107/2) biçimi kullanılır.

Üçüncü ağız yöresinde bir örnek *saŋa* (26/39) şeklinde duyulmuştur.

Siz: Kök hâlinde ve eklerle kullanılışı yazı dilindeki gibidir.

Teklik ve çokluk üçüncü şahıs:

Ordu ili ve yöresi ağızlarının en belirgin karakteristik özelliklerinden biri, bütün ağız bölgelerinde üçüncü şahısların *u* "o" ve *unlar / unnar* "onlar" olmasıdır. Kök ünlüsünde yuvarlak-dar ünlünün genel olarak kullanılışından dolayı Türkiye Türkçesinin diğer bazı ağızlarından farklılık gösterir.

Metinleri derlemeden belki on yıl önce tamamen *u* "o" ve *unlar / unnar* "onlar" şeklinde idi. Basın ve yayın organlarının kuvvetli tesiri, bu zamiri aydın konuşmasına kısmen yaklaştırmıştır. Bir diğer unsur da konuşan insanların aydın konuşmasını yakalama endişesidir. Her ne kadar doğal şartlarda derlemeler yapılmışsa da bundan kaçınılamamıştır.

u: (< o) *bobası kör unun* (6/13), *u┌da dėmiş ki ...* (7/6), *u┌da ġazmī çekī talladan* (61/4), *u┌da seslenmiş* (7/7), *sen bu memleketi terk ėt dėmişleŗ una* (7/7), *bugün benimkini, yarın seninkini, evelki gün ununkini sırayla bōle ġazaruķ* (102/7), ...

ȯnnar: (< *onlar*) Yarı geniş ünlü ile olanların sayısı fazla değildir: *ȯnnarın yanında bī de şey var* (6/28).

unnar: Çokluk III. şahısta kurallı bir şekilde ilerleyici ünlü benzeşmesi görülür: *unnar yėmīler* (5/12), *unnar yėmek yapar yėllermiş* (7/2), *yapuları var unnarın* (2/1), *unnar da dilek dilellerdi* (8/2), *unnara doķuTduduķ* (103/4), *unnarı sipaſir ėdiyollar* (107/3), ...

B. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRİ

Bölgemiz ağızlarında dönüşlülük zamiri *kendi* kelimesiyle karşılanmaktadır. *öz* zamirine hiç tesadüf edilememişir.

Dönüşlülük zamiri, bölge ağızlarındaki ön ses ünsüzünde kurallı tonlulaşma ve genel ünlü yuvarlaklaşması sebebiyle ses değişikliklerine uğramıştır.

Teklik I. şahıs: Yazı dilimizdeki şeklin kullanılışı daha az tespit edilmiştir: *kendim* (2/3), *kendimi* (49/240).

Genellikle ön seste tonlulaşma ve ikinci ünlüde yuvarlaklaşma vardır: *Kendüm* (29/1), *gendüm* (80/5), *gendüme* (112/14), *gendümü* (2/22), *gendümden* (62/2), ...

Teklik II. şahıs: Tespit edilen örneğin birinde ön seste tam tonlulaşma ve ikinci ünlüsünde yuvarlaklaşma vardır: *gendün* (32/30). Ön seste yarı tonlulaşma ve ikinci ünlüde yuvarlaklaşma görülmektedir: *Kendüne* (49/25).

Dönüşlülük zamirinin tekrarından oluşmuş örnek: *gendü gendü-ten* "kendi kendine" (32/31).

Teklik III. şahıs:

Yazı dili ve aydın konuşmasından farklılık göstermeyen örnekler: *kendini* (44/243), *kendisi* (86/7), *kendilinden* (11/11), ...

Ön ses ünsüzü tonlulaşan ve ikinci ünlüsü yuvarlaklaşanlar: *gendü* (6/19), *gendüsü* (7/8), *gendüye* (6/33), *gendünü* (36/1), *gendüsünde* (56/63), *gendüsünün* (113/32), ...

Yalnızca ön ses ünsüzü tonlulaşanlar: *gendi* (56/26), *gendine* (79/41), *gendisini* (79/44), ...

Yalnızca ikinci ünlüsü yuvarlak ünlüye değişen bir örnek tespit edilebilmiştir: *kendü* (10/9).

Ön ses ünsüzünün kısmi tonlulaştığı örnek: *Kendi* (101/7). Ön ses ünsüzündeki değişiklikle beraber ikinci ünsüzü yuvarlak ünlüye dönüşen bir örnek: *Kendü* (49/176).

Zamirin tekrarıyla oluşan örnekler: *gendü gendünü* (26/58), *gendü gendülünden* "kendi kendiliğinden" (137/6), ...

Çokluk I. şahıs:

Yazı dilinden farklılık göstermeyen örnekler: *kendimiz* (46/2), *kendimize* (24/3).

Ses değişmeleri görülen bir örnek: *gendümüz* (70/17).

Zamir tekrarı: *gendü gendümüze* "kendi kendimize" (115/3), *kendi kendimize* "kendi kendimize" (42/11).

Çokluk II. şahıs:

Örneğine derleyip yazıya geçirdiğimiz metinlerde rastlanmamıştır. Bölgede genellikle *gendīz* ve *gendūz* "kendiniz" şekillerinde söylenmektedir.

Çokluk III. şahıs:

Değişime uğramayanlar: *kendileri* (11/12), *kendilerinin* (122/26), ...

İkinci ünlüsü değişen bir örnek tespit edilmiştir: *kendüleri* (9/19).

Hem ünlü hem de ünsüz değişikliğine uğramış örnekler: *gendülerini* (122/27), *gendülerinin* (10/46), ...

C. İŞARET ZAMİRLERİ

Ordu ili ve yöresi ağızlarında işaret zamirleri bazı şahıslarda ses değişiminden dolayı yazı dilinden farklılıklar gösterir.

bu: Birinci ve üçüncü ağız yörelerinde yazı dili ve aydın konuşmasından farklılık göstermez: *bu biter* (1/8).

İkinci ağız yöresinde kelime ünlüsünde genişleme vardır: *bȯ* "bu" (133/7), *bȯdur* "budur" (49/143).

İkinci ağız yöresinde -çok az da olsa- yönelme eki almış şekli şöyledir: *buŋa* (26/20).

şu: Birinci ve üçüncü ağız yörelerinde yazı dilinden herhangi bir farklılık göstermez: *hemen şu aḳlıma geldi* (14/11), *ā ˽şu görikī burdan* (20/5), *şunu kesiyom* (23/17), *u ˽vaḳıtlarıma şunu şȫlīdi* (32/50), *faġat şu şȯradan vurmuş, unu* (26/41), *şunnan da cannandurıcām* (35/24), ...

İkinci ağız yöresinde yön eki almış örneklerde zamir ünlüsünde genişleme vardır: *şȯrasında* "şurasında" (42/19), *şȯradan* "şuradan" *vurmuş* (26/41), ...

o / u / ȯ: Ses değişiminden dolayı üç şekilde karşımıza çıkar:

Bölgemiz ağızlarında genel olarak *u* (< *o*) kullanılır. *u (ġurumuşdur)* (19/20), *u (idare ėdiyōdu)* (29/3), *u (yaya giderdi)* (31/2), ...

u şeklinin yanı sıra *ȯ* da kullanılır: *ȯ* (16/4), *ȯrda* (34/2), *ȯndan* (45/32).

bunlar / bunnar: Yazı dili ve aydın konuşmasında kullanılan *bunlar* şekli çok az karşımıza çıkmaktadır: *bunlar* (79/5), *bunların* (32/48).

Ses değişmesiyle *bunnar* hâline gelmiş olan zamir, kurallı olarak kullanılmaktadır: *bunna* "bunlar" (42/18), *bunnar* (10/35), *bunnara* (73/72), *bunnarda* (21/6), *bunnardan* (32/55), *bunnarı* (68/12), *bunnarın* (73/84), *bunnarun* (52/15), ...

şunnar: Yazı dilimizdeki *şunlar* şekli bölgemiz ağızlarında hiç tespit edilememiştir. Kurallı olarak *şunnar* "şunlar" kullanılır: *şunnara bakın* (37/23), *şunnarı almīm* (116/9), *şunnar ┌ïnan toplaşalım* (32/35).

unlar / unnar / ȯnnar: Bölgemiz ağızlarında *onlar* şekli hiç tespit edilememiştir.

unnar: Ordu ili ve yöresi ağızlarında kurallı olarak kullanılan şekildir: *yapuları var unnarın* "onların" (2/8), *unnar yėmīler* (5/12), *unnar yėmek yapar yėllermiş* (7/2), *hėş ben unnara sizin yüzüzden döldüm bile dėmedim* (11/12), *unnarı saydūmuz yoḳ* (17/18), *unnar ┌ïnan ġonuşalım* (32/34), ...

ȯnnar: Derleyip yazıya geçirdiğimiz metinlerde bir örnek tespit edilebilmiştir: *ȯnnarın* "onların" *yanında bi ┌de şey var* (6/28),

unlar: Sadece bir örnek tespit edilmiştir: *unlara, birisine duyurdūn zaman u köy duymuş dėmek oluyōdu* (42/31).

Ç. SORU ZAMİRLERİ

Ordu ili ve yöresi ağızlarında kullanılan soru zamirleri *ne, kim*, yazı dilimize göre pek farklılık göstermezler. *hangisi* zamirinde bazı ses değişiklikleri görülür: *bunun ḥanġısı* "hangisi" *gözel* (49/140), *ḥanġısı ise urayı tabi biz bilmeyiz* (132/2), *ḥanġıysa* (19/21), *kim bülüŗ* (61/5), ...

D. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ

Görev olarak yazı dilinden herhangi bir farklılığı olmayan belirsizlik zamirleri, bölgemiz ağızlarında bazı fonetik değişikliklere uğramıştır.

başġası: İç seste *-ḳ- > -ġ-* değişikliğinden dolayı *başġası* şekline gelmiştir: *başġası* "başkası" (130/13), *başġasını* (76/16).

çō: (< *coğu*): Kurallı olarak hece kaynaşması görülür: *çō* (63/17).

hebisi / hePisi / hebüsü: İç seste ünlü ve ünsüz değişikliğine uğramıştır: *hebisi* "hepsi" (49/62), *hebüsü* (42/1), *hePisi* (25/18), ...

herkes: Bu belirsizlik zamiri, genellikle bazı fonetik değişikliklerle kullanılır: *herkeş* "herkes" (55/5), *hergez* (105/12), *herges* (100/26), ...

SIFATLAR

Ordu ili ve yöresinde kullanılan sıfatlar, görev bakımından yazı dilinden ve aydın konuşmasından -bazı fonetik değişiklikler dışında- farklılık göstermezler. Genel durum şu şekildedir:

A. VASIFLANDIRMA SIFATLARI

İsimlerin genellikle değişmez özelliklerini bildirirler: *boz* "boz" *arāzi* (51/2), *böyük* "büyük" *zat* (8/42), *çelimsiz adam* (6/28), *doru at* (6/19), *ġart* "kart" *āşlar* (90/5), *ġır* "kır" *at* (6/24), *ġırmuzu* "kırmızı" *duvaḳ* (124/19), *ġocamān* "kocaman" *melmeket* (58/2), *güççük* "küçük" *annem* (96/11), *saru* "sarı" *şaşlı* (107/5), *ufak kilit* (23/37), *yėlli* "yerli" *taş* (91/55), *yosma ekmekler* (32/53), ...

B. BELİRTME SIFATLARI

İsimleri işaret, sayı, soru ve belirsizlik bakımından belirten sıfatlardır.

1. İşaret Sıfatları

Çoğunlukla *bu, şu, u* şeklinde kullanılır:

bu: Birinci ve üçüncü ağız yörelerinde yazı dilimizde olduğu gibi kullanılır: *bu adam* (17/14), *bu başlıḳ* (23/26), *bu beşik* (19/13), *bu çoban* (20/18), *bu melmeket* (24/1), ...

bu işaret sıfatıyla *gün* kelimesinin birleşmesiyle içinde bulunduğumuz zamanı anlatan zaman zarfı oluşmaktadır. Bu birleşme, hece kaynaşması sonucunda şu şekle gelmiştir: *bö┬ön* "bugün" (80/10), *bö┬ön* "bugün" (32/28), *bö┬ön* "bugün" (32/50), ...

İkinci ağız bölgesinde *bȯ* "bu" şekline de rastlanmıştır: *acaba bȯ ne* (133/7).

şu: Birinci ve ikinci ağız yörelerinde yazı dilimizden farklılığı yoktur: *şu (doru at)* (6/19), *şu (ata)* (6/25), *şu (meheliye)* (9/1), *şu (esgi camı)* (9/3), *şu adamı* (20/18),

İkinci ağız yöresinde, derleyerek yazıya geçirdiğimiz metinlerde örneğine rastlayamamakla beraber, *şȯ* "şu" şeklinde de kullanıldığı bilinmektedir.

u: Ordu ili ve yöresi ağızlarının en krakteristik özelliklerinden biri, uzak için kullanılan işaret sıfatının genellikle *u* şeklinde söylenmesidir: *u* "o" *dēmen* (39/1), *u kişi* (35/2), *u yarpaḳ* (34/10), *u ┬yėmek* (5/8), ...

o: Bazen yazı dilimizde olduğu gibi *o* şekliyle de karşılaşılmaktadır: *o dav* (49/167), *o direk* (132/12), *o yıl* (79/13), *o yöre* (49/193), ...

2. Sayı Sıfatları

Yazı dilimizden fonetik değişikliğe uğramış ve uğramamış örnekler şu şekildedir:

Asıl sayı sıfatları: Bazı ses değişiklikleri dışında yazı dilimizden herhangi bir farklılıkla karşılşılmaz: *bir* (6/14), *iki* (6/50), *üç* (10/8), *üş* "üç" (13/15), *üç* (13/15), *dört* (22/2), *dörd* (130/17), *bèş* (130/17), *altı* (26/19), *yèdi* (32/55), *sekiS* (19/13), *sekiz* (123/51), *doḳuz* (47/1), *on* (48/8), *on iki* (64/2), *on üç* (95/27), *on dört* (95/14), *on bèş* (96/20), *on sekiz* (137/15), *on doḳuz* (29/8), *yirmi* (31/5), *otuz* (31/6), *otuz ╥iki* (28/18), *ḳırḳ* (31/6), *èlli* (31/17), *ellü* "elli" (metin dışı derleme), *atmış* (32/43), *yètmiş* (37/2), *yètmiş ╥İki* (73/10), *seksen* (43/12), *iki ╥yüz* (26/46), *iki ╥yüz ╥èlli* (30/10), *döt yüz èlli* (22/2), *om ╥bèş bin* (24/8), ...

Sıra sayı sıfatları: Asıl sayı isimlerine *-nci* eki getirilerek yapılır ve sıra bildirir. Yazı dilinden farklı bir duruma rastlanmamıştır: *birinci* (17/12), *ikinci* (17/18), *üçüncü* (17/18), *dördüncü* (17/18), *bèşinci* (17/19), *altıncı* (66/19), *yèdinci* (6/19), *sekizinci* (102/13), *doḳuzuncu* (102/13), ...

Paylaştırma sayı sıfatları: *-ar, -er, -şar, -şer* ekleri getirilerek yapılır. Yazı dilinden herhangi bir farklılığı yoktur: *birer* (74/5), *ikişer* (metin dışı derleme), *dörder* (102/15), *bèşer* (102/15), *altışar* (metin dışı derleme), ...

Topluluk sayı sıfatları: *-z* ekiyle yapılır: *ikiz* "ikiz" (metin dışı derleme), *ekiz* (metin dışı derleme), *üçüz* (metin dışı derleme), *dördüz* (metin dışı derleme), ...

Kesir sayı sıfatı: Kurallı olarak *-da, -de* ekiyle yapılır: *üçde iki* (metin dışı derleme), *beşde dört* (metin dışı derleme), ...

3. Soru Sıfatları

Nesneleri soru hâlinde belirten sıfatların bölgemiz ağzındaki durumu şöyledir:

ḳaç: *ḳaç (metirīse)* (28/2), *ġaç (senelik)* (49/129), *ġaç (el)* (2/16), *ġaş (metire)* (45/24), ...

hangi: *ḥangı (oyun)* (56/6), ...

ne: *ne (tarafa)* (77/3), ...

nasıl: *nasıl (nar)* (59/165), ...

nice ve *neredeki* şekli derleyip yazıya aktardığımız metinlerde rastlanmamıştır.

4. Belirsizlik Sıfatları

Belirsizlik sıfatları, nesneleri belirsiz olarak belirten sıfatlardır. Bölgemiz ağızlarında kullanılan belirsizlik sıfatları şunlardır:

az: *az (su)* (103/20), ...

başka: *başġa (kervannarı)* (49/121), *başḳa (misir)* (90/6), ...

bazı: *bazı (yėrde)* (94/5), ...

bir: *bi (dana veya inek)* (124/66), *bī (depiye)* (124/78), *bir (gün)* (128/10), ...

birāz: *birāz (para)* (49/69),

bütün: *bütün (insannara)* (42/20), *bütün (yaylalara)* (25/20), ...

çok: *çoḳ (yellerde)* (128/2), ...

falan: *falan (kişi)* (86/9), *felan (duraḳdan)* (23/10), *filan (dā)* "dağ" (9/20), *filan (yerden)* (13/5), ...

fazla: *fazla (bi ʃī)* (124/6), ...

her: *her (taraf)* (124/113), ...

hiç: *hiç (kimse)* (79/11), *hiş (bi ʃī)* (96/30), ...

öbür: *öbür (ilacı)* 35/26), ...

öbürkü: *öbürkü (yer)* (metin dışı derleme).

öbürsü: *öbürsü (gün)* (49/129), ...

ZARFLAR

A. YER VE YÖN ZARFLARI

Genellikle yazı dilimizle paralellik göstermektedir. Farklılık gösterenler *aşağı* ve *yukarı* zarflarıdır. *aşağı*, fonetik değişmelerden dolayı bütün ağız bölgelerinde kurallı olarak *aşşā* şeklinde telaffuz edilmektedir. *yukarı* kelimesinde ise büyük çoğunlukla ön seste *y-* düşmesi vardır. Çok nadir olarak düşmediği de görülmektedir. Derleyerek yazıya aktardığımız metinlerden seçtiğimiz örnekler şunlardır:

ileri (20/9), ...

gėri (32/74), ...

aşşā "aşağı" (4/12), ...

uḳarı "yukarı" (21/11), *yoḳarı* (105/9), *yuḳarı* (49/210), ...

içeri (73/84), ...

dışarı (79/33), ...

B. ZAMAN ZARFLARI

Zaman isimleri olarak kullanılan zaman zarflarının bölgemizde pek çok örneği tespit edilmiştir. Bazıları şöyledir:

aḳşam (10/34), *āşam* (63/41), *avşam* (metin dışı derleme), ...

ānca "anca, biraz önce" (61/6), *ancı* (87/11), ...

bıldır "bir yıldır" (metin dışı derleme), ...

bŏce "bu gece" (37/29), ...

bö┬ön "bugün" (80/10), *bö┬ŏn* (32/39), *bö┬ŏn* (32/50).

dāce "danace, henüz" (metin dışı derleme), ...

demin (114/2), ...

di "hemen" (metin dışı derleme).

dün (32/70), ...

gündüz (124/105), *günüz* (121/22), ...

gėce (111/50), ...

ḫaçan "ne çabuk" (metin dışı derleme).

ŏlen "öğlen" (132/29), *ŏlĭn* (5/13), *öylen* (132/22), ...

sabaḥçā "sabah çağı" (111/31), *sabaḥleyin* (132/11), *sabalīn* "sabahleyin" (43/6), ...

sōna "sonra" (111/15), *sonra* (42/43), *sōra* "sonra" (111/3), ...

şimdi (53/1), *şindi* (53/5), *şinci* (56/59), *şimdicek* (103/27), *şindicek* (111/41), ...

yarın (49/226), ...

C. NİTELEME VE DURUM (HÂL) ZARFLARI

Yazı dilimizde olduğu gibi, çok sayıda örneği vardır. Fonetik açıdan farklılık gösterenlerden seçtiğimiz örnekler şunlardır:

anca (85/10), ...

aşşa yuḳarı "aşağı yukarı" (97/37), ...

avōle "aha öylece" (118/18), *avōlece* "aha öylece" (61/7), ...

bėyle "böyle" (101/10), *bóle* (19/15), *böle* (32/29), *bōle* (34/14), *böyle* (109/10), *būle* (130/27), ...

ēce "iyice" (88/1), ...

güzelce (103/14), *güzēlce* (103/22), *gözelce* (103/25), *gözel* (103/39), ...

öyle (66/8), *ōle* "öyle" (1/1), *ōlecük* "öylecik" (85/7), *ūle* "öyle" (111/110), ...

şōle "şöyle" (116/7), *şūle* "şöyle" (metin dışı derleme), ...

Ç. AZLIK-ÇOKLUK ZARFLARI

Azlık-çokluğun yanında derece de bildiren zarfların bölgemiz ağızlarındaki örnekleri şunlardır:

en: *en küçū oldüm ╥için birāz ╥da beni nazlıyōlardı* (79/19), ...

daha: *ḳırḳ daḥa gelsin* (49/212), ...

pek: *şimdi cilim olan yėllere pek dēmedi* (60/6), ...

çok: *çoḳ ġoyarsan çoġ ╥olur* (86/25), *çoḳ olī* (5/11), ...

az: *az gelmiş* (1123/2), ...

biraz: *ġız anasını bıraz ġapiye çārī* (73/61), *birez dinnendürenden sōna* (80/18), *birāz bişdükden sōra* (8/18), ...

fazla: *benim evden bī ġat fazla olıcaḳ* (73/33), ...

FİLLER

A. FİİL TÜRETME EKLERİ

1. Fiilden Fiil Türetme Ekleri

-dur-, -dür-: Düz ünlüye sahip fiil kök ve gövdelerine genellikle yuvarlak ünlüyle gelmektedir: *indürelim* (49/134), *yapdurmicām* "yaptırmayacağım" (49/40), ...

-ur-, -ür-: Bölgemiz ağızlarında çoğunlukla yuvarlak ünlüyledir: *ġaçurdum* "kaçırdım" (10/1), *içürürler* "içirirler" (51/25), ...

-nan-: *-la-n-* görevinde kullanılmaktadır: *cannandurīm* "canlandırayım" (35/25), ...

-l-: Çoğunlukla yuvarlak ünlülerle kullanılır: *èşüldükden* "eşildikten" (25/2), *yazulu* "yazılı" (25/12), ...

-ş-: Bölgemizde *-n-* görevinde kullanılır.[15] *toplaşuruḳ* "toplanırız" (102/5), ... Çoğunlukla düz ünlülü kök ve gövdelere yuvarlak ünlüyle gelir: *gelüşü* "gelişir" (51/8), *sıḳuşur* "sıkışır" (19/14), ...

2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

Fiilden fiil yapma ekleri, Ordu ili ve yöresi ağızlarında düzlük-yuvarlaklık uyumu aykırılığı ve ünsüz değişmesi dışında yazı dilinden farklılık göstermez.

+al-: *darardı* "daraldı" (92/2).

+ü-k-: *birükürdü* "birikirdi" (32/55).

B. ŞAHIS EKLERİ

Birinci Tip Şahıs Ekleri: Birinci tip şahıs ekleri, şahıs zamiri menşelidir. Şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman istek ve gereklik çekimlerinde kullanılır.

Teklik I. şahıs:	*-m, -ım, -im, -um, -üm*
Teklik II. şahıs:	*-n, -ŋ, -sın- -sin, -sun, -sün* *-uḳ, -ük*
Teklik III. şahıs:	*ø*

[15] Aynı görevde Zonguldak, Bartın, Karabük illeri ağızlarında da tesbit edilmiştir (bk. M. Emin Eren, *Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları*, Ankara 1977, s. 61).

Çokluk I. şahıs: *-z, -ız, iz, -uz, -üz*
-k, -ḳ, -ıḳ, -ik, -uḳ, -ük

Çokluk II. şahıs: *-sız, -siz, -suz, -süz,*
-sīz, -sīz, -sūz, -sūz

Çokluk III. şahıs: *-lar, -lar, -laṛ, -ler, -lā, -lē, -la, -le*

İkinci Tip Şahıs Ekleri: İkinci tip şahıs ekleri, iyelik eki menşelidir. Bilinen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır.

Teklik I. şahıs: *-m*

Teklik II. şahıs: *-n*

Teklik III. şahıs: *ø*

Çokluk I. şahıs: *-k, -ḳ*

Çokluk II. şahıs: *-z* (nadiren: *-nız, -niz, -nuz, -nüz*)

Çokluk III. şahıs: *-lar, -ler*

C. ŞEKİL VE ZAMAN EKLERİ

1. Şimdiki Zaman

Anadolu ve Rumeli ağızlarında olduğu gibi[16] bölgemiz ağızlarında da çok değişik şekiller gösteren zaman eklerinden biridir.

Teklik I. şahıs: Araştırma bölgemizde alt ağız gruplarının sınırını belirleyen unsurlardan biridir. Ek, genel olarak birinci ağız yöresinde *-īm*; ikinci ağız yöresinde *-yam, yem, -yám*; üçüncü ağız yöresinde *-yom* şeklindedir. Bunlara ek olarak daha değişik duyulanlar da tespit edilmiştir. Derleyip yazıya geçirdiğimiz metinlerde geçenler şu şekildedir:

-yorum: *alıyorum* (26/8), *gidiyorum* (35/12), *görüyorum* (73/17), *yapıyorum* (26/6), ...

-yom: *alıyom* (26/25), *biliyom* (8/6), *çekiyom* (113/6), *isdiyom* (123/56), *vuruyom* (48/35), ...

-yōm: *kesiyōm* (32/16), *oturuyōm* (49/21), *sübürüyōm* (32/11), *yatiyōm* (37/32), ...

-yam: *ariyam* (49/210), *biliyam* (49/161), *ėdiyam* (49/188), *satıyam* (84/13), *yapıyam* (129/1), ...

---

[16] Geniş bilgi için bk. Tuncer Gülensoy, "Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki", *Türk Kültürü Araştırmaları*, Ankara 1985, s. 281-295

-yem: *bakiyem* (49/171), *gidiyem* (20/28), *büşüriyem* (5/2), *ḫaşıliyem* (5/2), ...

-yåm: *istiyåm* (49/183), *satiyåm* (84/13), ...

-ẋim: *açiẋim* (23/38).

-īm: *annadīm* (2/6), *bilīm* (89/3), *buvalīm* (118/2), *delīm* (23/38), *dīm* (4/2), *durīm* (9/15), *yurīm* (5/6), *unudīm* (65/9), ...

Teklik II. şahıs: Genel olarak birinci ağız yöresinde *-īn*, ikinci ağız yöresinde *-yan*, üçüncü ağız yöresinde *-yon* şeklinde duyulmuştur:

-yorsun: *alıyorsun* (35/13), *taşıyorsun* (47/5).

-yosun: *anniyosun* "anlıyorsun" (24/4), *atiyosun* "atıyorsun" (26/34), *daliyosun* "dalıyorsun" (2/21), *gidiyosun* "gidiyorsun" (66/21), ...

-yōsun: *atıyōsun* "atıyorsun" (32/21), *diyōsun* "diyorsun" (2/25), *oḳıyōsun* "okuyorsun" (32/71), *yapıyōsun* "yapıyorsun" (21/12), ...

-yon: *başlıyon* "başlıyorsun" (116/13), *bekliyon* "bekliyorsun" (73/61), *çekiyon* "çekiyorsun" (26/35), *götüriyon* "götürüyorsun" (26/26), ...

-yōn: *yapıyōn* "yapıyorsun" (8/18), ...

-yoŋ: *aḳıdıyoŋ* "akıtıyorsun" (27/13), *biliyoŋ* "biliyorsun" (56/6), *gönderiyoŋ* "gönderiyorsun" (27/12), *ḫaşılıyoŋ* "haşlıyorsun" (34/7), *istiyoŋ* "istiyorsun" (10/14), *yapıyoŋ* "yapıyorsun" (10/41), ...

-yōŋ: *ġıyıyōŋ* "kıyıyorsun" (34/6), *görüyōŋ* "gönderiyorsun" (58/2), *seriyōŋ* "seriyorsun" (34/7), ...

-yan: *āliyan* "alıyorsun" (87/19), *annaşıyan* "anlaşıyorsun" (109/18), *ġeyiyan* "geyiyorsun" (109/20), *yiyan* "yiyorsun" (96/11), ...

-īn: *içīn* "içiyorsun" (96/11), *sürīn* "sürüyorsun" (45/28), ...

-n: *dīn* "diyorsun" (26/24).

Teklik III. şahıs: Şimdiki zaman ekleri içerisinde en fazla değişiklik gösteren şahıstır. Ek ünsüzlerinin her ikisi de akıcı olduğu için düşmeye veya erimeye meyillidir. Bu yüzden çeşitlilik gösterir. Genel olarak birinci ağız yöresinde *-ī*; ikinci ağız yöresinde *-ya*, *-ye*, *-yá*; üçüncü ağız yöresinde *-yo* dur. Tespit ettiğimiz örnekler aşağıdadır:

-yor: *dökiyor* (35/28), *görüküyor* (2/12), *oluyor* (17/1), *varıyor* (56/34), ...

-yoŋ: *alıyoŋ* (132/7), *diyoŋ* (26/3), *geçiyoŋ* (26/13), ...

-yo: *bakiyo* "bakıyor" (106/10), *besliyo* "besliyor" (107/30), *koşiyo* "koşuyor" (6/14), *sõleniyo* "söyleniyor" (16/6), ...

-yõ: *görüküyõ* "görüküyor" (35/21), *sõyõ* "sövüyor" (14/4), *toplaşıyõ* "toplaşıyor" (43/4), *varıyõ* "varıyor" (22/16), ...

-yür: *geliyür* "geliyor" (132/21).

-ya: *alıya* "alıyor" (73/22), *çıkıya* "çıkıyor" (73/63), *gidiya* "gidiyor" (91/54), *yazıya* "yazıyor" (91/52), ...

-yá: *biliyá* "biliyor" (49/99), *doliyá* "doluyor" (105/6), *ėdiyá* "ediyor" (49/176), *öldüriyá* "öldürüyor" (91/47), ...

-yå: *ėdiyå* "ediyor" (49/233), *diyå* "diyor" (73/55), *geliyå* "geliyor" (49/191), *kesiyå* "kesiyor" (93/6), ...

-ye: *duriye* "duruyor" (91/54), *koriye* "koruyor" (95/7), *oliye* "oluyor" (106/3), *variye* "varıyor" (106/3), ...

-yė: *gelye* "geliyor" (106/7).

-ɣe: *bitiɣe* "bitiyor" (23/33).

-yi: *diyi* "diyor" (106/5), *oliyi* "oluyor" (132/22), ...

-yu: *geliyu* "geliyor" (132/26), *ġuruyu* "kuruyor" (97/7).

-y: *dėniy* "deniyor" (19/18), *diy* "diyor" (73/64).

-ɣ: *diɣ* "diyor" (31/18).

-i: *ġoyi* "koyuyor" (123/25), ...

-ī: *gelī* "geliyor" (3/5), *gidī* "gidiyor" (1/2), *görikī* "görüküyor" (2/11), *sorī* "soruyor" (73/15), *olī* "oluyor" (112/9), ...

Çokluk I. şahıs: Bölgemizde bütün ağız yörelerinde genel olarak *-yoķ*, *-yõķ* şekilleri hâkimdir. Kurallı olmamakla beraber *-yoz* ve yazı dilinde olduğu gibi *-yoruz* da karşımıza çıkar:

-yoruz: *diyoruz* (91/23), *içiyoruz* (14/22), *soķuyoruz* (24/3), *üraşıyoruz* (10/13), ...

-yoz: *çalışıyoz* "çalışıyoruz" (10/10), *giriyoz* "giriyoruz" (101/1), *ḥazıllıyoz* "hazırlıyoruz" (101/3), *diyoz* "diyoruz" (112/19), ...

-yõķ: *duruyõķ* "duruyoruz" (48/33), *gidiyõķ* "gidiyoruz" (66/3), *sıpırdıyõķ* "zıbırdıyoruz" (84/16), *temüzliyõķ* "temizliyoruz" (48/15), ...

-yoḳ: *duyuyoḳ* "duyuyoruz" (137/16), *ġéyiyoḳ* "giyiyoruz" (66/14), *ġöyuyoḳ* "koyuyoruz" (76/2), *ḥaşliyoḳ* "haşlıyoruz" (69/3), ...

Çokluk II. şahıs: Bölgemiz ağızlarında, iç sesten akıcı ünsüz *-r-* sesi düşmüş olarak tespit edilmiştir. Fazla örneği yoktur:

-yosuz: *ġaybediyosuz* "kaybediyorsunuz" (107/21), *soruyosuz* "soruyorsunuz" (42/40).

-yōsuz: *gidiyōsuz* "gidiyorsunuz" (20/23).

-yōsūz: *yapıyōsūz* "yapıyorsunuz" (14/5).

Çokluk III. şahıs: Şimdiki zaman teklik üçüncü şahıs çekiminin de örneği boldur. Genel görünümü şu şekildedir:

-yorlar: *ḳoyuyorlar* (132/33).

-yalar: *duriyalar* "duruyorlar" (38/17), *kesiyalar* "kesiyorlar" (32/21), *yapıyalar* "yapıyorlar" (32/10), ...

-yálar: *bıraḳıyálar* "bırakıyorlar" (43/5).

-yelar: *ġalduriyelar* "kaldırıyorlar" (91/34).

-yeler: *diyeler* "diyorlar" (20/21), *vériyeler* "veriyorlar" (32/87).

-yılar: *bulıyılar* "buluyorlar" (132/12).

-yilar: *yiyilar* "yiyorlar" (100/12),

-yīlar: *içiyīlar* "içiyorlar" (100/13), *yapiyīlar* "yapıyorlar" (20/18), ...

-yolar: *anniyolar* "anlıyorlar" (20/20), *çāriyolar* "çağırıyorlar" (10/43), *diyolar* "diyorlar" (2/7), *toplaşiyolar* "toplaşıyorlar" (10/17), ...

-yolaṛ: *variyolaṛ* "varıyorlar" (123/48).

-yōlar: *danışıyōlar* "danışıyorlar" (30/4), *diyōlar* "diyorlar" (21/1), *ėdiyōlar* "ediyorlar" (33/2), *götürüyōlar* "götürüyorlar" (43/4), ...

-yōllar: *diyollar* "diyorlar" (54/10).

-īlar: *çalīlar* "çalıyorlar" (32/78), *ėdīlar* "ediyorlar" (130/25), *gelīlar* "geliyorlar" (3/12), *soyīlar* "söylüyorlar" (121/23), ...

Olumsuzu: *bilmīm* "bilmiyorum" (61/6), *bilemiyōm* "bilemiyorum" (27/2), *bilemiyorum* (54/4), *almiyam* "almıyorum" (34/2), *çözemiyōm* "çözemiyorum" (100/3), *ḥatırlıyamiyam* "hatırlayamıyorum" (91/1), *bilemiyem* "bilemiyorum" (27/3), *heceliyemīm* "heceleyemiyorum" (3/6), *bilemiyâm* "bilemiyorum" (49/145), *bilemiyom* "bilemiyorum" (3/12), *çıḳamiyâm* "çı-

kamıyorum" (49/148), *diyemisin* "diyemiyorsun" (9/17), *vėrmiyo* "vermiyor" (10/43), *durmī* "durmuyor" (123/13), *kesmiyor* (47/9), *bilemiyoruz* (78/4), *bilmiyoḳ* "bilemiyoruz" (65/12), *alamiyoz* "alamıyoruz" (24/10), *ḳoriyamīlar* "koruyamıyorlar" (9/18), *yapmiyōlar* "yapmıyorlar" (39/7), *ġoymiyeler* "koymuyorlar" (42/26), ...

2. Geniş Zaman

Geniş zaman ekinin ünsüzü *-r* sesidir. Bu ses çok kolay düştüğü için, geniş zaman çekiminde değişik şekiller karşımıza çıkmaktadır. Hatta bazen geniş zaman ekinin ünlüsü ile beraber düşüp görevini şahıs ekine yüklediği örneklere bile rastlamak mümkündür.

Geniş zamanla ilgili diğer bir husus da bölgemiz ağızlarında zaman zaman düzlük-yuvarlaklık uyumundan kaçmasıdır.

Teklik I. şahıs: Araştırma bölgemizde geniş zaman teklik birinci şahsın çekimi şu şekildedir:

-um: *yaturum* "yatırırım" (130/27).

-üm: *getürüm* "getiririm" (100/29), *götürüm* "götürürüm" (49/94), ...

-rım: *annarım* "anlarım" (112/23), *ārlarım* "ağırlarım" (107/3), ...

-rim: *dėrim* "derim" (17/15), *sōlerim* "söylerim" (59/8), ...

-rum: *doḳurum* "dokurum" (107/3), ...

-arım: *açarım* (49/175), *baḳarım* (4/6), *ġorḳarım* "korkarım" (37/30), *yaparım* (3/1), ...

-erim: *çekerim* (111/8), *gezerim* (6/43), *sezerim* (6/44), ...

-urum: *alurum* "alırım" (111/4), *bulurum* (56/53), *ġızdururum* "kızdırırım" (111/1), ...

-ürüm: *bilürüm* "bilirim" (52/13), *bülürüm* "bilirim" (99/17), *gelürüm* "gelirim" (49/233), *vėrürüm* "veririm" (73/19), ...

Teklik II. şahıs: Derleyip yazıya geçirdiğimiz metinlerde, geniş zaman teklik ikinci şahsın çekimi şu şekildedir:

-rsın: *annarsın* "anlarsın" (19/4), *bavlarsın* "bağlarsın" (103/11), *dōrarsın* "doğrarsın" (3/2), *yėyḳarsın* "yıkarsın" (32/26), ...

-rsin: *bėlersin* "belersin" (32/27), *yeykersin* "yıkarsın" (3/3), ...

-rsun: *ġorsun* "korsun" (34/10), *oḳursun* "okursun" (32/47), *yürsun* "yursun" (9/17), ...

-ırsın: *alırsın* (35/15).

-irsin: *vėrirsin* (56/32).

-arsın: *atarsın* (26/57), *ġóyarsın* "koyarsın" (3/2), ...

-ersin: *gidersin* (19/2), *örersin* (45/36), *seçersin* (103/33), ...

-ursun: *alursun* "alırsın" (103/28), *bulursun* (67/14), *ġurudursun* "kuruturusun" (13/7), ...

-ūsun: *alūsun* "alırsın" (32/54), *bıraḳūsun* "bırakırsın" (32/9), *ġıvradūsun* "kıvratırsın" (113/51), *yapdurūsun* "yaptırırsın" (32/47), ...

-ürsün: *büşürürsün* "pişirirsin" (135/6), *düzelürsün* "düzelirsin" (86/14), *getürürsün* "getirirsin" (32/28), ...

-üṛsün: *ġavuṛursun* "kavurursun" (8/16).

-ūsün: *bülūsün* "bilirsin" (32/31), *gelūsün* "gelirsin" (34/1), *vėrūsün* "verirsin" (116/8), ...

Teklik III. şahıs: Çok değişik şekillerde karşımıza çıkan geniş zaman üçüncü teklik şahsın bölgemiz ağızlarından seçtiğimiz örnekleri aşağıdadır:

-r: *yir* "yer" (103/31), ...

-ˀr: *depinir* "tepinir" (133/7), *ėrir* "erir" (19/27), *dökülür* (28/5), *ḳonur* (28/4), *sıvaşur* "sıvaşır" (19/27), ...

-ar: *aḳar* (34/19), *yumar* (35/20), ...

-er: *ėder* (38/3), *gider* (40/5), ...

-ṛ, -ˀṛ, -aṛ, -eṛ: *oluṛ* (32/44), *yaḳduruṛ* "yaktırır" (3/10), ...

-u / -ū: *bıraḳu* "bırakır" (32/10), *olū* "olur" (56/2), *yaḳduru* "yaktırır" (8/4), *yapulu* "yapılır" (48/28), ...

-ü / -ū: *gelüşū* "gelişir" (51/8), *vėrü* "verir" (86/9), ...

Çokluk I. şahıs: Bölgemiz ağızlarındaki çekimi karışık bir durum sergilemektedir. Bir bölümünde şahıs eki *-ız, -iz, -uz, -üz* iken bir bölümünde de *-ıḳ, -ik, -uḳ, -ük*'tür. Bu karışık kullanılış, üç ağız yöresinde de görülmektedir:

-rız: *baççalarız* "bahçeleriz" (90/1), *ḫaşlarız* "haşlarız" (69/1), *toplarız* "toplarız" (19/20), ...

-riz: *dėriz* "deriz" (76/4).

-ruz: *ġoruz* "koruz" (19/6).

-arız: *çıḳarız* "çıkarız" (19/13), *yonarız* "yonarız" (19/7), ...

-eriz: *geliriz* (28/3), *ezeriz* (19/22), ...

-ırız: *sayılırız* (99/4), ...

-uruz: *ġurdururuz* "kuruturuz" (90/8), *tomururuz* "tomururuz" (19/2),

-ürüz: *getürürüz* "getiririz" (19/4), *görürüz* (78/6), ...

-ruḳ: *başlaruḳ* "başlarız" (48/16), *ıslaruḳ* "ıslarız" (34/13), *saḳlaruḳ* "saklarız" (113/44), ...

-rük: *dėrük* "deriz" (126/5), *yėrük* "yeriz" (129/2), ...

-uruḳ: *aluruḳ* "alırız" (10/11), *annaşuruḳ* "anlaşırız" (49/197), *toplaşuruḳ* "toplaşırız" (10/16), *vururuḳ* "vururuz" (100/18), ...

-erük: *dökerük* "dökeriz" (136/6), *düverük* "döveriz" (129/6), *seçerük* "seçeriz" (136/5), ...

-ürük: *geçinürük* "geçiniriz" (90/9), *vėrürük* "veririz" (80/4), *yėdürürük* "yediririz" (91/7), ...

Çokluk II. şahıs: Bölgemiz ağzından tespit edebildiğimiz az sayıdaki örnek şunlardır:

-rsēz: *incelersēz* "içersiniz" (25/14).

-ersınız: *afedersiniz* "affedersiniz" (133/132).

-ürsüz: *bülürsüz* "bilirsiniz" (20/15), ...

-üsüz: *sȫdürüsüz* "sövdürürsünüz" (14/2).

Çokluk III. şahıs: Az sayıdaki örnekte yazı diliyle paralellik gösterir. Şahıs ekinin ilk sesi olan *-l-*, çoğunlukla gerileyici ünsüz benzeşmesiyle ek ünsüzü *-r* sesini kendisine benzetir. Tesbit ettiğimiz örnekler şunlardır:

-rler: *dėrler* (26/4), *yėrler* (20/12), ...

-urlar: *oturdurlar* "oturturlar" (76/21), ...

-ürler: *içürürler* "içirirler" (51/25), *götürürler* "götürürler" (79/7), ...

-llar: *yıḳallar* "yıkarlar" (32/1), ...

-ller: *bekleller* "beklerler" (131/8), *diller* "derler" (15/5), ...

-allar: *soyallar* "soyarlar" (12/11), *yapallar* "yaparlar" (10/20), ...

-ällar: *yapällar* "yaparlar" (10/21).

-eller: *bineller* binerler (3/7), *gideller* "giderler" (33/5), ...

-ıllar: *adanıllar* "adanırlar" (132/8), *taşınıllar* "taşınırlar" (97/41), ...

-iller: *geliller* "gelirler" (132/17), ...

-ullar: *toplaşullar* "toplaşırlar" (12/8), *yaturullar* "yatırırlar" (32/1), ...

-ullaŗ: *toplaşullaŗ* "toplaşırlar" (15/3), *yapallaŗ* "yaparlar" (15/4), ...

-üller: *gelüller* "gelirler" (10/20), *getürüller* "getirirler" (55/41), ...

Olumsuzu: *annatmam* "anlatmam" (95/1), *bilmem* (3/13), *gözetlemem* (13/6), *durmaz* (67/32), *ġoymaz* "koymaz" (80/20), *sıvmaz* "sığmaz" (49/200), *bilmeyiz* "bilmeyiz" (132/2), *almazlar* (55/6), *gelmezler* (80/15), ...

3. Bilinen Geçmiş Zaman

Bilindiği gibi yazı dilimizde bilinen geçmiş zaman eki çok şekillilik göstermektedir. Bölgemiz ağızlarında durum aynı değildir. Ekin ilk ünsüzü kurallı olarak tonlu ünsüzlerdir.

Teklik I. şahıs: Bilinen geçmiş zaman teklik birinci şahsın çekimi ünsüz uyumsuzluğu hariç, yazı dilimizle paralellik gösterir. Bölgemiz ağızlarından seçtiğimiz örnekler şöyledir:

-dım: *daḳdım* "taktım" (2/18), *ġalḳdım* "kalktım" (10/32), ...

-dim: *geldim* (4/19), *isTedim* (10/1), ...

-dum: *ġıldum* "kıldım" (10/33), *unuddum* "unuttum" (65/8), *uyudum* (10/33), *vurdum* (73/3), ...

-düm: *döndüm* (31/10), *gördüm* (38/9), *getüdüm* "getirdim" (17/6), ...

Teklik II. şahıs: Bilinen geçmiş zaman teklik ikinci şahıs eki genellikle düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyar. Uymayan pek az örnek tespit edilmiştir. Bir örnek de *yapTın* yarı tonlu ünsüzledir:

-dın: *annadın* "anladın" (42/46), *baḳdın* "baktın" (42/20), ...

-din: *geldin* (49/231), *ġetdin* "gittin" (42/48), ...

-dun: *duydun* (56/36), *yoruldun* (73/27), ...

-dün: *delürdün* "delirdin" (20/16), *götürdün* (99/20), ...

-Tın: *yapTın* (6/16).

Teklik III. şahıs: Bölgemiz ağızlarından seçtiğimiz örnekler şunlardır:

-dı: *çıḳdı* "çıktı" (11/11), *yaPdı* "yaptı" (6/18), ...

-di: *geldi* (14/10), *söyledi* (18/10), ...

-du: *ġoydu* "koydu" (122/35), *vurdu* (2/23), ...

-dü: *dökdü* "döktü" (113/22), *öldü* (113/32), ...

Aşağıdaki eklerden birer örnek tespit edilmiştir:

-tı: *yaptı* (6/17).

-ti: *bitti* (42/51).

Çokluk I. şahıs: Bilinen geçmiş zaman çokluk birinci şahıs çekimi, genellikle düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaz.

-dıḳ: *tanışdıḳ* "tanıştık" (14/1), *yapdıḳ* "yaptık" (46/5), ...

-dik: *bēndik* "beğendik" (46/2), *bişirdik* "pişirdik" (46/7), ...

-dîk: *geçdîk* "geçtik" (26/12).

-duḳ: *alduḳ* "aldık" (62/3), *çalduḳ* "çaldık" (66/4), ...

-dük: *geldük* "geldik" (66/5), *ġetdük* "getirdik" (66/12), ...

-düg: *böyüdüg* "büyüdük" (107/45), *ġeddüg* "gittik" (87/9), *geldüg* "geldik" (107/46).

-duḫ: *çalduḫ* "çaldık" (10/1).

Çokluk II. şahıs: Değişik şekiller gösteren şahıslardan biridir. Ekin ünsüzü kurallı olarak yumuşaktır. Büyük çoğunlukla şahıs ekinin bünyesinde bulunan *-ŋ-* ünsüzü, *-ŋ-* > *-ġ* / *ğ-* > *-ō-* gelişmesinden sonra düşmüştür. Bir sonraki aşamada, yan yana gelen iki ünlü kaynaşmış ve uzun ünlü oluşmuştur:

-dınız: *bıraḳdınız* "bıraktınız" (123/15).

-dünüz: *gördünüz* (20/20).

-dīz: *baḥseddīz* "bahsettiniz" (91/36), *daḳdīz* "taktınız" (36/12), *dartdīz* "tarttınız" (21/5), ...

-dīz: *ġeşdīz* "geldiniz" (109/3), *geldīz* "geldiniz" (49/239), ...

-dūz: *buldūz* "buldunuz" (metin dışı derleme).

-dūz: *gördūz* "gördünüz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: Bölgemiz ağızlarından seçtiğimiz örnekler şu şekildedir:

-dılar: *yaḳdılar* "yaktılar" (65/7), *yapdılar* "yaptılar" (65/2), ...

-diler: *geldiler* (96/23), *gėtdiler* "gittiler" (72/3), *vėrdiler* (95/13), ...

-dular: *alışdudular* "alıştırdılar" (116/5), *oturdular* "oturdular" (122/30), ...

-düler: *döndüler* (122/34), *gördüler* (12/12).

-dileŗ: *geldileŗ* (38/7), *gėtdileŗ* "gittiler" (38/7).

-düleŗ: *döndüleŗ* (38/7).

-düle: *sökdüle* "söktüler" (79/27).

Olumsuzu: *duymadım* (37/6), *toplamadım* (4/18), *yaşamadım* (29/1), *yėmedim* (66/9), *içmedin* (123/50), *sormadın* (32/38), *varmadın* (73/29), *bėnmedi* "beğenmedi" (14/11), *ġoyulmadı* "koyulmadı" (25/16), *olmadı* (17/14), *vėrmedi* (10/1), *almaduḳ* "almadık" (83/2), *görmedük* "görmedik" (36/1), *soyulmaduḳ* "soyulmadık" (49/123), *ġomadılar* "koymadılar" (66/7), *vėrmediler* (16/96), ...

4. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Ek ünlüsü yazı dilinde olduğu gibi ünlü uyumuna göre *-mış*, *miş*, *-muş*, *-müş*'tür. Zaman ekinde herhangi bir ses olayı tespit edilememiştir. Değişiklikler, şahıs ekinde karşımıza çıkmaktadır. Bölgemiz ağızlarından seçtiğimiz örneklerin tablosu şu şekildedir:

Teklik I. şahıs:

-mışım: *atmışım* (2/21), *yapmışım* (123/37), ...

-mişim: *gelmişim*, *gitmişim* (metin dışı derleme).

-muşum: *bozmuşum* (66/10), *olmuşum* (96/11).

-müşüm: *dönmüşüm* (2/21), *dėydürmüşüm* "değdirmişim" (67/2).

Teklik II. şahıs:

-mışsın: *ġazanmışsın* "kazanmışım" (119/6).

-mişsin: *gelmişsin* (metin dışı derleme).

-muşsun: *duymuşsundur* (79/47).

-müşsün: *görmüşsün* (metin dışı derleme).

-mışın: *almışın* "almışsın" (17/3), *bakmışın* "bakmışsın" (39/14), ...

-mişin: *vėrmişin* "vermişsin" (56/31).

-muşun: *bulmuşun* "bulmuşsun" (metin dışı derleme).

-müşün: *görmüşün* "görmüşsün" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs:

-mış: *ġonaḳlamış* "konaklamış" (130/2), *yapmış* (130/10), ...

-miş: *dėmiş* (130/11), *gelmiş* (137/3), ...

-muş: *oturmuş* (124/76), *sormuş* (123/7), ...

-müş: *düşünmüş* (119/9), *gülmüş* (108/6), ...

Çokluk I. şahıs:

-mışız: *ḳırmışız* (metin dışı derleme).

-mişiz: *gezmişiz* (metin dışı derleme).

-muşuz: *bulmuşuz* (metin dışı derleme).

-müşüz: *görmüşüz* (metin dışı derleme).

-mışıḳ: *bıḳmışıḳ* "bıkmışız" (metin dışı derleme).

-mışuḳ: *ġalmışuḳ* "kalmışız" (10/28), ...

-mişik: *gelmişik* "gelmişiz" (10/22).

-mişük: *yėlleşmişük* "yerleşmişiz" (78/1).

-muşuḳ: *bulmuşuḳ* "bulmuşuz" (metin dışı derleme).

-müşük: *düşmüşük* "düşmüşüz" (7/21), *gelmüşük* "gelmişiz" (14/14), ...

Çokluk II. şahıs:

-mışsīz: *almışsīz* "almışsınız" (metin dışı derleme).

-mişsiz: *gelmişsizdür* "gelmişsinizdir" (21/9),

-muşsūz: *bulmuşsūz* "bulmuşsunuz" (metin dışı derleme).

-müşsüz: *gülmüşsüz* "gülmüşsünüz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs:

-mışlar: *bālamışlar* "bağlamışlar" (81/18), *yapmışlar* (78/3), ...

-mişler: *dėmişler* "değmişler" (96/22), *ėtmişler* (96/20), ...

-muşlar: *ġomuşlar* "koymuşlar" (106/13), *yuvmuşlar* "yumuşlar" (112/12), ...

-müşler: *getümüşler* "getirmişler" (120/2), *götümüşlür* "götürmüşler" (120/13), ...

-mışlaŗ: *ġurtarmışlaŗ* "kurtarmışlar" (7/15), *dālmışlaŗ* "dağılmışlar" (7/13), ...

-mişleŗ: *ġetmişleŗ* "gitmişler" (38/10).

-müşleŗ: *bȫyümüşleŗ* "büyümüşler" (7/15)

-muşla: *olmuşla* "olmuşlar" (7/13).

Olumsuzu: *almamışın* "almamışsın" (17/4), *getümemişin* "getirmemişsin" (14/7), *yapmamışın* "yapmamışsın" (6/36), *dönmemiş* (54/13), *ġalmamış* "kalmamış" (4/20), *görüşmemiş* (12/8), *daķmamışlar* (36/9), *ėtmemişler* (10/27), *gösdermemişler* "göstermemişler" (107/15), *vėrmemişler* (84/5), ...

5. Gelecek Zaman

Ordu ili ve yöresi ağızlarında gelecek zaman çekimi dikkat çekici bir durum sergilemektedir.

Birinci teklik ve çokluk şahıslarda zaman ekinin son sesi *-ğ-* kurallı olarak erimiş, hece kaynaşması sonucu çoğunlukla uzun ünlü meydana gelmiştir.

İkinci teklik ve çokluk şahısta çoğunlukla hece kaynaşması veya hece yutumu görülmektedir.

Teklik I. şahıs:

-cam: *çekicem* "çekeceğim" (26/9), *çıķardıcam* "çıkartacağım" (49/146), ...

-cem: *götürecem* "götüreceğim" (82/2), *vėricem* "vereceğim" (123/34), ...

-cām: *doķuyacām* "dokuyacağım" (107/8), *ġurcām* "kuracağım" (4/19), *yūlicām* "yuvarlayacağım" (20/15), ...

-cēm: *öldürücēm* "öldüreceğim" (35/24), *kescēm* "keseceğim" (47/4), ...

Teklik II. şahıs:

-can: *daķācan* "takacaksın" (26/36), *sıķıcan* "sıkacaksın" (42/23),...

-cen: *yüklicen* "yükleyeceksin" (26/33), *temüzlĭcen* "temizleyeceksin" (64/6), ...

-cān: *baḳıcān* "bakacaksın" (42/23), *yeykicān* "yıkayacaksın" (34/17), *yūcān* "yuyacaksın" (64/6), ...

-cēn: *görecēn* "göreceksin" (10/18), *tanicēn* "tanıyacaksın" (42/22), ...

-caḳsın: *aḳıdacaḳsın* "akıtacaksın" (13/1), *çıḳardıcaḳsın* "çıkartacaksın" (49/148), ...

-ceksin: *dönüceksin* "döneceksin" (21/2), *gösdereceksin* "göstereceksin" (2/10), ...

Teklik III. şahıs:

-caḳ: *bulŭcaḳ* "bulacak" (10/5), *olacaḳ* "olacak" (14/5), ...

-cek: *delecek* (79/21), *gėçicek* "geçecek" (7/11), *getürcek* "getirecek" (4/9), ...

-caġ: *dutucaġ* "tutacak" (87/2).

Çokluk I. şahıs:

-cāz: *yapacāz* "yapacağız" (14/5).

-cēz: *içecēz* "içeceğiz" (14/6), *üyidecēz* "öğüteceğiz" (20/16), ...

-cuḳ: *getürücuḳ* "getireceğiz" (32/51), *gidicuḳ* "gideceğiz" (123/62), *yatucuḳ* "yatacağız" (49/118), ...

-cük: *sökücük* "sökeceğiz" (20/25).

-cūḳ: *yapŭcūḳ* "yapacağız" (15/7).

Çokluk II. şahıs:

-caḳsīz: *alacaḳsīz* "alacaksınız" (49/96), *yapıcaḳsīz* "yapacaksınız" (49/116), ...

-ceksiz: *gėdeceksiz* "gideceksiniz" (21/11), *ōrediceksiz* "öğreteceksiniz" (49/97), ...

-ceksīz: *gelceksīz* "geleceksiniz" (124/57), *gómileceksīz* "gömüleceksiniz" (107/39).

Çokluk III. şahıs:

-caḳlar: *atıcaḳlar* "atacaklar" (49/135), *yapdurucaḳlar* "yaptıracaklar" (32/83), ...

-cekler: *gidicekler* "gidecekler" (43/6), *yiyecekler* (49/132), ...

Olumsuzu: *ėtmicem* "etmeyeceğim" (84/9), *ḫatırlayamīcam* "hatırlayamayacağım" (37/1), *yapdurmicām* "yaptırmayacağım" (49/40), *evlenmīcen* "evlenmeyeceğim" (63/47), *ġazanmīcen* "kazanmayacaksın" (63/47), *tanıtmicān* "tanıtmayacaksın" (49/229), *gelmicek* "gelmeyecek" (118/4), *ġonmicek* "konmayacak" (128/6), *kesmicek* "kesmeyecek" (128/7), ...

6. Şart

Araştırma bölgemizde şart çekimi çokluk ikinci şahıs hariç yazı diliyle paralellik göstermektedir. İkinci çokluk şahıs çekiminde *-ŋ-* sesi, *-ŋ- > -ġ / ğ- > -ō-* aşamalarıyla erimektedir. Bunun sonucunda ünlü kaynaşması olur. Genel tablo şu şekildedir:

Teklik I. şahıs:

-sam: *sataşsam* (118/8), *yapsam* (25/7), ...

-sem: *düşsem* (10/30).

Teklik II. şahıs:

-san: *ḳırsan* (metin dışı derleme).

-sen: *dėsen* "dövsen" (66/11), *getürsen* "getirsen" (49/249), ...

Teklik III. şahıs:

-sa: *yapılsa* (28/13), *yavsa* "yağsa" (42/47), ...

-se: *gelse* (75/90), *ölse* (75/10), ...

Çokluk I. şahıs:

-saḳ: *baḳsaḳ* "baksak" (25/18), *bıraḳsaḳ* "bıraksak" (100/30), ...

-sek: *gėtsek* "gitsek" (49/122), *gezsek* (25/18), *sȫlesek* "söylesek" (99/5), ...

Çokluk II. şahıs:

-sāz: *bulsāz* "bulsanız" (metin dışı derleme).

-sēz: *gelsēz* "gelseniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs:

-salar: *alsalar* (metin dışı derleme).

-seler: *dėseler* "değseler" (123/5), *öldürseler* (49/131), ...

Olumsuzu: *gelmesem* (4/15), *olmasam* (97/33), *gėtmesen* "gitmesem" (91/5), *inanmasan* (59/19), *almasaḳ* "almasak" (97/10), ...

7. İstek

Ordu ili ve yöresi ağızlarında birinci teklik ve çokluk şahıslarda işlek bir durumdadır. Diğer şahıslarda örnek ancak gözlem yaparken tespit edilebilmiştir.

Teklik birinci şahısta istek eki ve yardımcı ünsüz düşmüştür. Ekin görevi kurallı olarak *ī* sesine yüklenmiştir.

Çokluk birinci şahıs eki olarak birinci ve ikinci ağız yörelerinde *-alım, -elim*; üçüncü ağız yöresinde *-aḳ, -ek* kullanılmaktadır.

Teklik I. şahıs:

-īm: *annadīm* "anlatayım" (2/6), *bıraḳīm* "bırakayım" (18/7), *bulīm* "bulayım" (3/4), *biçīm* "biçeyim" (4/4), *ġoyīm* "koyayım" (4/19), *varīm* "varayım" (4/4), ...

Teklik II. şahıs:

-asın: *bulasın* (metin dışı derleme).

-esin: *göresin* (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs:

-a: *doldura* (metin dışı derleme).

-e: *döndüre* (metin dışı derleme).

Çokluk I. şahıs:

-alım: *baḳalım* "bakalım" (20/26), *dolduralım* (11/4), *ġonuşalım* "konuşalım" (32/34), *yapduralım* "yaptıralım" (2/14), ...

-elim: *gelelim* (metin dışı derleme).

-elüm: *diyelüm* (19/18).

-aḳ: *baḳaḳ* "bakalım" (14/1), *ġonuşaḳ* "konuşalım" (10/13), ...

-ek: *gidek* (107/29), *görek* "görelim" (10/19), ...

Çokluk II. şahıs:

-asīz: *bulasīz* "bulasınız" (metin dışı derleme).

-esīz: *gelesīz* "gelesiniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs:

-alar: *alalar* (metin dışı derleme).

-eler: *göreler* (metin dışı derleme).

Olumsuzu: *yenmĩm* "yenmeyeyim" (96/28), *ġarışman* "karışmayın" (20/19).

8. Gereklilik

Bölgemizde gereklilik çekimi dikkat çekici bir durum sergiler. Yazı dilimizdeki *-malı, -meli* eki bir kez tespit edilebilmiştir. Bu örnek de düzlük-yuvarlaklık (*-malu*) uyumuna aykırıdır. Bu şekil çok az kullanılmaktadır.

Bölgemizde gerekliliğin genel olarak çekimi ise şu şekildedir: *Fiil kök veya gövdesi + iyelik eki + lazım.*

Teklik I. şahıs:

-mam lazım: *yaḳmam lazım* (metin dışı derleme).

-mem lazım: *gelmem lazım* (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs:

-man lazım: *yutman lazım* (metin dışı derleme).

-men lazım: *elemen lazım* (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs:

-ması lazım: *bulması lazım* (metin dışı derleme).

-mesi lazım: *dişemesi lazım* (45/14).

-malu: *asmalu* "asmalı" (57/13).

Çokluk I. şahıs:

-mamız lazım: *almamız lazım* (metin dışı derleme).

-memiz lazım: *beklememiz lazım* (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs:

-māz lazım: *almāz* "almanız" *lazım* (metin dışı derleme).

-mēz lazım: *gemēz* "gelmeniz" *lazım* (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs:

-maları lazım: *bulmaları lazım* (metin dışı derleme).

-meleri lazım: *gelmeleri lazım* (metin dışı derleme).

9. Emir

Emir teklik ve çokluk birinci şahıs çekimleri, istek eki ile karşılanmaktadır. Çokluk üçüncü şahıs eki ilerleyici ünsüz benzeşmesi ile kurallı olarak *-sınnar, sinner, -sunnar, -sünner* şeklinde karşımıza çıkar.

Teklik I. şahıs: İstek ekiyle karşılanmaktadır.

Teklik II. şahıs:

Eki yoktur: *gėl* (1/7), *yė* (1/7), ...

Teklik III. şahıs:

-sın: *alsın* (metin dışı derleme).

-sin: *girsin* (73/7), *vėrsin* "versin" (73/33), ...

-sun: *dursun* (49/50).

-sün: *görsün* (metin dışı derleme).

Çokluk I. şahıs: İstek ekiyle karşılanmaktadır.

Çokluk II. şahıs:

-ın: *tutuḳlayın* "tutuklayın" (86/36).

-in: *celled edin* "cellat edin" (49/8), *gidin* (49/7), ...

Çokluk III. şahıs:

-sınnar: *basmasınnar* "basmasınlar" (32/20), *yıḳsınnar* "yıksınlar" (49/60).

-sinner: *bilsinner* "bilsinler" (119/10), *evlensinner* "evlensinler" (119/8), ...

-sunnar: *gidedursunnar* "gidedursunlar" (49/198).

-sünner: *getüsünner* "getirsinler" (118/1), ...

Ç. FİİLLERİN BİRLEŞİK KİPLİ ÇEKİMLERİ

Ordu ili ve yöresi ağızlarında fiillerin birleşik kipli çekimleri yazı diline göre bazı farklılıklar gösterir. Ünlü ve ünsüz düşmesi, bazı eklerde ilerleyici veya gerileyici ünsüz benzeşmeleri bunlardan bazılarıdır.

1. HİKÂYE

Araştırma bölgemizde şimdiki zaman, geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman ve şartın hikâyesi işlektir. Bilinen geçmiş zaman, istek ve gerekliğin hikâyesine ise seyrek rastlanmaktadır. Genel tablo şu şekildedir:

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Teklik I. şahıs: *bulunmuyödum* "bulunmuyordum" (62/11), *ġaruşduruyodum* "karıştırıyordum" (5/16), *uyumuyordum* (87/14), ...

Teklik II. şahıs: *ıslamıyodun* "ıslanmıyordum" (99/20).

Teklik III. şahıs: *gėçiyodu* "geçiyordu" (113/35), *giyemiyodu* "giyemiyordu" (110/6), *yapıyodu* "yapıyordu" (114/3), *çıḳıyödu* "çıkıyordu" (29/2), *çürüyödu* "çürüyordu" (111/96), *duruyödu* "duruyordu" (52/14), *seçiyödu* "seçiyordu" (124/1), ...

Çokluk I. şahıs: *bıraḳıyoduḳ* "bırakıyorduk" (5/16), *diyoduḳ* "diyorduk" (9/14), *yatıyoduḳ* "yatıyorduk" (11/2), ...

Çokluk II. şahıs: *bıraḳıyodūz* "bırakıyordunuz" (metin dışı derleme), *geliyodūz* "geliyordunuz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *götürüyölardı* "götürüyorlardı" (68/3), *nazlıyölardı* "nazlıyorlardı" (79/19), *diyalardı* "diyorlardı" (32/18), *ėdiyılardı* "ediyorlardı" (73/6), *gėyılardı* "giyiyorlardı" (109/19), *sayilardı* "sayıyorlardı" (124/103), ...

Geniş Zamanın Hikâyesi

Teklik I. şahıs: *ġalkardım* "kalkardım" (2/2), *gösderüdüm* "gösterirdim" (26/41), ...

Teklik II. şahıs: *giderdin* "giderdin" (88/4), *yėlleşdüdün* "yerleştirdin" (45/32), ...

Teklik III. şahıs: *ġalūdu* "kalırdı" (113/38), *gelürdü* "gelirdi" (8/1), *vurudu* "vururdu" (117/9), ...

Çokluk I. şahıs: *doḳududuḳ* "dokuturduk" (103/3), *gelūdük* "gelirdik" (59/2), *ġışladuduḳ* "kışlatırdık" (97/7), *oluṛduḴ* "olurduk" (59/1), ...

Çokluk II. şahıs: *gelürdūz* "gelirdiniz" (metin dışı derleme), *ġonuşurdūz* "konuşturdunuz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *alullardı* "alırlardı" (32/15), *bālallardı* "bağlarlardı" (9/3), *dėrlerdi* "derlerdi" (79/2), *getürüllerdi* "getirirlerdi" (17/9), ...

Bilinen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Teklik I. şahıs: *dėmedimdi* "demedim idi" (86/43).

Teklik II. şahıs: *geldīdin* "geldiydim" (Metin dışı derleme), *ġoşdīdin* "koştuydum" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *açuḳdīdi* "açıktaydı" (25/18), *getürdīdi* "getirdiydi" (73/84), ...

Çokluk I. şahıs: *aldīdik* "aldıydık" (metin dışı derleme), *gördīdik* "gördüydük" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *aldidīz* "aldıydınız" (metin dışı derleme), *gördidīz* "gördüydünüz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *aldılardı* "aldıydılar" (metin dışı derleme), *gördülerdi* "gördüydüler" (metin dışı derleme).

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Teklik I. şahıs: *annadmışdım* "anlatmıştım" (10/35), *yapmışdım* "yapmıştım" (2/5),

Teklik II. şahıs: *göndermişdin* "göndermiştin" (metin dışı derleme), *ōrenmişdin* "öğrenmiştin" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *getümüş ıdı* "getirmiş idi" (118/1).

Çokluk I. şahıs: *aşdumuşduḳ* "açtırmıştık" (17/13).

Çokluk II. şahıs: *gelmişdīz* "gelmiştiniz" (metin dışı derleme), *görünmüşdüz* "görmüştünüz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *olmuşlardı* "olmuşlardı" (124/67).

Gelecek Zamanın Hikâyesi

Teklik I. şahıs: *dīcēdim* "diyecektim" (4/14), *düşürcekdim* "düşürecektim" (38/6), *gidicēdim* "gidecektim" (8/11), *vēricedim* "verecektim" (118/9), ...

Teklik II. şahıs: *ėdicēdin* "edecektin" (107/7), *doḳuyacadın* "dokuyacaktın" (107/7), *gelmīcekdin* "gelmeyecektin" (18/5), ...

Teklik III. şahıs: *gelmicēdi* "gelmeyecekti" (118/4).

Çokluk I. şahıs: *gelicēdük* "gelecektik" (metin dışı derleme), *görücüduḳ* "görecektik" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *alıcadīz* "alacaktınız" (metin dışı derleme), *kesicedīz* "kesecektiniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *soyacaḳlardı* "soyacaklardı" (49/122).

Şartın Hikâyesi

Teklik I. şahıs: *atamasaydım* (104/13).

Teklik II. şahıs: *görseydin* (72/5), *sȏlemeseydin* "söylemeseydin" (6/24), ...

Teklik III. şahıs: *ġırılsaydı* "kırılsaydı" (104/12), *olsaydı* "olsaydı" (99/8), ...

Çokluk I. şahıs: *alsĭdik* "alsaydık" (metin dışı derleme), *gelsĭdik* "gelseydik" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *alsidĭz* "alsaydınız" (metin dışı derleme), *bulsidĭz* "bulsaydınız" (metin dışı derleme), *vėrsĭdiz* "verseydiniz" (79/14),

Çokluk III. şahıs: *bulsĭdiler*, "bulsalardı" (metin dışı derleme), *görsĭdiler* "görselerdi" (metin dışı derleme), *görseydiler* "görseydiler" (metin dışı derleme).

İsteğin Hikâyesi

Teklik I. şahıs: *olaydım* (75/65), *göreydim* (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *alaydın* (metin dışı derleme), *göreydin* (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *alaydı* (metin dışı derleme), *göreydi* (metin dışı derleme).

Çokluk I. şahıs: *alaydık* (metin dışı derleme), *göreydik* (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *alaydĭz* "alaydınız" (metin dışı derleme), *göreydĭz* "göreydiniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *alaydılar* (metin dışı derleme), *göreydiler* (metin dışı derleme).

Gerekliğin Hikâyesi

Teklik I. şahıs: *almam lazımdı* (metin dışı derleme), *gelmem lazımdı* (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *alman lazımdı* (metin dışı derleme), *gelmen lazımdı* (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *alması lazımdı* (metin dışı derleme), *gelmesi lazımdı* (metin dışı derleme).

Çokluk I. şahıs: *almamız lazımdı* (metin dışı derleme), *gelmemiz lazımdı* (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *almāz* "almanız" *lazımdı* (metin dışı derleme), *gelmēz* "gelmeniz" *lazımdı* (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *almaları lazımdı* (metin dışı derleme), *gelmeleri lazımdı* (metin dışı derleme).

2. ŞART

Şimdiki Zamanın Şartı

Bölgemizde şimdiki zaman, geniş zaman, bilinen geçmiş zaman ve gelecek zamanın şartı işlek olarak kullanılmaktadır. Öğrenilen geçmiş zamanın şartı ise derleyip yazıya geçirdiğimiz metinlerde bir örnekle temsil edilmektedir.

Teklik I. şahıs: *biliyosam* "biliyorsam" (metin dışı derleme), *saḳlıyosam* "saklıyorsam" (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *bilemiyırsan* "bilemiyorsan" (73/10), *yapīsen* "yapıyorsun" (19/24), ...

Teklik III. şahıs: *çıḳīsa* "çıkıyorsa" (5/11), *gėrekiyōsa* "gerekiyorsa" (46/1), *yāmiyorsa* "yağmıyorsa" (42/27), *yapıyōsa* "yapıyorsa" (45/35), ...

Çokluk I. şahıs: *darıyōduḳ* "tarıyorduk" (103/1), *ēriyōduḳ* "eriyorduk" (103/1), ...

Çokluk II. şahıs: *alıyodūz* "alıyordunuz" (metin dışı derleme), *gösderiyodūz* "gösteriyordunuz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *görüyolardı* "görüyorlardı" (metin dışı derleme), *geçiyolardı* "geçiyorlardı" (metin dışı derleme).

Geniş Zamanın Şartı

Teklik I. şahıs: *dėsem* "dersem" (63/45), *gėdersem* "gidersem" (107/39), *vėrebülüsem* "verebilirsem" (26/10), *vurusam* "vurursam" (107/2), ...

Teklik II. şahıs: *getürürsen* (49/42), *ḫaşlarsan* "haşlarsan" (103/39), *isTersen* "istersen" (3/1), *sōlersen* "söylersen" (73/56), *yėnersen* "yenersen" (2/17), ...

Teklik III. şahıs: *dėrse* (26/55), *dikerse* (124/91), *dȯvarsa* "doğarsa" (33/3), *isterse* (32/30), ...

Çokluk I. şahıs: *girersek* (47/7), *isdersek* "istersek" (39/1), *yaparsaḳ* "yaparsak" (135/1), ...

Çokluk II. şahıs: *ġazanursāz* "kazanırsanız" (123/8), *incelersēz* "incelerseniz" (25/14), ...

Çokluk III. şahıs: *çıḳallarsa* "çıkarlarsa" (75/3), *ekellerse* "ekerlerse" (125/4), *vėrüllerse* "verirlerse" (32/41), *yapallarsa* "yaparlarsa" (94/17), ...

Bilinen Geçmiş Zamanın Şartı

Teklik I. şahıs: *yendīsem* "yendiysem" (63/6).

Teklik II. şahıs: *ėddisen* "ettiysen" (32/11), *vėrdīsen* "verdiysen" (32/49), *yapdīsen* "yaptıysan" (32/1), ...

Teklik III. şahıs: *ġaynadīse* "kaynadıysa" (3/2), *geşdīse* "geçtiyse" (20/9), *olmadīse* "olmadıysa" (40/9), *sancılandīse* "sancılandıysa" (32/6), *tanıdıysa* (49/180), *uşdīse* "uçtuysa" (22/14), ...

Çokluk I. şahıs: *vėrdīsek* "verdiysek" (58/6).

Çokluk II. şahıs: *aldisēz* "aldıysanız" (metin dışı derleme), *gördisēz* "gördüyseniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *götürüldülerse* "götürüldülerse" (132/13), *yapdılarsa* "yaptılarsa" (124/10), ...

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

Teklik I. şahıs: *almıssam* "almışsam" (metin dışı derleme), *görmüssem* "görmüşsem" (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *almıssan* "almışsan" (metin dışı derleme), *görmüssen* "görmüşsen" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *sökülmemisse* "sökülmemişse" (45/4).

Çokluk I. şahıs: *almıssaḳ* "almışsak" (metin dışı derleme), *görmüssek* "görmüşsek" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *almıssāz* "almışsanız" (metin dışı derleme), *görmüssēz* "görmüşseniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *almışlarsa* (metin dışı derleme), *görmüşlerse* (metin dışı derleme).

Gelecek Zamanın Şartı

Teklik I. şahıs: *alıcāsam* "alacaksam" (metin dışı derleme), *görücēsem* "göreceksem" (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *vèricēsen* "vereceksen" (63/43), *yapıcāsan* "yapacaksan" (19/24), *yapacaḳsan* "yapacaksan" (45/30), *yeykicāsan* "yıkayacaksan" (34/16), ...

Teklik III. şahıs: *gelecekse* (7/6), *gelicēse* "gelecekse" (7/7), *yapıcaḳsa* "yapacaksa" (124/9), ...

Çokluk I. şahıs: *alıcāsaḳ* "alacaksak" (metin dışı derleme), *yatacaḳsaḳ* "yatacaksak" (49/124).

Çokluk II. şahıs: *alıcāsaz* "alacaksanız" (metin dışı derleme), *görücēsez* "görüşecekseniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *alıcāsalar* "alacaksalar" (metin dışı derleme), *görücēseler* "görecekseler" (metin dışı derleme).

3. RİVAYET

Şimdiki zaman ve geniş zamanda bol örneği tespit edilmiştir. Öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, şart, istek ve gereklik çekimlerinde ise örnek -derleyerek yazıya geçirdiğimiz metinlerde- çok azdır.

Şimdiki Zamanın Rivayeti

Teklik I. şahıs: *alıyomuşum* "alıyormuşum" (metin dışı derleme), *geliyomuşum* "geliyormuşum" (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *emiyomuşun* "emiyormuşsun" (107/27).

Teklik III. şahıs: *duruyomuş* "duruyormuş" (27/5), *yāyıyomuş* "yayıyormuş" (7/10), *diyōmuş* "diyormuş" (49/14), *geçindüriyōmuş* "geçindiriyormuş" (49/243), *gidiyōmuş* "gidiyormuş" (35/1), ...

Çokluk I. şahıs: *alıyomuşuḳ* "alıyormuşuz" (metin dışı derleme), *geliyomuşuḳ* "geliyormuşuz" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *alıyomuşūz* "alıyormuşsunuz" (metin dışı derleme), *geliyomuşūz* "geliyormuşsunuz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *beklīlarmış* "bekliyorlarmış" (137/6), *diyōlarmış* "diyorlarmış" (39/1), *taşıyōmuşlar* "taşıyormuşlar" (77/1), *vèriyolar ɾīmış* "veriyorlar imiş" (27/11), *yapıyolarmış* "yapıyorlarmış" (137/1), *yapıyōmuşlar* "yapıyormuşlar" (77/2), *yayīlarmış* "yayıyorlarmış" (81/7), ...

Geniş Zamanın Rivayeti

Teklik I. şahıs: *bülürmüşüm* "bilirmişim" (metin dışı derleme), *gelürmüşüm* "gelirmişim" (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *görürmüşün* "görürmüşsün" (metin dışı derleme), *yermişin* "yermişsin" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *dayanîrmış* "dayanırmış" (49/34), *olur ˠūmuş* "olur imiş" (134/9), *oturumuş* "otururmuş" (91/24), ...

Çokluk I. şahıs: *bülürmüşük* "bilirmişiz" (metin dışı derleme), *ġırarmuşuḳ* "kırarmışız" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *alurmuşūz* "alırmışsınız" (metin dışı derleme), *gelürmüşūz* "gelirmişsiniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *danuşullarmış* "danışırlarmış" (30/3), *gideller ˠīmiş* "giderler imiş" (121/2), *ġoyallar ˠīmış* "koyarlar imiş" (27/9), *gözükmezlermiş* "gözükmezlermiş" (38/10), ...

Gelecek Zamanın Rivayeti

Teklik I. şahıs: *alıcāmışım* "alacakmışım" (metin dışı derleme), *getürücēmişim* "getirecekmişim" (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *dönücēmişin* "dönecekmişsin" (21/1), *ġedicemişin* "gidecekmişsin" (21/1).

Teklik III. şahıs: *ġurucāmış* "kuracakmış" (78/2), *sőlenmicemiş* "söylenmeyecekmiş" (38/10), *vėrilecekmiş* "verilecekmiş" (78/6), ...

Çokluk I. şahıs: *bilicēmüşük* "bilecekmişiz" (metin dışı derleme), *görücūmuşuḳ* "görecekmişiz" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *bulucamışīz* "bulacakmışsınız" (metin dışı derleme), *gelicemişīz* "gelecekmişsiniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *bulcaḳlarmış* "bulacaklarmış" (metin dışı derleme), *getürceklermiş* "getireceklermiş" (metin dışı derleme).

Şartın Rivayeti

Teklik I. şahıs: *alsīmişim* "alsaymışım" (metin dışı derleme), *bulsīmişim* "bulsaymışım" (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *alsīmişin* "alsaymışsın" (metin dışı derleme), *bulsīmişin* "bulsaymışsın" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *gėtmesĭmiş* "gitseymiş" (78/3), *ölmesĭmiş* "ölmeseymiş" (78/3), ...

Çokluk I. şahıs: *alsĭmişik* "alsaymışız" (metin dışı derleme), *bulsĭmişik* "buysaymışız" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *alsaymişĭz* "alsaymışsınız" (metin dışı derleme), *bulsaymişĭz* "bulsaymışsınız" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *alsalarmış* (metin dışı derleme), *bulsalarmış* (metin dışı derleme).

İsteğin Rivayeti

Teklik I. şahıs: *alaymışım* (metin dışı derleme), *geleymişim* (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *alaymışın* "alaymışsın" (metin dışı derleme), *göreymişin* "göreymişsin" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *bileymiş* (metin dışı derleme), *bulaymış* (metin dışı derleme).

Çokluk I. şahıs: *alaymışız* (metin dışı derleme), *bulaymişiz* (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *alaymışĭz* "alaymışsınız" (metin dışı derleme), *göreymişĭz* "göreymişsiniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *bükeymişler* (metin dışı derleme), *bulaymışlar* (metin dışı derleme), *görelermiş* (metin dışı derleme).

Soru Eki

Fiillerden sonra gelen soru ekinin örnek çekimi şu şekildedir:

Teklik I. şahıs: *gelür ╥mĭm* "gelir miyim" (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *gelü ╥müsün* "gelir misin" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *gelü ╥mü* "gelir mi" (metin dışı derleme).

Çokluk I. şahıs: *gelür ╥mĭk* "gelir miyiz" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *gelü ╥müsüz* "gelir misiniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *gelürler ╥mi* "gelirler mi" (metin dışı derleme).

Metinlerden seçilen örnekler: *akşam oldu ╥mudu* "akşam oldu muydu" (105/36), *bilĭn ╥mi* "biliyor musun" (3/7), *sŏra büyüdü mü* "sonra büyüdü mü"

(13/46), *şimdi bazirtesi günü çarşuyė gėtdük╓mü* "gittik mi" (4/1), *yol çalışmaz olu╓mu* "olur mu" (113/34), ...

Ç. YARDIMCI FİİLLLER

1. İsimlere gelen yardımcı fiiller

Yazı dilinde kullanılan yardımcı fiiller kullanılmaktadır. *et-* ve *eyle-* fiillerinin ilk sesi, bütün ağız bölgelerinde kurallı olarak *é* dir.

bulun-: *yardımda bulunuyo* "yardımda bulunuyor" (86/3).

ėt-: *daş╓ėtsin* "taş etsin" (89/1), *ėyi ėtmez* "iyi etmez" (2/44), *puşluķ ėtdi* "puştluk etti" (95/22), *yol ėtdükden* "yol ettikten" (40/5), ...

ėyle: Bir örneği tespit edilebilmiştir: *odun ėyledük* "odun eyledik" (32/51), ...

ol-: *ėyi olıcaķ* "iyi olacak" (134/2), *gibice ol-* (32/28), *sıfırda ol-* (92/8), *şerefli olūdu* "şerefli olurdu" (16/4), ...

2. Fiillere gelen yardımcı fiiller

Ordu ili ve yöresinde fiillere gelen yardımcı fiillerden yaygın olarak kullanılanı yeterliktir. Bunun dışında fiillere gelen yardımcı fiiller pek kullanılmaz.

Yeterlik: Yazı dilindeki şekli pek az kullanılır: *annadabiliriz* "anlatabiliriz" (28/10), *bakabilürüz* "bakabiliriz" (39/1), ... Yardımcı fiilin ilk sesinin *b-* olmasından dolayı fiilin kök ünlüsü, büyük çoğunlukla yuvarlak dardır: *bakabülüsüz* "bakabilirsiniz" (39/12), *bulabülüsün* "bulabilirsin" (42/20), *cızabülüsün* "çizebilirsin" (19/8), *ġalabülür* "kalabilir" (60/7), *tanıyabülüsen* "tanıyabilirsen" (42/22), ...

Olumsuzu: *geçinemeSsen* "geçinemezsen" (49/249), *yaşiyamaķ* "yaşayamayız" (10/26), *gidemiyoķ* "gidemiyoruz" (58/7), ...

Süreklik: Bölgemizden derleyerek yazıya geçirdiğimiz metinlerde tespit ettiğimiz tek örnek şöyledir: *gidedursunnar* "gidedursunlar" (49/198).

D. EK-FİİL

İsimleri fiilleştirerek onların fiil gibi çekilmelerini sağlar. Bölgemizde şimdiki ve geniş zamanın örnekleri çoktur. Bilinen geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart çekimleri daha az kullanılmaktadır. Görev bakımından yazı dilinden farklılığı yoktur. Şekil bakımından ise bazı ses hadiseleri ile karşılaşılmaktadır.

1. Şimdiki ve Geniş Zamanı

Teklik I. şahıs: *ombaşısïm* "onbaşısıyım" (11/2), *yandïm* "yandayım" (37/31), *yaşındïm* "yaşındayım" (27/1), ...

Teklik II. şahıs: *asgersin* "askersin" (66/10), *avursun* "ağırsın" (32/13), *fağırsın* "fakirsin" (73/34), ...

Teklik III. şahıs: *vardur* "vardır" (19/29), *yüksektir* (42/45), ...

Çokluk I. şahıs: *mecburiyetindeyiz* "mecburiyetindeyiz" (131/3).

barabaruk "beraberiz" (49/225), *diyülük* "değiliz" (38/17), *gardeşik* "kardeşiz" (7/22), *gelmïk* "gelmeyiz" (16/5), *ileşberük* "rençperiz" (22/1), ...

Çokluk II. şahıs: *bölesiz* "böylesiniz" (122/27).

Çokluk III. şahıs: *köydeler* "köydeler" (metin dışı derleme).

2. Bilien Geçmiş Zamanı

Teklik I. şahıs: *başındïdim* "başındaydım" (11/1), *ombaşısïdim* "onbaşısıydım" (11/4), ...

Teklik II. şahıs: *evdïdin* "evdeydin" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *birisïdi* "birisiydi" (11/7).

Çokluk I. şahıs: *ufaduk* "ufaktık" (63/5).

Çokluk II. şahıs: *böyüdüz* "büyüktünüz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *köydelerdi, köydïdiler* "köydeydiler" (metin dışı derleme).

3. Öğrenilen Geçmiş Zamanı

Teklik I. şahıs: *varmışım* "var imişim" (61/6).

Teklik II. şahıs: *varmışın* "var imimişsin" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *boyasïmiş* "boyası imiş" (109/38).

Çokluk I. şahıs: *varmışız* "var imişiz" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *varmışısïz* "var imişsiniz" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *yokmuşlar* "yok imişler" (metin dışı derleme).

4. Şartı

Teklik I. şahıs: *yoksam* "yoksam" (metin dışı derleme).

Teklik II. şahıs: *yoḳsan* "yoksan" (metin dışı derleme).

Teklik III. şahıs: *erkēse* "erkekse" (124/87), *ġarıncaysá* "karıncaysa" (108/19), *ḳuvvetlīse* "kuvvetliyse" (35/18), *üsdündīse* "üstündeyse" (21/7), *yoḳsa* "yoksa" (14/5), ...

Çokluk I. şahıs: *yoḳsaḳ* "yoksak" (metin dışı derleme).

Çokluk II. şahıs: *yoḳsāz* "yoksanız" (metin dışı derleme).

Çokluk III. şahıs: *yoḳsalar* "yoksalar" (metin dışı derleme).

E. SIFAT-FİİL EKLERİ

Kalıcı isim yapan sıfat-fiil ekleri, fiil kök veya gövdelerine gelirler. Bazı fonetik değişikliklerin dışında yazı dilinden farklılığı yoktur. Araştırma bölgemizden bazı örnekler şunlardır:

-an, -en: Yazı dilimizden herhangi bir farklılık arz etmez: *daḳılan* "takılan" (26/28), *gelen* (130/22), *öncesi olan (bī iş)* (130/18), ...

-ası, -esi: Örneği pek azdır: *dutasılıḳ* "tutasılık" *(kilim)* (107/2).

-açaġ, -acaḳ, -ecek: Çeşitli fonetik değişiklikler gösteren bu ek, bölgemiz ağızlarında sık kullanılmaktıdır: *omicaġ* "olmayacak" *(bi ʃey)* (25/237), *yicēmiz* "yiyeceğimiz" *(dene fasille)* (111/91), *gelecek (bayramda)* (63/23), *yıḳanacaḳ (iki kişi)* (131/8), *ġonuşcaḳ* "konuşacak" *(insannarımız)* (32/34), ...

Bu ekten sonra ünlüyle başlayan başka bir ek geldiğinde son seste bulunan *ḳ (ġ), k (ğ)* sesleri kurallı olarak erir ve hece kaynaşması olur: *duracā* "duracağı" *(yėr)* (45/43), *geçebilecē* "geçebileceği" *(yėre)* (104/17), *girecē* "göreceği" *(yėri)* (23/39), *yīcē* "yiyeceği" *(un)* (111/90), ...

-maz, -mez: Yazı dili ve aydın konuşmasıyla paralellik gösterir: *çaruḳ ıslamaz* "çarık ıslanmaz" *(günnerīn)* (99/18), *bilinmez (ḥale)* (23/36), *yörüyemez* "yürüyemez" *(hāl)* (76/29), ...

-ˇr, -ar, -er: Fazla kullanılmayan bir sıfat-fiil ekidir: *bülür* "bilir" *(gişi)* (86/9), *ileri gelür* "ileri gelir" *(yīt adamlar)* (36/5), ...

-mˇş: *ġavuşmuş* "kavuşmuş" *(vaziyyet)* (72/10), *yėlleşmiş* "yerleşmiş" *(tarihi bī taş)* (91/37), ...

-dˇk, -dˇḳ: Bu sıfat fiil-ekinden sonra başka bir ek gelmezse herhangi bir fonetik değişiklik olmamaktadır: *olmaduḳ* "olmadık" *(dėyil)* (26/26), ...

Bu ekin üzerine ünlüyle başlayan ek geldiğinde kurallı olarak hece kaynaşması olmaktadır. Ek ünlüsü de uzamaktadır: *ėddīm* "ettiğim" (24/8), *dė-*

dīmiz "dediğimiz" (97/6), *dinnedīme* "dinlediğime" (22/12), *geldū* "geldiği" *(an)* (5/4), *oldū* "öldüğü" *(yèri)* (108/17), *yapdū* "yaptığı" *(zaman)* (96/25), *yèdū* "yediği" *(zaman)* (122/8), ...

F. ZARF-FİİL EKLERİ

Ordu ili ve yöresi ağızları, zarf-fiil ekleri bakımından çok zengindir denilebilir. Yazı dilindeki zarf-fiil eklerinden genişlemek ve bazı ses değişikliklerine uğramak suretiyle ortaya çıkan bu eklerin sayısı bir hayli fazladır. Derleyerek yazıya geçirdiğimiz metinlerden seçtiğimiz örnekler aşağıdadır:

-a, -e: Yazı dilinde eskiden beri kullanılan bu ek, bölgemiz ağızlarında da tespit edilmiştir. Daha çok ikileme şeklinde zarf-fiiller türetmektedir. Tekrarlarda kullanılan ekin örnekleri şunlardır: *bāra bāra* "bağıra bağıra" (81/6), *çıtır yapa çıtır yapa* (109/33), *ġaruşdura ġaruşdura* "karıştıra karıştıra" (111/63), *ġaruşdura ġaruşdura ġaruşdura* (111/82), *gide gide* (119/2), *ġoşa ġoşa* "koşa koşa" (73/13), *üre üre* (87/12), *vura vura* (76/26), ...

Yazı dilimizde olduğu gibi kurallı birleşik fiil yapmada da kullanılır: *alabüldūne* "alabildiğine" (42/33), *annadabiliriz* "anlatabiliriz" (28/10), *bakabilürüz* "bakabiliriz" (39/1), *bulabülüsün* "bulabilirsin" (42/20), *cızabülüsün* "çizebilirsin" (19/8), *diyebülürüz* "diyebiliriz" (19/11), *ġalabülür* "kalabilir" (60/7), *gèçebiliyomuş* "geçebiliyormuş" (27/20), *gelebülür* "gelebilir" (22/6), *ġıvradabülüsün* "kıvratabilirsin" (113/51), *olabilir* (54/12), *tanıyabülürsen* "tanıyabilirsen" (42/22), ...

-ı, -i, -u, -ü: Bölgemiz ağızlarında sık karşılaşılan bir ek değildir: *dīneni dīneni* "dinlene dinlene" *(gider)* (26/46), *topallī topallī* "topallaya topallaya" *(gelür)* (56/16).

-īn, -ẏ-in, -y-in: *-a, -e* gerevindedir. Eski Türkçenin bu zarf-fiili eki (Gabain 1988, s. 97), yöremiz ağızlarında bir kelimede çeşitli fonetik değişikliklerle karşımıza çıkar: *dèyin* "diye" (91/32), *dīn* "diye" (10/49), *diẏin* "diye" (63/36), *diyin* "diye" (10/48), ...

-ıp, -ip, -up, -üp: Yazı dilimizde en fazla kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir. Bölgemiz ağızlarındaki durumu şu şekildedir:

Yuvarlak ünlülerle kullanılanlar yazı diliyle paralellik gösterir: *çözüp* (79/39), *èttürüp* "ettirip" (73/12), *olup* (42/23), *yapdurup* "yaptırıp" (26/22), ...

Dar ünlülerle kullanıldığında bazen yazı dilimizden farklılık göstermez: *alıp* (32/73), *çārıp* "çağırıp" (10/45), *dolaşıp* (123/39), *èdip* (86/14), *ġalḳıp* "kalkıp" (49/111), *girip* (91/10), *yapıp* (23/41), ...

Ünlüyle bitenlerde hece kaynaşması görülür: *ālīp* "ağlayıp" (123/7), *dorīp* "doğrayıp" (5/10), *işīp* "işeyip" (14/21), *yüklīp* "yükleyip" (49/48), *biçaklīp* "bıçaklayıp" (84/10), ...

Şu örneklerde ek ünlüsü, sebebi izah edilemeyecek şekilde uzundur: *açīp* "açıp" (112/3), *donīp* "donup" (131/3), *getürīp* "getirip" (131/4), *olīp* "olup" (131/14), ...

Şu örneklerde yine sebepsiz bir şekilde ek ünlüsü kalınlık-incelik uyumuna uymaz: *açīp* "açıp" (112/3), *alınıp* "alınıp" (131/14), *donīp* "donup" (131/3), dörīp "doğrayıp" (5/10), ...

-ıb: Bir örnekte son ses ünlüsü tonludur: *alıb* "alıp" (32/32).

-alı, -eli: Yazı diliyle paralellik gösterir: *ben beni bileli* (27/6), *fındık geleli* (125/5), *hizmet ėdeli* (73/9), ...

-araḳ, -erek: Ekin bu şeklinin yazı dilinden bir farklılığı yoktur: *alaraḳ* (42/11), *eɬelerek* "eğilerek" (54/18), *ġale yaparaḳ* "kale yaparak" (75/3), *mezellik olaraḳ* "mezarlık olarak" (25/19), *sevünerek* "sevinerek" (49/215), *tagib ederek* "takip ederek" (121/24), ...

-alaḳ, -elek: *-araḳ, -erek* şeklinden ses değişmesi sonucu ortaya çıkmıştır: *çekiş edelek* "çekiş ederek" (111/45), *diyelek* "diyerek" (111/33), *doġalak* "doğarak" (49/15), *oḳiyalaḳ* "okuyarak" (111/31), *oḳuyalaḳ* "okuyarak" (111/24), *şaḥlanalaḳ* "şahlanarak" (49/215), ...

-araḳdan, -erekden, -araġdan: Ordu ili ve yöresi ağızlarında sık karşılaşılan zarf-fiil eklerindendir. *-araḳ, -erek* ekine ayrılma hâli eki getirilmesiyle ortaya çıkan bir şekildir: *çökerekden* "çökerekten" (105/2), *danışman olaraḳdan* "danışman olaraktan" (30/3), *diyerekden* "diyerekten" (45/22), *ev olaraḳtan* "ev olaraktan" (90/4), *türbe olalaḳdan* "türbe olaraktan" (25/1), *uyġun olaraḳdan* "uygun olaraktan" (45/6), *ġabiri olaraġdan* "kabiri olaraktan" (130/6), ...

-alaḳdan, -elekden: Ses değişmesi sonucu ortaya çıkan eklerdendir: *diyelekden* "diyerekten" (132/17), *sŏliyelekden* "söyleyerekten" (32/74), *insan olalaḳdan* "insan olaraktan" (94/26), *türbe olalaḳdan* "türbe olaraktan" (21/1), ...

-madan, -meden: Yazı dilimizdeki biçiminden herhangi bir farklılığı yoktur: *aḳıtmadan* (100/44), *bālamadan* "bağlamadan" (79/22), *bilmeden* (78/13), *çārmadan* "çağırmadan" (10/40), *dōmadan* "doğmadan" (79/12), *dökmeden* (73/36), *durulmadan* (131/14), *gelmeden* (79/11), *gösdermeden* "göstermeden" (79/11), *ölmedin* "ölmeden" (79/11), *ōlmadan* "olmadan" (79/11), *sŏlemeden* "söylemeden" (79/11), *tanımadan* "tanımadan" (79/11), *yapmadan* "yapmadan" (79/11), ...

den" (36/4), *ġurtarmadan* "kurtarmadan" (16/10), *Ḳaldırmadan* "kaldırmadan" (73/47), *inmeden* (30/7), *tükürmeden* (111/22), *uyumadan* (131/8), ...

-madana: *-madan* ekinin genişlemiş şeklidir. Derleyip yazıya geçirdiğimiz metinlerde tek örneği bulunmaktadır: *basmadana* (101/12).

-madannıḳ, -medennik: *-madan, -meden* ekinin üzerine isimden isim yapma *-nıḳ* (< *-lıḳ*), *-nik* (< *-lik*) ekinin gelmesiyle ortaya çıkmıştır. *-madan, -meden* görevinde kullanılmaktadır. Bölgemizde sık karşılaşılmayan bir ektir: *gelmedennik* "gelmeden" *(gördüm)* (metin dışı derleme), *almadannıḳ* "almadan" *(verdim)* (metin dışı derleme).

-mazdan, -mezden: Geniş zaman olumsuzluğuna ayrılma hâli eki getirilerek yapılır: *çıḳmazdan* (42/40), *pay╥olmazdan* (115/2).

-ḳa, -ke: *-ken* zarf-fiil ekinin fonetik değişikliğe uğramış şeklidir. Son seste *-n* ünsüzünün düşmesiyle ortaya çıkmıştır: *dolduruḳa* "doldururken" (73/79), *gelüke* "gelirken" (121/14), *ġılaḳa* "kılarken" (56/57), ...

-ḳan, -ken: Geniş zaman ekinden sonra gelmektedir: *çıḳarḳan* "çıkarken" (49/157), *dėrken* (7/16), *saparken* (30/8), *yaparḳan* "yaparken" (79/42), *yatarken* (43/13), *yıḳanurḳan* "yıkanırken" (60/43), ...

-ḳat, -ket: *-ḳan, -ken* ekinin ses değişikliğine uğramış biçimidir. Bölgemizde sık kullanılması dikkat çekicidir: *baḳarket* "bakarken" (49/165), *dėrket* "derken" (49/21), *duruḳat* "dururken" (49/68), *gėçeket* "geçerken" (49/84), *gelüket* "gelirken" (49/198), *giderket* "giderken" (49/3), *yatarḳat* "yatarken" (37/24), ...

Ek, geniş zaman ekindeki *-r* sesi düştükten sonra da gelir: *baḳaḳan* "bakarken" (56/20), *çıḳaḳan* "çıkarken" (124/24), *gelüken* "gelirken" (21/9), *gideken* "giderken" (6/47), *tükenüken* "tükenirken" (57/4), *yalvuruḳan* "yalvarırken" (67/15), *yaşarḳan* "yaşarken" (56/41), ...

-ḳana, -kene: *-ḳan, -ken* ekinin genişlemiş şeklidir. Büyük çoğunlukla geniş zaman ekinden sonra gelir: *çaluşurḳana* "çalışırken" (37/3), *dōrurḳana* "doğururken" (56/58), *dėrkene* "derken" (96/6), *gezerkene* "gezerken" (123/1), *ġılarḳana* "kırkarken" (45/21), *giderkene* "giderken" (73/76), *ġovarḳana* "kovalarken" (43/18), *ġuzularḳana* "kuzularken" (80/7), *yayarḳana* "yayarken" (112/1), ...

Geniş zaman ekindeki *-r* ünsüzünün düşmesinden sonra da gelmektedir: *ėşünükene* "eşinirken" (108/14), *ġaşınuḳana* "kaşınırken" (124/91), *gidekene* "giderken" (36/9), *gülekene* "gelirken" (20/12), *güreşükene* "güreşirken" (96/24), *otlanuḳana* "otlanırken" (18/5), *yaḳaḳana* "yakarken" (32/72), ...

Bu örneklerde ek-fiil düşmemiştir: *çoban ıkana* "çoban iken" (37/24), *imam ıkana* "imam iken" (73/1).

Bu örneklerde ünlü kaynaşması olmuştur: *bubamgildîkene* "babamgilde iken" (103/44), *evlîkene* "evli eken" (73/1).

-kanalık, -kenelik: *-kan, -ken* ekinden genişleyerek oluşmuş diğer bir ektir. Geniş zaman ekinden sonra gelmektedir: *büşürürkenelik* "pişirirken" (124/74), *dérkenelik* "derken" (121/4), *gaynarkanalık* "koyarken" (103/40), *giderkenelik* "giderken" (121/4), *götürürkenelik* "götürürken" (121/3), *ışırkanalık* "ışırken" (106/11), *yärkanalık* "yağarken" (124/72), *yerkenelik* "yerken" (136/7), ...

-r sesi düşmüş geniş zaman ekinden sonra gelenler: *çıkakanalık* "çıkarken" (106/11), *ekilükenelik* "ekilirken" (125/4), *gelükenelik* "gelirken" (121/13), *yalvarukanalık* "yalvarırken" (106/10), *yakulukanalık* "yakılırken" (124/36), *yıkanukanalık* "yıkanırken" (124/86), ...

Hece kaynaşması olan örnek: *bubamgildîkenelik* "babamgilde iken" (103/43).

-ınca, -ince, -înca, -înce, încé: Yazı dilimizle paralellik gösteren eklerdendir: *çekilince* "çekilince" (99/4), *deyince* "deyince" (19/4), *èşitince* "işitince" (26/31), *düşünce* (81/11), *gatînca* "katınca" (136/3), *gelînce* "gelince" (137/4), *gelmînce* "gelmeyince" (8/3), *inînce* "inince" (49/134), *inîncé* "ininice" (6/4), *kesince* (81/4), *yapinca* "yapınca" (26/31), ...

-ıncı, -inci, -înci, -uncu, -üncü: *-ınca, -ince* zarf-fiil ekinden ses değişikliğine uğrayarak ortaya çıkmıştır: *gaçıncı* "kaçınca" (137/18), *görînci* "görünce" (6/9), *gülüncü* "gülünce" (108/6), *oluncu* "olunca" (108/1), *soğinci* "sokunca" (112/24), *varıncı* "varınca" (20/22), ...

Şu örneklerde ek ünlüsü, ünlü kaynaşmasından dolayı uzundur: *çakılmînci* (45/17), *dînci* (2/16), *olmîncî* (18/4), ...

Bu örneklerde muhtemelen vurguyu üzerinden geri atan *-ca, -ca* ekinden dolayı ek ünlüsü uzundur:[17] *bakînci* "bakınca" (39/13), *çökînci* "çökünce" (14/14), *esînci* "esince" (53/8), *geçînci* "geçince" (11/3), *gédînci* "gidince" (21/1), *gelînci* "gelince" (14/3), *güleşînci* "güreşince" (2/15), *yanaşînci* "yanaşınca" (49/201), ...

-ıncık, -incik: *-ınca, -ince* ekinden genişlemiştir: *bulamîncik* "bulamayınca" (124/102), *dîncikleri* "deyince" (84/2), *gelincikleri* "gelince" (124/30),

---

[17] Eşitlik hâli *-ce* ve zarf yapan *-ce* ekleri vurgusuzdur (bk. Tuncer Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, Ankara 1988, s. 71; Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, Ankara 1986, s. 118).

gėyĭncik "gelince" (124/105), *varĭncik* "varınca" (49/55), *vērmĭncik* "vermeyince" (84/6).

-incekin: Tek örneği olan bu ek de *-ince* ekinin genişlemiş biçimidir: *duyĭncekin* "duyunca" (14/21).

-duḳca, -dükce: Sıfat-fiil ekine *-ca, -ce* ekleri getirilerek ortaya çıkmıştır: *bŏle ėTdükce* "böyle ettikçe" (19/16), *dikdükce* "diktikçe" (51/7), *döndükce* "döndükçe" (19/27), *ēldükce* "eğildikçe" (56/60), *gėtdükce* "gittikçe" (115/2), *güzelleşdükce* "güzelleştikçe" (99/6).

-duḳcan, -dükcen: *-duḳca, -dükce* ekinin genişlemiş şeklidir: *dēşdükcen* "değiştikçe" (130/17), *vurduḳcan* "vurdukça" (113/26), ...

-dügcene: Tek örneğini tespit edebildiğimiz ek; *-duḳca, -dükce* 'den gelişmiştir: *içdügcene* "içtikçe" (105/5).

-anda, -ende: *-an, -en* sıfat-fiil ekine bulunma hâli eki getirilerek yapılmıştır. Derleyip yazıya geçirdiğimiz metinlerde bir örneği bulunmaktadır: *gelende* (132/15).

EDATLAR

Yalnız kullanıldıklarında bir manası olmayan kelimelerdir. Kelime, kelime grupları ve cümleler arasında bağlantı kurmakla vazifelidirler. Yaptıkları görev bakımından isim çekim ekine benzerler.

A. ÜNLEM EDATLARI

Ünlem edatları, üzüntü, sevinç, nefret etme, heyecan, seslenme, gösterme, kabul etmeme vb. gibi hâlleri en kısa ifadeyle dışa aksettiren kelimelerdir diyebiliriz. Bölgemizden tespit etiğimiz ünlem edatları şunlardır:

1. Ünlemler

aḥ: *aḥ eminem eminem* (67/43), ...

anā: *anā gider, baḳarım ki* (4/6), ...

eyvaḥ: *eyvaḥ dėdim, ben bu işi yapamam, dėdim* (96/10), ...

küt: *birisine küt dėdi* (31/11), ...

vay: *vay āzım ġırılaydı* (73/66), ...

2. Seslenme Edatları

dā:[18] *asvat yola iniyosun dā* (30/9), *toprā bŏle sürĭn dā* (45/28), ...

ḫay: *hey ḫay ḫuy ġazannar ʃĭnan geliyodu* (124/112), ...

hey: *hey ḫay ḫuy ġazannar ʃĭnan geliyodu* (124/112), ...

ḫuy: *hey ḫay ḫuy ġazannar ʃĭnan geliyodu* (124/112), ...

la: *la ġardaşlıḳ şu ḫoruz ʃūnan ġoyunu diya* (49/80),

la hèç saʧap çıḳmıyo (108/7), ...

lan: *lan diya şimdi bunnar* (49/129), ...

len: *len mēmed ā, nʃoldu diya* (49/211), ...

ulan: *ulan, diya geç ġaldĭz, diya* (49/159), ...

yav: *yav ben ḫamza mĭm, ḫamza dėyil mĭm* (1/6), ...

3. Cevap Edatları:

devül (değil): *şimdi ŏle devül* (109/17), ...

dėyil: *bu dōru bĭ şĭy dėyil* (79/14), ...

evet: *evet bu getŭdü getŭdü emme ben dēllendirdim bunu* (49/245), ...

hē "evet": *he, işde bayram ḫanı şē ʃdĭlardı* (63/1), ...

helbet: *helbet alacam* (123/30), ...

ḫayır: *ḫayır efendim. yoḳ* (92/9), ...

olsun: *olsun, yaḳsınnar* (49/60), ...

olur: *olur, evde yapar yėrsin* (64/9), ...

peki: *peki, daha ne gördün* (123/24), ...

tabı: *tabı ḳırḳ dene ġızın mezarı vār* (100/1), ...

tabi: *tabi uralara gidiyalar* (100/10), ...

tamam: *tamam isdersek gider baḳabilürüz* (39/1), ...

yoḳ: *yoḳ diyen adam dinden çıḳar dėllerdi* (94/21), ...

---

[18] Kuzey Karadeniz ağızlarında, cümle sonlarında yaygın olarak kullanılan çağırma ve hitap edatıdır (bk. Turgut Günay, *Rize İli Ağızları*, Ankara 1978, s. 193). Batıya doğru ilerledikçe kullanılma sıklığı azalır. Ordu ili ve yöresi ağızlarında çok sık rastlanılmaz.

4. Gösterme Edatları

a: *a ḥalı, a ġılī* **(26/50), ...**

aḥa: *aḥa burda bī baççа var* (127/5), ...

avu: *avu ip çekmenin yèrine u baççī vèrmiş* (127/6), ...

dē: *dē tā mēmedāndan aşşā geliyodu* (63/17), ...

işde / işte / işte: *işde oynama şeyine başlallar* (74/6), *işTe önce fasülleyi büşürüsün* (98/7), *u ġazuḳları işTe ıyıp bōle doḳuyo* (109/43), ...

ḥavu: *ḥavu depede* (3/11), ...

B. BAĞLAMA EDATLARI

Kelime, kelime grupları ve cümleler arasında bağlantı kuran edatlardır. Bölgemiz ağızları, bağlama edatları bakımından zengin sayılabilir. Yazı dilindeki bağlama edatlarından fonetik değişikliklerle ortaya çıkmış pek çok edat bulunmaktadır.

1. Sıralama Edatları

Ordu ili ve yöresi ağızlarının bağlama edatları *ve, ile, ĭnan, inen, unan, ünen*'**dir diyebiliriz:**

ile: *meyvalı ile ceyḥanlu yani müşderēdi* (10/37), ...

ınan: *atlar ╓ĭnan götürüllerdi* (70/10), ...

inen: *at ╓ĭnan barabar. çalġulu olan çalġu ╓ĭnen gelür* (62/5), ...

unan: *la ġardaşlıḳ şu ḥoruz ╓ŭnan ġoyunu diya* (49/80), ...

ünen: *kömür ╓ŭnen gözel gène boyallar* (74/4), ...

ve: *fakir ve fuḳaraya teseddük èdicēn* (42/42), ...

2. Denkleştirme Edatları

Bazı fonetik değişiklikleri dikkate almazsak denkleştirme edatlarının yazı diliyle farklılık arz etmediğini görürüz:

veya: *u gün eve çalı veya çırpı bī şey getürüsen veya odun filan yılan gelür ╓ŭmüş* (134/8), ...

veyaḥut / veyaḥud / veya┬ut: *veyaḥut da benim gürültümü duydūn zaman* (12/5), *gècenin sa┬at on iki veyaḥud da bir sıralanırnda* (37/17), *def ╓ĭnen veya┬ut āzlarĭnen türkü sōlleller* (124/8), ...

yaḫut / ya┬ut: *salduc ╥unan yaḫut arḳadaşı̄nen filan yèllerdi* (124/59), *cember ya┬ut da yaşmaḳ, tellik dü┬üne çārullar* (124/27), ...

3. Karşılaştırma Edatları

ha...ha: *ḥa ulan uḳarı vèr ḥa ulan aşşā çek* (113/2), ...

hem...hem: *hem reklamını yapıyoḳ hem bèş ġuruş isdifalanıyoḳ.* (84/14), ...

ne...ne: *ne ġarı biliya ne bi ╥şı̄* (49/23), ...

ya...ya: *èndürı̄ aşşā ya odun yapı̄ ya āç yapı̄* (9/20), ...

ya...veya: *ya sāde siyaḥ veya sāde beyaz* (79/10), ...

ya...veyaḫud: *ya malı ölse veyaḫud herḥangi bi zarar gelse* (75/10), ...

4. Cümle Başı Edatları

ama / amma /emme: *ama ġonaḳladū için burda da duvalar ètmiş* (130/13), *amma şindi buralarda ġacaduḳ* (95/4), *emme gine yèmekler u yèmek* (5/8), ...

ancaḳ: *ancaḳ şeyini bile alamaz yani* (60/2), ...

çünkü / çünküt: *çünkü mart doḳuzunda tarla bitmez dèllerdi* (79/2), *çünküt canezenin üzerinde elbise olmaz* (131/2), ...

ēr: *ēr bişdı̄se kepce soḳarım* (112/24), *e┬er sen almaḳ istersen ben bıraḳı̄m* (18/7), ...

fakat / faġat: *faḳat bizim dört yüz elli, çaḳıllının dört yüz elli nufusu var* (22/2), *faġat bunu sıFırdan başliyoz* (26/2), ...

gerçi: *gerçi içi de aynı, dışı da aynı da* (26/2), ...

illa ki: *illa ki bazar gün, cumartesi gün diye bi ╥şı̄ yoḳdu* (62/8), ...

lakin: *lakin bı̄ de cami yapdurucaḳ buriye* (130/8), ...

me┬er: *me┬er ġuyu yandı̄miş bu* (4/15).

şünkü: *şünkü ḥayvanın biz ġalınını gönünün ġalınını aluruḳ* (97/9), ...

yalnız / yalūz: *yalnız yèni bu sıralarda sōleniyo bu* (16/6), *yalūz buriye mezellı̄n tanınmış bı̄ kimsenin ġöyuldū belli dèyil* (25/21), ...

yoḳsa / yōsa: *yoḳsa başġa türlü yoḳ* (58/9), *yōsa ōle bi teşgilāt var mı̄di unu èyi bilemiyoruz* (78/4), ...

5. Sona Gelen Edatlar

ile / -la / -le / -ınan: *bōle titireme ile* (94/24), *şimdiki serendüler ḥani betonla filan yapılıyō* (76/1), *böyle sırayle ḥane ḥane mesela ev ev* (102/6), *mārada bī ġız ╓ĭnan bī ōlan var diyo* (107/31), ...

C. SON ÇEKİM EDATLARI

Görev bakımından çoğunlukla hâl eklerine benzemektedirler. Bazı fonetik değişikliklerin dışında yazı diliyle paralellik gösterir. Araştırma bölgemizden tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır:

başġa: *cevüz ācından başġa* (23/4), ...

bile: *toplamadım bile* (4/18), ...

için / uçun / üçun / uçut: *ōlan evüne ġız tarafı gètmek için* (124/69), *ġabir ġazmaḳ uçun* (131/12), *define üçun* (25/2), *unun ╓uçut* (49/81), ...

gibi: *sanke bizim tuvaliti bedava bulmuş gibi* (14/9), ...

ġadar / ġada: *ışıyana ġadar* (87/9), *yılbaşına ġadar* (17/21), *bu ġada* (48/19), ...

göre: *köylü oldūma göre* (8/15), ...

ġarşı: *anası ġıza ġarşı* (49/6), ...

***ki* edatı**

Farsçadan geçen bu edat, yazı dilimizde daima düz-dar-ince ünlüyledir. Bölgemiz ağızlarında da genellikle böyledir: *esgi ġarısı diya ╓ki şindiki ġarısı* (49/220), *u zaman dèmiş ╓ki işde buranın böyükleri* (99/15), ...

Çeşitli sebeplerden dolayı ünlü ve ünsüzünde değişiklikler olmuş az sayıda örnek de tespit edilmiştir: *mēmed āye dī ╓ḳı ╓ġalḳ* (49/37), *dī ╓ḳı ╓ġarıya* (121/5), *gelüke dī ╓ḳı şu çocū* (121/14), *varī bakī ╓ḳı* (121/16).

SONUÇ

Ses ve şekil bilgisi açısından ayrıntılı araştırmalar yaptığımız Ordu ili ve yöresi ağızları, üç ağız bölgesine ayrılmaktadır. Bu bölgelere ait ağız özellikleri birbirinden çok uzak değildir.

Genel durumu bu şekilde olan Ordu ili ve yöresi ağızlarının özelliklerini şöyle özetleyebiliriz:

I. İNCELEME

A. SES BİLGİSİ

1. Yazı dilindeki normal ünlülerin yanında çeşitli sebeplerden dolayı oluşmuş şu ünlüler de bulunmaktadır: *ā, ȁ, á, ȃ, ē, ȅ, é, ī, ȉ, í, i̊, ō, ȍ, ó, ȏ, ū, ȕ, ú, ȗ*. Bölge ağzı bu bakımdan Türkiye Türkçesinin diğer ağızlarıyla benzerlik göstermektedir.

2. *ğ, ġ, h, ḥ, k, ḳ, r, n, v (< ğ), y* ünsüzlerinin düşmesinden veya erimesinden dolayı ortaya çıkmış uzun ünlüleri sık sık duymak mümkündür. Özellikle *ğ* ünsüzünün düşmesi veya erimesiyle meydana gelen uzun ünlüler dikkat çekecek kadar fazla sayıdadır.

3. *-ğ-, -h-, -ḥ-, -n- (-ŋ-), -v-, -y-* ünsüzlerinin düşmesiyle oluşan eşit ikiz ünlüler ve yükselen ikiz ünlülerin örneği çoktur.

4. Kuvvetli bir kalınlık-incelik uyumu bulunmaktadır. Bu bakımdan Türkiye Türkçesinin pek çok bölgesinden daha ileri durumdadır denilebilir.

5. Düzlük-yuvarlaklık uyumu çok zayıftır. Bölgemiz, bu bakımdan Eski Türkiye Türkçesinin mirasını büyük ölçüde muhafaza etmektedir.

6. Ünlü değişmeleri açısından çok zengindir. Hemen bütün ünlüler sebepli ya da sebepsiz olarak birbirinin yerine geçebilmektedir.

7. Telaffuz zorluğu olan kelimelerin pek çoğunda ön ses ve iç seste ünlü türemesi görülmektedir.

8. Bölgemiz ağızlarında yazı dilimizdeki ünsüzlere ek olarak şu ünsüzler de bulunmaktadır: *ç, Ç, ç, F, ġ, g, h, ḥ, ḳ, K, K̲, k, k̲, l, ŋ, P, r, S, T, χ*.

9. Üçüncü ağız yöresinde *k (> ḳ), g (> ġ) ŋ, ğ* ünsüzleri ünlü-ünsüz uyumsuzluğuna sebep olmaktadır. Bu durumun Sivas ve Tokat yöresi ağızlarının etkisi olduğu açıktır.

10. Ön ve iç seste ünsüz tonlulaşması, kurallı olarak karşımıza çıkmaktadır.

11. Ön seste *h-* türemesi yaygındır. Bu ses özelliği, Türkiye Türkçesinin diğer bölgeleri ile karşılaştırıldığında dikkat çekecek kadar önemlidir.

12. İç seste *-ğ-, -ġ-* > *-v-* değişmesi, ikinci ağız yöresinin en önemli özelliklerindendir. Kıpçak Türkçesinin (belki de Peçenek Türkçesinin) tesiri olduğu düşünülen bu durumun, ilimiz ikinci ağız yöresinden başlayıp Zonguldak yöresine (bk., Z. Korkmaz, *Bartın ve Yöresi...*, s. 3; M. Eren, s. 40) kadar uzandığı görülmektedir.

13. *ŋ* ünsüzü, birinci ve ikinci ağız yöresinde hemen hemen hiç duyulmamıştır. Üçüncü ağız yöresinde ise Tokat ve Sivas ağızlarının tesiri göze çarpmaktadır.

14. İç seste ünsüz benzeşmeleri içerisinde akıcı ünsüzler büyük bir rol oynamaktadır.

15. İç seste ünsüz ikizleşmesi ve tekleşmesi çok yaygın değildir.

16. Ünsüz yer değiştirmesi nadiren rastlanan bir ses olayıdır. Bu bakımdan bölge ağzı, Doğu grubu ağızlarıyla büyük bir farklılık göstermektedir.

B. ŞEKİL BİLGİSİ:

1. *l-* sesi ile başlayan ekler, *-n* sesi ile sona eren kelimelere geldiğinde ekin ilk ünsüzü kurallı olarak *-n*'ye değişmektedir. *günnük* "günlük", *bunnar* "bunlar", *serinne-* "serinle-".

2. İlgi hâli eki *-ġ, -h, -ḥ, -k, -ḳ* ile biten kelimelere geldiğinde adı geçen sesler düşmektedir: *ırmān başına* "ırmağın başına".

3. Bazı eklerin çoğunlukla tonlu ünsüzle başlayan şekilleri kullanılmaktadır: *geldükce* "geldikçe", *toprakdan* "topraktan".

4. Teklik ikinci şahıs iyelik ekinden sonra, yönelme ve yükleme hâli eki geldiğinde iyelik eki bünyesinde bulunan *ŋ* ünsüzü kurallı olarak sona itilmektedir. İyelik eki ve hâl ekinin ünlüleri yan yana gelmektedir *buvazı┬an* "boğazına".

5. Vasıta hâli eki, genellikle *-ınan, inen* şeklindedir. *-la, -le* eki pek nadir kullanılmaktadır.

6. Teklik ve çokluk üçüncü şahıs zamirinin ilk ünlüsü çoğunlukla yuvarlak ve dardır: *u* "o", *unnar* "onlar".

7. Birinci grup şahıs ekleri içerisinde yer alan çokluk birinci şahıs eki genellikle *-k, -ḳ, -ık, -ik, -uk, -ük*'tür.

8. Şimdiki zaman eki, çok fazla fonetik değişikliklere uğradığı için çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

9. Gerekliliğin çekimi bölgede şu şekildedir: *gelmem lazım, gelmen lazım, gelmesi lazım, ...* Günümüz Kıpçak Türkçesi, Uygur Türkçesi ve Özbek Türkçesinde *gelmem kerek, gelmen kerek, gelmesi kerek, ...* şeklinde çekildiği dikkate alındığında benzerlik göze çarpmaktadır.

10. Ordu ili ve yöresi ağızları, zarf-fiil eklerinin çeşitliliği açısından dikkat çekicidir. Bu bakımdan belki de Türkiye Türkçesi ağızları içerisinde önemli bir yere sahiptir.

II. METİNLER

1. Türkiye, Oğuzların ağırlıklı olarak yerleştiği bir coğrafyadır. Doğal olarak Türkiye Türkçesi ağızlarının temelini Oğuz Türkçesi oluşturmaktadır. Dolayısıyla Ordu ili ve yöresi de Oğuz Türkçesinin içerisinde yer almaktadır. Bu bakımdan araştırma bölgemiz, Türkiye'nin büyük bir bölümüyle paralellik göstermektedir.

2. Ordu ve yöresi ağızları Kuzeydoğu grubu ve Doğu grubu ağızlarıyla mukayese edildiğinde yazı diline daha yakındır.

3. Ordu ili, Türkiye'nin pek çok bölgesinde olduğu gibi halk edebiyatı mahsulleri bakımından zengindir. Araştırmalarımız içerisinde yer alan metinlerin bir kısmı da halk edebiyatı mahsullerinden oluşmuştur.

III. SÖZLÜK

1. Sözlük, mahallî kelimeler ve mahallî söyleyişlerden oluşmaktadır. Bu bölümde, derleme kasetlerinde geçen kelimeler ile yaklaşık on yıldır tuttuğumuz notlardan alınan kelime ve söyleyişlere yer verilmiştir. Sözlük çalışmamız, *Derleme Sözlüğü* ile karşılaştırıldığında şu sonuçlara ulaşılabilir:

2. *Derleme Sözlüğü*; 1932-1960 yılları arasında uzun denilebilecek bir sürede, pek çok araştırmacının emeği ile hazırlanmıştır. Araştırmacılar, sadece kelimeler üzerinde durduğu için zengin bir kelime kadrosu derleyebilmişlerdir. Çalışmamız, bu manada *Derleme Sözlüğü*'ne göre daha az kelimeyi içermektedir.

3. Eğitim kurumları, kitle iletişim araçları ve basın 1960'lı yıllarda yaygınlaştığı için *Derleme Sözlüğü*'nde yer alan pek çok kelime unutulmuş ve kullanılmaz duruma gelmiştir. Bu yüzden tekrar tespit edebilme imkânı kalmamıştır.

4. Bütün bunlarla birlikte *Derleme Sözlüğü*'nde yer almayan yaklaşık 95 kelime tarafımızdan tespit edilmiştir.

5. Bilindiği gibi Türkiye Türkçesinde kelimeler *c* sesiyle başlamamaktadır. Bu sesle başlayan pek çok kelimenin bölge ağzında kullanılması; Kırgız ve Kazak Türkçesinin, belki de Peçenek Türkçesinin, tesirini akla getirmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM
METİNLER

ORDU MERKEZ

1

Anlatan : Elfidan Şanlı, 45 yaş.
Derleme Yeri : Akkese köyü-Ordu
Konusu : Değirmenle İlgili Anonim Hikâye

1 annatiyōdu ōle. günün birinde adam dėyirmene yol ╓ėtmiş ḥanımı. baḳ gelmez. baḳ 2 gelmez. çocuḳlar ╓da ac evde. ḳadın ḳalḳī, gidī dėyirmene. varī dėyirmene, baḳī ╓ki bėyi uyiya, 3 zaḥrayı üyütmüş, bėyi uyïya. ḳadın şindi hėç bozuḳ çalmadan, uyartmadan zaḥrayi yükleniya, gelī 4 eve. ekmeyi pişirī. çolū çocū doyuriyá. adam uyanī gėride. sāyá baḳī bi ╓ṣē yoḳ. sola baḳī bi ╓ṣē 5 yoḳ. ḳalḳī ȯrdan gelī evine. eve yaḳlaşïye. çāriye ḥanım ḥanım. nėyse ayşe, fatma. n ╓oldu bėy ne 6 var? yav ben ḥamza ╓mïm, ḥamza dėyil ╓mïm. evet ḥamzasın. peki ben ḥamzayim ╓da benim zaḥram 7 nerde. ben bu ╓gün nerėye dėyirmene gėtdim. ġālu belā bē ḥamza. ekmek pişirdim, gel yė, dī 8 ḥanımı ╓da. bu ġadar. burda bu biter.

2

Anlatan : Hacı Cemal Yüce, 67 yaş.
Derleme Yeri : Akkese köyü-Ordu
Konusu : Güreş Yapma Anısı

1 ben ordíyá, esgiden araba yoḳdu. ordíyá giderdim. ordudan gelürdüm. eve geldümde 2 melōḥarmanı var ╓ïdı. köyde bī ḥarman. köyümüzde. orada güreş var dėllerdi. ġalḳardım giderdim. 3 ȯrda iki üç gişī yėner, kendim iki üç gişī yėner, gėri dönerdim. u şekilde güleşler var ╓ïdı ve 4 güleşe güleşe güleşi artïrdïḳ. asgerde ╓de güleşdim. burda ╓da aşşā uḳarı baş altına filan burda, 5 köylerde güleş yapmışdım.

6 şōle annadïm. bin doḳuz yüz ėllī ╓üşde gürgenTepe-fatsa yolunda yol çalışïdim. efendim 7 bizi gėce dü┬ününe çārdılar. iki çavuş, bī katibimiz var ╓ïdı. gittïḳ. güzle diyolar, ġapıda bī yapu, 8 yapuları var unnarın. yapiye bizi

otutTular. yėmēmizi vėrdiler. dėdiler ╓ki dışarda güleş var. òrda **9** ādet ╓ĭmiş gėce güleşmek. u áccük ben de güleşiyom filan diyödum ╓ya. çavuş dėdi ḥadi burda **10** gendŭn gösdereceksin dėdi bana. gėtdim. gėtdük. dışarı çıḳduḳ ╓ki ḥarman, efendim, bĭ ġavlan **11** ācı var. ġavlan ācına şeyi asmışlar. asġu masġu asmışlar. para mara. urda görüḳĭ urda. asġu **12** görüküyor. bir, kim buranın ḥaḳḳemi, dedim. benim dėdi bĭ yaşlı adam. dėdim. güleş ╓de olmuş **13** üç bėşer güleş ben varana ġada olmuş ╓üdu. bĭ çocuḳ, bĭ pehlüvan baş altına ġadar **14** güleşmiş ╓idi. dėdim ╓ki gel güleşi burda yėniden yapduralım dėdim adama. olur dėdi adam ve güleş **15** başladı. güleşĭnci u çocuḳ gine dėdĭm pehlivan baş altına ġada hePsini aldı. yanî yėndi. geldi **16** bize iş şimdi. ben soyundum. baş ġaç el dėdim. iki el, dėdi, adam. iki el dĭnci bíraz ben de **17** irkindim. hele bĭ el nėyse iki el bíraz zor ╓mesele güreşte. yoḳ. yėnersen bĭ ╓da güleşicēn **18** başġa birisĭnen. nėyse çocuḳ geldi bana pevlivan. buna ġoltuḳ altından bĭ oyunum var ╓ĭdı, daḳdım. **19** çayır ╓da bíraz yöreme idi. on, om ╓beş adım gėtdi ama peşine gėtmedim ben. gėri sāye **20** döndüm. adam arḳadan ba┬ā yapışdı. baḳdım pehlivan de┬el adam. adam pehlivan dėyiḷ. annadım unu. **21** güleşĭ ama pehlivan dėyil. ben seni atmışım, sāye dönmüşüm. arḳadan bana dalıyosun. nėyise **22** ben bişgünnŭ┬e vėrdim işi, gendümü aldım yėre. nėyse bunu bíraz üraşdı müraşdı. göbek **23** sarmasına filan şe ╓yapdı öraşdı. ardam atamadı. atamadū zamanda sırtıma elini vurdu. sırtıma elini **24** vurdu. ne var dėdim. usTamsın dėdi, adam.

3

Anlatan : Nezaket Öztürk, 62 yaş.
Derleme Yeri : Alembey köyü
Konusu : Yemek Tarifi : a) Pancar Çorbası
Sayılı Günler: b) Abrul Beşi, c) Mayıs Yedesi

1 yaparım. isTe┌sen mercümek çoŗbası, isTersen pancar çoŗbası. pancar çoŗbasını ince **2** gine suvanı dörarsın. dibinde salçĭnen yānan ġavurusun. üsdüne suyu ġöyarsın. su ġaynadĭse pancarı **3** güzēlce yėykersin, dörarsın. içine ġöyarsın. undan acuḳ bulġur ġöyarsın. biberini, duzunu **4** ġöyarsın. acuḳ un çalarsın. bişer, yėnür. yoḳ, ben manĭ nerden bulĭm ölum.

5 abrul bėşi besbelim yaz gelĭ ╓dā. yazın gelişi. mayıs yėdisini, unu u ╓ġadar **6** heceliyemĭm. mayıs yėdisinde, mayıs yėdisine gideller. zíyāretlere. undan sōna yėdiye gideller. **7** denize gideller. ġayĭ┬a bineller, yüzeller, gideller. yėdi dalġadan geçĭ millet. ġocaġarılar, küflüler bilĭn ╓mi? **8** dizleri ārîyannar dėniz ġıyısına gider. şey, dizlerine mefāt ╓ĭmış. allahan suyu her gün ╓urda. **9** yılsırtını ben hėş duymadım ╓da bilmĭm. mart daḳuzu nėydi ġız. mart daḳuzu

gelür, öküzü **10** èşinden ayurū. nèydi ġız ╓u? ġar yār, dā ╓nèydi? güçük u gücük. hē hē. mart ġapıdan baḳduru ġazma kürek yaḳduruṛ.

11 var. hèç bōle bī inanılmış bī evliya ḥavu depede. çaḳmaḳ evliyası háralda. çaḳmaḳlı **12** depesi. ōle diyılardı evelden. bilemiyom daḥa. gidīlar uriye işde bi ╓şīler èdīlar. urdan gelīlar. bī **13** yamalık balīlar bī āca. gelip gidīlar urdan. dā bi ╓şī bilmīm. vallā ben bilmem u tarīni.

4

Anlatan : Saffet Yücel, 55 yaş.
Derleme Yeri : Artıklı köyü-Ordu
Konusu : Anı

1 cemile abla, şimdi bazirtesi günü çarşuyè gètdük ╓mü, çarşūda e ╓bōle oturíyoḳ. selime **2** yènge, dīm. inēn nerde, dīm. sanki bilür ╓ümüş gibi. u zaman dèdi ╓ki benim inēm afırda, dèdi. **3** eve geldim. ben bilmīm, talla yèdūnü ╓ya. benim inēm afırda, dèdi. buriye geldim, ġapiye. adam **4** tallada. bu dèmiş ╓ki iki deste biçīm varīm. cemile abla, sōna bu şimdi dèdi ╓ki bā sesimi duydu, **5** ben ╓mi unu duydum, u ╓mu. inek dèdi tallī maf ╓etmiş, dèdi. gel de baḳ, hèç bī şey ġalmış ╓mı **6** tallada. anā gider, baḳarım ╓ki cemile abla, u gün aḥşama ġadar baḳ sa┬at doḳuzdan, bilür ╓ümüş **7** gibi sordum. sa┬at doḳuzdan bèşe ġadaṛ selime gelinin inē bizim talladīmiş. ben de turşu ġöycam dīn bidon aldım.

8 ḥalil, dī götümüş, dī. ḥalil ḥarmana inek getūmesini bülū ╓mü? hē, ḥalil dī, **9** götümüş dī. ben inek götū, dèmedim ╓a. ḥalil ha buriye inek getürcek, selime gelin götü dèmīcek ╓de. **10** uriye kim, biri dèdi ╓ki oriya atdı dèdi. ḥalil gèTdi, inek ġayıb ╓oldu peşinden dèdi. ḥalil inē **11** getümüş, sa┬at doḳuzda hē buríye ḥalil gètmiş, inek ġayıb ╓olmuş. inek a ╓burda taḥnalın **12** dibinden aşşā gelmiş bizim talliye. u gün sa┬at bèşe ╓ġada.

13 yōḳ, bu ╓da telefun aşdım. ben ōlīn ╓çā eve. dèdim ╓ki ḥavvī baḳmiye gidi┬ám. beni **14** arama, dīcēdim ilḥamiye. ben, dèdim, geç gelcēm, bíraz ḥavvī baḳmıya gidcem, dèdim. arama beni **15** dīcēdim. ḥaní yol baḳī bu gelmesem. sōna eve telefon çıḳardamaduḳ. me┬er ġuyu yandīmiş bu. **16** ġuyu yanda namazı filan ġılmış zaman gèşmiş, eve gelmiş. eve gelī ╓da dī ╓ki, a ╓bu dirēn **17** arḳasına varīm, dī. iki üç desde biçīm, dī. ānā gidī baḳī ╓ki inek tallada. sa┬at doḳuzdan bèşe ġadaṛ **18** bizim tallī yèmiş inek, cemile abla. fasillī toplamadım bile, bidon alīm ╓de dèdim. turşu ġöyīm **19** dèdim. bī ╓de evde var boş, iki bidon turşu ġurcām. anā bidonları eve aldım geldim ╓ki tallada **20** tek fasille ġalmamış. cemile abla, şeker fasillelerim nasīdi bilīn ╓mi, he ╓bōle.

5

Anlatan : Zarife Gedik, 54 yaş.
Derleme Yeri : Şenköy-Ordu
Konusu : Yemek Tarifleri: a) Baldıran Kavurması, b) Isırgan Yemeği, c) Sakarca Emeği, ç) Ekmek Kavurması

1 *baldıran kavurması:* baldıran var. unu baldıran olandan sōra topliyoḳ. içine pezük ╥de **2** ġatiyodum unun. unu güzēl ginelik ataşda bulġur ╥da mesela ġatiyom. ḥaşılıyem, süziyem. birāz **3** suvan ╥ïnan ġavuriyem. olï ġapama, bāl gibi yėmek.

4 *ısırgan yemeği:* sırġanı toplarduḳ. undan sōra güzel gine eve geldū an seçerük. bōle **5** ḥaşlaruḳ, süzerük. undan sōra ilisdirden gėçüriyėm unu ben. ilisdirden gėçenden sōra güzel unnan **6** yurïm, ḥaccaḳ ginelik yurïm. undan sōra tehrer top ginelik undan sōra tehrer bï ╥dā duzlïm. **7** duzïle, ġaynar suyïle ezïm. yālaş gibi büşürïm. anuḳ ╥da ġöyïm içine, sarımsaḳ ╥da ġöyïm. bal gibi **8** yė. emme gine yėmekler u ╥yėmek, ben sā sōlïm yėyenim.

9 *sakarca yemeği:* saḳarca şōlïdi. topliyoḳ saḳarcï, sökiyoḳ, paḳliyoḳ, yu┬up yėykiyoḳ. **10** undan sōra saḳarcï şōle büşürüyem ben. ḥaşlïm, dorïm, saḳarcï ġızardïm. içine ╥de ekmek dorïp **11** yımırta ġırıliye. ġızardïm unu. emme çoḳ güzel olï esgi yėmekler. şimdi yėni yėtişenner bunu **12** yėmï. gėrçek yėmï. ōle olcaḳ. unnar yėmïler. ḥaġget ōle. yėmek esgi yėmekler gine. benim gine **13** sevdūm yėmekler u yėmekler.

14 *ekmek çorbası:* ekmek çorbası yaparduḳ. gōzel çökelüklü gėne, ḥas gėnelik. misir **15** ekmē, biz una darı ekmē diyoduḳ. undan sōra gōzel gine ḥaşılıyoḳ ╥dā. sōra yālu gėne suyunu **16** bıraḳiyoduḳ. ekmē ╥de unun içine ġöyuyodum, bi ╥de ġaruşduruyodum. ġayniyodu. u zaman ġöy **17** tepsiye, yė. bal gibi yė. ekmek çorbası işde ╥u.

6

Anlatan : Muharrem KILIÇKAYA, 63 yaş.
Derleme Yeri : Teyneli köyü - Ordu
Konusu : a) Anonim Hikâye, b) Köroğlu Hikâyesi

1 şimdi deliḲannının bï denesi bï ġıza aşïk olmuş. bobası razı olmamış.

2 -boba niye razı olmuyosun?

3 -ōlum, dėmiş. bu ġızın anası bíraz yanĪş, dėmiş. gel bu işi vazgeç, dėmiş. adamın ╓da 4 bĪ ġısrā varmış. ġısrā ╓da afırda gebeymiş. afıra inĪncė baḳĪ ╓ki ġısraḳ ġulunnamış.

5 boba, dĪ ġısraḳ ġulunnamış, dĪ. bĪ ala tay var. adam u zaman gülĪ.

6 n ╓oldu boba, dĪ.

7 bobam sōlüyodu, dĪ. bunnarın dĪ sülalesi alaymíş, dĪ.

8 u zaman ġısrā sulamiye gidĪ. alĪ çėşmenin ġapısında bĪ āca bālĪ. alĪ eline bĪ Sopa. 9 başlĪ ġısrā çalmíye. ġız ╓da gelĪ çėşmiye. uşā görinci.

10 -ḥayvana niye vurĪn, suçu ne ḥayvanın yav? ḥayvanın ne suçu var ╓da vuruyosun, dėmiş.

11 -yav dėmiş. bobam sōlüyodu. bunnarın anası āca çıḳarmış. anası çıḳĪsa bu ╓da çıḳar.

* * *

12 bĪ körōlu dėnilen adam bobası bolu bėyinin şeyi, ḥızmatçısı ḥızmatçısı. mallarını, 13 atlarını baḳĪ. bir gün dĪ ╓ki bana bĪ at getü, dĪ, körōlunun bobasına. bobası kör unun. u ╓da 14 atdan, maldan çoḳ annarmış. bir at getürĪ, zayıf, amma u ġadar ḳoşuyo ╓ki. bu ne, diyo. ben atı 15 getüdüm sana, dĪ. bu at dĪ. sen bĪ sürü atdan a┬ã bunu ╓mu buldun, bana getüdün, maḳsus ╓mu 16 yapTın, dĪ. dutĪ, bunu atın zındana dĪ. zındana atdurĪ ve gözlerini de oydurup aldurĪ. gözlerini oydurĪ.

17 adam şimdi gidĪ evĪne. bĪ de ōlu var bunun. boba n ╓oldu sana, dĪ. bōle bōle yaptı ā, 18 dĪ. bolu bėyi ba┬ã bōle yapdı, dĪ. bolu bėyi bā bōle yapTdı. baba dĪ bundan nassı itiḳam aluruḳ 19 dĪ. ōlum avurdan güzel bĪ at var, gendü malımız, dĪ. şu doru atı al ╓da besle bunu, dĪ. dōru atı 20 baḳĪ, beslĪ. ġırmuzu atlara dor ╓at dėllerdi. baḳĪ, gözleri görmĪ. bĪ gün gelĪ, aḥırda baḳĪ. atı 21 şōle elĪnen bütün vücudunu yoḳlĪ bōle bōle. ōlum dĪ bu aḥırın üsdünde damla var, dĪ. niye 22 boba, dĪ. ōlum atın şeyine damla damlamış, belli atın zayıflĪndan, dĪ. bòrĪ de yapĪ. at tam bōle 23 beslenĪ. biŗ gün bōle at ġanatlanır gibi olmuş. şaḥlanmış at bōle. gelĪ çocuḳ dĪ ╓ki boba dĪ at 24 ġanatlanmış, dĪ. eyvaḥ ōlum, sōlemeseydin, dĪ. dor ╓atdan iş gėşdi, ġır ╓atı al eli┬en, dĪ. u zaman ġır 25 atı alĪ eline. ġır atı ╓da baḳĪ. unu ╓da beslĪ. tam beslĪ bōle. ōlum bin baḳĪm şu ata, dĪ. tam 26 ōlunun jökey oldūnu annĪ. ōlum tamam, dĪ. bu at sana ayit şindi, dĪ. intiḳamımı alàcaḳsın, dĪ.

27 u zaman işTe bolu bėyine zıt ╓gidĪ çocuḳ. ásás körün ōlu dĪlar ╓ya. ásas bobası kör, 28 körün ōlu. şimdi u ╓da çelimsiz bĪ adammış. ònnarın 29 sülale-

den. ayvaz iri yarı bî ölan. zıt ╓gidîlar işde bolu bèyînen. intiḳamını alacam dî. düşîlar **30** birbirilerinin peşine. intiḳamını alî bolu bèyinden.

31 şimdi gidî bi ╓şeye, ġılıç yapdurî demürçiyè. bî ╓şey var ╓îmış, demir parçası, çelik. **32** demürçiye gidî, bundan sana dî bî ġılıç yapsın ölum dî. gidî demürçünün yanına. baḳî ╓ki sāfi **33** çelik. ḥam demürden yapî ╓de demürçü, çelî. demürcü çelî gendüye bıraḳî.

34 gelî, yapdurdum boba, dî. alî eline. bî basî ġılıca. yoḴ ölum, dî. benim vèrdûm **36** demüri yapmamış bu, dî. bu benim vèrdûm demir dèyil dî. dî ╓ki u ╓zaman gidî demürçiye ḥayır, dî **36** bobamın dî benim sa ╓vèrdûm demürü yapmamışın, dî. yapdım, dî. ḥayır, dî. bobam aynı **37** demürden dèyi] bu dèdi, dî. yoḳsa aynı demürden yapmasan dî bunu ╓da al, dî. demürümü gèri vèr, dî. **38** yoḳsama bu sā bālıya mal olur dî. aynîsi getûdü demürden, çelikTen buna bî ġılıç yapî. **39** getürî. iyèyi una bî çalî ġılıca. iye çalî yüzünü. tamam ölum dî bu ġır ╓at senin, bu ġılıç senin, **40** dî. ondan sōna işde düşî bolu bèyinin peşine.

41 bolu bèyi de dā ġuvvetli, zengin bi adam. asgeri çoḳ. u adam çıḳî dālara. ama **42** itiḳamımı alâcam dî. asker peşinde bi ╓şî yapamîlar adama.

43 ben bî körōluyum dāda gezerim

44 esen rüzġallardan hille sezerim

45 demür külünK ╓ilen ġafanı ezerim

46 intiḳamımı alırım senden ...

47 şimdi bir gün bōle gideken ayvaz ╓înan, ayvazdan dā evala gidî at ╓înan bōle. yolda bi **48** süriye çatî. dî ╓ki ben körōyum, dî. buna burdan bî ġoyun vèr. adam şōle bi baḳî şōle bi **49** çelimsiz adam. ufaḳ biraz. gèt başımdan, dî. sis ╓etmî ╓dā. adam körōnu ╓da tanımî çoban. ayvaza gèt **50** dî āvu çobandan iki ġoyun isTe, dî. gidî. varî çobanın yana dî ╓ki körōlunun sā selamı var, dî, **51** senden ġoyun isTedi, dî. ne dèmek yav dî. körōlunun selamı başım üsdüne, dî. al sā üş dene **52** ġoyun, dî. gendü gidî alamî. nāmına adam gönderî nāmına üş Tane ġoyun alduri. **53** körōlunun hèḳayesi çoḳ dā, hePsi aḳlıma gelmî.

7

Anlatan : Emine Gönül, 70 yaş.
Derleme Yeri : Yaraşlı köyü - Ordu
Konusu : Masal: Gençlikte Mi Kocalıkta Mı?

1 bir avcu var ╓îmış, av yapar ╓îmış her gün. gèçincē undanmış. çocuḳlarına **2** getürürmüş. Tavşan, ġuş nèy ╓îse. unnar yèmek yapar yèllermiş. bir gün

tepede av yapmıya çıḳmış **3** depelere yuḳarı. tüfēni eline almış. bī ses gelmiş una. avcu sen bu avdan vazgeç, senin başına **4** bi ╓şī gelicek, avdan vazgeç, dėmişler.

5 gelmiş eve, ḫanımına sormuş, bōle bōle bī ses geldi bana, dėmiş, allah tarafından, **6** dėmiş. u ╓da dėmiş ╓ki gėt de ╓ki ne gelecekse gėşlikde gelsin başuma yaşlılıḳda gelmesin dė, dėmiş. **7** u ╓da seslenmiş. ne gelicēse gėşlikde gelsin dėmiş. u zaman sen bu memleketi terk ėt dėmişleŗ **8** una. u ╓da gelmiş, iki çocū varmış biri ḫanımı yüklenmiş sırtına, birini ╓de gendüsü almış eline. **9** çentelerini, bavullarını almışlaŗ, çıḳmışlaŗ yola. gitmişleŗ bī ırmān kenarına varmışlaŗ. ırmaḳdan **10** çocū gėçūmüş ġarşiye. ġoyun çobanı var ╓ımış. ġoyun yayıyomuş. ġarşıda çoçūnu ġarşuya **11** vėrmiş, teslim ėtmiş. şimdi gelmiş öbür çocū alıcaḳ, Ḳarşıya gėçicek. öbür çocūnu almış, yanı **12** ırmān yarısına varmış, düşmüş ırmān üstüne. çocū ırmaḲ ╓almış, götüŗmüş suya. adam gendüsü **13** gitmiş. ırmaḳdan ġurtulmuş, ama çocū bulamamış daḫa. unda sōna ġarşıki çocū ġoyun çoban almış gitmiş, perişan olmuşla, dālmışlaŗ yani.

14 bu çocuḳlar böyümüşler. birisi ġoyun çobanın yanında böyümüş. birisini dēmenci **15** ġurtarmış. dēmenin pendine gėtmiş çocuḳ. urda ġurtarmışlaŗ. böyümüşleŗ, asger olmuşlaŗ. asger oldū **16** ḫalde işde sen nėrelisin? senin annen boban var ╓mı? işTe şōle bōle dėrken dėmiş ╓ki benim **17** bābam avcīmiş, dėmiş. öbür ḳardeşi ānatmış. bu ġoyun çobanı böyüden anatmış. beni ġarşıya **18** gėçūmüş, ġoyun çobanına teslim ėtmiş, dėmiş. öbür ġardeşimĭ gėçürüken gözüm ╓ünen gördüm. **19** bobam ╓ĭnan ırmā düşdü, bōldular, ırmaḳda ġayboldular, dėmiş. benim kimsem yoḳ dėmiş, şindi **20** asger. öbür asger ╓de dėmiş ╓ki benüm bobam avcı ╓ĭmiş dėmiş. avcı┬ō dėllermiş, dėmiş. ben **21** ırmā düşmüşük, dėmiş. beni dėmiş bī dēmenci ġurtarmış, dėmiş. ama bobamdan ḫaberim yoḳ, **22** dėmiş. u zaman unnar birbirlerine sarılmışlaŗ, biz ġardeşik diye ġardeşler birbirini bulmuşlar.

8

Anlatan : Hatice Gönül, 68 yaş.
Derleme Yeri : Yaraşlı köyü-Ordu
Konusu : a) Genel, b) Mâniler, c)Pancar Çorbası Tarifi

1 evet vardı, şeyde şebcōnda. undan herges dilek dilerdi. yamalıḳ bālardı, gelürdü. ziyāret **2** ėderdi. mayıs yėdisinde herKes motūra binerdi. davul zurna denizde gezerdi. unnar ╓da dilek **3** dilellerdi, gezellerdi. işde her şeye ėyi dėllerdi. inanç. mart doḳuzu so┬oḳ olī işde. mart ayında mart **4** ġapıdan baḳduru, ġazma kürek yaḳduru, dėller. ben geldünü bilemiyom ama denizden atılmış. **5** köye gelmiş. annem ōle sōlerdi.

6 mani biliyom ama söliyebülür̃ m̃ĩm şindi bilmĩm ̃ki acaba. baḳĩm ne sölĩm. acuḳ gėtmesin bāri. gidiyo ̃mu ̃u?

7 gökde yıldız yüz atmış

8 mevlam nėler yaradmış

9 annesi çölden çöpden

10 ġızını elmas yaraTmış

11 gökde uçan teyāre

12 selam sõle u ̃yāre

13 benden fayda yoḳ una

14 çāre bulsun başına

15 ne yėmē sõlim. pancar çorbasını bari sõlĩm. köylü oldüma ̃göre köy çorbası büşürelim. **16** undan pancar çorbasının dibine suvanını, yāsını salçasını ġavuruşsun. suyunu **17** ġöyarsın. undan sõra pancarı ̃da yürsun yıḳarsın ġoyarsın içerisine. fasillesini, pancarını. undan sõra **18** yapiyõn. undan sõra güzēlce bişdükden sõra birāz bişdükden sõra piriç ġöyarsın. ununu ġöyarsın işde ̃u ̃ġadar.

9

Anlatan : Nazım Savaşkan, 61 yaş.
Derleme Yeri : Zafer köyü-Ordu
Konusu : Köy Ormanının Durumu

1 uḳariye ġaleTepesi dėller. ānadın ̃mı? burası, işde şu mehelliye ėneniye ġadar urdan **2** āhuriye ėneniye ġadar yāmura Tutulĩlar yolda. ānadın ̃mı? annaTdımız iş. yamalıḳ filan bālamaz **3** olular ̃mı, bālallardı. bĩ ̃de bizim şu yuḳarḳı esgi caminin yanında var ̃ıdı bĩ meşe ācı. de-ē gör bĩ **4** dáfa ̃ki bunu ėdirafından. yayliye yolları milletin urayidi. meşe evliyası dėllerdi uriye ̃de. meşe **5** evliyesi, evliye buvazı dėllerdi. ḥāletin gine evliye buvazı dėller uriye şindik. bĩ tiken dikildi. **6** tikeni ̃de devürdü yüzgar ama meşe ne ġadardı biliyo ̃musun, meşenin iki ̃buçuḳ üş metire ḳuturu **7** var ̃ıdı. ġalınnıḳ ḳuturu. burdaḳı işTe ġabiller var ̃ıdı urda. ġabilleri eşdiler gėce gündüz. kim **8** eşdü bellü olmadı ānadın ̃mı. para aradılar ġabillerde. ġalın yüzgár devürdü. bu gökömerin milleti **9** gėce gündüz, tabi bunnarın kesenek dā filan yoḳ. tabi bizim var burada. bizim ̃idi. mesela hep bu **10** mällenin ormanı var. gördün ġarşiki orman. şimdik uranın ormanı olmadündan gėce gündüz **11** unnar hep çalmayle u ̃meşi ḥarcadılar urda. işde ā ̃bu ġadasdura geldi burıya, buraları öşmediler.

12 ḥalbuki bu görüken orman bütün hep milletin tapulu mülkü. allā ╓razı olsun devetimizden ╓ki **13** milletin tapulu mülküne el ḳoydular. şindĭcek biz, mesela biz dėdūmüz zaman, bütūn milletimiz, **14** mesela esKiden dīdım ╓ki, mesela burdan burası benim ╓e, kimse kesemez burī diyoduḳ biz. **15** kimse giremīdi. bizden çekinīlardı. ben bizzat mesela şērde durīm. benim ormanıma girip ╓de biŗ dal **16** kesilmdi. şimdik ╓de gözūn görebüldū yėrde herif istedū fidannarı kesī. kimsėye bi ╓şī **17** diyemisin ╓ki. sana ╓ne dī, devletin şeyi, dī. ānadın ╓mı sana ne devletin malı, dī. çünküt milletin **18** malını, tapulu malını bende ėTdeler, öşmdiler. şindik ╓de ḥaraba üratdılar ormannarı. ḳoriyamīlar **19** kendüleri ḳoriyamīlar. millet esgiden gendü malını gendü ḳorīdi. bu keşikTen devlet buna el ḳoydu, **20** dutdu dā millet kimse kimsi şi ╓yapmī, en bēndü ācı gidī, kesī. ėndürī aşşā. ya odun yapī ya āç yapī.

AKKUŞ

10

Anlatan : Hacı Osman Altunoğlu, 60 yaş.
Derleme Yeri : Ceyhanlı köyü-Akkuş
Konusu : a) Kız Kaçırması, b) Köy İşleri, c) Hıdırellez, ç) Köye Yerleşmeleri, d) Köyde Kavga

1 ġaçurdum, önce ġaçurdum. ġaçuṛdum. başdan isTedim vėrmedi. isdedük vėrmedi. çalduḫ **2** vėrmedi. annaşduḳ, götüdük, arī bulduḳ tabí her şey yatışdı. işTe sā sola götūdüm. ormana **3** şuriye, buriye sōna annaşduḳdan sōna getūdüm tabí evüme. mābelesini filan gördüm. getüdük **4** evümüze. tabí ev ocaḳ olduḳ. çol ╓çocuḳ sayibi olduḳ. undan sōna başım bozuldu tekrar. undan **5** sōna tekrar evlendim, çocuḳ sayibi olduḳ.

beni kim bulūcaḳ urda. ırsuz ormanda. **6** kimsenin bulamīcā yėllerde gizlendüḳ. bī ġonşunun evünde gizlendüḳ. tabi bu bī **7** bu hergesin ocaḳ dātmaḳ ╓için dėyil, yuva ġurmaḳ ╓için. çol çocuḳ sayibi **8** olmaḳ ╓için olduḳ. oldu üç ōlum oldu undan, iki ġızım oldu undan. tekrar başım bozuldu. undan sōna tekrar **9** evlendük. bundan oldu allān emriylen.

ben kendü işimde **10** çalışdım. malcılıḳ, ḫalıcılıḳ, reşbellik bu işlerde çalışıyoz. malcılıḳ, inekcilik, ökücülük, ḫalıcılıḳ, ġoyun, **11** ġuzu, keçi. bu şeylerle ūraşduḳ.

alūduḳ niksar, erba┬a, aḳḳuş. aluruḳ. **12** tabi bī denesi iki dene oluṛ, iki denesi bėş dene olu. bōle çuvalūdu. ġoyun, ġuzu, keçi nėyise **13** bu şeylerle ūraşıyoruz.

alış vėrişde nassı ġonuşaḳ. **14** adamın malīna müşderi oluduḳ. ne ╓istiyoŋ? ėlli millon. ben vėrüdüm ġırḳ ╓millon misal. arī buluduḳ. aluduḳ **15** ġırḳa, ġırḳ ╓bėşe. işde bōle alış vėriş.

işTe ḫıdırel bayramlarında şeye **16** toplaşuruḳ. dėdim ╓ya tekkelere. tekkiye toplaşiyoḳ. urda bayram yaparız senede ā ōle işde. **17** ḫıdellez dėnmiş atalardan. atalardan ḫıdellez ḫıdellez gėşmiş, ben ne ╓bilīm. bilmem ╓ki. toplaşūlar senede toplaşiyolar. **18** atalarımız tā başdan atalarımızdan bėri davam ėden.

ḫızırı nerden görecēn, **19** ḫızırı nerden görek. ḫızır kimsiye görünmez. toplaşiyolar uriye. toplantu ġadın, ėrkek uriye toplaşūlar. **20** senede işde ḫıdellez bayramında urda bī ālem yapallar. gelüller, yėller, içeller. işde baḳḳallar gelü, sergü sereller filan **21** ōle bī ālem yapāllaṛ işde. doḳuzdan on, om ╓birine ġadar sürer.

* * *

22 yav bulundūmuz köye şeyden gelmişik. manas köyü dėller. ḫanı ōle dėller atalarımız. 23 niksarın, toḳadın, toḳada bālı niksar, niksarın manas köyünden gelmiş. geldük dėllerdi 24 atalarımız. yanı urdan gelmiş. işde bizim oldūmuz yère yėlleşmişler. bizim sülele urdan gelme. 25 bizim ḳöy yanı urdan gelmīmiş. çönnū urdan gelmīmiş çönlū. urdan gelmiş. sōna bizi ġale dėller, 26 uriye vėrmişler. burda bizim çolūmuz çocūmuz bu ırmā gider dėmişler. burda yaşıyamaḳ 27 dėmişler. ovanın bi ╓yėrine vėrmişler, urī ġabul ėtmemişler. gelmişler bizim oldūmuz yėllere 28 ġonmuşlar atalarımız, böyüklerimiz bizim. tabi urda ġalmışuḳ. tā eveli zamandan ḫanı yėlleşmişler. söyleller.

29 bī sınır davasından do┬oş ėdiyoḳ. maḳkemiye dúşúyoḳ. ġoyun çalmadım ╓ki ben 30 maḳkemiye dúşşem. şindi ben diyom işde dā. hi bunu niye yıḳdın, diyom. tallama niye tecavúz ėtdin, diyom. 31 dūşüyoḳ bu sefer maḳkemiye. oluyoḳ maḳkemelik. başġa n ╓olucaḳ.

32 sabaḥ ġalḳdım, gėTdim, tallamda birāz çalışdım. cumā vaḳti oldu, gėtdim cumaya. cuma 33 namazımı ġıldum. geldim evüme. evümde birāz keşişlendim, uyudum ╓muyudum. tekrar ġalḳdım. tekrar 34 işime davam ėtdim. oldu aḳşam.

* * *

35 patatis, misir, būyday, arpa, ḫalı, malcılıḫ, demin annadmışdım ╓yā, ġoyun, ġuzu, keçi bunnar. başḳa ā ╓buriye 36 getüriyoḳ, vėriyoḳ. fasille, patatis getürüp burda işde pazallıyoz.

37 on, om ╓bėş dene ācımız var ╓īdı. meyva ācımız. u meyvalı ile meyvalı ile ceyḥanlu yani müşderēdi. belki 38 otuz ġırḳ dene var ╓īdı müşderē. bizim muḳdar ġardaşım muḳdar ╓īdı. gidī iki tanesini 39 ḫanı bunnarı müşderek yapıya. hėç ḫaḳḳı olmıyannarı müşderek yapıya. hėç ḫaḳḳı olmıyannarı 40 müşderek yapıya bunnarı. yav biz ╓de ġardaşuḳ. sen bizi niye çārmadan bunnarı müşderek 41 yapıyoŋ, diye bunnarı ileri gėri yapıyoḳ. geliyom ben bundan dāvā açıyom. savciye 42 annadiyom, ġaymaḳamına annadiyom. bizim ╓de var bī ḫaġġımız, diyom. bizim ḫaġġımızı niye vėrmiyo, 43 diyom. bu meyvaları kesdümüş diyom. ḫanı u ╓da unu çārıyolar mesela. birbiri 44 aramızda annaşiyoḳ, bilmem n ╓ėdiyoḳ. işde öteki adamlara satmış oluyo meyvi┬i. 45 bizim ḫaġġımız olaraḳdan bize çārıp bizi, yani sizin de ḫaġġınız va, dėmiyo 46 bize. nėyse birāzı bize çıḳıya meyvanın, birāzını ╓da gine gendülerinin oliya. 47 ileri gėri maḳkemelik oluyoḳ. birāz ġaḳışiyoḳ. işde bōle oluyo. başġa, sōnadan arī 48 buluyoḳ, annaşiyoḳ, kötülük olmasın diyin. bōle bī dāvāmız olī. u bekdaş ╓da ben 49 sa┬a annadiyom ╓ya sunurumuzu filan yıḳıyo. niye yıḳdın dīn ileri gėri 50 yapıyoḳ. ġavġalaşiyoḳ bilmem n ╓ediyoḳ.

11

Anlatan : Hasan Çelenoğlu, 41 yaş.
Derleme yeri : Ceyhanlı köyü-Akkuş
Konusu : Askerlik Hatırası

1 bizim bölük beş Takımdan ibaretdi, ben beşinci bölün başındïdim, fazlalık vardı. **2** başġa yérde yatıyoduk. u gün ╓de nöbeççi ombaşısïm. suyumuz yödu urda. **3** geldük, yazlık sinaması vardı éytim alanını géçïnci. anĶarada ķutubunderesi, uranın ġıyında **4** asgeller dédi ╓ki tabi nöbeççi ombaşısïdim. Ķomutanım gidelim şurdan matıralarımızı **5** dolduralım, dédiler. gidin doldurun dédim. sõna bunnarı saldım. ben yolda┬im. sö┬ôd ╓āşları **6** var sinamanın önde. herkes matırasını dolduran yola çıķıyo. küt bizim bimbaşı **7** gelür. süleyman eş diye birisi vardı. çorum sunġurludanmış, çoķ sert birisïdi, tanımiyen **8** yödu. durdu ayāmın önde. dédi, ne ╓u õle? dédim ķomutanım bõle bõle, yuķarıda suyumuz **9** yoķ. asgellere su alduriyom. bu şegilde ╓mi ulan dér baŋa bu. tek elïnen dayaķ. cipin **10** arķası şey. ġapısı yödu. baŋa vurmiye. ben şimdi ekmek çantası vardı arķamda. baŋa, **11** ben arķamı döndüm acımasın dïne. sõna asgeller gördü. asgeller kendilïnden yola çıķdı. **12** gördüler vaziyeti hèş ben unnara sizin yüzüzden dõldüm bile démedim. kendileri tam dörtlü **13** oldular. tam bï iştimaya ben uyġun adım bile vérmedim. u şegilde gétdük. undan sõna **14** yataķ yérimize bıraķduķ. yémekĥaniye varduķ yémē alduķ. mutfā gétdük işde. bõle olay **15** oldu başımızdan géşdi yani.

12

Anlatan : Abdullah Gülmez, 62 yaş.
Derleme Yeri : Çaldere köyü-Akkuş
Konusu : a) Kırkkızlar Efsanesi, b) Geyikkoşan Dede Efsanesi

1 bizim duydümuza göre burda ķırķġızları ķatletmişler. uriye ╓de işde ķúllemişler yani. işde **2** bu seferibillikden önce ╓mïdi artuķ sõna ╓mïdi urasını biz bilemiyoķ.

* * *

3 géyik ġoşarmış. bütün işlerini unnan gördürür ╓ümüş. ĥani bizim duyduķlarımıza göre. **4** bir gün géyikler ācı getürmüş. u géce ġaybolur gidermiş zaten. ķarısına sõlemez ╓ïmiş. **5** neriye gétdünü, şindi saķın peşimden bakma diye. veyaĥut ╓da benim gürültümü duydün zaman **6** bakma diye temmek édermiş. bï gün bakmış ĥanımı, āş getümüş géyikler. u ĥanımının **7** gözü kör olmuş. allah gözünü kör ╓étsin, démiş. undan sõna daĥa u géyikler ╓ïnen **8** görüşmemiş adam. şimdi faķat evliya urda şindi hasdalar filan toplaşullar, çaput

filan **9** bālallar. gėne var bi yėrde baş ārısī ╓için var. u ╓da çaldere köyünde. u ╓da evliye. **10** unun gėyikle ilgisi yok ╓da faḳat mezerinin ╓de kim oldūnu bilen yoḳ. ama öbür adamın **11** belli. canım işde baş ╓ārısī ╓için ėyi sayallar. tadavı olduḳ, diyolar. sara dutanı.

13

Anlatan : Fazlı Kurt, 58 yaş.
Derleme Yeri : Düğencili köyü-Akkuş
Konusu : a) Talışmalan Evliyası ve Evliyaya Bağlı Pratikler,
b) Danişmend Gazi

1 bu evliyā, ḥacam bu evliyaya şindik buriye gelūkene bī yaḥut bī ġan aḳıdıcaḳsın **2** burda. undan ╓sōna geldūn gibi bī ġan aḳıdacaḳsın. derdimi, belamı al allahım, dīcaḳsın **3** burda. yani īrdemīceksin tekkī. birisi īrdedi bunu. undan sōna adamı gėce **4** yatamamış. gine geldi, burī ziyaret ėtdi. undan sōna ėyi oldu adam.

bu işde gėyik ġoşar ╓īmış. **5** gėyik ġoşmuş. ġarısına filan dėmiş. aman dışarī gözlemen, dėmiş. ben, dėmiş, filan yėrden **6** filan bi ╓ṢĪ yapīcam. bunu dėmiş. undan sōna gözetlemem beni dėmiş. boyunduruḳ filan **7** ġırdurursun, dėmiş. gėyikler ġaşmışlar. bi ġadın gözlemiş pencereden. boyundurū ġırmış

* * *

8 gėyikler ġaşmış. undan sōna dā ╓da dutamamışlar. burası gėyik durā ġalmış unun **9** şeyinden. undan sōna buriye işde türbesini bōriye ġoydurmuş ╓u. burī ╓de yapu **10** yapmış. şindik yapusı ġalmamış başġa. millet çol çocuḳ işde yaḳıyalar. dört **11** tarafından. unun ╓ūçun ġalmamış daşlar. durī ōlece. burda cüvher yīceksin. undan ╓sōna **12** irdememek lāzım. başından, mesela başın ariya. burdan saşların alıcaḳsın bōle, āvuriye **13** şey ╓ėdiceksin. mesela cemberin var. Ḳadının cemberi var. uriye asācaḳsın. urda ġalur. **14** unun inşallah. allah böyükdür. unun derdi ōrda ġalur. u dert ╓de una gelmez. **15** gülüfalaynen üş defa dönmek ilazım. gülüfallaynen üş defa dönüceksin.

* * *

16 melik ╓ġaziye gėtdim. vallaha ḥocam undan ḥabarım yoḳ. aḳrabalī var ╓mudur, undan **17** ḥabarım yoḳ. yalūz gėyik, bu gėyikdurā urası melik ġazi. undan ╓sōna melik ╓ġaziye **18** çocū olmiyen gidiya. urda bėşik var. bėşi ürgiliya. undan sōna çocū oliya. yani boş **19** bėşik var ╓urda. bu köyün esgi ismi danışman ╓īmış. danışman, sōnadan **20** talışmālā dėmişler. undan sōna düvencülü daḳmışlar ismini. danışman var ╓īmış **21** burda esgiden. çoḳ es-

Kiden danışman var ˠīmış. adamın adı danışman ımış. yanı he. **22** ileşbellik yapar ˠīmış. böyle şeyler, buydallar filan arpalar marpalar yapar ˠīmış. **23** tüccar ˠīmış burda. gendüsü yapar gendüsü satar ˠīmış.

14

Anlatan : Ali Erler, 48 yaş.
Derleme Yeri : Gökçebayır köyü-Akkuş
Konusu : Genel

1 ve tanışdık. dur bakak geliyok uriye dōru ve tanışdık. dėdiler ˠki arkadaş biz senin **2** soppeti┬en geldük. yav ḥocalarım beni sōdürüsüz diye ġonuşdum. yav, hē u arada **3** dėdiler ˠki sen sōmedin ˠyā. yav sōme kelimesi gelīnce bırak sen ḥocayı ḥacıyı. makkemede **4** bile sōyō ġoc ˠali. bu bī alışġannık ˠda dėyil, üşüklük kelimesi ėtdük biz. arkadaşlar **5** ġaşuk işi ˠmi yapıyōsüz yoḳsa efendim bardak işi ˠmi olācak. yav biz bardak ˠişi yapacāz, **6** çay içecēz. nası oldu yav. iş yēnnik oldu. vallā biz ōle arzu ėdiyok. **7** gelinimi getümemişin. biz sōna gelinīnen de **8** gelücuk allah izin vėrüse diye.

arkadaşımızın, arkadaşım **9** sanke bizim tuvaliti bedava bulmuş gibi tuvalete gidesi geldi, dėdim. öbür ḥocam, dėdim, **10** ḥocam buyurun gėtdi, dėdim. hemen şu aklıma geldi, dėdim. aynī bōle mısafırım geldi. **11** benim tuvaleti bēnmedi. unu, çıkdım, n ˠoldu? yav annadım hemen. tamam efendim, **12** şu ġoyunnarın malların gėri tarafında bī tuvalet var. biz misafilleri buriye bazen **13** oluyo ˠda uruye, gėtdim, gönderdim. eline bī su ġabı vėrdim. ābīmin ˠde köpekleri **14** çökīnci su ġabīnen pontul elinde yola çıkdı. mukdar, mukdar. amna osurīm senin mukdarīn **15** lan, ne ˠmukdarı, sıçsana uriye diye bārdım buna.

ḥocama bunu annadamadım. **16** hemen aklıma geldi, dėdim. bōle bī macaralı bī soḥbet misafirimiz oldu ˠki ben ˠde ḥayrat ėtdim.

undan indük **17** aşşāya, çay ācının dibine. ḥocam bana esgi gėşmişlerden ānatdı. ḳaleden maleden ḥani. zatdan ˠda manzara. **18** dünyaya niye gelmüşük. bi ˠşīler áreşdürip bi ˠşīler yaradip. ġaraġuş deresi maraġuş deresi. ḥocam, ġaraġuş deresinin **19** amna ˠosürum işde. burası tifi deresi. ġale bura lan.

sobbet **20** ėderkene ḥocam dėdi ˠki efendim öbür ḥocam ˠda çok sobbeti sever. gelsin. unun ˠda götü böyümüş. **21** tezbere işīp de gelmedi ḥani. en sonunda çayı duyīncekin bedava çay artuk. bedava ˠmı **22** sayar, hōdüş ˠmü? geldi çok sā olsun. şindi ˠde yanımızda içiyoruz. çayımızı içiyok.

15

Anlatan : Hüseyin Yıldırım, 44 yaş.
Derleme yeri : Külekçili köyü-Akkuş
Konusu : Hıdırellez

1 gėtdim. gördümüz şöle olī. millet ḫani ḫıdellez, bayram ėdīlar. bī gün önce işde **2** ḫazıllīmız şu olī işde. abrul ayının yirmisinde filan olī işde. mayıs ayı olī he. mayıs oliya. **3** üş gün yapallar, üş gün. bī gün birine toplaşullar, bī gün öbürüne toplaşullaŗ. bī **4** gün dā öbürüne toplaşullaŗ. toplaşullaŗ, bayram yapallaŗ.

5 yav ali ╓bāşı diller. bī de çavdar köyü var ╓īdı. uriye toplaşuduḳ. bī de bömalıḳ var. uriye **6** toplaşuduḳ işde esgiden şindi ╓dā pek toplaşan ╓da yoḳ.

7 urda ╓da ne yapücüḳ işde. millet toplaşū, undan ╓sōna evünden bī yėmek memek getüren olusa yėr ╓mėr durur. döner **8** evlerine gelür. dā başġa bi ╓şī yoḳ hiş. yoḳ başġa hėş bī ēlence olmaz. **8** yoḳ ōle bi ╓şī olmaz. ōle bi ╓şī olmaz hėç. herges namusīnen gėder, oturur, yėr gelür.

16

Anlatan : Kamil Çöpoğlu, 52 yaş.
Derleme Yeri : Külekçili köyü- Akkuş
Konusu : a) Buğday Çöreği Tarifi, b) Köye Gelişleri, c) Mahkeme Hatıraları

1 şindi buydarı dabi ḫaliyle dėmende üyŭdüller. unu getürüller. ġadun unu yüruŗ gözēl ginelik. **2** öndan ╓sōna ḫanı ġatlar, yālar ḫanı. ġatlar unu yālar. undan sōna evelü odun bol ╓ūdu. una **3** ataşı çoḳ yaḳallardı. unu ġızduḳdan sōna altına daş, üsdüne ╓de gine şey yapallar. pancar yėlē **4** döşellerdi. unu urda bişerdi. ġızarūdu. alūdun. ò ġada şerefli olūdu. aladuḳ.

* * *

5 dedemler niksarın depe┬āşlar köyü dīlar urdan gelme. hē u ╓köyden gelmīk. bilmiyom. **6** unu bilmiyom. yalnız yėni bu sıralarda sōleniyo ╓bu. bize mollanōgil dėller. hē ōle **7** dėller. mollōlugil dėller aslında. hē ōle. nasıļ dėdin? yōḳ. bizim urda yoḳ. yaḳın **8** köylerde ╓de ceyhanlıda var bī ḳurtġōcān hüsnü dėller. ḳurtġōcān hüsnü diyolar. unun **9** ḫaġġında başġa bi ╓şī annadan yoḳ şimdi. yoḳ, ōle bi ╓şī yoḳ.

külekçülünün içinde **10** arif isminde bi adamın evü hèş bi ╓şĩ ġurtarmadan, zor ╓ünan bi cannarını ġurtardılar. **11** unun evü yandı. sa┬at işde Sabaḥın bèşinde hèş bi ╓şĩ ġurtarmadan u evün adamı gètdi işTe.

unun ╓için **12** düşdü, sõna yol davasından düşdü. unnardan düşdüm işTe. yol aşduruyoduḳ. **13** unu maḳḳemiye vèrdiler. ḥani dozerciye yol aşdumuşduḳ. una ╓da muḳdarımız razı **14** olmadı. başġa arḳadaşlar ╓da dèsdekledi unu. maḳḳemiye gètdi işTe.

17

Anlatan : İsmail Çöpoğlu, 50 yaş.
Derleme Yeri : Meyvalı köyü-Akkuş
Konusu : a) Mahkeme Hatırası, b) Mart Dokuzu, c) Yılsırtı, d) Ay İsimleri

1 başımızdan heş ╓bĩ olay gèşmedi ãbi. õle ╓bĩ olay gèşmedi. maḳḳeme oluyor. olmuş bĩ **2** maḳḳeme. bi ╓vatandaş ╓ĩnan birĩnen bĩ talla davamız ╓oldu. tapusu benim dedelerden ╓ĩdi. **3** sõna maḳḳemiye gèt gel gèt gel. maḳḳemede ġazanduḳ. ḥaḳim dèdi, malı almışın ╓da **4** yĩları almamışın, dèdi. gèt dèdi adamı ırazı èt. u ╓da beni ırazı ètti. annaşduḳ çıḳduḳ. **5** ikinci bĩ maḳḳemede adam sèl sularını ġapıma bãladı. ben ╓de ġaymaḳamı keşifÇi **6** getüdüm. u ╓da maḳḳemelik. dávam èdip gidiyoḳ işde.

* * *

mart doḳuzundan sõna **7** bizim urda zebzelere devam èdeller. fasille, buydal, buydalı zatdı güzlek ekiyoḳ ╓da, bu **8** ḥanı zepze güzlek yapallar yani baḥar zebzelerini. esgiden dedelerimizde var ╓ĩdı. dana **9** getürüllerdi, ġoş getürüllerdi, öküz getürüllerdi. yılbaşında getürüller. mart doḳuzunda **10** dèyil. yılbaşı dèller ḥani. yıl èyi gelsin diyin öküz, ġoç, ġoyun, dana bi ╓şĩler getürüller èr Sabãnan. **11** şindi u ╓da ╓yoḳ. sen ╓de sensin, ben ╓de ╓ben.

* * *

12 birinci yılbaşı giriyo ╓ya, zemer. birinci ay yani. birinci aya yılbaşı dèller bizde. ilk başında **13** evet. evet, yılsırtı diyolar. şindi yılbaşında mesela sen benim uriye gelüsün. işin ilellemez. yav **14** bu adam bu sene bizim uriye geldi işim ilellemedi, dèrük. õle bĩ arḳadaş gelür. bu **15** sene ╓dã güzel ileller. ya allah razı olsun, benim bu sene işim ilelledi, dèrim. benim uriye **16** bu ╓sene birisi bĩ geldi. hèc ╓ummadün adam. işim ilellemedi. boyna tersine gidĩ. **17** esgiden ╓de boyna ileri giderdi.

* * *

18 zemerden sōna ikinci ay gelī. üçüncü ay gelü. unnarı saydūmuz yoḳ yanı. özel bī **19** günü yoḳ. abrul bèşini yav ikinci ay. üçüncü ay, dördüncü ay, bèşinci ay. gücük, mart, **20** evet diyoḳ. zemeri, gücük, mart, abrul, mayıs, ḥazıran, tammuz, āsus yanı ġasım **21** ayı āsūs ┌ya. ekim işte ōle. sayoduḳ. yılbaşına ġadar. ġaraī┬ş ayı dėller on ┌ikinci aya. **22** ōle sayaruḳ. ġaraī┬ş ayı dėller. sonbaḥar yanı sonbaḥar.

18

Anlatan : Selahattin Çolanoğlu, 42 yaş.
Derleme Yeri : Meyvalı köyü-Akkuş
Konusu : Mahkeme Hatırası

1 şindi bī arḳadaş gėtmişler, ḥani bī yėrden otlaḳ almış. ḥanı aynı olayı sōlüyom ben. **2** otlaḳ almış. bī arḳadaşın birisine dėmiş ┌ki arḳadaş sen buriye gelme. undan sōna buriye sen **3** hėç yaḳlaşma. ben alīm buri┬i. sonunda adam almamış öbür satıcı adam tekrar ┌u **4** istiyen adama vėrmiş. u öbürü olmīnci bunnar bu ┌sefer ḥayvanını otladiyodu ve **5** otlaḳ yėrīdi. undan sōna otlanuḳana sen niye geldin dėdi ġarşı taraf. sen gelmicekdin **6** ḥanı benim evüme yaḳın ┌īdı falan. u ┌da dėdi yav, ben geldim, ḥani param ┌īnan **7** aldım burī. e┬er sen almaḳ istersen ben bıraḳīm, sen al, dėdi. u arada bī mücadele yapdılar. **8** öbür taraf ┌da zorlatdı. u ┌da birāz ileri gėri u ┌da zorlatdı. birbirileri arasında başladılar bī **9** munaḳāşiye. u urada işde bī dōş çıḳdı ve b ┌olay yapdılar. undan sōna tabi maḳḳemelik **10** oldular. üraşdılar bōle. tabi çeşitli şeyler birbirine söyledi. terbiyesizdür, işde bilmem **11** nėyidi lafları olmuşdur. hē illa ┌ki. allah belānı vėrsin, bilmem ┌ne ┌rde.

19

Anlatan : Şevki Ayyıldızoğlu, 60 yaş.
Derleme Yeri : Salman nahiyesi-Akkuş
Konusu : Beşikçilik

1 şimdi bèşikcilik önce ormandaḳı ġavaḳdan yanī bu zıra┬at ġavā dėyil ┌de orman **2** ġavāndan. ġavānı gidersin, ġava┬ī kesersin, efendime, bir metre boyunda tomururuz. tekrar **3** unu çelīne yararız. efendime, acın ḳòturuna göre ayın dörT dane çıḳar. sekiS tane **4** çıġar. böyle çelīne depesine aşşā yarıyoḳ. çelīne dėyince annarsın. tekrar bunu getürürüz. **5** eve ġara ġabunu ayururuz ormanda tabī. eve getürürüz. bunu ḳoy evlerinde ataş yani **6** ocaḳ ya unu ġuruduruz. evün ınsıcanda tavana ġoruz. gendü ḥaliyle ġurur. **7** ġuruduḳdan sōra

bunu aluruz keserle yonarız. efendime, bunu oḳlavu şeklinde **8** yanı yonaruḳ. undun sōna bunun dezġā var āşdan. dezġā ╓da cızabülüsün.

şimdi **9** efendim, şimdi bu bōle amma bunu şimdi şurasında şey vardur. bunun bī balıḳ şeklinde **10** gōbek vardur. bunun şimdi tekrar üzerinde fortuḳ diye bī şey vardur. yanı seyyar **11** gezer. uzun çekersin, ġısa çegersin, efendime, şu ╓da ḥortuḳ diyebülürürüz yani. bunun **12** ucunda şu demür, şimdi şu şekil, baḳ şu ḥortuḳ dėnilen şeyin ucunda demür var. **13** bu iki demürün arasına bu bėşik ācını ġoruz. sıḳışdüruz. ḥortū sürerüz. çaḳarız **14** gėri. şey, çivisi vardur. çaḳarız. u, urada sıḳuşur. tekrar bu keman çalduḳları gibi yay **15** vardur. aynı bóle keman çekdükleri gibi undan yay vardur. unu ╓da kendürden bökme **16** ip vardur. ipi şu vaziyetde āca daḳarız. bunu bōle éTdükce yanı ip gezeler, āc **17** döner, tekrar ḥardı vardur. mesela ne ╓şegil tarif ėdim, āzı ennü yanı şōle ╓da ḥardısı **18** dėniy, demürden diyelüm yav.

ucu helbet yuḥa **19** kesgen. burdan dutarsın bunu āca vėrdün ╓mü ḥattır ḥattır düzler çeger. tekrar çam ╓saḳızı, **20** bu çam ācından saḳız aḳar. u saḳızı toplarız, ġuruduruḳ. u ġurumuşdur, unu **21** ezerüz. dūḳanlardan boyası vardur. unun ġırmuzu toz boya rengine göre ḥanġıysa **22** mavi, yėşil, ġırmuzu.

u saġızı un gibi ezeriz. ġaynar suya ġōyarız. **23** unu aynı buġdar unu ḥamur gibi olur. böyle yürüruz elimizde. bī yėre toplanur. unun **24** içine yėterine göre ḥanġı rekden yapıcāsan ġırmuzu, mavi, yėşil, nėyise saru. **25** u ╓cıns boyadan şeyle bir çay ġaşū boya ġōyarız. yėterine göre unu bōyüklükde gilik **26** yaparız. yani. boya gilī dėller. yani ekmekden ╓de olur gilik ╓ya, unu yaparız. tekrar **27** ōle ācı düzledükden gėriye boyī cinsine göre āç döndükce saġız ėrir. bėşīn ācına sıvaşur. **28** yani bōle unu boyarız. tabi ölçüsü vardur. unu ölçeriz, nışannarız pergel ╓īnen. tekrar **29** maḳtabı vardur. gine u keman gibi yay ╓īnan deleriz. maḳtab ╓īnan bunu çatar **30** yaparız bōle. olur bėşik.

20

Anlatan : Kadir Gök, 54 yaş.
Derleme Yeri : Salman nahiyesi-Akkuş
Konusu : a) Hıdırellez, b) Çoban Efsanesi

1 ġademe ġademe bu bī toplantı yapıyalar. mesela nisan ayının yirmisinde panayır **2** yapıyalar. yiyalar, içiyallar. efendim üç gün çıḳiyalar, geziyalar, yiyalar, içiyalar. āşam ╓cā **3** evlerine geliyalar. sōna bu lev ╓oldu. gine olmıyan yėller ╓de var. gine olmıyan **4** yėller ╓de var. bu esas ġızılbaş işi dėller ╓de ġızılbaş dėyilük. u bī usul. bunu yapmıyan **5** yėr ╓de var yapan yėr ╓de var. ā bizim ā şu görikī burdan. u hüdüdümüze. arada bī **6** ḥıdırellez depesi dėl-

ler ┌ǐdi. uriye gelǐller ┌ǐdi, çıḳallar ┌ǐdı. üç gün üç gėce yėller, 7 içellerdi. memuru ┌da geliyodu, sivli ┌de gelüyodu. her yėrden gelüllerdi.

yapallar. 8 işde at yarışı senin atın ┌ėyi olursa bāşiş alır, una bǐ bāşiş vėrüller. bėş ┌on at çıḳar, ḥalḳ 9 bōle iki gėçelü durur. kimin atı ileri gėşdǐse una bǐ memur tayin ėdeller. filan baş aldı, 10 dėller. baş ┌altı aldı, dėller. bu bōledir. güleş yapan yėr ┌de var. at ┌işi güleşe uymiya. güleş yapan ┌da oluyor.

yımırta 11 bayramı dėller, u yımırta dōşü bā çol ┌çocuḳ işi. ḥıdırellezde yani yımırta dōşü 12 yapallar. yımırta getürüller gelükene. yėrler içeller, meze yapallar, ortıya ġollar. ġırılan 13 adam ġırana yımırtǐ vėrür. bǐ alış vėriş gibi.

* * *

niḥatın bǐ 14 çobanı var ┌ǐmış. bizden ilerceleri bunnar. bunnar bi dērmen daşına gidǐlar. dērmen 15 daşını ┌da, ulubeylüsüz bilürsüz. sizin ┌de su dērmenleriz daşı şimdi millet topaşǐ getümiye. o ┌çoban diye ┌ki bu sefer, sen diya gėri durun lan diye. ne ┌var? daşı yüliycām ben. lan 16 sen delürdün ┌mü? para vėrdük, un üyüdicēz dērmende. ġarışman, dǐ. daşı bǐ ġurtarǐ, daş yuvalannǐ, efendim gelǐ, 17 dērmenin öninde durǐ.

18 demek ┌ki bu çoban yėtǐmiş undan ┌sōna tekrar bǐ oluḳ yapıyǐlar. dērmen olū. şu adamı 19 getirek, dǐlar yav. bu çoban geliye şimdik, ġarışman, dǐ, olū bǐ ġutarǐ, oluḳ ┌da dēmenin 20 boynunda ġalǐ. u ┌zaman annıyolar u çocūn yėtük oldūnu. burası boş de┬el, dǐlar. burada 21 diyeler para sōlǐlardı. esgiden yaturlardan nėrde yatur varsa gidip ėşiyilerdi. aġġuşdan bunu 22 sökmiye geliye birisi. ḥocōlu dursun dėllerdi, u ┌da içinde. uriye varıncı bunnarın bı 23 uyḳusu gelǐ, diya ┌ki siz nėre gidiyōsuz lan, diye geliye birisi. u çoban 24 u ┌yaturun yanında ėrişmiş. ġabisdanı biz dǐlar bōle para ariyoḳ, dǐlár. burada para 25 var ┌ǐmış. bu evliyėyi sökücük, dǐlar. aḳ saḥallu adam gelǐ u ┌zaman, toḳadı ┌vėrdim ┌mi 26 seni ırmā atarım. ḥadi siKdir ┌ol baḳalım, diyolar. ġaybol burdan lan eşşōlu 27 eşşek, dǐ. la herif bǐ yol uyanǐ ┌ki arḳadaşlarına, lan bǐ şey gördünüz ┌mü? yoḳ. aġa 28 ben gidiyem, dǐ. burada adam bizi, dǐ, bi toḳatda deriye indürücēni sōledi. 29 anıyolar o zaman sahipli oldūnu. adamlar ġaçǐ ┌urdan.

AYBASTI

21

Anlatan : Kırk beş yaşlarında bir bayan.
Derleme Yeri : Alacalar köyü-Aybastı
Konusu : Genel

1 şindi ileri gėdecēmişīn, gėdīnci sola dönücēmişīn. sola. ilerde varīnci sorar diyōlar. oķulun **2** yandan dönüceksin. gėdinci sola dönüceksin. şu oķulun yandan dönücēmişin. u yėni yol variya ╓mı **3** uruye? tā evün yana variye ╓mi? varīnci na ╓gada ġaliye, na ╓gada? ēpī ╓de **4** ġalurmuş necati bėy. şeye, ēpī ġalurmuş, yola. arīu yörümiye ġānētin var ╓īsa urī sen **5** bülüsün yavrum. bi ╓şī dėyil. teki nerde dėdin sen? dartdīz bunnarı dėyil ╓mi? u adamınķı **6** ḥana? bunnarda ġaruşuķluķ olmuş. şurda yarma var ╓mı, u adamın ╓dā, mazur **7** adamın? ince ip ╓īnen bāladım, dėdi ġadın emme. ceyrannı, ceyrannan çalışiye. üsdündīse **8** ça┬ar yörü yavrum. araba gelecek şindi, arabīnen giderim. siz ḥapana gėçicek ╓misīz? **9** ḥapandan gėdiyosuz işTe. siz gelüken aşşādan uķarı gelmişsīzdür. yörü yavrum, annēn **10** çār yörü. alacalar, aybasdiye bālı. annesine çārmiye gidī. fındīnan, ġurbetde **11** be ╓yavrum. fındıķlardan ne ╓olācaķ. az bi ╓şī oliye. mısır yapiyoķ. gölköyden uķarı gėdceksiz. **12** siz niye bōle ḥocam, devletde ╓mi görevlisīz? sen nerde ġörev yapıyōsun. sivas ╓da **13** çoķ şey he ╓mi, ġaruşuķ bi ╓yėr.

22

Anlatan : Dursun Günyeli, 53 yaş.
Derleme Yeri : Çakırlı Mahallesi-Aybastı
Konusu : a) Köyün Problemleri, b) Melik Danişmend Gazi

1 köylīk, ileşberük. çaķıllı mālesindenim. burası köydü önceden. baladiye ġuruldū ╓zaman aybasdiye, **2** nufusu az oldūndan bize uralara dahil ėtdiler. faķat bizim dört ╓yüz ╓ėlli, çaķıllının dört **3** yüz ╓ėlli nufusu var. hē dört ╓yüz ╓ėlli ḥane. nufusunun ġaç oldūnu bilemiyom yani. köyümüzün **4** problemleri, unnarı önce şeberin çaķıllı mevkīnin suyu yoķ. susuzluķdan çoķ ḥalimiz var. **5** var çevrede su ╓da yani. ilgilenen yoķ yani. hē ilgilenen yoķ. biz ╓de kendü gücümüz ╓ūnen **6** yapamıyoķ. nası gelebülür efendim. aybasdı bize bıraz yardımcı olsa ġolay ḥalde **7** geliyo. yaylada çoķ ġaynaķlar var yanı. su ġaynaķları var yanı. faġat bütciye zararı olur **8** diye yardımcı olmuyolar yanı. yardımcı olmuyolar. ġaynaķların ismi yaylada. yaylanın **9** altında üş dört dene ġaynaķ var. şindi az çoķ bī su geliyo ╓da yanı ilave yoķ. borular **10** patliyo, kesiyolar.

efendim her şeyde yanı bāmsızlıḳdan su gelmiyo yanı. nufusumuz **11** ġalabalıḳ. biz aybasdiye dahilik emme burası bī ġasaba gibi **12** yėr yanı şū ┌anda.

* * *

13 melik ġazi ile duyduḳlarımız bu. mubarek savaş zamanında yaralanmış. u ┌arada yani artū nerden **14** uşdīse geliyō köplüderesine. köplüderesinde, urda bī ġonaḳliyo. uriye ġanı aḳıyo. ġānı aḳdı ┌mīdi **15** u zıyaratḥane yani milletce artu anılıyo urda. ḥālā gine anılıyo. ziyaret ėderiz biz urī. **16** evet undan sōna başġa bī yėre varıyō. urdan ┌da niksara varıyā. niksarda yani urda mubarek **17** yatıyō. benim bildūm bu ġadara. başġa bilemiyom.

23

Anlatan : Temel Erikli, 45 yaş.
Derleme Yeri : Çakırlı Mahallesi-Aybastı
Konusu : Sandıkçılık

1 māzemelerini aybasdıdan, niksardan temin ėdiyoḳ yani. gėTdümüz yėllerden. dā **2** u ┌tattalarını aybasdının mıntıġasından temin ėdiyoḳ. önce ācı alıyoḳ. sōna bişdiriyoḳ atalyede. **3** ceviz ācı, başġa ġayın ācından ┌da oluyō ┌da yapmıyoḳ yani. yani dutulan bī cevüz ācı. **4** cevüz ācından başġa āc dutulmī yani. cevüz ācının cilānması, işlenmesi ġoláy. yani şey **5** gūzel dā ötekilerden. çam bī de ġayın ācı. ġayın ācının ┌da dutulmadū ┌uçun yapmī **6** yani. u bī çam, tut, kesdane, unnar biraz gevşek olī. bu bizim yapdūmuz işde. undan **7** sōna getürüp buriye çapliyoḳ. ḥayli bī zaman duriye. üç ┌ay dör ┌ay. undan sōna **8** ġuruduyoḳ dışarda.

önceden el ḥızarīnen biçiyolardı. önceki **9** zamannnarda. bizim zamanımızda dėyil ┌de el ḥızarīnen biçilip yapılıyodu yani. şimdi **10** atalyada bişdüriyoḳ, getürüyoḳ. bōle çaplıyoḳ bunu. üç ay felan durduḳdan sōna ā ┌bunun **11** beyazı, siyā bir oluyå yani. hē üç ay bekletmek gerekiyå. undan sōna tekrar gúneşe **12** çıḳardiyoḳ, ġuruduyoḳ. ġuruduḳdan sōna yapıyoḳ. güneşde ġuruduyoḳ. undan sōra işde **13** işliyoḳ. işde işler ḥale geliya. yapıyoḳ. yapduḳdan sōra işde pergel, cila, bişiler oliya **14** yani. undan sōra alıyoḳ içeri. pulanyīnen şōle el pulanyasīnen ġıyliyoḳ. ġıyladuḳdan sōna ┌da **15** dutġal, ısıcaḳ dutġal ┌īnan ekliyoḳ bunu. birbirine ekliyoḳ. ekledükden sōra ┌da bu işler **16** ḥale geliya. undan ┌sōra işliyoḳ işde. kesiyoḳ, çaḳiyoḳ. dişlerin arasını açıyoḳ burda. unu **17** şindi bu bī tattī şunu kesiyom şōle. şeyler urda dişlerini kesiyom. hē, diş açıyoḳ. neriye **18** ġėtdi u mesela, a ┌u dışardā, tattī vėrsene. ġaynatdūmu vėr. undan sōna ġolanını alıyoḳ **19** bōle. unīnen alıyoḳ yanı. bōle şeylerini bu birbirine dek. bu ari ┌de bunūnan boşluḳ **20** ġaldı, burī dolduruyoḳ yani. şōle

işaretledim ben. bu ariye şē ‖rédiyoḳ, diş kesiyoḳ. **21** direk çivînen çaḳmiyoḳ. baḳ sen şimdi, şöle bî işaret, bu kesgü, demür. bunun **22** aralarını zimin ‖înen açıyom. zimin ‖înen açduḳdan sōna, ā ‖bu zimin ‖înen ince **23** zimin bunu işaretledükden sōna u şeyleri aralarını açıyom unun. bunu ‖da oturduyom **24** yani uriye. bu çiviler buriye dek geliya. şimdi baḳ. a ‖bunnarı bōle işaretliyom. **25** işaretledükden sōna bu kesiyom, açıyom aralarını bu, buriye yélleşdüriyom.

26 bu ön yüzü, bura. bu ön tattası dėniyo buna. bu başlıḳ yani. baş taḳdaları. iki tane olū. iki tane **27** döner. bî ‖de dip ġapaḳ olîya. ġapā ‖da burdan şimdi bu ġapaḳ eki zaten. bunu başa gelen **28** yélleri burdan kesiyom. burdan aşşā kesiyom bōle. ġapaḳ tattasını ‖da kesiyom. bunu **29** alışduriyom. arḳiye menteşeleri, buriye darānı, a ‖şuriye kilidini çaḳıyom. yani āşdan daraḳ yapıyom. **30** dutmaḳ ‖üçun ġapānan uyanna buyanna sapınmaḳ ‖üçun. undan ‖sōna bunun bî yapılmış ḥalá getiriyom. **31** macunnuyom. macun ‖ünan dutġalladuḳdan sōna şe ‖yapıyom. ġuriya macunu. ġuruduḳdan **32** sōna perde vuruyom. sōna zımpara vuruyom. zımparadan sōna ‖da cilāsını vuruyom. **33** bitiye yani. her şey bitiχe

34 u elēnen bunnara toz eliyom burda. bu delükleri doldurmaḳ üçün. çivi delükleri dutġal ‖înan **35** doldurmaḳ ‖üçün ısıcaḳ dutġal ‖înan macun yapıyom buna. unun ḥızar talaşînen bu delükleri **36** dolduruyom yani. bilinmez ḥale getürüyom. hē, bilinmez ḥale getürüyom. u zimin, şu ḥızar **37** yani yonġa ḥızarı, el ḥızarı. şu ayaḳ zimini. ondan sōna işde bu torna, dörpü, ufaḳ kilit **38** zimini. dėsTere, bunūnan kilit yéllerini açîχim. yani zimin ḥā. şurdan delük delîm **39** tornînen. urdan bunun ücînen anaḳtarın giricē yėri yapiyom. şu el pulanyası. bî ‖de irendem var **40** burada, ceryannı irende.

41 hèç ōle bi ‖şî yoḳ. işTe bōle yapıp yatıp gėdiyoḳ yani. hē, bòbamdan ōrendim. **42** bubam ‖da çōḳ zaman yapdı yani. otuz ġırḳ sene yapdı. sanduḳcu hüsnü dėllerdi. bobam **43** genc ‖îdi. aslında bî ḳótú ḥastalî‾a dutuldu. işde undan ġaybėtdük. yani.

24

Anlatan : Mehmet Gerim, 55 yaş.
Derleme Yeri : Esenli Mahallesi-Aybastı
Konusu : Patatesçilik

1 şimdi efendim patatiscilik ḳonusunda şöle bu durum var. patatis bu **2** melmeketde oluya hizmet ėtdūn zaman. yalnız şindi patatis bizim **3** kendimize om ‖bėş bin ‖niriye mal oliya. hesab ‖ėtdîmiz zaman, arḳadaşın sōledū gibi sekiz, **4** doḳuz bin ‖niriye satiyoruz. ne dėmek isTedūmü anniyosun ġaliba.

nedeni bunun **5** ilaşlaması oliya efendim esgisi gibi. esgiden oluyodu. bu sam dénen bi ╓şey **6** var. yaḳıya patatisi. o baḳımdan bunun çapalaması, **7** ètmesi, dikmesi vesayiresi bize paḥaliye mal ╓oliya. deminki **8** hesab ╓èddîm gibi om ╓bèş bin ╓niriye kendimize mal oliya. sekiz, doḳuz, om ╓bin ╓niriye vèriyok. **9** azamî son fiyet yani. başġa yoḳ. melmeketin her **10** tarafında oldū için undan ╓da randuman alamiyoz.

25

Anlatan : Mehmet Ali Gülek, 64 yaş.
Derleme Yeri : Perşembe Yaylası (Çakırlı Mahallesi'nden)-Aybastı
Konusu : Danişmentli Mezarlığı

1 bildümuz bu: esgiden tari╤î bî camîdı. camının yanındaḳı bî zat var ╓îdı. u zatı ╓da türbe olalaḳdan **2** yèniden yènilendi, yapıldı. define üçün ╓de çoḳ ellendi, èşildi. èşüldükden ╓sōna gine ḥalḳ **3** tarafından yardımcı oldular. türbî yènilediler. bu türbe bir zat. ġurtludōmuş dènen bî evliye **4** var. aybasdının ġurtlular köyünden u evliyeden bir ekîmiş. burdaḳı türbe. urdan ╓da melèk **5** ġāzıde bunun yatırı ╓mı var ╓îmış. aynı melèk ġāzının ekibi. bunun ölüsü melèk ġāzıdayimiş. **6** buriye ġan düşmüş. şeyit ġanı. melèk ġāzide de ḥaġigi cesedi, türbesi var. ġanı buriye, **7** ġurtludōmuş dènen yère ilk evvela uriye üramış. u ╓zat undan ╓sōra bu kümbet dènen yère ġanı **8** düşmüş. ġanı düşdükden sōna ╓da niksar melèk ġazi türbesi asıl türbesi urda. burda **9** ġan düşdū yèr.

10 ġurtludōmuşa gètdim. evliye urda evliye var ╓îdı. evliyèyi ╓de sökdüler. aynı u evliye ╓de eşildi, deşildi. **11** sōnadan yine evliyèye turbá ḥalinde duriye. bunun eki ╓de aynı bu daşda yazulu. **12** ümür ╓yaġub camısının yanında. bu ayni zat. üş ġardaş ╓îmış bunnar. hē daşda ╓da yazulu. **13** bunun şeyleri, isimleri türbenin başında.

14 yaralandū ╓ūçun burdan yaralu ╓gine melèk ġazıya gidî. melèk ġazıda ġalî. bunu bî incelersēz **15** dā inşalla düzelür. hē, burdaḳı mezellik bu baḳ daş ╓înan çevrülü ḥalında bir mezellik baḳ. **16** daş ╓înan çevrülü ḥalında. buriye yalüz yèni ceset hèç ġöyulmadı ben beni bileli. burası bōle **17** bu şegilde şindik teze ╓da. sekiz on arasında ġoruma altına alındı. on sene filan olmadı **18** ġoruma altına alınalı. açuḳdîdi. hePisi bellü urda. şindik gezsek, baḳsaḳ daşlar hep **19** bellü. çevrük çevrük dèyil. mezellik olaraḳ kime ayit oldū bellü dèyil. burası **20** ḥalġa ayit dèyil. bu çevredeki olan bu gişilere bu bütün yaylalara. esgiden camıya **21** buriye namaz ġılmiye gelüllermiş. burası kümbet camısı, kümbet mezellî. yalüz **22** buriye mezellîn tanınmış bî kimsenin ġöyuldū belli dèyil. şurda iki ╓üş dène **23** mezellik var. unnar a ╓şu ġaracō yaylası dènen

adamlardan. ġöyulması. şu yaylada **24** ḳorġannulara ayit. ḥalḳ çevürdü, yėni çevürdü ḥalḳ. üş ╓bėş sene arasında çevürdü.

şeye ayit, **25** fassiye ayit. şeye termiye, Ḳorġana ünyiye. şindik ilerisi reşādeye ayit, **26** reşādeyenin ╓de malı buriye geliya.

26

Anlatan : Aziz Gündoğdu, 52 yaş.
Derleme Yeri : Ortaköy Mahallesi-Aybastı
Konusu : Semercilik

1 bu semeri burdan sıFırdan başliyoḳ. baḳ hemşerim, bunun içi ayrıdır, dışı ayrıdır. gerçi **2** içi ╓de aynı, dışı ╓da aynı ╓da, faġat bunu sıFırdan başliyoz. bunun bu seFer içine şeyden **3** otunun güzēl bī şegilde, düzgün bī şegilde soḳuyoruz. ḥasırlıḳ ot dėller buna. ḥasırdan. **4** ḥasırlıḳ oT dėrler buna. bu bafranın bī gölü var, balıḳgölü. balıḳgölünden şē ╓yapiyoḳ **5** bunu. bu ḥale getürip undan sōra bu āş Ḳısmını bōle ḥazıllanmış, urda işlenmiş āşlar var. **6** ben kendim yapıyorum unu. ā bi keser ╓inen. āletim var, mesela bī keserim var, **7** delmem var, ceküÇüm var, demürüm var. işde bunnar hep bōle atalya şeyine şe ╓yapsam, **8** bunnarın daḳımını yėdi ╓yüz ╓ėlli, bī milyona alıyorum. yanı bunun şu iki ācı. mesela **9** bunu şimdi ācını gėçicem. ācını geçdükden sōra bunun bī ╓de şu merşinini çekicem **10** yüzüne. işde bunu üç milyona, iki buçuḳ milyona, üş ╓buçuḳ milyona vėrebülüsem **11** u şey işde. bi başġa şeyimiz olmī.

12 ācını geçdī̇k. gürgen ācı, ġaş diyolar, semer ġaşı diyolar yani buna. burda ġaş gėçiyor. u semerin ġaşı **13** yani ġaş, ġaş. u ╓da aynı. unun ismi gėçiyoŗ. u ╓da ġaş diyoŗ. bu ön, burası arḳa. şu arḳa **14** mesela. şu arḳa. bu şegilde olıcaḳ ╓ya. bu ön ācı olmuş oluyo. bu arḳa ācı olmuş **15** oluyor, annadın ╓mı? undan sōra, undan sōra şōle taḳdalarım var. baḳ bunu bōle şe ╓yapıyorum. bu **16** şeKilde. burdan bōle bunu ╓da soḳdun ╓mī̇di, ş ╓ėddin ╓mī̇di bu herkes yėrine varī. yėrine **17** vardı ╓mī̇di bunu güzēlce şurda ılıḳ bī su yapiyom. ıslıyorum, dėriyi ısladuḳdan ╓sōra **18** bunun yüzüne merşinniyorum. buna ╓da dāl dėniyor yani. burdan gėçen ācına ╓da dāl dėniyor **19** yani bī, iki, üş dėne dal bu yanda. üş dane ╓de dal bu yanda. altı dėne olumuş oluyor. buriye bī ╓de demür **20** çaḳiyoḳ, işde şu. şu görmüş oldūn demürlerden işde buŋa ╓da ġocacuḳ dėller. ġocacuḳ **21** yani çatal ╓da dėller ġocacuḳ ╓da dėller. yani bizce ġocacuḳ yani ╓bu. bu yapılan şey yani **22** körükde yapılan bi ╓şey yanı. körükde yapdurup getürüyoḳ. işde bī ╓de şu çiviler var. başġa bi ╓şī yoḳ. **23** dėri gėçiriyoḳ.

ben sāde şey, bōle ḥazır işi filen dėyil ╓de **24** siparış üzerine ḥaniye yapıyorum bu işi. mesela sen şindi burdan dī̇n ╓ki bā, merkebime **25** bī semer yap

diyōsun. ben ╓de merkebin ölçüsünü alıyom. efendime ╓sōlīm veyaḥud ╓da **26** ḥafta gün getürüyon. yapıyom ben bunu, daḥa ╓da ėyi yapıyom yani. ḥazır işīnen **26** siparişin arasında bī dēşīklük olu. olmaduḳ dėyil. işTe yapip ā ╓bōle vatandaşa vėriyoḳ. **27** bu merkebe, ata, ġatıra bunnara ġoyuluyor.

oriye, oriye şimdi şurdan bėri iki tatta uzadıyoḳ ╓ya, ip daḳıyoz. **28** şimdi baḳ. onu, onu ben şimdi bu buriye daḳılan demürü ġocacuḳdan bunu ilmekliyoz, **29** unu buralardan bėri gėçürüyoz. şuralardaḳi dallardan birer tille yapıyoruz. aynı bu **30** yanında aynı şegilde aynı yapıyoruz. aynı bu yanına ╓da aynı u şegilde yapıyoruz. **31** bunu burdan u tilleleri yapince şōle ayalladūmuz zaman burdan burī bī kiskip baliyoz **32** yani. bu ikisini bōle tamam ╓mı? ş ╓redmesin diyin. bī tarafa sapmasın diyin. **33** undan sōra uriye dolaşduruyoz. undan ╓sōra tille aşşāda ġalī. yüklicēn bī zamanı ḥayvanı **34** hemen ġalduriyosun şeyini, atıyosun sırtına çuvalı sırtına. çuvalını yüklüyosun, **35** çekiyon gidiyon. tamam işde aynısı. u ╓da aynı işde. tille daḳmaḳ içün aynısı. bu ╓da **36** üs ╓dal. bu şimdi daḳacān buriye tilleyi, şu ╓şegilde. bunu ismi üs ╓dal. üs ╓dal orta ╓dal, etek **37** dalı. ön ╓ġaş, arḳa ╓ġaş, ġocacuḳ, dėrisi, telisi, mesela iç ġısmı. şimdi buna zamanında **38** dėmişler ╓ki bī semerin dirē ġaç dane dėmişler. dėmiş ╓ki amcanın birisi sekiz Tene dirē **39** var dėmiş. adam dėmiş ╓ki pardun dėmiş, aferim dėmiş, saŋa dėmiş. biliyon dėmiş u dėdükleri. bunun **40** sekiz dene dirē var. ġaşı, otu, çuvalı, ġocacū, demürü, çivisi çifse bunun sekiz dirē var işde.

41 bu ḥayvanı vurūsa a şimdi birāz önce yapdım. size unu ╓da gösderüdüm, faġat şu şōradan **42** vurmuş, unu şimdi bu arḳī bōle şey yardım. içine birāz gine ot basdım. burası aşşā ḥayvanın **43** sırtına, bėline çökmesin diye çökmedi. yükseklik u ḥallu gėtdi. ėyüleşür gelür.

44 bazan bunun bī başġa ġısmı var. yani una e┬er dėller. u e┬eller doḳundū zaman u e┬er unu ėyi **45** ėtmez ╓de bu yapılan semer u ḥayvanın yara yapduran e┬erin yėrini ėyiledür.

46 şimdi e┬ere yükler yüz kilo yük. buna yükler iki ╓yüz kilo yük. ḥayvan hiç dīneni dīneni **47** gider. ama e┬ere yüklenen yüz kilo yük ḥayvan birāz raḥatsız gider.

48 bu meslek bize bobadan ġalma. bu bobadan ġalma. ōle çıraḳdan **49** falan filan dėyil. ėlli iki senedür bu işin içindeyim.

50 heḳayeler var ╓da ben u ġadar uzun boylu bilemedūm ╓ŭçün. heḳayesi ╓de ne işde a ḥalı, a **51** ġılī. şindi semeri ėyi yapan ╓da var, kötü yapan ╓da var. şimdi. şimdi kim ėyi aldíysa ėyi yapar. emme **52** bazan ōle altı aylıḳ çıraḳlar var. üç aylıḳ çıraḳlar var. bī senelik, altı aylıḳ şeyler var. **53** unnar şimdi unnar usta oluyo. biz sıFırda ġaliyoḳ ḥaralda, ōle gibi geliyo.

54 esgiden bobam çoḳ ėyi semer yapıyodu. bobam, allah raḥmet ėtsin, bobam mefāt ėtti. 55 u ╓da çoḳ ėyi semer yapiyodu. şimdi ordu civarında bobam ╓ïdı semer yapan. el ne ╓dėrse dėsin 56 ḥālā ╓da yine ismi gėçer. bobam ╓da máfāt ėtdi. biz ╓de unun şeyini devam ╓ėttiriyoḳ işde. 57 baḳdın canın daralï dėy ╓mi efendime sõlim ya asılusun bï türkü veyaḥud ╓da bıraḳusun, ġaldurū atarsın, çeker gidersin. 58 ġāvelerde bï çay içersin, gelüsün, işïn başına oturusun. bu yapdurū gendü gendünü yani.

27

Anlatan : Şevki Yıldırım, 64 yaş.
Derleme Yeri : Perşembe Yaylası (Ortaköy Mahallesi)-Aybastı
Konusu : Danişmendli Mezarlığı

1 şimdi kümbet, ben atmış dört yaşındïm. ḥālāhazır ayni, camïsi urda gine. u 2 ġabiristannıḳ urda. u ġabiristannïn ne oldünu, ben urasını ėyice bilemiyõm. şimdi 3 ġabiristannıḳdaḳi yatır bilmem ne dėdiler. ben bilemiyem. yatır zatı urda. her sene 4 toplantiye, ziyárete geliyolar. geçdümüz bazar gine toplanTusu var ╓ïdı. buranın ilerisi 5 türkler duruyomuş gine burda. işde atatürk zamanında daḥa ėyi olmuş bullar. burda ekserï 6 defineciler geziye. başġa u ġabistannï ben beni bileli ayni ġabistannıḳ devam ėdiya. 7 ne tarafda ġabistannıḳ oldünu, nasıl oldünu ben bunnarı bilemiyom. yalnız burası 8 esgi. bu pazar burdayimiş yani. kümbet mezarlındïmiş. esgiden ḥasdalıḳ oldü zamannar 9 doḫtur falen olmadū içün. biz çevrük diyoḳ u ırmā. bu çevrükden oluḳ ġöyallarımış. taḳta 10 oluḳ birbirülerine ġurintene ḥastalıḳdan gėçemiyolarmış. u oluḳdan aşşā ġarşiye 11 vėrėceklerini vėriyolar ╓ïmış. ġarşidaki oluḳ bėriye vėriyomuş. kendileri 12 gėşmiyolar ╓ïmış ╓da yiyecek, gėyecek nėyise pazarla ġarşıdan ġarşiye sen bā gönderiyoŋ 13 oluḳda, aḳıdiyoŋ bõle. sen ╓de bā gönderiyoŋ. sanki bundan ḥasdalıḳ gėşmez ╓mi?

14 bu hādise bizden çoḳ evel olmuş. esgiden, ḥocam, ḥasdalïn ne oldünu bilmiyoḳ. yanı bï adam 15 ḥasda olsa şimdi vėrem dėniyo. ter ḥasdalï dėniyomuş temsili ter. ter ḥasdalï dėniyomuş 16 yaḥut ╓da baş ╓ārısı işde gözlerine vurdu, ölicek felan yani. bėlirli bir ḥasdalıḳ olmadū 17 uçun hemen u arada devletin olanını kim varsa yasaḳliyomuş. bï ġuritene diyomuş. ġuruntene 18 diyomuş. tamam urdan uriye, urdan uriye gėne ╓de ġuruntene ḥasdalï, ġuruntene ġuruntene 19 ḥasdalï dėniyomuş. birbirilerine gine ╓de alış vėriş ėdiyolarmış. ġarşı ġarşiye. biribirileri 20 tarafına gėşmek yoḳ. ancā yiyecek gėyecek gėçebiliyomuş bu tatta oluḳları 21 yapiyolarmış, bõle. burdan ġaydıriyomuş öbür tarafa. öbür tarafdan ġaydıriyomuş bu tarafa. fiyatı anlaşılıya. 22 para urdan uriye, urdan uriye insannar gėçemiyomuş biribirlerinin yana yani.

28

Anlatan : Osman Koç, 62 yaş.
Derleme Yeri : Özyurt köyü-Aybastı
Konusu : Marangozluk

1 şimdi esgi bî akşap evin yapılışı. işde akşap ev görünüyo. işde gör. benim sana┬atım taşÇı **2** dėyil. taşÇı evin kuruluşunu kurar. kaç metrîse. sekize on, ona sekiz nėyise. efendim taşı bittikden **3** sōra āş ġısmını marangoz olarak biz geliriz. işte ilk bālaklları undan ┌sōra hezen dėnilen kirişler **4** konur. kirişlere hezen esgi bahisle hezen dėnir. undan ┌sōra bālaklları çalışîr. bālaklardan sōra **5** dökme diye ara, pelitten ėyi öz āşlardan dökülür. undan sōra çeneye direkleri dikilîr. üzerine **6** dökme āşlar üst üste diziliyo ┌ya. dökme āşlar duvar üstüne, duvar üstüne dėyil. dökmeler iç ġısımlara **7** dökülen mesela göz göz evler ┌ya. döşeme altı altına döşeme altı efendim. çene direkleri **8** dikilîr. alışap olarak ve ara direkleri dikilîr. üzerinden tekrar bālaklarla bālanîr. yani üzerinden **9** tevan ok diye, tavan oku diye isimlendirilen oklar atılîr. efendim tekrar çatusu bālanîr. yani **10** bu sōlemekle ne annadabilirîz. bōle biter işTe.

11 kiremit altına ġonulan cablama diye isimlendirilirdi. o esgiden rastgele çıkarılırdı. şimdi **12** kiremide göre. şimdi kiremit olmadan hartama diye bî tahta çıkarılıyodu. yani tahtadan örtiyolardı. **13** unun ayarı mayarı yoktu. şimdi ama ōle bî çatu yapılsa çatı kiremide göre kiremidin **14** dakılmasına göre kiremide göre çakılır. faġat bōle resmî binalarda sıradan üzeri çakılıyo. **15** tabî resmî binalarda tamamı çakılıyo.

16 hartama ormannardan herkes biriktirirdi. orman çoktu u zaman. esgi zamanda çoktu. mesala **17** bundan otuz sene önce bundan otuz sene önce hartama ile örtülüyodu. otuz seneden bėri **18** otuz ┌iki sene felen bōle tūla betonarma. bōle bi ┌şeylere dönüştü. u işler **19** vazgeçildi. tabî orman ┌da ġayboldu, ġalmadı zaten.

ÇAMAŞ

29

Anlatan : Turan Bölükbaş, 60 yaş.
Derleme Yeri : Çavuşbaşı köyü-Çamaş
Konusu : Çavuşbaşı Köyündeki Medrese

1 medreseyi ben Kendüm u günü yaşamadım. benden önceki böyüklerim var ˠïdı. yaḥut **2** çocuḳlümda ulus ġaztesi diye bī ġazete çıḳıyödu. u medresiye gelüdü. herkes oḳurdu. u ˠda oḳurdu. **3** burayı ˠda yöneten babamnan dayım kömürcölu osman dèllerdi. bī adam vardı. u idare èdiyödu.

4 medrese şimdiki camïnin Ḳuruldü yèrdi. cami yapıldı u binada. gemrükdü, esgi ismi gemrük. **5** şindiki ismi çavuşbaşı. aḳrabalardan bi ˠtanesi evet. başġa bilemiyom. ben undan **6** sōna medreseyi esgiden ilkoḳul dèdiler. biz undan sōna ilḳoḳul oḳuduḳ. bu civarda başġa **7** zaten oḳul yoḳdu. urdan başġa aşşā ˠyuḳarı çamaşın bu, on doḳuz para köy dèller, **8** on ˠdoḳuz para köy hepsi ilḳoḳulu oḳumiye uriye gelüdü.

30

Anlatan : Nurettin Özdoğan, 52 yaş.
Derleme Yeri : Danışman köyü-Çamaş
Konusu : Danışman Köyünün İsmi

1 danışman köyü esgi yaşlıların sōledüne göre urda bī öncelerde bī adam var ˠïmış. yanı yaşlī **2** mesela bōle ḥatıllı bī gişi var ˠïmış. yanı bī yèrde bī işi oldü zaman gelip una **3** danuşullarmış ve urdan ˠsōna urası danışman ġalmış. darışman olaraḳdan, danişmend **4** diyil ˠde danışman olaraḳdan. danişiyōlar ˠya adama, danışman olaraḳ u şekilde ōle bī **5** isim ġalmış köye. köyde ōle bi ˠşī yoḳ. u ˠda yoḳ. ōle bi ˠşī yoḳ. ecèlli camisinin urda **6** var. ecillī ġocaman köyü, unnar birbirine bālu. fassiye inerken urda cami var. hemen **7** caminin ōnde meşe ācı vardur. bize hüdüd, danışmana hüdüd. işde urası. asvat yola inmeden. **8** şimdi u danışman yolundan aşşā iniyosun. urda asvata, sola saparken köşede ġaliya hemen. **9** fassiye gidicēz asvat yola iniyosun ˠdā. u şindi u aşşā bazarı çıḳdün zaman asvatı dávam **10** èdiyosun. sıtabizeyi urdan aşşā iniyosun. urası danışmana ayit işTe.

31

Anlatan : Ali Kıran, 54 yaş.
Derleme Yeri : Sarıyakup köyü-Çamaş
Konusu : Bir Anı

1 ben at ╓ïnan gėtdim ḥocam fassiye. şindi baḳ. bubam zengin idi tamam ╓mı? faḳıllıḳ **2** çekmedim ben. el çaruḳ gėyerdi, ben ayaḲġabı gėyerdim. at daşîrduḳ. u yaya giderdi, ben **3** at ╓ïnan giderdim. yani çoḳ gėtdük. şindi fassa yoluna döndük ╓mü gėce ġarannü┬a bŏle **4** ġarannuḳ. gėçe ġarannuḳ, zif gibi duman, baḥar ╓ïnan. ben atdîm. raḥmatli, sen bilmesin, **5** teFik var ╓ïdı. teFik gidî önüm sıra teFik. ben ╓de on sekiz yirmi yaşlarındîm. çoḳ **6** güzel bî atım ╓var amma raḥvan. fassadan, ḥoca. buriye otuz bėş ḳırḳ daḳḳada geliya eve. **7** bî sa┬at dimez çamaş.

8 şafaḳ atdı diya sunam uyanmaz

9 ḥasret çeken gönül derde dayanmaz

10 uyan sunam uyan dėrin uyḳudan. bî türkü var ammā ŏnüm sıra. şeyi döndüm ḥocam, **11** bî yeseci memed var ╓ya urdan geldin ╓da sen, gėce göz gözü görmiye. yā birisine küt dėdi, **12** vurmadı ╓mı benim at. suratlı gelî at. çamur diz barabarı. patike yol. vay anam öldüm, dėdi **13** birisi. ḥı adam yuvallandı. ġalabalıḳ. on gişi on gişi yayan gelen. bėş gişi, undan aşşā gelmî **14** u dövürde tabi. şindi u adama çatdım. yav u devam ėdiya. kimsin sen, dėdim. ben dėdi, tēFim, **15** giden tēFim. sen ╓kimsin? ben bŏle bŏle mamudun ŏlîm, alîm ben.

16 şindi ėylendi beni görînci. la ╓dayı az gėt dėdim yā. ben adam yuvalladım. öldü ╓mü ne ╓yaPdı, **17** çabuḳ ġaçalım, dėdim. ula dėdi, bizim dėdi, fosul mamuddur, dėdi. ėlli kilo duz yüklenmiş **18** gelŭmüş adamcāz. keyin altına gėtdi. la bî ḥafda sōna soriyoḳ ╓ki me┬er uymiş. adama bi ╓şî **19** olmamış bereket vėrsin.

32

Anlatan : Gülcemal Akdeniz, 63 yaş.
Derleme Yeri : Sarıyakup köyü-Çamaş
Konusu : a) Doğum Âdetleri, b) Düğün Âdetleri

1 do┬om yapdîsen u vaḳıtlarıma seni yur yıḳallar, yaturullar şuriye. dışardan gelen ġarı üş ╓defa **2** bŏle sıvatlar. ben geldim, sen ╓de gel. ben geldim sen ╓de gel. bu peyġammelerimizden **3** bir ġalma adet ╓îmiş ḥaniye peyġamellerimizden. bu mevlüt kitaplarında var emme bizim **4** ġafamız bunnarı çoḳ

almiyam datlum. oḳumuş dėyilim, yazar ╓da dėyilim datlum bu **5** ġadacuḳ şindicek.

u vaḳıtlarıma işde ġadının birisi bōle işde peyġambelerimizden **6** bōle sancılandīse cenabı allah gökden bir ġuş indūmüş. u ġuş gelmiş, üş defa ġandını **7** bōle çalmış bu sırtına. sırtına çalmış. allah ġolaylıḳ vėrsin işTe. bu sırt uvalaması ╓da **8** bundan adet ġalmış. bundan adet ġalmış işTe.

çocuḳ **9** dodū, çocū ġundaḳlarsın yanı başlarına bıraḳūsun şōlece ╓ginelik. ebe yur yėyker yanı başına **10** bıraḳū. eline bī balta alū u vaḳıtda efendim. şimdicek bu ebeler ne yapıyalar. ilerki **11** ebeler şimdicek hemen çocū ėddīsen ġarının eline bī sübürke vėrüllerdi. sancı sübürüyōm, ev **12** sübürmüyōm, sancı sübürüyōm. üş defa sancī bōle ginelik bacān arasından ġaldurū atdurüllardı. **13** dışariye. evet ben, çocuḳ ╓mu avur ben ╓mi avur, sen ╓mi avursun? işde unu sōrallardı. **14** u vaḳıtları ben avur çocuḳ yėynik. ben avur çocuḳ yėynik. ben avur **15** çocuḳ yėynik, üş defa unu diller.

16 baltīnen alullardı ellerine. bī şu duvara vurullardı, bī şu duvara, bī şu duvara. al kesiyōm **17** ben, al kesiyōm. seni kesmiyom, alīn kesiyōm diyelekden kesellerdi. baltī yanı başına bıraḳullardı. **18** sübükī ╓de yatdū şeyin altına sürellerdi, yatdū yatān altına. al gelmez ╓īmiş diyalardı. **19** işde u vaḳıtlarıma al basmazmış, diyalardı. işde ╓de bu ġadar datlum.

20 biçaḳ ġöyiyalardı işde başı yanına biçaḳ bıraḳullar ╓ki bunu al basmasınnar diyin.

21 göbē biçānan kesiyalar. u göbek düşdīse afura atiyōsun. bizim köylülerimiz mal ėdinī ╓ya, **22** malcı olsun ╓da mallara ėyi baḳsın diyin. tābi gine afura atulū. cami yana atīlar, namazkar olsun diyin. **23** ayuk bizim uraların işlemesi bilür.

24 aynī çocuḳ dödīse çocū hemence dėmişlīn suya giriyoḳ. gödelerimizi yurduḳ, yėykerdüḳ. **25** undan sōna dėmişlīn memēn vėrüsün, emdürüsün. ġırḳlıḳ aynī dėmişlīn. ḳırḳ ġaşuḳ suyu ġöyorsun, **26** abtas alusun. göbēn yėyḳarsın. undan sōna ḳırḳ ġaşuk suyu ╓da elekden aşşā ġeçürüsün. **27** undan sōna paḳlanusun. çocūn şuriye bėlersin. unu ╓da ġırḳlarsın. bėşīn daḳarsın şuriye. **28** bi ╓de ġoyun namazlōsunu getürürsün, üsdüne atarsın. ġoyun gibice olsun, ehil olsun. bebek **29** bōle ehlīleşsin diyin işde. bu ġadacuḳ. uslu olsun diyelekden.

* * *

30 datlu ġızım, canın isterse dėmişlīn, filancanın ġızı varmış diller işte. gözün gördīse gendün ╓de **31** bülūsün, gözün görmedīse duyarsın, ėşüdūsün. unu istemeye yā gendü gendü┬en avazlanur, **32** bi sōlersin. sōleTdürūsün. un-

dan sōna gidersin yanı┬ān iki ġarı alıb gider, diye sözünü **33** ġonuşusun. undan sōna dimişlĩn işTe, gėt╓de bĩ dā gel, diller. undan sōna bi╓dā gidersin. **34** gelūsün iş tamam olursa bĩ ġonuşalım ėdirafımız╓ĩnan ġonuşcaķ insanlarımız olur. unnar╓ĩnan **35** ġonuşalım. bĩ şunnar╓ĩnan toplaşalım. bĩ arada bĩ lafımızı biz╓de billeşdürelim **36** diller. u vaķıtlarıma işde undan sōna gidersin iş bileşip şey╓eddükden sōna yanĩ┬an alusun **37** bĩ sofralıķ ėrkek, gidersin söz kesmeye. lafĩn yaparsın, idersin. undan sōna╓da işde **38** allān╓emrĩnen işde niye sen hėç benim ḥalımı ḥatırımı sormadın. bö┬ōn biz geldük buriye, emme **39** sen benim ḥalımı ḥatırımı sormadın diller ġız evüne. buyurun baķalım soruyōķ ḥalĩn **40** ḥatırĩn diller. allān emriyĩnen peyġammerin ġavliynen ben senin işde ġızın filanciye **41** işde adın nėyise işde unu sōlemiye, isTemiye geldük işde. vėrüllerse işde şu olıcaķ **42** bu olıcaķ. başlıķ ilerden başlıġ parası vardı. başlıķ parasını vėrüllerdi. işde kesellerdi. **43** uriye filancanın ġızının şu ġadar atmış lira. ilerden atmış lira vardı, ėlli lira vardı. ben **44** atmış liriye geldim. iki ġat╓mı üç ġat╓mı elbĩse olur. iki ġat╓mı elbise isTiyōsun, **45** üç ġat╓mı işde nėyse utluķ nėymiş ayaķķabı nėymiş, işde on gėyim ayaġġabı istiyōm. **46** ġardaşı olū, emceleri olur, aķrabaları, dayısı olur unnara gider ayaġġabılar **47** ayaġġabĩnen oķursun. basma yapdurūsun, işde n╓ēyimiş, ġaç metire basma, ėlli metüre **48** basma, ėlli cemmer. veyaḥut dimişlĩn işde bunların hepisini urıya yazdurūsun. bĩ **49** defdere bavlallar. gidersin u vaķıtlarıma işde bazara. çarşuya vardĩsen alūsun. u vaķıtlarıma **50** şunu şōlĩdi, bu bōlĩdi, işTe sōna gelūsün. urdan başlarsın dü┬ünü┬en. bö┬ōn benim dü┬üne başlıyōm, **51** ḥaydin buyurun odun ėyledük, dü┬ünün odunu getürücuķ. dü┬ünün odununu birükdürūsün bĩ sürü **52** adama. gėride bişürüsün, daşırusun, anam ginelik. eveli ekmekler ġızarduduķ **53** saçlarda yosma yosma ekmekler ġızardulūdu. bunnara yaparsın undan sōnama unnarın **54** ġarınnarını doyurduķdan sōna dibekleri alūsun, dōmelere dōme dövdürüsün. budaydan, **55** arpadan bunnardan dōme dövülürdü. yėdi sekiz gişü birükūdü. biri bıraķur biri **56** çalardı. zıpbaķ zıpbaķ, küt küt iderdi. undan sōna u vaķıtlarıma geline, şimdicek **57** dü┬üne başlanmış. şuriye dikellerdi bĩ yumĩrtĩ. şimdi dü┬üne başlallardı. köyün **58** adamları bürüküllerdi. sanduķ gidėcek şimde dü┬üne başlĩp sanduķ gidicek. sandūn şindicek **59** gidicē zaman dört bėş ėrkek gelüllerdi, dü┬üne başllardı. sülānan kütür kütür nişan **60** atallardı. bĩ yımırtĩ dikellerdi. bu yımırtayı kim vurūsa baķalım nişancı u. u vaķıtlarıma **61** undan sōna dü┬üne başladuķdan sōna ata sandū yüklellerdi.

62 sandūn içinde şimdi geline ne çamaşur alındĩse şindicek u gidicek. ōlan evünden **63** ġız evüne. bĩ tarafına yataķ yüklellerdi. bĩ tarafına unu yüklellerdi. içerisine **64** nėymiş bunun dėmişlĩn, gelin alıcı, gidicek. gelin alcı gittĩse unu yĩcēni ġız evüne **65** gönderceksin. bĩ tabā yo┬ort Tepellerdi, bĩ kātlara pinüç ġöyallardı, bulġur ġöyallardı. **66** büyday unu ġöyallardı. gelin alcı yimēni yicēni gönderiyoķ uriye dillerdi. işTe bizim **67** zamanımızın gelinnĩ

ōlīdi. şimdicek daḥa bōle bi ⌐şīler yoḳ. bunnarı daḥa kimse **68** yapmıya. buna avurluḳ diyoḳ. işde dü⌐ün avurlū işde bitdi burda. bitdi, gelini aldın geldin.

69 geline ġınī şimdicek sandūn içinde götürüyōn. şindicek ġınayı şimdi sandūnan gönderiyon ⌐da şindicek **70** u vaḳıtlarıma geline ġına götümek yōdu. dü⌐ünyapıcaḳsın. yapiyoḳişdedü⌐üne, dü⌐üne **71** söylüyosun. basmalar, aldūn basmalar, ayaġġabılar ⌐īnan oḳuyōsun. ġınada ne işde baş türküsü **72** bilen baş türküsü çavriye, bilmiyen dėmişler, baş türküsü, ġına yaḳaḳana sōleniye. gelini şimdicek **73** almiye gėdenner şimdicek gelini alıp, getürūsün. burdan dutarsın ġolundan üş defa öte gėdersin, **74** üş defa gėri gelūsün gelinin baş türküsünü sōliyelekden götürüler, getürüller iş⌐e sennen barabar.

75 eger davul varsa davul çalar, mehter dėmişlīn. gelin alcıları çalar unu. ilerden ġaşuḳ çalallardı. **76** ben ne ⌐bilīm. bī adetdi besbellü. bilmem ⌐ki niye çalduḳlarını, bī adatdi u besbellü. dā **77** başḳa bi ⌐şī çalmīlardı. gelini çalıp gidīlardı. şimdiki gelin alcılar bardaḳ çalīlar ayuḳ. dūrşü gelīnci **78** çalīlar. ya ⌐da ġavuma gelīnce çalīlar. işde bī bardaḳ iki bardaḳ.

79 ōlan evüne getürīnci nėler yapalları ġızım işde. ilerden savdıc oluyōdu. ėrkēn savdıcı olūdu. **80** ibirūk varsa ibrū alū gelūdü. ibrik yoġsa yasduḳ varsa yasduḳ umuzlar gelürdü. dāmadın yanına **81** giderdi. işde bī bāşiş alūdu. u vaḳıtlarıma ya ībrük götürü bāşuş alurdu ya dėmişlīn şeyi, **82** yasduḳ götürür alūdu. undan sōna ⌐da dėmişlīn tabi gėrdē ġatulūdu.

83 geline bi ⌐şīler ne yapdurucaḳlar. ġapiye bī iplik gerellerdi. iplī ġırdurullardı. ġıramaSsa, **84** ġırıcaḳ işde. evelden bālanmasın diye yapiyalardı. ġocanna yatamaSsın. gelinnen ōlanı **85** ġarallar ġatallar. ataş ġaruşdurullar, namaz ġıldurullar, un çuvalının avzını açallar, un çuvalını **86** ġaruşdurtullar. bereketlü gelsin diye. ġucānan çocuḳ vėrüller, ōlan çocū vėrüller, ġız çocū ⌐da **87** vėriyeler olince. ayuḳ ōlan çocū ⌐da ḥangisi dek gelūse işde. unu vėrüller çocūn eline ⌐de urda **88** bi bāşuş dutdurur, unu vėrür işde.

ÇATALPINAR

33

Anlatan : Mediha Tura, 55 yaş.
Derleme Yeri : İncirli Mahallesi-Çaybaşı
Konusu : a) Türbeye Bağlı Pratikler, b) Mart Dokuzu

1 var. çocuḳlar raḥatsız olur. raḥassız olan insannar baş ̃arısı ̃için. evet gelı̃lar. **2** ne ̃bilı̃m faydasını görı̃lar ̃ki devam ėdiyōlar.

3 ōle bı̃ tekelleme mart doḳuzu, ḥavalar sabaḥleyin azcuḳ güneş dövarsa **4** mart ėyi çıḳcaḳ gibisine. ḥava bu sene mesela ėyi çıḳdı, ėyi gėçer. **5** uş ̃gün oruç dutallar. evet ġabisdannıḳlara ziyarete gideller. u **6** vaḳıtda ġurbannarını filan ġabisdannıḳlarda keseller. yapallar.

34

Anlatan : Hüsne Türe, 58 yaş.
Derleme Yeri : Karahamza köyü-Çatalpınar
Konusu : a) Pancar Çorbası, b) Mısır Çorbası,
c) Fasulye Turşusu, ç) Çamaşır Yıkama,
d) Eski Düğünler

1 *pancar çorbası:* pancar çorbasını, pancarı alū gelūsün talladan. dōrarsın ince ginelik. yursun, yėykarsın iyice **2** gine. ġatarsın ġazanına. ōrda birāz bişer. ununu Ḳatarsın bōle. mısı́r ununu.

mısır çorbası: **3** misir çorbası, u pirimiz zatten. çorbalı̄ dāmende çekerdük. dāmennerimiz **4** vardı. dámende çekerdük, yėyḳarduḳ. unun üsdünün ġavsānı aluduḳ. unun suyunu ġöyarduḳ. **5** u urda büşürüdük işde kepcesi vardur, ġararduḳ ėy ̃ginelik.

fasülye turşusu: **6** fasille turşusunu ḥaşılıyoḳ, topliyoḳ. ġıyıyōŋ biçānan. bütün vurūsan bütün **7** vur, ġırma yaparsan ġırma yap. ḥaşılıyoŋ, seriyōŋ bōle şeyin üsdüne, çarşafların. urda ēce gine **8** sōdiyōŋ, yėykiyōŋ. sāmsanı ġatiyōŋ, duzunu ġatiyōŋ, biberini ġatiyōŋ, küpüne **9** dolduruyōŋ. suyunu ġöyuyōŋ, basiyōŋ. üsdüne yarpaḳ çaplarsın. ā ̃şu üzüm yapraḳlarından. **10** üsdüne ̃de daşını ġorsun. u uḳarı ġabarmaz. urası u yarpaḳ çürür. altındā fasillesi **11** sapsaru çıḳar. alusun, yėrsin.

12 *çamaşır yıḳama:* görmüyō ̃mün killı̄. torpānan yıḳardım. hē, he evet. kil ̃ı̄nen. allā ben ne **13** bilı̃m, suval ̃mı soruyolar bā bunnar. giderük şindi. esgi çamaşuru bı̃ ıslaruḳ. ėy gėnelik, **14** ėy ̃gėnelik. bōle çaplaruḳ elimizde.

èy ╓gènelik. dönderü dönderü ufalaruḳ. kil ╓ïnen èyi gine. **15** undan sōnalıma heye çapliyōŋ. üsdüne kül ġöyuyōŋ. suyu ġaynadiyōŋ. a ╓şindi birāz urda iki **16** sa┬at üş ╓sa┬at na ╓ġadar yèykicāsan bï gün ╓de yèykicāsan unu bï günde ḥaşılar fosul **17** yaparsın. emme yarına yèykicān. suyun altında olur ġaba ġöyuyoḳ. deriye götürüyoḳ. **18** derede ġöydümuz su üsdünden ġöydümuz su üsdünden, heyden gèçer gider. ġıpġurmuzu **19** pislik suyu aḳar. undan sōra unu gine kil ╓ïnen bï dā tekrar yèyḳaruḳ. bu çamaşuru **20** iki taraflu bï dā killerük. dumduru duruliyene ġadar unu sudan savaruḳ. sererük, **21** bıraḳur, gelürük. bembeyaz olur.

22*eskidüğünler:* dü┬ünneri ╓deşindi coma┬at birüküdü. iki üç ġarïatallardı **23** ortiye. oynallardı. türkü çārullardı, def çalallardı. defin **24** yōsa şey, ilengere şey, tesbi alullardı. türkü çāruludu. ne ╓bilïm ötdürüllerdi.

35

Anlatan : Ahmet Ali Çiftçi, 55 yaş.
Derleme Yeri : Kulak köyü-Çatalpınar
Konusu : Lokman Hekim Efsanesi

1 loḳman aleyhisselam bir gün nebāta gidiyōmuş ╓da giderken köplünün **2** üzerinde bï adama rasgelmiş. u kişi ╓de ḥızır aleyhissalammış.

3 -selamün ╓aleyküm.

4 -va aleykümü selam

5 -sen kimsin?

6 -ben loḳmanım

7 -pekï nère gidiyōsun?

8 -nebāta gidiyoŋum.

9 -ne ╓apıcān nebātı

10 -nebatdan efendim ilac yapacām.

11 -ḥangı ḥasdalï┬a ġullanıcaḳsın bu ilacı?

12 -ölümün çaresini arïcam undan, unun ╓içün gidiyorum.

13 -pekï bunu nèreden alıyorsun sen bōle?

14 -kitaplardan,

15 -hepsini kitapdan ╓mı alırsın?

16 -ḥayır. birāz ╓da ilimden alırım.

17 -senin ilmin bu ġadar ġuvvetli ╓mi yav?

18 u zaman dėr ╓ki loḳman aleyhisselama, sen mādem bu ġadar ilimin ḳuvvetlīse sen, ḥızır 19 aleynisselamın nėrede oldūnu bana söyler ╓misin dėr. u mübarek, loḳman aleyhisselam, 20 Ḳıbliye ġarşu durur şöle, gözlerini yumar. gözünü aşmadan : ḥızır aleyhisselam, ne 21 yėrde görüküyö, ne gökde görüküyö. bī su üzerinde gözüküyö. siz olmiyasız dėr. köprü 22 üzerinde. urda ras geliyö ve uradan ╓da 23 ayrılıyö işde. efendim bunu böle anātTı.

24 sōna ilacı yapdı dėdi efendim. sōna sıḥyasına, şu ilaçla seni öldürücēm, şunnan ╓da cannandurıcām. ben 25 ölüme, una razı dėyilim. ben seni öldürīm. seni bu ilaçlan ╓da cannandurīm, diyor. loḳman 26 aliyhisselam tabi razı oluyor. u ilacın, ölüm ilacını vėrdīse, teslim ėdiyor. öbür ilacı 27 vėrene ġadar, cenabı ḥaġ işde olmicaġ bi ╓şīy ya cibriyl aleyhisselamı gönderiye. ġanad ilacına 28 bī ġanad şey varıya, yapdū ilaca dökiyor. velasılı kelam ölüm burdan ārı şe ╓yapdı, dėdi yanı. çaresi 29 burdan ārı oldu dėdi. pekī bu ╓ġadar.

36

Anlatan : Cemal Dalar, 55 yaş.
Derleme Yeri : Sayacatürk köyü- Çatalpınar
Konusu : a) Hekimoğlu, b) Döngel Efsanesi

1 hekimöndan biz bi ╓şī bilmīk. gendünū görmedük şünki. a duyduḳlarımız öradan buriye gelmiş 2 bu köye. bu köyde hekimön vurdū vurduḳ, ġırdū ġırdūmuş mesela. undan sōra bu 3 köye gelmiş. burda evlenmiş. bi ╓da nizamölarından ḳadınla evlenmiş, sōra ikinci sefer bī 4 ġızlarını ╓da alıya adamın, hemşireyi. undan sōra birbirine gösdertmeden işde hökümet 5 bunun peşine düşmüş. fatsanın ileri gelür yīt adamları var ╓ımış dā ġuvvetlü. eşgiya 6 gibi mesela. peşine düşmüş. u ġaşmış burdan gölköyüne dōru. gölköyünde yėmişgen 7 isminde bī yėrde yaḳalamışlar. vurmuşlar urda. èşīddūmüz bu.

* * *

8 maḥluġātlara isim daḳmaḳ ╓üçun toplanmışlaŗ bī yėre. u şey var ╓ya muşmala. 9 muşmalī bī isim daḳmamışlar, bulamamışlar. Ḳúsmüş gidermiş. gidekene la şuna bī 10 isim bulalım dėmişler. çārmışlar gėriye. la dön ╓gel, dėmişler. yanī gėri dön ╓de gėri 11 gel dėmek. dön ╓gel dėmişler. u ╓da san ╓etmiş ╓ki töngel daḳdı benim ismimi bunnar. 12 benim ismimi töngel ╓mi daḳdīz benim ismimi dėmiş. evet evet. undan ġalmış öle mesela.

37

Anlatan : Dursun Dalar, 45 yaş.
Derleme Yeri : Sayacatürk köyü- Çatalpınar
Konusu : a) Mahkeme Hatırası, b) Bir Anı

1 maḥkemiye sene ġaç olünu bilemïcem, ḥatırlıyamïcem, amıcamın bï şeyi **2** yandı ofaḳdan bir samanlıḳ. ḥanı yéygü depmek ╓üçün, samallıḳ yandı. sene yétmiş dört **3** olsa gerek, herasılı. bu aybasdı caddesinde, yolda çalışurḳana amıcam beni yaḳdı dédi. **4** on iki sa┬at çalışdümuz ḥalde, on ╓iki kilo balyoz elimizde daşda çaluşūḳan, gendü ōlları ╓da **5** çalışdı. aynı barabar çalışıyoḳ. géce Sabaḥa ġarşu ābim yanıma geldi, dédi ╓ki amcān **6** samallū yanmış, duydun ╓mu, dédi bā. yō duymadım, dédim ben. hem ╓de evün a altı yanda **7** samallıḳ yanmış, ġaratmışlar. tehrar uriya bï daḥa köyden bï ihtiyar heyet getümüşler, **8** géce. benim gine ḥabarım yoḳ. beni ġalḳıp maḥgemiye vérdiler, maḥgeme, ġaraġol yani **9** ne ╓şegil biliyo ╓musun. yani bōle öldürme ḥaline bizi getūdü. dōdüler. tehrar amıcamın ōlu **10** bu sayacaya yéni maḥalle köyünden birinin ġızını almaḳ isdedi. u ╓da alanKend **11** aybasdı, alankendden ġaçïrdïlar. bu ġızın peşine amıcamın ōlu duşdü déyin u saycalı **12** ġızı götüren ōlan bu samallï yaḳmış gétmiş. undan sōna benden bōyük bï āş isdediler **13** bunnar. anlaşdılar benïnen. ācı ben kesicem, dédi. ben ╓de dédim ╓ki, ācı ben vèricem, **14** sen kesiceksin. yoḳ, u ben bēndūmü kesicem, dïdi. undan sōna beni selbes ġoverdiler. sorġuye cekdiler, sorġu ḥaḳimlïne. sorġu **15** ḥaḳimi ╓de berat eTdi. burdan bu davāmız ġarardı.

* * *

16 cin vardur buralarda. Ḳayboldu nassı oldïse. bï tarih burda yéni ay, u ara, **17** sıralarda evde gécenin sa┬at birinde yatıyom. aynı bōle ḥava yavıya. gécenin sa┬at on iki **18** veyaḥud ╓da bir sıralanırında şu yénimaḥalle köyünde şu déyirmenderenin ġarşısında bï ḥava **19** yavıya. bï dışarı çıḳdım. bï baḳdım, bu ġayada üç ╓yüz teneden fazla. kimi bōle gidï **20** elinde ışıḳ. na ╓ġada aramız ╓var biliyo ╓musun? yüz ╓ėlli iki ╓yüz metire aramız var. yüz **21** ėllisi bōle gidï, yüz ėllisi bōle gidï. hep ışıḳ. ġayalar u zaman bizim bu çocuḳlar **22** hep ġorḳdular. çārdım hep bunnarı, uyardım. **23** baḳın şunnara baḳın, dédim.

24 sōna undan bï ara sōna ġoyun yanda yatarḳat çoban ╓īḳan, çoban ╓īḳana ġoyun yanda yatarḳan bu ayni **25** amıcamın ōlu adem isminde bï ōlu var, yanımda yatıya. iki dene ╓de yiyenim var yanımda. **26** adem, amıcamın ōlu ademnen yiyenimin birini sayvan dérük ḥaniye biz. şōle direk dikerük. **27** üsdüne ╓de ġızılot, siz güllük dérsiz. biz ġızılot dérük. üsdünü örtdük. bunun içinde **28** bu çocuḳlar içeri ġoyduḳ, yatıyoḳ. bï çaḳal uludu. çaḳal uludu. bu şimdi ben dédim ╓ki yiyenime, **29** baḥriye. baḥri isminde bï yiyenim var ya-

nımda. biz bŏce ġoyunu çaldūruḳ, dėdim. çaḳala **30** ġoyun bōduruḳ. biz, dėdim, ġoyunun içinde yatalım. bu dėr : ben ġorḳarım. yav ġorḳma, niye **31** ġorḳuyosun? ben yandīm ╥ya. dayīn ōlīnen yandīk. çocū ben avalın, ġoyun avılının içine soḳdum. **32** yatiyōm burda. ve yatucuḳ şindi. yarım sa┬at sōna bī ses geldi. alatürke sa┬atīdi, on iki. **33** gėcenin on ikisinde, alatürke. u zaman sa┬atlar alatürḳīdi. çoḳ esgi zamannar. sa┬at alatürke on **34** ikide. hökümetin Sabā altıda oliya. sabaḳ oḳunī, ōlen olī. bu bī sis geldi. uyandım. **35** bī baḳdım bu ōlanı, bu çocū amıcamın, adam daları sayvandan periler almış, uḳarı **36** dērmendere dėdūmüz bizim yanımızdan bėş yüz metre ileri götūmüş gėce. urdan aşşā **37** çocuḳ bī ayıḳıyo, tā şu, bu yola inī. nėyi geliyosun yav sen, çocūn yanına. fenar yoḳ, **38** eletirik yoḳ. ataş yīma yīduḳ. ataşı u çocūnan geldi, gėce bu ormandan çocū aldıḳ, **39** getirdik emme çocū bėlimize bāladuḳ. cahillik dėyil ╥mi? eve götü ġappōn adamı. **40** eve ╥de gėtmedük. u gėce unu yatudum yanımda. üş gün sōna bī ╥da baḳdım. gine **41** ġaçıcaḳ. bunu bobasına teslim ėtdim. bobası ╥da baş ėdemedi. bobası ╥da ġaçudu evden bėş dáfa.

ÇAYBAŞI

38

Anlatan : Kırk yaşlarında bir bayan
Derleme Yeri : Çayır Mahallesi-Çaybaşı
Konusu : Civli Evliyası

1 esgiden bèri civli evliyesı dèller buna. civli evliyası. unnar savaşda düşmüşlür. benim geldümde düşmüşler. **2** bu üç yatur var ɾ̃ıdı. ikisi dışında, birisi içindeydi. sõna biz bunnarı içine alduḳ. işde hep **3** insan gelü, õle adanu, èder. her ɾ̃şeye èyüdüller. adı, civli evliyesi dèller. göründüsünü **4** gördüm. ḥani sõlemeSsem her zaman görürmüş ḥanı insan. unu ben şindi gördüm. esgiden bı̃ **5** evümüz var ɾ̃ıdı. esgi evde, dirẽn dibine geldiler. ben ɾ̃de ḥanı sõlemesi ayıp emme ḥamileydim. **6** ille düşürücekdim çocũ biliyo ɾ̃musun? geldiler, dèdiler ɾ̃ki ġızım bunu düşüme sen. bunu **7** allah vèrdi. rızġını ɾ̃da vèrü, dèdiler. saḳallu, bõle üş dene. mübarek geldileɾ döndüleɾ gètdileɾ. **8** bı̃ ɾ̃de aPdesden geliyoḳ, dèdiler. u bèride ev var ɾ̃ya evün yanında bı̃ armut vardı. armudun **9** dibine dõru gelı̃lar. kõrklü, bõle saḳallu. dèdim, nerden gidiyosuz? abdesden geliyoḳ, dèdiler. **10** aşşã abdese gètmişleɾ, gelı̃lã. u, bu dã ɾ̃da gördüm yoḳ. ḥanı sõlenmicemiş u aslında. gözükmezlermiş. **11** tã ɾ̃da göremiyoḳ. mübarẽ içine alduḳ şimdi. şimdi ɾ̃da èyi oldu ġoya, ne ɾ̃bilı̃m. köylü **12** yapdüdu. bu mubarek baḳ, ḥaniye şõle ḥaniye bõle pis milleti ɾ̃de ġabil ètmez. ac ɾ̃ıdı **13** õle bı̃ ġadun geldi bı̃ başġa tarafdan. kimisi ɾ̃de aPdese geldi bize. evliya ġaḳmış, ġaḳmış **14** otümuş mubaraḳ. ḥanı biz õle bi ɾ̃şı̃ görmedük emme undan sõna dèdiler, biz unun içine giremiyoḳ. **15** nèyin nesı̃se?

16 unun ġardaşı̃miş. õle ebir ġambaḳ işleri ḥani ġabil ètmez. biz õle bi ters tarafını ḥani mubarek **17** görmüş diyilük. õle işde u ḥallu u zamandan bèri duriyalar. mobarek.

39

Anlatan : Osman Güleç, 57 yaş.
Derleme yeri : Kargalı Mahallesi-Çaybaşı
Konusu : Köy Değirmeni

1 tamam isdersek gider baḳabilürüz yani. yav şindi u dèmenin sãbı devriş ɾ̃ã diyõlarmış önceden. **2** niḥadın bubaları, dedeleri derviş ã. ḥani esgi dèyirmennı̃ u işde. tamam bı̃ ayaḳ ɾ̃izi var. tãrı̃ **3** bi ɾ̃şı̃ler ɾ̃de. bi ɾ̃şı̃ bulamiyõlar yani. isdersen bulmiye gel, unu bıraḳ. nèceleri gelip gidı̃. **4** u önemli diyil. bı̃ işaret olaraḳ yorumlı̃lar heral. bu tãrih olamaz gibi gelı̃ bana. **5** tãrih olamaz. yani ġazanġaya. ġazanġaya diye tarihde ɾ̃de gèçiyõ. nèçeleri geldi gètdi

6 elinde ḥaritīnen. bu ġazanġayī┬e ╓de ḥanı, bi ╓şī bulan yoḳ. ġazan ġaya boş diyil faġat **7** bura. nerde var nerde yoḳ bilemiyoḳ. urda ayaḳ izi var. taḥmin yapamiyōlar. ayaḳ **8** izini tamīn ╓de yapamiyōlar. a şu şeKilde. daşın üzerine **9** oyulmuş canım. vallā unu bilemem.

10 bizim aslımız çoḳ esgi yanı burda. aşşā uḳarı iki ╓yüz ╓ėlli, üç ╓yüz senelik esKi. baḳ yani **11** ōle bi ╓şī yoḳ. isderse ḥagigi arīcisi gelsin. isderse bulsun herif. bizim ╓ŭçün önemli dėyil ╓u. **12** ḥanı unīnen ilgilenmeye gėrek yoḳ. hīç gėrek yoḳ. gider baḳabülüsüz. bu ╓da bizden bu ╓da **13** bizden. bunnar sizīnēn barabar oldū gibi dā gėrek yoḳ yanı. vallā sorgiye baḳīnci ōle olī u. **14** sen olsan inanmaz ╓mısın? gėceki olan bi ╓şī bu. bī baḳmışın Sabā adam boyu çuḳur eşmişler. **15** kim ġazdū bellü dėyil. tārī eser bizim camí esgi camí.

40

Anlatan : Kırk beş yaşlarında bir bey
Derleme Yeri : Köklük köyü-Çaybaşı
Konusu : Yılsırtı

1 yılsırtı şōle, meselá zemerin birinde oluyo┬ bu. olur. ġocaġarı, mesela, zemerin birinde. **2** nāyeti ġocaġarı mocaġarı her niyise, zemerin birinde dutallar bunu. bazı dutan olū, bazı ve dutulmiyen **3** olū. dutdū zaman meselā adam gelür uriye. adamı sen tābī ėyi davranmaḳ u gün ėyi davranmaḳ **4** yanı mejburiyetindesin. una yimek, çay misela ikram idceksin. baḳallar, adam u ev sābı **5** unu, mesela u gider. yol ėtdükden ╓sōna u sene, tābī ordu üzerinde ne olī, mısır, fındıḳ oliye, **6** u sene yaḥud ḥayvanı olū adamın. ḥayvan sata. bizim göyler ḥayvan sābı. u zaman adamın **7** ileşbellī ėyi olusa, ḥayvandan bī┬ aḳsamı olmaSsa yani unu ėyi sever adam. ėyi sever. gelcek **8** sene ╓de aḥmed gelsin bize, aḥmed gine gelsin bize, bana yarīşli oldu, dī bōle bī kelimeler **9** olur yani. bunun bu ġadā bülgüsü başġa bi ╓şī yoḳ. ḥa, ėyi olmadīse, yav ḥana ėyi olmadīse **10** yav aḥmed bu sene bana yaramadı. ters geldi, filan inēm öldü, öküzüm oldü, gėçim ve **11** ġoyunum öldü ╓ya misirim olmadı. bu adam yarīşli olmadı. bunun bilgüsü bu ġadara.

41

Anlatan : Abdullah Karayiğit, 55 yaş.
Derleme Yeri : Köklük köyü-Çaybaşı
Konusu : Hıdırellez

1 ne yapallardı bilĭy ŗmisin? toplaşūlardı, aprulun yirmi üçünde. çıḳallardı bĭ ormana. şi bŏle bĭ **2** evliyenin oldū yère. yillerdi, içellerdi. undan sŏna toplaşıp evüne gidellerdi. ġuran oḳullardı, **3** yāsin oḳullardı mesela. toplaşıp evüne gidellerdi, aPrulun yirmi üçünde. oḳullardı, **4** yi┬ip içip evüne gidellerdi. başġa bi ŗşĭ olmazdı. bu ġadar bilgüm.

* * *

5 ermeniler bizim köyde şunu yapmışlar. bū birinci dünya savaşında bobamlar savaşa giTdū **6** zamanda köy boş ġalmış. ermeniler basġun, soyġun bŏle azā, cázā yapmışlar. uranın ilerisini **7** bilemiyom. soyġun çok yapmışlar. gelüller gelinner, ġızlar, boş ḥanelerin altunlarını toplamışlar. **8** malını, önemlü ġadınnarı seçmişler, bunnarı yapmışlar.

42

Anlatan : Ali Çalık, 63 yaş.
Derleme Yeri : Kurudere köyü-Çaybaşı
Konusu : a) Hıdırellez, b) Hz. Hızır, c) Yağmur Duası

1 ḥa, şörda var ėyi bi, hebüsü ėyidür, kerametlidür ŗde şu ḳuruderenin şeyinde, köyünde esgi **2** ġurudere köyünde osmandepe dėller uriye. osmandepe dėller. şu ġarşıda var bĭ evliya. **3** şu bizim umuzda. raḥmet duvāsı almaḳ ŗĭçin bu evliyėye, u evliyėye çıḳarduḳ biz. raḥmet **4** duvası, duva yaparduḳ. raḥmet ŗĭçin duva yapulūdu. gerçi şindi ŗde dalġa gėçĭlar raḥmet **5** duvasĭnen emme. hē, faġat raḥmet duvasĭ ŗiçin duvaya giderdük avuriye. **6** undan sŏna burda ŗda yaparduḳ.

şu dirē görĭn ŗmi ġarşıdaki. **7** yėni direk yapılmış, dā direk. düzde şey var ŗdā. ev gibi dėyil ŗde yėşillik, āç. saru gėne **8** şŏle toplum. unun üzerindeki tepe işde. bu tarafı boşluḳ. ā urda ŗda bŏyük zat yatar yani. **9** u yol, u şey, çaybaşına gidye işde. çaybaşı ŗdā gözikĭ daḥa tekkiraza. yolu bŏle dėyil **10** tekkiraz daḥa ilerisi daḥa.

11 bĭ gün alaraḳ hesab ŗėderük. u gün çalışmazız. yani çalışmazız. şŏle kendi kendimize ḥızır ŗĭnan ellez. ḥızır **12** ġarada, ellez denizde. bunnar ikisi billeşir. bĭ gün suḥbet ėdellermiş. u gün mesela **13** bĭ işe bunaldūn zamanda ḥızır gelüŗ, sana yardım ėder dėyil ŗmi? u gün gendü başına **14** unna ḥuş suḥ-

bet idellermiş. bėle bi ╓şī tehlikeye düşdün zamanda sana yardım ėdilmez. bī Ḳonusu **15** gelür bize esgiden bėri ḥıdırellez. ḥıdrellezi ╓de ḥızırna ellez. bunnarun billeşdü bī gün varur **16** işde. u gün mesela bōle iş ╓başı felen yapmayı pek tercih ėtmezle bizde. çalışılmaz yani. sōna **17** ḥızır sana yardım alaġadar olmaz. sana suḥbet eder. ḥıdırellez, ilyas dėyil. ellez denizdeki **18** yardımcı, ḥızır ġaradaḳı. bunna ikileri birbirine u gün toplaşulla, şē ╓dellē.

* * *

19 ḥızır alayhessalamın burasında kemük yoḳdur. burasında, şōrasında. dutdün zaman ḥızır oldünu **20** bulabülüsün. ḥa bōle baḳarsın. baḳdın ╓ki kemük yoḳ. ḥızır oldünu annarsın u zaman. **21** ġalbden ḳalbe bī şey vardur. şaḥ, şaḥ, muḥabbet damarı. ḥızırın ╓da burda kemü olmaz. ya ōle **22** yaratmış allah işTe. sen tanıyabülüsen ōle tanīcēn işde. görüşdün zaman işde yabanci ḥızır **23** olup olmadü işde burdan bōle sıḳıcan elini. iyice musāba yapıcan. baḳıcān ╓ki ġarşında görüsün **24** ḥızır ╓mı, adam ╓mı? sen şindi gördün zamanda görüsün unu. toḳa yap. efendim sā bu ayaḳ yoḳla. **25** hele baḳ baḳalım ╓ki urda kemük var ╓mı? yoḳsa ḥızırdur. bulabülüsün yanı. kerameti **26** allah vėrdi una. vėrdi. ara ╓da bul. cebine ġoymiyeler unu. gendün çalışıcan.

* * *

27 ḥava yāmiyorsa üş bėş gün önce şimdi apallolar var, telefunnar var. unnarı bıraḳ sen. **28** bėş ╓on gün önce şey yapulur, ḥabar vėrülür. filan köye, filan köye. dėnür ╓ki işde bu gün **29** osmandepesi dėller, şorda bī evliya daḥa vardur bu tarafda. hē, ġurudereye bālı osmandepesi dėnilen **30** bī evliya daḥa vardur. orda duva yapılacaḳ. şimdi bunu duyan üş ╓bėş gün önce ama bizde, **31** sözlü duyulur bizde. şimdi muḳdarlar esgiden, ġorciler vardı ḥani köyler arasında. unlara, birisine **32** duyurdün zaman u köy duymuş dėmek oluyōdu.

33 millet toplaşurdu. artuḳ alabüldüne uşaḳ dėvşek gider. urda duva yapılır. çocuḳları **34** götürmeyi tercih ėdeller. ḥani daḥa duvaları ġabul oldü ╓çün.

35 çocuḳları emzürmīcek anneleri, çocuḳlar ālaşıcaḳ. annesine āladī zamanda südü vėrmiyecek. ḳuzular, **36** efendim buzavular anasına vėrilmeyecek, gösderilecek. u una bārācaḳ, u una bārācaḳ. **37** efendim böyle bī şeyleri vardur ╓ki bunnarın du┬āları bārmaları maḳbuldur. mēmede emen çocuḳlar **38** olmasa idi, ġırda bayırda otlanan ḥayvannar olmasa idi derelerde su yėrine ben ataş aḳıdüdum. **39** allah unnarın ḥormetine bize rızıḳ vėriyor.

40 duvāya çıḳmazdan evvel şartları şudur. madem ╓ki şartlarını soruyosuz evela, bütün insannara **41** diyeceksin ╓ki üç gün oruş tutacaḳsın. en önemlisi üçer gün allah rızası ╓için oruç tutacān. **42** faḳir ve fuḳaraya teseddük ėdicēn.

acda var ╓ïsa yiyecē, gėyecē ihtiyacı olannara teseddükde **43** bulunucān. ondan ╓sonra duvāya çıḳacān.

44 u dėdümüz belirli evliyalar, yüksek yėller. illā ╓ki evliyalar şart dėyī. cenabı allah alidir, **45** yüksektir. efendim yüksek yėlleri sever. yüksek yėllerde duva yapacān. oraya toplaşdün zamanda **46** allah rızası içün iki reḳat namaz ġılacān. annadın. istisġa namazı ġılıcaḳ herkeS. undan sōna **47** on ╓bin ihlas oḳunacaḳ. üç sabaḥ çıḳılacaḳ uriye. ḥava yavsa ╓da çıkılacaḳ gėne. ḥava yādı şindi. **48** raḥmet birinci gün gėtdin, ḥava yādı gine üçü tamamlayacan. yine duva yapıcān. şartı ōle. **49** çıḳduḳdan ╓sōna şimdi on ╓bin ihlası cema┬ata göre taḳsim itcēn. dėdim ╓ya en aşşā yüz ihlas oḳīcān. **50** yüz ihlas yani gülüfalla ihlas dėdümüz, oḳundū zaman ╓da bir duvası vardır. el ġalḳar, millet **51** amin, dėr. ḥoca unu oḳur. sōra bitti ╓mi elini yüzüne sürer, tekrar gine oḳumıya başlallar. **52** artıḳ ġaç gişīse. üç ╓bin ╓üç ╓yüz otuz ╓üç ihlas u Sabaḥ biticek urda. ḥa her yüzde bī duvası **53** vardur. duvayı u duvayı oḳıyalar. duvayı oḳīcān. bin oldū ╓mu şindik bin oldū ╓mu duva uzī **54** birāz. bin duvası dėrük una. u birāz daḥa uzun olur. bin ihlas oldu ╓mu şindik ḥanı üç ╓bin üç ╓yüz ╓ya **55** duva birāz daḥa uzun olur. u bin duvasını oḳursun taḳiben. üç bin üç yüz otuz ╓üç ihlas bī **56** Sabaḥda bitcek. aynisi gine kezalik üç bin üç yüz otuz üç ihlas ╓da ikinci günde. ōle ōle üç **57** günde on bin ihlas bitėcek.

43

Anlatan : Hikmet Çalık, 45 yaş.
Derleme Yeri : Kuşlu Mahallesi-Çaybaşı
Konusu : a) Eskicuma Cami Efsanesi, b) Çoban Efsanesi

1 şimdi ikizçede esgi cāmī diye bī cāmī var. şimdiki cāmī. bu cāmī esgiden bu muhitde mesela **2** niksardan, ünyeden bu arada bī tek bu cāmī varmış. u zamanın şeyine göre. bu cami┬ī **3** urdan sökme isdėmişler. ḥani tenḥa bī ormanın içinde diye pazar yėrine getirmek ╓için **4** toplaşiyō köylü, ḥalḳ nėyse. öküz ġoşuyōlar. u zamanın āşlarına göre. götürüyōlar. **5** cami┬ī söküyolar, şeye bıraḳīyálar. mesela temeli atiyōlar. nėyse aḳşam dāliyōlar. **6** sabalīn tekrar gidcekler. gelīlar, baḳiyōlar, cāmī aynı yėrinde yapulu. işde şu bizim cami. **7** şördaḳi cami. āvu esgi cami he. undan sōna, urdan sōna tekrar bu tekkiraz var, şu ilerimizde **8** ḥani bī nayiye daḥa var. unun altında u ırmā yapiyōlar bī cāmī. işte yėni cuma camisi **9** diye ╓de u tabirnen yėni cuma oluyō. şindikiye şeye göre bėş ╓yüz senelik bī cāmi mesela. **10** işde şimdi bunu sor sen bi vatandaşa. ben ╓de bubamdan bilme duydüm ╓için. bu bi **11** vatandaşa yėni cuma camīsinin manasını nedür, ne zaman yapılmışdur,

* * *

12 vallā ben şu ġadarına èşidTim. burda seksen dörtde veya seksen üşde filan bī ġocaġarı öldü. **13** yüz yaşında falan. undan ōrenmemiz bu abdul ╓dede burda yatarken unnar çocuķmuş. **14** mesela bunnarın gibiykene buralarda ḥayvan otlatullarmış. seferibillik gelmiş. bütün èrkekleŗ **15** gitmiş. sādece Ķadınnar ġalmış burda. şimdi ḥayvannar domuz, ġurd mesela ayu **16** parçalamasın diye burda abdul ╓dediye yalvarullarmış bōle. ḥani ḥayvannarımıza bī şey **17** olmasın diye. ben u Ķadından èşiddūmü sōlüyom. u ķadın, bu abdul ╓dede yani bu **18** allah tarafından bōle elimde bī çubuķnan barabar ḥayvannarı ġovarķana, ses ḥani ḥayvanı **19** nasī şe ╓yapiyosun, ġovuyosun u şeKilde. yani bu **20** ġadının sōlemesinden u ġadasını bilebiliyoz yani.

* * *

21 şurdaķı fındıķlı depe dèdūmüz bī şey var. esgiden yaylım şeyīmiş. urda bī çoban ölmüş. **22** una birisi dèmiş ╓ki namaz ġıl. dèmiş ╓de ġoyunun gelişi bilür, dèmiş ve hiş ╓de bī şey **23** bilmiyomuş. çorabım, çarūm diye namazı ġılmış ve òrda ölmüş. uriye gömmüşler bunu. **24** ḥayvannar üzerine, ḥayvannar üzerine. ḥayvannarda herḥangi bī ḥasdalıķ üzerine uriye git. **25** urda ada, mesela oķu, ḥayvan èyileşiyor. şimdi hèç bī şey bilmiyoŗmuş u. una dèmişler ╓ki **26** çoban ╓mısın dèmişler ╓de namaz ╓ġıl dèmişler una ╓da. ġoyunun gelişi bülür dèmiş. **27** undan sōnama tekrar bī ╓dā dīnci işde bu allahan emri namaz filan dīnci u zamannarı **28** bu çorabım, çarum. ḥani esgiden bī çaruķ var ╓ïmış. namaz ġılmış. adam èrmiş. ve **29** urda ölmüş. uriye ╓de gömmüşler. sen niyete baķ.

30 şindi burda ġannı ariyannar veyaḥut ḥani bizim esgi şeyler ╓ïnen şindiki doķdullar ╓da bunu **31** ġabil èmiyor ama èmesinner unu. ḥayvannar ḥasdalaniyolar, gidiyo uriye, adıyolar, oķuyolar. **32** üç gülüfalla filan. ḥayvan iyileşiyō. buna ne ╓dèrsin sen şimdi.

FATSA

44

Anlatan : Rukiye Acun, 48 yaş.
Derleme Yeri : Bağlarca köyü-Fatsa
Konusu : Ağaç İnancına Bağlı Adak Yeri

1 bizim tam evin alt tarafında şöle meşe ācı var. oriye geliller, hep ḳurban adallar. evet bālarca **2** köyünde. ḳurban adallar. e┬er dilekleri ḳabul oldīse bī ╥dā tekrer geliller, urda adadıḳları ḳurbanı **3** keseller, pişirip yėller. gelen ḥasda, ḥasda olan kişi urda uyur. rüyasında ne gördīse ėyi **4** geliyō. ne ╥bilīm devamlı geliyōlar. hepden. yalnız urda şöle demür parayle ġanı ġarışmiyen bī **5** kişiye satīlar u ḥastayi. u satın alan bir kişi dolaşdurī. u meşenin ėdrafında. aḳraba yani **6** ana baba, bacı, Ḳardeş olmīcek yani.

45

Anlatan : Galip Erdoğan, 66 yaş.
Derleme Yeri : Buhari köyü-Fatsa
Konusu : a) Nalbantlık, b) Marangozluk

1 nalbatlī nassı annadalım, ḥayvan geldi ╥mi vatandaş ayaḳlarını ġalduruf, ben keserim. güzēl **2** düzennerim, çaḳarım ayaḳlarını.

3 zaten üş takım vardur. bī santıraş vardur. santıraş ayānı kesmek ╥ūçün. bī ╥de kesgi, kesgi. **4** santıraç dėller ╥de kesgi. kesgi vardur. undan sōra kelpe-Tün. nalları sökülmemisse nalları **5** sökersin. efendim, undan sōra u kesginēn güzel gine ayaḳlarını tam nala uyġun **6** olaraḳdan düzennersin. undan sōra Tam nal yėlleşdū vaḳıt mıḥnan çekücü alusun eli┬en **7** çaḳarsın. kelpetünnen keser, ujlarını güzel **8** perçinnersin.

9 dėydi, mıḥ dėyme dėnür. mıḥ dēme. una ġaz dökersin yėrine. u tabī şe ╥yapar. yoḳ, oyma **10** yoḳ. yėnilinde ġaz dökersin. u ╥de esgirse, esgüdükden sōra intāp yapar. intāp yapdı ╥mīdi unu **11** oyarsın. urī güzēl gine isporta dökersin urī. undan sōra unun altına keçe bıraḳusun. keçe, u **12** te┬eltilerde var ╥ya. te┬eltide keçe vardur. şöle yünnü şey var ╥ya. bu maḳsat uriye su almamaḳ ╥ūçun. **13** u oyuḳ yėre keçī bıraḳusun. nalı ╥da üzerine ġapar bī ╥da tekrar çaḳarsın.

14 iki ayda dīşmesi lāzım. şindi dınnaḳlar sürer biliyōŋ ╥mu? ėyilür ayaḳlar. şe ╥yapar. esas **15** iki ayda dīşmesi lāzım. adamlar altı ayda dīşdüriye ama bi ╥şīye yaramiye. atın ayā olī bī **16** ġarış. büyür, īrīlür sōna. çapraz olur sōna. sā yürür, sola yörür. ḥayvan sıḥatlı yük getüremez.

17 hiç çaḳılmasa n╓olcaḳ, ḥayvanın dınnaḳları ġırılur. çaḳılmînci ḥayvan╓înan yük çekemesin╓ki. 18 daşa geldi╓mi yȯrüyemez. çaḳmaḳ lāzım.

* * *

19 ilk╓önce gönye, ip bî╓de keser. bî╓de şavla, teraziye almaḳ╓çün terazi╓de gider. efendim 20 ilk╓önce gönye mejbur. gönyesini alcān evün evelā. ġıbliye çevürmeḳ gėreküse evü ġıbliye 21 çevürüsün. arāzi uyġunsa ġıbliye çevrük yaparuḳ biz evü. şindi namaz ġılarḳana adam dōru 22 ġıbliye gelsin diyerekden evün şartlarına göre gelür. çapraz olursa olmaz. ilk╓önce egerce pusulan 23 varsa pusula ġoyarsın. ġıbliye göre. ġıbliye getürüsün evün şeylereni. şu odalar var╓ya. 24 odaları ġıbliye getürüsün. undan sōna evü bî dafa ġaş metire yapıcānı adama bî kere sorarsın. 25 ölçüsünü yaparsın. gönyėye alūsun. ġazuḳlarını çaḳarsın uriye. vatandaş urî eşer, ḥazıllar. 26 undan sōna ġazmayle eşer, moturnan eşer. nėynen eşerse eşsin. tamamen eşer işTe. esgiden 27 ġazmayle eşerdük. ġazma kürek. tattadan bālarsın başını başlarına iki ip bālarsın toprā sökellerdi. 28 toprak tātası dîlar. toprā bȯle sürîn dā. bāliyosun iki ucunu, bî╓de ortasına āç çakıyȯsun 29 basmaḳ üçun. basıyȯn burdan. sürüyip gidî ānadın╓mı? tattî sürî. undan sōna bittū vaḳıt 30 evü āşāp yapacaḳsan şindi unu güzel köşelere daşları yėlleşdürüsün, gine aynen gönye üzerine 31 yėlleşdürüsün, gönyėye alusun. tekrar ȯbür daşı atmaḳ╓çün uriye terazi çekersin. bi seFiyėye 32 gelsin diyerekden. ȯndan sōnama dört daşı yėlleşdüdün╓mîdi, bālaḳları atarsın. dökmeleri 33 dökersin. ondan sōna dökmeleri dökdükden sōna üzerine bî╓dā āş atarsın.

34 şimdi āş peyde daş duvar isTemî. adamın oldu╓ya daşı yoḳ. daşı birāz derine gömdün. 35 buriye bunu otuTdudun. bālā╓da yapdın. emme adam yapıyȯsa u daş peyi yaparsın ilk╓önce. 36 otuz santim uriye ġalıp çakarsın, undan sōna daşın varsa daş╓înan üzerine pey örersin, uriye 37 bî ḥatıl çekersin ėlli santim. ḥatıl dėller una. mesela çaḳıl╓înan çimentoyu, çaḳılı, ġumu 38 ġarışdurusun ġalıbı çakıyȯn. şindi mesela şunu daş╓înan ördün, mesela bi metürü ördün yaḥut ėlli 39 santim ördün. una ġalıpları çakarsın. üzerine aynen u╓da gönyînen çaḳılū, ip╓înen çaḳuluṛ, terazînen 40 çaḳuluṛ. çaḳdukdan╓sōna içine ḥarcı yürusun. çaḳılı çimentoyu ġarar ġatar undan sōna güzēl gine, 41 ġazuḳ zaten terazide, ip terazide. seFiye doldurusun. güzēl üzerini masdar╓înan düzennersin. 42 doldürusun. u temel işi biter.

43 şindi insannarın durucā yire adamın isdēne göre başlarsın. şindi bāzı adam dėr╓ki efendim benim evimi 44 dėr direk dik, dėr. direkli yap, dėr. direkli yaparsın.

46

Anlatan : Nahide Dinçer, 40 yaş.
Derleme Yeri : Eskiordu köyü-Fatsa
Konusu : Düğün

1 şu anda dü┬ün yopıyoruz. şu andaki yapmış oldümuz dü┬ün başdan başlamaķ gėrekiyösa önceden 2 biz ķızı alacāmız olan gelini kendimiz gördük, bēndik. undan sōna ┌da ōlana gösdertdük ķızı. 3 ķızı ōlana gösdertdük. ōlan ķızı bēndi, ķız ōlanı bēndi. undan ┌sōna biz bunnarı bī ariye getüdük, 4 annaşdırdıķ, tanışdırdıķ ve birbirilerini fikirleri aynı oldu. birbirilerini bēndiler. her 5 ikisi ┌de şartlar ķoşdular. şartlara ġarşı ikisi ┌de evet, dėdiler. undan sōna büyüklere ġaldı iş. nişan yapdıķ. 6 nişandan sōna bu gelinimiz iki sene nişannı ġaldı, şindi dü┬ününü yapıyoz. aķşam üzeri ┌de dü┬ünümüz 7 vardı. cuma günden başladıķ. dü┬ün ḥazıllı olaraķ yėmek türü yani başladı. yėmek bişirdik.

47

Anlatan : Avni Güneş, 47 yaş.
Derleme Yeri : Kabakdağı köyü-Fatsa
Konusu : Bir Anı

1 şimdi benim ġayınpederim var ┌ī̆miş. bu bin dokuz yüz ķırķTa iḥdiyat olaraķ asgere çārmışlar 2 alaman ḥarbinde. unda ┌da bu ḥarbe giderken bobasından ġalmá iki avızlı biçā varmış. bobası ┌da urus 3 ḥarbinde şe┬ī̆t olmuş. ruslar bobasíní vurduķlarī ┌çün ȯ biçā yanına almış. ben bunnan 4 bi düşman kescēm diye ȯnu asgere götür┌müş. ēytimde elbī̆se çıķarī̆rken u biçā yüzbaşı göriye 5 bunu, çāriye. ali gel buriye. söyleyin efendim, diyor. bu biçā niçin taşıyorsun? elinde tüfēn 6 var, süngün var, her şeyin var. burda biçā nė ┌yapıcān, diye soruyo. Ķomutanım, diyor, e┬er ḥarbe 7 girersek bu biçaķ bobamdan ḥatıra ġaldı bā. ben bu biçaķla bi düşmanı kesecēm, diyor ve o zaman 8 biçānı almıyolar. ōle gine biçaķ unda ġaliye asgerden gelene ġadar. ḥarb ┌de olmuyor. biçānan 9 kimseyi dā kesemiyor.

48

Anlatan : Zekeriya Dik, 52 yaş.
Derleme Yeri : Arıoğlu Mahallesi İslamdağ Beldesi-Fatsa
Konusu : a) Köy İşleri ve Geçim, b) Avcılık Anısı

1 çifcilikde biz ilkbaḥara çıķdümuz zamanda ḥavaları iyi bulduķ ┌mu aķdarma yaparuķ, araziyi 2 mesela. açıķ arāzileri aķdarma yaparuķ. fındık

baççalarını temüzlerük ḫani. herk dėnür bizde, 3 herk dėnür. ekim diyil ╓de herk dėnür, ekim diyil. fındık baççalarına gübre dökerük, ḫayvan 4 gübresi. unnarın diblerini ġazaruḳ. fındık baççalarının diPlerini. tabi temuz ayları geldi zamannarda 5 ekim yaparuḳ. bu herk dėdūmüz u ōle olur. undan sōra ekim yaparuḳ. misir ekerük. buyday 6 bizim melmeketde şindi olmadū ╓üçun buyday yapmiyoḳ, ekmiyoḳ. undan sōna misir biter. 7 birinci ġazım dėrük una. ḫani birinci çabalama dėrük biz. dibini çabalaruḳ. bī ḫafta on gün 8 sōra ikinci çabasını yaparuḳ misirin. gübresini dökerük misirin. undan sōra fındık 9 baççalarımızı temüzlerük. içinin pislīni ısırġanını, efendim ne pislī varsa unnarı temüzlerük. 10 fındık toplīmine ġadar. şıfġa dėrük, fındık şıfġası dėrük. u kesdūmüz çalılara fındık 11 şıfġası dėrük. unu fındık biçā var, biçaḳ. dal biçaḳları var. unnar ╓īnan temüzlerük. 12 unnarı, unnar ╓īnan temüzlerük. içinin otunu tırpan ╓īnan temüzlerük, tırpan. esgiden ╓de 13 girinti diyoduḳ. girebiden. girebi var ╓īdı. bī ╓de undan bōyük şōle girintiler var ╓īdı. 14 unu ╓da girinti diyoduḳ, unnan temüzliyduḳ. tırpan yoḳdu, şimdi tırpan var, tırpannan 15 temüzliyōḳ. baççanın içerisini. undan sōna fındık, fındık toplīmi gelür. fındık toplīmi 16 yanaşdū zamanda amele araruḳ. ḫani fındık toplamiya, dışardan amele ayallaruḳ. başlaruḳ 17 findīmızı toplamiye. fındık toplandū zamanda patuza vurur, ḫarmana ġoruḳ. esgiden 18 dırmuḳ, dırmuḳdan evel çubuḳ. bī uzun çubuk yaparduḳ elimize unnan şōle vuru vuru 19 çıkadūduḳ. bu ġada fındık yōdu esgiden ╓ya. azdı findaḳ.

20 şimdi ḳış yaḳlaşdū zamanda odunumuzu ḫazıllaruḳ. odunu bavımızdan, baççadan, baççadan. 21 olmiyan satun alur. dirakdur işi yaḫud ╓da kilo işi tartīnen satun alur olmiyan. olan tabi 22 bavından keser, getürür eve. ḳış ḫazullu bu odun. undan sōra ḫayvannarın yėygüsü, 23 samanını, 24 mesala alaf dėrük biz şindi, misirin şeylerine alaf dėrük. u alafı ḫazıllaruḳ. 25 ġış ḫazıllı bu. yicēmizi ḫazıllaruḳ

26 fasilleden turşu ╓da yaparuḳ. yav turşu samsānan ġatallar. duz, samsāḳ. tabi 27 ḫaşıladuḳdan ╓sōna turşī yıḳallar güzel gine. duz samsaḳ ġollar içerisine. ġurallar turşī. esgiden küp vardı. 28 şindi küp olmadū ╓çün şindi pilasdik bidonnar var. küp toprakdan yapulu. ünyede yapallardı. 29 bizim bōranın küpünü ünye yapardı. ünyede yapuludu.

* * *

30 ḳışın hiş ╓de bī iş yapmazuḳ yani. biz maḫallede iken bėş altı gişi birikdük. bir gün bī 31 davşan avına gidelim dėdük. davşan avına ve gėtdik davşan avına. davşannarı çıḳartduḳ tabi. attı 32 arḳadaşlar vuramadılar. şindi bōrda gendümü tavsiye ėdicem, ḫaḳikisi ╓de bu. vuramadılar. bī yėre 33 birikdik. en sonunda bī yėre birükdük. bir tut acının dibinde duruyōḳ. ġış, ḳar. davşan ╓da

uzaḳ bī yère, **34** bŏle bī yüz èlli iki yüz metire ġadar uriye oturdu bī yère. ördan baḳ ben nası vuruyom, **35** dèdim. atdım iki yüz metireden tamīnen iki yüz metire davşanı vurdum. unnar vurulmadı. **36** duriya, dèdiler. uşaḳ gönderdük, gètdiler aldılar geldiler. ḥanı urda ırġanmadı ╓da ya duriya, **37** dèdiler. gètdiler, davşanı vurulmuş, aldılar geldiler.

49

Anlatan : Ömer Gülmez, 55 yaş.
Derleme yeri : Kayaköy-İslamdağı Beldesi-Fatsa
Konusu : Masal: Tembel Mehmet

1 şimdi esgi zamannarda pādişānan padişān ġızı, ġarısı sarayın balġonunda oturullarmış. bī faḳır **2** köylü ╓de sırtına odun yüklenmiş. odunun ╓da ipi otdan yapmış. otdan örmüş, yapmış. odunu **3** şère satmiye götürī. giderket tam sarayın önünde ot, ip ġırılmış, yıḳılmış. dèmiş ╓ki **4** şimdi padişān ġarısı, bu adam kötü, dèmiş. ḥani sırtına bī ip ╓de alamamış. ġızı ╓da **5** dèmiş ╓ki anne bu adamın dèmiş, esgi usul, Ḳarısı kötü dèmiş. yŏḳ adam kötü, ġarı kötü. ġız ╓īnan **6** anası iddaye dutuşmuşlar. anası ġıza ġarşı çıḳmış. dèmiş ╓ki padişā bu ġızı celled ╓èddürceksin **7** dèmiş. kesdürceksin. peki dèmiş, padişāḥ. emir vèrmiş vezillere, çārmış. dèmiş ╓ki bu ġızı gidin **8** celled ╓èdin, dèmiş. yav padişām niye cellad ╓èdelim ġızı, dèmişler. ġız ġarşı çıḳdı anasına. **9** ġarşı çıḳdü ╓çün emir vèriyŏm, cellad olıcaḳ dèmiş. padişām bī laf ╓da biz sŏliyelim, dèmişler. **10** bu lafı ġabil èdersen. sŏle, dèmişler. ġız bŏle ╓mi dèdi, temmel, bu adamın ġarısı ╓mı temmel **11** dèdi. evet. esgiden bī temmelḥāneler var ╓īmış. temmelleri uriye şindiki cezaevi gibi temmelleri **12** temmelḥaniye toplallarmış. temmelḥaniye gidelim dèmiş veziller. en temmel kim var ısa **13** bu ġızı una vèrelim. cellad ╓ètmiyelim. baḳalım u adamı ġız gèçindiriyŏ ╓mu, dèmişler. vezir **14** diyŏmuş bunu. peki dī gidin diya temmelḥaniye. en temmel bī adam bulun, vèrin una, diya. **15** gidiyalar şindi temmelḥaniye, ġapısını açiyalar. ġapī açiyalar. ilk evela ġapī açduḳdan ╓sŏra diyalar ╓ki **16** ataşı ╓da basiyalar bī tarafdan. temmelḥanī yaḳīyalar şindi. avşaḳ bina. esgi. bedon diyil. **17** temmelḥaniyi yaḳmiya başliyalar şindi. tābi içindekiler yaniya temmelḥane, zindan diyin çıḳıp **18** ġaçiyolar. içerde bī gişi ġaliya. ġaliya şindi köşede otiriya. ismi ╓de mēmed. bu **19** adamın ismi ╓de mēmed.

20 -la mēmed, çıḳ yaniyosun. diya ╓ki dā ataş çoḳ uzaḳda. binanın bī tarafı yaniya diya. bŏriye **21** gelene ġadar dā çoḳ zaman var, diya. oturuyŏm işde diya. çıḳ ╓mıḳ dèrket üraşiyalar, üraşiyalar. **22** çıḳmıya. aḥrında dutiyalar bunu urdan çıġardıp getüriyalar, ġızı buna vèriyalar.

23 al sā diyalar bi ╓ġarı. faḳat bu temmel dèdŭm ḥagigi bī temmel. ne ġarı biliya ne bi ╓şī. **24** hiş bi ╓şī bilmiya. bunu ġız gendüsü aliya şindi. ne ╓yapsın

ġız mejmur. ḥani celledden **25** ġurtulmaḳ ╓ün̆çün bunu Kendüne mejmur şindi. götüriya bunu şērin orta yėrinde bī çėşme buliya. **26** boşluḳ ariya şērde. çėşmenin yanında bī boşluḳ buliya. öriye çitden çit yapiya çalıdan. esgi **27** çalıdan çit öriya, yapiya. unun dışını çamur ╓ün̆an mamur ╓ün̆an sıvıya şindi: u temmel **28** mēmed ╓de yanında. u yatiya. çitin içinde yatiya şindi. ġız sāde bī üzerinde bī zīniyet ╓ī̆nen uriye **29** geliya. ḥani zīniyeti üzerinde ne altunu nėyi var ╓īsa unīnen geliya. bobası hėç bi ╓şī̆ vėrmiya. **30** tabi ġoviya evden bunu ╓ya. bu şindi günde, mesela az bi ╓şī̆ satiya. yėtecek ġadar ġız. **31** mēmede büşüriya, yėdüriya. yimek ╓de yimiya. şōle yani vėr āzıma yi┬im, diya. ġalḳ mēmed ╓ā **32** yimek ╓yi, diya. vėr āzıma ╓da yīm, diya. vėriya, yidüriya ġız bōle. bī gün, iki gün bōle, ġız bunīnen üraşiya.

33 Ḳapıdan bir gün kevrancılar gėçiya. kevrancılar. diya ╓ki kevrancılara, bana diya bī deve yükü **34** kiren çubū getürün, diya. kiren çubūnu ╓da niye getürdiya biliyo ╓musun? kiren çubū çoḳ dayanīrmış. **35** undan çit yapıcaḳ, çiti undan öricek. çoḳ dayanīrmış. kiren çubūnu bunun ╓çün istiya. **36** getürīyalar kevrancılar.

37 gine bī gün mēmed ╓āyádī ╓ḳı ╓ġalḳyimek yiyelim. vėrāzıma ╓dayi┬im, diya. ġız urda daralıya. **38** ne ╓yapsın? aliya bī kiren çubū eline buna bī çubuḳ atiya ╓ki addām aḳıllı bunu döviya. **39** mēmed ╓āyi addam aḳıllı döviya. ġalḳiya yani Sopa acı. ġalḳiya bu, ḥanım diya, sā bi ╓şī̆ **40** yapdurmicām. ne dėrsen dī̆, unu yapıcām, diya. git diya davdan odun al gel, diya. **41** mēmmed ╓āye. odun al ╓da gel diya. oduna gidenner varmış. unnarnan barabar git diya. **42** mēmed ╓āne ╓ġadayi┬id ╓ī̆mişbiliyon ╓mu?temmelleryi┬id ╓olūduesgiden.sen yüz kilo getürüsen memmed ╓ā **43** bėş ╓yüz kilo getüriya sırtında. getüriya. ġız ni ╓yapiya şindi? odunun yarısını yaḳarsa yarısını satiya. **44** ġız ḥaşlıḳ yapiya. bī bōle, iki bōle dėrket temmel yoruliya. omuzları yara oliya. diya ╓ki **45** ḥanı bana diya afedersin eşşek al diya. artu yoruldum diya. eşşēnen odun çekīm. buna bī **46** eşşek aliya. unun satdū, getüdū odunun parasīnen eşşek aliya. yarısını yaḳıya, yarısını satiya. **47** bu eşşēnen odun çekmiye başliya. öteki arḳadaşları bī sefer yaparsa u iki sefer yapiy oduna. **48** bī sefer ėdip bıraḳiya uriye. bī sefer ╓de yüklīp geliya. arḳadaşları diya ╓ki şindi bu **49** temmel bizi geçdi. ḥanı mēmed ╓ā bizi geçdi. bu gelene ġadar gel bunun gėride ġalan **50** odunnarını yaḳalım biz diyalar. ormandā odunu yaḳalım. mēmed ╓ā u odun urda dursun. **51** mēmed ╓ā yüklīp geliya. evüne odunu getüriya, odunu yaḳiya. ḥanım diya bana dī bī **52** ekmek vėr. ėdilmiş odunum var. unu alīm ╓de gelīm diya. gidiya, mēmed ╓ā ne **53** baḳsın odun yanmış. urda odunu yaḳmışlar.

54 şimdi mēmed ╓ā eve boş gelėcek emme hem aḳşam ġarannuḳ, gelemiya. ḥanımdan ġorḳusuna. **55** ḥanım eve varīncik dóver beni dīn gelmek istemī. u kömülleri toplī. u eşşēn torbasına **56** dolduriya. bunu dī ḥanım manġal-

da yaḳar ╓īmış evde. ḥanım manġalda yaḳar, diya. gine **57** Sopa yėmīm, hėç olmasa dī. getürüya, diya ╓ki ḥanım beni dŏme diya. sā bī eşşek torbası **58** kömür getdüm. odunumu yaḳmışlar, diya. ormandā odunu yaḳmışlar. unun kömürlerinden **59** sā bī eşşek yükü kömür getdüm, diya. bıraḳ ā ╓uriye, diya ḥanımı şindi buna. yoḳ dŏver ╓mīm **60** diya. olsun yaḳsınnar diya. çoḳ geniş bī ġadınmış padişān ġızı. yaḳsınnar, diya. **61** kömür ╓de lāzım yaḳaruḳ diya. ġadın urdan kömürü alīp ╓da ġabına boşaldacaḳ şindi. u kömür **62** ġabı varmış uriye boşadıcaḳ. baḳiya ╓ki altun, hebisi altun. ġadın bunu sŏlemiya altun oldünu **63** mėmed ╓āya. diya ki : mėmed ╓ā, dā bunu yėrinde var ╓mı, kömür var ╓mı, diya. var ḥanım, diya. **64** gėt gėrisini ╓de al gel Sabānan, diya. gidiya dava. baḳiya ╓ki kömür diyil ╓de kül ╓de yoḳ dā **65** urda. hebisi gėtmiş ne varsa. süpürmüş gėtmiş. urdan odun alıp geliya. diya ╓ki ḥanım kömürün **66** gėrisini örüzger hep götürmüş, yoḳ, diya. odun getürdüm, diya. ėyi mėmed ╓ā diya. ġız **67** çoḳ seviniya. sevişli ġız. şŏle bi ╓şī. ḥana para bī eşşek torbası altun getüdü mėmed ╓ā emme **68** altun oldünu bilmī. ḥaġġet bī temmel. bu şimdi bī gün bŏle duruḳat diya ╓ki ḥanım **69** ben, diya, gel bazara alış vėriş yapmiye gidīm diya. bā birāz para vėr, diya. vėrīm diya buna. **70** u günün parasīnen bī lire para vėrī. bī lire bŏyük para. gidiyå. şėre giderket şindi alış vėriş **71** yapıcaḳ şėrde ╓yā. giderket bī adam elinde ḥayvan, inek götüriya. diya ╓ki la ġardaşlıḳ şu inē **72** bana sat, diya. bazallıḳ yapiyalar. alíye inē, parī vėriya şindi, bī lireyi. dī ╓ki la ╓ġardaşlıḳ bunun **73** üzerini vėrmiye bende para yoḳ, diyå. bŏyük para. yav ne üstü altı diya. al para, senin inek **74** benim, diya. ulan diya adam, şindi inek satan adam. bulduḳ bī aḥmaḳ diya. sāde aḥmaḳ. **75** inē vėrī buna gidiya. giderket inek elinde, şėre götüriya. alış vėriş yapıcaḳ ╓ya. **76** bī ġoyunciye çatiya.

la ╓ġardaşlıḳ bu **77** ġoyun ╓ūnan, diya, inē diya tırampa ėder ╓misin benim ╓īnen, diya. ėderim emme üsde vėrmiye param **78** yoḳ, diya. ne üsdesi diya yav. inek senin ġoyun benim, diya. ġoyunu aliya şindi. **79** ġoyun elinde gidī. giderket adamın birisi ġoltūna almış bī ḥoruz, adamın biri çarşiye **80** satmī╥egötüriya. u ╓da ġoyun elinde. la ╓ġardaşlıḳ şu ḥoruz ╓ūnan ġoyunu, diya, bazallıḳ **81** yapalım. la ġardaşlıḳ benim zattan param yoḳ. u ḥoruzu unun ╓üçut götürüyom, **82** dī. sā üsde vėrmiye param yoḳ, diya. yav vėr ḥoruzu, al ġoyunu, diya. ne üsdesi, diya. **83** aliya ḥoruzu gidiya ḥoruzu ġoltūna şindi. bī ╓de şėrde u ╓yan bu ╓yana bī papaḳ dükḳanı göriya. ḥoruzu ╓da uriye vėriya. başlī şindi papaḳ ali mėmed ╓ā. papa alī şindi. **84** aḳşam olī, gelī eve. eve gelicek şindi. gelüket ırmaḳdan gėçeket bī dal köplüden bī **85** örüzger geliya, papā aliya, suya düşüriya, gidiya. papaḳ papaḳ ╓da gidiya. u almī **86** sudan dā papā. gelī eve boş mėmed ╓ā. u bī lire gėtdi. mėmed ╓ā eve boş geliya şindi. **87** oturiyalar, yiyalar, içiyalar ḥanımīnen bī çitde. soriya buna ḥanımı şindi. diya ╓ki **88** mėmed ╓ā ne alış vėriş yapdın. şŏle diya. mėmed ╓ā şindi paraynen inek

aldūnu, inē **89** ġoyuna vėrdūnü, ġoyunu bī ḥoruza vėrdūnü, ḥoruzu papāna vėrdūnü. ėyi mēmed ╓ā, diya. **90** papaḳ ╓da ėyüdür. ġafān örtersin, diya. ḥanım dōme beni diya. ġorḳī ḥanımdan. yav papaḳ ╓da **91** köplüden aşşā gėtdi, diya. gėtsin, canın sā olsun. diya ġarı. mēmed ╓āye, bi ╓şī dėmiya. **92** şindi ḥanımı bi ╓şīler yapıcaḳ bu parynen emme evde parası bol. bī eşşek torbası **93** altunu var. bi ╓şīler yapıcaḳ ╓da bu mēmed ╓ā nasıl yola gelür dīn bunu düşüniya. yani **94** bunu nasıl yola getürüm diye mēmed ╓āyi. emme mēmed ╓ā bu arada ġarı ġoca bilmiya. **95** hėş bilmiya. bu benim ḥanımımmış, nėymiş. bī Sopa yėdū ╓çün ḥanım diya buna.

96 bi gün kevrancılara diya ╓ki bu mēmed ╓āyi size ġatıcam. buna aḳıl ōrediceksiz. ḥanı bi ╓şīler **97** ōrediceksiz. ne isderse alacaḳsīz, parasını ╓da benden alıcaḳsız gėçerket dī. bu ne dirse alın, vėrin buna. parasını ╓da **98** benden alın gėçerket, diya.

99 bu arada padişāḥ ġızını bilmiya emme. ne temmeli biliya, ne ġızını. nėrede oldūnu bilmiyá. **100** ġatiya bunu kevrancılara, gidiya. gidiyalar bunnar. bī şērden gėçerket ḳavrancılar. adamın **101** bī denesi bī duvarın üsdüne çıḳmış, aḳıl satiyōm, diya. aḳıl satiyōm, diya. mēmed ╓ā bunu göriya. ġulānı **102** bükiya şindi. ulan bana temmel memmed diyalar, diya. bundan ben bī aḳıl alīm, diya. bu **103** adam aḳıl satiya. ben ╓de bī aḳıl alīm diya. variya adamın yanına. la ġardaşlıḳ, diya, sōle **104** aḳıl ne, diya. on ġuruş aḳıl, diya. vėr on ġuruş sōlim, diya. vėriya. kervancı başına, **105** diya ╓ki on ġuruş vėr bu adama, diya. vėriya. sōle, diya. aḳşam oldū yėrde yat, diya. **106** dā. bu ġadar, diya. aḳşam oldū yėrde yat, diya. dā. yoḳ. gidiyalar, bī şēre dā variyalar **107** şindi. gine çıḳmış bī adam duvarın üsdüne gine aḳıl satıya. variya, ulan şudan ╓da bī aḳıl alīm, **108** diya. la ġardaşlıḳ aḳıl ġaş ╓guruş, diya. on ġuruş. aynī adam emme. aḳıl on ġuruş, diya. **109** vėriya on ġuruş. undan ╓da bī aḳıl aliya. diya kine aḳıl şōle : aḳşam olīnci su ġıyısında yatma, diya. **110** hem dīne bunda bilgi var, aḳşam olīnci su ġıyısında yatma, diya. dā. dā yoḳ diya.

111 gidiyalar bunnar. ġalḳıp gidiyalar şindi. kevrancı başının bī nişannısı varmış. kevrannarı **112** gendüsü vekil olaraḳdan ḥani gendü vekili olaraḳdan birine teslim ėdicek ╓ya. öbür arḳadaşına **113** güvenemiya. bī hille yapar kevrannara, altunnara. altun yüklü kevran, diya. mēmed ╓āyi **114** kevrancı başı yapiya. bunun aḳlı, diya, bōle sā sola vėrmiye aḳlı ėrmez. bu diya ḥagigi bekçilī **115** yapar diya. topliya bunnarı, kevrancılara diya ╓ki benim vekilim olaraḳ mēmed ╓ā, diya. bu **116** ne dėrse unu yapıcaḳsīz diya. ben nişannımın evünde ġalacam, diya. gėçerket beni alın, diya. **117** ḥanı gėri dönüşde beni alın, diya. mēmed ╓āya bunu teslim ėdiyalar. gidīlar bunnar şindi. aḳşam **118** oliya, kevrannar giderket mēmed ╓ā durī, diya. yıḳın kevrannarı, diya. yatucuḳ, diya.

119 la mēmed ╓ā, dā çoḳ yolumuz var. birāz aḳşam yol ġatliyalım ╓da. yoḳ, ben on ġuruş **120** vėrdim aḳıla diya. bu aḳıla on ġuruş vėrdim. yıḳıyalar kevrannarı uriye. urda yatiyalar. Sabānan **121** ġalḳīyalar, gidiyalar. baḳiyalar ╓ki unnardan evel giden başġa kevrannarı soymuşlar. yolda **122** bunnar sālam. baḳ, diya. adamın aḳlı dōru. biz ╓de gėtsek bizi ╓de soyacaḳlardı, diya. bu adamın aḳlı dōru. **123** yattūmuz ╓üçun soyulmaduḳ, diya. bī daḥa bī aḳşam oliya. gel bī şu kevrannarı şu **124** depenin başına çıḳardın baḳīm, diya. la mēmed ╓ā yatacaḳsaḳ bòra ėyi. yatalım ╓da hem **125** su ġıyısı, temüz ḥava bòra. yoḳ. on ġuruş vėrdim su ġıyısına yatma dėdi bā, diya. şu **126** depenin başına çıḳın. çıḳıyalar. uriye gėcenin yarısı bī raḥmet, bī sėl. öbür arḳadaşları varmış bundan **127** evvel. gidenner unnarı hep kevrannarı filan sėl aliya. unnar sālam. baḳ bu aḳıl ╓da dōru diya. **128** adam bazı su ġıyısında yatma, dėdi, diya. baḳ unnarı sėl ╓aldı. bizi almadı, diya.

129 lan diya şimdi bunnar arḳadaşları ġalḳī urdan. diya, yoldan öbürsü gün ulan biz ġaç senelik kevran **130** bunnan ūraşiyoḳ. biz başġan olamaduḳ ╓da bunu başġan yapdılar. öldürelim bunu, **131** diyalar. bu mēmed ╓āyi öldürelim. ne yapalım şimdi bunu. bōle cannı öldürseler bi ╓şī elimden **132** çıḳıcaḳ. bunnarın bī dinnenme yėri var, ḳuyu var. ekmek yiyecekler. u günün şeyine göre **133** nėyise. mēmed ╓āya diyalar. şu ḳoḥaya bin ╓de seni ḳuyunun dibine indürelim. yav bu ġoḥadan **134** su almiyoḳ, diyalar. ḥani ġoḥa aşşā inīnce susuz çıḳıya bazı. boş ╓mu, dolu ╓mu? her zaman **135** su oluyodu burda, diya. şindi dolmiya, diya. arḳadaşları ġāye bunu ġuyuya atıcaḳlar. bindiriyalar Ḳoḥuya. **136** bunu indiriyalar ġuyunun dibine, yani atıyalar ġuyunun dibine mēmed ╓āyi.

137 iniya ġuyunun dibine. ġuyunun dibi bomboş, su yoḳ. başġa bī yėr. urda mēmed ╓ā şindi durup **138** dururken bī yan tarafdan bī ġapı açıliya. şōle bī ġapı açılıya. urdan bī ġız çıḳıp geliye. **139** elinde bī tepside bī keler cücü, bī ╓de yılar. keler vardur, uvalarda olur, keler dėller. siyaḥ unnar. **140** birer yavru diye ╓ki ġız, bu u, bunun ḥanġısı gözel, diya. mēmed ╓ā şindi ne dėsin? **141** şindi urda ne dicēni bilmiya. diya diya ╓ki ben diya unnara bi ╓şiy diyemem, diya, gönül kimi severse **142** güzel udur, diya. işde bunun sırrı ╓da buyidi, diya, ġız. bī odada açuḳ. adam kellesini. **143** ḥani gözel şu dėmiş, kesmiş. bu dėmiş kesmiş. sen gönül kimi severse gözel bòdur emme **144** siyaḥ gözel, gönül kimi severse gözel odur, dėmiş. ġız soruya bunu sen diya. seni niye **145** bōle yapdılar, ben bilemiyâm, diya. beni suya indürdüler diya. arḳadaşlar beni buraya **146** bıraḳdılar. peki, diya, ġız seni bòrdan çıḳardıcam, diya, ġız. yalūz benim dėdūmü yapıcaḳsan, **147** diya. ben diya filan köyün padişān ġızīm, diya. beni buruya ġaçurdu periler. periler **148** beni buriye ġaçurdular. ben burdan çıḳamiyâm. yalūz sen ╓de beni burdan çıḳardıcaḳsın. yalūz **149** benim

dédümü yapıcan, diya. ġız yédi sene oldu diya ben bóriye geleli, diya, ġız. benem bobam var, **150** diya. padişaḥ. beni álamaḳdan ámá oldu, gözleri kör oldu, diya. bunun ┌da bī ilacı var, diya. **151** cinner sōledi bunu bá, diya. bunu ben sá sōlīcem. sen bunu yapıcán. bobamın gözünü **152** açıcán. gelip beni burdan alacán, diya, ġız. peki diya, söz. bizim, diya, evün ilerisinde bī **153** orman vardı. ormanın ortasında boş talla var, diya. bōle çayîrdur. ortası diya. ġız tarif édiya. óriye, diya. **154** Sabaḥ namazīnen güneş dōmu arasında bī ġoyun çıḳar, diye. cinnerin bana démesi, diya. **155** uriya çıḳıcaḳ bī ġoyun çıḳıcaḳ, çıḳar, diya. bu ġoyunu dutucán, kesicēn. unun ġanını **156** bi ┌şīye ġoyucán. bunu bobamın gözlerine sürücēn. babamın gözleri açılácaḳ, diya. pekī, **157** diya. ġız buna urda du┬a édiya. cinnere sōliya. çıḳıya. mēmed ┌ā çıḳıya. çıḳarḳan ġız ┌da buna bī nár **158** vériya. hediye olaraḳdan bī nár vériya, buna mēmed ┌ā urdan nassı çıḳdīse uḳarı, kevrancı arḳadaşları ┌da **159** dönîş yapmışlar. orda isdira┬at yapıyalar. mēmed ┌ā ┌da uḳarı çıḳıya. ulan, diya **160** geç ġaldīz, diya. bunnara. yav géç ġaldīz diya. ulan mēmed gine çıḳdı ġuyudan diyalar. **161** ya ula bu ölmedi bu. şindi ne yapdūzu ben biliyam, diya. yalūz ben size ne diyéyim. ḥanım **162** beni dōmesin diye şunnara ḥanıma benden hediye vérin, diya. ben gelicēm bī ḥafda sōna, diya. **163** siz gidin, diya. bunnarı ḥanıma hediye vérin, diya. bunnarı vérin yalūz. mēmed ┌ā urda ġalsın.

164 ḥanıma narı getüriyalar, vériyalar şimdi. bu nar sá mēmed ┌ādan geldi. mēmed ┌de bir ḥafta ┌sōna gelicek. **165** nar bu nasıl nar dérken ḥanım baḳarket nar yére düşüp cıvadan dālıp gidicek. hepsi ┌de **166** gidicek. bunu ġız vériya, cinner vasıtasıyla. ġız bunu ┌da ġoyîya bī kenara. şimdi **167** mēmed ┌ā gidiya o davın ortasına varıya. u ġoyunu urda güneş dovarken sabaḥ namazīnen **168** güneşin arasında ġoyunu yaḳalıya. kesiya, bī şişiye dolduruya ġanını. varıya şehere şindi, iniya **169** şehere. bī terziye variya. diya ┌ki bana bī elbīse dikeceksin. güzel bī dikeceksin. yalūz **170** param yoḳ, diya. terzi buna bī elbise dikiya. tellalcı var ┌īdı eskiden. şindi opollayînan söyleniyolar ┌ya **171** şimdi elnen sōlenürdü. el āzdan tellalcıye diya ┌ki bī tellal ét baḳiyem diya. ámá **172** gözleri açan doḳtur geldi de, diya. bī tellal ét, diya. tellalciye tellal étdüriya. padişān **173** ōlu bunu éşitince ōlları hemen buna ḳoşuyalar. diyalar ┌ki doḳdur béy sen kör gözleri **174** açıyō ┌musun? açıyōm. peki benim bobamın gözü kör. padişāḥ diya. bunun gözünü açar ┌mısın, **175** diya. açarım diye. ya açamasan? açarım, diya. götürüyalar bunu. ġız bī ┌de **176** yüzük hediye édiye buna. ġız, ġuyudaki ġız kendü yüzünü hediye édiyá. varıya saraya **177** doḳdur şimdi doḳdur olaraḳdan varıya saraya. baḳıya bobasına gözü kör ġalmış. gözü ámá. **178** bu ḳandan ḳan sürüye gözlerine bobasının gözleri açılıya, açılıya. açılduḳdan sōna **179** şindi elini yıḳayacaḳ. su ġóyuyalar eline ┌ya yüzū ōlan tanıya. bacısının yüzünu barmánda **180** ōlan tanıya. nası tanıdıysa tanıya.

181 vay diya bu benim bacımın yüzü, diya. buba, diya bu benim bacımın **182** biliya, diya. yoḳ uyudu, buyudu. az durun, diya. ba┬a iliş-men, diya. bacïzı ┌da size getürücem, **183** gösderdicem. yalüz diya padişā bā diya bï tabur asker vériceksin. asgeri şunun ┌için istiyâm, **184** diya. ġızïn bï şennïnen getürücēm diya. ḥani esgiden davul zunna işleri vardı ┌ya **185** öle bï şennïnen getürücēm ġızïn, diya.

186 varıya ġuyunun āzına ġızı urdan cinner vasıtasıyla çıḳartduruya. davul zunna eve getürüya. **187** padişān evüne getürüya. getürdükden sōna padişāḥ diya ┌ki buna doḳdur bey, sana bunun **188** ġarşılïnda bu sarayı bāşiş ėdiyam, diya. istemem, diya. benim padişālïmı yérimnen yurdumnan **189** baḥşėdiyam diya. ḥan ġızımı bana getüdün gözlerimi ┌de açdın senin olsun, diya. istemem, diya. **190** şu ġadar para vérïm, yér vérïm. yoḳ. aḫrında a zaman bu ġızımı alıcaḳsın, diya. **191** diya ┌ki benim bï ḥanımım var, diya. yavaş yavaş aḳlım başıma geliyâ, diya. ḥanım her ḥalde **192** benim ġarım olıcaḳ, diya. bu beni döver, diya. u seni dōmez, diya. şindi padişaḥ bunu alıcaḳsın, **193** ikisi ┌de ḥanımın olıcaḳ. bu ┌da bï padişaḥ ġızı, diya. o yörenin padişaḥının ġızı. iki padişān **194** ġızı ┌da ġarın olacaḳ, diya.

195 ḳırḳ ┌atlı düzenliya buna padişaḥ. ḳırḳ atlı o günün şeyine göre. bu mēmed ┌ānın emrindesiz, **196** diya. bunu evine ġadar götüreceksiz. ġızımı ┌da götürüceksiz. gelin olsun senin ḥanımın **197** diya. sā diya gėrisini sōna ānaşuruḳ, diya, padişāḥ.

198 geliyalar bunnar emme şimdi geledursunnar. mēmed ┌ā gelüket aḳıl geliya buna az çoḳ gėne u **199** arada. yav bu ḳırḳ tene atlı diya bu avurda bï çitim. bunnar ne arada yïller içeller. **200** ḥanı ḳırḳ dene at var. sıvmaz ullara. ev yoḳ yatursam bunnarı. birāz gelïnci eve **201** yanaşïnci birāzcıḳ siz burda ġonaḳlan, diya, gėrisine. ben ileri gidïm ┌de bï ḥazıllıḳ **202** gösTerïm. ḥanı ḥanıma sōrácaḳ. getüme dėrse getümïcek, gėri ġovacaḳ. variya çitin oldü **203** yère, mēmed ┌ānın altında bï at var emme siyaḥ bï at. yıḳıya ortalï. varıya çitin oldü **204** yère. çiti bulamiye. yoḳ çit. öte seyirdiye, bėri seyirdiye at ┌ïnan yoḳ çit efendim. **205** ḥanımı ┌da bï saray yapdurmuş ama sāde altundan. merdivenlere filan altın döşetmiş bōle. **206** güzel, sōn sistem bï saray yapdumuş öle. bu ┌da mēmed ┌āyi bekliya şimdi balġondan **207** lan baḳiya bï atlı şērin içinde ġoşuye ileri gėri emme. yav bu mēmed ┌āyá benzediyōm **208** amma diya bu mēmed ┌ā atı filen mēmed ┌ā dėyil. ėyni başı dēşmiş, diye. **209** mēmed ┌ā bu tam adam sıfatına girmiş, diya. acaba mēmed ┌ā ┌mı diye bï çārïm diya. **210** mēmed ┌ā diyen çāriya. ġaldur yuḳarı. ula ḥanım burda ┌mïdin? seni ariyam. bu ┌da atdan **211** iniya. mēmed ┌ā len mēmed ┌ā, n ┌oldu, diya. bi ┌şï ┌mi var, ne yapdın, diya. ḥanıma durumu **212** annadiya ḥanım mesele bōle bōle. ḳırḳ

dene atlı geliya, diya. ḳırḳ daḥa gelsin, diya, **213** eski ḥanımı. ḳırḳ daḥa gelsin yėrim var yatumiye diya. hiç benden ġorḳma diya. **214** na ╓ġadā gelüse gelsin.

215 mēmed ╓ā sevünerek, şaḥlanalaḳ geliya emme şimdi at ╓ïnan, buyrun, diya. geliya şindi. şēre baḳïyalar **216** mēmed ╓ānın evüne ╓ki padişān evünde hėç bŏle dėyil. ula ḥaġġat bu doḳdur ╓umuş. ḥaġġat bī develiz **217** varlıḳlı bī adam ╓ïmış, diyalar. nėyse urda yiyalar, içiyalar, dönüyalar, gėri **218** gidiyalar bunnar.

aḳşam oliya şimdi iki **219** ḥanım ġaliyar. şimdi urda mēmed ╓ā, iki ╓de ḥanım. iki ╓de padişān ġızı. şindi tābī **220** yatacaḳlar. bu esgi ġarısı diya ╓ki şindiki ġarısı, mēmed ╓ā, diya, bundan sōna ḥanım **221** manım yoḳ. benim senin ḥanımın, ġarınım, diya. bu ╓da ġarın. biz senin emrinde **222** olacāz. biz bundan sōra senin emrinde, sen ne dėdin ╓mi yapacāz. bu vallıḳ senin varlīn, diya. bunu işde **223** getüdün kömürün parası burda, bu. gönderdün narın parası. mēmed ╓āyá şimdi. bundan **224** sōna ŏle düşük tarafın yoḳ. sen ā olacān, biz ḥanım olacāz. bu gėce bu ḥanım ╓ïnan **225** yatıcan, yėni getdü ḥanım ╓ïnan. ben burada böyüklük yapıcam, diya. undan sōra barabaruḳ. **226** bir ╓de diya yarın cumadur günnerden diya. mēmed ╓āye esgi ḥanımı, diya, bunu. camiye **227** gidiceksin. bubam filan camiye gelür. diya, cumaya. seni urda görücek, diya. bu şekilde **228** ḥani padişā bēziyen gėyim burda ╓da bu şehirde daḥa yoḳ. sā sorucaḳ ne şehirlisin, diye. **229** bubama tanıtmicān gendün, diya. evï┬en misafir getürüceksin diya.

230 pekī Sabaḥ oliya bu gidiya camiye. cumaye gidiya. diya ╓ki padişaḥ görüye bunu. ḥoş **231** geldin, diya. nėrelüsün sen. diya ╓ki ben filan padişān olīm, diya. bŏreye gezmiye geldim. ev **232** aldım bŏriye yėlleşdem, bŏradayım. peki padişām bu aḳşam ╓da misafirim ol, diya. benim misafirim **233** ol bu aḳşam, diya. peki gelürüm, diya. baḳ ne şekilde bī adam ╓da beni teklif ėdiyå, **234** diya, padişāḥ ḥani. ne şekilde bī adam diya. geliya padişāḥ baḳiyo ╓ki evüne unda ŏle ev hėç **235** yoḳ. bu na ╓ġadā zengin bī adam, diya, yav. nėyse yiyalar, içiyalar bunnar. ġızı görükmiya. **236** padişān esgi ġızı bubasına görükmiya. öteki ḥanım hizmet ėdiya.

237 en sonunda şindi padişaḥ ısmarlaşıp ╓da gidicek. ġızı esas gendü ġızı gizli olaraḳdan buna bī **238** heybe düzenniya. heybeye ╓de bütün altun tabaḳlar dolduriya. heybede misafire bī ikram **239** yapcaḳ. ve geliyō odayá diya ╓ki misafirim ḥoş geldīz, diya. ḥa bu ╓da benim bī ikramım **240** olsun. sana düzennedim bu ╓da benden sā bī ikram olsun, diye. yalūz kendimi ╓de **241** taḳdim ėdīm, diya. işde beni diya cellat ėdicēn ġızın, benim, diya. temmel mēmed ╓de bu diyo. temmel **242** ḥaneden aldün mēmed ╓ā bu diya. boba ben sā dėmedim ╓mi bu adamın ġarısı kötü. bu ot yıḳılan faḳırın **243** ġarısı kötü. anam ╓da

dėdi ╓ki adam kötü. peki adam ġarī ╓mi gėçindüriyōmuş, adam kendini ╓mi **244** gėçindiriyōmuş, diyō. işte beni red ╓eddün ġızın benim. bu ╓da temmeli ā yapdım, **245** padişaḥ yapdım. ben yapdım ḥani. evet bu getüdü getüdü emme ben dėllendirdim bunu, diya. **246** anama ╓da bunu sōle, diya. eve varïnci, diya ve padişāḥ gidiya, anasını celled ╓ėtdüriya.

247 şindi bu hėḳā neden geliya. bilayō ╓musun? ḥanı adam dėr ╓ki ḥaġġat bōle yav bu evi ben idare ėdiyam, **248** gėçindüriyam. ġarı ╓da dėr ╓ki ben gėçindüriyâm. egercem ġarı evde iyi diyil ise sen dünyayı ╓da **249** eve getürsen gėçinemeSsin. heḳa ╓da burda bitti.

50

Anlatan : Zekayi Dik, 35 yaş.
Derleme Yeri : İslamdağı Beldesi-Fatsa
Konusu : Taş Kesilen Kadın Efsanesi

1 bi ġadın yayliye gidermiş. gėçileri ġātmış ōnüne gėçileri. dėmişler ki:

2 -yav gitme yayliye.

3 -yāsa ╓da gidicem, yāmasa ╓da.

4 -allah izin vėrūse gidicem, dī.

5 -allah izin vėrūse ╓de gidicem vėrmese ╓de, dėmiş. donmuş ġalmış. bōle bī **6** efsanesini ėşiddim yanı. urda donmuş ġalmış ġadın.

GÖLKÖY

51

Anlatan : İsmayil Bafra, 59 yaş.
Derleme Yeri : Güzelyurt (Kızıltoprak) köyü - Gölköy
Konusu : a) Köyün Durumu, b) Türkü

1 önceden benim yetişdîmde bu arāziyalar, bu görmüş oldün bu arāziyalar hep bêyle meydannîdı. 2 misir ekerdük. fasille ekerdük. arāziye dėniyodu. boz╓da dėnirdi. boz, boz arāzi, boz dėnirdi. 3 boş ġalan bŏle ekilmeyen yėllere boz dėnirdi. ekilen yėllere yani bŏle görmüş oldün şu 4 misiller gibi misir içerisine fasille, pancar, her şey. aḳlî┬an ne gelürse pezük bilmem ne. her şey 5 olur. bu fasilleden Ḳadınnar toplar, turşu vurur. ġurudur, yani bir sonbaḥardan sŏra 6 yėmek╓için bî ḥazıllıḳ yapardı. undan sŏra ȯ mevsim gėşdi. bî fındıḳ icāt ėtdiler. yani bŏle ileri 7 görüşlü insannar. unnar dikdükce gėriden bu millet uyandı. fındıḳ görmüş oldün bu 8 baççaları şindik misillik çoḳ azaldı. fındıḳ tarımînen üraşur. fındıḳ on senede filan gelüşü. 9 içerisini sonbaḥar olsun veyaḥut güzbaḥar olsun. güzel temüzlersin. sıḳlarını 10 sėreldüsün. fındıḳ olması için gübresini vėrirsin, kermesini vėrirsin. una hizmet 11 idersin. cenabül rabbül alemin vėrür dallarına. toplarsın ḥarman yaparsın. 12 çuvala vurup para yaparsın.

13 sen ġaymaḲam olsan ben senden evvelce isterdim. köyün oḳulunu, çėşmesini, yolunu isterdim. 14 millete faydalı olsun. millet birbirine ġaynaşsın. oḳul gelirse bu köye cahillik çocuḳlar 15 oḳur. ŏretmen gelür. cahil cümle cahillîni siler, güzel yėtişir. birbirine da güzel ġaynaşur.

16 cahillik yani ortalî berbat ėden bi╓şeydür. kültüllü insan da┬ima vatanına, birbirine sahip 17 olan insandır. onun içün güzel hizmetler isterdim. yol ulaşım olmasa buraya bir vali 18 gelebülü╓mü? gelemez. bir sālıḳ binası isterdim. yani sen ġaymaḳam olsan. burada 19 doḳdurunu isterdim. ebesini hep millete faydalı 20 olmaḳ için.

cānım, benim yėtüşdümde 21 bilgilendîmde millet yatardı╓da doḳtur bŏle bî tehnik yŏdu╓ya. millet yatar yatar, köy 22 ḥastalî dėllerdi. ŏlen ölürdü, gėden gėderdi. eceli gelen yani millet şindiki gibi isim diye 23 bi╓şî yoḳdu. doḳtur diye bi╓şey yoḳdu. tedavi ne ėdecek millet gelürdü. ne tedavi ėdicek. 24 ya bî şeker çaplar. ġannı ārırsa içirür veyaḥut gider ḥocalara. bir bazı ḥocalar bî nusġa 25 yazar. yani bî şifa ayetden bi╓şî. unu╓da ḳādı atallar suyun içine, vatandaşa içürürler. ġurtulursa 26 ḥoc╓allarazı olsun.

* * *

27 ordunun dereleri ġara yonsul bālıyor

28 ġalḳ gidelim sevdiyim annem evde ālıyor

29 ordunun dereleri aḳsa uḳarı aḳsa

30 vėrmem seni ellere ordu üsdüme ġalḳsa

52

Anlatan : Cemal Çıtak, 62 yaş.
Derleme Yeri : Emirler köyü-Gölköy
Konusu : Köyün Tarihi

1 buriye ilk gelişlerden işde en bŏyük adamlarımızdan abucō aḥmed┌var┌īmış. undan abucō **2** ma┬allesi ġalmış. abucōlu sülalesinden┌de bizik. efendim önce soy isim yōmuş. abucōlu dėnmiş. **3** mesala cemal abucōlī┌miş. undan sōna isimler Ḳonmuş. efendim unu işde bilmiyom, ḥocam. **4** abucōlu neden ne ġaldīnı bunu ėyice ḥatılliyemiyōm.

5 emirler köyü efendim u zaman emir bizim köyden yardımcı olurmuş hökümete. emiller köyü **6** unun┌üçun dėmişler. urda mesela ḲaraḲol varmış. bizim köyün orta merkezinde ḳaraḳol **7** var┌īmış. ḳaraḳol oldū uçun urdan emir gelirmiş. mesela bir müdürlŭ┬e emir bizim köyden gidermiş **8** yaḥud ordan müdüllükden emir uriye gidermiş. unun┌üçun emirler köyü dėnmiş.

9 emirler camısının yanda bī evliya. ōrayı zıyarat ėdiyōlar. hiş zannetmem, hiç zannetmem. **10** annadılmaz, zıyarat yapallar, ḥasdalar gider uriye zıyarat yapar. bayā bī saşdan elbiseden **11** bī iplik bālallar. saş bālallar. mesela bu ḥasdalıḳdan mefā umması için. bayā çolū çocū **12** olmıyannar efendim, bayā ḥasdalīna şıfā ārıyannar, bu gibi ḥasdalar gideller. evliyayı ben bile **13** bülürüm. çevürmüşler şŏle āşdan taḳdanan çevürmüşler. urda evliye bura evliye diyıllardı. **14** mezer duriyōdu. mezeri eşdiler defineciler. eşdi┌de bulamadılar. aynī yėri durī yine. āş bŏyük.

15 göllerin oldū içün gölköy dėmişler. ḥocam ben ne┌bilīm ben.

53

Anlatan : Kemal Gür, 52 yaş.
Derleme yeri : Emirler köyü-Gölköy
Konusu : Hapsamana İsmi

1 burda şimdi e işde kelleci aliāları varmış. urda işde sayim ġadı┬ōlları. benim dedem sayim **2** ġadı┬ōlları. u adam bŏyük bī hökümdarmış burda. ġadılıḳ yapıyomuş. unun köy odası varmış. **3** şimdi tırabızından vali gelmiş, vali

gelmiş. bu yol aşmaḳ ╓için. bu yuḳarki yolu ġazma kürek. **4** āya dėmiş. sen bana dėsdek ol. ben bu yolu aşdurīm, dėmiş. sen bu yolu aşdurūsun tabi. **5** dedemiz asgeri dedemiz gönderü, tüm şeyi dedemiz ayallarmış burda. undan sōna adamlar dėmiş ╓ki ḥarman zamanı, dėmiş. ḥarman zamanı dėmiş. ḥarman zamanı. şindi ḥarman yapıyoz, dėmiş. ve **6** orada ╓da yavayı ḥavaya uḳarı atarmış. dane ╓de şeye getmiş, biliyon ╓mu. a┬an yanında vezir yani ḥapsamana, **7** samana çoḳ ġarışmış. u zamanda dėmiş ╓ki hep samana gėtdi dėmiş. biliyō ╓musun dane. **8** samana ġarışdı, dėmiş. rüzġar esīnci. u zaman ġalmış bura hepsamana. buriye ḥapsamana **9** dėller çoḳ zaman, ḥapsamana dėller.

54

Anlatan : Ahmet Çelik, 50 yaş.
Derleme Yeri : Kale köyü-Gölköy
Konusu : a) Gölköy Kalesi, b) Türbeye Bağlı Pratikler

1 valla ḳalenin tarī ḥaġġında ne bilīm ki? ėdirafı surlarla çevrilīdi. onda bu sefer **2** ne ╓yapdılar, surları çelik çocuḳ yıḳdılar zamanla, yıḳdılar yanı. tā osmanlıların zamanından **3** ḳalma diyōlar yani. bilemiyom, ama zamanını bilemiyom. ōle diyōlar yanı. çoḳ esgi bir **4** ġale yanı. vallā unu bilemiyorum yani. gölköy Ḳalesi dėniyo tābī ╓ki. gölköyde başġa **5** Ḳale yoḳ. burdan başġa Ḳale yoḳ yani **6** gölköyde.

7 evliye diye buriye diyōlar yani. uriye göllerdüzü diyolar. unun ilerisine dōru **8** göllerdüzü diyolar yani. vallā unu bilemiyorum yani. burası, aynen burası ḳabiristannıḳ yani. bazen, **9** esgileri biliyōsun yani. gelip çaput falen bālalardı yani. şimdi bālamiyolar. bilmiyorum **10** unu. evliya diyōllar u ġadara yani. yoḳ yanı. u ḥususda bilgim yoḳ yanı. olmuyor **11** yanı duydūmuza göre. bizim duydūmuz ╓da yani evliye ╓mi evliye, tamam. olabilir, **12** inşallah ╓da olabilir yani.

ōle bi ╓şī yoḳ ╓da yalnız şuriye bī gelin gėtmiş. **13** o şurda punar var yani. u punara bī gelin gėtmiş, yėdi günnük gelin. dā gėri dönmemiş **14** diyollardı yani. bē pu┬arı diyollar işde uriye. bē pu┬arı diyollar. bėy pu┬arı dīler dā **15** dōrusu. yėdi ġunnük gelin gėtmiş. ileriye dōru ben eletirīnen gėddim birzat. baḳdım **16** ḥalīle gėdiyo ilerisi. yėdi günnük gelin gėtmiş, gėri dönmemiş dėller yani buna. esgiden. **17** a ╓u binanın ilerisinde, āşların dibinde. içerisine dōru ma┬ara gibi gėdiyor yani. adam **18** gidebiliyo henüz. īrātlıḳla bu şegilde e┬elerek gidebiliyosun yani. ben on metire ġadara **19** gėTdim. dā ╓da gidemedim. ḳorḳdum. döndüm gėrisin gėriye.

20 şindi burda ╓da bī ma┬arada buldular. bu ġalede bī māra buldular. buldular ╓da boş çıḳdı **21** ḥaliyle. unnarı ġonuşdursaḳ, gėtdi. yoḳ ōle bī yaşli adamımız yoḳ şindi adam ╓ki. evet gėş **22** ḳalınmış. yoḳ şimdi. işde onnarın, yaşlıların oldū zamannarda bōle araşdurma **23** olsayidi bunnar ne olurdu. hep cannanırdı dėyil ╓mi ╓yani.

55

Anlatan : Hasan Mert, 54 yaş.
Derleme Yeri : Kozören köyü-Gölköy
Konusu : Yılsırtı

1 avurdan bī çorek atarsın mesela. içine bi boncuḳ atallar. boncū bileki gibi bi ╓şīnin, ḥamurun **2** içine atarsın. u bişer. mesela bu evde ġaş ╓nüfüs ╓var. altı, yėdi nüfüs var. yėdi nüfüsün birine **3** çıḴıcaḳ bu. bu ġadar bu. dėller dėvlet bunun başına. dėvletlü dėller. başġa bi ╓şī yoḳ. ġoyun **4** moyun getürüller. ėyi işde biz Sabatdan bī ġoyun getürük. ġoyunu getürük. undan sōra mesela **5** herkeş dilerse getürcē adam varsa bī ġadun getürū. undan sōra yıl başını bozar gėder mesela. **6** bu ġadar. hėç kimsī almazlar eve. köyündėni bile almazlar. u gün ġomşuluḳ olmaz.

56

Anlatan : Mustafa Mert, 54 yaş.
Derleme Yeri : Kozören köyü-Gölköy
Konusu : Seyirlik oyunlar:
a) Kocaman Oyunu, b) Yumurta Oyunu;
c) Masal: Sultan Süleymen ile Pehlün Divane

1 şindi dü┬ünde yapılan orta oyunu. mesela şindi adam şu arġadaşın şurasına bī çuval soḳarsın. **2** burası bıyī yaparsın. bōle bī ip bālarsın. burası şişgün olū. burası ╓da aynīsi olū biliyō ╓musun? **3** undan sōna buna bī başına bī ḥani afedersin bī ġoyun da┬arcū vardur, ġurumuş bī **4** da┬arcuḳ. gėçürüsün bu yüzünü. unnarsın buriye bıyıḳ yaparsın, buriye saḳal yaparsın. uḳardan aşşā **5** yunnan biliyō ╓musun. undan sōna eline bī dėynek vėrüsün. ēnine paltu gėydürüsün, arḳadan önden. **6** u bī olur iḥdiyar. mesela unnar u zaman mesela ḥanġı oyun mesela. isder köçek olsun biliyoŋ ╓mu. **7** başlar u oynamiye. yanında mesela bī genç ġadun yaparsın yani ėrkekden aynī ġadun **8** elbisesini gėydürüsün. mesela bullarına meme filan yapdurusun. undan sōna fisdan filan gėydürüsün. **9** keşen filan sardurusun. u ╓da unnan barabar oynar. undan sōna ╓da tekrar bī arap yaparsın **10** adamı. bu yüzünü boyarsın. undan sōna bōle

ġollarını gerersin ġollarını bŏle çan kelek **11** daḳarsın. undan sōna u ╓da başlar oynamiye. mesela ileriseine bŏle bī ḥaniye afedersin şey **12** yaparsın. bŏle ╓ki üsdüme işī zanneder. mesela şişenin içinde su vardur. serper milletin **13** üsdüne dōru. annadın ╓mı. u zaman u davul çalar. u ḥanġı oyunu dėrsen oynar u. başġa ben sā ne **14** dīm. ġocaman oyunu ŏle olur.

* * *

15 başġa aḳlımıza gelen mesela bī ╓de bī yumırta saḳlallar. mesela biliyō ╓musun? undan sōra **16** şindi adam şey getürür. eline bī dėynek alur. şŏle topallī topallī gelür. mesela bī çöp şunun **17** āzına vėrür, bī çöp şunun āzına vėrür, bī çöp şunun āzına vėrür. ġėder, gelür. ġėder, gelür. **18** ġėder, gelür. mesela una tavuḳ oyunu dėller, biliyō ╓musun? bī arḳadaşının mesela bŏle gine **19** burasına yımırtī bıraḳulur. u gelür. u bilmī zanneder. faġat u bilī ne oldūnu. u yımırtī **20** bāraḳan bilmī zaneder. unun āzına çöpü āzına vėrüken bŏle ḳart ėtdŭrüm depēn. **21** yımırta burdan aşşā aḳar.

* * *

22 şindi sultan sülümānın ġardaşı varmış, pehlün divāne biliyō ╓musun? şimdi bunnar, bu **23** evcük yapar ╓ĭmış. sultan sülümānın ġarısı varī, sorī dī ╓ki sen yapdūn ne burda, dī. cehennem, **24** cennet yopıyōm, dī. ba┬a burdan bī cennet vėrū ╓müsün, dī. vērūm, dī. ne alīcan, **25** dī. ėlli aḳce vėriceksin, dī. u ╓da vėrī, alıp ġėdī.

26 uriyasında her ġėce sultan sülümān gendi ilerde görürmüş. ġarı peşi sıra gelürmüş. u **27** ġėce ╓de üryada ġarı ileri ġėtmiş, gendi ġėride ġalmış. sormuş buna bu nėyin ╓nėsi, dėmiş. u ╓da **28** dėmiş ╓ki bŏle bŏle, dėmiş. ben bŏle bi ╓şī yapdım, dėmiş. pehlül divaneden bŏle bī **29** cennet aldım, dėmiş. bu ╓da ġėdī una sorī ╓mi. ne yapīsin burda, dī. cehenem, cennet **30** yapiyom, dī. bana cennetden bī dene vėrū ╓müsün, dī. vėremem, dī. niye vėremisin dī. işde, **31** vėremem, dī. yėngēn vėrmişin ╓ya, dī. yav una ŏle bī geldi ġėtdi, dī, biliyō ╓musun? **32** nassı una vėrirsin ba vėrmisin, dī.

33 nėyse buna bī ġarannuḳ çökī. ayalī baḳī ╓ki ḳaf dānın arḳasında. ġėtmiş hėş bī durdū melmeket **34** dėyil. nėyise bu urdan bī dere ġıyına varıyor. u çoban varmış, urda ġoyun yáyarmış. sorī **35** buna: burası nėre, dī. ḳaf danın aḳası, dī. yav sen dī hėç sultan sülümānın olan padişān **36** melmeketini **36** duydun ╓mu dī. elḥam selamet, ben duymadım, dī. ā bu arḳada bī arḳadaş var dī. evü var urda, dī. **37** yüz yaşındadur, dī. una bī sor baḳalım bilī ╓mi, dī. u ╓da ġėdi mesela gelī uriye. yana **38** gelī. öküz ġoşarmış. bŏle bŏle sorī buna. hėç sultan sülümān dėnen bī padişaḳ memleketi **39** duydun ╓mu, dī. elhamdülüllāh yüz yaşıma dēdim, bŏle bi ╓şī duymadım dī. ā ╓bu ilerde **40** dī ġardaşım var, dī. iki üz yaşında una sor, dī. unun yanına varī şindi bėriden ārı. u ╓da urda **41**

öküz ġoşaḳan u güççün sordū başında mesela ġır tū varmış. una varī ╓ki simsiyaḥ saḳal 42 maḳal. tū mū yoḳ. aççuḳ çal düşmüş. una sorī ayni sordū gibi. heyyelessela dī ╓ki yüz yaşıma dēdim, 43 dī. bŏle bī melmeket yaḥut èşitmedim padişaḳ dī. a bu ilerde dī üç ╓yüz yaşında bī ġardaşım 44 var. una sor, dī. ġedī varī uriye, una sorī. una sordū vaḳıt dī ╓ki bŏle bŏle dī. ben ╓de duymadım 45 bŏle bī melmeket, sultan sölüman, dī. gendü sultan sölüman.

46 bunun yanıda ġalī şindi bu. şindi yatī. undan ╓sōna şurdan bī ġabaḳ indü dī ġariye. tavana çıḳī, ġaba 47 indürī. bu olmadı, dī. èyisini èndū, dī. olmadı èyisini dī. adamın ġarısını sultan 48 sölüman ŏle baḳarmış. en sonunda dī ╓ki nèyse ġabā kesiyolar. ġabā kesenden 49 sōna buna yèmek vèriyolar.

50 yav ben dī ḥayret ètdim size, dī. ne gibi, dī. bī ġardaşīzı gördüm, dī. yüz yaşında, başında ġımġır, 51 dī. iki yüz yaşındaḳı başına çal düşmüş, dī. senin hèç yoḳ, dī. bu nèyin ╓nèsi, dī. 52 işde dī bizi āşam üraşdum bī ġabaḳ işde. unu ġarı, dī. ġarılar unun ömrünü alan, dī. bŏle 53 bŏle ben näsı bulurum bu melmeketi, dī.

54 filancı depiye devrüşler gelür, dī. ḥafdada, om ╓beş günde bī, dī. sen uriye çıḳ ╓da dī urdan 55 u devrüşlerden yanı sıra bekle. urda rasgelürsün. unnar bülür padişān melmeketini, dī. urda 56 yatī. om ╓beş gün sōra varī, baḳī urdan sōra uriye birikmiş namaza durmuş. sultan sülümanın 57 ġardaşı pehlün divane, u ╓da namaz ġılī urda. u namaz ġılāḳa urdan dī ╓ki şindi bu bŏle 58 aşşā ēlip uḳarı doruluḳana ŏne baḳī ╓ki sultan sülüman, pehlün divane ġaybolmuş gine. eyvaḥ, 59 dī. en sonunda om ╓beş gün ╓da beklī. ondan ╓sōna gène varī uriye ╓ki gine gelmiş uriye şinci. 60 unun arḳa yana durmuş. ḥanı bilī urda oldünu ╓ya. bŏle cübbesinden dutī. unun u ēldükce 61 u ╓da ēlī, u ġalḳduḳca u ╓da ġalḳī, ġoyvermī. en ardında dī ╓ki undan sōna gèri dönī, namaz 62 ġılandan sōna gèri dönī, namaz ġılandan sōna. şindi adam oldun ╓mu, dī. yum gözün dī. 63 yumī, padişaḳlī gendüsünde bulī urda.

57

Anlatan : Adnan Çakır, 33 yaş.
Derleme Yeri : Kozören köyü-Gölköy
Konusu : Hızır Efsanesi

1 şimdi bir padişaḳ dèmiş ╓ki milleti birükdümüş ╓de, bu dèmiş, ḥızırı bana görsedene, dèmiş, 2 iki hĕbe altun ╓ünan bī at vèriyōm, dèmiş. u köyde ╓de bī faḳır var ╓ïmış. faḳır ╓da dèmiş ╓ki 3 ben sā ḥızırı görsedürüm, dèmiş. şindi sana altı ay musadá dèmişler. altı ay musadá ètmişler. undan 4 sōra günner gelip gèdip tükenüken millet dèr ╓ïmiş ╓ki faḳıra, faḳır günner gelī, kelle gèdī 5

kelle, dėrmiş. ḥanı kellī kescekler ╓yā. kelle gėdī kelle dėller ╓īmiş, emme faḳır yėmiş, işmiş, **6** parayı almış, zengin olmuş. at ╓īnan gezer ╓īmiş. nėyise şimdik tam gün oluyor. millet birikī **7** altı ay bitī. faḳırın kellesi gėdicek. millet bŏle ayni mesela millet ġas ġas olī. ya **8** arḳadaşlar dī bu dī ḥızırı bana görsedicēdi, dī. ḥızırı getūmedi, dī. kelle gėdiyor, dī. **9** ġonuşdūmuz bŏle, dī. baḳ parī aldı, dī. altı ay ╓da oldu, dī. unu ni ╓yapmaḳ ilazım, dī.

10 adamın biri dī ╓ki nāsın içinde bunu, dī, dŏrip, dī fırına ġöymaḳ ilazım, dī. milletin içinde **11** şŏle ufacuḳ şŏle bī çocuḳ, iki yaşında bī çocuḳ, dŏrudur, dī. adamda ses yoḳ. **12** gine sŏlī. arḳadaşlar bŏle, dī, üş defa tehrarlī.

13 adamın biri ╓de undan sōra bunu dī ╓ki bunu yüzüp bī çengelden aşşā asmalu, dī. u çocuḳ **14** gėne dī ╓ki gine dŏrudur. dī. millet bŏle ġars ġars baḳī. urdan şey gelī dī ╓ki urdan sōra çocū çārī **15** bėri padişaḥ. yav dī sen dėdin ╓ki dī bu bŏle. undan bunu kesip kesip fırına ġöymaḳ dėdin, dī. **16** bu nėyin nėsi, dī.

17 efendim, dī padişām, dī, u, dī, fırıncı, dī. biliyō ╓musun u fırına baḳī dī. u dŏrudur dī. **18** bī ╓de mesala bu dī adam dī yüzüp çangelden aşşā asmaḳ lāzım dėdin, dī. u ╓da ġasapçı, dī. biliyō ╓musun **19** u ╓da ġasapçı, dī. u zaman çocuḳ ben gėdiyōm dī.

20 u zaman u faḳır dī ╓ki padişaḳ efendi, dī, gözün aş dī ḥızır ġaçiyō, dī. ḥızır ġaçiyō dī. **21** ḥızırı görmedim dėme, dī. annadın ╓mı u çocuḳ ḥızır ╓īmış. sōnadan ānamışlar ╓ki u faḳır undan **22** sōra çocuḳ ḥızırmış. u faḳır undan sōra parī ╓de yėmiş, atı ╓da almış. zengünnemiş.

58

Anlatan : Ali Kaya, 46 yaş.
Derleme Yeri : Hürriyet Mahallesi Alanyurt Beldesi-Gölköy
Konusu : Geçim

1 burası dā başı, burası mārūmiyet bölgesi. burada gėçim zor, zor yani. ücde biri gėçünüse **2** ikisi ġurbedde, ġurbudde bulūsun. şu ġocamān melmeketi görüyōŋ ╓mu, ā ġaş ╓gişi ╓var? üş ╓bėş **3** gişi var. yani gėrisi heb ġurbedde. çol ╓çocuġ terk ╓edmiş. burda fındī┬a güveniyoz, fındıġ ╓da **4** şē ╓yapī. ā bezdi. fındıġdan fayda olmī yani. başġa güvence yoġ. ḥayvan besliyoduḳ, üş bėş dene, **5** nėyise, satiyoduḳ. .... itāl getūdü buriye, itāl. oy bile vėrdim ben una oy. oy bile **6** vėrdīsek ╓de itālı getürdü buriye. ital geldi, ital malı. o ╓da bitdi, ḥayvan ╓da bitdi. dā undan ╓da hėç **7** bi ╓şī yoḳ. bazara gidemiyoḳ dā. hėç pazara gidemedük. itāl malı geldi, bizim malımızın pili ╓bitdi. **8** fındıġ ╓da sıcaġ yaḳdı, iç bālamī. fındīn ╓da işi bitdi. baḳalım işde ġurbedden ne

gelüse, ġurbetden. **9** dirēn depesinde düşüP ╓de ölüse, ölüse gėridē ġalan çolū çocū para aliyo. yoḳsa başġa türlü yoḳ. **10** bėş yüz gişi vardur bŏle dul ġalan. bī köyde bėş yüz tene olur, bėş ╓yüz tene. dul olur. **11** bėş ╓yüz tane. ayduvan, alanyurT, ġale, gölgöy tümü ġurbetde bunnarın. tümü ġurbetde. **12** ġurbeT olmadan gėçinemez, yani imḳānı yoḳ.

59

Anlatan : Hasan Şahin, 61 yaş.
Derleme Yeri : Hürriyet Mahallesi Alanyurt Beldesi-Gölköy
Konusu : İmece

1 on gişiye olur, on gişi oluŗduḴ. bu ġun sana, yarın bana imeci yaparduḳ. imeci bŏle oluŗdu **2** yanı. yevmiye dėyil ödüç giderdük, gelüdük. ödüçleme, u bana, ben una giderdim. yevmye **3** yoḳ. bu gün ben yapī̆m imecī̆, bana gelin dėrdim. imecī̆ yaparduḳ. yėmek içmek. yėrdük, **4** u işimi görüdüm, örtesi gün ╓de u arġadaşa giderdim. u arġadaşa çaluşūduḳ imeci **5** yaparduḳ. imeci bŏle olūdu bizde. şennik olmaz ╓mı, vardı şennik. olūdu. muTabet, türkü **6** çārma, ālemlik yapmaḳ, şaḳḳa, şamata yapmaḳ helbet olūdu. **7** olmaz olu ╓mu? olurdu cānım.

8 türkü ╓mü alıcaḳsın benden? sŏlerim ben sana. her ne ḥangı türkī̆ dėrsen dėrim ben cānım. **9** getür baḳalım. sen getür, benim türkī̆ getürebiliyŏŋ ╓mu baḳalım? ben şindi sā bī̆ türkü sŏlī̆m. **10** bu teyip alī̆?, şindi alī̆, şu anda alī̆ dē ╓mi? peki.

11 evlerimin ŏnü ╓de ḳavaḴ

12 ġavaḴdan uçar ufaġ ╓ufaġ

13 elim ġına başım dıvaġ

14 uyan alim oldu Sabāḥ

15 evlerimin ŏnü nī̆de

16 nī̆denin dālları yėrde

17 şimdi gelür salduc yėnge

18 uyan alim oldu Sabaḥ

19 inanmasan ╓da güne baḳ

20 yandı bārım oldu kebāb

21 uzun boylu yoġ. ben ıḳdıyar adamım, bu ╓ġadarı yėter.

60

Anlatan : Mehmet Sağlam, 64 yaş.
Derleme Yeri : Hürriyet Mahallesi-Alanyurt Beldesi-Gölköy
Konusu : Fındıkçılık

1 bu seneki fındık çok sık oldu. çoK. oluşu ōle geldi. sōnnadan sıcak oldu, çok ısıcaġlar **2** devam ėtdi. iplīni, şeyini ġuruddu. içi dışı ġalmadı hiç. ancak şeyini bile alamaz yani. **3** şeyini alamaz, masarıfını alamaz. çünki sıġ┌oldu, sıcak┌da bündüdü. bezdi fındıġ, bezdi fındık. iç **4** bālamaz yani. içi bezük oldu. iç yok yani.

5 şindi fayda şōle ėder. şindi bu topraklar başġa başġa. kimisi cilim dėrük biz, kimisi say **6** topraK, kimisi çakıl toprak. şimdi cilim olan yėllere pek dēmedi ama, diyellerinin hepsini **7** yakdı, şe┌yapdı. üşde ikisinin pili biter yanı. üşde ikisinin. birisi ġalabülür yani.

GÜLYALI

61

Anlatan : İfaket Hüsem, 55 yaş.
Derleme Yeri : Hoşköy-Gülyalı
Konusu : Anılar

1 ev işlerini annaTdım sā yā. herif gètdi asgere. beni zor ╓ünan vèrdiler bu adama. benim bubam, 2 anam ölmüş. imecide bī ġadının saçını dutmuş bubam, bōle sallar ╓ïmış. sallarķana anacuvazım 3 görmüş. ġazmī umuzlamış eve gelmiş. esgi zaman işi bu. eve geldū zamannar 4 bubam ╓da gelī peşinden. u ╓da gelī. u ╓da ġazmī çekī talladan, u ╓da gelī eve. basī bíça buna, anneme 5 basī bíça. u bíçaķ yarasīnen annecüvezim ölmüş. ben işTe kim bülūr mısdafanın ölu gibīmişim. 6 bès ╓altı yaşlarında ānca varmışım. bilmīm ben. annemi hès tanımam ben. ondan sōra 7 avōlece işTe şōle, bōle böyüdük, yörüdük. üveylīnen evlendim. beni atdılar evün içine. oldu ġarının 8 bī sürü ḥını ḥızanı oldu. gelen giden, giren çıķan bèllüsüz bizim evde. bī sürü ḥızanı oldu. 9 hep benim üsdüme atdılar u işleri. talla, mal ḥal. ben ā u ḥalde unnar ╓īnan ūraşdım.

62

Anlatan : Rafet Hüsem, 57 yaş.
Derleme Yeri : Hoşköy-Gülyalı
Konusu : Düğün

1 dü┬ünesgidentabiesgidü┬ünzamanarışimdikiusulegöreesgidendü┬ün başĶa çeşid ╓īdi. çeşidi 2 şu yanī, ben gendümden baḥsedīm evela. ben dü┬ün yaparķana, tabī her şeyin bī usulú var. tabī 3 evela ġız isdemiye gètdiler. sōra sözünü alduķ. ben, durnasuyunda amcamın ġızını aldım. u günün 4 hökmünde ata bündüdüler. getüdüler duvaķlı muvaķlı. u şekilde geldi yani. şindi u günde araba 5 yoķdu. bilmem ne yoķ. şindiki gibi at ╓īdı. at ╓īnan barabar. çalġulu olan çalġu ╓īnen gelür. 6 çalġusu olmiyen ilaḥīnen gelīlardı. ben çalġu getür╓medim yani. u şekil yapdım dü┬ünümü.

7 yèmek, davet mu┬azzam yèmek. iki gün önce başlar. şimdiki usul ╓de aynī usul devam èdī 8 esgi usul gibi. yèmek aynen devam èdī. yèr içersin. yalnız esgiden illa ╓ki bazar gün, cumartesi 9 gün diye bi ╓şī yoķdu yanı. şekile göre perşembe gün cuma gün nèyise gelür, dü┬ünner olurdu. 10 şimdi ōle bī usul oldu ╓ki illā cuma gün başlīcek, cumartesi bazar gün dü┬ün olucaķ. esgiden 11 bōle usul yoķdu. yèmek şimdiki gibi her ╓şey bol bulunmuyōdu. tabi u devüllerde. sütlaç 12 olūdu, keşgek olūdu, yaḥni olūdu, et yaḥnisi olūdu, yo┬ört olūdu. efendim. pancar dèdümüz 13 şeyden sarma yapallar. sadece bunnar

olūdu yani. esgiden ōle datlısïdi, bilmem efendim **14** şunïdi, bunïdi yoḳdu ╓ki u devüllerde. yani piriç, būdā unu, bilmem şu bu çoḳ ġıt ıdı. **15** kimse bulamiyōdu. u devüllerde zaten faḳillik vardı.

63

Anlatan : Hamza Yılmaz, 59 yaş.
Derleme Yeri : Kestane köyü-Gülyalı
Konusu : a) Eski Bayramlar, b) Çocuklara İsim Verme

1 ġaḳdı gėtdi bullardan. he, esgiden güleş ėdïlardı. hē, işde bayram ḥanı şē ╓dïlardı. unnar işde **2** ġaḳdı, gėtdi u, unnar. camı yanda, hē, u taḳsï bıraḳdüz yėr var ╓ya, sizin taḳsï bıraḳdüz yėr. **3** ḥavralardïdi güleş. yoḳ urası aynïsi, evōle açuḳ urası. taḳsï bıraḳdüz yėr ayni hevleydi. yimek yėdükden **4** sōna herkeş şindi burda u mıstafalı, ḥambarcılısı u arḳa yüzlerden gelüllerdi. daḥa uḳallardan **5** gelüllerdi. ġarşılıḳlı yani güleş ėdellerdi. biz ufāduḳ u zamannarı ╓da birāz ╓da. mesela ben **6** seni yendïsem senden üssü bā bï daḥa bï güleşci beni yenerdi. undan üsdün dā bï güleşci. en **7** sonunda kim ġalūsa bï taraf ġalıcaḳ māġġaḳ. una ġadar dávam ėder. āşama ġadar sürerdi **8** urası. kim ġalūsa pehlüvan u. gelecek bi ╓dāḳı ġurbana, bayrama ġadar ōlïdi ama şindi ġalḳdı burdan.

10 yoḳ mezallıḳda davul olmaz ╓ki. davul mavul yoḳ hėç.

11 yėmē ╓de milleti toplïlardı. biz u zaman işde ufāduḳ. millet toplïlardı. ḥanı şeyi sa┬an, tas, **12** işde nėyise bōle, ne lāzım olïsa, odun, saciyek, ġazan ne dïm sā. işde malları kesellerdi. milletden **13** parasını toplallardı ḥanı. ġurbanı, şeyi burda kesellerdi. eti, yėmē yapallardı arḳadaşlar, ġomşular **14** yapallardı. ben ╓de çoḳ geldim u depeden aşşā. ġaşu ╓da soḳardım şurama. faḳıllik ╓de var a **15** bıraz. yalın ayaḳ gine, āzına tükürïm. yaḥut ╓da bï çaruḳ ayāmda. hey gidi ōle bï geliyodum ╓ki. **16** nėye gidiyon? bayrama gidiyom. ne var bayramda? pilav yėmiye. pilav u zaman buralarda, **17** bizde yoġ ╓a dē u zamannarı faḳillik ḥanı sırdan dėyil ╓de çō bōle. et yėmiye adam dē tā **18** mēmedāndan aşşā geliyodu. işde şindi ġalḳdı burdan.

19 yav köylüler arasında yo┬ört toplïlardı u zamannarı. nėydi, maḳana ḥaşılïlardı. patatis yėmē **20** yapïlardı. işde et yapïlardı, bulġur pilavı yapïlardı. yoḳ. ġavurması oluyōdu. ġövurmayı ḥani **21** çoḳ gine yaḥnisini yapïlardı, yïlardı. ben gerçi pek et yėmiyodum ╓da baḳıyodum. sērediyodum **22** unnarı. defol, defol, defol dïlardı.

23 hėş bi ╓şï. bï āferim var ╓ïdı u zamannarı. aferim ulan gelecek bayramdan sōna ḥazır ol, **24** dïlardı. gėçer gidellerdi. ōle bï bāş māş filan yōdu. heş başġa para vėrme filan yoḳ. yėter ╓ki mesela **25** mısdafalı, kesdane köylü

yėymiş. pehlivan urda. işde gelecek seneki bayramda yaḫud ╓da güleş **26** oldu ╓mudu baḳarsın kesdene köylü yėymiş güleşde. bu başġa bi ╓şī dėyil. hėç e bŏle. olurdur **27** emme biz ╓de ullara yaşımız dutmadüna bir iki ser ╓ederdük. herkes gėçer giderdi işinin başına.

28 çocuḳluḳ dėyil ╓mi derelere aşşā giderdük. ḫani yėmē filan yėdi ╓mīdik. ḫani ısıcaḳ olüdu. **29** gėçer giderdük derelere aşşā çimmiye. deriye çimmiye.

30 balıḳ u zamannarı çödu. şindiki gibi dėyildi. şimdi baḳ su ╓da yoḳ. u zaman esgiden güleşenner **31** bülüllerdi. dā daş orman ╓īdı. yāmur yāyiyodu. unnar kesildi gėtdi. buranın **32** şeyi bitdi, pili. dā esgisi gibi şey olmī.

33 bu ḳasetīz doldu ╓da. başġa birini ġonuşdur. benim āzım ġurudu, dudaḳlarım. benimnen ╓da şey yoḳ ╓ya.

* * *

34 ḫanġı isimleri vėricēn. ḫasan, mēmed, īsīn işde. türk ismi vėriceksin, ġavur ismi vėremesin **35** ya. isdersen bābān ismini vėr. isdersen amcān ismini vėr. bizim burda eksirī ŏle. hē, abdullah, **36** aḥmed, mēmed, ḫasan, īsīn. kimisi mesela dedesinin ismini vėrür ġayıb ╓olmasın diyin. **37** ölen öldü gėtdi. gėriden gelen şey olsun. bizim burda bu ╓da var he.

38 ekserī boba vėrür ismi. ana vėremez ╓ki. ana ancaḳ dödü vaḳıtları bī göbek ismi vėrür. **39** ne ╓bilīm işde u göbek ismi emine dėr yaḫud ╓da ayşa dėr yaḫud ╓da zeynep dėr. yaḫud ╓da **40** ne ╓bilīm fatma dėr. bī göbek ismi dödü vaḳıtda ebe ġarılar var āvu vėrü. u vėrü emme sen Sabaççāsı **41** āşam ne zaman nėyise iki gün sōra üç gün sōra gelüsün, şey ╓dersin. ġulāna ezan oḳursun. **42** işde ġızım senin ismin zeynep, dėrsin. u artu nüfüsde uriye naḳil eder. u, u **43** ġadar olīnci sā işde ne isim vėricēsen vėrüsün.

44 amıcası vėrür, dayısı vėrür. başḳa kimse gelip ╓de unnar ╓īnan bī ilgili isim vėremez ╓ki. **45** emme ben yösam vėrür. emme ben dėrsem ╓ki ġardaşım gel. ölanın ismini sen vėr dėrsem vėrüsün. **46** emme gėrek ╓ne? çocün ġazanmasını biliyösun ╓da ismini vėrmesini, şeytmesini niye bilmiyösun? **47** mādem çocün ismini vėrmesini bilemiyosan hėç evlenmīcen, hėç ġazanmīcen. tabi ayıpdır. **48** benim çocümun ismini niye vėrėcek ╓ki. ben vėresilik ġadar yoḳ ╓mīm?

64

Anlatan : Fatma Karagöl, 35 yaş.
Derleme Yeri : Taşlıçay köyü-Gülyalı
Konusu : Düğünlerde Hazırlanan Yemekler

1 börek yoḳ. subörē isderse yapilī işde. su börēni açarsın. atişde ġaynadūsun. şeyi ġöyarsın **2** zofrayı. taviye dizersin. undan mendurusīdi, peynirīdi her nėyise içine ġöyarsın. on iki şeyden **3** yani bī tava çıḳar işde. evōle yaparuḳ. isder on tava yap, isder on iki tava yap. ne **4** yaparsan yap. evōle yaparuḳ. undan sōna atişde ġızardıcaḳsın tabi.

5 yimekleri sōledim dā. he, aynen bu ġadar.

6 ḥoşaf moşaf hep var unnar. ḥoşafīdi. ḥoşafı, üzümü yūcān. yīkicen, temūzlīcen. ġaynadıp **7** unu üzümü ġöycān içine ╓da ḥoşafın. içine ╓da. urda bişicek. üzümden olur. elma yoḳ. elmadan **8** ḥoşaf yapmazlar. unnardan dü┬ünnerde olmaz. yapmaz. yapılī, yapılī. yapulur. gendün yapar **9** gendün yėrsin. tabi evde. dü┬ünde bundan yapmazlar. olur, evde yapar yėrsin. **10** ḥoşafını yaparsın evde. tabi ḥoşafını yapar.

65

Anlatan : Fatma Karagöl, 41 yaş.
Derleme Yeri : Taşlıçay köyü-Gülyalı
Konusu : Gelin Olması

1 ḥatillīm emme. işde ġaynanam istemiye geldi işde beni. isdedi allān emrīnen. istedi, allan emrīnen **2** vėrdiler unnar ╓da. eyy ╓işde dü┬ün yapdılar. isdedükden sōra gelin olduḳ. ġınamızı yapdılar. **3** dü┬ünümüz oldu. davul mavul çalındı, geldük işde. ata bindim geldim ben. buriye **4** at ╓īnan geldim hem ╓de.

5 hē, bu ġadar. gelinnik beyazlīm vardı. beyazlīm vardı. aynī bu günkü gibi bī coket ġėydim **6** eynime, eynime. saçımda duvaḳ vardı ╓dā, tel vardı. taç ōle ne ╓bilīm bu ġadar. ġınayi yapduḳ. **7** elimize yaḳduḳ. ordu tarafından geldi tabı ġına. ġına geldi, ġınī yaḳduḳ. yaḳdılar arḳadaşlarım **8** elime. işde bu ġadar ╓da anam yiyenim. ben ne ╓bilīm unuddum gėtdi. **9** āşam yėdümü Sabā unudīm. ne bilīm artuḳ ilerisini gėrisini.

10 masaldan ānamam yiyenim ben. ben unu bilmem. ben hėç heḳaye bilmem. benim aḳlımdan **11** çıḳdı gėtdi yiyenim. unīdim unnarı ben. unnar bōle. ōle ╓mi? annadīm idi. **12** çoḳ biliyodu. ne ╓bilīm, biz unun bildūnü bilmiyoḳ.

66

Anlatan : Mehmet Karagöl, 64 yaş.
Derleme Yeri : Taşlıçay Köyü-Gülyalı
Konusu : a) Günlük Meşguliyeti, b) Askerlik Hatıraları

1 mēmed ġaraġöl atmış dört. ben ˠmi? mal yėyiyom, u ˠyana bu ˠyana gidiyom. **2** hē, çifcīm, geziyom. tatlıca köyü, evet tatlıca köyü.

3 almiye gidiyōduḳ ˠdā. ben unuddum unu. ben unnuddum unu. otuz sene yoḳ. otuz sene olmadı **4** emme yirmi altı olmuşdur, olmuşdur. otuz sene olmuşdur. hē, varduḳ davul çalduḳ. oyun oynaduḳ. **5** bilmem bi ˠşīler yapduḳ. urdan herges çıḳatdı gelini ġapiye. alduḳ, geldük, ġėtdük. hē, ġına **6** götdük. hepisini yapduḳ emme gelini almiye ġėtdük. sōna alduḳ geldik. ben **7** ġėtmedim, beni ġomadılar. ben ˠmi? ben yōdum burda.

* * *

8 gölcükde baḥriye asgerīdim. yapduḳ işde ˠdā gemide. talim ˠīnen ders öyle yapiyoduḳ. löbet **9** var, hepsi var. yoḳ ben tüfek çaldumadım. yoḳ, dayaḳ ˠda yėmedim. yoḳ. şeyde yėdim. baḳ talimde **10** yėdim. ayāma ā bōle çavuş vurdu. ḥani ayaḳ bozmuşum. ben bi ˠşī dėmedim ˠki asgersin **11** sen bi ˠşī diyemīsin ˠki. bī ˠşī dėsen herif seni dövecek. yoḳ.

12 gemīnen ġėtdük. yol yōdu, araba yūdu. u zaman u araba yūdu. gemīnen ġėtdük. gemīnen. **13** hē, orduda bīndük. burda, çarşıda. ġėtdük ˠda. yatduḳ hep baraba asgeller ˠīnen. sivil. ēninde **14** çamaşur yoḳ ˠya sivilsin. uriye vardım. baḥriye asgerisin. ġėyiyoḳ. unnar atī yallah denize. **15** tamam ˠmı? ḥā yüzü ˠmü gendūn olīn tıraş. belbere ġėtme yoḳ. ḥa kesīlar, dibinden kesīlar. **16** maḳiniye vurīlar. hē, na ˠġada vardı. bin gişi vardı. yoḳ unnarı herges birbirini tanī. ōle şey yoḳ. ḥasım **17** yoḳ. sen tanımiyōsun ˠki. hē, ġėtdim. u zaman tanuşduḳ alayda. var.

18 çanaġġaleden vardı. ısdammuldan var. işden bundan var. burdan giderken şey vardı. arġadaşlar **19** vardı. hep barabar ġėtdük. uriye varīnci herges dāldı. hē, ben altıncı bölükdīdim. ben yėdinci **20** bölükdīdim. tamam ˠmı? u zaman herges dāldı. gemiye ġėtdim ben. ismīn oḳī. isim oḳīp **21** gidiyosun. başġa çaren yoḳ. urda talim ėdiyosun. hebisi var. tābī gemide **22** görüyosun. hē top var. isdammulda Ḳasımpaşada.

67

Anlatan : Fatma Çakmak, 57 yaş.
Derleme Yeri : Turnasuyu köyü-Gülyalı
Konusu : Mâniler-Türkü

1 ġaşımı ėydürmüşüm
2 kirpiye dėydürmüşüm
3 çoķ ╓da güzel dėyilim
4 gendümü sevdürmüşüm
5 fadime başın açuķ gezersin
6 yoķ ╓mudur senin fesin
7 allah aķlını almış
8 sen delü ╓müsün nėsin
9 dāların ardındayim
10 sa┬atın dördündeyim
11 eller datlu uyķuda
12 ben senin derdindeyim
13 baççiye gel baççiye
14 ġuru fındıķ bulursun
15 yalvaruķan al beni
16 sōna pişman ╓olursun
17 fındıķ dalda tekleme
18 ġollarını ╓likleme
19 esgerdeki ġocanı
20 gelür diye bekleme
21 ġarşıda gördüm seni
22 gül ╓iken sevdim seni
23 bakmiye ġıyamazken
24 ellere vėrdim seni
25 ġaşların ġalem ġalem

26 param ╓da yoḳ ╓ki alam

27 boban köle dutmuyõ

28 ġapına köle olam

29 ġarafilim susuzum

30 çoḳdan uyḳusuz ╓ũdum

31 gėce girdim yanına

32 elim durmaz ḫuysuzum

33 ġarafil dėsde ╓gider

34 Ḳoḳusu dosta ╓gider

35 ellerin yāri gelür

36 benimki ḫasda gider

37 eminem ġuzu gibi

38 kibarın duzu gibi

39 eminem gelin oldu

40 ellerin ġızı gibi

41 eminemin saçları ipek sarısı

42 vurdular eminemi gėce yarısı

43 aḫ eminem eminem aslan eminem

44 gel otur dizime yaslan eminem

GÜRGENTEPE

68

Anlatan : Bilal Taşçı, 40 yaş.
Derleme Yeri : Dikenlice köyü-Gürgentepe
Konusu : Evliyalar

1 evliye, yanı evliye oldū ḫanı insannarın yanı gelenekler üzerine uriye bī evliye adını ġoymuşlar. **2** emme ḫangı adla ġoydū, ne şegilde oldūnu bilemiyōm yanı. evliye yanı bayā bī normal **3** ḫasdī getürüp uriye şifā bulmaḳ ╓uçun götürüyōlardı. ama tabī ╓ki cenābı allān vėrdū derde **4** şifāsını, ḫasdalīnı allah bülür yani. ama fayda olup olmicēni bilemiyorum.

5 şōle bi ╓şī vardı. ḫanı bundan mesela bizim köyden dėyī ╓de şu ġızılėnde tēfik ḫoca dėnen **6** bī ḫoca vardı yanı. çoḳ yanı sizden dėyil ╓de muḫterem bir ḫocaydi. yanı ġarağış ayında ḫanı **7** üzüm getürmüş yanı. evüne. unu ╓da bobası diyō ╓ki yanı sen bunu nerden aldın, diyo, nerden **8** çaldın diyor. ḫanı unu ╓da diyo ╓ki bana fėlancı vėrdi, dī. u zaman aḳlını oynadiyō yanı. ama u **9** insanda, burada bu evliyėye, buriye çoḳ gelū, giderdi yanı. ḫanı u adam buriye ╓de uriye ╓de **10** yanı. her gün yanı buralara girer çıḳardı yanı. çıḳmadū gün yoḳdu. ġızılėnnīdi ama bizim köyde **11** ġalūdu. ḫanı ufaḳ küçükken paraları toplardı. uralarda yėşil boncuḳlar bulūdu uralarda **12** işde ḫanı bunnarı çoḳ şeyderdi. ōle bī ḫocayidi. tabi bī ġaş sene oldu.

69

Anlatan : Emine Erdoğan, 27 yaş.
Derleme Yeri : Dikenlice köyü-Gürgentepe
Konusu : Yemek tarifi: a) Melucan Kavurması,
b) Kaldirik Turşusu, c) Pancar Çorbası

1 melucanı ḫaşlarız toplīp. undan sōra içine baḫaratlarını ġatar ġavurūḳ. güzel bī **2** yėmē olur işTe salata gibi.

3 ġaldirī ╓de turşusunu yaparız. ḫaşliyoḳ bacānı güzel gine. undan sōra yıḳīp **4** turşusunu ġöyaruḳ. içine samsanı falan ġöyaruḳ bol, güzel gine. olū bī yėmek.

5 pancar çorbasını ╓da dōrar bī tencerede büşürük. ununu bularuḳ. yāsını, **6** suvanını, suyunu, biberini ġöyarız. undan sōra çorba ḫazır.

70

Anlatan : Kemal Turan, 52 yaş.
Derleme Yeri : Dikenlice köyü-Gürgentepe
Konusu : a) Eski Bayramlar, b) Eski Düğunler, c) İmece

1 her bayramda biz ╥de esgiden her bayramda millet yapardı dāvetini. bütün öküz kesellerdi. **2** böle büşürecek. köy ḫalgînen toplallardı. tābî herges bunu şey ╥etmezdi. köy ḫalgînen ġarşılalardı. **3** büşürüllerdi. bütün millet böle sovra ḫalinde herges alūdu. bŏle gideller, gelüller yèllerdi. **4** sŏna herges esgiden böle birbirinin yanına çoḳ gider gelürdü. şindi ise esgi devür yoḳ. ġaḳdıdı **5** gibi bî şey. yoḳ şu durumda.

6 duvaḳ öldü şindi. biz esgiden güleş olurdu dü┬ünnnerde. çoḳ birikürdü. her tarafı oḳullardı **7** böle. taraf işi güleş olūdu. güleşde işde aynî gün yapallardı. aynî dü┬ün usulu davet usulu **8** gibi dü┬ün yapallardı. u şegilde güleş yapallardı. ḫalḳ bürüküŗdü. silaḥ atallardı. bacalardan atallardı. **9** yüklük götürüllerdi esgiden. şindik yük ādedi ╥de yoḳ. esgiden yük götürüllerdi. geline öte bèri **10** götürüllerdi. atlar ╥înan götürüllerdi. atlar ╥înan götürüllerdi. dü┬üncelik götürüllerdi. yataḳ yasduḳ **11** böle bî şeyler ╥înen unu u vaḳıt aynîsi gine mermi, silaḥ atallardı. böle **12** bi ╥şîler olurdu. şèmdik hebsi ġaḳdı. esgi devüller öldü.

13 ben gendü dü┬ünüm, ben a bu yaḳından evlendim. benim dü┬ünde güleş müleş olmadı. böle bî şey, **14** aḳrabalar arasında böle bî dü┬ün yapduḳ. gètdi. işde bu şekil. ufaḳ bî dü┬ün **15** oldu sayulur. yaḳın oldu zattan. ben yètmiş doḳuzda evlendim.

16 imeci usulu bizde atmış gişiye ġaddar imeci çalışdurduḳ. atmış gişiye ġaddar imeci çalışdurduḳ. **17** bî günde atmış gişî tallaya atmış gişînen dizildük. gendü, bunu gendümüz yapduḳ. ābim **18** asgerden geldü sene dahi. zunna, türkü, davul bu şegilde atmış gişinin yèmēni vèrdük. zunna, **19** zunna bile çaldūduḳ imecide. zunna çalduŗmaḳ şartînen altan uḳarı atmış gişi türkü sölerdi. **20** amelenin bî boyu içerisinden sesi èyi olannar bŏlece ginelik bir günde bütün araziyemizin **21** tümünü ġazduḳ, geldük. bu şegilde imeci yapıyoduḳ. kime çārüsan çār şindik **22** bî āca götürüp ╥de bir arḳadaşı dutduramiyosun. u zaman yèter ╥ki çalışmiye adam çār.

71

Anlatan : Serkan Turan, 12 yaş.
Derleme Yeri : Dikenlice köyü-Gürgentepe
Konusu : Keloğlan Masalı

1 şindi kelōlan çarşiye gètmiş. ayaķķabı satarmış. ayaķġabıların altı ka┬atmış. ayaġġabılar altı ka┬at **2** dèmiş. çīrarmış. altı kāt, altı kāt diye çīrarmış. herges altı ka┬at vèrūmüş. bī ayaġġabı alumuş. **3** unda ╓da birini sudan gèçerken ayā ıslanmış. dèmiş ╓ki bunun altı ka┬at ╓ya, dèmiş. **4** ben size ne ╓diyom dèmiş. altı kāt diyom ╓yā, dèmiş.

72

Anlatan : Mehmet Gündüz, 52 yaş.
Derleme Yeri : Işıktepe Beldesi-Gürgentepe
Konusu : Beldenin Eski Hâli

1 hep imecilerde ayaķları açuķ, yaln ╓ayaķ çoķ zaman çalışduķ. çoķ cefa çekdik. biz şōle **2** oldu. buriye ķaç senesiydi biz asgere getdūmüzde, bī tane toprak diye bi şey ġalmadı. millet **3** burdan omuz omuz göşlerini yükledi, terme, çarşamba gètdiler. çoķ bōyük sıķıntılar içerisinde, **4** çoķ bōyük darlıķlar içerisinde yaşaduķ. çoķ çile çekdük Ķardeşim. çekdūmüz çileleri görseydin **6** burda yük sırtımızda iki sa┬atlik yola sabaḥları tallıya gel, akşamları eve git. iki sa┬at çeker **7** bizim köyle bu ara. burda patadis yaparduķ. dedemiz ġoyun, mal yapardı. yazları buriye çıķarduķ. **8** ġışları burda ġuş bile uşmazdı. ama şimdi ķasaba oldu burası, çoķ güzel oldu. ķışdan ╓da **9** ġurtulduķ. yani ķış olmuyō. yani ilerki gibi. eskiden yolumuz ġapanūdu, ekmek yüzü görmezdük. **10** şimdi ise her ḥuzuru şu anda ġavuşmuş vaziyetteyiz. buranın ön isimleri ķıranyol diye **11** gèçerdi. iki tane ismi vardı. burda bī say vardı. sayda su vardı. atlar urda su içerdi, **12** undan say punar. say punarda içer atım suyu derdi adam.

73

Anlatan : Muhsin Ali Lafça, 54 yaş.
Derleme Yeri : Işıktepe Beldesi-Gürgentepe
Konusu : Masal: Padişahın Kızı ile Zülfükâr

1 evel evelikene, evel zaman ╓īķan, develer tellal, kediler berber, ḥoruzlar imam ╓ıķana, ben **2** èşikde, bobam bèşikdīken, ben bobamın bèşīni tınġır mınġır sallarken, annem düşdü èşikden, **3** annı yarıldı ġaşuķdan, annem ġapdı Sopayı, babam ġapdı maşayı, ġarıncaya vurdum palanı, **4** ķırķ yèrinden bāla-

dım ġolanı, ġarınciye biner deveyi ġucağıma alîrîm bî gün bit pazarından **5** gèçiyodum. bî tarafı sazlıḳ samannıḳ, bî tarafı tozluḳ dumannıḳ. bir tarafda demirçiler demür **6** döyödu, bî tarafda duşman duşmana girmiş ḥarb ṛèdiyılardı top ṛile tüfek ṛile. masaldur bunun **7** adı, dinnemekle çıḳar tadı. dinnemiyenin ġèce rüyasına girsin kör kedî.

8 vaḳdı zamanında bî padişaḥ var ṛîmış. padışān ṛda bî veziri var ṛîmış. vezirine dèmiş ṛki sen, **9** dèmiş, beni ḳaç yıl oldu hizmet èdeli, dèmiş. ben sena, dèmiş, hizmet èdeli yètmiş iki yıl **10** oldu, dèmiş. yètmiş ṛîki dilden mana istiyom senden dèmiş. efendim ben bunu bilmem. bilemiyırsan, **11** dèmiş ṛya bileni getürcēn bana büldürcēn yaḥud ṛda seni cellet èttürüp asdurucam dèmiş. unu üş **12** gün musada èt ōlîse dèmiş.

13 bu izin almış, ġoşa ġoşa gidermiş bōle. yolda yaşlı bî adama çatmış, ıḳdiyara. selamün aleyküm, **14** aleyküm selam. amıca benim dî, bōle bōle bî işim var. ben sena bunu dānışmiye geldim. **15** nedür acelen diye sorî adam. sorî bōle acele gine. ben dî bōle bōle bî işim var. **16** ben bilemedim. siz bunu çözüceksiniz. ben çözemem ṛde, dî. şu ḳarşiki beyaz evi görüyō ṛmusun, **17** dî. görüyorum, dî. u evde ali molla vardur. u bülür, dî. gèt unun yanına dî. adamın ṛda sōlemesi **18** ayıp eşi u günü loḥusaymış yanı ḥasdaymış. yani do┬um ḥasdası. adam dèmiş ben ṛde gidemem. **19** niye gidemezsiniz dèmiş yav. ben dèmiş, sizin ücüretinizi vèrürüm. **20** buriye eve getürelim, dèmiş yani.

21 nèyse adam eve getütdürî. köyden gèdiye. yola revan olîlar. varîlar padişān ḥuzuruna. padişām **22** dî sōle, dî. ne muradın varsa dî. padişaḥ yètmiş iki dilden manayı alıya bundan. adam yoluna **23** revan olup gèri geliye. padişān cevabını vèrî artuḳ. ne dèdîse gèri gelî. baḳî ṛki bî çocuḳ **24** gelmiş dünyaya, ama yılan şeglinde. ebeler ürperî şindi. ġorḳman, ġorḳman, dî. benim ismimi **25** zilfikar vèrin, göbēmi kesin. beni zembile beleyin, dî. yani zemmil yani bèşîn ismi. göbēni **26** kesdürî çocuḳ ġonuşiye. bèşiye ġoyî. ali molla gelî. geldin ṛmi ali molla, dî. geldim, dî. **27** gèt, dî, padişān ġızını bana isde, dî. çoḳ yoruldun ama, dî.

28 padişaḳ buna ġızını ṛmı vèrcek, dî. gidî bu sultan bazarından bî dul ġarı bulî. sırtına bî ġat **29** elbise gèydürî, getürî. aḥa ġızı getdüm dî. ey gidî alî molla èy, dî. dā padişān yanına varmadın dî. **30** ġarî aldün yère bıraḳ dî. sırtında elbisî ṛde alma. ḥayırı┬an gèysin, dî. get padişā benim **31** selamımı sōle. ali molla benim ismim, ōlum zülfikarın sa┬ā selamı var, dî. ġızını ba┬ā vèrsin. **32** adam dî ṛki allah allah, dî. buna ġızını vèrmez emme, dî, gidim bārî, dî.

33 diya ṛki padişām dî. ōlum zülfikarın size selamı var, sizden ġızını bana vèrsin dî. benim **34** evden bî ġat fazla olıcaḳ sizin evūz, dî. sen faġırsın, dî. senin ev yèr evü. benden bî ġat ṛda **35** fazla olıcaḳ, dî. varî ali molla. ne dèdi?

bŏle bŏle dėdi. heş düşünme ali molla, dĭ, gėt, dĭ. ķırķlarda **36** ķırķ kişi tıraş olmuşlardur, dĭ. tıraş suyunu dökmeden al╔da gel dĭ. baķraca Koy, dĭ. bir **37** ġoḥvanın içine ġoy. al gel, evün ḥavlisine şŏle bir ḥalġa şeklinde geniş gine dök, gel yat aşşā, **38** dĭ. suyun başını baş başa getür gėniş gine, dĭ. böyük bĭ ḥalķa şeklinde dök. gel yat aşşā, dĭ.

39 gelĭ Sabānan baķĭler╔ki yėşil ġonaķ iki ġat ev yapılmış ali molliye. padişaķ uyanĭ dĭ╔ki **40** ġarı benim gözüm╔mü ġamaşdı. şu ġarşıda bĭ yėşil ġonaķ görikĭ, çif ġat dĭ. kör╔müsün, ali **41** mollanın evü işde u, dĭ. allah allah, allah allah dĭ. hemen şindik ali molla ġapĭ kesĭ. **42** selāmün╔aleyküm, aleyküm selām. ev isdedin padişām. ev yapıldı. u zaman dĭ benim ev, ġızımı **43** alıcaķ adamın dĭ, ķırķ dene atı olıcaķ, dĭ. bĭ yaşda bĭ tipde dĭ. bŏle biri yavız, biri kesdene **44** doru, biri beyaz olmicaķ dĭ. hebisi bĭ tipde bĭ yaşda olıcaķ, dĭ.

45 adam ġėri gelĭ şindi gine düşünĭ. ne düşünĭn ali molla dĭ. ōlum ķırķ dene at isdedi adam **46** bizden. ķırķ atı nerde bulucūķ. ġėt aynĭ dĭ, ķırķların ġapısına var. dĭ. ķırķ parça ekmek parçası **47** vardur, dĭ. hemen ḥayvan yalına Ķatdırmadan ekmek parçalarını topla, al╔da gel, dĭ. torbaya **48** ġoy, al╔da gel, dĭ. ekmekleri dizdürĭ ġapiye ayni. evün ḥavlisine. zabānan baķĭler╔ki ķırķ **49** dene at yayılĭ ġapıda. atları dĭ alıcaķsın. dōru padişān ġapısına gidiceksin dĭ. padişaķ dā cevap **50** vėremĭ atları varĭnci. size saray vėrsem dĭ acaba olmaz╔mı. ķızı vėrmesem dĭ. size şu ġadar **51** araziye vėrsem, dĭ. yoķ dĭ. ille ōlumun sana müraca┬atı bŏle dĭ. herif ġızı vėriye. ėdemiye. **52** ġızı alıya. ġız eve gelĭ baķĭ╔ki ōlan bėşikde yatĭ. hemen ōlannan ikisinin bėşĭnen bĭ odiye **53** bıraķĭler. odiye bıraķduķdan sonra çocuķ bėşikden ġalķiye. sırtındaķı u yılan şeglinde ḥaniye **54** elbisesi vardı╔ya. unu çıķariye baķĭye╔ki bĭ dünya güzeli. ayın on╔dördü gibi pallĭ ōlan yirmi **55** yaşında bobayĭt deliġannı çıta gibi. nėyse diyā╔ki yarın annen boban buriye geldükleri zaman **56** benim dĭ bu şeyimi sŏleme sihirli oldūmu diy. sŏlersen beni bir daḥa göremesin, dĭ.

57 nėyse aradan om╔beş yirmi gün gėçiye. bizim diye çocū diya bĭ yılana vėrdük diy ġarı. **58** yılan çocū yėdi╔mi yutdu╔mu? çocuķ dĭ yılan neslĭmiş, dĭ. şu ġızımızın yanına **59** gidelim dĭ. eline bĭ dene boḥça düzĭlar, gidĭlar.

60 varĭlar baķĭlar╔ki ōlan bėşikde yatĭ. allah allah, deli olĭ adam. herif dĭ ġızın dĭ sen bu **61** çocūn başını nassı bekliyon dĭ. bėşikde ya. çocuķ, ġız anasını bıraz ġapiye çārĭ. bu dĭ dünya **62** güzeli. baķ ġarı┬an sırrın vėrme diye burdan ġalĭ işde baķ. bā temmi ėtdi. bu diya dünya güzeli **63** dĭ. bėşikde çocuķ çıķıya bĭ deliġannı olĭ, diya. anaķtar delünden ġapının arķasından gözle bennen **64** yatarken diy. urdan ġapının anaķdar delünden baķmasĭnen çocuķ pencerĭ açana ġadar güverçin **65** ġuşu olĭ. pır. uçiye hemen. fır hemen uçĭ adam. ḥay allah, dĭ. ana dĭ. vara sŏlemez olaydım **66** ben sana unu, dĭ. vay

āzım ġırılaydı ╓da siz buriye gelmez olaydïz, dï. emme **67** ōlan uçï. pencereden gėce pır güverçin ġuşu olup gidiya.

68 varï demürcü usdasına dï ╓ki bana dï bï gėyim çaruḳ yapıcaḳsın demürden. bï dėynek yapıcaḳsın **69** elime baston. ben uzaḳ bï yola çıḳıcam. uzaḳ dï. u zaman at, araba yoḳ ╓ya payton filan. **70** ġız ayāna çaruḳları gėyi┬a. basdonu eline alıya. az gidï uz gidï. dere depe düz gidï. varï bï **71** dört yol āzına bï loḳunta açiya. loḳunta açiya, işcilerin hepsini aylıḳlu tutuyor. herges başından **72** gėçeni anadıcaḳ. undan sōna burdan yėmē parasız vėriceksiz bunnara dï.

73 herges yïp içï, başından gėçeni annadï. benim gibi faḳir efsane bï adam var ╓ïmış. çėşmenin **74** başına varï, yatï upuzun. açlıḳdan mecali yoḳ. ġonuşmiye bi ╓şï bilmi ╓ki bi ╓şï bilse. **75** hemen güverçin geliye. elinde iki tane güvenç dėsdiler elinde geliye. dėsdileri dolduriye. uçup **76** giderkene bunu bacāndan ġapiye hemen. u ╓da gidye. varï ḳırḳların ġapısına. diya ╓ki ya dï zulfikar **77** sende bu gün bï insan ġoḳusu var. ḳırḳların güççü ╓de dï ╓ki ġapiye bï adam getüdü bıraḳdı. **78** ikinci sefer suya gelükene dėsdiler elinde bunu bacādan ġapï gelï ayni çėşmiye, u dėsdileri **79** dolduruḳa u ╓da hemen loḳuntiye dalï, başından gėçenneri annadï. ġız bu heḳāyi hemen dinnï. **80** varï ġız çėşmenin başına oturï. buna bï kese para bıraḳïya bï kese dolusu, **81** yiyebiymece bunun ġannını doyurun. bu loḳunta buna ġalsın artuḳ.

82 varï çėşmenin başına yatï ġız. ōlan üçüncü sefer suya gelmesïnen ╓de unun bacāndan ġapï **83** u ╓da gidï. ya zülfikar sendeki ḳoḳu, bu günkü ġoḳu dā başġa ġoḳu. bunun dï bï nişannısı **84** vardı. unu getürdïdi ġapiye, dï ḳırḳların güççü. getürün içeri allān emrïnen bunnarın niḳānı **85** yapalım. bunnar burda muradına ėrsin, dï. urda unnarın niḳanı ḳıyıyolar. **86** unnar ╓da muradına ėrï efendi. a ben ╓de geldim. gėtdim.

74

Anlatan : Salih Gündüz, 62 yaş.
Derleme Yeri : Işıktepe Beldesi-Gürgentepe
Konusu : Seyirlik Oyun: Deve Oyunu

1 şindi dü┬ünnerde aḳşam ╓ïnan tam ġoyu dü┬ün gėcesi ḥalḳ uriye birikdï zaman aḳşam ╓ïnan **2** oyun yapmiye başlallar. şindi annadıcām u devenin oyunu. undan sōra şindi devenin oyununda **3** şindi bï tane adamı siyaḥ bıyıḳ yapip elini yüzünü u soba kömürü var ╓ya sobanın borusundā **4** kömür ╓ünen gözel gėne boyallar. bï denesine ╓de ġadın elbisesi gėydürüller. iki gişï ╓de arḳa **5** arkiye bālallar ḥaniye. üsdüne bï çul atarsın. unnarın eline birer dayaḳ aynï deve şeklinde ġafasını ╓da **6** deve gibi yapıcan. unnar şindi işde oynama şeyine

başlallar. şindi u devenin sırtındakı **7** genşler birisi ocān başına oturū. muḳdar veyaḥud āzā olur. şindi u şeyde oyniyen meydanda **8** oyniyen ġızı undan sōna mücadeliye başlallar. mòcadeliye başladı ╓mı mesela dışardan gelen u **9** ġıza veyaḥud devenin sırtındaḳılar u ġızı mucadele ėdeller. u şegilde işde ḥoplī **10** moplī bī deve oyunu u şeyīnen biter.

75

Anlatan : Ali Rıza Şahin, 45 yaş.
Derleme Yeri : Okçabel Köyü-Gürgentepe
Konusu : a) Seyirlik Oyun: Kale oyunu, b) Yılsırtı

1 ġale, dü┬ünnerde ġale yapallardı. şindi sekiz on gişi el ele dutardı bōle. ḥalḳa yapallardı. dört **2** gişī ╓de umuzlarına çıḳarullardı. dört gişi üsdünde, unnar ╓da el ele dutardı. dört gişi üsdünde. **3** unnar ╓da el ele dutallardı. ġale yaparaḳ bōle gidip u evün üsdünde bacasına çıḳallarsa bī zafer ġazanullardı. **4** sanki dü┬ünnerde ya ╓da mermīnen u evin bacasını yıḳallardı ya ╓da ġalīnen uriye **5** çıḳallarsa bōyük bī bāşiş alullardı. sanki bāşiş alullardı.

* * *

6 yılsırtı sōlelerdi emme yapmīlar şindik. esgiden yılbaşında mesela yılbaşı gėcesi, bizim yılbaşı **7** gėcesi veyaḥıt ╓da esgi tarīne mesela alafıranġa, alatürke hesabı ocān on ╓üçüne gelen tarīnde **8** birisi gelüse ūrsuz gelūmüş evū┬en şeklinde bī şey gelenek vardı esgiden. yılsırtı yani yılbaşı **9** dėyil yılsırtı dėllerdi he. şindi yapan yoḳ unu. esgiden ōle bī şey geldi ╓mīdi adam u yaz **10** ya malı ölse veyaḥut herḥangi bir zarar gelse u adamı ūrsuz dutallardı. hē, bī sene içinde.

76

Anlatan : Mehmet Ali Kaya, 59 yaş.
Derleme Yeri : Okçabel köyü-Gürgentepe
Konusu : a) Serendinin Yapılışı,
Köy Seyirlik Oyunu
b) Deve Oyunu, c) Sınır Oyunu

1 serendü, şimdiki serendüler ḥani betonla filan yapılıyō. esgiden serendüler dört ╓tana kütük **2** buluyōn. unnarın altına taşları imleri tereziye alıp ġöyuyoz. kütükleri üzerine ġöyuyoḳ. üzerine **3** dört direk veyaḥut altı, sekiz direk, altı direk, altı sekiz direk nėyse. unnarı böyüklūne göre **4** ayalliyōn, ġöyuyōn. üsdüne boyunduruḳlarını atiyon. boyunduruḳ dėriz unnara şimdi. ḥālā

öle. 5 serendi boyunduruḳları unun üzerine dökmeleri döküyön. dökmelerin üzerinde tābı bālaḳlar mālaḳlar 6 u arada gėçiyö. üzerine zindanı başliyön. fare ╓mi çıḳī. direklerin başına teker yapallardı esgiden. 7 şindi saÇ daḥa ġolaylıḳ. sen ėyi ḥatıllat bana. yav u tekelleri artuḳ içi oymalı ḥana fare çıḳamīcaḳ 8 sekilde üsdü böle göbelek tekellerin başına atip undan sōna boyunduruḳları taḳıyon. tabi. 9 undan sōna bālaḳları dökmeleri dökip zindana başliyon. hemen çıḳıyon. hemen çıḳıyon. üst 10 bālaḳları atiyosun. çatī ġurīp tabi topliyosun. üzerini örtüyon, kiremit nėyise artuḳ.

* * *

11 cumartesi günü dūne toplanū insannar. mesela herges ḳomşu dūnüne veyaḥut ásás dü┬ün 12 ġomşu dününe getdükleri artu s┬aat on ikiye ġadar urda oyun oynar veyat teve yapallar. herangi 13 bir oyun yapar. teveyi nassı anadīm ben ╓ki. iki gişi artu birbirine balī belbele bōle. birisi 14 u tarafa ġafa. birisi bu tarafa ġafa. artu üzerine atīlar bī ḥalı. bī tanesi binī orta yėre. ellerine 15 bir dėynek tıḳır tıḳır tıḳır biri bu yana gidī. urdan dönīlar böle gidīlar. arada öbür bazılarına 16 dayaḳ ╓da atīlar ḥā. binen adama. una bī dayaḳ ╓da atīlar. urdan bī başġasını bindürīlar. bī başġa 17 oyun yapīlar. bī başġa īne mīne ġaḳīlar filan artuḳ. bayan elbisesi oyun 18 oyniyannara gėydürīlar. esgiden öle.

19 canım zunnayīnan oynallar ḥana oyun ġaydası vurur. u bayan elbisesi gėyer. 20 hālā oynardı. amcam durī. recep ėmce çoḳ oynardı unu.

* * *

21 şindi bī tane muḳdar, heyetleri dikeller. adamı oturdurlar. şuriye şimdi eli ayā bālı. öbürü 22 gidiye muḳdara dī ╓ki benim sınırımı gėçdi diya bu adam diya. fėlancı dī, sınırı buriye getüdü, 23 dī. baḳ, dī. şimdi adam muḳdar fėlan gelī, heyetlerīnen barabar eli ayā bālı. urdan ġaldurī, 24 sınır burdīdi dī. bī vurī adamı ġaldurī yėrinden bī kütedek. vurī, burda sınır dī. birāz sōna 25 öbürü gelī. sınır burda dīldi, buriye niye geldi bu sınır, dī. bī şiġātçı ╓da gelmiş muḳdara filan 26 dīlar, urdan alīlar öte tarafa. adamı tam iflasa oturdīlar. böle vura vura götü başı hey ╓gine bī 27 yara alī. bī tene dėyi ╓ki birāz sōna başġa biri gelī. bura benim ╓idi dī. niye bıraḳdu bu sınır 28 diyil ╓idi ╓de urdīdi. muḳdar götürī uriye. öbürü gelī urda diyildi şurdīdi, uriye götüriye. adam 29 ḥana yörüyemez ḥala gelī. yoḳ muḳdar diyil. u sınıra oturdukları adam ḥana sınır, sınır daşı 30 yapıyolar bī adamı. eli ayā bālı. u sınır taşı çekī u cezayı. urdan alīlar, uriye 31 getürīlar. urdan alīlar uriye getürīlar.

İKİZCE

77

Anlatan : Bahri Kale, 33 yaş.
Derleme Yeri : Karlıtepe köyü-İkizce
Konusu : Bölge Tarihi ile İlgili Bir Konu

1 urda ḥamdi dėnen birisi oturī ikiScede. undan duydūma göre u zamanda bu ceviz, ceviz taşıyōmuşlar **2** bayā. urda develer ḳonaḳladū zamanda sırtından ḥani bŏle tū alıp ╓da top yapiyōmışlar. **3** bán bunu duydum yani. oynamaḳ ╓īçin yani. u develer urda isdirāt vėrdū zamanda urdan **4** artu develer ne tarafa gidiyosa. ceviz ve u zamanda aṙtu fındıḳ, ceviz götüreken, ne ise urda. **5** isdirāt vėrdükleri yėrde. develerin sırtında ġıl işde, yonup yonup top **6** yapdūnu duydum, ben yani ėşitdim.

78

Anlatan : Muzaffer Kale, 48 yaş.
Derleme Yeri : Karlıtepe köyü-İkizce
Konusu : Gençağa Kalesi

1 genc ╓ā gelmiş. genc ╓ādan sōna ╓da biz yėlleşmişük. artu ilerisini bilemiyoz. urdan uriye **2** bi köplü ġurucāmış. şeyi diyolardı esgi dedeler. yav ölmesīmiş burdan gėtmesīmiş undan önceki **3** adam bòriye ġarşıdan ġarşiye köplü ġurulur hesābı yapmışlar. ama artu unu mesela sen ben **4** gibi bī vatandaş ╓mı yapdı yōsa ŏle bi teşgilāt var ╓mīdi unu ėyi bilemiyoruz. bòrda unun mesela **5** ḥaġigi her tüllü āleti yapmiye teşkilātı varmış. mesela ╓ki unnarın yapdū maḳdaplar bizim maḳdaplar **6** gibi dėyil, şindi unun delükleri, ġarşiye gėtdūmüz zaman görürüz, mesela ġolumdan ġalınmış. **7** mesela çeküşle yülemiye āletler, herbirisi ḥazır. urda yėri var. kireci bòrda. gendüsü yapiyōmuş **8** ḥorasanı. ḥanı fırın ocā varmış. mesela şimdiki fırın ocaḳları gibi yėl dėmeni varmış.

9 yav burda savaşda top atuldūnu yani bizim dedeler ḳıbrıs savaşında önceki ciḥan ḥarbi savaşı **10** zamanında dedem yani sölüyūdu. burda evliye oldūnu. yani dėdūmüz genc ╓ā ġalesinin üsdünde. **11** yani aḳlıma ╓da gelmī şindi ismi uranın. gülle, gülle. güllede. gülle dėdūmüz yani. yay **12** bī şey vardı burda. şòrī ġazarken var ╓ya. şurī biz talla yaparken şŏle bī bulduḳ. top gibi şėy **13** bulduḳ. gülle atiyomuş. bulduḳ. unu yani biz şŏle bi ╓şī. unu bilmeden ġırıldı. biz unu ġöyumciye **14** götüdük. adam yani ġırmayın, dėdi. bunu müziye vėrsīdiz yani bu müzelikdi. bunun parasını **15** ḥanı diyelim ╓ki yani çoḳ dėlli bi ╓şī oldūnu sōledi. ama biz. ġırıldı yani. parçalandı. yav **16** çoḳ güzel

bi ╓şeydi. şõle doğalaķ gine. müziye vėrilecekmiş. bilemedük. bilinmeden 17 yani u zamanda şey ╓olmuş.

79

Anlatan : Şaban Kale, 50 yaş.
Derleme Yeri : Karlıtepe köyü-İkizce
Konusu : a) Mart Dokuzu, b) Yılsırtı, c) Arap Dede Evliyası, ç) Kızkayası Efsanesi, d) Cindeğirmeni

1 bobam mart doķuzu dėdī zaman şunu biliyorum ben. mart doķuzunda tarlaya gitmezdük. 2 çünkü mart doķuzunda tarla bitmez, dėllerdi. bir ╓de ikincisi ḥava ėyi olmaz, dėrlerdi mart 3 doķuzunda. bu gibi bilgim õle bir abrul bėşi dėllerdi, mart doķuzu, dėllerdi.

4 yıl sırtı nisanın yėdisinde oluyõ. yėdi nisanı bu şimdiki alevī ╓mi diyelim artıķ kürtler ╓mi 5 diyelim, bu şekilde sõlīm. bunlar şey yapıyolar ╓ya, nevruz bayramı yapıyolar ╓ya. bu nevruz bayramından 6 üç dört gün daḥa önce bu dėdīmiz yıl sırtı. yıl sırtı ḥani bazan insanın ayā diyer ḥaneye 7 iyi gelmez, dėller. eve yıl sırtı dėnildiği zaman ne odun getürürler. odun getürürsen yılan çoķ 8 olur, dėller. eve yėşillik getirmezler. sinek çoķ olur dėller. bu gibi şeyleri güdellerdi yani. kesin 9 dėmīm ╓de bõle bī şey güdellerdi. gėne ╓de yapıyuduķ.

10 eve inek, dana getürürlerdi. bakın yıl sırtında ya sāde siyaḥ veya sāde beyaz ḥoruz veya 11 dana varsa, ḥayvanlardan siyaḥ mal varsa hėç beyaz tüy olmamaķ şartıyla onu hiç kimse gelmeden 12 sabaḥ namazına, dā güneş dõmadan eve getürüllerdi. evde ġannını doyurullardı. ȯndan ╓sonra 13 bırakullardı. ȯndan sonra kim gelüse gelsin o yıl sırtı bize zarar ėtmez dėllerdi.

14 aslında bī inanç meselesi. manası hėç bī şey yoķ burda. bu dõru bī şīy dėyil. dinimizce ╓de 15 dõru bi ╓şī diyil. ben mart doķuzunda ḥavanın çoķ bozuķ şey oldünu biliyom. üç, 16 dört dáfa öküz ḥayvanlarını bıraķdümu biliyõm. gėrçekten yani bu gėrçek. mart doķuzunda ḥava 17 bī ╓de baķmışın bõle baķmışın sanki ġar ya┬īyoŗ. ḥadda ġar ╓da yavıyor. bunun ev yapdü yėri 18 baḥrinin ev yapdü yėri babasīnen ikimiz, ben küçüm, öküzlerin önüne gidiyorum. beni öküz önüne 19 götürüyolar. ķaçıyom evden. evün ╓de en küçü oldüm ╓için birāz ╓da beni nazlıyõlardı. 20 ābim ╓īnen orayı sürmeye gėtdük ╓de fındıķlıķ dėyildi. ḥayvanlarnan iki defa gėtdük, gėri geldük. 21 üçüncüye gelemedük. bī fırtına bī yāmur geliyõ ╓ki, bõle delecek bizi. ḥayvanları çozüyoķ, 22 eve geliyoķ. tā aḥıra bālamadan bī güneş açíye, ortalıķ yaníye. tekrar gėtdük. üç defa gėtdük, 23 geldük. ȯndan sõna ╓da ābim daḥa ╓da gitmiyelim,

didi. geldük eve otüduk. 24 ḥava ╓da ondan sōna ╓da düzeldi, dā ╓da yāmadı. ben bunu biyom bu şekilde.

25 abrul bèşinde Pek nadir. bu seneleri takib ╓èden bī şey. yıl sırtı dèdīm ╓de bu şekilde olur.

* * *

26 arab mezarı, unu ben gördüm resmen. şindi çocukken sökdüler u evi ya. evi sökdüler. 27 evini, arab dedenin evini sökdüler. gèrçek sökdüle evi. şurda evi vardı. iki tane evin orta 28 yèrinde gendü boba evleri vardı. aḥşab ╓bina. saklammac oynuyoz. daḥa ilkokula ╓da gètmedim. 29 ben ilkokula böyük gètdim. guran Kursundaydım. şindi evde olup ╓da görmeyen yok unu. 30 benim şu torun gibiyim ve ondan daḥa ╓da ufak gibi. saklammac oynuyoz. ben unun bī ōlu 31 var, muzaffer isminde, unnan ikimiz u evin altına girdük. evün altına girdük. onların dedesini 32 zannediyōm ben. eyilmiş bī tanesi bōle bize bakıyō. dede, dèdim ben. biz bòrıya saklanıyok. 33 bizi dışarı çıkıncá sōleme dèdik ve adam yanımızdan gayıb ╓oldu. yalnız adam ╓īnan bōle gonuşdum 34 ben. adam yanımızdan gayboldu. dede dedūmüz adam ╓da evde hiç yokmuş. nèyse saklambaç bitdi, 35 biz mallara ḥayvanlara bī bakalım, dèdük. bī ╓de bakduk ╓ki dede dèdūmüz adam davdan geliyo. 36 umzuna bī şey almış. āç almış, geliye. dede sen nerden geliyen? ben davdaydım ōlum, dèdi. evde 37 dèyilim, dèdi. o zaman annadık ╓ki evün altında ╓da arab mezarı var diye 38 sōlendūne ╓de o zaman anadık arab dede oldūnu. bāzan atları matları, ḥayvannarı 39 çözüp evün önüne çıgardıp gòvar ╓īmış ╓u.

* * *

40 gızgalesi şeyde, devecikde. ben gızgalesi diye biliyorum. bī tane ermeni gızı, ḥanı bu müslümannī 41 gène ╓da èyi görmüş yanı gendine. evde işde anasından bubasından gizli ibadet yaparmış. 42 işde anası bubası bunu yakalıyor. bunu bī ╓da yapma diye basgı yapıyōlar buna. yapdū 43 için bu bī ╓da yaparkan yakalarkan bunu bī ╓da yapıyolar. bunu yakalamak istiyōlar. gız gaçiye 44 gaçiye. evdeki gızları, u galeye çıkıya. galeden gendisini atiyá. undan gız galesi diye adı galiye 45 uranın. kimisi ╓de diyalar define mefine para gibi sōliyalar. gız galesinen başga 46 annadılan hekayesini bilmiyom. şünküt bize çok uzak oldündan u yöreler. bī ╓de ters düşī bize aksine.

* * *

47 su dèymeni var. cin dēmini var. belki duymuşsundur. bu cin dēmeni burda cin çok görülürmüş. 48 esgiden çörek yapallarmış, dèymene gètdī zaman mısırdan. mısır çörē yapallarmış dèymende. 49 pōḥaça dèriz biz. fındık içi, ceviz içi gırallarmış. dèymene giderken evde o zaman ╓da ezdürüllermiş.

50 uriye dėymene gėtdī zaman poḥaça yapallarmış, yėllermiş. burada bu puḥaça ġayboluyomuş. bazan yapdukları poḥaçadan çalınıyomuş. bunu nasıl oldu, nasıl oldu. en sonda ḥani cin ateşleri **51** urda yanarḳan ḥani ėdrafında dėymenin uzaḳdan görenner var. undan dolayı cin **52** dėymeni diyōlar. ama kökeni nėreye dayaniye bilemiyorum. cin **53** dėymeninin ⱷda valla başġa heḳayisini bilmiyom. yoḳ ōle bi ⱷşī yoḳ.

KABADÜZ

80

Anlatan : Cemil Tepe, 52 yaş.
Derleme Yeri : Derinçay köyü-Kabadüz
Konusu : Koyunculuk

1 ġoyunculūn ne gibi şeyini annadĪm sana. ėlli atmış dene var benim. yav bu seniye ġadar **2** memmunduḳ emme bu sene hePsinden zarar ėtdük. her tarafdan. ġışın meraḳ vardur bȫle. bĪ **3** otunu dökerük ḥani şeyini şe╓yaparuḳ. ḥaniye içerde ȫle baḳıyoḳ. otunu dökerük. evle şē╓yaparuḳ. **4** yav yėm vėrürük. misir falan vėriyoḳ tabi. ben taḥnal kesmiyorum. kesen arġadaşlar oluyo╓da **5** ben gendüm getümiyōm. çıḳıyı ȫle. ġışın benim ġoyunum otlamiye getmiye. ben a╓buraların **6** birāz aşşāsındayim. ilerden gidiyoduḳ birez zaḥmetli oldu. birez╓da benim otum fazla oldūndan **7** ġėtmiyom╓dā. yav baḥar╓īnan ġoyun ġuzularḳana üşütmemiye çaluşusun. üşüdüsen ġuzu ġıruntu **8** yapar. unu üşütmemiye elünden geldŪ ġadar şe╓yapıcaḳsın. yayliye, el eline ġatiyoḳ biz. **9** gendü yaylamızda, burda ġoyun olmuyor. burası zırāt gibi bĪ şey. gözün görĪ ḥaniye. otlaḳ şey. **10** benim gendü ġoyunum yaylada baḳ. ben ġėçen gün geldim. bö┬ön aşşādan gelicek adamlar vardı. **11** topallıḳ vardı ġoyunda. ġoşlar vardı urda topal. getümiye gidicēdim. undan gidemedük işde. **12** gelen olmadı aşşādan ḥaniye ġoyun içinde olan arḳadaşlar var. araba götüriyalardı.

13 yav kelek melek daḳallardı. gine ȫle şey gine yapallar. hē, yav ḥayvanların boynuna daḳallar **14** işde evȫle çan kelek ȫle yola girer, gideller ḥaniye. kim ġėtdūnü, ben hepsini tanımam╓ki **15** ḥaniye. ġoyun sābı, ḥayvanın sābı. ḥayvanın sāpları. ordudan bĪ günde gelemezler. ikĪ gün╓de **16** yolda falan yatallar. hebsi gelemez emme biz iki üç sa┬atda buriye çıḳıyoḳ. yav toḴlaşduru **17** bĪ yėre yatar adam yanda ḥaniye toḴlaşduru dėmek isdedūm şȫle bĪ yėre toplar hóng╓ider, **18** urda yatar. yatar yanda, birez dinnendürenden sōna gine davam ėder yola gider.

19 köpek olur. ġurdu ġor ġoyunun yandan. başġa╓da n╓ėdecek. ġurdu, çaḳalı **20** nėyise ḥaniya şeyleri, adamı ġoymaz ġoyunun içine. bunnar her türlü şeyini forur ḥayvanın.

81

Anlatan : Rüstem Karabulut, 19 yaş.
Derleme Yeri : Gümüşköy-Kabadüz
Konusu : Efsaneler:
a) Çobanbağırtan Çeşmesi Efsanesi,
b) Harami Köyü Efsanesi,

1 *çobanbağırtan çeşmesi efsanesi:* çambaşı yaylasına ġoyun yaymaġ ˠüçun giden çoban gidermiş **2** böle her sene. bī gün gine böle yayliye gideken āzını almayı unutmuş. tabi yola çıḳmış. **3** bėlli bī yoldan sōna aġlına gelmiş. ġėri dönmek ˠde işine gelmīnce düşünmüş, dėmiş, bī ġoyun keser **4** yėrim, dėmiş. tabi ġannı acıḳmış, yālı bī ġoyunu kesmiş. yālı ġoyunu kesince urdan şarıl şarıl **5** aḳan buz gibi sudan, yālı ġoyunu yiyen çoban işdū zaman ġoyunun yāsı **6** donuncī içinde u zaman bāra bāra ölmüş. hepsi bu ġadalıġ.

7 *ḥarami köyü efsanesi:* emmisinin ōlīnen, emmisinin ġızīnen yani emmisinin ōlu ġoyun yayīlarmış, **8** ama emmisinin ġızını ōlu olaraḳdan bülür ˠümüş u. bī gün aḳşam ˠīnan gelmiş, dėmiş ˠki **9** yā bu aḳşam ben yorġunum, odunu sen ėt, dėmiş. u odunu keserken ataşımız bol olsun, dėmiş. **10** odunu keserken oduna basmış. yā sen dėmiş, ġız, sen ėrkek dėlsin, ġızsın dėmiş. u zaman **11** unun elinden balta düşmüş yani. balta düşünce u ġėtmiş. u ġėce ˠde ḳırḳ ḥaramiler ġoyunu **12** basmış. ala köpē ˠde öldürmüşler. gelurken bu sıraḳiraz diyolar şurda dėmiş bana dėmiş biraz **13** bā müsāde ėdin ˠya, dėmiş, son kez köyüme ġaval çalīm, dėmiş. ya ġaval ˠīnan şōle dėmiş.

14 ḳırḳ ḥaremiler bizi basdı

15 ala köpek ġanlar ġusdu

16 yėtiş emmim ˠġızı zedef

17 sende ġaldı meded, dėmiş. emmisinin ġızı zedef gülde ācın altında işeme işlermiş. urdan işde bubasıynan **18** barabar gelmişler, ḥaramıları urda ellerinden bālamışlar, u ˠda aşşā asmışlar. hepsi bu ˠġadā

82

Anlatan : Mehmet Aydın, 41 yaş.
Derleme Yeri : Harami köyü-Kabadüz
Konusu : Taş Kesilen Gelin Efsanesi

1 valla benim bilebüldüme göre gelin ġayası önceki dedelerimden fėlan duydüma göre zamanla **2** ġızın biri ġociye gidiyomuş. bī ekmek daşı diye bī daş hėkāyesi var olmuş ˠda annesi dėmiş ˠki **3** ġızım bu daşı götüme, bize

lâzım. bu ╓da götürecem dédü zaman annesi ḫani daş gibi dondusun, **4** démiş. ḫani gelin ╓de urda gelin şeklinde. gitdük ╓ya köyümüzdü yani. köyümüz géne şindi. **5** gine aynî. ve urda gelin ╓de urda, davul ╓da urda. ġayada. aynen comât gibi donmuş ġalmış. buranın **6** ḫanı önceki bizim atalarımızın annaTdü maziye göre. ama dôru yalan **7** urasını bilmîm ben. bu şegilde ġaya ḫâle durî.

83

Anlatan : Cemal Gür, 57 yaş.
Derleme Yeri : Kirazdere köyü-Kabadüz
Konusu : Mindaval Evliyası

1 çevrede evliye sadece şeyde vâr. ā burda kirazdere köyüne ayit. mindaval mezarı diye géçer. **2** ā urada bilemiyom. unu bilemiyom. heş ╓de ôle anlamlı almaduḳ ╓da bilemiyom ╓da. güneyde **3** ġalî. mevkî, köyün orta yérinde geliyor. mindaval mezarı diye géçiyo bu isim. mindaval, **4** mindavar başġa yav. mindaval **5** mezarı diye géçiyo. uriye ôle biliyom yani. bu bizim köyümüze ayit gendü köyümüze.

84

Anlatan : Hidayet Bodur, 55 yaş.
Derleme Yeri : Özlükent köyü-Kabadüz
Konusu : a) Gılıgılı Çeşmesi, b) Kız Vurulan Taş

1 bu çéşmenin heḳâyesi ġılıġılı çéşmesi diyalar. yav ne ╓bilîm, esgiden bèri türk ismi yani. **2** türk ismidür tâbi. ekserî ġılıġılı dîncikleri ġılıġılı déyil ╓ya ôle bî âdat ġóymuşlar. hē, yaylacılıḳ **3** yapdım. u sarıġız yaylası ne ╓bilîm yanı adı besbelli ôle yâni. yav yatardur tâbî unu bilmiyôm **4** yani artuḳ ben. yav unu artuḳ bilmiyôm. unu bilmiyom. olmuş.

* * *

5 nişannısını yanı ġızın nişannısı varmış. nışannısına ġızı vèrmemişler. vèrmedükleri gibi ġızı **6** başġa bî yére yanı uva vèrmemişler. başġa birine, bî yére ġızı söz vèrmişler. başġa birine vèrîncik **7** esgi nışannısı gelî dî ╓ki ġıza undan sôna yanı bana gelecen ╓mi dî. yoḳsa buriye gètmek ╓mi **8** isdîn dî. bā gelmek ╓mi isdîn, dî. ġız dî ╓ki ben sā gètmek istemiyorum diye. ben diya u adama **9** gédicēm dî. yav dî bā eger gelmek isdersen dî ben sā bi ╓şî étmicem. bana gelmek isdemesen **10** seni yanı bıçaḳlîp öldürücem seni, dî. heş bi ╓şî yapamasın dînci çekiye urda ġızı öldürî. **11** undan sôna uriye ġız vurulan daş,

dĭlar. yanı ŏle bĭ donan èden èşidmedim. **12** èşidmedim. gelin daşı aşşăda yèşilyurTda yăni artuḳ diyoḳ urada. unun heḳăsını bilmiyŏm.

13 ben burda turşu satıyam, püsgüvĭ satıyam, yımırta satıyâm, undan sŏna süpürge satıyâm, **14** undan sŏna işTe allah bèş ġuruş yanı burda şey hem reklamını yapıyoḳ hem bèş ġuruş **15** isdifalanıyoḳ. buna çalı çilĕ diyoḳ. çalı çilĕ süpürgesi bu. fındıḳ ╥ŭçut bu süpürge. **16** bu dălardan ormannardan kesiyoḳ. sŏna satıyoḳ. bu ḥala sıpırdıyoḳ yanı. sıpırdıyŏk, bu ḥala getürüyoḳ.

85

Anlatan : Yeter Bodur, 49 yaş.
Derleme Yeri : Özlükent köyü-Kabadüz
Konusu : a) Kız Vurulan Taş Kayası,
b) Taş Kesilen Gelin Efsanesi, c) Kurttaşı

1 şu öte gèçede, şu öte gèçede bĭ ġız vurulmuş. ġılıġılıde. şurda şey dèller. ġız vurulan daş. bir **2** ġız nişannĭmiş. nışannısından vazgeşmiş. tehrer bĭ başġa yère nişannanmiş. ġıza dü┬ün ètmişler. **3** meclisĭnen giderkenelik u esgi nışannısı şurda ġızı vurmuş. yav şuriye ġız vurulan daş dèller. meclisin **4** içinde ġızı vurmuş. yav meclisĭnen gidermiş. dü┬ünü varmış. vèrmemişler.

* * *

5 unun hekâyesi ╥de ġızın mejlisi var ╥ĭmış. ġız gidermiş. anesi dèmiş ╥ki annesi ġızım ne┬ĭn **6** ġaldı dèmiş. anne dèmiş bĭ tek bĭ ekmek daşım ġaldı dèmiş. ocaḳlıḳ daşım, dèmiş. allah seni **7** dèmiş ocaḳlıḳ daşı gibil dondursun dèmiş. meclisĭnen barabar urda u daş ŏlecük donmuş. daşı **8** gördüm. daşda aynĭ adam iresmi var. aynĭ adam iresmi, davul iresmi, aynĭ duvaḳ resmi var daşda. **9** gèdilĭ, gèdilĭ. çekülür, daşın iresmi çekülür. şurdan yoḳuş dibine varmadan yoḳuş dibinin bo ╥yandan **10** döneceksin. yav arabĭnen yarım sa┬at anca varur. yèşilyurda inmĭ u. şeyden ărı **11** gidilĭ. arduḳ başından ărı bŏle ġıran üsdü gidicen. daşa yaḳlaşur ╥umuş.

* * *

12 yav ne bilĭm, eveli ġış çŏmuş. ġurTlar çĭruşur ╥umuş. urdan ġalmış u daşın dibinde bŏyük **13** măra var urda ġurt çoḳ çĭruş ╥urmuş, urdan ġalmış adı ġurT ╥daşı. **14** ġalmış urdan ġurt ╥daşı. bŏlecük evelki adamların şeyine göre biz ╥de ġurt ╥daşı diyoḳ.

86

Anlatan : Hasbi Aksoy, 51 yaş.
Derleme Yeri : Yeşilada köyü-Kabadüz
Konusu : Masal: İdere, Mudara, Dubara

1 idarā, mudarā, dubarā. vaḴdıyla adamın bī tanesi gèçim darlī çekiyō. bu gèçim darlī çekerken bī 2 tenesi diyor ╓ki zamanın padişā istanbulda oturuyō. her zaman yanına varana yardımda bulunuyo. 3 gèt undan yardım al, diyo. bu zat ╓da yardım alıcām diye ḳoşuyō, zamanın 4 padişānı ╓da buluyo ve derdini sōlüyor.

5 padişaḥ buna bī yazı yazıyoṛ. idarā, mudarā, dubarā. imzalıyō, mühürünü basıyo, vèriyo eline. 6 gèt bunu şehrinizin valisine vèr, diyo. adam seviniyo. geliyo, şehrin valisine, diyo bana bī 7 yardım. adam oḳuyor, ka┬atda falan falan vèr, diye bi ╓şī yoġ. kendisi oḳur yazar olmadūndan bi ╓şey 8 vèr yazdı sanıyo. geliye, idara, mudara, dubara, bu ne dèmeg diyo. ben bundan bī şey annamadım. 9 bu yazılara kim mana vèrür? falan kişi, bilür gişi ve zat buna mana vèrü. taşıyan adam u 10 adamı buluyor. burda idara. adam diyor ╓ki çoḳ çalışıcan, az ḥarcıyıcān, idare èdicēn. adam 11 dutuyo sözü. aj geziyo, açuḳ geziyo, gine kendini düzetemiyo. gidiyo, diyo ╓ki arḳadaş, ben bu 12 birinciden bi ╓şī ōrenemedim, bunun ikincisini bana sōle. mudarā diyor. mudaraya minnet 13 èdiceksin. böyūne sayġılı olıcān, küçūne daḥa sevgili olıcān, herkesi kündinden üsdün görücèn, 14 minnet èdip mudara èdiceksin. bu şegilde sen düzelürsün. gine bunu ╓da yapıyo. elinden geldüg ġadar. 15 gine bī şey èdemiyo. meydana gelemiyo. üçüncü şıġġı ōrenmeg ╓üçün aynı zata bī dā varıyo. 16 diyor ╓ki bu dubarā, bī dubarā at, bī etrafda ╓da nası yaparsan yap, gèçinmeg ╓için. adam dönüp 17 geliyō. gèri evüne gelürken bir yanında merkebi, siyaḥ merkebi. evüne gelüken. ırsız bī 18 yèrde oturup dinlenmeg ╓içün bī oḥ çekiyo. urda otururken aḳlına bī şey geliyō. dubarā atıcıġ ╓ya, 19 hemen dutuyo, yanındaki daşlardan bī küçüg ḳulube yapıyo. ḳubbeyi çamurla güzēlce sıvıyo. 20 merkebi ╓de içine bırakıyo. urdan ╓da kervancı ġatırları gèçiyomuş. ticaretciler. geliyolar soruyolar: 21 yā arḳadaş burası ne, ne var burda? burası, diyo, ġocaġulaġ türbesi. burda her derde devā, ne dileg 22 dilersen burda mu┬aġġaġ ╓olur, diyo. peki buranın ücreti ne, soruyolar. ġapının üzerine bī torba 23 daḳmış. ücreti, diyo, torbaya ne ġöyarsan. az ġöyarsan az olur dilēn. çoḳ ġoyarsan çoġ ╓olur.

24 adamın bī tanesi ziyāret èdiyo. işde ne derdi var ╓īsa undan yardım umuyo. olıcaġ ╓ya, adam 25 gidiyo içeri, merkebi sevdiriyo. urası ġarannuġ ╓ya gözükmüyo. merkebi sevdiriyo, ödüyo. undan 26 sōna adamın dilē ġabul oluyo. oluyō ╓ya ras geliya. işde bī şey olıya. efendim u una sōlüyo, 27 u una

sõlüyo. derdi olmıyan adam olu╓mu? hergesin derdi var. **28** herges gidiyo, ānadın ╓mı, türbeyi ziyarete.

29 u zamanında ╓da zamanın padişā ḥalḳ falan yėrde bī türbe var. sen gėt, bu türbeyi zıyarat **30** ėdersen bu çareni burda bulusun. bu çocūn çaresini bulursun. adam soruyo. yolu izi var ╓mı? **31** diyolar yolu yoġ, bī dān başında. hemen emür vėriyo uranın gėrekli idare amirine. yolu yapılıyo, **32** at arabası yolu. at arabasıyla paytonuylá adam geliyo, zıyarat ėdiyo urayı. faḲat öteki adam **33** varıyo. õ bu dertlerīnen zengin oluş. ḥanlar yapmış, apardmanlar yapmış. türbesi aynı türbe **34** duruyo. gelişmiş urası, dān başı. efendim padişaḥ geliyor, urī zıyarat ėdicek, giriyo içeri, merkebi **35** falan görüyo, seviyo, ėdiyo. annıyo durumu.

36 bõle bī şey olmaz, u bī düzen. diyo ╓ki, tutuḳlayın bu adamı. bī düzen yapmış. adamı **37** tutuḳluyolar. adam diyo ╓ki siz beni niye tutuḳluyosunuz, ama u padişān geldūnden ḥabarı yoḳ. **38** kimse kimseyi tanımıyo. ne padişaḥ u adamı tanıyo, ne adam padişaḥı. bana diyo, zamanın **39** padişāndan fermanım var elimde. bana müsāde fermanı var. ne fermanı? aḥa bakın diyo. belgeyi **40** gösteriyõ. idarā, mudarā, dubara, padişān imzası, mühūrü.

41 diyolar ╓ki padişā┬ım sen bize bõle dėdin ama müsadeyi sen vėrmişin buna. ben nası vėrürüm? **42** işde baġ diyolar, bu senen belgen, senin imzan, senin mühürün. dutuyo padişaḥ. ḥaġġatan **43** aferim, iyi dubara yapmışın, bu ġadarısını ╓da yap dėmedimdi, diyo.

87

Anlatan : Hüseyin Aksoy, 68 yaş.
Derleme Yeri : Yeşilada köyü-Kabadüz
Konusu : Çobanlık Anısı

1 ben yirmi sene ġoyun çobannīnan ūraşdım, yirmi sene. üşköprü yaylası, üşköprü, baḥadun **2** isminde bī yaylamız var. icarını alıyoduḳ. urda güze ġadar ġalduġ ╓da güzün güzlū┬e indim. **3** semenin yaprakbaşı dėnilen bī yėrine, çambaşına iki sa┬at, bī buçuḳ sa┬at çeken bī yėre. tekim, **4** yāmda arḳadaşım yoġ. ėyi bī köpēm var. işde tek benim. iki yüz ġoyunum var. ḳırḳ ġada ╓da **5** keçim var. ā ╓bu gübücü ╓ġale dēdümüz yėr var ╓ya unun yanda duruyōm. iki arġadaş ╓da unnar. **6** biri perşemmeli, biri ali. ben ġoyunun yanda yatīm. tabi boş evde. aramız açuġ. gėce ġoyunu **7** örüme ġaldūdum. örüm yaydım ġoyunu. örüm yayma, gėce yayarsın ġoyunu, iki üç sa┬at **8** ışıyana ╓ġadar yayar getürüsün. örüm yayma dėller una. çoġ ╓da yarar ġoyuna u. gėce ġoyunu örümü **9** ġaldūdum. köpēm ╓de var. gėddüg, yaydım, dolaşdım, gėri geldim. ġoyunu

yatā ġödum. ben **10** yaTdüm, evün ġapısını aşdım. girdim içeri. çıram vardı yanı┌başımda. çıra yaḳdım. çıranın ışīna **11** yataḳ yėrimi felan ḥazılladım, yatdım. dā uyumadım. ancı yėni yaddımdı. köpek bī şeye ġöşdudu. **12** köpek bi┌şī ġöşdudu emme bōle sanki dutıcaġ. u şeKilde üre üre ġoşdu. gēTdi, yaTdım, **13** yėre bī şey girdi. eve girdi. nėyse, ev bī sallandı. ev bī ġacır ġacır ėtdi. üsdüme çökdü. **14** ırġan┌da senin olsun. uyumuyordum┌ki ürüya gördüm dėsem uyanüm. köpē ıslıġ┌ėddim. bī kere **15** hıyyt ıslıġ┌ėtdim. ıslıġ┌ėtmem┌ī-nen, ıslıġ āzımdan çıḲana ġadar üstüme bindi. allah eziye **16** beni, eridicek beni┌dā. ne yapīm yarabbilalemin. oḳıyım dėdim, evzübismillayı çevürdüm, elhamı **17** oḳudum, allahüleyi yarıladım, ayām yandan çıḳdı, gėTdi. bunu ben yaşadım. burdan ben yorġanı **18** ġaltuḳladım, dōru arġadaşların yanına. ġoyunu bıraġdım┌mı uzaġ yėrde.

19 ali sordu bā, ġırşō ali. la n┌oldu hüseyin? ben canġıdana āladım. la niye āliyan, dėdi. ġoyunun **20** moyunun bacāna işerim, dėdim. beni bōyodu nerdīse┌ya. ben bōle bōle bī olay┌īnan ġarşılaşdım, **21** dėdim. gözüm görmedi, ne oldünu görükmī zaten┌ki. dėmek┌ki bu ā┌bu insana gözükmiyen **22** köpē, ḥayvan köpē görükiyomuş.

88

Anlatan : Celal Gündoğdu, 51 yaş.
Derleme Yeri : Musakırık Mahallesi Yokuşdibi Beldesi-Kabadüz
Konusu : Taş Kesilen Gelin Efsanesi

1 urda ben ēce bilmiyorum. unun tā öncelerden böyük bī şeyi var, faġat unu bilen vardur. **2** şimdi esKiden bī dü┬ün yapmışlar. sen ille benim sesimi alīn emme. şimdi gelin, bobası ġızı u **3** öte gėçeden ırmaḳdan öte gėçeden bu bėri tarafa vėrürmüş. ġız┌da bu sefer ben getmiyorum, **4** dėmiş. giderdin gėtmezdin, giderdin gėtmezdin meselisine u ġızı zorna vėrmiş bobası buriye. **5** ġız tābi gönüllükle gelmezmiş. gönüllükle gelmīnçe bubası dėmiş┌ki allah seni daş┌ėtsin, dėmiş. **6** urdaki yani bu benim ėşüddüme göre bōle. urdaki u comāt oldü gibi daş olmuş ġalmış. u **7** ġayaların başı şemşiye gibi baḳ. şemşiyenin sapını diyalar mesela a┌u bōmalı yėrini. yanı ben şindi bu **8** ġadallīnı biliyom. bunu┌da ėyi bilenner var┌da **9** bilennere sorucaḳsın bunu┌da dinniceksin. ben bu ġada biliyom.

89

Anlatan : Serhat Korkmaz, 32 yaş.
Derleme Yeri : Musakırık Mahallesi Yokuşdibi Beldesi-Kabadüz
Konusu : Taş Kesilen Gelin Efsanesi

1 gelinkaya heḳáyesi şõle. bir gelin urdan giderkene bobası ilenmiş. yanı allah seni daş ṛètsin, **2** dèmiş. òrda işde u ġalmış õle. donmuş ġalmış. undan olmuş. u ġada biliyom. **3** başġa bilgüm yoḳ. bilemiyom unu. bilïm dèsem yalan olur.

KABATAŞ

90

Anlatan : İbrahim Belen, 52 yaş.
Derleme Yeri : Belen Mahallesi-Kabataş
Konusu : Çiftçilik

1 fındık ne gibi annadîm arġadaşlar. ne gibi annadîm ásás. fındık ilkbaḥarda baççalarız, keseriz. **2** dibinin gübresini vèririz. undan sōra bu şegilde ilaç vèririz. undan ╓sōra mayıs ayı dolayısında **3** mesela gine ilaç vèririz. işde bōle baḳarız.

4 ġış ḥazıllıḳları ev olaraḳtan dèy ╓mi? odun, evet, sonbaḥarda mesela ġış olîya. odun vesayire **5** şu bu yiyecek içecek ḥazıllarız. odunu bādan, baççadan, ormandan ġart āşlardan düşer, idare **6** èderiz yāni. başḳa misir ekeriz. misiri sonbaḥara yaḳlaşdūnda biçeriz. undan sōra ġundānı ġırarız. **7** undan sōra soyarız. ḥambara atarız. mısırı alafını ḥayvannara yèdürürük. gendümüz biz ╓de ḥayvannara **8** vesayire yèrük yani. fasille ġuruduruz evet. turşu vururuz. dōrama yapallar. dènesini ġurudullar. **9** bōlece gèçinürük yani. dōrąma yapallar, dènesini ġurudullar. bōlece gèçiniriz yani.

91

Anlatan : Hüsnü Güneysu, 55 yaş.
Derleme Yeri : Elbeyi Maḥallesi Alankent Beldesi-Kabataş
Konusu : a) Avcılık Hatırası, b) Cin Çarpması

1 şimdi avcılık ḥatıraları tarik olaraḳ ḥatırlıyamıyam ╓da ben bu aḳşab evde duruyodum orda. bu **2** biladernen ikimiz benim bî áses amca ōlu ╓da uvey bî amcam ōlu. faġat biz amca dèrdük. **3** benim ġadar çocū var yaşda. benden bōyük ḥani. bir gün şu ġarşıdan çārdı beni. ġar buralada **4** dizin üzerinde en az aTmış santım ġar var. yuḳarı gel, dèdi. ne ╓var amca, dèdim. ḥava ╓da güneşledi bèyle. **5** emme ġar var ayaz. yuḳarı gel, dèdi. dilki var, dèdi. gitmî canım isTemî. ama getmesen **6** ondan ╓da hedersinîm yanı. ona ġarşı ayıp olacaḳ, gèddim. olduḳ bî ḥayli gişi. bîġaç Kişi olduḳ **7** yanı. avdan anlıyışlı gişi gèTdük ilerde bi ormanın kenarında toprąḳ çöküntüsü. altı boşluġ ġalmış. **8** oriye girmiş bu. èdirafını çevirdük. bî tarafdan ġazmıya başladuḳ. alduḳ bî dilki, urda alduḳ. **9** ḥaydin ileri dávam. ileri dávam ètdük. bî ormanlıḳ bölge bōle düzlük, ġar üzerini dutmuş. **10** bî iki adam boyu yükseklik. ama altı boş, orman. bunu girip ╓de oriye eskilemiş **11** bî ġar alamaSsın ╓ya. döndük gèri geliyoḳ. yolda gine ras geldi bize. peşimizden geldi çaTdı bize. **12** ne oldu bōle bōle. ḥaydi dönün gèri, o çıḳar, dèdi, ġolay u. geldük onu çıḳarTdı. işde bî **13**

günde yüz dene dilkī yaḳaladuḳ yanı sözüm una. üç tene dilki avı yapduḳ bir **14** günde u amcamın sayesinde.

15 tavuḳları aliya ḥocam. a bu sıra gine ġaş dene vėrdük. efendim ġurt postu satılıyodu. yanı tatmin **16** ėdici bī para yoḳ yani. tatmin ėdici bī parası yoḳ unun. ama biz sāde unun zararından **17** ġorḳuyoḳ. şindik bī tane iki tane alsa gėtse. ḥadi nasibini almış gėtmiş. öyle ėtmī ╓ki mesela **18** bī kömese girdi ╓mi ġaş tavuḳ var? otuzunu ╓da öldürüp daşiyi. işde u zaman moral bozulī. **19** gėrçekden ḥaliyle köylünün bī tavū dėmek bī inē dėmek. tavuḳdan başġa bize bī zararı olmaz.

20 bobamlar filan ╓da esgiden ġurt avı filan çoḳ yapmışlar. domuz, ġurt mesela. ḥadda adamın **21** birisi raḥmedlik oldu babamın emsalları. gėtmiş bu ḳorġan aybasdı hüdudu arasında yaḳalamış **22** ġurdu. arḳadaşları uzaḴda. ġurd bī derenin içine girmiş. önü ╓de bī yüksek bī yėre gelmiş, **23** çıġamīcaḳ. urda durmuş. girebi diyoruz, mesela biz kesici alede. uzun sablı, unnan varmış **24** önüne bōle. ġarşumuzda bu vitirin dururmuş, oturumuş. bu ╓da bōle duriye. ben bunu nassı olsa **25** bī vurmiye depeler, öldürürüm, dėmiş. girebī buna bī savuriyá, girebi una yėtişene ġadar u **26** atlamış, adamın burdan Ḳapmış. adam sırt üstü yatumuş adamı. gėriki arḳadaşlar ḥa bī ╓de köpek **27** varmış adamın yanda. u sırtının üstüne adamı yatırmış, ġarın içinde. adamı artıġ rāt ḥalledecekmiş. **28** köpek ╓de ġulāndan yaḳalamış unu. ġurdu yaḳalamış. u unu sıḳmış, u unu sıḳmış ama u **29** adamın etini ısıramamış. pantolundan getürebilmiş āzını. o arada işde o bunalmış, ġurd **30** ölmüş. gėriki arḳadaşlar gelmiş, yėtişmiş. āzına bōle kesici aletleri baltalanan āzını aşmışlar, **31** adamı ġurtarmışlar. köpē ╓de ġurtarmışlar. köpek bī tarafa düşmüş. ġurt zatten ölmüş. ġurdun **32** öldünü köpek fargedemiye, fargedemiye. yani çalsa belki beni parçalıyacaġ dėyin ġurdu salamıya. **33** amma ġurd ╓ölmüş, o arada işde. öbür arḳadaşlar ╓da geliye, bunnarı bu ḥalda ġultariye. **34** adamı ╓da ġalduriyelar, getüriyalar. ama ben u bōyük avlara gėtmedim ╓de yėtişmedim ╓de pek.

* * *

35 ḥocam, biraz abes olacaḳ amme sene atmışlı yılarda asgerden geldim. bizim yörede ḥaniye **36** inaşdan baḥseddīz siz. daḥa önce yörelerimizde duydümuza göre bir insan yėllī āş, iri tarihi **37** āç veya büyük yėlleşmiş tarihi bī taşın dibine herengi bī ihdiyaç temin **38** ėtdün zaman cin, peri insanı çarparmış.

39 bunu duydum. asgellimi nėyimi ╓de yapdım, geldim. evli barklīm. mısır bişme diyoruz ḥanı biz. **40** mısırı bişmiye gidiyoruz. bī güz. aşşāda bī tallamız var, uriye. yanımda iki Ḳadın. iki ╓de **41** sādümüz ineklerden inek var. ḥani bişdümüz yėrlerde ėyi doysun. anamı ╓da götüdük yanımıza. **42** benim bī

ofaķ ihdiyaç temin ėtmem gėrekdi. talla ╓da düzlük bȫle ╓de alt kenarında bȫle iki **43** bȫyük ġaya var. bu odadan bȫyük birisi. birisi bu oda gibi. alt tarafına dolaşdım mesela. **44** ķadınnar yuķarda ġaldı, düzde. urda ihtiyacımı temin ėdicėm emme oriye yanaşĩnci yav beni acaba **45** cin peri çarpar ╓mı burda? yėlli taş ╓ya. bunun burda evi, yuvası olur. bĩ ḥata olu ╓mu acaba?

46 ȫrda ihdiyacımı temin ėtdim. gėri döndüm, talliye çıķdım. bu ķarnıma bir sancı yapışdı. **47** sancı ama beni öldüriyá sancı. bĩ ╓de çarşamba günü. hėç unutmiyam baķ. otuz küsür yıllıķ iş. **48** talliye geldim. iş yapamiyom. yatdım, yülandım. uyana döndüm, bu yana döndüm. bu sancı beni **49** bıraķmadı. bıraķmadı, sekizinci gününe geldi. raḥmetlik bobam dėdi ╓ki bu benim ābim **50** olĩ bu oturan. ismi murat.

51 murat dėdi, get, dėdi, şunu ḥatip salifine yazdu, dėdi. salih isminde bĩ ḥoca var. eski köyümüzün **52** ḥatibinin ȫlu. adam ╓da bĩ nevi yaziya ama artu biz şartları, usulları, ķuralları bilmiyoķ ╓ya. **53** u şindi yalnız bu şindi kitap açsın, baķsın, dėdi. ne var ne yoķ?

54 bu şindi ābim gidiya uriye. adam güzle evinde durĩ. yazlıķ evünde duriye mesela. uriye varĩ, **55** durumu bu anadiya. adam kitabı aşmış, baķmış. dėmiş ╓ki yav bĩ çarşamba günü yėlli taşın **56** dibine su dökünmüş yav. zattan olayı ben kendim biliyorum oŋa ben inandım u an içün. ama **57** şindi inandümdan ╓da pişmanım yanı. şȫle bi ╓şĩ yanı bunnar batıl inanç. batıl inanç oldüna **58** inanıyorum ama u an ╓içün bĩ esgilerden duydüma göre inandım.

92

Anlatan : Mehmet Koyuncu, 62 yaş.
Derleme Yeri : Eceli Mahallesi-Kabataş
Konusu : Koyunculuk

1 ben ġoyunculuķ yapıyom. vėrürüm efendim ġoyuncuyuķ ḥaġġında. ġoyunculuķ şȫle bi ╓ mesele efendim. **2** zattĩ çevremiz çoķ darardı. yėm fiyetleri fiyetlendi. ḥayvancılıķ yapacaķ ġücümüz yėm fiyetlerinden olmiyá. **3** ḥayvancılıķ yapacaķ gücümüz yėm fiyetlerinden olmiyá. bĩ çuval kepek bėş yüz, **4** altı ╓yüz bin ╓nire. bĩ **5** çuval un bėş yüz lire. gücü yėtmiye. bundan çoķ keşük oluyoķ. bizim **6** evelden, bundan otuz sene önce bim ╓bėş yüz davarım vardı benim. bim ╓bėş yüz. ġaradenizde baķ **7** ġaradenizde bafrada ġışladuduķ. ġaradenizde birinci ġoyuncu biz idük, ben idim. birinci ġoyuncu **8** ben idim. türkiye genelinde. şinci ise birinci dövül ╓de sıfırda olduķ. gėçinemiyoķ.

9 yayliye burdan arabaynan çıķıyoķ.ġoyunu ╓mu, ḥayır efendim. yoķ, yaya. burdan üş sa┬atde **10** dört sa┬atta bėş sa┬atde varıya efendim. yayliye ya-

paruḳ efendim. ḥazıllıımız şöle bi ╓şiy. evümüz **11** var. sõna bizim yaylamız ḥayvancılıḳ üzerine çoḳ yeterli bĩ yérdür. çoḳ böyük yérdür. bĩ başından **12** bĩ başına üş sa┬at çeker. ḥayvan yoḳ yaylamızda, efendim.

13 efendim bu hẽ, ġocārı fallaması. bu ġaval çalarmış. adamın birisi ġaval çalarmış. bilmem **14** ġoyunu sulamış. ġaval ╓ĩnan barabar suya çekmiş. sudan suyu içmeden ġoyunu gine ġavaldan **15** döndermiş. böyle bi ╓şĩler yapılmış. bu ġadar biliyom ╓da. bĩ ġoyun heḳayesi bilmiyom efendim.

93

Anlatan : Osman Mecit, 47 yaş.
Derleme Yeri : Kuzköy-Kabataş
Konusu : Süt Akan Pınar Efsanesi

1 gèşmedi. evet bu, şu şey, ḥarmanın üsdünde, samallın altında çèşmemiz var ╓ĩdı. bu mübarek **2** asasını atınci uriye inĩ. urda su süt olaraḳdan aḳıya. biz urdan sõra, bĩ Ḳadının killi çamaşuru **3** yıḳadündan işde su süde dönüşüyo, süt suya dönüşüye. ġayboluyo, dönüşüyo. süt ġaybolıya. **4** su olaraḳdan devam èdiya.

5 allah e┬er baḥşiş èderse diyo. danacıõlu dènilen bu köyden bĩ nèsil bĩ adam allah bu suyu gèriye **6** bāş ╓ederse baş öküzümü ġurban kesicem diyo ve ╓de kesiyå. allah ╓da suyu aḳıdıyå. ãburdan **7** ã ╓şu ãşların oldũ yérden devamlu su aḳar.

KORGAN

94

Anlatan : Abdullah Akdamar, 64 yaş.
Derleme Yeri : Aşağıyaylacık Mahallesi-Korgan
Konusu : a) Halk Hekimliği, b) Nazar

1 evet sordün soriye teşeggür ederim. efendim, esgiden iki çeşit bĭ ḫasdalıḳ var ╓ĭdı. baş avrısı, 2 diş avrısı. bunnara ╓da ilaşlar yapallardı. ısıtmaya pek fazla önem vermezlerdi. ilacını bulamazlardı.

3 ḫava ḫasdalĭ dellerdi. yedü gün içerisinde bunu tedavi edersen edersin. edemesen u ḫayatı 4 götürüyoṛdu. u ḫava ḫasdalĭnın ╓da tadavısı yayḳın yaprā Sabaḥleyin çiçeyle ġırar getürüllerdi. 5 ġızılaş yaprā, yeykin yaprā. bazı yerde ġızılaş bazı yerde yeykin. efendim una döşellerdi.

6 efendim bir ╓de çamulların içine soḳallardı, soyallardı u ḫasdayı. urda u tellerdi. bir ╓de boynunun 7 arḳasına bĭ cücük kesellerdi. Ḳannını yarallardı. ısıcāynen tüyünen filen pislĭnen 8 uriye sarallardı. yalüz boḳlünu atallardı.

9 u aḳşam ╓ĭnan yapdın ╓mı zaman Sabā ġadar ġoḳardı. esgi u alavı olüdu. undan u ḫasdalıḳların 10 tadavısı uydu. bĭ ╓de şu annının ortasına tuzdan, samsaḳdan, efendim üzümden bĭ ilaç yapallar ╓ĭdı. 11 bĭ ╓de yımırta ġırallardı. ġara biber melemen şeglinde az bĭ biçaḳla cızallardı, ġazıllardı. 12 uriye ╓de vurdun ╓mu u ḫava ḫasdalĭnın ust ilacı bunnar ╓ĭdı.

13 zaman ihtibariyle fatsiye gètdi ╓mi buradan aşşā u ḫasdalĭ yaḳalanmamanın çaresi yoḳdu. 14 bĭ ihdiyaca fatsiye gèdiceksin u ayda mesala altıncı, yedinci aylarda u ḫasdalĭ┬a yaḳalanmama 15 hiç yolu yoḳdu. u ḫasdalĭn tadavıları bunnardı. şimdi ḫasdalıḳların modalları dēşdi, isimleri deyişdi.

16 diş avrudū zamanında bĭ penseyĭnen söküp bunu ġurtulmanın çaresi ╓de buyidi. dişin ilacı 17 milacı yoḳdu. na ╓ġada yapallarsa işde duzla çalpala, şunnan çalpala durmazdı. 18 gèce gündüz penseli dişciye götürüller. dişi sökdürmek zorundaler ╓ĭdi.

19 ḫayvancılıḳ yapacaḳ gücümüz yèm fiyetlerinden olmiye.

* * *

20 bakışın bĭ isabeti var idi. şimdi daḥa èyi bilimli, yaşlu bĭ adamlar dèllerdi ╓ki benim nazarım 21 yoḳ diyen adam dinden çıḳar, dèllerdi. maşşāllah, ne güzel çalışıyosun, dèrse una nazar ásabet ètmez 22 dèllerdi bilim adamları. maşşallah, ne güzel çalışıyosun. ne ╓de 23 gözelsin, yaḳuşuḳlusun, èyi annuşlusun, dèllerdi.

24 bu kişileri ╓de bŏle titireme ile bĭ ḥasdalık tadavısında oludu. unu iki üş gişi oḳullardı. 25 u ḥasdalĭn ╓da nazarın ╓da tezden tadavı ėdellerdi. ėtmeSse urda ḥayvan olsun inek sütlerinden 26 veyaḥut ╓da bĭ ḳadın, bĭ insan olalaḳdan nazar ėsabet ėderse u ╓da aceli bunun 27 olmuş oludu. unu ╓da u götürüdü.

95

Anlatan : Hamdi Gül, 60 yaş.
Derleme Yeri : Koççığaz köyü- Korgan
Konusu : Askerlik Hatıraları

1 ḥocam, benim asgellik ḥatıramdan annatmam ╓üçun teyibi açıcaḳsın, bu gėce yanımda yatıcaḳsın. 2 Sabā ġada senĭnen bütüremek ḥocam.

3 ḥocam doḳuz ╓yuz yirmi ╓doḳuz dömlĭm. anġara güleş ġulübündeydim. bėş ay güleş ġulübünde 4 ġaldım. tam çanġayada köşgün kenarında. amma şindi buralarda ġacaduḳ, depenin başında 5 üraşiyoḳ başġa. ben ╓de ḥalime göre bĭ adam ╓ĭdım. yėtmiş yaşındā adamın bundan ėyisi olmaz. 6 üş kere ameliyat oldum ben. nėyise bölŭ göresim geldi. bölŭn yanına görmiye gėtdim uriye. 7 u gėce doḳuz ╓yüz ╓yirmi ╓doḳuz dömlular ḳoriye gidicek diye türkiyė-ye bĭ emir geldi.

8 Ḳore diye bi ╓şĭ u vaḳıt kimsenin aġlında bi ╓şĭ yödu. hē, kimse bi ╓şĭ bilmiyodu. bölük 9 Ḳomutanı ╓da sıvaslĭdi. sıvas esgi belediye reyizinin ölĭdi. çoḳ muḥderem bĭ adamdı. turḥan sam 10 isminde. bā ricālandı, evladım beni bıraḳma, baraber Ḳoriye gidelim, dėdi. bölük erḳanında, dėdi, 11 barabar ḥayat gėçürük. bölük erḳanındaydım. otuz iki gişiye ╓de baḳardım sırası gelĭnci. ėr ╓ĭdim 12 çavuş olmaḳ ╓üçun yüzbaşı bā emretdi. ben daḳmadım terfiye. nėyise salmadı beni gėri yüzbaşı ayaşdan.

13 nėyise anġariye baraber geldük yüzbaşĭnen. anġarada u gėce bize misafir yėmā vėrdiler. yėmek 14 bizi zehilledi, ḥocam. anġara mevki ḥasdanasına gėtdim. on dört gün ḥasdanada yatdım. on dört 15 gün sōna çıḳdım, etimesuda, billĭme gėtdim. billiye ġaruşduḳ.

16 urdan tirene bindük, gėtdük isgenderuna. isgenderunda ġalduḳ yirmi bėş gün. yirmi bėş gün sōna 17 amarikan generali cezakello gemisine bindük. yirm ╓bėş gün yirmbeş gėcede pusana çıḳduḳ. 18 pusan, güney ḳorenin bĭ limanı. urdan bizi aldılar, göttüler tirennerĭnen. yaya bilmem ne. 19 yėdi gün yėdi gėce teġoya çıḳduḳ. teġo güney ḳorenin asgeriye ḳampının oldŭ yėr. urda bize 20 yirmi gün yirmi gėce, gėce gündüz, gėce eyitimi yapdudular. ḥavada yıldızları öretmek, bilmem 21 şudur budur. bilmem ne. emme undan sōna bizi cephelere vėrdiler. işde bize amarikan ġambi 22 isminde bĭ albay puşluḳ ╓ėtdi.

konnasilimnide bizi amarikalılar, çinnilere halkiye aldudular. 23 urda türkiyéye çok böyük zayiyāt vérdüdü. gambi isminde bī albay hayin yapdı türkiyéye 24 puşlū. bī bizi perişan eTdiler bizi urda. her birimiz dava daşa düşdük u melmeketde. undan 25 söna tekrar bī ∏da toplandı türkiye. takviya oldu. türkiyeden asger geldi.

26 ikinci bī sefer cephe alduk. undan söna u memleketde huzullanduk yani savaş yapduk. dā amarikalların sözüne gétmedük.

27 işde on üç ay içerisinde japonyiyéye bī gezmiye gétdim. sekiz gün sekiz géçe tokyoda gezdim. 28 alay beni gönderdi. diyecek işde ikinci gurada gurām çıkdı, ikinci gurayīnen 29 türkiyéye geldim. çok bi ∏şīler örendük, gezdük, u melmeketi ∏de gördük.

96

Anlatan : Hacı Öncü, 61 yaş.
Derleme Yeri : Terzili köyü-Korgan
Konusu : Askerlik Hatıraları

1 asgellī, burdan bindik. fatsada şubede galduk bī gün. iki gün ∏de şeyde galduk, ünyede. ünyeden 2 motura bindik. gemiye gitdik, gemiye gadar bölе isdifar étdük hep. hallı hal galmadı bizde. 3 ukarı uşā yayla uşā oldūmuzdan dutdu bizi. gemide üş ∏gün iki géce gétdük. üçüncü ikündü 4 çā ısdammul sirkeciye indük. sirkecide bize isdirāt vérdiler bī üş gün başladuk güleşe.

5 urda şindi güreşi yapduk filan biräz. urdan bizi gine bindüdüler tirene. gel gét, gel gét, gel gét, 6 tark turk, tark turk dérkene indüdüler b ∏erde. bolunun ikinci tabur, bolunun teyara, uçuk, 7 teyara meydanı. urada ikinci tabura isminde be ∏ere bizi gondudular. néyse bölüklere taksim étdiler.

8 Sabānan bizi bī çaya götürīlar. çay néy acaba diyom ben. yani bu akan suya çay dèllermiş. 9 biz dere dérdük zamanında. urda şindi çamaşur, gömlek, bilmem ne, corap yeykama çıkardılar. 10 eyvah dédim, ben bu işi yapamam, dédim yav. hanı ben şindi dedem sā, böyük anem sā, 11 güççük anem güççük babam. birāz ∏da tek olmuşum. sevellermiş beni. ne yiyan, ne içīn, ne giyen. 12 burda şindi ne yeykicāmı yapamam, dédim. burdan arkadaşlarımız var ∏īdı. bu 13 şeyin, fassanın saccadan. pehlivan, dédi, ben yıkarım, dédi. merak étme, dédi.

14 ben şindi şunu dédim. ismi ∏de mēmed ∏īdi. ōlan yéykedi urda. dédim bī çarşiye getdūmüz 15 zaman çarşı filan gösdermīlar urda adama. zattan yéni gétdük ∏da. bilmiyok éyice ∏de. yani 16 u güleş var ∏īmış. u zaman asgellikde.

urda şimdi bî tüfek çatdı. usdalar bize tüfek filan vėrmediler **17** dā, bî güleş ġurdular uriye ╓ki her sa┬ada gezen dört ╓bėş gişi birden dutuşî. asgellik bu. sen **18** soyun dėdin ╓mi çıḳamama yoḳ. urda yine kime soyun dėsen güleşi bilmiyen ╓de çıḳî. gėdî **19** yan üsdü, depesi üstü. dėrken urada bėş senelik bî ombaşı var. u bėş senelik ōlan ombaşı bizim **20** tertibin bî on bėş gün önce gėdenînen iki kere güleş ėtmişler. u ombaşî yėnmiş. bizim önceki tertip. **21** yani u bėş senelik ombaşı bî nıza ėder, bî dōş ėder. asgellî yanarmış. başġa yėre gėtmezmiş.

22 undan sōra biz şindi bizim yanımızdaḳı ōlannar beni ╓de güleşî dėmişler. hemen çavuşlar **23** geldiler, bize ╓de şindi u ombaşî gine yėndi u ōlan. amasyalı ōlan ╓da ennü birāz, geniş **24** şōle. ėyi güleşî ōlan. şindi onbaşînen güreşükene baḳdım bunun dutamana. bōle ġol çekmesi **25** yapdū zaman şu topüna elinün birini vurî, düşürî. yani güleşini birāz ėyi gözetledim yani. **26** benim una çıḳıcām annaşıldı. nėyse bu, bu şindi bî sefer bî, bî ġol çekmesi yapdı bā. gėrilendim, **27** bî dā yapmaḳda olsun, bōle yannan dutup bî ottum. bunun üsdü gėtdi bu. una tek sarmayı **28** vėrdim. burdan ārı yanıma daḳdım. atmamama imḳan yoḳ. atıcam bunu, yėnîm ╓mi yėnmîm ╓mi **29** şindi ╓da. bî günnük yėni ╓ya.

30 bunu şindi çavuşların filan gözüne baḳîm şōle. ḥa at dėller diye. bi ╓şî dėller dîn. hiş bi ╓şî **31** dėmîlar. aḥırda bōle atarḳana üzerime atdım. ben ╓de yėnildim. hemen u çavuş dėdi ╓ki, niye **32** yėnildin, māsus yėnildin. atamadım çavuşum, dėdim.

33 ōle bize ne mutfaḳ vazifesi, ne lōbet. u güleşin yüzünden urada biz çavuş ġursuna yazdılar **34** bizi. çavuş ġursuna girmedim ben. çavuş olînci şey olî saniyodum. bōle bî dabanca daḳıp **35** gezi saniyodum. aynî dürme canta var. u bėş bin ╓nira dürme çanta var. çantî dürîlar. çavuş ╓da **36** dürî. tüfek ╓de ellerinde. bî ╓de yan yan gėdip ġomut vėrî. ben bunu istemem dėdim.

37 ben bu sefer biġardın yüzbaşısına üç ╓yüz lira vėrdim. u üç ╓yüz lira, üç yüz bin diyil. **38** üç ╓yüz lira. beni almadı. beni ėlli lira gėşdi, bî isdammbullu aldı ġantini. u zaman yirmi bėş **39** ėr ╓înen bî ombaşı isdediler. izmire tecrübî┬e gėtdim. çavuş ġursundan sōna gėtmedim. urda yėni **40** deppoy vėrdiler bize. urada bōle yarusu sivil olaraḳ asgellî mamur gibi asgellî yapduḳ işde. **41** yat borusu yoḳ, ġalḳ borusu yoḳ. ōle bitdi. buriye geldim geleli gendüm ġazandım bōle.

97

Anlatan : Salih Güzel, 59 yaş.
Derleme Yeri : Yazıcı Mahallesi-Korgan
Konusu : Saraççılık

1 saraççılık ḥayvannarın ihdiyaçlarını gidermek ╓için yanı bėlini, sırtını, arḳasını, paltununu, **2** dizginini, bütün ihdiyaçlarını, at ḥayvannarının giderilmesiŭ ╓çün bazı insannarın ḥanı köpėne tasma, **3** efendim ḥayvanına buvazına tasma zillerinin, ġoyun zillerinin buvazlarına ġayışları daḳmaḳ ╓üçun **4** gėreken çeşetli ġayışları yapıyoruz bŏle. çeşitli ziller satıyoḳ bŏle.

5 bu ḥayvan derisi. bu ḥayvannarın sırtındaki bildŭnüz gönü. gönü. bunu yaş olaraḳ biz alıyoḳ, **6** ġuruduyoḳ bunu, biz sanatımıza göre. işde bu ḥale getürürüyoruz yani.

7 bunu ḥayvanun sırtından aldŭmuz gibi duvara ġėriyoḳ. urda ġuruyu. unu tekrar diliyoḳ. **8** unu tekrar ısıdıyoḳ. iç ve dışını biçaḳlar ╓ïnan temüzlemek suretiyle unu tam ḥassas şegilde **9** bıraḳıyoruz. ḥayır, ḥayır tek, tek, tek. şünkü ḥayvanın biz ġalınını gönün ġalınını aluruḳ, **10** gönünün ġalınını aluruḳ. ġalınını almasaḳ incesinden ġayiş ḥayvannarı ....

11 bu sı┬ır dėrisi. unnar dabaḳanelerde ḥazıllanmış manda dėrileri. dabaḳanelerde ḥazıllanmış. mesela **12** dė gön. çorumdan aldım mesela. dė rusyadan gelmiş. bunnar şey gönü, manda gönü.

13 ġamçi, at ḥayvannarına bündŭn zamanda eli┬en alusun, şŏle gėtmedŭ zamanda vurusun ġıçına. **14** bu bunun ╓üçundur bu. bu ġamçi. bu gŏslük. ḥayvanın gŏslüklerinin üzerine taḳmiye yani. **15** bu ayar. ileri gėri almaḳ ╓üçün ayardur. bunnar süslü kemerlerdür. bunnar sarāciyede olur. bunnar **16** başġa yėrde olmaz. bulamaSsın bunnarı. işde bu süsleri yapdurusun bŏle. isim filan yazdurusun. **17** yazarsın bŏle. işde çeşetli bŏle şeyler. el sanatları. pafyun işde. merkeb pafdunnarı, at pafdunnarı, **18** at bėl ġolannarı, at bėllemeleri, at ėrleri burda sarāciyede bulunur bŏle şeyler.

19 buna danarye, danalyá dėller bizde. danalyá dėller bizde. dėricilikde ġullanılĭ işde. bu gönü **20** yüzen, temüzliyen en fazla budur yani. bu olmamış bizim ḥayatımız olmaz yani. mesela bu delĭ, **21** zımma dėller buna. bu dėri delme aleti dėrilerde ġayişleri deler. mesela ġarġa burunnar bunnar **22** zilleri ḥani şu düşmüş ╓de bunu Taḳmaḳ uşun tekrar yėllerne. bu ġarġaburun ġullanulur. işde **23** rabdiye şeyi, malzemelerimiz var. ġıykenarbiz var. ġıykenarbiz dikiş içün biz yani dėriyi dilmek, **24** ḥatta dikmek ╓ŭçün. dikmek ╓üçün ḥatta biz dėller una.

25 bildünüz şu dėri. u ╓da dėri. bu dėrînen bunu dikiyoḳ biz burî, dėriyi dėriye 26 dikiyoḳ yani. buna biz dėller.

27 bu ġayışın kenarını alur. buna dėller kenarı alan bî ālet işde. bunun ismi mevzubayis diy ╓yani 28 bunun ōle bî ismi yoḳ. kenar dėller. baḳ baḳ baḳ bunun kenarını alur.

29 kelpetün mesela bu. bu ġayişi delmek ╓üçün biçāmız ayrı. ġayişleri şē ╓tmek 30 üçün. başġa ╓da bunnar ╓înan bu işler yörür gider.

31 bobadan ġalma. şindi yoḳ. esgiden çoḳ vardı. at ḥayvanı oldū zamanda çoḳ var ╓îdı. şindi bu tükendi. 32 şu perşemme yaylasında tek ben ġaldım şindi. ben ╓de gėtsem burası yoḳ. buranın işi bitdi.

33 burası yani ben ╓de bu ╓da olmasa ben ╓de olmasam burda, bu perşemme yaylasında yoḳ. saraç 34 hėç bî yėrde yoḳ ╓da. bunnar hep şindi ōle, ne bilîm ben esgi usul dėyil ╓de yėni usúllere 35 getdiler ayuḳ. maḳinînen basdurî, kesî, maḳinînen kesî, maḳinėnen yapdurî. el sanatı ölî yani el sanatı ölî.

36 buna zengi dėller he. bu zengi atın ēllerine taḳılır. buna ayaḳ basılur, ata binilür, ata bilinür. 37 bu ayallanur tabi. işde bu toḳalar var. aşşā yuḳarı buna zengi dėller, zengü ġayişi, demürü 38 taḳulur. ēre binmek ╓üçün yani. artu binersin, ġamçî ╓de eli┬en alusun eli ġulā 39 vėrüsün, ḥa dî ōlum gidersin boḥçalıḳ yaylasına dōru.

40 buna burda ġaş diyolar. tēltilerin üzerine bıraḳılan yani bāllalar. bunun üzerine, bunnen 41 yük taşıllar yanı. yük taşıllar yani. ēr hē, ērün üzerine ġaş dėller buna.

42 una kesgü dėller. ḥayvannarın ayānı büyüdū zamanda yonmaḳ ╓için at kesgüsü 43 dėller. nalbant kesgüsü. yandaḳı ╓da çekücü.

44 bunun ismi, buzōlar anasını emeller. emmemsi ╓üçün ╓de bunu büvek olaraḳ bunnuna taḳallar. 45 büvek bunu buzōların bunnuna daḳallar. u ḥayvanı rātsız ėder. emdümez anası. anası emdümez.

46 av túfēne ġayíş. av túfēne bu özel olaraḳ adam temme ėdiyo bunu. müşderi temmē ėdip özel 47 olaraḳ. baḳ bunun iki tarafı ╓da kesük dėyüldür, bu ara örülmüşdür. ayuḳ bunun nasıl örüldünü 48 ben bülürüm. tüfek ġayişi dėller buna. bu bizim gendü imaletimiz. bu gendü imaletimiz. ō

KUMRU

98

Anlatan : Feride Koç, 55 yaş.
Derleme Yeri : İlçe Merkezi-Kumru
Konusu : a) Çamaşır Yıkama,
Yemek Tarifi: b) Tavuk Yemeği, c) Pancar Çorbası

1 dėriye gidiyoduķ. şimdik çamaşur yıķamiye gidiyoduķ. benim çamaşurum çoķ oluyodu, unnar 2 bütüriyalardı, undạn sōna bā ╓da yardım ėdiyalardı. benim çamaşuru bütürüyoduķ. 3 undan sōna çamaşulları yüklenip eve geliyoduķ.

4 önce cevizi ġırallar. undan ╓sōna cevizi gözēl çekeller. tavū ╓da büşürüller önceden. tavū büşürüller. 5 u suyīnen ╓de mısır ununu bulamaç yapallar gȫzel gine. u bulamac ╓īnan tavūn suyuna etini 6 dideller, ġaruşdurullar. cevüz ╓ūnen güzēl yapallar. sadece biber ġonī, baḥaratlar ġonuli.

7 pancarı ╓da işTe önce fasülleyi büşürüsün güzel. dene fasilleyi ġuru fasilleyi işde. undan sōna 8 pancarnan ġaruşuķlu büşürüsün. unnara ╓da baḥaratları ġatarsın, cevüz ġatarsın. ayni bȫle cevizli.

99

Anlatan : Neziha Salur, 38 yaş.
Derleme Yeri : İlçe Merkezi-Kumru
Konusu : a) Kumru İsmi, b) Elekçi Irmağı

1 üş tane çocüm var. iki ėrkek çocuķ, bī tane ķızım var. otuz sekiz yaşındayım.

2 avızdan ġulaķdan duyma. bȫyüklerimizden duyduķ. burda deniz varmış önceden. sular çekilmiş. 3 sular çekilinci tabi ķum yīnı ḥalinde ġalmış burası. buranın ╓da tam yėllisi ḥocazadeler. buranın 4 temel insannarı unnar. biz ╓de u ayleden sayılırız. işde su çekilince yani dėmişler bȫyükler 5 buraya ne sōlesek ne sōlesek. bī şehir ġurīlar tabi. u zaman diyalar ╓ki ķum yīnı ḥalinde ╓ya 6 ķumlu dėmişler. önce ķumluymuş. ķumluymuş. sonra güzelleşdükce güzelleşmiş tabi. çoķ 7 güzelleşdükce ķumru vėrelim, dėmişler. ikinci ismi ╓de ķumru olmuş.

8 işde ķaçıncı ķuşaķ bizimki. u ġadar uzun süre bilemicem. bī bȫyükler olsaydi 9 daḥa güzel bilgüler vėrüdü emme yoķ elimizde.

10 elekci ırmānın ˌda bī şeyini sōlim, manisini. bizim elekci ırmāmız, işTe şehrimizin ˌiçinden 11 bī ırmaḳ gėçer yani. oriye yėlleşim yapmışlar ˌya. yani ōle bi ˌşe sōlīcem. elekci ırmā olaraḳdan 12 bizim tam şehrimizin içinden gėçer. işde buriye yėlleşmişler bōyüklerimiz. işde çoḳ yāmur 13 yārsa birāz ḥızlanur. temüz ḥavada, yāmursuz ḥavada hėç. işde göriyon ˌya. işde bōle bī bōyüklerimiz, 14 çoḳ bōyük bī sėl olmuş. yani insanarı götürmüş. ōnüne getürdünü götürmüş. 15 u zaman dėmiş ˌki işde buranın bōyükleri :

16 aḥ elekci ırmā elekçi ırmā

17 ḥalların bülürüm ḥalların

18 çaruḳ ıslamaz günnerin

19 adam götüren sėllerin bülürüm dėmiş yani. senin esgi ḥallarīn ˌda bülürüm ben. 20 sen çaruḳ bile ıslamiyodun. şimdi adam götürdün dėmek isdėmiş.

100

Anlatan : Hüsne Maraş, 57 yaş.
Derleme Yeri : Ayvalı Mahallesi-Kumru
Konusu : a) Kırkızlar Efsanesi, b) Doğum Adetleri

1 ḳırḳġızların yaylası, ḳırḳ dene ġızın. tabı ḳırḳ dene ġızın mezarı vār. ġabistannī bōle vār, ḳırḳ 2 dene ġızın. bu ḳırḳ ġız ġavġa ėtmişler. ġavġa ėtmişler. sensin bensin, sensin bensin. ayuḳ 3 urasının çözemiyōm. ḳırḳ dene ġız ġavġa ėtmişler. u una vurmuş, u una vurmuş, u una vurmuş. 4 biribirlerini öldümüşler. ḳırḳı ˌda bu ġızların ölmüş. bunnarın yıḳanma yėri, oturma yėri, ayaḳlarını 5 ġoyma yėri bōle oturaḳları, bōle sabun ġoyma yėlleri, bōle el ġoyma yėlleri hep var. ben 6 gėtdim, hep u yaylada durdum ben, belli anam. ġān gibi açar uranın çiçē. öbür taraflar sapsaru 7 açar. uranın çiçē ġān açar. ġān gibi açar. nasıl ˌki bu bōle bī ḥavli ġadacuḳ bī yėrdür. ḥavli 8 ġada yėr. bu içerde tabi belli ġabistannıḳlar. ġabiller bu çevrede. ura ġan gibi çiçek açar. bildün 9 ġan çiçek açar. bildün avu çiçekleri. öbür tarafda fırdolayı saru çiçek açar.

10 ayuḳ orayı bilemiyōm. almiyalar ˌda ėtmiyalar ˌda. kimse doḳunmiya. tabi uralara gidiyalar, 11 ḥasta oliyalar. şimdi tabı seni bī eser dutdu. yaḥut ˌda bī ḥasdalīn var. geliyalar urī evliya 12 yapmışlar. geliyalar, urī dolaniyalar. unnara bi ˌşīler bıraḳıyalar. bi ˌşilar yapiyalar. bi ˌşīler 13 ėdiyalar, oturiyalar, yatiyalar, yiyilar, içiyīlar ullarda unnar. bu ġırḳ ġızlar bōle. ben u ġaramedyurdu 14 yaylasında yėdi sene durdum u yaylada ben. çoḳ zevḳlīdim, zevḳde yaşiyodum ben. tabı 15 adamımız ḥasda oldu, bėyimiz öldü. on senedür yay-

ladan vazgeşdük. anam na ╓ġada. na ╓ġada. **16** her şeye ėyi. şindi çocūn ḥasda, götü. gendün gėt. zıyarat ėt dā. zıyarat. evliya dā. evliya.

* * *

17 ġadının sancısı dutdu. tabı dōm yaḳın. tabı dōm yaḳın. avrusı gider. ĭne vururuḳ avrı getürmek ╓ūçun. **18** avrı getürür. çocuḳ dovar. dovar tabı çocū çımdürürük. sararuḳ, sarmalaruḳ. ġoyaruḳ. **19** tabı ġarının şeyine baḳaruḳ. ġarĭ raḥatlaşduruḳ. ġarĭ şe ╓yaparuḳ. sararuḳ, sarmalaruḳ.

20 undan sōra aradan bĭ ġaç gün sōra bėşik düzeller anneler. çocū ġavum getürüller. ḳomşulara **21** sōleller bĭ araba dolusu bōle. bėşĭnin her şeyini ╓de düzeller bōle. anne, ġız annesi.

22 ġavuma tābı sofralıḳ bōle ġomşulardan insan götürür. yiller, içeller, ġalḳallar gelüller. tabı **23** gidenner ╓de bir iki hediye daḳallar çocū┬a. nėyse işde nėyse az çoḳ. para, ne ġoparsa, **24** nėyse. gücün nėyise.

25 çocūn dōmu bizde ōle olur. helva ġavuruḳ. helva ġavuruḳ çocuḳ dodĭse. davuduruḳ. gelene **26** ġöyaruḳ, gidene ġöyaruḳ. ōle yapan yapĭ. herges yapmiya. ādeti var. tabı ādeti var.

27 ḳız ōlan ayıp dėyil. çocuḳ olsun, sen isdĭn, sevĭn ╓da. çocūn, torunun dōdu, ben yaparım **28** helva. sen geliyon görmiye, öteki gelĭ görmiye. yanı başımda hemşirem var, ġardaşım var. **29** unnara birer tabaḳ ġoyarım, götürüm. ōle.

30 ġırḳlı çocū yalūz başına bıraḳsaḳ ╓da başının altına ġuran ġöyaruḳ. ġuranda hėş bi ╓şĭ yanaşmaz. **31** bi ╓şĭ yanaşū. baḳasın bi ╓şĭ ġaruşur çocū┬a. bi ╓şĭ ėder bu çocū┬a. undan çocūn başının altına **32** ġuran ġöyaruḳ. güçücük gine ġurannar vardur, ġöyaruḳ.

33 ĭne mine ōle bi ╓şĭ yoḳ, ĭne ╓de dėller çocuḳ ĭne ġurur dėller. ĭnede, ĭne gibi ġurur ╓umuş **34** çocuḳ, dėller. sübüke filan biz ōle bi ╓şĭ ben bilmiyom. ōle bĭşĭ bilmiyom ben sübürge filan. **35** yalūz ġuran ġoyaruḳ. ġaruşuḳ ġarışmaz, çarpılmaz, bi ╓şĭ ōramaz çocū┬a.

36 bōle tallıya götürüyoḳ dėy ╓mi çocū. talliye bėşĭ götüdük. biz köylik. talliye bėşĭ götüdük. **37** tütün bavlaruḳ başı yana. tütünü yılan yanaşmaz bi ╓şĭ yanaşmaz tütünün **38** acı ġoḳusuna. tütün bavlaruḳ bėşĭn başı yana.

39 çocūn ġırḳı, tabı on günden on güne çocū ġırḳlarsın. ġırḳ dĭn bi ╓şĭ yoḳ. ġırḳ köpekde **40** olū dėller. Ḳırḳ köpekde olur dėller. köpek ḳırḳ günde dorurumuş çocū. çocū köpek ġırḳ günde **41** dōm yaparmış. köpekde olur ╓umuş ġırḳ. insanda ġırḳ olmaz ╓ĭmış.

42 on günden on güne, yirmi günden yirmi güne bebē ╥de yıḳa ġırḳla, gendün ╥de ḳırḳla, çim. 43 yıḳanurḳan özel bi ╥şī ḳırḳ ġaşuḳ abdesīn ėdersin anne olaraḳ. boy abdesīn ėdersin. undan sōna 44 ḳırḳ ġaşuḳ suyu şoriya ġaşūnan çanānan ġoyarsın şoriye, temüz gine bıraḳusun. hiş bi ╥şī aḳıtmadan. 45 yıḳanusun, temüzlenüsün ḳırḳ ġaşuḳ suyu dependen aşşā ġoyarsın, her tarafı┬an.

46 ileri yalüz çocū ġırḳlīcān. önce çocū yıḳīcān. önce çocū ġırḳlīcaḳsın. gözel gine suyunu 47 depesinden aşşā ġoyucaḳsın. sarıcaḳsın sulūnan çocū. bėşīne ġoyucaḳsın sulüynan barabar.

48 undan sōna eynini gėydür, çamaşurunu gėydür. nėyise ayuḳ. ayuḳ sudan çıḳduḳdan sōna emme 49 yoḳ. u çocuḳ şindik sudan çıḳduḳdan sōrıya uyandise emīcek. avzı ġoḳar dėrük. ḥı avzı ġoḳar, 50 dėruḳ. undan sōna sudan çıḳduḳdan sōna çocuḳ emzümek hėç. herges ōle 51 dėyil. bizler ōle. esgiler ōle.

bunu bōle ėderük. on 52 gündün on güne ġırḳlaruḳ. ġırḳı ╥da bittīse son günde ġırḳlanusun, bitürüsün. başġa bi ╥şīsi yoḳ.

101

Anlatan : Refik Ertaran, 58 yaş.
Derleme Yeri : Ergentürk köyü-Kumru
Konusu : Kış Hazırlıkları

1 ḳış ḥazllıḳlarına gelince, güzümüz bittikden sōra allān izniyle artuḳ ġışa giriyoz diyerekden, 2 önce odunumuzu, baḥcamız varsa baḥcamızdan, mera ormanı var ╥īsa işde ġuru yaş nėyise, 3 mira ormanından, gücü yėten ġış ḥazıllımızı, önce odunumuzu ḥazıllıyoz.

4 undan sōna ḥayvanlarımızın, elimizdeki bulunan ḥayvanların öküz, inek ne varsa esgi usula 5 göre ḥanı yīcēni, sapımızı, höbeklerimizi yıvaruḳ. samanımızı getürük. ġışın ġaç cuval unumuz 6 gider. mesela inek ḥayvanının kepēni önce, ḥayvanlarımızın yīcēni, kepēni, arpasını, efendim 7 Kendi unumuzu, Ḳazımızı, efendim Ḳaz, duz vesayire efendim evde ġullanılcaḳ mintaḳ, tursil 8 gibi herḥangı bī ḥazıllıḳlarımızı yapıyoruz. ġış ḥazullunu. odunu, kütūnü, ḳonservelerini, turşularımızı 9 ġuraruḳ çeşitli çeşitli. mesela şimdi yazın tam şey zamanı, kirez zamanı. duzlama dėller, 10 bėyle kiraz duzlallar.

11 zeytin gibi olur. bidonnara duzlarız güzel gine. yanı bildün bī kirazı, çöpüyünen toplarız, 12 bidonlara ġöyarız. üzerine ḳalın duzlar ╥īnan aynī turşu şeyler gibi basmadana, efendim, bunu duzlarız.

13 ġış geldū zamanda ġışın Sabaḥ çaylarında, aynı unu duz gibi yani duzlu oldūndan duz yaşaduyo unu. unu gözel 14 yıyḳıyolar, sabaḥleyin yä ╓ïnan, içerisine ekmek ufalallar, çayın ōnüne veyaḥud ╓da ōle 15 yėller efendim. ḳoservesini ġurallar, ġonservesini ġuruyoruz.

102

Anlatan : Mustafa Tavuş, 54 yaş.
Derleme Yeri : Eskiergen köyü-Kumru
Konusu : İmece ile Mısır Ekip Biçme

1 imece işimiz şōle oluyodu. esgiden arazimiz fındıḳ baççası yoḳdu buralarda. yani 2 misir ekerdük. imeci yaparduḳ.

şindi misirleri öküz ╓ünen misiri ekerdük. misir biter. 3 bī ay sōra bu misiri ġazmiye, çapalara başlaruḳ. esgi otunu çapalaruḳ. köyde imeci 4 yaparuḳ. köylü olan yėrde imeci yaparuḳ. mesela yirmi kişi yirmi bėş kişi insan mesela, ġadın 5 toplaşuruḳ bī ariye. imeci yaparuḳ. mesela bu gün bā ġazaruḳ, çapalaruḳ. yarın seninkini ġazaruḳ. 6 evelsi gün birini. böyle sırayle ḥane ḥane mesela ev ev.

undan sōna bōle imeci yaparuḳ. ayru 7 ayru arġadaşlar hepimiz yirmi otuz gişi imeci yaparız. bugün benimkini, yarın seninkini, evelki 8 gün ununkini sırayla bōle ġazaruḳ. bu arada bėş on gün içerisinde bu esgi çabalama işi biter. 9 ilk çapalama işi biter misirin.

undan sōra om bėş yirmi gün sōra 10 ikinci bī sefer ╓da çapalarız. ikileme dėller buna. misiri doldururuḳ. tobraḳ çekerük. misiri 11 doldururuḳ. ikileme dėrük. bunu ikinci misiri çabalaruḳ. imeci yaparuḳ. türgü sōleller, şarġı 12 sōler arḳadaşlar. bōle türkü çārullar. undan sōna bōle bu aralar bunu bütürük.

şimdi unun ardından çabalarımız bitmiş 13 oluṛ. sekizinci aylarda veya doḳuzuncu ayda misiri bişmiye başlarız. ayuḳ unu imeci yapmaḳ ╓da 14 herges kendi misirini kendisi biçer. oraḳla, tırpanla biçeriz. u kellesïnen baraba misiri biz 15 bālarız. arazide bāladün zaman bir yėre çu┬ul yaparuḳ. dörder bėşer bādan dü┬üm yaparuḳ. çu┬ul 16 yaparuḳ. udan sōna ḥavalar bozdū, yavdū zaman bunnarı bī yėre toplaruḳ, yıvaruḳ. arazinin yüzünde. 17 bī yėre yuvaruḳ, urda ġurur. unu urda soyaruḳ, ḥambara getürük.

103

Anlatan : Alime Cin, 70 yaş.
Derleme Yeri : Kadıncık köyü-Kumru
Konusu : a) Eski Çeyizler, b) Çökelik Yapma, Yemek Tarifi: c) Turşu, ç) Turşu Kavurması, d) Turşu Dingili, e) Keşkek, f) Tavuk, g) Fasulyeli Pancar, ğ) Yılsırtı

1 ceyizimiz, hèç ceyizimiz, öre yün eyriyöduḳ, dariyöduḳ, eyriyöduḳ. corap yapiyöduḳ. ōle bi ╓şīler **2** yödu ╓ki. da bi ╓şī ben bi ╓şī yapmadım. şal cecim yapiyöduḳ. undan sōna döşşek içerisine **3** yún ġoyarduḳ üsdünde yatmaḳ ╓üçun. cecim yaparduḳ, çulḥalıḳ doḳullardı. doḳududuḳ. ben, annem ╓de **4** doḳurdu. urda dayımın ġızı ╓da doḳurdu. unnara doḳuTduduḳ. ben vardı, bī **5** şalım vardı. cecimim vardı.

6 yoḳ yoḳ ōlesi dèyil. yataḳ üsdüne sererdük. bōle şal. hē, he işde ōle. dā **7** bi ╓şī yapmiyoduḳ. damada corap morap, öte bèri yapılıyodu canım.

* * *

8 yav, peynir u ġadar. yoḳ, peynir yödu. yav, çökelik. dèri basiyoduḳ canım. ġoyun dèrisi. **9** ġoyunu şindicek keseller, üsdünden aşşā büsbütün çıḳarusun bunu. çıḳarduḳdan sōna unu, unun **10** içerisine şey ġöyallardı. külden şey yapallardı. unun tüvü anullanu. undan az ılıḳ ginelik. undan **11** sōna unu yolansın tertemüz, yıḳarsın. undan sōna şişirüsün unu, bavlarsın. ġurudu ╓mīdi unun **12** çökelīn bürükdürüsün, undan sōna burükden sōna süzersin, yürusun. böyük tavalar vardı bekmez **13** tavaları. yuvurusun, basarsın duriye. şōle şōle dèrilere basarsın. ġışın ġurur, ġışın yènür.

* * *

14 *turşu:* e şimdik ġış olur. fasulleyi toplaruġ, güzelce ipliklerüg ╓unu. ḥaşılaruġ. yıḲaruġ, **15** suya ġöyaruġ ╓işde. samsanı, duzunu ġataruḳ, ġuraruḳ. üstüne bī tas ġoruġ. undan sōna ġışın yèrüg. **16** unu ġavuruyoḳ, çorba, dingil diyoġ, çoba yapıyoḳ, işde ōle yiyoġ.

17 *turşu ḳavurması:* suvanı güzēlce ginelik suvanını yavını ġatarsın. suvanını **18** dōrarsın güzelce. unu dōrarsın, sıḳarsın, ġavurusun.

19 *turşu dingili:* unu ╓da suvanını, pirasa, suvan ġatarsın, öldürüsün yav ╓īnan. undan sōna una u **20** turşudan getürüsün. güzel turşu ġoyarsın. çoḳ acı olūsa yine az su ╓da ġoyarsın. ġöyīncāna **21** göre ╓de ekmek ufalarsın, mısır ekmē. dingili bu işde, turşu dingili dèrük. olur. pancardan ╓da olur aynī.

22 *keşgek*: keşgek, güzēlce unu şeçiyoḳ. güzēlce unu yıḳıyoḳ. bıydardan unu seçerük güzēl gėne. 23 undan sōnam yıyḳaruḳ, yıyḳaruḳ, yıyḳaruḳ güzelce yıyḳaruḳ. ġoyaruḳ ataşa. ḥarannu ġazannarïnan. 24 bunu birāz altını az şa╓yaparuġ. şişer, ıslanu. undan sōna ġaynamiyá döndü ╓mü içine Tavuḳlar 25 ataruḳ. gȫzelce bişer. yavunu ġataruḳ. içine çïden inek yavu ġataruḳ, tere 26 yavu dėrük biz. güzel olu. bȫle yapıyoġ╓işde.

27 *pancar sarması*: şimdicek güzelce getürüsün, seçersin, dürersin, ḥaşılarsın bunu ġaynar suyun 28 içerisine. urda bï ḥaşlamayı çıġardusun, suya ġoyarsın. urdan alursun, bunun içini yapıcān. 29 içine bulġur ġataruḳ, fırın darısı dėrük, mısır şeyi, undan╓da ġataruḳ. bulġur ġataruḳ, güzel gėnelik. 30 suvanunu yavūnu, her şeyini yavūnu ėyi ġataruḳ. undan sōna bişdi╓mïdi unu sararuḳ 31 güzelce. ġoyaruḳ ġazana bişer, millet yir.

32 *tavuk:* güzel tavuḳları büşürüsün, ġazana ġoyarsın dört bėş yėtmez. dü┬ün bu. cȫzü güzelce 33 maḳinede çekersin, seçersin, ġırarsın. maḳinede. çekdükden sōna tavuḳları╓da büşürüsün. una 34 kenzi dėrük biz. biber duzu işde dȫlür. kenzi, samsaḳ, unnardan biber duzu╓da ġataruḳ una. undan 35 sōna unu suyundan birāz ġoyaruḳ. sōyïnci cıvıduruḳ, cıvıduruḳ. etini╓de diderük içine ȫle güzel. 36 evelden yavūnu çıḳaruduḳ emme şindi çıḳartmiyoḳ. sıḳïdük cö┬üzü. yavı çıḳar. 37 ġıpġırmızı. undan sōna üsdüne dökelledi. şimdi çıḳartmıyoḳ.

38 *fasülyeli pancar:* bȫceli dā. şindi fasilleyi büşürürük. ateşe suyunu ġoyaruḳ unun. u tam şey╓eddi╓mi 39 güzelce gėnelik unu ḥaşlarsan ḥaşla. ḥaşlamasan unu gȫzel yuruḳ ġayniyen suya. u 40 ġaynarḳanalıḳ fasulyesini╓de ġóyaruḳ. bişdükden sōna birāz acük şȫle şė╓yapar, undan sōna ununu 41 ġataruḳ. işde biber duzu, samsaḳ ne ġatarsan ġat, güzel olur.

* * *

42 yılbaşında pek ş╓ėtmezler de╓mi, unun bunun geldūnü istemezler. ürsuz gelü dėller. ben 43 bilmiyam╓ki ne zaman olï ḥatice. sen bülüsün. eçeri undan sōna bubamgildikene eçeri bï ġoyun atallardı. 44 u günde╓da kimse bek òriye bòriye getmezdük. ürsuzluḳ olurmuş ġoya. baḳarsın dėr╓ki birisi 45 geldi╓de bav ürsuz geldi dėr. diyin u zaman bēre getmezdük yılbaşında. eçeri 46 bubamgildikenelik ġoyun atallardı. bȫle ḥayıllı ürlu olurmuş. ġoyun ȫle 47 bi╓şïller olurmuş. başġa ne╓bilïm ben. dā bilmïm, işde.

MESUDİYE

104

Anlatan : Memduh Metin, 52 yaş.
Derleme Yeri : Güneyce köyü-Mesudiye
Konusu : Avcılık Anıları

1 şimdi ben tabi on iki, on üç yaşlarındayken, peder çoḳ mütiş avcıdır yani. şimdi bu bī ╓de **2** dayım vardı benim. şimdi bunnar dėdiler ╓ki bī ava gėdelim. ben ╓de bunnarın peşine düşTüm. **3** peder dėdi ╓ki, bobam yani, ōlum sen gelme. yalnız tüfēn sesini duydūn zaman tüfēn sesine gel, **4** diye bana sōledi. ben burda ġapıda odun ėdiyom, çat pat. ġar ╓da ╓var.

5 şimdi ben o ara bī oduna vuruyom, bī dinniyom. yalnız burdan köyün başından bī ses geldi. dayı, **6** ġoc ╓ōlanı ġaldurdum, geliyo, diggat ėt, dėyin. şimdi o ara hemen ġoşdum. ġoşdum, oḳulumuz **7** var şurda yanı başımızda, ben urıya varı ╓varmaz tüfek patladı. tabi bizim ╓de bī köpek var, ama **8** köpek çoḳ babayīt yani. tam güvennik çimeninin ortasına vardım ╓ki köpek böyle ayunun **9** ġulāna asılmış. bōle birbirilerinnen burḳuşuyolar.

10 bobam bārdı, ōlum yanaşma seni alur, diye. faġat sol bōründen yėmiş, ġurşunu yėmiş. u **11** ara döndü, möndü, köpek çekmesīnen bunu yavāş gine düşürdü. u ara gözlerine baḳdım ╓ki **12** mübarēn gözlerinden yaş çıḳıyo. u ara bobam didi ╓ki işde raḥmetlik, vara ellerim ġırılsaydı ╓da **13** sana ġurşun atmasaydım. dėdi. buna ben şāyid ╓oldum ve ben köye geldim, **14** ḥaber ėtdim, tabi ġar ╓da var.

15 şimdü köylü yörüdü. şimdi dėdiler ╓ki, yav sen ayu, sözüm una, burdan ġalduruyoḳ, sen burda **16** ne bekliyon? ben ōle bī bilirüm ╓ki ayının nerden gėçecēni, nerden inecēni. şu **17** göşeyi dolaşmadan unu ben gėçebilecē yėre durdum, onün ╓çün atdım.

18 ayuyu köye getürdük. tabi bunu köpeklerün ayuġması ╓çun. öbür köpekleri bōle şe ╓yapduḳ. **19** ayıyı altına çatal matal dikdük. köpekleri ġoyverdük. tabi ölü köpek şeyden dutar ╓mı, ayudan **20** dutar ╓mı, dutmazlar. faġat u bizim işde u bizim köpek sözüm una ayunun üsdünde āzı ġuruldu. **21** bu alt çenesi bōle düşdü, tamamen gėddi, ġocadı bu.

22 burda bī ╓de benim ġız ġardaşım vardı. u asmış bunu. dėdim ben ╓de seni asīm. köpē asmış. **23** yanı idam ėtmiş köpē. köpek u ġadar ġocamış ╓ki yani yoluna gėdecek bī ḥali vaziyeti ġalmamış. **24** sōna annem filan ╓da darıldılar. raḥmetlikler dėdiler ōlum zaten köpek ġocadı, bī ╓dā **25** bu işi yapmiyalım. gendü başına ölmegden bōle çegmek dā ėyi, dėdi. şimdi bu bėyle gėddi, allah nasib ╓ėderse.

105

Anlatan : Mehmet Aydın, 58 yaş.
Derleme Yeri : Konacık köyü-Mesudiye
Konusu : a) Tereklikaya Pınarı, b) Keşkek Günü

1 şimdik saruġaya dėller ásesi, tereglüġaya, saruġaya dėdim ╓ya tereglüġayanın ġarşsında iki daşın **2** arasından çıĶıyo. daşın altından. bŏle su ġaşdū zamanları biz bŏle çögerekden gidiyoķ. u daşın **3** dibini çamurnan güzel gėne sıvıyoķ. u daşın altından ġaçmamaġ ╓ŭçün dėriye. **4** undan sŏna fortumu bŏruye ġoyduķ biz suyu burıya getürdük.

5 bu hėç mĭdiye doķunmaz. efendim, yėmek yėdŭn zamannarı yėmē ḫazmeddürür. milleti içdügcene içesi **6** gelür bu sudan. özellikle hep aķşam oldu ╓mudu buralar dolıyá hep. çüngüt mesafe ╓de **7** yaĶın. düz ayaġ. köyden bütün hep gelüller burıya. ḫatta istanbuldan gelenler **8** gelüller, piknik yapallar. efendim, yaķında keşgeg günü var.

* * *

9 şindik burda keşgeg yapallar, güleller, oynallar, davul zunna. bu aşşā yoķarı on senedür dávam ╓éder. **10** güne dėyil, ḫınıya ġurbeddeki istanbuldakiler burda esgi böyükleri görmeg ╓ŭçün. **11** ve gėreg anneleri, bobaları olıyo, onnarı görmek uçun bŏle gelüller, güleller, **12** oynallar, undan sŏna hergez arabasına biner çeker, gider.

13 yoķ yapmiyolarmış. dü┬ünnerde yapallardı keşgē. esgiden tabĭ davul zurna, atlar ╓ĭnan gelin ╓alıcı **14** gidellerdi. efendim gidellerdi, ġız tarafında oturullardı. güleller, oynallardı **15** davul ╓ünan. undan sŏna gelini alullardı, gelüllerdi.

106

Anlatan : Şükrü Taştemel, 55 yaş.
Derleme yeri : Yeşilyurt Mahallesi Yeşilce Beldesi-Mesudiye
Konusu : Vade Yeli Efsanesi

1 abrul bėşi fırtınası dėnen bĭ fırtına oluyo bizde. ḫālā gėne bu fırtınalar oluyo.

2 şindi bĭ urum var ╓ĭmış, bĭ ╓de türk varmış bĭ mällede. şimdi rumun otu çoķmuş, türkün ╓de **3** ġoyunnarı varmış. şimdi abrul bėşi fırtınasında fırtına olıye ve türkün ġoyunnarı otsuz **4** ġaliyo. ġar yāyı. ġar yāye, şindi variye ruma türk diyo ╓ki benim ġoyunnar diye ŏlecek, diye. **5** bana ot vėr, diye. rum dĭ ╓ki

sana ben öt vėrüm, diyi. şöle dī, ġızīn öluma 6 vėrüsen diyi bu ot yīnnarını sana vėrüm, dī.

7 u zaman gelyė, türkün ėyisine, müsnümanın ėyisine gėtmī bu iş. gėtmīnci gelī eve, ayilesine, 8 ġızına durumu annadiyo. annadīnci ġız başliyo, abdas alıyo, namaz ġılıyo, Sabā ġadar allā yalvariyo. 9 yani beni rumun öluna vėrmesin diyin allā yalvarī.

10 şimdi Sabā ġadar yalvaruḳanalıḳ ġız pencereden baḳiyo ╓ki bī yėl esiyi 11 ışırḳanalıḳ. ġar ėrimiye başlıyo. çayıllar yėşermiye başlıyo. u vaḳıt pencereden : es 12 vade ╓yėli es, diyo, ġavuru müslümandan kes, 13 diyo yanı. bu abul bėşi fırtanası, vade yėli undan ġaliyo işde.

107

Anlatan : Çiçek Uzuner, 55 yaş.
Derleme Yeri : Arıcılar köyü Topçam bucağı-Mesudiye
Konusu : Masal: Padişahın Üç Kızı

1 şimdi padişān üç ōlu var ╓īmış. padişān ╓da, öteki padişān ╓da üç ġızı var ╓īmış. şindi padişān 2 ōlları, ġızları baḳmıya gėdmişler. dėmiş ╓ki ben dėmiş saτā varusam dėmiş ġız, dünyúyú dutasılıḳ 3 kilim doḳurum dėmiş. biri ╓de dėmiş ╓ki ben ╓de dėmiş bī tencerede yėmek büşürürüm, dünyüyü ārlarım, 4 dėmiş. öyle dėyinci, biri ╓de dėmiş ╓ki ben bi ╓çif ōlan ėderim, altun başlı, şey saçlı dėmiş. 5 saru ╓saçlı, altun başlı işde, ġız, ōlan ėderim dėmiş.

6 şimdi bunnarı, bu ōlan üçüncü ╓de getümüşler, eve getümüşler. dėmiş ╓ki şey, dėmiş, ╓de dėmiş, 7 şeyi, işle hünerīn, ōlan ġız ėdecēdin, kilim doḳuycādın. ḥaḥ dėmişler, ben, dėmiş padişān gelini 8 olub ╓da dėmiş, dünyüyü dutsasılıḳ kilim ╓mi doḳuyacām, işim ╓mi túkenmiş, dėmiş.

9 urdan öteki ╓de dėmiş ╓ki sen dünyúyú doyurasılıḳ şey ╓ėdecēdin, tencerede yėmek büşürecādin, 10 dė yėmē büşür. ben büşüremem, dėmiş. ben padişān gelini olub ╓da yėmek niye büşürüyüm, dėmiş.

11 öteki emme bī çif olan ġız ėTmiş ╓ki işde ėdmişler. bunu şindi u bacıları gücenmiş. ḥanı üç 12 bacı ╓ya. bunu, dėmişler ╓ki, kedü enū cazu ġarī, ġocayı getümüşler, uşāna kendü enüklerini 13 ġomuşlar. padişā dėmişler ╓ki senin, dėmişler, gelinin kedi enū ėtdi, ėt enū ėdī, dėmişler. 14 kedi dėdim ╓ya, it enū dīnci dėmiş ╓ki bunu dėmiş bī ġuyu eşin, dėmiş. ġuyunun içine ġarıyı 15 ġön, dėmiş. böyle çocuḳları ╓da atın, dėmiş, sadūnan şeye, dėmiş. ḥanı çocuḡları ╓da gösdermemişler. dėyize, dėmiş.

16 şindi bunu şeye gömiyolar, ġapının önüne ġuyuya. ġuyuya ġarıyı oriye gömiyollar. bu bĭ 17 buvazından ārısı ġalıya. ġuyudan it enŭ èddi gelinin dèyin gelen tüküriya gèden tüküriya. ġarı hèç 18 ses ╓èdemiya, heş bi ╓şey dèymiya. bunu dèyizden bu çocuġları bĭ çoban dutuya, gèçĭ emĭ 19 ordan bĭ gèçĭ. çobanın gèçisini emiyè. çocuġlar ḥanı sanduḳ acılıyo, gèçiyi emiyá. 20 bĭ ╓de ġocārının bĭ gèçisi var ╓īmış.

21 ġocārı dèmiş ╓ki bu dèmiş gèçimi siz sayŏ ╓musuz, n ╓èdiyosuz. bu gèçiyi, siz ġaybediyosuz 22 südünü, dèmiş. bĭ ╓de çocuḳlar çıḳıyo, şeyi emiyo, gèçiyi emiyo. duTmuşlar çocuḳları 23 getümüşler eve. çocuḳları şindi u ġocāriya vèrmişler. aḥa bu emiyo, senin gèçini, dèmişler. 24 u çocuḳların ikisini ╓de ġocārı büyüdüyo. çocuḲları bŏyüdüyo.

25 çocuḲlara şindi bulaşıyollar. diyolar ╓ki sen şeysin, ḥanı piçsin, zinasın, nèyse. çocuġlar 26 diyo ╓ki ana, diye, bizim anamızı bubamızı bul,·bize bŏle diyolar, diyá. öl diya, sen bizim 27 gèçimizi emiyomuşun ╓da seni diyá, bĭ seni getüdüm ben. bŏyüTdüm ben ne bülürüm, anān 28 bobān, diyo. öliye ḥaydi diyor bacısına. senin bĭ māriye gidek diyá.

29 mārada dururḳana bunun māriye götürüyŏ. ġızı òrıya bırakıyo. gèdiya av èdiya, ġuş getiriya, 30 muş getürüya. ġızı besliyo urda, bacısını. bacısını beslerken orıya ╓da emmileri ava geliyo.

31 emmileri diyá ╓ki geliyè eve, mārada bĭ ġız ╓īnan bĭ ōlan var diyo. sen, diyo, bĭ yol ġorsen, 32 diyo, bobasına ḥanı urdan atdılardı ╓ya dèyize aTduġları dünyanın gŏzeli, diyo. çoḳ ḥas diyo.

33 şindi iki gèdiyollar, üç gèdiyollar. unnarı sipafir èdiyollar. emmilerini yèmekliyo. diyo ╓ki, 34 siz diyo unnarı bĭ yolda alın getürün, buruya, diyo. hep diyo, siz gèdip zíyaret èdiyosuz, 35 diyo. yanı bŏyük bobası uşaḳlara, ōllarını bobaları.

36 gèdiyollar, diyollar ╓ki siz ╓de bize buyrun bu gèce, diyollar. gine u ġarılar biliyo. unun 37 bacıları u çocuḲları ḥanı, ġız ġardaşları biliyo ġarının. ġarı gine ġuyuda. gelen gèden tükürüye, 38 it enŭ èddin dèyin. diyè ╓ki geliyollar eve girerkene ġuyu eşmişler, unnan ╓da bĭ tazısı var ╓īmış. 39 tazı dèmiş ╓ki ġuyu eşdiler, sizi ġuyuya gömileceksĭz. öteden ben nerden gèdersem siz urdan gèdin, dèmiş.

40 şindi unnar nerden gèderse u urdan gètmişler, girmişler içeri. şindi ŏnlerine yèmeg ġoymuşlar, 41 sufra getümüşler. dèmiş ╓ki buyurun, yèn, dèmişler.

42 biz yèmek dèmiş. bi ╓şey yèrük dèmişler. baḳ u aḥlımdan çıḳdı, ŏle dèyince dèmiş ╓ki çaḲmaḳ 43 daşı yèrük, dèmişler. maḥzuz ḥanıyá, çaḳmaḳ

daşı yènü ┌mü dèmiş, böyük bobaları. u zaman **44** dèmiş ┌ki, ġarı it enü̇ èder ┌mi ┌ya, dèmiş, çocuḳlar. ġarı it enü̇ èder ┌mi ┌ya, dèmiş. baḳ, dèmiş **45** bā, beni, bizi bī çif çocū dèmiş aTdız de┬ïze, dèmiş. it enü̇ eTdi dèyin dèmiş. çocuḳları böyüdüg **46** biz mārada, geldüg, gèşdük, dèmiş, emmilerine. sen benim emmimsin, şu ┌da emmim, şu ┌da **47** böyük ┌bobam, anam ┌da ġuyuda dèmiş. ġarı bacı ḥalalarım ┌da bunnar dèmiş. beni, dèmiş addız **48** dèyize bizi, dèmiş. gèçïnen biz böyüdük, dèmiş.

49 işde u zaman anasını ġuyudan çıḲartmış. u çocuḳlar dèyizde durmuş, şeyde, ġuyunun içinde.

108

Anlatan : Kemal Uzuner, 51 yaş.
Derleme Yeri : Arıcılar köyü Topçam bucağı-Mesudiye
Konusu : Padışah ile Karınca Beyi

1 şimdi padişān develeri var ┌ïmış. bu heḳaye, şimdi padişān develeri oluncu bī ┌de ġarıncanın **2** bèyleri var ┌ïmış. bu büldün ġarıncalar var ┌a dāda böle şey birigdürüyolar. develer gèder ┌ïmiş, **3** u ġarıncaların yuvasını dādur ┌umuş. sultan süleyman padişān gününde.

4 varıye ġarınca diyo ┌ki ġarıncaların ┌da bèyi varmış u zaman, sultanım, diyo, develeri┬en saḥıp çıḳ, **5** ġarışmam sōna ḥā, diyo. baḳıyo sultan süleyman, bī ġarınca. gendüsü ġoca sultan süleyman. **6** işde ömründe u zaman gülmüş. padişaḥ gülüncü, allah allah, diyi. bī ġarınca, diyo. ġarışmam, **7** dèdi. ḥa bu ne ┌dèmek. la hèç sa┬ap çıḳmıyo.

8 gène geliye bu, üçüncü seferde diyo ┌ki, padişām. sen sultan süleymanı┬ān güvenme, ġarışmam **9** ḥa┬a, diyo. yav sen ne yapıcan develere diyo, yav sen bī ġarıncasın. ben ġoca bī sultan. **10** ōrenüsün ne yapıcāmı, diyo. urdan ayrılıyo.

11 varıyo asgere diyo ┌ki ġarınciye, siz bu ġuyunun altını ġazın, toPrā atın, u develè geldū zaman **12** unun en böyüg devesinin bòruyá düşdū zaman binin boynuna, diyo. hèbsini **13** yèyin, diyo. sırf tüleri ġalsın.

14 ulan develer gène geliyo, ḥanı ġarıncalar una darıyıncı, develer eşünükene küt gètmesiynen **15** boynunun üsdüne, binin diyo. yènin. lan develer geliya, en böyüg deve yoḳ. diyo ┌ki çārıyo **16** tabı u yanındaḳı adamlarını. sultan süleyman. yav, diyo gèçende bī ġarınca geldi, bōle bōle **17** dèdi, diyo. yuvanın oldū yèri ┌de biliyo mübareK ┌adam. sultan süleyman, gèdin, dèyo.

fèlan **18** yèrdeki yuvayı bakın. ulan bî ╓de varıyalar ╓ki devenin sırf gemüklari ġalmış. unnar yèmiş.

19 geliyolar, diyolar ╓ki sultanım, mesele, durum bŏle bŏle. ġarşındaki **20** ġarıncaysá ╓da merdáná bil dèmek undan ġalıya.

109

Anlatan : Nafiye Bingöl, 76 yaş.

Derleme yeri : Yeveli köyü Yeşilce Beldesi-Mesudiye

Konusu : a) Köyün Durumu, b) Hastalığı,
c) Eski Düğünler, ç) Şal Dokuma

1 evdîm, ne iş yapacām, evdim. çocuķlarım mamúr. benim ╓de altı çocūm var, altısı ╓da mamúr. **2** buraluyuķ. burda oturuyoķ. mesudiyenin yeveli ķóyü. bizden ╓da üsdünde yalamız var. dā ķóy yoķ **3** yavrum. evet bura son köy. üsdünde iki üş, gine mezeremiz vardur. aşşādan gèşdîz, urda vardur. **4** bunnar hep bî mıķdarlıķ. bî mıķdarlıķ bunnar. ġaş senedür hep çekildiler samsuna, orduya, **5** şeye, bafrıya, anġarıya, ısdanbula bŏle çekildi. burda az bî ḥane ġaldı. az bî ḥane ġaldı. bî evde **6** iki gişi ġaldı. çolū çocū gètdi. oķuyan gètdi, temsili altı çocūm var. altısı ╓da ġurbette. çocuķlar ╓da **7** bu ayda gelècekler. zıyarat èdècekler memleketi, gine dönüp gèdècekler. ben güzün gēdècēm.

8 baççа yaparuķ işde. gücü yèten şe ╓eder, ot biçer. ekin eker, mal, ġoyun èdünür, yaylıya **9** göşdüler. yaylada duriyalar. malları ġoyunnarı var. yaylada duruyalar.

* * *

10 ḥasdalīm şöyle. ġolumdan anġarada doķdura gètdim bu sene. böyle otudum ġarşusuna. doķdur **11** ne şiķātın dèdi bā. bu yoķ doķdur bèy, bu ╓da yoķ doķdur bèy, bu ġollarım ╓da yoķ, dèdim. **12** tamam, dèdi. filimim çekildi. filim çekininci dèdi ╓ki bu sā bacān, dizin romatizma, dèdi. ġolların **13** romatizma. boynun kireşlemiş dèdi. bura altı yüz milyona amaliyat olàcaķ, dèdi. ḥayır doķdur **14** bèy ben bu ╓yaşda amalıyat olamam dèdim. amaliyat olacaķ dèdi. öyle bıraķdım işde u ḥallu geldim. **15** idara èdiyam.

* * *

16 keşgek büşüdük, yèmek büşüdük. undan sōna buruya masaları ġurduķ. köy dü┬ünü yapduķ.

17 esgiden bobıya, anıya dūl varuludu. ġıza soruludu. şimdi ŏle devül. **18** sen ġız ╓înan annaşıyan. dā boba, anıya gèrek yoķ ōlum. bu asır böyle.

19 meydan ataşı yakıyalardı. böyle gelin olıyalardı. ġarı elbisesi gèyılardı. gelin olıyalardı. 20 urdan sōna şey èdĭlardı. köçek dĭlardı. köçek işde köçek dĭlardı. şey, ġarı elbisesi gèyıyan 21 sen ̃ya una sā köçek diyalardı. köçek iki delü┬annı gèyıyalardı. bōle unnar köçekler ortada 22 oynuyodu. meydan ataşı yanıyodu. böyle oynanıyodu, gülünüyodu. undan sōna gelin alınıyodu. 23 bĭ gèçe bōyük dü┬ün gècesi, bĭ gèce güççük dü┬ün gècesi.

24 esgiden işde mal kesellerdi, ġoyun kesellerdi. keşgek büşürüllerdi, urdan sōna yaḥni büşürüsün. 25 pilav büşürüsün. böyle uzun boylu ne var ̃ısa allah ne vèrdĭse büşürü 26 yèdürüsün. allah ne vèrdĭse büşürü yèdürüsün.

* * *

27 şal doḳudum yèrde. şal doḳudum evet. doḳumacılıḳ yapdım. yèrde ıydım, 28 yèrde doḳudum. bōle ġılıc ̃ĭnan doḳudum.

29 mazeme olaraḳ yunu dararuḳ. ērürük, yèferük, kelep èderük. çıḳıḳda yèferük ḥanı iki ġat èder 30 yèferük. undan sōna iki ġazuḳ çaḳaruḳ bōle başdan başa. ıyaruḳ. ġazuḳ dèruḳ, unnara ġazuḳ dèrük. 31 undan sōna biz çatma dèrük, çatma ġuraruḳ bōle ōnümüze. urdan serer ipi ıyıyoḳ. 32 arıya ipi ıyıyoḳ. doḳıya doḳıya uruya varuruḳ. unu keserük.

33 ıyduḳ, önümüze çatmĭ dikerük. urdan bōle ġılıc ̃ĭnan çıtır yapa çıtır yapa doḳıya doḳıya 34 varuruḳ arabanın yanına. doḳıya doḳıya gèderük. una sarım ipi diyoḳ. unun arasından vèrürük.

35 boyasını, boyasını satun aluruḳ çarşudan, keleb ̃èder boyaruḳ. ġöye boyaruḳ, ġırmızıya boyaruḳ. 36 yèşile boyaruḳ. saruya boyaruḳ.

37 ḳök boyası evelki adamlar yapıyalardı. şeyden söküp ̃de yèrden bĭ boya yapıyalardı. çırfik boya. 38 otdan motdan yapıyalardı emme. biz yèrişinci otdan yapmaduḳ daḥa. çirfik boyasĭmiş. 39 işde çirfik boyıya ip boyıyalarmış. otun ismi çirfik boyasĭmış. u şeye boyallar ımış. saru.

40 siyā ̃da yayḳın bideni getürüyalardı, gèdip balçıḳ alıyalardı. ōle devül ̃mü? yoḳ ġurumdan 41 devül maḳbule. baḳ, balçĭ getürüyalardı, yayḳın bideni ̃de sèlĭlardı. balçĭ┬a ̃da boyıyalardı. 42 u zaman ̃da siyaḥ oluyodu. ben yètişdim. saruyu, yèşili, gōyi unnarı mesudiyeden alıyoḳ. 43 unnarı mesudiyeden alıyoḳ. rek rek boyuyoḳ. u ġazuḳları işTe ıyıp bōle 44 doḳuyoḳ. u ġazuḳları ş ̃ēdip ıyıp bōle doḳuyoḳ.

PERŞEMBE

110

Anlatan : Emin Baştürk, 85 yaş.
Derleme Yeri : İmeçli köyü-Perşembe
Konusu : Çarık Dikme

1 şindi çaruḳ dikilmesi esgiden ayaḳ çarū oludu. malların ayaḳların çarū ucuz olūdu. baş gėyimi **2** dėrdük. aluduḳ. ġalın oludu u. unu ıslarduḳ akşamdan güzel gine. Sabaççāna yumşardı. **3** sırmaçaḳ ╓da var elimizde. bī tarafı ihne gibi, bī tarafı biçaḳ gibi. keser küpüsīnen küt küt küt hep **4** açarduḳ unu. undan sōna u çarūn bunnunu sırmayīnen dikerük. kendür sırmīnen. undan sōna dört **5** ġulaç ip aluduḳ çarşıdan, kendür ipi. unu dikerdük ayāmıza. **6** güzel yun corab ╓īnan yaparduḳ. bunu herkez ╓de giyemiyodu baḳ.

111

Anlatan : Faika Soytürk, 60 yaş.
Derleme Yeri : Kuyluca köyü-Perşembe
Konusu : a) Köy fırını, b) Halk Hekimliği,
c) Pekmez ve Sirkenin Hazırlanışı, d) Turşu,
e) Isırgan Yemeği, f) Baldıran Yemeği,
g) Sakarca Yemeği, ğ) Melocan Yemeği,
h) Hoşkıran Yemeği, ı) Mısır Çorbası,
i) Fırın Fasulyesi, j) Domates Turşusu,
k) Kapçuk Fasulyesi, l) Nişastanın Yapılışı

1 fırına misir atarım, yaḳarım ileri odunūnan. ġızdururum, ġızdururum. undan sōra misir atarım. **2** süPūrüm odunūnan. güllük yaḳdım, güllūnennik ḥas gine unu süPürürüm. undan sōra misiri atarım. **3** avzīnı ġapaḳlarım. avzīnı ġapaḳladuḳdan sōra suvarım avzunu. bī sa┬at sōra acı buvunu **4** alurum. ġarışdururum, çamur ╓ūnan. gelberesi var ġazmadan. ġazmadan gelberīnen ġarışduruyom. **5** undan sōra ġapā var ġapānı yapıyom. ġapaTduḳdan sōra bī ╓dā avzunu sıvıyōm. bī sa┬at sōra **6** bī ╓dā ġarışduruyom. bī sa┬at sōra bī ╓da. bī gün sōra misir ġuriyi. ġuruduḳdan sōra çıḳardıyom, **7** düvüyom unu Sopayle çuvala çuvallıyōm. oliyi aş misiri.

8 unu çekerim. dīmene çekerim. çekerük. el dīmeni var bōle. el dīmenīnen çekerük. undan **9** sōra pancar pancar bīşūrük, laḥana, pancar, laḥana, dolma sararuḳ. aş büşürürük. una yarar. gelbere **10** dėrük, gelbere. şey diyoḳ. acı buvur diyoḳ. çocuḳlar süt darı büşürü. köz oldu ╓mu **11** atallar gelüller. süt misirini atallar, büşürüller.

12 meyvaları, una posul dėrük. posul ataruḳ. posul atiyoḳ. başḳa şindi fasilī toplaruḳ. fasillī ġırıyoḳ. 13 undan sōra aynī fırını yaḳiyoḳ. misir atar gibi. yapduḳdan sōna fasillī seriyoḳ. bir sa┬at 14 fasillī seriyoḳ. bir sa┬at sōra aynī acı buvunu alıyoḳ. undan sōra bī sa┬at sōra bī sa┬at sōra bir 15 gün ġalī urda, fırında. bir gün sōna aliyoḳ. ġapcuḳ fasille diyoḳ. ġışın büşürük, yėrük.

16 başġa elma ataruḳ. elma ġurusu dėrük. ḳompostu yapiyoḳ. ġuruduyoḳ. aynī yaḳiyoḳ. şey yapar 17 gibi. ḳompostu büşürüyoḳ. ġuruduyoḳ, işde aynī ġuruduyoḳ.

18 ekmek, esgiden ekmek büşürürdük. esgiden yaparduḳ. misir ekmē. toraman diyoduḳ, şindi yapmiyoḳ ╓ta. 19 ḥamuru yüruyoduḳ, misir ḥamurunu. yürduḳdan sōra fırını yaḳiyoduḳ. fırının külünü 20 süPürüyoduḳ. tatta kürek oluyodu. tata kürenen bıraḳiyoduḳ. avzını ╓da 21 ġapadiyoduḳ, bişiyodu ekmek, misir ekmē. çoḳ Tatlu oludu. çoḳ Tatlu oludu.

* * *

22 şindi sivil, temrō çıḳar. temrō çıḳdū gibi, esgiden pislikden dėller, tükürmeden dėller. birisi 23 yüzü┬en tükürüse, tükürük sürerse undan çıḳar, dėller. u temrōyi bir incir çalısı, incir çalısının 24 ucunu sivrüdürük. cumertesi gün, incir çalısīnen ġulufalla oḳuyalaḳ üş defa u temrōyi çevürük. 25 şey ╓īnen üş defa. u temro undan gider. üş Sabaḥ, üş cumartesi Sabaḥçā. ġulufalla oḳuyalaḳ 26 u incirin suyunu dalını çevrülü. undan gider temrō.

27 siyili ╓de gine ġulufalla oḳuyalaḳ unu hebisi çevüremez ╓de bī ġarı ġulufalla oḳuyalaḳ bilen 28 u ╓da çevürī unu. u sivil ╓de gidī. hē, ōle gidī.

29 it dirsē dėrük. it dirsē bī ġabar çıḳar gözūn altında çıḳar. üstünde çıḳarsa zengin olcaḳ dėller. 30 altında çıḳarsa faḳir olu dėller. unu şindi anasının ilki, ġan ġaruşuḳ olmīcek. aḳraba olmīcek 31 sā. anasının ilki ġulufalla duvası oḳiyalaḳ üç cumartesi sabaḥçā çevürücek. gülüfalla okiyálák. 32 unnan gidī. dirsēni sürcek, sürcek. eminsen bol olsun, emisen bol olsun diye dirseni sürdū 33 gibi üç cumartesi gidī. emisēn bol olsun, ġóya emin semin bol olsun, emin senin bol olsun diyelek.

* * *

34 dut ācına bī insan çıḳarduruḳ. dört gişi ╓de böyük sergen açaruḳ birer ġulaḳ dökeller. tavalara 35 ġóyaruḳ. tavalarda ataşa ġoruḳ. ġapıda ataş yaḳaruḳ. ataşa ġodūmuz gibi su ╓da ġóyaruḳ. u ġaynar, 36 ġaynar. undan sōra heyden aşşā süzerük. altına bī tava ġoyaruḳ. eşelē heyde ġalur. tavada 37 suyunu bī ╓da ataşa ġoruḳ. ġayniye, ġayniye bekmez olur. u eşelēni ╓de, eşelē ġalur gėride, 38 dudun eşelēni ╓de aluruḳ. ḥayvannara yidürürük. undan sōra u dudun eşelēnden gėri ġalan eşelēnden 39 tekrar taviye ġóyüyoḳ. tavada bī ╓da ıslıyoḳ.

unu bī ╓da süzüyoḳ. sirke ġöyuyoḳ. undan olī silke. **40** sirke oliɣi. eşelēnden u kesdūmüz eşelēnden u tavada bekmez ╓de ġaynī ġaynī ġaynī olī bekmez.

41 u bekmez şindicek u bekmezin üstünde avda olur. avdasınu toplaruḳ. u şindi ġaynadū gibi **42** ġaynarḳanalıḳ. undan sōra u bekmezi tenceriye aḳdaruruḳ. u tavanın diblerinde u bekmezden çocuḳlar **42** gelür yalar. maḥallenin çocuḳları gelür u tavanın dibinde ġalanı yalar. u bekmezi yalallar.

44 çekiş ėdiyoḳ. e ╓bōle ġasTdan çekiş ėderük. sert olsun diye. sayar sūlerük gendü başımıza, **45** duz ╓da ġataruḳ u sirkenin içine. çekiş ėdelek ġöyaruḳ. ġöyaruḳ, sirke ġöyaruḳ. aynī armut **46** elma ╓da ġaynaduruḳ. undan ╓da undan ╓da ġöyaruḳ sirke. dut bekmezi gibi. undan ╓da bekmez **47** yaparuḳ. eşeleklerini mala, ḥayvannara yėdūrük.

* * *

48 en çoḳ fasille turşusu yapıyoḳ. fasillī toplaruḳ. ipliklerini ġıraruḳ. undan sōra ḥarannileri **49** ataşa ġöyaruḳ. ataşda ġaynarkanalıḳ fasillī ġöyaruḳ içine. u biraz ġaynadū gibi aluruḳ, **50** tavalara duzlaruḳ. undan sōra bir gün bī ġece ġalur tavalarda. Sabalīn ġablarına ġöyaruḳ. **51** duzunu ╓da ġöyaruḳ, suyunu ╓da ġöyaruḳ. ġışlıḳ turşu olur. u suyu çeker. üş dört günde bī suyu çeker. **52** üsdüne su ġöyaruḳ.

53 biber ġataruḳ içine. samsaḳ ġataruḳ, çoḳ güzel olur. çabuḳ yaḳıcaḳsın, altını çoḳ yaḳıcan. **54** ataşa odunu çoḳ ġöycan. ġoydün gibi u **55** zaman yėmyeşil oliya. başġa domatizden yapıyoḳ, **56** ḥıyardan yapiyoḳ. her ╓şeyden yapıyoḳ. ġara laḥanadan ġöyōḳ.

57 unu ╓da aluruḳ. ḥaşliyoḳ, dōruyoḳ, duzluyoḳ. samsanı ġatıyoḳ. biberini ġatıyoḳ, vuruyoḳ **58** ġabına. sirkī ḥıyara ġullaniyoḳ. başḳasına ġullanmıyoḳ. öbürlerine ġullanmıyoḳ. bosdan dėrük **59** bosdan. domatize ╓de balcan ╓da dėrük. ḥam balcan. hē, yėşil ġısmına ġırmuzusuna **60** saru diyoḳ. yėşiline ḥam balcan diyoḳ.

61 sırġanı toplaruḳ. undan sōra ḥaşıllaruḳ. ilisdirden aşşā süzerük. ḥas gine ġaşūnan ezerük. undan **62** sōra tenceriye ġöyaruḳ. tencerede bī ╓de un ġöyaruḳ. çalparuḳ unu. acuḳ ╓da sıcaḳ su ġöyaruḳ. **63** buydar ununu ġöyaruḳ. undan sōra büşürük ġaruşdura ġaruşdura. anuḳ, samsaḳ, pırasa yavīnen **64** yālaruḳ. undan sōra yirük. çoḳ romatizmiye filen çoḳ ėyüdür. sırġanın suyunu işmek **65** romatizmiye iyīmiş. suyunu ḥaşladumuz suyu içiyoḳ. bütün ḥasdaluḳlara hem faydīmiş. **66** otlardan yapdūmuz yimek ġaldirik var. unu ╓da topluyoḳ, ḥaşıllıyoḳ. pırasalı gine **67** ġavuruyoḳ. ġara biber pırasa. unu ╓da ōle yiyoḳ.

* * *

68 baldıran. baldıranı ╥da toplaruḳ. baldıranın ╥da içine pininc ╥inen ḥaşılıyoḳ, **69** ġavuruyoḳ. ekmiyoḳ. gendü bitī. gendü çoḳ olī. ḥam ╥u.

* * *

70 çökürceden. çökürcī sökerük. çökürce ╥de baççelerde bitī. beyaz beyaz çiçē oliẏe. unu sökiyoḳ. ilkbaḥarda unu ╥da **71** söküyoḳ. dene fasillīnen büşürüyoḳ. ġızardıyoḳ. her bu baççelerde olan bi ╥şī. baççelerde olī.

* * *

72 baççelerde melicen. melücen tikende var. tikennerin ucunda olur tikenni tikeni. gendüsü **73** gendüye ilkbaḥarda. unu ╥da yirük. unu ╥da ḥaşıllıyoḳ. ġavuruyoḳ. pırasīnen unu ╥da yiyoḳ.

* * *

74 misillerin içinde gendü ḥoşġıran dėrük. biter. pezük, gendümüz ekerük. ekerük. u pezūnen **75** ataruḳ, ġavuruḳ. suvannu gine. suvannu gine, salçalu gine. ḥaşıllıyoḳ. undan **76** sōra süzüyoḳ. ilisdirden aşşā suvannu pırasalu ġavuruyoḳ unu.

* * *

77 çorba. darı çorbası. unu dīmene gönderük. misiri, beyaz misiri. dīmende unu çekeller. dīmen üyüdī. **78** ne ╥bilīm burda dīmen diyil. çoḳ incetmī. ġabu çıḳardī. çiçek gibi oliẏe. undan sōra getürürük. **79** bī boy ġaynaduruḳ. unu ġaynatduḳdan sōra üzüyoḳ. undan sōra tekrar içine fasilye ġatiyoḳ. **80** süt ġoyuyoḳ. bişī, bişī, bişī. çoḳ gözel ölī. yōrt ╥da ġatilī. istersen yōrt ġatīn.

81 bi ╥de şindi aş olī u misirden. fırına süt misiri ufallıyoḳ. ufallıyoḳ. el dīmenimiz var. el dīmenīnen **82** çekiyoḳ. unu aş büşürük. üsdüne yānı ġataruḳ. çoḳ nezetli olur. ġaruşdura **83** ġaruşdura ġaruşdura u çekiẏe, ġoyuliẏe. az gine su ġöyuyoḳ. ġoyu ginelik u aş çoḳ güzel olī. **84** unu yiyoḳ. ḥas gine yiyoḳ. telē yav ġatiyoḳ.

* * *

85 şindi fırına attūmuzu fasillīnen bī ╥de yimek yaparuḳ. ġapcuḳ dėrük una biz. ġuru fasillenin **86** ġurusundan unu bī kere ḥaşıllaruḳ. içine fasille ġoyaruḳ. ḥaşıladuḳdan sōra dōraruḳ. içine aş **87** misirinden aş ╥da çekerük. içine ġoyaruḳ. u bişer. undan sōra suvanını salçasını yaḳaruḳ. **88** una ġapcuḳ yimē dėller. ġapcuḳ yimē yaparuḳ fasillenin ġurusundan. ġapcuḳ **89** yime dėller. ġışın, ġışın. ġış yīcē.

90 u domatisden. domadisin yėşilinden ╥de ġuruduruḳ güneşde. dene fasillīnen unu ╥da büşürük. undan ġış yīcē undan ╥da olu.

* * *

91 ġış yīcēmiz dene fasille, işde u ġapcuḳ fasillesi, balcan ġurusu, turşu. güneşe ḥam balcanın **92** domatisin yėşilini doraruḳ. yėşilini ataruḳ güneşe. u boncuḳ gibi oliye. iri balcandan ╓da ġuruduruḳ. **93** aynī unun gibi fasillīnen unu ╓da büşürüyoḳ. aynī oliya. u ╓da aynī.

* * *

94 bi ╓de esgiden uşaḳlarımın çoḳ oldū zaman, şindi uşaḳlarım yoḳ yinmī, buydurdan on gün **95** ḥaranilere buydarı ġöyaruḳ. unun nişaşda olurdu. unu nişaşdī maḳinī┬e çekerdük. on **96** gün u urda çürüyödu. bī kere suyun içinde böyük ḥaranilere.

97 undan sōra maḳinīnen ╓de, et çekme maḳinesi. undan sōra unu süzerdük ince dülbedden, **98** süzdükden sōra suyun içinde u beyaz nişaşdası iki gün dā durur. u ḥaranilerin üsdünden suyu **99** süzerük. altına ╓da nişaşdesi ġalur. altına çöküyo. undan sōra duru su ġöyaruḳ gine üsdüne. **100** u duru suyu ġöyduḳdan sōra üç gün ūle tizelerük. üş günden sōra beyaz bezler basaruḳ **101** ḥaraninin dibine. u beyaz bezler ╓ī̆nen u nişaşda urda ġurulanur. bembeyaz paḳit gibi ġalur **102** ḥaraninin altında. undan sōra unu parça parça piçanan keserük. beyaz bezlerin üsdünde güneşde **103** ġuruduruḳ. undan sōra u bembeyaz ḳapur ḳapur ufallanur. ġoyaruḳ torbalara, beyaz torbalara. **104** ġışın yimek yaparuḳ undan. süd ╓ū̆nen ezerük. şeker ╓ī̆nen süd ╓ū̆nen. una nişaşda dėrük. **105** nişaşda yimē dėrük. tavada ╓da ġızartmasını börek gibi talparuḳ talparduḳ ġaşūnan. **106** undan sōra yav ╓ī̆nan ġızarduruḳ. bōle ġızartmasını ╓da yiyoḳ.

112

Anlatan : Fatma Soytürk, 54 yaş.
Derleme Yeri : Kuyluca köyü-Perşembe
Konusu : a) Ilıca Suyunun Çıkışı,
b) Taş Kesilen Alaf Yığını Efsanesi, c) Keşkek

1 şindi şōle, uranın ismi ōle ġalmış. urada bī gėçi çobanı gėçi yayarḳana bōle diken varmış, **2** Tikeni ġırḳıyomuş. Tikeni ġırḳarḳana bōle girebinin ucu yėre vurmuş. yėrden bī su fışġırmış. **3** suyu ╓da u gėçi çobanı bōle açīp ╓da elini sürdū vaḳıt baḳmış su ġaynar. bu şindi gėtmiş **4** şimdi başḳa yėre ḥabar vėrmiş. dėmiş ╓ki ben ılıca buldum, dėmiş. ġaynar su buldum, dėmiş. **5** gėtmiş, sōlemiş, gelmişler baḳmışlar ġaynar su. uriye ōle ḥoca getümüşler. ġoyboluyomuş, **6** ōle su ġayboluyomuş. ḥoca getümüşler. uriye bōle bī çėşme ḥalinde yapmışlar unu. **7** undan sōna hökümete ḥabar vėrmişler. urdan ōle büyütmüşler işde. şindi dört tane gözü vardı önceden. **8** şimdi öteller yapdılar. u su her

şeye èyi. romatizmaya, bŏle iç ḥasdalıḳlarına filan çoḳ èyïmiş. **9** dışardan çoḳ ŏle gelen olur. hep fayda olï ╓ki topaç gelï adam yŏrüyemiya, yŏrüye yöreye gidiya. **10** kükürtlü diyil. ŏle adı ılıca ġalmış.

* * *

11 şimdi u taş, bizim bubamgilin evün başındaḳı taş ayni sanki yuvün. yuvün yıvulmış gibi. şindicek **12** ŏle unu ŏle sölüyolar ╓ki şimdi alaf yuvmuşlar ╓da bï dışardan başġası gelmiş bā dèmiş iki **13** bav alaf vèr dèmiş. benim şeyim yoḳ dèmiş, inemin alafı yoḳ dèmiş. vèremem dèmiş saybi **14** artuḳ. vèremem, dèmiş. ben dèmiş anca gendüme yètï dèmiş. urdan gelen ġayboluya, **15** gèri döni, inène urdan yuvündan alaf alcaḳ baḳï ╓ki yuvn daş. yuvün daş olmuş.

16 şindi ŏle şe ╓yapsan ḥanı dèrsin ╓ki allah bu daşlar benim üsdüme gelür dèrsin. **17** burda nası duriyalar dèrsin. ḥanı bŏle u ġaddar bŏyük. ılıcada urda, ŏle daş olmuş işTe.

* * *

18 keşgē şimdi ḥaşılarsın ḥaranide ḥaşlarsın. ḥaşlaması daḥa èyi olur. keşgeklik yarma. içine **19** fasille ġöyarsın. ḥaşlarsın. siz yarma ╓mı diyoz. hē biz keşgeklik diyoḳ. keşgeklï ḥaşlarsın. fasille **20** ġöyarsın içine. ḥaşlarsın undan sōra ḥaşladuḳdan sōra alusun, yürusun yıḳarsın. ḥaralinin dibine **21** iki paḳit şey yā ġöyarsın, sana yā ġöyarsın. undan sōna u keşgeklï ġöyarsın. üsdüne normal **22** suyunu ġöyarsın, ataşa ġöyarsın. ataşda ben şindi heş ġaruşdumadan unun altını yaḳarsın. **23** ġaynadū vaḳıt bu ār ār ataşda bişcek. unun bişdünü annarım ben. u zamanda bï ġıyından **24** ārı baḳarım. ēr bişdïse kepce soḳarım, bişmedïse hèç kepçe soḳmam. kepçe soḳïnci bişmez. **25** dibini alur. unun içine iki foruz, iki tavuḳ ġöyarım. keşgēn içine. u ŏle ġaymaḳ **26** gibi olur. undan sōna vurusun unu, alusun, masalara vèrüsün.

113

Anlatan : Sami Soytürk, 69 yaş.
Derleme Yeri : Kuyluca köyü-Perşembe
Konusu : a) Anıları, b) Koçboynuzu Yolunun Açılışı, c) Kendir Ekilişi

1 şakir isminde bï adam var ╓ïdı, yaşlı. bu şindi tasūruf yapıya. yanına adam almanın yèrine **2** ḥızarın üsdüne gendü gèçiye, altına ╓da bï daş bāliye. ḥa ulan uḳarı vèr, ḥa ulan aşşā **3** çek. gendü ḥaline ḥızar biçï adam, tatā biçiyá.

4 yatī yüzüngoyu yère. sülemesi ḥata, bī öte dönī, bī bèri döniye. sorana dī╓ki, benim tizemin 5 ōlu var, gelī dī╓ki hē yapiyon şakir dayı dī. ōle yatmış yüzüngoyuna gine bī öte bī bèri 6 dönī. körük çekiyom, körük çekiyom, dèmiş. faġat aslında ne yaparmış. hem 7 açar ╓īmış biliyo ╓musun şōle. körük çekiyom, körük çekiyom dèmiş.

8 una şindi manġırlı şakir diye ekleşülerdi. ġulāna altun daḳarmış. anaḥan amına daḳīm manġırdı diyomuş, şınġırd ╓da şınġırd, 9 şınġıd ╓da şınġırd gèt dèmiş. bizim mallenin içinde gine, çoḳ tarihi bī aḍamdı.

10 birisi gine bu bī baltiye geliya. aynī köyden. şakir dayı, şakir dayı çārī. ben ╓de varım. 11 ey vèrdi adam buna. dèdi ╓ki senin baltī bā vèr. yassu baltī, didi. ben tāta çıḳarcam. ġarısı vardı, 12 cinalō ġızı. cinalō ġızı, cinalō ġızı, çārdı bu. çıḳdı ġarı ġapiye. ne var dèdi. a┬ā bu adam seni 13 istī, gider ╓misin, dèdi. bu şindi git sen delürdün ╓mü didi buna. at, 14 sa┬at dèdi, silaḥ ele vèrilmez. ḥa didi ġarī vèrdin, ḥa unu vèrdin.

* * *

15 u senenin tarīni bilmīm. bilmem ╓ki. ġoçbuynuzu ġazma kürek ordu vilayetinin 16 ne ġadar adamı var ╓īsa toplandı. ġazma kürek açıldı.

17 ġoşbuynuzu dèmenin manası, esgiden āşlar, belki şindi ╓de gidebülür, secdiye gider ╓īmiş. 18 āşlar yatiya, gèce ╓de burda ġoyun yèyülür ╓ümüş burda. bu benim ġāva yapdüm yèrin arḳa 19 tarafında āşlar secdeden ġalḳīnci ġoçun boynuzu ācın çatalına daḳıliya. āş ġalḳdīse ġoçun 20 buynuzu āşda ġaliya. bundan bunun ismi ġoşbuynuzu bundan ġaliya.

21 ordu valisi bī nazif bèy var ╓īdı, u başlattı. seferbillik yaptı. yani ordu vilayatının adamını 22 burada hePsini ġazma kürek dökdü. väsda yödu. ġazma kürek açıldı. hiş bi ╓şī yödu. lavum 23 atdılar bilmem ne atdılar. tata kürek kürekler vardı. u vardı. bomma, dinemit 24 var ╓īdı. maḳdab ╓īnan delük delellerdi. lām atallardı.

25 bir gişi maḳdabı dutar çevürür, bir gişi balluz ╓ünan vurur maḳdaba, üzerinden. daşın yumşāna 26 so┬ōḳ su ġöyallar. maḳdabı vurdukcan çamur yapardı daşı, altında.

27 ḥaddi hesabı yoḳ. çōḳ aylarca, aylarca. yoḳ para gèşmedi urda. para gèçmiyodu. ġıvılcumlu 28 ġamçı vardı. gèçmi┬odu. mecbüri┬et vardı. bu yol bitinciye ġadannıḳ hiç aralıḳ vèrmediler. 29 gendü yimeyīnen ekmeyīnen çalışıyodu herkes.

30 u şeyden başladı, fatsadan başladı. urdan ordiye ġadar. bolamandan uḳarı, burdan 31 gèşdi, ġoçboynuzundan gèçdi, efilli, bekilli. avcu ırmāna ġadar billeşdi.

32 çadır atda, çadır yapallardı. ekmē, yimē hePsi gendüsünün. öldü, bī gişi öldü. devrek dèller, a u 33 bolamanda urdan bī daşda lavum atarḳan uçuḳ uşdu, üzerine düşdü, öldü.

34 yol çalışmaz olu ╓mu? yol çoḳ çalışdı. ā bu adlan menderes sayil yolunu yarinc̄┬e ġadar bütün 35 vasıda yoldan gèşdi. sayilde na ġadar araba var ╓īsa burdan gèçiyodu. benim ╓de ḳavem vardı.

36 şevket dèrük. unnarın ╓da vardı. iki üş ġave vardı işde, bu yolun ucunda bī ╓de şu yafidi 37 vireji dèller urda ╓da vardı ġave. yoldan gèçen arabalar durudu, bī ╓de yol döşeninciye ġadar ╓da yol 38 ḥam yoldu. bī yāmur yādı ╓mı bütün arabalar yolda ġaludu. u ġavelerde yatardı. 39 döşencek ḥam yoldu. arabalar günlerce ġaludu, gècelerdi.

* * *

40 gèçme mu┬annetin köplüsünden sèller alsın seni, yatma ġaḥbe dilkinin ġucānda aslannar bōsun seni.

41 èyi demürün èndürmedūnü toḳmaḳ èndirir.

42 ulu söz dinnemiyen ulur.

* * *

43 şimdi tallī önce herg ╓èderük. topurunu ġıraruḳ. tōmu şaçaruḳ, ġarışdūruḳ, undan sōna 44 kendiri sīreklerük. kendir tōmu oluyodu, esgiden var ╓īdı. saḳlaruḳ. unun iyisi kötüsü ıslaḳda 45 çürütmīceksin. tōmu ucundan çırparuḳ, unun piçā vardur. undan saḳlaruḳ, ġuruduruḳ. undan sōra 46 èkerük. sōra büyüdü ╓mü sökerük bī ıslaḳ yaparuḳ, çuḳur. ġazma kürek bī yèr açarsın. 47 suyu bālarsın uriye. bī göl yaparsın. gōle ıslarsın. üzerine taş ġorsun. urda bī ḥafda filan 48 ġalur, suyun içinde. urdan çıḳarusun çıtaḳ yapar ġurudursun. çıtaḳ yaparsın ġurudusun. undan 49 sōra başlarsın kendürü soymiyá. çıra, ataş yaḳaruḳ. siz köfrek dèrsiz, biz ╓de çıra dèrük una. 50 unnan ataş yaḳaruḳ. una kendir dèrük. kendir undan işde ihdiyacımızı gōrük. ḥayvan ihdiyacımızı 51 ip ġıvratmaḳ ╓üçun elde ġıvradūsun. çomaḳla ġıvradūsun. el̄in içinde ġıvradabülüsün. iki tarafa çaḳmaḳ 52 yaparsın. çaḳmānan ġıvradabülüsün. u daraḳ vardı, daraḳda darallardı. üsdübi ḥaline getürüllerdi, 53 demir daraḳda darallardı. çoḳ ince ḥale pamuḳ şekline getürüllerdi. ōrī dènilen bi ╓şī vardı. 54 uriya kendiri dolallardı. tekrar gine īricekle èrüller. giymek ╓üçün şal yapallardı.

pontul 55 aynen bildün elbise yapiyodu ╓da. kilotlu pontul yapallardı. kilotlu pontul vardı, sen bilmesin.

114

Anlatan : Bahriye Öndeş, 48 yaş.
Derleme Yeri : Mersin köyü-Perşembe
Konusu : Genel

1 annemin tarafı ekseriyetle aḳrābāya ġetdiler. bir bacının ġardaşına öllarını aldılar. u ḳader aldı 2 bī tek yabancī. dinemiyodu kimsī, yoḳ bē. demin öle diyom ╓ya ġetdükce zaman çoḳ dēşī. bizim 3 urda ╓da ters, urda ╓da ters ╓de. zaman dēşinci öle olī. mısdaf ╓enişdem öle yapiyodu. ḳaderin 4 dü┬ünü var. damat uriye gelmiş. ey gidi yiyenim na ╓ġada kepazelik. ā u 5 adam urda ne arī, diyodu. bu gün unu sölüyom ╓da gülüyoḳ.

6 hem Sopa yiyoduḳ hem fındıḳ topliyoduḳ. gène ╓de bubamı çoḳ seviyodum. 7 yidüm Sopanın ḥaddi hesabı yödu. asgellik yaparım ben. bī tek tüfek atmasını bilmīm ben.

8 maḳarna, yoḳa açuludu. bu sevmedü ╓çün yapmīm ben. u yėmez yoḳ. 9 fındıḳ ġumanyası aliyoduḳ. patasler çuvalnan. toplasan ╓da yīcēn ġumanyayi taplamasan ╓da yīcēn.

115

Anlatan : Elli yaşlarında bir bey.
Derleme yeri : Mersin köyü-Perşembe
Konusu : Cümleler

1 aynī öle. heş ḥazıllıḳ diye bi ╓şī yoḳ bizde. şindi iki üş ton, üş ton filan 2 yapıyoduḳ ilerden. yėller pay ╓olmazdan dā. u zaman amele ġālesi falan vardı bilīn ╓mi? 3 u zaman ġāle vardı. şindi deminki söledüz ġale. şimdik gendü gendümüze 4 biz aynīsi. dēşen bi ╓şī yoḳ ╓ki. ġumanya aynī dā. dēşen bi ╓şī yoḳ. ġalabalıḳ 5 oldu ╓mu öle yapcān dā.

116

Anlatan : Salih Gülşahin, 68 yaş.
Derleme Yeri : Polat köyü-Perşembe
Konusu : Karışık

1 sana şunu sölïm, ġulānda küpe ġalsın. āböle şindiki gibi bï devür hiş gelmemşdür dünyaya. **2** bizim türkiyėye bilmiyom ┌da öte dünyaya ┌da. burda misir satïlar. dē başġa yėllerden gelï, **3** misiri satïlar. bu melmeket hep misirdi. fındıķ hėş yödu. varsa çelezlik ġadar fındï vardı. bėş **4** on ocaķ. dedelerimiz dikmiş ┌ïdi. fındıķ ïcād ┌oldu, bu melmekete ne geldi? bï bereket yādı. yoķsam ┌ki **5** ā şindi gübreyi kessinner n ┌olur? fındıķ olmaz ┌dā. hep fındï gübriye alışdudular. atma, **6** bi ┌daki sene fındıķ ne ┌biçim olï? olmaz. olsa ┌da bile yarısı ┌da boş olur. gelen sene dā boş **7** olur. öbür sene dā boş olur. şöle dïm sā ata dėmişler ┌ki na ┌ġada yük götürebülüsün? yėdûm arpa **8** bülür, dėmiş. arpayı vėrūsün bol bol, u ┌da götürebüldū ġadar götürür. gendün baķarsan ėyi olur. **9** yoķ āzımdan kesïm, şunnarı almïm, yėmïm dėrsen günden güne damallar ġurur. damallar işlemez **10** dā. buvazï┬an baķıcaķsın. pırasayı ┌da yėrsen şifā u. ānadın ┌mı? yarısını sölïm, annasın u.

ULUBEY

117

Anlatan : Niyazi Karaoğlan, 55 yaş.
Derleme Yeri : Çubuklu köyü-Ulubey
Konusu : Seyirlik Oyunlar: a) Yüzük Oyunu,
b) Yumurta Oyunu, c) Kovan Sağma Oyunu

1 davul ╓ünan oynanan oyunnar aynĭ şindik, esgisi gibi dėyi. esgiden mesela ėrkekler ayrı, **2** oyniyodu, ġarılar ayrı oyniyodu. emme şindi ġarı, gėşler bĭ yėre birikĭ ġarı marı. esgiden ŏleydi.

3 esgiden nėydi biliyo ╓musun? esgiden oyun şuydu baķ. oyun oynanurdu ╓da bĭ ╓de bĭ gėçi **4** yayallardı. gėçi bŏle veyaḥudu kör ebe oynallardı. yüzük kimde uva vurullardı. sen yüzŭ bileceksin. **5** şindi mesela sıra sıra oturuduķ bĭ odanın içine. şindi bĭ adam say bŏle eliye ġöyuyodu **6** yüzŭ emme kimin eline ġöydu belli dėyi. bunu mesela sen biliceksin kimin elinde oldŭnu. **7** yüzük çıķmadı ╓mĭdi torĭ vurullardı. tora, bŏyük tora var ╓ĭdı ġolandan. tora. u yüzŭ bulucaķsın.

* * *

8 veyaḥud yımırta saķlanudu adamın başına. şabġa vardı u zaman hergeşin başında. fes olıcaķ **9** veyahudu şabġa bu yımırdi buriye bıraķurdu. adam, bu yımırti mesela öteden bėri adam vurudu, **10** vurudu, vurudu, vurudu. yımırta kimde? şunda. bĭ gişi ġonuşĭ. kimde? unda. adamın ġafasında **11** yımırta ezildi ╓mĭdi yallā adamın eli yüzü hePden yımırta oluyodu.

* * *

12 başġa yapılan şu. ġuvan salŭdu. mesela adamın başında ķasget. bĭ gişi ortada. iki gişi yanda. **13** adam sayĭ. şindi bŏle duzz ėdĭ. senin ķasgetin düşürdü ╓mĭdi u zaman sen başliyon. oyundu **14** bu oyun esgi gelenek tarihin oyunnarĭdi. bu şegilde oluyodu. ben ne bilĭm ben yav. bŏle çoķ **15** manzaralı biŗ oyunnar oluyodu esgiden. esgi zaman unnar yoķ işde şindi. yapmiyolar ╓da unu.

118

Anlatan : Emine Dursun, 56 yaş.
Derleme Yeri : Durak köyü-Ulubey
Konusu : Genel

1 ā ╓şı ġada. ḳāyō osman ╓da getümüş ╓üdü. getüsünner. uyh. soluḳ alamīm. ēlemīm ben burda. **2** buvalīm ġuvatura beni çoḳ yorī. tam güzün gelicēdi. gėne ėyi az gelmiş. güzün gelicēdi bize **3** ġızım. bī senedür iki senedür yoḳ. bu çoḳ vėrmiş zamanında parī. bu sene güzden geldi. **4** dėdi ╓ki bu sene ╓da şeyiz var, dėdi. ışıḳ parası gelmicek, dėdi. dā gelmicēdi işde. gėne ╓de az gelmiş. **5** allah, baġiye nerde bulup ╓da vėricem unu. şindi vėrilecek muḳdara vėrilecek. u ╓da var dėyil ╓mi.

6 benim ayam şişdi. geldim tallī filen bişdim. ġutubō ġızını, badunnī ġafama daḳdım. iki **7** teneke darım var ╓ïdı. aġġa dėdi ╓ki ayāmı baḳmiye ╓de gelmediler. aġa dėdi fındıḳ vaḳdı biz bunu **8** yėrük, dėdi. şindi dėdin. şuna sataşsam adı gelin. hėç sis ╓etmīm, dėdim. bişmiye geldin ╓mi hėş, dėmedim.

9 şindi iki teneke darı var. bī tenekesini alıp gidėceksin. gidicen. darı senin. zattı sā vėricedim. **10** şindi bī tenekesini bā bıraḳ. bī tenekesini gendün al gėt. taḳsi gelmiş. yoḳ bi ╓şī dėmez. **11** niye ekmeksiz durīm. dā iki teneke ekmek var ╓ya. mėmed ba sali günden bėri ekmek daşī. **12** mėmed alla ╓razı olsun. ḥar ḥur köpek gibi adamı dala, gider. ş ╓oḳarda, ş ╓oḳardan ekmē alu **13** gelü. köpek gibi dalī adama. yalla gėşmiş gėçicek gider. şu ╓oḳardan, mėmedden ekmemi alu gelürüm. **14** ā şu öteki ġara mėmedden ekmek.

15 ġızlar ne gün geldīdi. valla ḥatilliyemīm. ġız sen telefun ėtmiş ╓ïdin ╓ya u gün geldiler. **16** ḥanife ablama dėdim ╓ki telefun ėderse bi de ╓da dėdim. bī ara gelmesin. ġızlar geldi dī, dėdim.

17 u arada çoḳ ḥasda oldu bu. bazı arada çoḳ ḥasda olī. bazı ėyi olī. ėrken ╓ïmiş ġızım. āvu aralarda **18** sıḳışdurī beni. ēlip dōrulamīm evde. avōle bir iki ūraşiyoḳ işde.

119

Anlatan : Melek Ergin, 36 yaş.
Derleme Yeri : Kardeşler Köyü-Ulubey
Konusu : Masal: a) Padişahın Üç Oğlu, b) Üç Kız Kardeş

1 bi padişān üç ōlu varmış. hergesi bī tarafa yollamış yani. dėmiş bī yarallı iş yapın, dėmiş. **2** üçüz ╓de yarallı iş yapın, gėri gelin bana, dėmiş. bī tanesi gide gide zengin olmuş. bī yola biri **3** ayrılmış, biri bī yola ayrılmış. bī

tanesi zengin olmuş. bī tanesi arḳadaş ḳazanmış. bī **4** tanesi ╓de mámur olmuş. gėri gelmişler, bobalarına ben zengin oldum, dėmiş. bī tanesi ╓de dėmiş ben **5** mámur oldum dėmiş. bī tanesi ben arḳadaş ġazandım dėmiş. dėmiş ╓ki ölum dėmiş. işde, dėmiş, **6** arḳadaş ġazananı ġabil ėdīm, dėmiş yani. esas adam sen olmuşşun, arḳadaş ġazanmışsın dėmiş.

* * *

7 bi adamın uş ġızı varmış biliyo ╓musun? hėç kimse almazmış. ġalmışlar evde. adam nāyeti **8** düşünmüş daşınmış. dėmiş, ben, dėmiş bu ġızlara bī ġolay arīm ╓de dėmiş evlensinner. nāyeti **9** bī gün Sabānan düşünmüş. dėmiş ╓ki ben şu ataşı yaḳīm ╓de dėmiş. ġızlar Sabaddan ġaḳsın, **10** ġaḳdı ╓da ataş yaḳdı dīne bēnsinner, dėmiş. ġaḳmış üş kesmü birbiri üzerine ġoymuş būlatmış ateşi. **11** dėmişler, ġızlar, dėmişler, na ╓ġada yiyit dėmişler. Sabattan ėrkenden ġalḳī dėmişler. niyayet **12** böyünü almışlar. böyünü almışlar iş yoḳmuş. ikinci yapī bunu dėmişler ḥani. ikinci yaḳī **13** ataşı dėmişler. ikincī almışlar. u ╓da megerceme, unda ╓da iş yoḳmuş. üçüncüdür bu dėmişler. **14** üçüncü ╓de gėtmiş. ataş gine būlarmış. meger ġocaman yaḳarmış ġızlara. üş kesmük ġoyarmış **15** ġızları alsınnar dīn ġocaman yaḳarmış ataşı megerceme.

120

Anlatan : Mustafa Bayam, 65 yaş.
Derleme Yeri : Kardeşler köyü-Ulubey
Konusu : Eskicami Efsanesi

1 u şeyde esgi camıyanda. esgi camıyanda u zamannda mesela şeyler getirmişler. millet uḳarı **2** getümüşler şeyi, u burdan camī tekrar gėri daşımışlar. u allah tarafından bī şey. mesela annadın ╓mı **3** gėri daşımışlar. uranın bī ḥatibi var ╓īmış. sen sōle, ḥatib ḥoca var ╓īdı. a ╓bu ḥatib isīnin **4** dedesi var ╓īdı. bobasının bobası. u zamanın imamı esgi camıyanının imamı uyimiş. imamı **5** uyimiş. sōna bu adam yayliye gėtmiş. yaylada bu köylü millet nıza ėtmişler, bu bayram namazımız **6** ġıldurmiye gelmī, dėmişler. sōna efendime sölīm undan sōna bu Sabānan Sabaḥ namazına **7** ḥoca buriye gelmiş esgi camıyanına. bunar şindi aliyine gėşmiş. tabi esgi ėyi yėtişmiş adamlardan, **8** bu bilmiş bunnarın ne dėdiğini filan. elinde çantası şey ╓edince yayladan taḳ gėtmiş buriye.

9 urda bī oyun yapmış. oyun yapīnci taşa uḳarı bī atmış ḳādı. dėmiş ╓ki siz ╓de yapın baḳīm **10** dėmiş. benim yapdüm gibi dėmiş. u zaman annamışlar yėtişmiş bī zat oldünu. undan ╓sōna **11** mesela sōna ḥoca ölmüş. undan sōna bu millet bu camī yuḳarı mesela ḳardeşler köyü mevkisine **12** mesela getirmişler. unnar buriye getürenden sōna tekrar bi ╓dā gėri çekmişler. tekrar bi ╓da **13** gėri

götümüşler. en nâyeti burda ġalmış bu camı. esgi camiyanna inmiş, gèri dèriye **14** inmiş. mesela buriye daşımışmış. millet unnar gèri daşımışlar gèce. allah tarafından gèri gètmş. **15** kimin daşudü belli dèyil.

121

Anlatan : Ahmet Taşçeşme, 58 yaş.
Derleme Yeri : Kumanlar köyü-Ulubey
Konusu : Elikkeçisi Efsanesi

1 ben unu dinedim. u gèçi meselesini. bu elikçölarının şeye gètmişler. şindi yayla devam èdĭ ╓ya, **2** yayliye gideller ╓ĭmiş u zamanda. adamın ╓da doḳuz tane ╓mi ne ölu var ımış, çocü var ╓ĭmış. **3** ölu dèmiyelim ╓de çocü varmış. götürükenelik üş tanesi bèşikdĭmiş bunnarın. işde kimisini **4** yayan götürĭlar, kimisini bèşikde gidĭ. kimisi bilmen nère filan. dèrkenelik bunnar giderkenelik **5** şey èdĭ adam. dĭ ╓ḳı ╓ġarıya a ╓bu dĭ şu gürgeni baḳăcăm, eğer dĭ ġo┬uḳ var ╓ĭsa dèmiş ben dèmiş **6** bu çocü buriye bırakıcam. artuḳ adam sırtda götürĭ ╓ya bundan bezmiş. çocuḳ ╓da çoḳ. şindi **7** emme şeylere duyurmĭlar. aḳlı èren çocuḳlara duyurmĭlar u çocü bırakacaḳlarını.

8 devam èdĭ bunnar şindi. çocü uriye bıraḳĭ. bunnar gözünü yumup savuşĭ, gidĭ urdan. tabi **9** dĭ gendü aḳlından unu urda bi ╓şĭ yèr, dĭ. sen ╓de olsan öle dèrsin, ben ╓de olsam öle dèrim. unun **10** urda yaşicèni kim bülür allahdan başḳa.

11 çocü urda bıraḳdılar. geçdiler gètdiler. ulan, allah tarafından ġoya u gèçi u öle bi ╓şĭ olmasa **12** bu kökden bu sölenmezdi.

13 ula bunnar yayladan gelükenelik arḳadaş çocuḳ, u çocuḳlardan bĭ tanelĭ ╓mi ġalmış, iki tane ╓mi **14** ġalmış baḳ. çocuḳlar hep ölmüş. bunnar sıfıra çıḳıcaḳlar. gelüke dĭ ╓ḳı şu çocü dĭ, bıraḳdum **15** yèri bĭ baḳĭm ╓de dĭ kemükleri ╓mi var, yösa ġaybolmuş gètmiş ╓mi dĭ.

16 varĭ baḳĭ ╓ki aġa, ġavlan äş böyük içerisi boş. ula varĭ baḳĭ ḳı bĭ gèçi ḥayvanı gürpecek **17** şeyden ḥoplamĭ ╓mi, çocün üsdünden. ula gèçi çocü emdürürmüş urda. ulan çocuḳ urda. **18** baḳĭlar ╓ki çocuḳ urda böyümüş. olmuş urda ḥoppalaḳ herif.

19 ulan bu şindi u gèçi ġaçĭ. çocü alĭ gelĭ. adamların dèmesine baḳ. ġaç yaşındĭdi ä bu elikçö **20** topal ämedin filan bĭ şeyi var ╓ĭdı. ebeleri var ╓ĭdı. çoḳ yaşlı ġarĭdi çoḳ. bĭ ╓da vardı. bĭ ġaş **21** dane ╓da. u hepisinden yaşlĭdi. u ġarı annadudu arḳadaş. işde ben unudmĭm. çocüdum tabi ḳı.

22 unnar şindi u bèşikli, erüklüyalaḳ, dīlar a ╓u öte yüze aşşā. günüz talliye gidellermiş. yayladan 23 geldükleri gibi mesela misir biçīlar, misir soyīlar. tallada ne olmaz mesela. bunnar şey ╓derkenelik u 24 gèçi bunnarın peşi sıra adam urdan çocū aldū gibi bunu tagib ╓èderek gelesīmiş. emme 25 geldi gelmedi urdan dīnedūmü sölīm şindi. u çocuḳ bèşī┬e bèleller ╓īmiş, gèçinin, ḥayvanın 26 yètişicē ġadar yère bālallár ╓īmış. bèşīn yanından ġaçallarmış. gèçi gelü çocū emdürü. u 27 bèşikde, gider ╓īmiş. buna inanu ╓musun? bunu biz bilmiyoḳ işde. bunu sōliyenden biliyoḳ. 28 işde bunu bōle sōleller arḳadaş.

29 işde elikçōlarının ╓da gèçī yiyemedünün sebebi, gèçinin etini yènemedünün 30 sebebi bu. yènü ╓mü yènmez işde. şindi yènür dènmez buna.

122

Anlatan : Hasan Ergün, 59 yaş.
Derleme Yeri : Kumanlar köyü-Ulubey
Konusu : a) Karaağaç Evliyası Efsanesi,
b) Lapa Evliyası Efsanesi, c) Hıdırellezin Kaynağı

1 şindi ġarāç evliyesi var ötede ḥanı, duraḳ köyünde, çayırdān altında. u bī zatısultan yani ḥaḳḳın yètük 2 bī insanı. u ḥaramiler düşmüşler peşine. bunu öldürelim gibicesine. oḳ yay zamanı ╓ya urda 3 oḳ atmışlar. ġolundan yaralamışlar. ġanı aḳmış ġarāç evliyesine. bōyük evliye ġarāç var. 4 ġarāç evliyesi dènmiş. unun uriye ġanı aḳmış.

5 üsdü yanda bī evliye ╓dā var. mezellik var ali çavuşların allo dibinde. urda ġolu ġalmış, dèrdi 6 bubam. urda ġolu ġalmış. ḥa bobam ġaçī gine. peşinde ḥaramiler. yani bōle allā, peyġammeri 7 tanımiyenner ġōşdurīler. lapiye dá gelinci, lapiye çıḳınçi urda evliye var ╓īdı ╓ya urda yay ╓īnan 8 oḳunan öldüresiler. lapadaḳ düşdü, oḳu yèdū zaman diye dèmişler. larpadaḳ düşdü dèdükleri 9 zaman uranın ismi lapa ġalmış. ōle èşidiyodum bobamdan.

* * *

10 avcılar ġışın ġarda dabī yaban ḥayvannarın avuna gidinci āşam ╓īnan gelīlar. āşam namazı 11 oluḳa, üsden aşşā duraḳ köyünden ġumannar, ḥocō nèyise ġoşoca, dovuz avına gidīler ╓ya. 12 yaban ḥayvannarı gelüke urdan aşşā lapa evliyesinde dènilen yèrde, bobamdan dīnedīme göre, dedemi 13 pek èyice bilemīm emme, dèmiş ╓ki elik gèçi var ╓ya. elik gèçiχi u evliyede sārmış altun tas ╓īnan 14 evliye. dinedīme göre. ḥayvan, u elik gèçi şōle depinmiş, ávciye nasib ╓ol, dèmiş. niye depindin 15 gibi. evliye bunu u zamanda ╓da èşidebiliyo. bizim gibi capır dèyil, dini imanı varmış. itiġatı 16 var u adamların, avdan dönennerin. u vaḳtın ōnneri sıra gelen adam duraḳ köyünden, çayırdāndan 17

birisi elik gèçī urda gördū zaman tıraḳ ètdürī, güp vurī. ávciye nasib ╓ol, niye depindin **18** dèdīdi ╓ya evliye. tüfek taḳ èdī. una: ḥazır ╓mıdın, ġolun ġurusun, dī. **19** evliya: ḥazır ╓mıdın, ġolun ġurusun.

20 adamın bī tarafı vuruḳ olī. evüne götürīlár arḳadaşları. gèçī vurī adam emme adamı dutīler. **21** umuzlīler evüne götürīler. Sabāsı gün ölī. avciye nasip ol, dī. işde bunnarı böyüklerden bŏle dinedük.

* * *

22 ḥıdırellez, ḥıdır ╓īnan ellez ikisi bī ġardaş. muhiddin efendi isminde bir zātın evlatları bunnar. **23** ḥanı allah ╓īnan diyoloġ ġurmuş bir zatın evlatları bu ḥıdır ╓īnan ellez.

24 bu, ōlum, dèdi. sizi ġurbete gönderècēm, dèdi. analarına ╓da dèdi ╓ki bī yèmek ḥazılla. azzıḳ **25** ġöy. bunnarı, dèdi ġurbete gönderècēm. misal tırabızana, gümüşaniye temsili göndericek. anaları **26** balıḳ ġızartdı bunnara, azıḳlarına, gitdiler. çocuḳlar, kendilerinin bŏle ḥaḳḳa yètük nurlu bī kimse **27** olduḳlarını bilmīlar. çocuḳlara ╓da siz bŏlesiz dèmī, böyükleri bobası. çocuḳlara gendülerini **28** tanıtmaḳ ╓üçün ġurbete gönderīler.

29 azıḳlarına balī ġızartdı anaları, çıḳartdı. üç buçuḳ gün yörüdüler, vardılar baḳdılar ╓ki bī çèşme **30** var. çèşmenin ġapısında, ōnde göller var. çèşme veya bī dere nèyise. ōnde bī göl var. otuṛdular, **31** burda yèmek yiyelim dèdiler.

32 dèdi ╓ki bobaları bu tebsideki ġızarmış, bişmiş balıḳlar nèrede gŏle ḥoplarsa urdan ġèri döneceksiz. **33** urdan ġèri döneceksiz. unnar yèmē oturdular. tepsī aşdılar. balıḳlar ḥop ḥop gŏle ḥopladı.

34 bobaları urdan ġèri dönüceksiz dèdīdi ╓ya urdan döndüler. üç buçuḳ günde ╓de ġèri geldiler. **35** bunnar ḥaḳḳın bī yètük insannarı oldū ╓çün ḥıdırı ġara parçalarına bekçi ġoyдu. ellizi ╓de deryaya, **36** derya yüzünde bī bölük ġarip gemi. deryada gemi sıġışdı ╓mı elleze çārur. ellezi ╓de deryaya **37** bekçi bıraḳdı denize. denize derya dènür. deryalar bekcisi oldu ellez ╓īnen gidenner.

38 bunun ╓üçün ḥıdır ╓īnan ellez bī sefer, senede bī sefer billeşip görüşüller. bunnarın **39** ayrılıḳları ╓da mayısın altısı. albur ayının, nisan ayının yirmi üçü, albur ayının yirmi üçü. ḥıdırellez **40** bunnarın billeşme günü.

41 urdan dāldılar, herkes vazifesine ġètdi. bunnar ġayıpda. bunnarın ruḥu her zaman bizimnen **42** barabar. başımıza ╓da bī ḥal geldi ḥızır yèriş dèrük. a şimdi bunnar şe ╓yapallar. albur ayının **43** yirmi üçüncü günü senede bī kere billeşüller, ġonuşullar, ḥasbiḥal olullar. **44** ondan sōna görevinin başına gideller.

45 ḥıdırellezin aslı asaleti burdan mütevellit. èşüddümüze göre, dînedümüze göre albur ayının yirmi üçüncü günü.

123

Anlatan : Mehmet Demir, 58 yaş.
Derleme Yeri : Kumanlar köyü-Ulubey
Konusu : Masal: a) Çoban ile Padişah, b) Tekerleme, c) Bir Anı, ç) Esenbey Gölü'ün Kurutulması

1 evvelden padişān birisi geziye çıḳmış. geziye çıḳmış. gezerkene pencereden aşşā bir yayla 2 evünün penceresinden bî ġız ġafasını soḳmuş, dışarıya dōru baḳarımış. padişaḳ görmüş bunu.

3 ġarali isminde ╓de bî çoban bu ġıza aşîmiş. döner dolaşur, pasa ġaval çalar ╓îmış urlarda. 4 ġıza aşîmiş. ġız ╓da buna āşîmiş. padişaḳ gelmiş, dèmiş : filancı ġız kimin? işde filancının. 5 ben alacam bu ġızı, dèmiş. dūlük göndermiş. bunun sevgülüsü var dèseler ╓de aldırmamışlar. 6 en aḫırında ġızı eferdi padişaḳ dü┬ün yapî şimdi, ġız gelin olacaġ.

7 ġız ālîp sızlînci padişaḥ sormuş. ġız ╓da ġara aliye āşîk oldūnu ānatmış. padişaḥ ikinizi ╓de 8 imtān èdicem. ġazanursāz tamam, dèmiş.

9 padişaḥ yolda üş gèçek ġurmuş. öküzü birinin ġafasını gèriye bālamışlar, birini ileriye bālamışlar 10 öküzün. şimdi ġız bunu görürse, şindi bunnarı sorucaḳ padişaḥ sorucaḳ bunnarı ġıza, gèrdek 11 gècesinde. ġızın dıġġatını çekmiş atın sırtından ārı. öküzün biri ileri gidî, biri bōle gèri gelî. 12 aynî boyunduruḳda. u ileri zollî, u gèri zollî. efendi urdan ġurtulmuş, bî ırmaḳdan gèçiye. herif 13 durmadan efendi, ġara yunu beyazlandurmiye durmudun durmî yèykî. siyaḥ yunu beyazlandurmaḳ ╓ūçün 14 derenin kenarında yeyḳar ╓îmış. daḥa bu yana gelî. şindi adamın birisi bî varile 15 durmadan durmadan alî, varilin götü yoḳ. durmadan suyu varile ġöyî, durmadan suyu varile ġöyî. 16 varilin götü yoḳ. fıcı diyelim yani köy ismi fıcı bunun. dereden alıya suyu fıcının götü delük. 17 dereden alî suyu fıcıya ġöyî, ġöyî.

18 nèyse padişaḥ, gelin gelî eve padişā. padişaḥ şindi diyo ╓ki geline, gel baḳalım. ne var? 19 sorġuya geldi sıra, dî. yolda ne gördün, dî. evelce unu anāt. hiç sorma. niye? bî çifci gördüm. 20 çifci öküzün birinin başını gèriye daḳmış, birininkinin başını ileriye daḳmış. durmadan vuriyi. 21 öküzün biri ileri zollî, biri bu yana zollî. aynî boyunduruḳ boynunda aynî saban götünde. 22 u buna tu┬af bî mesele oldu dî. undan sōna dutiyi, urdan ġurtulduḳ, dî. geldük bî ırmān kenarına 23 diyi. ġarşı tarafta bî çoban ġoyun yayî. çobanın ismi ġarali diyo. dutmuş bî denesi ╓de siyaḥ yunu 24 yèykî. beyazlandurmaḳ ╓ūçün durmadan

yayķī dėmiş. peki daḥa ne gördün? gördüm. bī derenin **25** kenarında bī fıcıya adam durmadan su ġöyī. fıcının götü yoķ. u ġadar ġöyī pasa. ġöyi, ḥa **26** ġöyī, ḥā ġöyī. fıcı dolucaķ. fıcı dolmī. ḥa éyi diyo. éyi. ġarali kim? şimdi sorī buna. ġarali kim? **27** ġarali benim evelden işde sevgülüm. çārın baķīm şu ġaralī.

28 -ġarali gel baķalım.

29 -ne var?

30 -sen bu ġızı alıcaķ ╓mıdın ġarali?

31 -helbet alacam.

32 -e ben aldım dü┬ün yapdım.

33 -sen var dü┬ün yap.

34 -peki ġarali sen üş gün üş gėce bu ġoyuna, diyo, senin ġoyuna duz vėricem ben. duz vėrecem. **35** bu ġoyunu üş gün sōna u aynī yun yaķanılan ırmā çekeceksin. su işmeden ġoyunu ġaval ╓īnan **36** ġėri dönderecеksin. bu ġoyunu ġėri dönderebülüsen ġızı sen alıp gidceksin. ġız burda yėdiminde **37** duruyo. dönderemesen senin kelleni ġıdiris ėdicem. ġız benim. ben zaten dü┬ünü yapmışım **38** bunun. tamam, dī ġarali. padişaḥ emür vėrdī şimdi. çekin. develerīnen duzu çekiyolar. ġoyuna **39** saçduruyolar çayıra. hėç durmadan ġoyun dönüp dolaşıp duzu yiyo.

40 ġarali şindi çekī ġavalı. ġoyunu derenin ġıyına, ırmān ġıyına ġoyunu indürī. başlī ġoyuna **41** şindi: ġara göl ḥavası vuruyo. ġoyunar şindi varıyolar, suya hep barabar. bī daliyolar suya efendi. **42** yoķ içemiyolar. içme yoķ. efendi ġoyunnar, bu sefer ġoyunar ġėri dönī. bī ġaraġoyun **43** imķan yoķ ġėri dönmiyo ġara ġoyun.

44 ġara ġoyun suya dalī dalī, ayānı vurī. dalī dalī yoķ. ġara ġoyuna şindi ġaval ╓īnan yalvarī. **45** dön ġėri ġara ġoyun. gül ġız ġėtdi, dön ġėri ġara ġoyun. ġara ġoyun melī gine dönī ġėri. dōru **46** ġaval ╓īnan barabar padişān ġapısına ġoyunu çekiyo. o sevgülüsünü ╓de aliyo. tabī padişān **47** cariyeleri, bütün millet baķıyo. ġoyunnar su işdi ╓mi içmedi ╓mi? bu işmedi.

48 variyolaŗ padişā diyolar ╓ki ḥayır padişām su içmedi. padişaḥ diyo ╓ki yā, işde ġara ġoyun senin **49** yunun ırmān kenarında yıķanurķana beyazlanaydı sen bu suyu içicedin. beyazlanmadı, **50** sen bu suyu içmedin. gül ġız ╓da benim elimden gėTdi. diyi. bu hiķaya ╓de burda bitdi.

* * *

51 esgiden faķirlik devresinde asgerin yėmē az ╓ya. asger ╓de sekiz gişiye bī ġaravanada yėmek **52** vėrilyo. sormuşlar: ġaş gişisiz. tabur Ķomutanı gel-

miş sormuş. ġaş gişisiz siz? n╓olucaḳ, **53** dėmişler. dėmiş╓ki ġaravana vėrcük size. ḳırḳ gişîk. biz ḳırḳ gişîk. ġaşlısız siz. ėllilik biz. **54** ėyi ḳırḳ gişi ėlliliksiz. buna ḳırḳ gişilik ġaravana gelî. sekiz gişi, asgerin hepsi sekiz gişi. **55** peki n╓oldu, ġaravanî yėdîz╓mi? yarusunu dökmüşler, yarusunu yėmişler şindi. ḳırḳ gişilik **56** ġaravana geldi. aslı sekiz gişi bunun. yėdük, tamam. e ḥaydin, ġalḳın, talime ġırḳ gişi isdiyom **57** ben şindi. ēy ėlli ėlli yüz. yirmlik biz. ġaravana yėr╓misiz siz? tabur ġomutanı sormuş. **58** e ḳırḳ gişîk biz. e talime çıḳar╓mısız siz? isdiratliyik biz. ḥa ḳırḳ gişilik ġaravanayı sekiz gişi **59** yėrse hergeş╓de isdira┬atlı olur, bunda dėmiş.

* * *

60 buriye gel ōlum, kör tavū kes, misafir geldi. hele sen bize bî cıġara vėr. cıġarî vėrüsün. **61** biter bitmez sen bî cıġara dā vėr. ġız! ne var? çay yapın yav. la sen delü╓müsün herif. **62** misafir gidicuḳ bî yėre. bi yėre misafir gidicuḳ, sen bilmiyo╓mun? ula bu ġarı gibi ġarı yaḳ **63** emme birāz deli. emme bunun üsdüne bi ġarı yoḳ. sen vėr baḳîm bî cıġara dā, ḥaydi. benim **64** cıġaram╓da vardı emme ġuvanın yanda ġaldı.

* * *

65 ulubeyin alt tarafında bî göl var. evelden yol parası, yol parası var╓îdı. yol parası. nėtekim **66** ben╓de yol parasının yėrine yola gėtdim. bu köylüyü toplalardı. bu ėsenbē gölünü **67** ġurutmaḳ╓üçun kimi daş saçardı, kimi ayāna tōnel yarallardı.

124

Anlatan : Rükkat Demir, 48 yaş.
Derleme Yeri : Kumanlar köyü-Ulubey
Konusu : a) Düğün Âdetleri,
b) Gökyüzünden Yufka Yağma Efsanesi,
c) Süt Efsanesi, ç) Cenaze Âdetleri, d) Batıl İnançlar,
e) Çocukluk Anıları, f) Kuşluk İmecesi

1 esgi dü┬ün işleri şōle bî şeydi. şindi ġızı anne boba seçiyōdu. ōlana dē en sonda dîlardı╓ki ḥana **2** bu ġızı alalım╓mı sā diye. ōlan╓da ġabul ėderse şindi ḥazıllanîrlardı, ėdîlardı, gidîlardı. adam **3** diyodu╓ki biz ev ḥalġımıza bî sōralım filan. işde Ḳarer yapalım dîlardı. unnar╓da ḥazıllanıyolardı **4** ya┬üt╓da ikinci gitmiye söz kesiyolardı. şerbet filan ġomşu çārilardı, içîlardı. yani şerbet **5** yapîlardı. içîlardı. undan╓sōra nişan tarî atîlardı. bazen davul╓ünan nişan yapîlardı. bazısı ōle **6** gine yapiyolardı. nişanda bî boḥça. boḥçada, yani ḳıza ayit bî takım elbîse, bî yüzük. fazla╓da **7** bi╓şî götümiyolardı. sōnadan oldu

altun takılmalar filan sönadan oldu. dakılma sönadan oldü ┌u. **8** undan söna dīlardı ġız ┌ïnan ölan hèç birbirini görmeden artuk na ┌ġada nïşannı ġalıcaksa. ne ┌zaman **9** dü┬ünyapıcaksaadamdü┬ünebaşlīlardı.dü┬ündenönciyebirhafta önci┬e eksüklerini görīlardı. altun **10** nèyise ne ķarer yapdılarsa alīlardı. undan sōra ōlanın evüne gidiyodu. ōlanın evü ┌de bir gün **11** önciye ġız evüne āllık ḥayvanlara, atlara, eşşeklere yüklīlardı. ne ġadar eşya var ┌ïsa ġız evüne **12** getürīlardı. ġız evünde u artuk bī gèce ġaliyodu. èrtesi gün dü┬ün yapīlardı. dü┬ünde artuk hep **13** baraber boḥça, ġına götürīlardı. bī ōle ġına yapıyodu, ġınanın peşinden boḥça gibi bi ┌şī dāmāta **14** gidiyodu. èrtesi gün geline gidiyolardı. aynen ḥayvanlar gine gidiyodu. ḥayvannar u eşyayı **15** ōlanın evüne, ġız evündeki ōlan evündeki birikiyodu. ġız evündeki unu bī ┌da ┌dā yüklīlardı. **16** ōlan evüne götürīlardı. undan sōna bī ārlık. āllık olmuş oluyodu. ġale yapīlardı. geline **17** gelmeden önciye ōlan evü ġaliye gidiyodu. dē çikīlardı şeye, birbir üstüne. ġale yapīlardı. undan **18** sōna, undan gelini alıp gelīlardı, gelini getürīlar ┌ïdı işde, artuk, geline bī ḥayvan vèrülellerdi. **19** ḥayvan vèrmek ┌ï-çin filan, atın ayānda bī foruz kesiliyodü. gelinin başına ġırmuzu bī duvak **20** gèçürülüyodu. ġırmuzu olıcak. şōle gözünün kenarında a ┌şu ġadacuk yèri çcüdu. gèrisi ġıpġurmuzu **21** duvādı. atın üsdünü bile bürüklüyodu bōle. bürüyodu. urdan getürüyolardı. ōlan u zaman **22** görüyodu ġızı. artuk èyü ┌mü kötü ┌mü u zaman görüyodu. ḥani undan sōna işde èrtesi gün **23** duvak. millet bī ┌de duvā birikiyolardı. ġalabalık oludu u zaman duvak ġalabalık oludu.

24 gelin bubasının evünden çıkakan kül dātdurīlardı. ōlanın evüne gelürken ┌de ip gerīlardı, **25** ġapılara ipi gelin ġırıp gèçicekdi. ġızın evünden çıkakanalık hem kül dātdurullardı hem tencere **26** ġaruşdurdurlardı. ōlan evüne gelīnci bakallar. şimdi ōlan evünde büşürmiye başlallar yani ār **27** millete yani şey dādullar. cember ya┬ūt ┌da yaşmak, tellik dü┬üne çārullar. millet bī gün akşam önce **28** gelüller, biriküller. artuk def ┌ïnen veya┬ūt āzlarīnen türkü sōleller. oynallar, yani gelüken ┌de bāşiş **29** getürüller. yani nèyse ufak tefek yaşmān dèri ġadar yaḥud cemberin, tellün dèri ġadar bāşiş **30** getürüller. oynallar. undan millet dālma zamanı gelincikleri gelini gelin yapallar. başına bī bürük **31** atallar. uyan buyan gezdürüller. hem ālama türküsü çārullar, ālama türküsünden sōra masa gibi **32** bi ┌şī yapallar, bāşiş şey ┌deller.

33 türkü sōlim ┌mi? undan başlallar, şimdicek ḥaniyá ┌de ḥayiyá anam bu ġızın bobası, bubası **34** gelmeyince güzellik olmaz ġızın ġınası diye. bubası gelür, bāşişi vèrür. unun peşinden annesini **35** çārullar. ġardaşlarını çārullar. yèngeleri her nèyse ġomşuları ne vèrcekse gönlünden ne coşarsa **36** vèrüllerdi. ġızın ġınası yakuluķanalık:

37 ālama ┌dèller ┌ġız anam ┌anam nasīl ālamīm

38 ellerin ╓köylerinde anam ╓anam nasīl durayım

39 deperim deperim anam ╓anam depe delinmez

40 çıḳdım yüce dā ╓başına anam ╓anam kimsem görünmez

41 çambaşına çıḳdım anam ╓anam çıram yanmadı

42 ėdrafıma ╓baḳdım anam ╓anam kimsem ḳalmadı

43 ālama ╓dėller ġız anam ╓anam nasīl ālamīm

44 ellerin köyünde anam ╓anam nasīl durayım

45 sazaḳlara ev yapma anam ╓anam u batar ╓gider

46 uzaḳlara ġız vėrme anam ╓anam u yiter ╓gider

47 babamın bir dilim ekmeyi anam u bana yėter

48 ālama ╓dėller ġız anam ╓anam nasīl ālamīm

49 ellerin köyünde anam ╓anam nāsīl durayım

50 bobası odun getümüş anam ╓anam ġızım yaḳsın dīn

51 annesi yayuḳ ġöymuş anam ġızım yaysın dīn

52 ġardaşı at ēlemiş anam ╓anam bacım binsin dīn

53 ālama ╓dėller ġız anam ╓anam nasīl ālamīm

54 ellerin ╓köyünde anam ╓anam nassīl durayım

55 undan sōra şimdicek ġız gėtdükden sōra arada bir bir ḥaftanın arasında uriye yani teklif **56** ėtmek ╓ŭçün ġız evünden ōlan evüne iki gişi giderdi. yani evüne gidellerdi. undan teklif ėdellerdi. **57** dėllerdi ╓ki filan aḳşam siz bize gelceksīz. şimdi gelüllerdi. unnar ╓da ḥazullanurlardı. gelüllerdi. **58** ġız evü ╓de tabi ḥazıllıḳlı olullardı. şimdi dāmat sofrası bī yėllerdi. undan sōna bī ╓de daḥa dāmata **59** sofra ġuruludu. ayrı ginelik salduc ╓ünan yaḥut arḳadaşīnen filan yėllerdi. dāmat şimdi tosarur **60** dururdu. damat yėsene. yėmī dāmāt, bāşiş istī. ġaşuḳlar saḳlanurdu. bī ╓de yımırta bişerdi. undan **61** ġız evünde yımırtanın altına un ġöyulurdu. unun üstüne şey yapallardı. bŏle yımırta **62** ekelellerdi. yani damat daldudū vaḳıt un çıḳıcaḳ diye. sora dāmat bāşiş isTerdi. kedi getürüllerdi, āş **63** ġaşuḳ getürüllerdi. dāmat, yė damat, yėmez. evde ne ġada kepçe mepçe varsa arḳadaşları **64** saḳlallardı. evde na ╓ġada ġaşuḳ kepçe var ╓īsa hePisi saḳlanudu. arḳadaşları, dāmatın arḳadaşları **65** tarafından. undan sōna dāmat nėyīnen yicēn afırdan ḥayvan isterdi. bāşiş ār bī başiş isTerdi. **66** arḳadaşları gidellerdi, bī afırda bi dana veya inek gibi şeylerden gösterüllerdi. undan sōra dāmat **67** yımırtī yīcē zamanları artuḳ dāmatlar

ġorḳaḳ olmuşlardı. yımırtī yėmek aḳılarına gelmīlardı. **68** altından un çıḳiyodu. undan tamam artuḳ ġalḳīlardı. soḥbet mu┬abbet herkeş evüne gidiyodu. bī **69** ḥafta sōna oluyodu gine. urdan ╓da teklif ėdiliyodu. ōlan evüne ġız tarafı gėtmek ╓için artuḳ **70** ḥazıllanīlardı. annesi, bobası, ḳomşular birikīlardı. ġızlarının evlerine yani misafir olalaḳtan **71** bī teklif ╓de unnar yapīlardı. om ╓bėş gün içinde teklif bitiyodu.

* * *

72 evvelden gök yüzünden aynen ġar yār gibi yoḳa yārmış. yoḳa yārḳanalıḳ ḳadının birisi ╓de **73** almış çocūn çiş yapdū vaḳıt ġıçını sübürmüş. dā ╓da bėl bereket ġalmamış, yoḳa ╓da yāmamış.

* * *

74 süt ġabardū vaḳıt, süt ataşa ġoyup büşürürkenelik ġabardū vaḳıt süt hėçTen yani oldū gibi, şişdū **75** gibi ġalur ╓umuş. yani çoḳ olur ╓muş. ḳadunun birisi tükürmüş. daḥa ╓da undan sōra süt **76** ġabardū gibi yėrine oturmuş.

* * *

77 şindi bī ölü öldū gibi, ḥana sela vėrülür. ḥana u zaman selā yoḳdu ╓ya. dē millet çārīlu. **78** u undan duyar, u undan duyar. bī depiye çıḳılu, çārıluḻ. millet ēşiden ceneziye gelüdü artuḳ. **79** cenezede yullar yėykeller meftayı. millet toplanandan sōna zamanı gelince meftayı alular, götürüller, **80** yullar, yėykeller, kefine sarallar. götürüller tabut ╓ünan mezere ġollar. undan sōra u aḳşam iki **81** aḳşam işde bōle aḳrabaları birikūller. ev ḥalġına teselā ėdeller. bir yėdi gün sōra bī mevlüt **82** oḳudular, yėdi gün sōra çārullar milleti, yėdürüller, içürüller, mevlüt oḳullar. bī ╓de ḳırḳ gün sōra, **83** ḳırḳ gün sōra u yapallar, bī mevlüt dā yapalar. ḳırḳ gün sōra. artuḳ senede bī ölüyüḥatıllatmaḳ ╓īçin **84** senede bī mevüt ╓da oḳudullar. ḳadınlar eve bi eve gireller. yani eve vardūmuz vaḳıtları çel **85** çocuḳ basulur, yaḥut evde bir basuḳluḳ olur diye eve bī cenezenin evüne varulardı. cenezenin **86** evüne bī oturullardı. undan sōra ġalḳar gidellerdi. yıḳanuḳanalıḳ ╓da artuḳ faḳir fuḳariye suyunu **87** ısıtdurullardı. ataşını yaḳdurullardı. ėrkēse ėrkek faḳıllara, ḳadunsa ḳadun faḳıllara yani suyunu **88** ısıturullardı. ġodurullardı. unnara para vėrüllerdi. undan sōra çamaşur yıḳamaḳ ╓īçin bī faḳir **89** çārullardı. çamaşurunu yıḳadullardı. u çamaşuru ╓da gine faḳire vėrülerdi. çarşaflarını yaḥut üzerinde **90** olannarı gendū üzerine ġėydūnü bir faḳillere vėrüllerdi.

91 kedi şimdi şōle dışarı çıḳıp ╓da ġaşınuḳana filan ayānı ḥaviye dikerse misafir gelicek diye **92** bu bir ḥaniye böyüklerimiz arasında bī söz olmuş.

93 çocuḳ ġıçına baḳînce misafir gelicek. yaḥud ┌da ġuş filan öterse bî ölü çıḳıcaḳ diye bŏle 94 bi ┌şîler e ġuruluḳ ġuşu, bŏle bulġuru ġurut bulġuru ġurut, ḥana u maḥallede artuḳ ölü çıḳıcaḳ. 95 una delalat dîlardı.

96 aç gelicek, aç gelicek dènü. şimdi birisi yèmek yèrkenelik elinden ġaşuḳ düşerse ac gelicek 97 dèllerdi. tedbirli ol yèmek yap ac gelicek dèllerdi.

* * *

98 yèdi yaşımdaydım. yanımızda bî ġardaşım vardı bî ben. vardı yèdi dene malımız, ḥayvanımız, 99 malımız, ġoyunumuz, gèçimiz var┌îdı. bizi gönderîlardı. ġardaşım ┌înan barabar gidiyoduḳ. 100 malları ġaybediyoduḳ. aḳşama ġadar āliyoduḳ. ayāmız ┌da yaln ┌ayaḳ. gelînci yèmiye yoḳ. 101 undan ġoyunnar gidiyodu bî tarafa, gèçi gidiyodu bî tarafa. başliyoduḳ ormannarda ālamiye 102 ḥayvannarı bulamîncik. geliyoduḳ, diyoduḳ ┌ki biz ḥayvannarı ġaybetdük. bize anamız 103 babamız sayîlardı. niye ġaybetdîz. undan gèymiye ┌de yoḳ, üstümüzde ┌de yŏdu. faḳillînen 104 bŏle geldük, gèçdük. ayāmıza işTe çaruḳ, lasdik. lasdik gèydûmü yani on yaşlarımda filandım 105 lasdik gèyîncik u zamana ġadar yaln ┌ayaḳ, çarūnan geziyoduḳ. gèce yük çekiyoduḳ. gündüz 106 tallî yapiyoduḳ. mısır çoḳ yapiyoduḳ. arḳamızda odun getiriyoduḳ. ŏle zaḥmetler ┌înen ġıruḳ çoḳ 107 ġazduḳ. ŏle ġıruḳlar ġazduḳ ┌ki yani bobamın şindicek yèdi sekiz ton fındî oluyo. bizim ġıruḳ 108 ġazdümuz yèllerden. yani gèce çalışılıyoduḳ, ġuşluḳ ımecisi yapılıyodu.

* * *

109 ġuşluḳ imecisi Sabaḥ èrkenden ġalḳıliyodu, millet birikiliyodu. ġuşluḳ imecisi dèniliyodu 110 una. yèmek sa┬atında yèyen yiyodu, yèmiyen dāliyodu. undan sōra bî imeci dā yapıliyŏdu. 111 undan sōra ġuşluḳdan sōna imecisi oluyodu. şimdi gidîlardı, talliye millet birikiyodu. 112 dē oliyodu yirmi otuz gişi. türkü çārîlardı. hey ḥay ḥuy ġazannar ┌înan geliyodu yèmekler, 113 ekmekler çoḳ ginelik geliyodu. talliye. talla çŏdu u zaman. baççа yŏdu. her taraf tallîdi. millet 114 birikîlardı. otuz gişi filan türkü çārîlardı. ḥaylîlardı, ḥayḳırîlardı.

125

Anlatan : Havva Çalış, 42 yaş.
Derleme Yeri : Ohtamış köyü-Ulubey
Konusu : Köy İşleri-Geçim

1 ekin ekellerdi. çavdarını ayrı, būdayını ayrı, arpasını ayrı, misirini ayrı ekellerdi. nassı olıcaḳ, **2** ōlelīnen ayaḳda çaruḳ var ˠrīdı. çaruḳ gèyerdük. lastik yoḳdu. gezerdük. ayāmız çaruḳsuz gezerdi. **3** yalın ayaḳ gezerdük. undan sōna u ekin işi ġakdı, fındıḳ dikdük. şindi bi misir ġaldı. misir **4** ekellerse ekeller, ekmezlerse fındıḳ. esgiden fındī ekilükenelik su gelürdü. yāmur yādū zaman **5** su toprakları götūdü. fındıḳ geleli toprakları dā su götürmī. şindi şōlīdi. ḥava yādū zaman u ekilen **6** yèllere yāmur yaˠardı. su gelürdü, toprakları alur giderdi. undan sōna, fındī dikenden sōna topraḳlar **7** ġabardı. şindik dā su götürmī. on om ˠbeş senenin arasından bèri fındıḳlar dikildi. dā su götürmī. **8** ben ne ˠbilīm, ōle ekīlardı. ḥayvan ˠda oluyodu. ġoyun olmiyen ġapı yōdu. ġoyun daşıllardı. **9** yèdi, sekiz, on dene mal daşıllardı. şōle bōle gèçi̇nüllerdi. öküz ˠünen ġarasaban sürellerdi. **10** āşdan saban yapallardı esgi adamlar. yörüme. gidellerdi. burdan ordiye gidellerdi. **11** duzu gider ordudan alullardı. ya sıvazdan alullardı. cuma gün bazar olūdu gürgendepede.

126

Anlatan : Mustafa Akçay, 66 yaş.
Derleme Yeri : Yenisayaca köyü-Ulubey
Konusu : Esenbey Gölü Efsanesi

1 abi, şindi şōle. esenbey gölü, zamanında uriye bir ḥızır, ali mesela bir şey gelmiş. èrmişlerden **2** birisi gelmiş. bī ekmek isdèmiş diyolar yani. u ˠda vèrmemiş. urda ˠda bedduva ètmişler. **3** u ḥale gelmiş. mesela bedduva ètmiş. vèrmemiş. u ˠda bī bedduva ètmiş urda. ayuḳ unun ne **4** şegil ètdīni bilmiyom. undan sōna u ḥale gelmiş. allah burī batusun falan gibicesine bī bedduva **5** ètmiş. u ḥale gelmiş işde u ġadar. ḥala ˠda ura mesela yaḳına ġadar bī göl ˠüdü. sülük mülük dèrük **6** biz. sülük falan toplallardı. urdan satallardı. undan sōna tabi urī ġurutullar. ḥalġ ˠolaraḳ köylü **7** olaraḳ çalışdılar, ayānı yardılar falan. şindi şu anda arazi mesela.

127

Anlatan : Mehmet Mercan, 56 yaş.
Derleme Yeri : Yolbaşı köyü-Ulubey
Konusu : Kendir Ekilmesi

1 deli māmut dèllermiş buna. bu deli māmut, devlet bundan atmış oḳḳalıḳ bī ḥalat isdèmiş o zamanda. muḳdar ╓ya. bu kendir toplamış köyden. u zamanda köylü tümü kendür ekeller ╓īmiş. **2** biz ╓de yètişdik. bizim yètişdīmize ╓de bu kendir ekildi. ekiliyodu ve kendir gölleri vardı köyün **3** müşderek. düne ġadar vardı yani. kendiri toplamış, çekmiye adam yoḳ. dedem dèmiş ╓ki ben çekerim, **4** u mercannı. her şeye aḳlı yètermiş yanı. ben çekerim. çekmiş atmış oḳḳa kendiri atmış **5** ġuruşa. atmış ġuruşu bu herif bulamamış, vèrememiş. dutmuş aḥa burda bī baççа var, bu baççī **6** u atmış ġuruşun yèrine, avu ip çekmenin yèrine u baççī vèrmiş. u zamanda u tallī vèrmiş.

ÜNYE

128

Anlatan : Hüseyin Aydın, 36 yaş.
Derleme Yeri : Göbü köyü-Ünye
Konusu : Yunus Emre Türbesi'yle İlgili Pratikler

1 bu ikinci ğırḳmam burī benim. undan. ben bi ŗşī bilemīcēm. yalüz burda bī yatur oldünu 2 sölīlar. ḥasdalar, devamlı gelen giden burda diyo, çocüm ēyileşdi, dī vatandaş. çoḳ yėllere götüdüm, 3 iyleşmedi, buriye gėtdüm ėyileşdi. sōna ḥamaylusunu ġaybetmiş, sōna üş defa bu sefer getürdü, 4 adam ėyileşü, dėdi adam. benim bilgim bu.

5 bòraya belediye satiya. bòrası, yėmekḫane yapcaḳ bòriye. yuḳarıya ŗda camı yapıcaḳ. yanı 6 bòriye ŗda mezar ġonmicek. mezar şu telden içeriye ġoncaḳ. bòraya ġurban kesī gelen vatandaş. 7 şindi u yaturun yanda kesmicek, burda yīp iççek yanı. yime işme yapī ŗya u yüzden burī tercih 8 ėtmişler yanı. çimennik. oturma yėlleri yapılcaḳ. güzel bi ŗşī yapıyo. suyu yoḳ, su gelcek.

129

Anlatan : Nazmiye Bulak, 56 yaş.
Derleme Yeri : Kale köyü-Ünye
Konusu : Kış Hazırlıkları

1 fasille turşu yapiyam, turşu vuruyoḳ. undan sōna şeyden yapıyoḳ, biber balcan yapıyoḳ, 2 ėdiyoḳ. unnarı ḥaşılıyoḳ, unnarı ḳonsarva yaparuḳ. ḳonsárva yapdumuz gibi ġışın unnarı yėrük. 3 melucan yaparuḳ. erük olusa erū yaparuḳ. işde evŏle uraşiyoḳ işde.

4 ġışa fasilleden başġa pancar turşusu yaparuḳ. turşu yapıyoḳ. pancarı avludan toplaruḳ. yıḳaruḳ. 5 yıḳaduḳdan sōna ġaynar ġazana guyaruḳ. ḥaşılaruḳ, sininin üsdüne ġòyaruḳ. samsanı, biberini, 6 duzunu hePsini düverük, ḥavuşlaruḳ. aynī ġabına ġòyaruḳ. ġòydümuz gibi az az alıp ḳıtır ḳıtır yirük.

7 bosdan turşusunu aldım avludan. yudum yıḳadım güzēl gine. bī ġazana ġòydum. īneledim. 8 çatalları daḳdım. ėtdim, ḥaşladım, ġòydum ā ŗşindi geldim. gelen giden yiye.

130

Anlatan : Dursun Ocaktan, 58 yaş.
Derleme Yeri : Yavı köyü-Ünye
Konusu : Şeynus (Şeyh Yunus / Yunus Emre) Evliyası

1 bòrası şehnus evliyası. şah yunus emre oldū yér bòrası. efendi bòrda yunus emre efendi bòrda **2** ġonaḳlamış. dèmişler ╓ki o moberek zat bizzat kendi dèmiş. beni dèmiş cenabı allah bòriye **3** nasib ╓ètsin, diye bòrda görülmüş. yataḳlamış, ġonaḳlamış ve bòriye bu raḥmetlik adamın ḳabirini yapmışlar. **4** evliya diye ve bu evliya āçlarıdı ╓da bu bŏyük āçlar ╓da evliyá āçları ve daḥa ╓da var ╓ïdı, **5** yıḳıldı kimisi. undan sōna işde bòriye bu şeyh yunus emre efendinin ġabiri **6** olaraġdan zıyarete gelïlar, evliye diye.

7 bòrayı bŏle bï belediye ╓de şimdi milletin, ḥalġın yardımıyla belediye ╓de ġadġusu var. bòriye **8** gözel bi ╓şïler yapmanın çaresinde. yapiyo ╓da laḳin bï ╓de cami yapdurucaḳ buriye. su getürücek **9** allayzin vèrüse bunnarı bòriye belediye yapduriye. bu yunus emrenin geliş yèri belli dèyil. **10** şünküt bū ḳonyada ╓da varmış. urda ╓da ġonaḳlamış. urda ╓da aynï duvayı yapmış. ya rabdi dèmiş, **11** ben öldŭm anda, şehid düşdŭm anda dèmiş. beni buriye nasib ╓èt diye. urda ╓da var, ānadın ╓mı? **12** ama bunu cenabı allah biliyá, nèrede oldünu. evet burda yatur var, ama ḥaġiġatdan burda, **13** ḳonyada, esgişeirde ╓de var. burda oldünu cenabı allahdan başġası bilmiye. ama ġonaḳladū için **14** burda ╓da duvalar ètmiş. u sebebden burda yaturu var.

15 vallā gelip gètmesi, bunun türkiyèyi rusların elinden, rumların elinden ḳurtarmaḳ çaresine **16** gelmiş. bòllaları gezmiş. u yüzdenmiş bullara gelişi. atadan bubadan duydümuz aşşā uḳarı **17** dörd ╓yüz ╓élli bèş yüz senelik iş, öncesi, ḥani nasıl dēşdükcen dilden dile elden ele **18** sŏlelen bï laf. dörd yüz, dörd yüz ╓élli sene öncesi olan bï iş ╓bu.

19 esgiden vardı, şindik ġaldudular yamalıḳ bālamayı. şuna bāladılardı, ġèçende yine gördüm. **20** gürgen ācında yamalıḳ. dèdiler bu yamalıḳ èyi bi ╓şï dèyil. evliyayá bālanmaz. **21** toprag ╓alın, suyünan için, şifa niyetine diye bŏle dènildi.

22 bòriye her tarafdan geliniye bòriye. samsun, merzifondan gelen oliya. suvasdan oldu. efendim **23** bizim ordudan gelen var. fassadan gelen var. ḥani bilen ve duyandan gelmiyen kimse yoġ **24** bòriye. hele cumertesi günü sen burda olsan buradaġı şu yol taḳsi almiya. u ġada ╓da ġalabalıḳ **25** geliya. ḥalḳ hürmet èdiye, hürmetkeller. efendim geliyalar bòriye, zıyarat èdïler, oḳïler, èdïlar. ve **26** şu para şeyine, Ḳumbarasına para atiyalar, ḥayır ╓için. unünan ilgilenen gişi ╓var. **27** tabi para biraz oldū ╓mu urdan aliya, buriye yaturum yapiya. işde bŭle.

131

Anlatan : Mustafa Aldemir, 40 yaş.
Derleme Yeri : Yiğitler köyü-Ünye
Konusu : Cenaze Kaldırma

1 köyümüzde bī cāneze oldū zaman cāneze ilk önce duydūmuz an üzerini ilk hedefde çıḳarmamız **2** mecburetindeyiz. çünkü̈t canezenin üzerinde elbise olmaz. ayaḳlarını ġıbliye çevirip çenesinin **3** donīp avzı açuḳ ġalmasın dīn bavlamaḳ mecburetindeyiz. ayaḳlarının baş barmaḳlarını yan yana **4** getürīp ince bī bez asdarla bālarız. mefdanın yaḳın ve ḥısım aḳrabalarına ḥaberdar ėdip uzaḳdayse **5** u günkü günün şartlarına göre mecburen bekletiriz. ya ōlu uşā uzaḳdadur. göresi vardur. **6** ḥısım aḳrabası çoḳ oldūdan mejburen beklemek mejburetindedir. aḳşam oldū zaman üzerine **7** saçma daḳallar. üzerinden bī şey atlamasın diyen. saḳıncası yoḳ ama iki gişi üş gişi görevlendirilir. **8** mefdayi Sabā ġadar bekleller. uyumadan. bekledükden sōna Sabaḥ olur. bu ḥāliyle yıḳanacaḳ **9** iki gişi, üş gişi görevlendürülür. suyu ısınur. ḥocalar biġaç ḥoca yaḥud üş tane ┌de dört **10** tane ┌de olabilir. iki gişi, üş gişi su daşır. bunu güzēl gine abdesdiyle mefdāyi yıḳallar. buna **11** bembeyaz kefin yapip bi elbīse bütün gine biçilip yikanduḳdan sōna güzēl bi şegilde yėlleşdīrīlür. **12** yėlleşdürüldükden sōna tabi ┌ki bunun ġabrini iki üş gişi ┌de görevlendīrīlür. ġabir ġazmaḳ ┌üçun **13** ōlen namazından evel evden çıḳdı ┌mı helallaşdurulur. tekrar ōlen namazını ġılduḳdan **14** sōna cānazeyi ön safa alınıp arḳasında saf saf olīp namaza durulmadan evel ḥoca urda yėtişen ve **15** yėtişmiyen olabilir diye tekrar helallıḳ diler. mefdaya bir vatandaş olaraḳdan helallīmızı **16** diledükden sōna ḥoca, ġabisdannī┬a, emür vėrür. alın mefdāyi götürelim, dėr. mefdāyi **17** üranna ḥayıllısiye ġabisdannī┬a ġoyarız.

132

Anlatan : Ahmet Aydın, 70 yaş.
Derleme Yeri : Dizdar köyü Tekkiraz Beldesi-Ünye
Konusu : a) Dizdar İsmi, b) Kabadirek Evliyası

1 dizdar ismi böyüklerden ėşidūmüze göre şōle imiş. esgiden çuḥa elbise gėyeller ┌imiş. hemi **2** burada artuḳ ileri gelirlerden ḥanġısı ise urayı tabi biz bilmeyiz. bu paçayi dar yapdū ┌üçun çuḥa **3** dizi ┌dar, hemi burayı dizi dar yapdūdan dizi dar diyerekden şe ┌yabdū ┌çun, onun ┌üçun **4** burayı, ismi ġalmış dizdar.

* * *

5 ġabadirēn manası ╓da şu idi. u caminin ortasında bir ġaba direk var ╓īdı. ġabadirek dėdi┬üm 6 yanı ġalın bī direk. mesela şōle bī adam boyunda filan bu orta yėrde bī direk ╓īdi. heni bu isim 7 bu direkden alıyoŗ. ġabadirek ismini buradan alıyō ve bōyüklerden duydūmuz, 8 èşitdūmüz ╓de şōle bī şey var.

9 bu cami yapuldūnu zaten bilen ben biliyim diyen olmamış ve yoķ. yalnız şōle bī şey, bu cami 10 tekkirezin altında ġarayemişen diye bī yėr vardur. uraya yapıya yanı yapılıyo ve uraya caminin 11 temeli atılıyo. faĶat usta aḥşam ╓īnan çıbuķları ġoyuyo. sabaḥleyin geliyi, baķıyo urda çubuķlar 12 yoķ. ara tara burda bulıyılar ve o dirē ╓de burda bulıyılar. o direk oŗıya dikiliyo. mesela 13 direk olaraķdan oŗıya dikiliyo. bī iki, üç sefer götürüldülerse ╓de gėrisi gėriye geliyo bī daḥa 14 burıya camiyi yapmaķ mecburiyetinde ġalıyolar.

15 bu evliya ḥususuna gelende, şindi bunun altında belki baķdınız, bī sandıķ var dē ╓mi. burada 16 şu bobamın mezarıdur, u, ordaķı, unun ōnünde bōle bōyük a ╓şōle bī daş ╓ki bundan daḥa bōyükdü. 17 o daş şuriye köplüye ġonuldu, ordan söküldü. bu zāt burda diyelekden evelce ḥaniye bu geliller 18 adanıllar ╓īmış. bilmem ne yapallar ╓īmış. onu şē yapılmış.

19 benim ünyede orta camī imamı babamın amcası var ╓īdı, ḥoca. bu adam ╓da burda medirese 20 dėller. bōyük orda çocuķ oķudur ╓umuş. ben ehli keşifim diyelekden vatandaşın birisi gelī. tabi 21 o ╓da ehli keşif diyelekden hürmet ėdī. geliyür, oturuyor. u zamanları urda ateş yaķmaķ ╓üçun 22 ocaġ, ocān başına oturuyo. öylen olıyi, yėmek yiyolar. yėmēni yiyoŗ. sabaḥ oliyi, 23 bilmem ne. faġat amcam namaza gidiyo. onu urda bıraķıyo. namaza geliyo, namazı ġılıyo, 24 geliyü. yine bu adam yine burda oturıyo. bī gün iki ╓gün nėyse bōle idare ėdiyola. en aḥrında ╓da 25 günün birinde diyi ya bu adam ehli keşif. namaz ķılmıyı, abdes yoķ. bu ne biçim adam filan. 26 geliyu, buna çatıyo. diyü ķu sen diyü, ehli keşifim diyelekden gendūn gördüdürüyon 27 bize diyo, yanı anadın ╓mı, ne ehili keşifisin? ne biliyon sen benim ehli keşif olmadūmu? 28 namaz yoķ, abdes yoķ sende diyo. bōle ehli keşif olur ╓mu, diyo. u zamannarı diyo ╓ki peki dėyu, 29 şindi ōlen namazı ikindi namazları gizli oķuniyo ╓ya. ben diyo, sana diyo dün ōlende veyaḥut 30 bu gün ōlende ikindide oķumuş oldūn zamlı sureleri, diyo, şu durdūn zamanda birinci reķatde 31 şu sureyi oķımadın ╓mı, ikinci reķatda bunı oķımadın ╓mı, diyo.

32 u zamanları ayāna ġapanıyo ve o zamanları diyi ╓ki bu diyu yatur burda dėyil ve 33 ōrayı gösterdiyo. caminin altını ve oraya u sandū oraya sōradan ķoyuyorlar.

133

Anlatan : Ahmet Balcı, 33 yaş.
Derleme Yeri : Yağbasan köyü Tekiraz Beldesi-Ünye
Konusu : Masal: a) Kurt ile Kuzu, b) Bilmeceler

1 şimdi bir varmış bir yoḳmuş. bir ḳoyun varmış. ḳoyunun ḳuzusu. ḳoyun otlanmıya çıḳînci **2** ayu dėriz, şey var ╓ya ḳurt ḳurt. ḳurt gelüyo, ḳapıya vuruyo. ḳapıyı aç, ben **3** annenim, diyo. ben annenim.

4 o ╓da diyo, ben senin annem oldūnu ne ╓bilîm. āyanı uzat baḳîm. o dėyirmene gidiyo, dėyirmende **5** ellerini un teknesine soḳuyo, beyazlatıyoŗ. geliyo işte ben senin annanim. işte **6** aş ġapiyi. seni emzireyim. u ḳapıyi açıyo, ḳurt ḳuzuyu yiyo.

* * *

7 ḳarannıḳ yėrde eşşek depinir. acaba bò ne? bunu bilemez. o zamanda yayıḳ. ayran yapmaḳ **8** için yáyık küt küt vurur. ceyrannı yáyıḳlar dėyil ╓de. ā bu nedir? sizin evin arası bizim evin **9** arası, dėrdi. bin ka┬at parası. bo ne. çalıntı, yani yo┬urda. mayalıyon ╓da soŗıyon. ona çalıntı dėrdik. **10** bir ōlum var, yine masalı annatıyoḳ, gelenin gidenin götünü öpiye. afedersiniz, sekmen. mesela **11** kütmen dėriz bazı yėrde. misafire otur diyoḳ. valla ben dā bilemiyom abi ╓yav.

134

Anlatan : Mehmet Kamadan, 76 yaş.
Derleme yeri : Yağbasan köyü Tekiraz Beldesi-Ünye
Konusu : Sayılı Günler: a) Mart Dokuzu, b) Abrul Beşi.

1 mart doḳuzu dėller, martın doḳuzuncu günü veya┬ūt hē güneş açdū zaman ḥafîf bî güneş **2** ḳurdun sırıtı ġurudu dėller, ḥavalar ėyi olıcaḳ dėller. mart doḳuzu şōle. mart, efendim ġapıdan **3** baḳdırır, ġazma ╓kürek yaḳdırır. ḳış çoḳ olur ╓ümış. ḳışın olmasına delālet dėller.

4 ḥa ūllu sayılması şu şegilde. yani nisanın, nisanda bu nisanın abrulu, abrul dėller, eski usúl april. **5** unun bėşinci günü birisi geldîse eve ėyi kişîse ūlludur. ėyi diyil ise ūrsuzdur. dėller. ōle **6** bî şeyleri vardır. amma bunnar tabi ╓ki ḥalġın arasındaki itiġat ėdilecek bî durum dėyil bunnar, **7** ānadın ╓mı ōle bî durum yoḳ.

8 beddam işde u. abrulun bèşi beddam. u gün eve çalı veya çırpı bĭ şey getürüsen veya odun **9** filan yılan gelür ╓ümüş filan bi ╓şĭler olurumuş. dèller yani bŏle bi ╓şĭler dèller. beddam diyolar işde.

135

Anlatan : Nesime Okuyucu, 59 yaş.

Derleme Yeri : Velibayraktar köyü Tekkiraz Beldesi-Ünye

Konusu : Yemek Tarifi: a) Pancar Dolması, b) Pancar Çorbası, c) Mısır Ekmeği

1 *pancar dolması:* pancar dolması, dolma yaparsaḳ, dolmayı ḥaşıllıyoḳ, undan unun içine şeyini yapıyoḳ mäzemesini, **2** salça ġatiyoḳ, duz ġatiyoḳ, biberini ġatiyoḳ, biberini ġatiyoḳ, dolma yapıyoḳ.

3 *pancar çorbası:* pancar çorbasını, pancarı dŏriyoḳ, yıḳıyoḳ, ḥaşıllıyoḳ. içine gine suvan ġatiyoḳ, **4** salça ġatiyoḳ, yavını ġatiyoḳ. çorbayı ╓da ŏle yapıyoḳ.

5 *mısır ekmeği:* mısır ekmĕni ╓de unu elersin, mısırden unu yuvurusun, mayalarsın, tepsiye **6** ġoyup fırında büşürüsün. çoḳ güzel olur.

136

Anlatan : Nimet Çavuşoğlu, 47 yaş.

Derleme Yeri : Velibayraktar köyü Tekkiraz Beldesi-Ünye

Konusu : Yemek Tarifi: a. Fasulyeli Pancar, b. Mısırd Çorbası

1 *fasülyeli pancar:* bŏceli pancar, önce bŏcesini ḥaşılaruḳ, fasille dèller. fasille ḥaşılaruḳ, undan **2** sŏna pancarı ḥaşılaruḳ. ikisini birbirine ġarışdüruḳ. undan sŏna, unun, içine mısır unu ġataruḳ. **3** mısır unu ġatĭnca ╓da unu gözel gine ġaynaduruḳ. ġısuḳ ayarda ġaynaduruḳ. u bişdi ╓mĭdi, unun **4** içine samsaḳ suvan, salça, yaḳıcı beber unu ŏle ġataruḳ içine. yènilür, servis yaparuḳ.

5 *mısır çorbası:* mısır çorbasını ╓da gözēl gine aḳşamdan şeçerük. unu ısladuruḳ, aḳşamdan **6** bĭ tenciriye. Sabānan unu ataşa ġoruḳ, ġısuḳ ayarda güzēl gine bişer. undan sŏna ayran dökerük **7** içine yèrkenelik. u ŏle güzel gène yènülür. mısır çorbası ╓da bŏle bişer.

137

Anlatan : Aydın Okutucu, 45 yaş.

Derleme yeri : Ekincik Mahallesi Yenikent Beldesi-Ünye

Konusu : a) Yenicuma Cami Efsanesi, b) Sayılı günler, c) Mart Dokuzu, ç) Abrul Beşi

1 şindi bu camī, dedelerimizden duyduḳ. sırma köyüne yapiyolarmış bī tepeye. ora ╓da ḳabistannıḳ. **2** ḳabistannīn yanına yaparḳana ḳudret tarafından yani allah tarafından gėce camīnın alt ḳısmı **3** yapılmış. camı u yatırın üzerine gelmiş. allah tarafından geliyo. bu yėnicumada camı, ırmān **4** kenarında. uriye gelīnce tekrar bu cuma gėcesi oluyo. tekrar köylü toplaşiya, öküzlerini aliya, **5** urdaḳı mazemeyi alī, āşları götürüyolar ġarşıḳı mezallī┬a tekrer eskisırma köyüne, tekrar bir cuma **6** gėcesi camı gendü gendülünden tanġur tunġur tam beklīlarmış. köy ḥalġı zėncir seslerini **7** duyuyolar. camı kendü başına ġalḳıya. burdan u yatırın üzerine ḳonuyo. ḳonduḳdan sōna bōyükler **8** dī ╓ki ḥa ╓bu dī allah tarafından bize bōle göründü, diyo. u yatırın üzerine camı yapılıyo. **9** yapıldīḳdan sōna bu tabı çoḳ esgi bī işler. dedelerimizden bōle duyuyoḳ biz. **10** bōyüklerimiz o yatıra ḥasta olan kişileri getürüyolür. sōna yāmur duvası yapallar. **11** bütün bu köylerde duvalar yapuldīḳdan sōna uriye gideller, u camının yanına. bir çuvala daş ╓mı **12** ġoyuyolar. ben çocuḳlūmda bī kere rasladım. orda duva yapallar. ya bī sa┬at **13** sürer ya yarım sa┬at sürer. sürer sürmez işde bulutlar ḥavada gelür, mubarek gökyüzünden **14** yāmullar yāmiye başlar. bu melmekete ōle bī allahın bi şeyi işde ╓bu.

* * *

15 mart doḳuzunda ġuġuḳ gelür dėller bizim burda bōyüklerimiz. ġuġuḳ gelür. on sekizinde ╓de **16** ġuġuḳ öter eger ḥavalar ėyi giderse. ötüyo, diyolar. biz bunu duyuyoḳ.

* * *

17 benim yüz, yüz yaşında falan öldü, gėçen sene öldü, babannem vardı. o dėrdi ╓ki ermeni ╓mi **18** artu ġavullardan birisi müslümandan bī ḳız istemiş. bu ġız ġaçıncı aylarda oldünu tamin **19** ėdemiyom şindi ╓de. abrul bėşi. müslümandan ḳız isTemiş. ḳızı vėrėcekmiş alaf ╓üçun. ḥayvannarı **20** yiyecē bitmiş. müslümannarın ḳız dėmiş ╓ki ya allahım işTe benim rızġımı işde ġavura **21** nasib ╓ėtme. ḳızımı dėmiş. bu duva yapmış. bī yüzger çıḳmış diye sōler bōyüklerimiz. yüzger **22** ḳarı götürmüş. adam ╓da ḥayvannarını çayıra çıḳartmış. işde ḳızını vėrmemiş ġavura. ġavur bōle **23** duyduḳ yāni bōyüklerimizden bōle duyuyoduḳ.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SÖZLÜK

A

a [*bk.* **ā**] Şaşma, hatırlama, sevinme, acıma, üzülme, kızma vb. duyguların anlatımına güç kazandıran söz
a. 4/9, 36/1, 49/190,

a [*bk.* **ā, a┬ā**] İşte
a. 23/24, 26/50, 34/15, 37/6, 73/86, 122/42, 132/16

a Bazı çekimli zamanlardan sonra gelerek anlamı pekiştiren, kuvvetlendiren bir söz
a. 63/14, 63/17, 108/2,

ā [*bk.* **a**] Şaşma, hatırlama, sevinme, acıma, üzülme, kızma vb. duyguların anlatımına güç kazandıran söz
ā. 6/17,
ā.+ya 53/4

ā [*bk.* **a, a┬ā**] İşte
ā. 26/6, 58/2, 58/4, 49/59, 66/10, 116/5, 129/8,

ā [*bk.* **ağa**] Ağa, geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse
ā. 39/1, 39/2, 49/31, 49/49, 49/52, 49/86, 49/140, 49/211, 49/220, 49/224, 49/244,
ā.+ dan 78/1
ā. + yá 49/37

ā Bazı çekimli zamanlardan sonra gelerek anlamı pekiştiren, kuvvetlendiren bir söz
ā.20/5

āç [*bk.* **ac, aç, āç, aş**] Ağaç
ā. 9/20, 91/37

a┬ā [*bk.* **a, a┬ā**] İşte
a. 6/15, 113/12

a┬an İşte
a. 53/6

aç [*bk.* **ac, aj**] Aç, tok olmayan
a. 124/96

açlık Açlık, aç olma durumu
a.+dan 73/74

ā ╥bŏle İşte böyle
ā. 26/26, 66/10, 116/1

abdas (Far.) [*bk.* **abdes, abdesd, abtas**] Abdest
a.-106/8
a. al-106/8

abdes (Far.) [*bk.* **abdas, abdesd, abtas**] Abdest
a. 132/25, 132/28
a.+den 38/9
a.+e 38/10
a.+ĭn 100/43

abdesd (Far.) [*bk.* **abdas, abdes, abtas**] Abdest
a.+iyle 131/10

abdul ╥dede (öz.a.) [*bk.* **abdul ╥dedi**] Abdül Dede
a. 43/13, 43/17

abdul ╥dedi (< *Abdül Dede-ye*) (öz.a.) [*bk.* **abdul ╥dede**] Abdül Dede
a.+ ye 43/16

abdullah (Ar. öz.a.) Abdullah
a. 63/35

abes (Ar.) Gereksiz, yersiz, boş
a. ol- 91/35

abi [*bk.* **ābi, ābĭ**] Ağabey, büyük erkek kardeş
a. 126/1, 133/11

ābi [*bk.* **abi, ābĭ**] Ağabey, büyük erkek kardeş
ā. 17/1
ā.+ m 37/5, 70/17, 79/20, 79/23, 91/49, 91/54

ābī̆ [*bk.* **abi, ābi**] Ağabey, büyük erkek kardeş
ā.+ min 14/13

abla Abla, büyük kız kardeş
a. 4/1, 4/4, 4/6, 4/18, 4/20
a.+ ma 118/16

abrul (İng. April) [*bk.* **abul, albur, April, aprul, aPrul**] Nisan ayı
a. 15/2, 17/20, 134/4
a.+ un 134/8

abrul ˒bèşi Nisan ayının 18'ine rastlayan sayılı gün
a. 3/5, 79/3, 106/1, 106/3, 137/19
a.+nde 79/25
a.+ni 17/19

abtas (Far.) [*bk.* **abdas, abdes abdesd**] Abdest
a. 32/26

a ˒bu [*bk.* **ā ˒bu**] İşte bu, şu, yakındaki
a. 4/16, 56/43, 70/13, 91/15, 120/3, 121/5,

ā ˒bu [*bk.* **a ˒bu**] İşte bu, şu
a. 9/11, 23/10, 23/22, 56/36, 56/39, 87/5, 87/21, 113/34, 121/19, 133/8

abucō ˒aḥmed (öz.a.) Abucoğlu Ahmet
a. 52/1

abucōlī̆ (öz.a.) [*bk.* **abucōlu**] Abucoğlu
a.+ miş 52/3

abucōlu (öz.a.) [*bk.* **abucōlī̆**] Abucoğlu
a. 52/2, 52/4

abucō ˒ma┬allesi (öz.a.) Abucoğlu Mahallesi
a. 52/1

abul (İng. April) [*bk.* **abrul, albur, april, aprul, aPrul**] Nisan ayı
a.+ u 134/4

abul ˒bèşi Nisan ayının 18'ine rastlayan sayılı gün
a. 106/13

a ˒bura İşte burada, yakında
a. 80/5, 10/35

ā ˒burda İşte orada, şurada
a. 4/11, 83/1,

ā ˒burdan İşte buradan, şuradan
ā. 93/6

ac [*bk.* **aç**] Aç, tok değil
a. 1/2, 38/12, 42/42, 124/96, 124/97
a.+ da 42/42
a.+ ın 19/3
a.+ ının 48/33

ac [*bk.* **āç̆, āc, aç, āç, aş**] Ağaç
a.+ ın 19/3
a.+ ının 48/33

āc [*bk.* **āç̆, ac, aç, āç, aş**] Ağaç
ā. 2/11, 19/16, 23/4, 23/5
ā.+ a 6/8, 6/11, 19/16, 19/19, 70/22
ā.+ ı 9/3, 9/20, 12/4, 19/27, 23/2, 23/3, 26/8, 26/12, 26/14, 30/7, 37/13, 44/1
ā.+ ımız 10/37
ā.+ ın 81/17, 113/19
ā.+ ına 19/27, 26/18, 111/34
ā.+ ında 130/20
ā.+ ından 19/20, 23/3, 23/4
ā.+ ını 19/13, 26/9, 26/12
ā.+ ının 23/4, 23/5

acaba (Ar.) Acaba, acep
a. 8/6, 49/209, 73/50, 91/44, 91/45, 96/8, 133/7

áccük [*bk.* **acuḳ, acük, aççuḳ**] Azcık
á. 2/9

acel (Ar.) [*bk.* **ecel**] Ecel
a.+ i 94/26

acele (Ar.) Acele, tez, ivedi
a. 73/15
a.+ n 73/15

acı- Acımak
a.- masın 11/11

acı Acı, tatlı olmayan
a. 49/39, 100/38, 103/20, 111/3, 111/10, 111/14

acıḳ- [*bk.* **açuḳ-**] Acıkmak, aç duruma gelmek
a.- mış 81/4

acuḳ [bk. **áccük, acük, aççuḳ**] Azıcık
a. 3/3, 3/4, 8/6, 111/62

acul- [*bk.* **açıl-**] Açılmak, açık duruma gelmek
a.- udu 114/8

acük [*bk.* **áccük, acuḳ, aççuḳ**] Azıcık
a. 103/40

aç [*bk.* **āç, ac, āc, āç**] Ağaç
a.+ a 3/13
a.+ ına 2/11

aç- [*bk.* **aş-**] Açmak, açık duruma getirmek
a. 133/2
a.- allar 32/85
a.- amasan 49/175
a.- an 49/172
a.- ana 73/64
a.- ar 49/174, 100/6, 100/7, 100/8, 100/9, 113/7
a.- arduḳ 110/4
a.- arım 49/175
a.- arsın 64/1, 113/46
a.- aruḳ 111/34
a.- dın 49/189
a.- dū 134/1
a.- duḳdan 23/22, 49/15
a.- ıcaḳsın 95/1
a.- ıcān 49/152
a.- ıyo 133/6
a.- ıyō 49/174
a.- ıyoḳ 23/16
a.- ıyom 23/22, 23/23, 23/25
a.- ıyōm 49/174
a.- ĭyim 23/38
a.- ĭp 112/3
a.- iya 73/71
a.- iyalar 49/15
a.- íye 79/22
a.- sın 91/53

āç [bk. **āç, ac, āc, aç, aş**] Ağaç
ā. 19/27, 42/7, 45/28, 79/36
ā.+ lar 130/4
ā.+ ları 130/4
ā.+ larıdı 130/4

aççuḳ [*bk.* **acuḳ, acük**] Azıcık
a. 56/42

açıḳ [*bk.* **açuġ, açuḳ**] Açık
a. 48/2
a.+ du 124/20

açıl- [*bk.* **acul-**] Açılmak, açık duruma gelmek
a.- åcaḳ 49/156
a.- dı 113/16, 113/22
a.- duḳdan 49/178
a.- ıya 49/138, 49/178
a.- ıyo 107/19
a.- iya 49/138

açuġ [*bk.* **açıḳ, açuḳ**] Açık
a. 87/6

açuḳ- [*bk.* **açıḳ-**] Acıkmak
a.- dĭdi 25/18

açuḳ [*bk.* **açıḳ, açuġ**] Açık
a. 49/142, 63/3, 67/5, 72/1, 86/11, 131/3

ad Ad, isim

a.+ ı 13/21, 38/3, 73/7, 79/44, 84/3, 85/13, 112/10, 118/8
a.+ ın 32/41
a.+ ını 68/1
a.+ la 68/2

ad- Atmak
a.- dız 107/47

ada- [*bk.* **adı-**] Adamak
a. 43/25
a.- dıkları 44/2
a.- llar 44/1

adam (Ar.) Adam, kişi, kimse, insan
a. 1/1, 1/4, 2/12, 2/14, 2/16, 2/20, 2/23, 2/24, 4/3, 6/5, 6/12, 6/17, 6/41, 6/48, 6/49, 6/52, 7/12, 12/8, 13/4, 17/5, 17/14, 17/16, 18/3, 20/13, 20/25, 20/28, 26/39, 27/14, 29/3, 30/1, 31/13, 31/16, 37/35, 39/14, 40/3, 40/4, 40/7, 40/11, 42/24, 43/28, 45/21, 45/35, 45/43, 49/4, 49/5, 49/103, 49/107, 49/108, 49/128, 49/14, 49/142, 49/209, 49/217, 49/233, 49/234, 49/235, 49/243, 49/247, 49/71, 49/74, 53/2, 54/17, 54/21, 55/5, 56/1, 56/16, 56/62, 57/18, 63/17, 68/9, 70/22, 72/12, 73/15, 73/18, 73/21, 73/22, 73/32, 73/45, 73/60, 73/65, 73/73, 73/77, 75/9, 76/22, 76/23, 76/28, 76/29, 78/3, 78/14, 79/33, 79/34, 79/35, 80/17, 85/8, 86/6, 86/7, 86/9, 86/10, 86/16, 86/24, 86/27, 86/30, 86/32, 86/37, 86/38, 91/10, 91/26, 91/52, 91/54, 91/55, 93/5, 94/21, 95/5, 97/46, 99/19, 99/20, 108/17, 112/9, 113/1, 113/3, 113/11, 113/12, 114/5, 117/5, 117/9, 117/13, 119/6, 119/7, 120/5, 121/5, 121/6, 121/24, 122/16, 122/20, 123/25, 124/2, 124/9, 127/3, 128/4, 132/6, 132/19, 132/24, 132/25, 137/22
a.+ a 32/52
a.+ a 2/14, 6/42, 18/4, 30/4, 31/14, 31/18, 35/2, 45/24, 49/105, 61/1, 73/13, 76/16, 84/8, 96/15, 118/13
a.+ da 57/11
a.+ dı 95/9, 113/9
a.+ ı 13/3, 16/11, 17/4, 20/18, 37/39, 40/3, 49/13, 56/10, 74/3, 75/10, 76/21, 76/24, 76/26, 76/30, 80/20, 86/10, 86/36, 86/38, 91/26, 91/27, 91/31, 91/34, 113/16, 118/12, 122/20
a.+ ım 59/21
a.+ ımız 54/21, 100/15
a.+ ın 6/3, 10/14, 12/10, 13/21, 16/10, 21/6, 21/7, 36/4, 40/6, 45/34, 45/43, 49/5, 49/10, 49/100, 49/103, 49/122, 49/19, 49/242, 49/79, 56/47, 57/10, 57/13, 73/17, 73/43, 86/1, 86/24, 86/26, 91/20, 91/26, 91/27, 91/29, 92/13, 95/5, 117/8, 117/10, 117/11, 117/12, 119/7, 121/2, 122/20, 123/14, 130/3
a.+ını 113/21
a.+ınkı 21/5
a.+lar 20/29, 45/15, 53/5, 80/10, 94/20, 109/37, 125/10
a.+lara 10/44
a.+lardan 25/23, 120/7
a.+ları 32/58, 36/5, 94/22
a.+larımızdan 52/1
a.+ların 85/14, 121/19, 122/16
a.+larını 108/16
a.+mış 6/28

adamcâz Adamcağız
a. 31/18

adan- Adanmak, adak adamak
a.-ıllar 132/18
a.-u 38/3

adat (Ar.) [*bk.* **âdat, âded, adet, âdet**] Âdet, gelenek
a.+ di 32/76

âdat (Ar.) [*bk.* **adat, âded, adet, âdet**] Âdet, gelenek
â. 84/2

addam ʃakıllı [*bk.* **addâm ʃakıllı**] Gereğinden çok, iyice
a. 49/39

addâm ʃakıllı [*bk.* **addam ʃakıllı**] Gereğinden çok
a. 49/38

âded (Ar.) [*bk.* **adat, âdat, adet, âdet**] Âdet, gelenek
â.+ i 70/9

adem (Ar. öz.a) Âdem
a. 37/25, 37/26
a.+ nen 37/26

adet (Ar.) [*bk.* **adat, âdat, aded, âdet**] Âdet, gelenek
a. 32/3, 32/8
a.+ di 32/76

âdet (Ar.) [*bk.* **adat, âdat, adet, adet**] Âdet, gelenek
â. 2/9
â.+ i 100/26

adı- (< *ada-yor-lar*) [*bk.* **ada-**] Adamak
a.-ıyolar 43/31

adım Adım
a. 2/19, 11/13

adlan menderes (öz.a.) Adnan Menderses
a. 113/34

afed- (Ar.T.) Affetmek, bağışlamak
a.- ersin 49/45, 56/3, 56/11
a.- ersiniz 133/10

aferim (Far. Aferin) [*bk.* **âferim**] Övme, takdir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz
a. 26/39, 63/23, 86/43

âferim (Far. Aferin) [*bk.* **aferim**] Övme, takdir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz
â. 63/23

afır (Far.) [*bk.* **afur, ahır**] Ahır
a.+ a 6/4
a.+ da 4/2, 4/3, 6/4, 124/66
a.+ dan 124/65

afur (Far.) [*bk.* **afır, ahır**] Ahır
a.+ a 32/21, 32/22

aġa [*bk.* **â**] Geniş toprakları olan, sözü geçen, varlıklı kimse
a. 20/27,

aġa [*bk.* **aġġa**] Aman Tanrı'm, hayret
a.118/7, 121/16

aġġa [*bk.* **aġa**] Aman Tanrı'm, hayret
a. 118/7

aġġuş (öz.a.) [*bk.* **aķķuş**] Akkuş, Ordu iline bağlı ilçe
a.+dan 20/21

aġl (Ar. akıl) [*bk.* **aķıl, aķl**] Akıl
a.+ına 81/3
a.+ında 95/8

aḥ Ah, vah, eyvah
a. 67/43, 99/16

aḥa İşte , işte şurada
a. 73/29, 86/39, 107/23, 127/5

ahır (Far.) [*bk.* **afır, afur**] Ahır
a.+ a 79/22
a.+ da 6/20, 96/31
a.+ ın 6/21

aḥl (Ar. akıl) Akıl
a.+ ımdan 107/42

aḥmaķ Ahmak, bön, budala
a. 49/74

aḥmed (Ar. öz.a.) Ahmet

a. 40/8, 40/10, 63/36

aḫrında Sonunda, en sonunda, sonuç olarak
a. 49/22, 49/190, 123/6, 132/24

aḫşab (Ar.) [*bk.* **aḫşap, aḳşab, aḳşap, āşāp**] Ahşap, ağaçtan yapılmış
a. 79/28

aḫşam [*bk.* **aḳşam, āşam**] Akşam
a. 132/11
a.+ a 4/6

aḫşap (Ar.) [*bk.* **aḫşab, aḳşab, aḳşap, āşāp**] Ahşap, ağaçtan yapılmış
a. 28/8

āhuri (< *a-ora-ya*) İşte ora
ā.+ ye 9/2

aj [*bk.* **aç, aj**] Aç, tok olmayan
a. 86/11

aḳ- Akmak
a.- an 81/5, 96/8
a.- ar 19/20, 34/19, 56/21, 93/7
a.- dı 22/14
a.- ıya 93/2
a.- ıyo 22/14
a.- mış 122/3, 122/4
a.- sa 51/29

aḳ Beyaz, ak
a. 20/25

aḳa Arka, arka taraf
a.+ sı 56/35

aḳce Akçe, para
a. 56/25

aḳdar- Aktarmak
a.- uruḳ 111/42

aḳdarma Aktarma
a. 48/1, 48/2

aḳıd- [*bk.* **aḳıt-**] Akıtmak
a.- acaḳsın 13/2
a.- ıcaḳsın 13/1
a.- ıyå 93/6
a.- iyoŋ 27/13
a.- üdum 42/38

aḳıl (Ar.) [*bk.* **aḡl, aḳl**] Akıl, öğüt, doğru bilgi
a. 49/104, 49/108, 49/109, 49/127, 49/198, 49/96
a.+ a 49/120
a.+ ıma 6/53
a.+ larına 124/67
a. al - 49/102, 49/103, 49/107, 49/109
a.sat - 49/103, 49/107, 9/101

aḳıt- [bk. **aḳıd-**] Akıtmak
a.- madan 100/44

aḳḳuş (öz.a.) [*bk.* **aḡḡuş**] Akkuş, Ordu iline bağlı ilçe
a. 10/11

aḳl (Ar.) [*bk.* **aḡl, akıl**] Akıl, öğüt, doğru bilgi
a.+ ı 49/114, 49/122, 127/4
a.+ ı┬an 51/4
a.+ ım 49/191
a.+ ıma 14/10, 14/16, 78/11
a.+ ımdan 65/10
a.+ ımıza 56/15
a.+ ına 86/18
a.+ ından 121/9
a.+ ını 67/7
a.ı ┌ér - 49/114, 121/7
a.ını ┌oynad - 68/8

aḳraba (Ar.) [*bk.* **aḳrābā**] Akraba
a. 44/5, 111/30
a.+ lar 70/14
a.+ lardan 29/5
a.+ ları 32/46, 124/81
a.+ larına 131/4
a.+ sı 131/6

aḳrābā (Ar.) [*bk.* **aḳraba**] Akraba
a.+ ya 114/1

aḳrabalī (< *akraba-lık-ı*) Akrabalık
a. 13/16

aksine Tersine
a.79/46

aḳşab (Ar.) [*bk.* **aḥşab, aḥşab, aḳşap, āşāp**] Ahşap, ağaçtan yapılmış
a. 91/1

aḳşam [*bk.* **aḥşam, āşam**] Akşam, akşam vakti, akşamleyin
a. 10/34, 43/5, 46/6, 49/105, 49/106, 49/117, 49/119, 49/232, 49/233, 49/54, 49/84, 74/1, 81/8, 81/9, 94/9, 105/6, 124/27, 124/57, 124/80, 124/81, 131/6
a.+ a 124/100
a.+ dan 110/2, 136/5
a.+ ı 40/7
a.+ ları 72/6
a.ol - 49/109, 49/110, 49/123, 49/218

aḳşap (Ar.) [*bk.* **aḥşab, aḥşab, aḳşab, āşāp**] Ahşap, ağaçtan yapılmış
a. 28/1

al- [*bk.* **āl-**] Almak, satın almak, ele geçirmek, kaldırmak, kabul etmek, koparmak
a. 6/19, 6/37, 6/51, 49/23, 49/40, 49/41, 49/45, 49/64, 49/73, 49/82, 67/15, 73/36, 73/37, 73/47, 73/48, 86/3, 118/10
a.- acaḳsïz 49/97
a.- acam 6/29, 6/42, 123/5, 123/31
a.- acāmız 46/2
a.- acān 49/152
a.- aduḳ 16/4
a.- alım 124/2
a.- am 67/26
a.- amamış 49/4
a.- amaSsın 91/11
a.- amaz 60/2, 60/3
a.- amï 6/52
a.- amïm 118/1
a.- amiyoz 24/10
a.- an 56/52, 97/27
a.- araḳ 42/11
a.- aymíş 6/7
a.- caḳ 112/15
a.- cān 45/20
a.- dı 2/15, 20/10, 49/128, 57/9, 96/38, 114/1
a.- dıḳ 37/38
a.- dılar 48/36, 48/37, 95/18, 114/1
a.- dım 2/22, 4/7, 4/19, 18/7, 49/232, 56/29, 62/3, 97/12, 123/32, 129/7
a.- dın 32/68, 68/7
a.- diysa 26/51
a.- dū 121/24
a.- duḳ 11/14, 38/2, 38/11, 62/3, 66/5, 66/6, 91/8, 95/26
a.- dümuz 97/7
a.- dün 32/71, 49/242, 73/30
a.- dünu 49/88
a.- ıb 32/32
a.- ıcaḳ 7/11, 73/43, 123/30
a.- ıcaḳsın 6/26, 13/12, 49/190, 49/192, 59/8, 73/49
a.- ıcaḳsız 49/97
a.- ın 49/116, 49/97, 49/98, 107/34, 130/21, 131/16
a.- ınalı 25/18
a.- ındı 25/17
a.- ıp 32/73, 49/65, 56/25, 77/2, 118/9, 123/36, 124/18, 129/6
a.- ır 20/8
a.- ırım 6/46, 35/16
a.- ırsın 35/15
a.- ıya 36/4, 73/22, 73/52, 73/70, 123/16
a.- ıyalardı 109/40

a.- ıyoɾ 132/7
a.- ıyoduk 87/2
a.- ıyok 23/2, 23/14, 23/18, 23/19, 97/5, 109/42, 109/43, 111/14
a.- ıyom 26/25
a.- ıyorsun 35/13
a.- ıyorum 26/8
a.- i 49/83
a.- İ 6/8, 6/25, 6/34, 49/83, 59/10, 121/19, 123/15, 123/17, 137/5
a.- İcan 56/24
a.- İlar 76/26, 76/30, 76/31
a.- İlardı 124/10
a.- İm 4/18, 18/3, 49/52
a.- İn 88/2
a.- İp 49/61
a.- iya 49/127, 49/24, 49/38, 49/46, 49/78, 49/83, 49/85, 91/15, 130/27, 137/4
a.- iye 49/72
a.- iyo 58/9, 123/46
a.- iyoduk 114/9
a.- iyok 111/15
a.- İrim 73/4
a.- ma 73/30
a.- madı 49/128, 96/38
a.- maduk 83/2
a.- mamak 45/12
a.- mamış 18/3
a.- mamışın 17/4
a.- manın 113/1
a.- masak 97/10
a.- mayı 81/2
a.- mazlar 55/6
a.- mazmış 119/7
a.- mış 7/3, 7/8, 7/11, 7/12, 7/13, 18/1, 18/2, 37/35, 47/3, 49/79, 57/6, 57/22, 67/7, 79/36, 91/17, 124/73
a.- mışın 17/3
a.- mışlaɾ 7/9
a.- mışlar 119/12, 119/13
a.- mıyolar 47/8
a.- mİ 49/85
a.- mİm 116/9
a.- miya 130/24
a.- miyalar 100/10
a.- miyam 32/4
a.- miye 32/73
a.- miyok 49/134
a.- sa 91/17
a.- sın 113/40
a.- sınnar 119/15
a.- u 118/12, 118/13
a.- ü 32/10, 32/80, 34/1
a.- üdu 32/81, 32/82, 70/3
a.- uduk 10/14, 34/4, 110/2, 110/5
a.- üduk 10/11
a.- üdun 16/4
a.- ular 124/79
a.- ullardı 32/16, 34/24, 75/5, 105/15, 125/11
a.- umuş 71/2
a.- ur 56/16, 97/27, 97/28, 104/10, 112/25, 125/6
a.- urdu 32/81
a.- ursun 103/28
a.- uruk 6/18, 10/11, 97/9, 97/10, 111/38, 111/49, 111/57
a.- urum 111/4
a.- uruz 19/7
a.- usun 32/26, 32/36, 34/11, 45/6, 97/13, 97/38, 112/20, 112/26
a.- üsun 32/49, 32/54, 45/25
a.a╓bül - 42/33

al Albasma
a. 32/16, 32/17, 32/18, 32/19, 32/20
a.+ İn 32/17

āl- [*bk.* **al-**] Almak
ā.- İp 123/7

ala Ala, karışık renkli, alaca
a. 6/5, 81/12, 81/15

āla- [*bk.* **āli-**] Ağlamak
ā.- dım 87/19
ā.- dī 42/35
ā.- yoduḳ 124/100
ā.- ma 124/37, 124/43, 124/48, 124/53
ā.- mīm 124/37, 124/43, 124/48, 124/53
ā.- miye 124/101

alacalar (öz.a.) Alacalar
a. 21/10

alaf Alaf, hayvan yiyeceği
a. 48/24, 112/12, 112/13, 112/15, 137/19
a.+ ı 48/24, 112/13
a.+ ını 90/7

alafıranġa (İt.) Frenklerin töre, âdet ve hayatlarına uygun
a. 75/7

alaġadar (Ar.-Far.) İlgili
a. ol- 42/17

ālamaḳ Ağlamak
ā.+ dan 49/150

alaman ╓ḥarbi (öz.a.) Alman Harbi, II. Dünya Savaşı
a.+ nde 47/2

ālama türküsü Ağlama türküsü, kınada gelini ağlatmak için söylenen türkü
ā. 124/31
ā.+ nden 124/31

alan ╓Kend (öz.a.) Alankent
a. 37/10
a.+ den 37/11

alan ╓yurT (öz.a.) Alanyurt
a. 58/11

ālaş - Ağlaşmak
ā.- ıcaḳ 42/35

alatürḳī (İt.) Alaturka
a.+ di 37/33

alatürke (İt.) Alaturka
a. 37/32, 37/33, 75/7

alav Alev
a.+ ı 94/9

alay Alay, askerî birlik
a. 95/28
a.+ da 66/17

albasma- Albasmak
a.- masınnar
a.- mazmış

albay Albay
a. 95/22, 95/23

albur (İng.) [*bk.* **abrul, abul, april, aprul, aPrul**] April, nisan ayı
a. 122/39, 122/42, 122/45

alçı Alıcı, alan
a.+ ları 32/75

aldır - [*bk.* **aldur-**] Dikkate almak, önemsemek
a.- mamışlar 123/5

aldur - [*bk.* **aldır-**] Aldırmak, alınmasını sağlamak
a.- ī 6/16, 6/52
a.- iyom 11/9

aled (Ar.) [*bk.* **alet, ālet**] Alet, araç, gereç
a.+ e 91/23

ālem (Ar.) Eğlence
ā. yap- 10/20, 10/21

ālemlik (Ar.-T.) Eğlence
ā. 59/6

alet (Ar.) [*bk.* **aled, ālet**] Alet, araç, gereç
a.+ i 97/21
a.+ leri 91/30

ālet (Ar.) [*bk.* **aled, alet**] Alet, araç, gereç
ā. 97/27
ā.+ i 78/5
ā.+ im 26/6
ā.+ ler 78/7

alevī (Ar.) Alevi, Hz. Ali'ye bağlı kimse
a. 79/4

aleyküm ‖selam (Ar.) [*bk.* **aleyküm ‖selām**] "Esenlik, selamet sizin de üzerinize olsun" anlamında kullanılan bir söz
a. 73/14

aleyküm ‖selām (Ar.) [*bk.* **aleyküm ‖selam**] "Esenlik, selamet sizin de üzerinize olsun" anlamında kullanılan bir söz
a. 73/42

ālı- Ağlamak
ā.- yor 51/28

alın- Alınmak, alınmasını sağlamak, incinmek
a.- dïse 32/62
a.- ıyodu 109/22
a.- ip 131/14

alışdu- (< *alıştır-dı-lar*) [*bk.* **alışdur-**] Alıştırmak
a.- dular 116/5

alışdur- [*bk.* **alışdu-**] Alıştırmak
a.- ıyom 23/29

alışğannık Alışkanlık
a. 14/4

alış ‖veriş Alışveriş, alım satım
a. 10/15, 20/13, 27/19
a.+ de 10/13
a.- yap- 49/69, 49/70, 49/75, 49/88

ali (Ar. öz.a.) Ali
a. 47/5, 87/6, 87/19, 126/1
a.+ dir 42/44
a.+ m 59/14, 59/18

āli- [*bk.* **āla-**] Ağlamak
ā.- yan 87/19

alibāşı (öz.a.) Alibaşı
a. 15/5

ali ‖çavuş (öz.a.) Ali Çavuş
a.+ ların 122/5

ali ‖molla (öz.a.) Ali Molla
a. 73/17, 73/26, 73/31, 73/35, 73/41, 73/45
a.+ nın 73/40

alī ‖molla (öz.a.) Ali Molla
a. 73/29

ali ‖molli (öz.a.) Ali Molla
a.+ ye 73/39

aliyine ‖gèş- (Ar.-T.) Birinin arkasından kötü konuşmak
a.- miş 120/7

Alla (Ar.) (Ar. < *Allah*) [*bk.* **Allah**] Allah, Tanrı

a. 9/12, 34/12, 106/8, 106/9, 118/12, 122/6, 130/9
a.+ n 10/9, 32/38, 32/40, 65/1, 101/1

Allah (Ar.) [*bk.* **Alla**] Allah, Tanrı

A. 7/5, 12/7, 13/14, 14/8, 17/15, 18/11, 26/54, 32/7, 38/7, 42/22, 42/26, 42/39, 42/41, 42/46, 43/18, 50/4, 50/5, 67/7, 68/4, 84/14, 85/6, 87/15, 88/5, 89/1, 93/5, 93/6, 104/25, 109/25, 109/26, 112/16, 118/5, 120/2, 120/14, 121/11, 122/23, 126/4, 137/2, 137/3, 137/8

A.+ an 3/8, 43/27

A.+ dan 121/10

A.+ ım 13/2, 137/20

A.+ ın 137/14

Allah ╓Allah Şaşma veya can sıkıntısı anlatan bir ünlem
A. 73/32, 73/41, 73/60, 108/6

allahüleyi (Ar.) Ayetel Kürsi'nin giriş sözleri
a. 87/17

allān ╓emrī (Ar.) Tanrı'nın emri
a.+ nen 73/84

āllık [*bk.* **ārlık, avurluk**] Ağırlık, ağır olma durumu
ā. 124/11, 124/16

allo (Rum.) Avlu
a. 122/5

almaķ Almak
a. 18/7, 37/10, 42/3, 97/15

almi (< *alma-y-a*) Alma
a.+ ye 66/3, 66/6

alt Alt, alt taraf, aşağı
a. 44/1, 91/42, 91/43, 104/21, 123/65, 137/2
a.+ an 70/19
a.+ ı 28/7, 49/73
a.+ ına 2/4, 16/3, 25/17, 25/18, 28/7, 28/11, 31/18, 32/18, 45/11, 76/2, 79/31, 100/30, 100/31, 104/19, 111/36, 111/99, 113/2, 124/61
a.+ ında 22/9, 34/17, 43/8, 49/203, 79/37, 81/17, 93/1, 111/102, 111/29, 111/30, 113/26, 122/1, 132/10, 132/15
a.+ ındā 34/10
a.+ ından 105/2, 105/3, 124/68
a.+ ını 108/11, 111/53, 112/22, 132/33

altı Altı, altı sayısı
a. 26/19, 26/52, 37/6, 45/15, 48/30, 55/2, 57/3, 57/7, 57/9, 61/6, 66/4, 71/1, 71/2, 71/3, 71/4, 76/3, 91/7, 91/10, 92/4, 109/1, 109/6, 109/13
a.+ da 37/34
a.+ sı 109/1, 109/6, 122/39

altın [*bk.* **altun**] Altın, altın madeni
a. 49/205
a.+ ı 103/24

altıncı Altıncı, altıncı sırada olan
a. 66/19, 94/14

altun [*bk.* **altun**] Altın
a. 49/113, 49/238, 49/62, 49/67, 49/68, 57/2, 107/4, 107/5, 113/8, 122/13, 124/7, 124/9
a.+ dan 49/205
a.+ larını 41/7
a.+ nara 49/113
a.+ u 49/29, 49/93

am Dişilik organı
a.+ ına 113/8
a.+ na 14/14
a.+na osūr - 14/19

ama (Ar.) Fakat, lakin
a. 2/19, 2/21, 6/41, 7/13, 7/21, 8/4, 8/6, 9/6, 12/10, 26/47, 28/13, 42/30, 43/31, 45/15, 49/205, 54/3, 60/6, 63/8, 68/3, 68/4, 68/8, 68/10, 72/8, 73/24, 73/27, 78/3, 78/15, 79/52, 81/8, 82/6, 86/37, 86/41, 91/5, 91/10, 91/16, 91/28, 91/34, 91/47, 91/52, 91/56, 91/58, 104/7, 130/12, 130/13, 131/7

āmā (Ar.) Görme engelli
ā. 49/171, 49/177
ā. ol- 49/150

amalıyat (Ar.) [bk. **amaliyat**] Ameliyat, cerrahi
a. 109/14

amaliyat (Ar.) [bk. **amalıyat**] Ameliyat, cerrahi operasyon
a. 109/13, 109/14

aman (Ar.) Aman
a. 13/5

amarika (öz.a.) Amerika
a.+ lılar 95/22
a.+ ların 95/26

amarikan (öz.a.) Amerikalı, Amerika'da yaşayan
a. 95/17, 95/21

amasyalı Amasyalı
a. 96/23

amca (Ar.) [*bk.* **amcā, amıca**] Amca, babanın erkek kardeşi
a. 91/2, 91/4
a.+ m 76/20, 91/2, 132/23
a.+ mın 62/3, 91/14
a.+ nın 26/38
a.+ sı 132/19

amcā (Ar.) (< *amca-nın*) [*bk.* **amca, amıca**] Amca, babanın erkek kardeşi
a.+ n 37/5, 63/35

amele (Ar.) Gündelikli çalışan işçi
a. 48/16, 115/2
a.+ nin 70/20

ameliyat (Ar.) Ameliyat, tedavi amaçlı cerrahi
a.ol- 95/6

amıca (Ar.) [*bk.* **amca, amcā, emmi**] Amca, babanın erkek kardeşi
a. 73/14
a.+ m 37/3
a.+ mın 37/1, 37/9, 37/11, 37/25, 37/26, 37/35
a.+ sı 63/44

amin (Ar.) "Öyle olsun, Allah kabul etsin" anlamlarında, duaların arasında ve sonunda kullanılan bir söz
a. 42/51

amir (Ar.) Bir işte emir verme yetkisi bulunan kimse, mir
a.+ ine 86/31

amma (Ar.) [*bk.* **amma, amme, emme**] Fakat, lakin
a. 6/14, 19/9, 31/6, 49/208, 91/33, 95/4, 134/6

ammā (Ar.) [*bk.* **amma, amme, emme**] Fakat, lakin
a. 31/10

amme (Ar.) [*bk.* **amma, amma, emme**] Fakat, lakin
a. 91/35

an (Ar.) Zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası, lahza, dakika
a. 5/4, 91/56, 91/58, 131/1
a.+ da 22/12
a.+ daki 46/1

an- Anmak
a.- nıyolar 20/20

ana [*bk.* **ane, anı, anna, anne**] Anne
a. 44/6, 63/38, 73/65, 107/26
a.+ dıcak 73/72
a.+ han 113/8
a.+ ları 122/25, 122/29
a.+ larına 122/24
a.+ m 31/12, 32/52, 49/243, 61/2, 65/8, 100/6, 100/15, 107/47, 124/33, 124/37, 124/38, 124/39, 124/40, 124/41, 124/42, 124/43, 124/44, 124/45, 124/46, 124/47, 124/48, 124/49, 124/50, 124/51, 124/52, 124/53, 124/54
a.+ ma 49/246
a.+ mı 91/41
a.+ mız 124/102
a.+ mızı 107/26
a.+ sı 6/3, 6/11, 49/6, 79/42, 97/45
a.+ sına 42/36, 49/8

a.+ sından 79/41
a.+ sını 49/246, 73/61, 97/44, 107/49
a.+ sının 111/30, 111/31

ana- (< *anla-*) [*bk.* **anā-, āna-, anı-, annı-, anni-, annī-**] Anlamak, idrak etmek
a.- dık 79/38
a.- dın 132/27

anā- (< *anla-*) [*bk.* **ana-, āna-, anı-, annı-, anni-, annī-**] Anlamak, idrak etmek
a. 4/6, 4/19
a.+ n 107/27

āna- (< *anla-*) [*bk.* **ana-, anā-, anı-, annı-, anni-, annī-**] Anlamak, idrak etmek
ā.- dın 9/1, 9/2, 9/8, 9/17, 45/29, 86/28, 116/10, 130/11, 134/7
ā.- mam 65/10
ā.- mışlar 57/21

ānā Korku, şaşkınlık, hayranlık bildiren ünlem
ā. 4/17

anacuvaz Anacağız, anne
a.+ ım 61/2

anad- (< *anlat-*) [*bk.* ***anat-*, anāt-, ānat-**] Anlatmak
a.- īm 76/13
a.- iya 91/55

anaḳtar (Ru.) Anahtar, açkı
a. 73/63,73/64
a.+ ın 23/39

ānaş- (< *anlaş-*) [*bk.* **anlaş-, annaş-**] Anlaşmak
ā.- uruḳ 49/197

anat- (< *anlat-*) [*bk.* **anad-, anāt-, ānat-**] Anlatmak
a.- mış 7/17

anāt- (< *anlat-*) [*bk.* **anad-, anat-, ānat-**] Anlatmak
a. 123/19
a.-Tı 35/23

ānat- (< *anlat-*) [*bk.* **anat-, anāt-, anāt-**] Anlatmak
ā.- dı 14/17
ā.- mış 7/17, 123/7

anca [*bk.* **ancā, ānca, ancak, ancı**] Ancak, sadece, yalnızca
a. 85/10, 112/14

ancā [*bk.* **anca, ānca, ancak, ancı**] Ancak, sadece, yalnızca
a. 27/20

ānca [*bk.* **anca, ancā, ancak, ancı**] Ancak, sadece, yalnızca
ā. 61/6

ancaḳ [*bk.* **anca, ancā, ānca, ancı**] Ancak, sadece, yalnızca
a. 60/2, 63/38

ancı [*bk.* **anca, ancā, ānca, ancaḳ**] Ancak, sadece, yalnızca
a. 87/11

anda An içerisinde, zaman diliminde
a. 46/1, 59/10, 72/10, 126/7, 130/11

ane [*bk.* **ana, ani, anna, anne**] Anne
a.+ m 96/10, 96/11
a.+ si 85/5

aṅġara (öz.a.) [*bk.* **aṅġarı, aṅġari, anḲara**] Ankara
a. 95/3, 95/14
a.+ da 95/13, 109/10

aṅġarı (öz.a.) [*bk.* **aṅġara, aṅġari, anḲara**] Ankara
a.+ ya 109/5

aṅġari (öz.a.) [*bk.* **aṅġara, aṅġarı, anḲara**] Ankara
a.+ ye 95/13

anı- [*bk.* **ana-, anā-, āna-, annı-, anni-**] Anlamak
a.- yolar 20/29

anı [*bk.* **ana, ane, anna, anne**] Anne
a.+ ya 109/17, 109/18

anıl- Anılmak
a.- ıyo 22/15

anĶara (öz.a.) [*bk.* **anġara, anġarı, anġari**] Ankara
a.+ da 11/3

anlamlı Anlamlı, anlamı olan
a. 83/2

anlaş- [*bk.* **ānaş-, annaş-**] Anlaşmak, söz birliğine varmak
a.- dılar 37/13

anlaşıl- [*bk.* **annaşıl-**] Anlaşılmak
a.- ıya 27/21

anlıyışlı [bk. **annuşlu**] Anlayışlı, hoşgörülü, ferasetli
a. 91/7

ann Alın
a.+ ı 73/3
a.+ ının 94/10

anna- [*bk.* **ana-, anā-, āna-, anı-, annı-, anni-, annī-**] Anlamak
a.- dıḳ 79/37
a.- dım 2/20, 14/11
a.- dın 26/15, 42/46, 56/13, 57/21, 120/2
a.- dī 73/73, 73/79
a.- madım 86/8
a.- mışlar 120/10
a.- rım 112/23
a.- rmış 6/14
a.- rsın 19/4, 42/20
a.- sın 116/10
a.- tıyoḳ 133/10

anna [*bk.* **ana, ane, anı, anne**] Anne
a.+ nim 133/5

annad- [*bk.* **annat-**] Anlatmak
a.- alım 45/1
a.- amadım 14/15
a.- an 16/9
a.- ıcām 74/2
a.- īm 65/11, 80/1, 90/1
a.- īnci 106/8
a.- iya 49/212
a.- iyo 106/8
a.- iyom 10/42, 10/49
a.- mışdım 10/35
a.- udu 121/21
a.-abil - 28/10

annadıl- Anlatılmak
a.- an 79/46
a.- maz 52/10

annaş- [*bk.* **ānaş-, anlaş-**] Anlaşmak
a.- duḳ 10/2, 17/4
a.- duḳdan 10/3
a.- ıyan 109/18
a.- iyoḳ 10/44, 10/48

annaşdır - Anlaştırmak
a.- dıḳ 46/4

annaşıl- [*bk.* **anaşıl-**] Anlaşılmak
a.- dı 96/26

annat- [*bk.* **annat-**] Anlatmak
a.- dım 61/1
a.- dımız 9/2
a.- dū 82/6
a.- īm 2/6 a.- iyödu 1/1
a.- mam 95/1

anne [*bk.* **ana, ane, anı, anna**] Anne
a. 49/5, 85/6, 100/21, 100/43, 124/1
a.+ n 7/16
a.+ ler 100/20
a.+ leri 42/35, 105/11

a.+ m 8/5, 51/28, 73/2, 73/3, 103/3, 104/24, 133/4
a.+ me 61/4
a.+ mi 61/6
a.+ min 114/1
a.+ n 21/9, 73/55
a.+ nim 133/3
a.+ si 8/9, 82/2, 82/3, 85/5, 100/21, 124/51, 124/70
a.+ sine 21/10, 42/35
a.+ sini 124/34

annecüvez Annecağız
a.+ im 61/5

annı- [*bk.* **ana-, anā-, āna-, anı-, anna-, anni-, annī-**] Anlamak
a.- yo 86/35

anni- [*bk. ana-, anā-, āna -, anı-, anna-, anni-, annī-*] Anlamak
a.- yosun 24/4

annī- [*bk.* **ana-, anā-, āna-, anı-, anna-, anni-**] Anlamak
a. 6/26

annuşlu [*bk.* **anlıyışlı**] Anlayışlı
a.+ sun 94/23

anuḳ Nane
a. 5/7, 111/63

anullan- Ütülemek; koyun, tavuk vb. hayvanların kıllarını, tüylerini yakmak
a.- u 103/10

ā ṝole İşte öyle
ā. 10/16

ap- Yapmak
a.- ıcān 35/9

apallo (Fr.) Hoparlör, elektrik dalgalarını ses dalgasına çeviren ve gerektikçe sesi yükselten alet
a.+ lar 42/27

apardman (Fr.) Apartman, birkaç katlı ve her katında bir veya birkaç daire bulunan yapı
a.+ lar 86/33

aPdes (Far.) [*bk.* **abdes, abdesd, abtas**] Abdest
a.+ den 38/8
a.+ e 38/13

april (İng.) [*bk.* **abrul, abul, albur, aprul, aPrul**] April, nisan ayı
a. 134/4

aprul (İng.) [*bk.* **abrul, abul, albur, april, aPrul**] April, nisan ayı
a.+ un 41/1

aPrul (İng.) [*bk.* **abrul, abul, albur, april, aprul**] April, nisan ayı
a.+ un 41/3

ār [*bk.* **avur**] Ağır, yavaş yavaş
ā. 112/23, 124/26, 124/65

ara- Aramak
a. 42/26, 132/12
a.- dılar 9/8
a.- ma 4/14
a.- ruḳ 48/16
a.- sını 23/16

ara [*bk.* **ari**] Ara, iki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, aralık, boşluk, mesafe
a. 28/5, 28/8, 37/16, 37/24, 72/7, 97/47, 104/5, 104/6, 104/11, 104/12, 118/16
a.+ da 14/2, 18/7, 22/13, 27/17, 32/35, 49/199, 49/94, 49/99, 76/6, 76/15, 91/29, 91/33, 102/8, 118/17, 124/55
a.+ dan 73/57, 100/20
a.+ lar 102/12
a.+ larda 118/17
a.+ larını 23/22, 23/23, 23/25
a.+ mız 37/20, 87/6

a.+ mızda 10/44
a.+ sı 133/8, 133/9
a.+ sına 19/13
a.+ sında 18/8, 25/17, 25/24, 26/26, 42/31, 49/154, 49/168, 63/19, 70/14, 91/21, 124/55, 124/92
a.+ sındaḳi 134/6
a.+ sından 32/12, 105/2, 109/34, 125/7

araba [*bk.* **arabī**] Araba, tekerlekli, motorlu veya motorsuz her türlü kara taşıtı
a. 2/1, 21/8, 62/4, 66/12, 73/69, 80/12, 100/21, 113/35,
a.+ lar 113/37, 113/38, 113/39
a.+ nın 109/34
a.+ sına 105/12
a.+ sıyla 86/32
a.+ ynan 92/9

arab dede (öz.a.) Arap Dede
a. 79/38
a.+ nin 79/27

arabī (< *araba-ile*) [bk. **araba**] Araba, tekerlekli, motorlu veya motorsuz her türlü kara taşıtı
a.+ nen 21/8, 85/10

arab mezarı (öz.a.) Arap Mezarı
a. 79/26, 79/37

arada Arada, ara yerde
a. 20/5, 43/2, 49/199, 118/17

aralık Aralık, ara yer
a. 113/28

arap (Ar. öz.a.) Arap
a. 56/9

araşdur- [*bk.* **áreşdür-**] Araştırmak, sormak, soruşturmak
a.- ma 54/22

arazi (Ar.) [*bk.* **arāzi, araziye, arāziye**] Arazi, yer, toprak
a. 126/7
a.+ de 102/15
a.+ leri 48/2
a.+ miz 102/1
a.+ nin 102/16
a.+ yalar 51/1
a.+ yi 48/1

arāzi (Ar.) [*bk.* **arazi, araziye, arāziye**] Arazi, yer, toprak
a. 45/21, 51/2

araziye (Ar.) [*bk.* **arazi, arāzi, arāziye**] Arazi, yer, toprak
a. 73/51

arāziye (Ar.) [*bk.* **arazi, arāzi, araziye**] Arazi, yer, toprak
a. 51/2
a.+ yemizin 70/20

ard Art, geri, arka
a.+ ında 56/61
a.+ ından 102/12
a.+ ındayim 67/9

arduḳ Artık, bundan böyle
a. 85/11

áreşdür- [*bk.* **araşdur-**] Araştırmak
á.- ip 14/18

arḡadaş Arkadaş
a. 87/5
a.+ a 59/4
a.+ ın 56/1
a.+ lar 66/18, 80/4, 90/1, 102/7
a.+ ların 87/18

arı Ara, aralık
a.+ ya 109/32

ārı Doğru, hizada

ā. 35/28, 35/29, 56/40, 85/10, 85/11, 96/28, 112/24, 123/11

ārı Ağrı, sızı
ā.+ sı 27/16, 107/17
ā.+ sī 12/11, 33/1

ārı- [*bk.* **arı-, ārí-**] Ağrımak, ağrı çekmek
ā.- rsa 51/24

ārı- [*bk.* **arı-, arī-**] Aramak, bulmaya çalışmak
ā.- yannar 52/12

arı- Aramak, bulmaya çalışmak
a.- ya 49/26
a.- yam 49/210
a.- yoḳ 20/24

arı- [*bk.* **ārı-, ārí-**] Ağrımak, ağrı çekmek
a.- ya 13/12
a.- yam 49/210
a.- yannar 43/30

arı- (< *arı-yor*) [*bk.* **ārı-, arī-**] Aramak, bulmaya çalışmak
a. 23/19

arı (< *ara-y-ı* / *ara-y-a*) [*bk.* **ara**] Ara, ara yer, aralık
a.+yı 10/2, 10/14
a.+ye 23/20, 46/3, 102/5
a.-ī bul- 10/47

arī- (< *arı-yor*) [*bk.* **ārı-, arı-**] Aramak, bulmaya çalışmak
a.- 10/2, 10/14, 114/5
a.- cam 35/12
a.- m 119/8

ārí- [*bk.* **ārı-, arı-**] Ağrımak, ağrı çekmek
ā.- yannar 3/8

arīci Arayıcı,
a.+ si 39/11

arif (Ar.) Çok anlayışlı, sezgili kimse
a. 16/10

arḳa [*bk.* **arḳa, arḳi, arḳi, arḳī**] Arka, önün tersi, ters yüz
a. 26/13, 26/14, 26/37, 56/60, 63/4, 74/4, 113/18
a.+ da 56/36
a.+ dan 2/20, 2/21, 56/5
a.+ mda 11/10
a.+ mı 11/11
a.+ mızda 124/106
a.+ sı 11/10
a.+ sına 4/17, 94/7
a.+ sında 56/33, 131/14
a.+ sından 73/63
a.+ sını 97/1

arḳadaş Arkadaş, yoldaş, yakın arkadaş
a. 14/1, 17/14, 18/1, 18/2, 56/36, 86/11, 86/21, 119/3, 121/13, 121/21, 121/28
a.+ ı 70/22
a.+ ım 14/8, 87/4
a.+ ımızın 14/8
a.+ ın 18/2, 24/3
a.+ ına 49/112
a.+ ının 56/18
a.+ īnen 124/59
a.+ lar 14/4, 16/14, 48/32, 49/145, 57/8, 57/12, 63/13, 80/12, 91/26, 91/30, 91/33, 102/12
a.+ ları 49/126, 49/129, 49/135, 49/158, 49/47, 49/48, 91/22, 122/20, 124/63, 124/64, 124/66
a.+ larım 65/7
a.+ larımız 96/12
a.+ larına 20/27
a. ġazan - 119/5, 119/6

arki (< *arka-ya*) [*bk.* **arḳa, arḳi, arḳī**] Arka
a.+ ye 74/5

arḳi (< *arka-ya*) [*bk.* **arḳa, arki, arḳĭ**] Arka
a.+ ye 23/29

arḳĭ (< *arka-ya*) [*bk.* **arḳa, arki, arḳi**] Arka
a. 26/42

ārla- Ağırlamak
ā.- rım 107/3

ārlıḳ [*bk.* **āllıḳ, avurluḳ**] Ağırlık
ā. 124/16

armud [*bk.* **armut**] Armut
a.+ un 38/8

armut [*bk.* **armud**] Armut
a. 38/8, 111/45

arpa Arpa
a. 10/35, 116/7
a.+ dan 32/55
a.+ sını 101/6, 125/1
a.+ yı 116/8
a. marpa 13/22

artĭr- Artırmak, fazlalaştırmak
a.- dik 2/4

artıġ [*bk.* **artuḳ, artu, artū, artuḳ**] Artık, bundan böyle
a. 91/27

artıḳ [*bk.* **artıġ, artuḳ, artu, artū**] Artık, bundan böyle
a. 42/52, 79/4

artu [*bk.* **artıġ, artıḳ, artuḳ, artū**] Artık, bundan böyle
a. 22/15, 49/45, 63/42, 76/12, 76/13, 76/14, 77/4, 78/1, 78/3, 91/52, 97/38, 137/18

artū [*bk.* **artıġ, artıḳ, artu, artuḳ**] Artık, bundan böyle
a. 22/13

arṭu Süt, ayran, yoğurt benzeri ürünler
a. 21/4, 77/4

artuḳ [*bk.* **artıġ, artıḳ, artu, artū**] Artık, bundan böyle
a. 12/2, 14/21, 42/33, 65/9, 73/23, 73/81, 76/7, 76/10, 76/17, 84/4, 84/12, 101/1, 112/14, 121/6, 124/8, 124/12, 124/18, 124/22, 124/28, 124/67, 124/68, 124/69, 124/78, 124/83, 124/86, 124/94, 132/2

arzu (Far.) Arzu, dilek, istek
a. 14/6

as- Asmak
a.- ácaḳsın 13/13
a.- ĭm 104/22
a.- malu 57/13
a.- mış 104/22
a.- mışlar 2/11, 81/18

asa (Ar.) Asa, metal ya da ağaç deynek
a.+ sını 93/2

ásabet (Ar.) [*bk.* **isabet**] Hedefe varma, hedefi bulma
á. 94/21

asalet (Ar.) Asalet, soyluluk
a.+ i 122/45

ásas (Ar.) [*bk.* **ásás, áses**] Esas, ana öge, temel
á. 6/27

ásás (Ar.) [*bk.* **ásas, áses**] Esas, ana öge, temel
á. 6/27, 76/11, 90/1

asdar (Far.) Astar
a.+ la 131/4

asdur- Astırmak, asılmasını sağlamak
a.- ucam 73/11

áses (Ar.) [*bk.* **ásas, ásás**] Esas, ana öge, temel
á. 91/2
á.+ i 105/1

asgel (Ar. < *asker*) [*bk.* **asger, asker**] Asker
a.+ ler 11/4, 11/11, 66/13
a.+ lere 11/9

asgelli (< *askerlik-i-m-i*) Askerlik
a.+ mi 91/39

asgellī (< *askerlik-i-m-i*) [*bk.* **asgellik**] Askerlik
a. 96/1, 96/21, 96/40

asgellik (Ar.-T.) [*bk.* **asgellī**] Askerlik
a. 95/1, 96/17, 114/7
a.+ de 96/16

asger (Ar.) [*bk.* **asgel, asker**] Asker
a. 7/15, 7/20, 95/25, 123/51
a.+ de 2/4
a.+ den 47/8, 70/18, 91/35
a.+ e 47/1, 47/4, 61/1, 72/2, 108/11
a.+ i 6/41, 49/183, 53/5
a.+ īdim 66/8
a.+ in 123/51, 123/54
a.+ isin 66/14
a.+ sin 66/10

asgeriye (Ar.) Askerlik
a. 95/19

asġu Askı
a. 2/11
a. masġu 2/11

asıl (Ar.) Aslı, bir şeyin kendisi, örnek, kopya karşıtı
a. 25/8
a.+ ı 122/45, 123/56
a.+ ımız 39/10
a.+ ında 16/7, 23/43, 38/10, 79/14, 113/6

asıl- Asılmak, asılı hâle gelmek
a.- mış 104/9
a.- usun 26/57

asır (Ar.) Yüzyıl
a. 109/18

asker (Ar.) [*bk.* **asgel, asger**] Asker
a. 6/42, 49/183

aslan Aslan
a. 67/43
a.+ nar 113/40

asmaḳ Asmak
a. lazım 57/18

āsus (Lat.) [*bk.* **āsūs**] Ağustos, yılın sekizinci ayı
ā. 17/20

āsūs (Lat.) [*bk.* **āsus**] Ağustos, yılın sekizinci ayı
ā. 17/21

asvat (Fr.) Asfalt
a. 30/7, 30/9
a.+ a 30/8
a.+ ı 30/9

aş- [*bk.* **aç-**] Açmak
a. 57/20, 133/6
a.- dılar 122/33
a.- dım 87/10
a.- madan 35/20
a.- mış 91/55
a.- mışlar 91/30

aş Yemek
a. 111/7, 111/9, 111/81, 111/82, 111/83, 111/86, 111/87

āş [*bk.* **āç, ac, aç, āç**] Ağaç
ā. 12/6, 26/5, 28/3, 37/12, 45/33, 45/34, 52/14, 91/36, 113/19, 121/16, 124/62
ā.+ da 113/20
ā.+ dan 19/8, 23/29, 52/13, 125/10
ā.+ lar 26/5, 28/6, 113/17, 113/18, 113/19
ā.+ lardan 28/5, 90/5
ā.+ ları 11/5, 137/5

ā.+ ların 54/17, 93/7
ā.+ larına 43/4

āşam [*bk.* **aḫşam, aḳşam**] Akşam
ā. 56/52, 63/41, 65/9, 122/10
ā.+ a 63/7

āşamcā Akşamüzeri
ā. 20/2

āşāp (Ar.) [*bk.* **aḫşap, aḳşab, aḳşap**] Ahşap, ağaçtan yapılan
ā. 45/30

aşdu- (< *as-tır-*) Astırmak
a.- muşduḳ 16/13

aşdur- Astırmak
a.- ïm 53/4
a.- üsun 53/4
a.- uyoduḳ 16/12

ā ∫şı [*bk.* **a ∫şu, ā ∫şı**] İşte bu
ā. 118/1

aşï (< *aşık-imiş*) Âşık
a.+ miş 123/3, 123/4

āşï (<*aşık-imiş*) Âşık
ā.+ miş 123/4

aşïḳ (Ar.) Âşık
a. 6/1
ā. ol - 123/7

a ∫şimdi [*bk.* **a ∫şimdi**] İşte şimdi, hemen şimdi
a.49/141, 122/42

a ∫şindi [*bk.* **a ∫şindi**] İşte şimdi, hemen şimdi
a. 116/5, 129/8

aşmaḳ Asmak
a. 53/3

a ∫şöle İşte şöyle
a. 132/16

aşşā Aşağı, aşağı taraf, alt taraf
a. 2/4, 4/12, 19/4, 23/28, 26/42, 27/10, 29/7, 30/8, 30/9, 30/10, 31/13, 32/26, 37/36, 38/10, 42/49, 49/134, 49/91, 56/4, 56/21, 56/58, 57/13, 57/18, 63/14, 63/18, 63/28, 63/29, 73/37, 73/38, 81/18, 94/13, 97/37, 100/45, 100/47, 103/9, 105/9, 111/36, 111/61, 111/76, 113/2, 121/22, 122/11, 122/12, 123/1, 130/16
a.+ da 26/33, 84/12, 91/40
a.+ dan 21/9, 80/10, 80/12, 109/3
a.+ sındayim 80/6
a.+ ya 9/20, 14/17
a. uḳarı 39/10

a ∫şu [*bk.* **ā ∫şı, ā ∫şu**] İşte şu, yakında
a. 25/23, 39/8, 124/20

ā ∫şu [*bk.* **ā ∫şı, a ∫şu**] İşte o, şu
a. 20/5, 34/9, 93/7, 118/14

a ∫şura İşte burada, yakında
a. 23/29

at- Atmak
a.- allar 51/25, 55/1, 111/11, 124/31
a.- allardı 34/22, 70/8, 70/11, 94/8, 103/43, 103/46, 113/24
a.- amadı 2/23
a.- amadım 96/32
a.- amadū 2/23
a.- ar 111/13
a.- arım 20/26, 111/1, 111/2
a.- arız 90/7
a.- arḳan 113/33
a.- arḳana 96/31
a.- armış 53/6
a.- arsın 26/57, 32/28, 45/32, 45/33, 55/1, 55/2, 74/5
a.- aruḳ 103/25, 111/12, 111/16, 111/75, 111/92
a.- dı 4/10
a.- dılar 61/7, 61/9, 113/23
a.- dılardı 107/32

a.- dım 48/35, 96/31, 104/17
a.- dız 107/45
a.- dĭm 31/4
a.- duğları 107/32
a.- ıcaḳlar 49/135
a.- ıcam 96/28
a.- ıcığ 86/18
a.- ın 97/36, 108/11, 124/21
a.- ınci 93/2
a.- ıyalar 49/136
a.- ıyosun 26/34
a.- ĭ 66/14
a.- ĭlar 32/22, 76/14, 76/16
a.- ip 76/8
a.- iya 49/38
a.- iyá 79/44
a.- iyalar 130/26
a.- iyoḳ 111/12
a.- iyōlar 43/5
a.- iyomuş 78/13
a.- iyon 76/4
a.- iyosun 76/10
a.- iyōsun 32/21
a.- mamama 96/28
a.- mış 120/9
a.- mışım 2/21
a.- mışlar 122/3
a.- tı 48/31
a.- tümuzu 111/85

at At, binek hayvanı, binek, beygir
a. 6/13, 6/14, 6/15, 6/19, 6/20, 6/22, 6/23, 6/26, 6/39, 6/47, 20/8, 20/10, 31/1, 31/2, 31/3, 31/12, 49/200, 49/203, 49/204, 49/215, 57/2, 57/6, 62/5, 65/4, 73/45, 73/49, 73/69, 86/16, 86/32, 96/30, 97/2, 97/13, 97/17, 97/18, 97/31, 97/42, 113/13, 124/52
a.+ a 6/25, 26/27, 32/61, 62/4, 65/3, 97/36, 116/7
a.+ da 113/32
a.+ dan 6/14, 6/15, 6/24, 49/210
a.+ ı 6/14, 6/19, 6/20, 6/24, 6/25, 20/9, 49/208, 57/22, 73/43, 73/46
a.+ ım 31/6, 72/12
a.+ ın 6/16, 6/22, 20/8, 45/15, 123/11, 124/19
a.+ lar 70/10, 72/11, 105/13
a.+ lara 6/20, 124/11
a.+ ları 73/49, 73/50, 79/38
a.+ larını 6/13
a.+ları matları 79/38

ata Ata, geçmişte yaşamış büyükler
a.+ dan 130/16
a.+ lardan 10/17
a.+ larımız 10/18, 10/22, 10/24, 10/28
a.+ larımızdan 10/18
a.+ larımızın 82/6

atalya (Fr.) [*bk.* **atalye**] Atölye
a. 26/7
a.+ da 23/10

atalye (Fr.) [*bk.* **atalya**] Atölye
a.+ de 23/2

at ┌arabası At arabası
a. 86/32

ataş (Far.) [*bk.* **ateş, atiş**] Ateş
a. 19/5, 32/85, 37/38, 42/38, 49/20, 111/35, 113/49, 113/50, 119/10, 119/14
a.+ a 103/23, 111/35, 111/37, 111/49, 111/54, 112/22, 124/74, 136/6
a.+ da 5/2, 111/49, 112/22, 112/23
a.+ ı 16/3, 37/38, 49/16, 109/19, 109/22, 119/9, 119/13, 119/15
a.+ ımız 81/9
a.+ ını 124/87

atatürk (öz.a.) Atatürk
a. 27/5

atdur- Attırmak, atmasını sağlamak
a.- ī 6/16
a.- üllardı 32/12

ateş (Far.) [*bk.* **ataş, atiş**] Ateş
a. 132/21
a.+ e 103/38
a.+ i 119/10
a.+ leri 79/50

atıl- Atılmak, atılmış duruma gelmek
a.- îr 28/9
a.- ıyo 132/11
a.- mış 8/4

atiş (Far.) [*bk.* **ataş, ateş**] Ateş
a.+ de 64/1, 64/4

atla- Atlamak
a.- masın 131/7
a.- mış 91/26

atlı Atlı, atı olan
a. 49/195, 49/199, 49/207, 49/212

atma Atma, atmak işi
a. 116/5
a.+ saydım 104/13
a.+ sını 114/7

atmaḳ Atmak
a. 45/31

atmış Altmış, altmış sayısı
a. 8/7, 27/1, 32/43, 32/44, 66/1, 70/16, 70/17, 70/18, 70/19, 80/1, 91/4, 127/1, 127/4, 127/5, 127/6

atmışlı Altmış sayısı içinde
a. 91/35

atul- Atılmak
a.- dünu 78/9
a.- ū 32/22

a ‖u [*bk.* **ā ‖u**] İşte o, şu
a. 23/18, 54/17, 88/7, 113/32, 121/22,

ā ‖u [*bk.* **a ‖u**] İşte o, şu
a. 61/9, 114/4

ā ‖urada İşte orada, şurada
a. 83/2,

ā ‖urda İşte orada, şurada
a. 42/8,

av Av
a. 7/1, 7/2, 97/46, 107/29
a.+ a 104/2, 107/30
a.+ dan 7/3, 7/4, 91/7, 122/16
a.+ ı 91/13, 91/20
a.+ ına 48/31, 122/11
a.+ lara 91/34
a.+ una 122/10

avȏle İşte böyle
a. 118/18

avȏlece İşte böylece
a. 61/7

aval [*bk.* **avıl**] Ağıl, evcil küçükbaş hayvanların barındığı çit veya duvarla çevrili yer
a.+ ın 37/31

avazlan- Konuşulmaya başlanmak, konu edinmek
a.- ur 32/31

avcı [*bk.* **avcı, avcī, ávci, avcu**] Avcı
a. 7/20
a.+ dır 104/1
a.+ lar 122/10

avcı‖ō Avcı oğlu
a. 7/20

avcılıḳ Avcılık
a. 91/1

avci [*bk.* **avcı, avcī, ávci, avcu**] Avcı
a.+ ye 122/21

avcī (< *avcı-imiş*) [*bk.* **avcı, avci, ávci, avcu**] Avcı
a.+ miş 7/17

ávci [*bk.* **avcı, avci, avcī, avcu**] Avcı
á.+ ye 122/14, 122/17

avcu [*bk.* **avcı, avci, avcī, ávci**] Avcı
a. 7/1, 7/3

avcu ɽırmā (öz.a.) Avcı Irmağı
a.+ na 113/31

avda Pekmez üzerinde biriken köpüklü kısım
a. 111/41
a.+ sınu 111/41

avıl [*bk.* **aval**] Ağıl, evcil küçükbaş hayvanların barındığı çit veya duvarla çevrili yer
a.+ ının 37/31

avız [*bk.* **āz, avz**] Ağız
a.+ dan 99/2

avızlı Ağızlı, ağzı olan
a. 47/2

avlu (Rum.) Avlu
a.+ dan 129/4, 129/7

avrı [*bk.* **avru**] Ağrı, sızı
a. 100/17, 100/18
a.+ sı 94/1, 94/2

avru- Ağrımak, sızlamak
a.- dū 94/16

avru [*bk.* **avrı**] Ağrı, sızı
a.+ sı 100/17

avşaḳ Ahşap
a. 49/16

avu [*bk.* **āvu**] Ağı, zehir
a. 100/9, 127/6

āvu [*bk.* **avu**] Ağı, zehir
ā. 6/50, 43/7, 63/40, 118/17

avur [*bk.* **ār**] Ağır
a. 32/13, 32/14
a.+ sun 32/13

avurda İşte orada
a. 49/199

avurdan İşte oradan
a. 6/19, 55/1

avuri (< *a ora*) [*bk.* **āvuri**] İşte oraya
a.+ ye 42/5

āvuri (< *a ora*) [*bk.* **avuri**] İşte oraya
ā.+ ye 13/12

avurluḳ [*bk.* **āllıḳ, ārlıḳ**] Ağırlık
a. 32/68

avz [*bk.* **āz, avız**] Ağız
a.+ ı 100/49, 131/3
a.+ ını 32/85, 111/20
a.+ ïnı 111/3
a.+ ïnı 111/3
a.+ unu 111/3, 111/5

ay Ay, dünyanın uydusu
a. 37/16,

ay Ay, yılın ok iki bölümünden her biri
a. 17/12, 17/12, 17/18, 17/19, 23/7, 23/10, 23/11, 57/3, 57/7, 57/9, 95/3, 95/27, 102/3
a.+ a 17/12, 17/21
a.+ da 45/14, 45/, 15, 94/14, 102/13, 109/7
a.+ ı 15/2, 17/21, 90/2
a.+ ın 73/54
a.+ ının 15/2, 20/1, 122/39, 122/42, 122/45
a.+ larca 113/27
a.+ larda 94/14, 102/13, 137/18
a.+ ları 48/4
a.+ nda 8/3

aya (< *ayak-ım*) [*bk.* **ayā, āya, ayaḳ**] Ayak
a.+ m 118/6

ayā (< *ayak-ım*) [*bk.* **aya, āya, ayaḳ**] Ayak

a. 45/15, 71/3, 76/21, 76/23, 76/30, 79/6
a.+ m 87/17
a.+ ma 66/10
a.+ mda 63/15
a.+ mı 118/7
a.+ mın 11/8
a.+ mız 125/2
a.+ mıza 110/5
a.+ na 73/70, 123/67, 132/32
a.+ nda 124/19
a.+ nı 45/3, 97/42, 123/44, 126/7

āya (< *ayak-ım*) [*bk.* **aya, ayā, ayaķ**] Ayak
ā.+ nı 133/4

ayağ╓ğabı [*bk.* **ayaķ╓ķabı**] Ayakabı
a. 31/2, 32/45, 71/2
a.+ lar 32/46, 32/71, 71/1
a.+ ların 71/1
a.+ nen 32/47

ayaķ [*bk.* **aya, ayā, āya**] Ayak
a. 23/37, 39/2, 39/7, 42/24, 63/15, 66/10, 72/1, 97/36, 105/7, 110/1, 124/100, 124/105, 125/3
a.+ da 125/2
a.+ lar 45/14
a.+ ları 72/1
a.+ ların 110/1
a.+ larını 45/1, 45/2, 45/5, 100/4, 131/2
a.+ larının 131/3
a.+ mız 124/100
a.+ mıza 124/104
a.+ nı 124/91

ayaķ╓ķabı [*bk.* **ayağ╓ğabı**] Ayakkabı, başmak, pabuç
a. 32/45, 71/1

ayal- Ayılmak
a.- ĭ 56/33

ayalla- Ayarlamak
a.- dümuz 26/31
a.- rmış 53/5
a.- ruķ 48/16
a.- yön 76/4

ayallan- Ayarlanmak
a.- ur 97/37

ayar Ayar
a. 97/15
a.+ da 136/3, 136/6
a.+ dur 97/15
a. ımayar 28/13

ayaş (öz.a.) Ayaş
a.+ dan 95/12

ayaz Ayaz
a. 91/5

aybasdı (öz.a.) Aybastı, Ordu iline bağlı ilçe
a. 22/6, 37/11, 91/21
a.+ dan 23/1
a.+ nın 23/2, 25/4

aybasdı╓caddesi (öz.a.) Aybastı Caddesi
a.+ nde 37/3

aybasdi (öz.a.) Aybastı, Ordu iline bağlı ilçe
a.+ ye 21/10, 22/1, 22/11

ayduvan (öz.a.) Aydoğan
a. 58/11

ayet (Ar). Ayet
a.+ den 51/25

ayı [*bk.* **ayu**] Ayı
a.+ yı 104/19
a.+ nın 104/16

ayıķ- Ayıkmak, kendine gelmek
a.- ıyo 37/37

ayıp (Ar.) Ayıp
a. 38/5, 73/18, 100/27

a.+ dır 63/47
a. ol - 91/6

ayile (Ar.) [*bk.* **ayle**] Aile
a.+ sine 106/7

aẏit (Ar.) Ait, ilişkin, ilişik, ilgili
a. 6/26, 25/19, 25/20, 25/24, 25/25, 30/10, 83/1, 83/5, 124/6

ayle (Ar.) [*bk.* **ayile**] Aile
a.+ den 99/4

aylıḳ Aylık
a. 26/52

aylıḳlu Aylıklı
a. 73/71

aynen (Ar.) Aynı, olduğu gibi
a. 45/30, 45/39, 54/8, 62/8, 64/5, 82/5, 113/55, 124/14, 124/72

aynı [*bk.* **aynī**] Aynı, benzer
a. 6/36, 6/37, 18/1, 19/15, 19/23, 25/5, 25/10, 25/11, 26/2, 26/13, 26/29, 26/30, 26/35, 37/5, 37/17, 43/6, 46/4, 86/15, 86/33, 101/13
a.+ sı 26/35

ayni Aynı, benzer
a. 25/12, 27/1, 27/6, 37/24, 56/42, 57/7, 63/3, 73/48, 73/78, 98/8, 112/11
a.+ si 42/56

aynī [*bk.* **aynı**] Aynı, benzer
a.14/10, 32/24, 32/25, 49/108, 52/14, 56/7, 62/7, 65/5, 70/7, 73/46, 74/5, 82/5, 85/8, 96/35, 101/12, 103/21, 111/13, 111/14, 111/16, 111/17, 111/45, 111/93, 113/10, 115/1, 115/4, 117/1, 123/12, 123/21, 123/35, 129/6, 130/10
a.+ si 6/38, 56/2, 63/3, 70/11, 115/4

ayran Ayran
a. 133/7, 136/6

ayrı [*bk.* **ayru**] Ayrı, başka
a. 97/29, 117/1, 117/2, 124/59, 125/1
a.+ dır 26/1

ayrıl- Ayrılmak
a.- ıyo 108/10
a.- ıyō 35/23
a.- mış 119/3

ayrılıḳ Ayrılık
a.+ ları 122/39

ayru [*bk.* **ayrı**] Ayrı
a. ayru 102/6

ayşa (Ar. öz.a.) [*bk.* **ayşe**] Ayşe
a. 63/39

ayşe (Ar. öz.a.) [*bk.* **ayşa**] Ayşe
a. 1/5

ayu [*bk.* **ayı**] Ayı
a. 43/15, 104/15, 133/2
a.+ dan 104/19
a.+ nun 104/8, 104/20
a.+ yu 104/18

ayuğma Ayıkma, kendine gelme, dikkatini toplama
a.+ sı 104/18

ayuḳ Artık, bundan böyle, biraz, azcık
a. 32/23, 32/77, 32/87, 97/35, 7/47, 100/2, 100/10, 100/48, 102/13, 126/3

ayur- Ayırmak
a.- ū 3/10
a.- uruz 19/5

ayvaz (öz.a.) Ayvaz
a. 6/29, 6/47
a.+ a 6/49
a.+ dan 6/47

az Az, azıcık
a. 21/11, 22/2, 22/9, 31/16, 49/182, 49/198, 49/30, 73/70, 86/10, 86/23, 91/4, 94/11, 100/23, 103/10, 03/20,

103/24, 109/5, 111/83, 118/2, 18/4, 23/51, 129/6
a.+ dı 48/19

āz [*bk.* **avız, avz**] Ağız
ā.+ dan 49/171
ā.+ ı 19/17, 104/20
ā.+ ım 63/33, 73/66
ā.+ ıma 49/31, 49/32, 49/37
ā.+ ımdan 87/15, 116/9
ā.+ ına 49/186, 56/17, 56/20, 63/15, 73/71, 91/30
ā.+ ını 91/29, 91/30
ā.+ larînen 124/28

azā (Ar. *eziyet*) Eziyet, zulüm
a. 41/6

āzā Aza, üye, muhtar yardımcısı
ā. 74/7

azal- Azalmak
a.- dı 51/8

azamî (Ar.) En çok, en yüksek, en büyük
a. 24/9

azcuḳ Azıcık
a. 33/3

āzı (< *azık-ı-n-ı*) [*bk.* **azıḳ, azzıḳ**] Azık
ā.+ nı 81/2

azıḳ [*bk.* **āzı, azzıḳ**] Azık, gereken yiyecek ve içecek, yol hazırlığı
a.+ larına 122/26, 122/29

azzıḳ [*bk.* **āzı, azıḳ**] Azık
a. 122/24

B

ba [*bk.* **bā, ba┬a, baŋa, bana**] Bana
b. 56/32, 118/11
b.+ ā 2/20

bā [*bk.* **ba, ba┬a, baŋa, bana**] Bana
b. 4/4, 6/18, 20/11, 26/24, 27/12, 27/13, 34/13, 37/6, 47/7, 49/125, 49/151, 49/183, 49/69, 63/6, 73/62, 81/13, 84/8, 84/9, 87/19, 95/10, 95/12, 96/26, 98/2, 102/5, 107/45, 109/11, 112/12, 113/11, 118/10

bā Bağ, sargı, demet
b.+ dan 90/5, 102/15

ba- (< *bağlı-yor-lar*) Bağlamak
b.- lîlar 3/13

bā- Bağırmak
b.- rdım 14/15

ba┬a [*bk.* **ba, bā**] Bana
b. 49/182, 56/24

ba┬ā [*bk.* **baba, båba, båbā, boba, buba**] Baba
b. 6/18, 73/31

baba [*bk.* **ba┬ā, båba, båbā, boba, buba**] Baba
b. 6/18, 44/6
b.+ m 73/3, 96/11
b.+ mın 49/156, 91/21, 124/47, 132/19
b.+ mız 124/103
b.+ mnan 29/3
b.+ sînen 79/18

båba [*bk.* **ba┬ā, baba, båbā, boba, buba**] Baba
b.+ m 7/17

båbā [*bk.* **ba┬ā, baba, båba, boba, buba**] Baba
b.+ n 63/35

babanne Babaanne
b. + m 137/17

babayît Babayiğit, yürekli ve güçlü kimse

b. 104/8

baca Baca
b.+ lardan 70/8
b.+ sına 75/3
b.+ sını 75/4

bacā (< *bacak-ı-n-a*) [*bk.* **baça**] Bacak
b.+ na 87/20

bacı [*bk.* **bacī**] Bacı, kız kardeş.
b. 44/6, 107/12, 107/47
b.+ ları 107/11, 107/37
b.+ m 124/52
b.+ mın 49/181
b.+ nın 114/1
b.+ sına 107/28
b.+ sını 107/30
b.+ sının 49/179

bacī (< *bacı-nız-ı*) [*bk.* **bacı**] Bacı
b.+ zı 49/182

baça [*bk.* **bacā**] Bacak
b.+ dan 73/78
b.+ n 32/12, 109/12
b.+ ndan 73/76, 73/82
b.+ nı 69/3

baççа (Far.) [*bk.* **baççe, baççi, baççī, baḥca**] Bahçe; sebze, meyve, çiçek veya ağaç yetiştirilen yer
b. 109/8, 124/113, 127/5
b.+ dan 48/20, 90/5
b.+ ları 51/8
b.+ larımızı 48/9
b.+ larına 48/3
b.+ larını 48/2
b.+ larının 48/4
b.+ nın 48/15
b.+ sı 102/1

baççala- Bahçelemek, bahçede bakım yapmak
b.- rız 90/1

baççe [*bk.* **baççа, baççi, baççī, baḥca**] Bahçe; sebze, meyve, çiçek veya ağaç yetiştirilen yer
b.+ lerde 111/70, 111/71, 111/72

baççi (< *bahçe-y-e*) [*bk.* **baççа, baççe, baççī, baḥca**] Bahçe
b.+ ye 67/13

baççī (< *bahçe-y-i*) [*bk.* **baççа, baççe, baççi, baḥca**] Bahçe
b. 127/5, 127/6

badunnī (öz.a.) Bahadunlu < Bahaeddinli
b. 118/6

bafra (öz.a.) Bafra
b.+ da 92/7
b.+ nın 26/4

bafrı (öz.a.) Bafra
b.+ ya 109/5

bağ- Bakmak
b. 86/42
b.+ iye 118/5

baḥadun (öz.a.) Bahadun < Bahaeddin
b. 87/1

baḥar (Far.) Bahar, ilkbahar
b. 17/8, 31/4, 80/7

baharat (Ar.) Baharat
b.+ lar 98/6
b.+ ları 98/8
b.+ larını 69/1

baḥca (Far. < *bahçe*) [*bk.* **baççа, baççe, baççi, baççī**] Bahçe
b.+ mız 101/2
b.+ mızdan 101/2

bahis (Ar.) Bahis, üzerine konuşulan konu
b.+ le 28/4
baḥsed- 91/36, 62/2

baḥri (öz. a.) Bahri
b. 37/29
b.+ nin 79/18
b.+ ye 37/29

baḥriye (Ar.) Bahriye, deniz askeri
b. 66/8, 66/14

baḥşet- (Ar.) Bağışlamak
b. - iyam -49/189

bahşiş (Far.) [*bk.* **bāşuş, bahşiş, bāşiş, bāşuş**] Bahşiş
b. ėd - 93/5

baḳ- [*bk.* **baḳ-**] Bakmak, görmek, aramak
b. 1/1, 4/5, 4/6, 23/21, 25/15, 39/10, 43/29, 49/122, 49/127, 49/128, 59/19, 63/30, 66/9, 73/62, 76/23, 80/10, 91/47, 92/6, 97/28, 97/47, 107/42, 107/44, 121/19
b.- ācām 121/5
b.- aḳ 14/1
b.- alım 20/26, 32/39, 32/60, 2/25, 49/13, 56/37, 58/8, 59/9, 79/35, 123/18
b.- alım 123/28
b.- allar 40/4, 124/26
b.- ardım 95/11
b.- arım 4/6, 112/24
b.- arımış 123/2
b.- arız 90/3
b.- ḳarket 49/165
b.- armış 56/48
b.- arsan 116/8
b.- arsın 42/20, 63/26, 103/44
b.- aruḳ 100/19
b.- asın 100/31
b.- dılar 122/29
b.- dım 2/20, 37/19, 37/35, 37/40, 54/15, 96/24, 104/11, 124/42
b.- dın 26/57, 42/20
b.- dınız 132/15
b.- duḳ 79/35
b.- duru 3/10
b.- ıcaḳsın 116/10
b.- ıcān 42/23
b.- ın 37/23, 79/10, 86/39, 108/18
b.- ışın 94/20
b.- ıya 49/177
b.- ıyo 108/5, 123/47, 132/11
b.- ıyō 79/32
b.- ıyodum 63/21
b.- ıyoḳ 80/3
b.- ma 12/5, 12/6
b.- masînen 73/64
b.- mış 12/6, 91/55, 112/3
b.- mışın 39/14, 79/17
b.- mışlar 112/5
b.- mıya 4/14
b.- miye 4/13
b.- saḳ 25/18
b.- sın 32/22, 49/53, 91/53

baḳ- [bk. **baḳ-**] Bakmak, görmek, aramak
b.- ĭ 1/2, 1/4, 4/15, 4/17, 6/4, 6/13, 6/20, 6/25, 6/32, 6/48, 56/33, 56/56, 56/58, 57/14, 57/17, 73/23, 73/52, 112/15, 121/16
b.- ĭlar 73/60, 121/18
b.- ĭler 73/39, 73/48
b.- ĭm 6/25, 8/6, 49/124, 96/30, 120/9, 121/15, 123/27, 123/63, 133/4
b.- ĭnce 124/93
b.- ĭnci 39/13
b.- iya 49/207, 49/62, 49/64
b.- iyalar 49/121
b.- ĭyalar 49/215
b.- ĭye 73/54
b.- iyem 49/171
b.- iyo 49/234, 106/10
b.- iyōlar 43/6
b.abil - 39/1

b.abül - 39/12

baḳdır- [*bk.* **baḳdur-**] Baktırmak, bakmasını sağlamak
b.- ır 134/3

baḳdur- [*bk.* **baḳdır-**] Baktırmak, bakmasını sağlamak
b.- u 8/4

baḳım Bakım, bakma işi
b.+ dan 24/6

baḳḳal (Ar.) Bakkal
b.+ lar 10/20

baḳmı- (< *bak-ma-ya*) Bakma
b.- ya 107/2

baḳmi- (< *bak-ma-ya*) Bakma
b.+ ye 67/23, 118/7

baḳraç Bakraç, bakırdan yapılan küçük kova
b.+ a 73/36

bal [*bk.* **bāl**] Bal
b. 5/7, 5/17

bāl [*bk.* **bal**] Bal
b. 5/3

bala- [*bk.* **bāla-, bali-, balī-, bāli-, bālī-, bavla-**] Bağlamak
b.- dı 17/5
b.- dım 21/7
b.- duḳ 37/39
b.- llar 52/11
b.- llardı 9/3
b.- maz 9/2
b.- rdı 8/1
b.- rsın 45/27, 56/2

bāla- [*bk.* **bala-, bali-, balī-, bāli-, bālī-, bavla-**] Bağlamak
b.- dılardı 130/19
b.- dım 73/4
b.- dūn 102/15
b.- lardı 54/9
b.- llar 12/9, 74/5
b.- llár 121/26
b.- madan 79/22
b.- maz 60/4
b.- mışlar 81/18, 123/9
b.- mī 58/8
b.- miyolar 54/9
b.- rız 102/15, 131/4
b.- rsın 113/47

bālā (< *bağlak-a*) Bağlak, ahşap yapılarda kullanılan bir tür ağaç
b. 45/35

baladiye (Ar.) Belediye
b. 22/1

balaḳ (< *bağlak-a*) [bk. **bālaḳ**] Bağlak, ahşap yapılarda kullanılan bir tür ağaç
b.+ lardan 28/4

bālaḳ (< *bağlak-a*) [bk. **balaḳ**] Bağlak, ahşap yapılarda kullanılan bir tür ağaç
b.+ lar 76/5
b.+ ları 28/3, 28/4, 45/32, 76/9, 76/10
b.+ larla 28/8
b. mālaḳ 76/5

balama Bağlama, bağlama işi
b.+ yı 130/19

balan- Bağlanmak, bağlanma işine konu olmak
b.- îr 28/8, 28/9
b.- masın 32/84
b.- maz 130/20

bālarca (öz. a.) Bağlarca
b. 44/1

balcan (Ar.) Patlıcan
b. 111/59, 111/91, 129/1
b.+ dan 111/92

b.+ ın 111/91

balçī (< *balçık-a*) [*bk.* **balçī, balçıḳ**] Balçık
b.+ a 109/41

balçī (< *balçık-ı / balçığı*) [*bk.* **balçī, balçıḳ**] Balçık
b. 109/41

balçıḳ [bk. **balçī, balçī**] Balçık
b. 109/40

baldıran Baldıran otu
b. 5/1, 111/68
b.+ ı 111/68
b.+ ın 111/68

baldıran ┌ḳavurması Baldıran kavurması yemeği
b. 5/1

balġon (Fr.) Balkon
b.+ dan 49/206
b.+ unda 49/1

balı (< *pahalı*) Pahalı
b.+ ya 6/38

balı- (< *bağlı-yor*) [*bk.* **bala-, bāla-, bali-, balī-, bāli-, bālī-, bavla-**] Bağlamak
b.- yor 51/27

bālı [*bk.* **bālu**] Bağlı bağlanmış olan
b. 10/23, 21/10, 42/29, 76/21, 76/23, 76/30

balıḳ Balık
b. 19/9, 63/30, 122/26
b.+ lar 122/32, 122/33

balıḳ gölü (öz.a.) Balık Gölü
b. 26/4
b.+ nden 26/4

bali- (< *bağlı-yor*) [*bk.* **bala-, bāla-, balı-, balī-, bāli-, bālī-, bavla-**] Bağlamak
b.- yoz 26/31

balī- (< *bağlı-yor*) [*bk.* **bala-, bāla-, bali-, balı-, bāli-, bālī-, bavla-**] Bağlamak
b. 76/13, 122/29

bāli- (< *bağlı-yor*) [*bk.* **bala-, bāla-, bali-, balī-, balı-, bālī-, bavla-**] Bağlamak
b.- ye 113/2
b.- yosun 45/28

bālī- (< *bağlı-yor*) [*bk.* **bala-, bāla-, bali-, balī-, bāli-, bavla-**] Bağlamak
b.- ī 6/8

balla- (< *bağlı-yor*) Bağlamak
b.- lar 97/40

balluz (Rum.) Balyoz, iri ve ağır çekiç
b. 113/25

balta [*bk.* **balti, baltī**] Balta; ağacı kesme, yarma, yontma vb. işlerde kullanılan ağaç saplı, demir araç
b. 32/10, 81/11
b.+ lanan 91/30

balti (< *balta-y-a*) [*bk.* **balta, baltī**] Balta
b.+ ye 113/10

baltī (< *balta-y-ı*) [*bk.* **balta, balti**] Balta
b. 32/17, 113/11
b.+ nen 32/16

bālu [*bk.* **bālı**] Bağlı
b. 30/6

balyoz (Rum.) Balyoz, iri ve ağır çekiç
b. 37/4

bāmsızlıḳ Bağımsızlık
b.+ dan 22/10

bán [*bk.* **ben**] Ben
b. 77/3

bana [*bk.* **ba, bā, ba┬a, baŋa**] Bana

b. 2/10, 2/18, 2/21, 6/13, 6/15, 7/5, 14/17, 35/19, 39/4, 40/8, 40/10, 49/102, 49/154, 49/169, 49/189, 49/33, 49/45, 49/51, 49/72, 53/4, 56/30, 57/1, 57/8, 59/1, 59/2, 59/3, 68/8, 73/11, 73/27, 73/33, 73/68, 76/7, 81/12, 84/7, 84/9, 86/6, 86/12, 86/38, 86/39, 104/4, 106/5, 119/2, 124/47

baŋa [*bk.* **ba, bā, ba┬a, bana**] Bana
b. 11/9, 11/10

bār- Bağırmak, yüksek sesle seslenmek
b.- a 81/6
b.- àcaḳ 42/36
b.- dı 104/10
b.- a bāra 81/6

bār Bağır, göğüs
b.+ ım 59/20

baraba (Far. < *beraber*) [*bk.* **barabar, baraber**] Beraber, birlikte
b. 66/13, 102/14

barabar (Far. < *beraber*) [*bk.* **baraba, baraber**] Beraber, birlikte
b. 32/74, 37/5, 43/18, 49/41, 56/9, 62/5, 66/19, 76/23, 81/18, 85/7, 92/14, 95/11, 100/47, 122/42, 123/41, 123/46, 124/99
b.+ ı 31/12
b.+ uḳ 49/225
b. ol - 39/13

baraber (Far. < *beraber*) [*bk.* **baraba, barabar**] Beraber, birlikte
b. 95/10, 95/13, 124/13

bàraḳ- [*bk.* **bàraḳ-, bıraḳ-, bıraḳ-, biraḳ-**] Bırakmak
b.- an 56/20

bardaḳ Bardak
b. 14/5, 32/77, 32/78

bari (Far.) [*bk.* **bāri, bārī**] Bari, hiç değilse
b. 8/15

bāri (Far.) [*bk.* **bari, bārī**] Bari, hiç değilse
b. 8/6

bārī (Far.) [*bk.* **bari, bāri**] Bari, hiç değilse
b. 73/32

barmā (<*parmak-ı-n-da*) [*bk.* **barmaḳ**] Parmak
b.+ nda 49/179

bārma Bağırma, yüksek sesle seslenme
b.+ ları 42/37

barmaḳ [*bk.* **barmā**] Parmak
b.+ larını 131/3

bas- Basmak
b.- arsın 103/13
b.- aruḳ 111/100
b.- dı 81/14
b.- dım 26/42
b.- ıyo 86/5
b.- ıyōn 45/29
b.- ī 6/34, 61/4, 61/5
b.- iyalar 49/16
b.- iyoduḳ 103/8
b.- iyōŋ 34/9
b.- masınnar 32/20
b.- mazmış 32/19
b.- mış 81/10, 81/12

basdon (İt.) [*bk.* **baston**] Baston
b.+ u 73/70

basdur- Bastırmak
b.- ī 97/35

basġı Baskı
b. 79/42

basġun Baskın

b. 41/6

basıl- [*bk.* **basul-**] Basılmak
b.- ur 97/36

basma Basma, pamuklu kumaş
b. 32/47, 32/48
b.+ lar 32/71

basmadana (?)
b. 101/12

basmaḳ Basmak
b. 45/29

baston (İt.) [*bk.* **basdon**] Baston
b. 73/69

basuḳluḳ Basık, alçak olma durumu
b. 124/85

basul- [*bk.* **basıl-**] Basılmak
b.- ur 124/85

baş [*bk.* **bāş**] Baş, kafa, başlangıç; temel, esas, başlangıç
b. 2/4, 2/16, 12/11, 23/26, 27/16, 32/74, 33/1, 93/6, 94/1, 110/1, 131/3
b.+ a 23/27, 109/30
b.+ dan 10/1, 10/18, 46/1, 109/30
b.+ ı 32/20, 49/208, 76/26, 86/34, 88/7, 100/37, 100/38
b.+ ım 6/51, 10/4, 10/8, 59/13
b.+ ıma 49/191
b.+ ımda 87/10, 100/28
b.+ ımdan 6/49
b.+ ımıza 111/44, 122/42
b.+ ımızda 104/7
b.+ ımızdan 11/15, 17/1
b.+ ın 13/12, 67/5
b.+ ına 7/3, 8/14, 26/58, 32/9, 32/17, 42/13, 49/124, 49/126, 55/3, 56/3, 56/51, 63/27, 73/74, 73/80, 73/82, 74/7, 76/6, 76/8, 92/12, 100/30, 104/25, 117/8, 122/44, 124/19, 124/30, 124/40, 132/22, 137/7
b.+ ında 17/12, 25/13, 56/41, 6/50, 86/31, 95/4, 117/8, 117/12
b.+ ındaḳı 112/11
b.+ ından 13/12, 73/71, 73/73, 73/79, 85/11, 92/11, 104/5
b.+ ındïdim 11/1
b.+ ını 45/27, 73/38, 73/61, 123/20
b.+ ının 100/30, 100/31
b.+ larına 32/9, 45/27
b.+ uma 7/6

bāş [*bk.* **baş**] Baş, kafa, başlangıç; temel, esas, başlangıç
b. ed- 93/6
b.māş 63/24

baş ╓aldı [*bk.* **baş altı**] Yağlı güreşte pehlivanların ayrıldığı beş derecenin ikincisi
b. 20/9

baş altı [*bk.* **baş ╓aldı**] Yağlı güreşte pehlivanların ayrıldığı beş derecenin ikincisi
b. 20/10
b.+ na 2/4, 2/13, 2/15

baş ārısï Başın ağrısı
b. 12/9

başbaşa Birlikte, eşit
b. get - 73/38

baş ėdeme- Gücü yetmemek
b.- di 37/41

başġa [*bk.* **başḳa**] Başka, diğeri, değişik, farklı, özge
b. 2/18, 10/31, 10/47, 11/2, 13/10, 15/8, 16/9, 16/14, 22/16, 23/3, 23/4, 24/9, 26/11, 26/22, 26/44, 27/6, 29/5, 29/6, 29/7, 38/13, 40/9, 41/4, 49/121, 49/137, 54/4, 54/5, 55/3, 56/13, 56/15, 58/4, 58/9, 60/5, 63/24, 63/26, 63/33, 66/21, 73/83, 76/16, 76/17, 76/27, 79/45, 79/53, 80/19, 83/4, 84/6, 85/2, 89/3, 91/19, 95/5, 96/21,

97/16, 97/30, 100/52, 103/47, 111/16, 111/55, 116/2, 117/12, 129/4
b.+ sı 112/12, 130/13
b.+ sını 76/16

başġan Başkan
b. 49/130

başiş (Far.) [*bk.* **bahşiş, bāşiş, bāşuş**] Bahşiş, fazladan verilen para
b. 124/65

bāşiş (Far.) [*bk.* **bahşiş, başiş, bāşuş**] Bahşiş, fazladan verilen para
b. 20/8, 32/81, 75/5, 124/28, 124/29, 124/32, 124/60, 124/62, 124/65
b.+ i 124/34
b. ėd - 49/188

başķa [*bk.* **başġa**] Başka, diğeri, değişik, farklı, özge
b. 10/35, 32/77, 62/1, 63/44, 90/6, 111/12, 112/4, 121/10
b.+ sına 111/58

başla- [*bk.* **başlı-, başli-, başlī-**] Başlamak, harekete geçmek, çalışır duruma getirmek, doğmak, ortaya çıkmak
b.- dı 2/15, 46/7, 74/8, 113/30
b.- dıķ 46/7
b.- dılar 18/8
b.- duķ 91/8, 96/4
b.- duķdan 32/61
b.- llar 42/51, 74/2, 74/6, 74/8, 124/26, 124/33
b.- llardı 32/57
b.- r 56/7, 56/11, 62/7, 137/14
b.- rdı 32/59
b.- rız 102/13
b.- rsın 32/50, 45/43, 113/49
b.- ruķ 48/16, 102/3

başlamaķ Başlamak, harekete geçmek, çalışır duruma getirmek, doğmak, ortaya çıkmak
b. 46/1

başlan- Başlanmak
b.- mış 32/57

başlat- Başlatmak
b.- tı 113/21

başlı- [*bk.* **başla-, başli-, başlī-**] Başlamak
b.- yo 106/11
b.- yōm 32/50

başlı Başlı, başı olan
b. 107/4, 107/5

başlıġ ╥parası Bazı bölgelerde, evlenirken damadın kaynatasına ödemesi gereken para veya mal, başlık
b. 32/42

başlıķ Başlık, üst kısım
b. 23/26, 32/42

başlıķ ╥parası Bazı bölgelerde, evlenirken damadın kaynatasına ödemesi gereken para veya mal, başlık
b.+ nı 32/42

başli- [*bk.* **başla-, başlı-, başlī-**] Başlamak
b.- ya 49/47
b.- yalar 49/17
b.- yo 106/8
b.- yoduķ 124/101
b.- yoķ 26/1
b.- yon 76/9, 117/13
b.- yōn 76/6
b.- yoz 26/2

başlī- (< *başlı-yor*) [*bk.* **başla-, başlı-, başli-**] Başlamak
b. 6/9, 49/83, 123/40
b.- cek 62/10
b.- lardı 124/9
b.- p 32/58

baştürküsü Kınada geline hitaben söylenen türkü
b. 32/71, 32/72

bāşuş (Far.) [*bk.* **bahşiş, bāşiş, bāşuş**] Bahşiş
b. 32/81, 32/88

bat- Batmak
b.- ar 124/45
b.- usun 126/4

batıl (Ar.) Batıl, boş, geçersiz
b. 91/57

bav Bağ
b. 103/45, 112/13
b.+ ımızdan 48/20
b.+ ından 48/22

bavla- [*bk.* **bala-, bāla-, bali-, balī-, bāli-, bālī-**] Bağlamak
b.- llar 32/49
b.- rsın 103/11
b.- ruḳ 100/37, 100/38

bavlamaḳ Bağlamak
b. 131/3

bavul (İt.) Bavul, büyük çanta
b.+ larını 7/9

bayā (< *bayağı*) Bayağı, oldukça, fazlaca
b. 52/10, 52/11, 52/12, 68/2, 77/2

bayan Bayan
b. 76/17, 76/19

bayır Bayır, yamaç
b.+ da 42/38

bayram Bayram
b. 10/16, 15/1, 15/4, 63/1, 120/5
b.+ a 63/8, 63/16
b.+ da 63/16, 63/25, 70/1
b.+ dan 63/23
b.+ ı 79/5
b.+ ından 79/5

bazallıḳ Pazarlık
b. 49/72
b. yap- 49/80

bazan (Ar.) [*bk.* **bāzan, bazen**] Bazen, ara sıra, kimileyin
b. 26/44, 26/52, 79/6, 79/50

bāzan (Ar.) [*bk.* **bazan, bazen**] Bazen, ara sıra, kimileyin
b. 79/38

bazar (Far.) Pazar, pazar günü, alışveriş yeri
b. 27/4, 62/8, 62/10, 125/11
b.+ a 32/49, 49/69, 58/7
b.- ı 30/9

bazen (Ar.) [*bk.* **bazan, bāzan**] Bazen, ara sıra, kimileyin
b. 14/12, 54/8, 124/5

bazı (Ar.) [*bk.* **bāzı**] Bazı, bazen, kimi, birtakım
b. 40/2, 49/128, 49/134, 51/24, 94/5, 97/2, 118/17, 133/11
b.+ larına 76/15
b.+ sı 124/5

bāzı (Ar.) [*bk.* **bazı**] Bazı, bazen, kimi, birtakım
b. 45/43

bazirtesi Pazartesi, pazartesi günü
b. 4/1

be [*bk.* **bē**] Ey, hey
b. 21/11

bē [*bk.* **be**] "Ey, hey" anlamlarında bir seslenme sözü
b. 1/7, 114/2

bebē (< *bebek-e*) [*bk.* **bebek**] Bebek
b. 100/42

bebek [*bk.* **bebē**] Bebek

b. 32/28

beber [*bk.* **biber**] Biber
b. 136/4

bedava (Far.-Ar.) Bedava, parasız, çok ucuz
b. 14/9, 14/21

beddam 18 Nisan'a rastlayan sayılı gün, bugünde yapılan eğlenceler
b. 134/8, 134/9

bedduva ėt- (Far.-Ar.-T.) İlenmek, intizar etmek
b.- miş 126/3, 126/4
b.- mişler 126/2

bedon (Fr.) Beton
b. 49/16

bek Pek, gereken veya beklenenden fazla
b. 103/44

bekçi Bekçi, bekleme işini yapan
b. 122/35, 122/37
b.+ si 122/37

bekçilī (< *bekçi-lik-i*) Bekçilik
b. 49/114

bekdaş (öz. a.) Bektaş adlı yer
b. 10/48

bekilli (öz. a.) Bekirli adlı yer
b. 113/31

bekle- Beklemek
b. 56/55
b.- dükden 131/8
b.- ller 131/8
b.- me 67/20

beklemek Beklemek
b. 131/6

beklet- Bekletmek
b.- iriz 131/5

bekletmek Bekletmek
b. 23/11

bekli- (< *bekli-yor-lar-mış*) Beklemek
b. 56/59
b.- larmış 137/6
b.- ya 49/206
b.- yon 73/61, 104/16

bekmez Pekmez
b. 103/12, 111/37, 111/40, 111/41, 111/46
b.+ den 111/42
b.+ i 111/42, 111/43, 111/46
b.+ in 111/41

bėl "bel bereket" ikilemesinin ilk sözcüğü
b. 124/73

bėl Bel
b. 97/18, 124/73
b.+ imize 37/39
b.+ ine 26/43
b.+ ini 97/1
b. bele b. 76/13

bela- (Far.) Bela, sıkıntı
b.- mı 13/2
b.+ nı 18/11

belber (Far. *berber*) Berber, saç ve sakal kesmeyi meslek edinen kişi
b. - e 66/15

bele- Belemek, beşiğe yatırıp bağlamak
b.- ller 121/25
b.- rsin 32/27
b.- yin 73/25

bele [*bk.* **bėyle, bóle, böyle, bȍle, böyle, bȕle, ebȍle**] Böyle
b. 42/14

belediye (Ar.) Belediye
b. 95/9, 128/5, 130/7, 130/9

belge Belge
b.+ n 86/42
b.+ yi 86/39

belirli Belirli, belli olan
b. 42/44

bèlirli Belirli, belli olan
b. 27/16

belki Belki
b. 10/37, 79/47, 91/32, 113/17, 132/15

belleme Belleme, bel denilen araçla toprağı işleme
b.+ leri 97/18

belli [*bk.* **bèlli, bellü**] Belli, açık, bilinen
b. 6/22, 12/11, 25/22, 100/6, 100/8, 117/6, 120/15, 130/9

bèlli [*bk.* **belli, bellü**] Belirli, belli olan
b. 81/3

bellü [*bk.* **belli, bèlli**] Belirli, belli olan
b. 9/8, 25/18, 25/19, 39/15

bèllüsüz Belirsiz, belirli olmayan
b. 61/8

bembeyaz Bembeyaz, çok beyaz
b. 34/21, 111/101, 111/103, 131/11

ben [*bk.* **bán**] Ben, kişinin kendisi
b. 1/6, 1/7, 2/1, 2/9, 2/13, 2/16, 2/19, 2/21, 2/22, 3/4, 3/9, 3/13, 4/3, 4/5, 4/7, 4/9, 4/13, 4/14, 5/5, 5/8, 5/10, 6/14, 6/43, 6/48, 7/20, 8/4, 9/15, 10/9, 10/14, 10/17, 10/29, 10/30, 10/41, 10/48, 11/1, 11/5, 11/10, 11/11, 11/12, 11/13, 13/5, 14/16, 17/5, 17/11, 18/1, 18/3, 18/6, 18/7, 20/15, 20/28, 23/20, 25/16, 26/6, 26/23, 26/25, 26/26, 26/28, 26/50, 27/1, 27/2, 27/3, 27/6, 27/7, 29/1, 29/5, 31/1, 31/2, 31/4, 31/5, 31/14, 31/15, 31/16, 32/2, 32/13, 32/14, 32/17, 32/40, 32/43, 32/76, 34/12, 35/6, 35/24, 35/25, 37/6, 37/13, 37/14, 37/28, 37/30, 37/31, 38/4, 38/5, 42/38, 43/10, 43/12, 43/17, 45/1, 47/3, 47/7, 48/34, 49/102, 49/103, 49/116, 49/119, 49/141, 49/145, 49/147, 49/148, 49/149, 49/151, 49/161, 49/162, 49/201, 49/225, 49/231, 49/242, 49/245, 49/247, 49/248, 49/69, 51/13, 52/12, 52/15, 53/4, 54/15, 54/18, 56/13, 56/28, 56/36, 56/44, 56/50, 56/53, 57/3, 57/19, 58/5, 59/2, 59/3, 59/8, 59/9, 59/21, 61/5, 61/6, 61/9, 62/2, 62/3, 62/6, 63/5, 63/14, 63/21, 63/45, 63/48, 65/3, 65/8, 65/10, 65/11, 66/1, 66/3, 66/6, 66/7, 66/9, 66/10, 66/19, 66/20, 67/12, 70/13, 70/15, 71/4, 73/1, 73/2, 73/9, 73/10, 73/14, 73/15, 73/16, 73/18, 73/19, 73/66, 73/69, 73/85, 76/13, 77/6, 78/3, 79/1, 79/15, 79/18, 79/24, 79/26, 79/29, 79/30, 79/32, 79/34, 79/36, 79/40, 80/4, 80/5, 80/10, 80/14, 81/9, 82/7, 84/4, 84/8, 84/9, 84/13, 86/8, 86/11, 86/41, 87/1, 87/6, 87/9, 87/17, 87/19, 87/20, 88/1, 88/3, 88/7, 88/9, 91/1, 91/24, 91/34, 91/56, 92/1, 92/7, 92/8, 95/5, 95/6, 95/12, 96/8, 96/10, 96/13, 96/14, 96/31, 96/34, 96/36, 96/37, 97/32, 97/33, 97/34, 97/48, 99/19, 100/5, 100/6, 100/13, 100/14, 100/27, 100/34, 103/2, 103/3, 103/4, 103/42, 103/47, 104/1, 104/2, 104/4, 104/5, 104/7, 104/13, 104/16, 104/17, 104/22, 106/5, 107/2, 107/3, 107/4, 107/7, 107/10, 107/27, 107/39, 108/9, 109/7, 109/14, 109/42, 112/4, 112/14, 112/22, 112/23, 113/10, 113/11, 114/7, 114/8, 117/14, 118/1, 119/4, 119/5, 119/8, 119/9, 121/1, 121/5, 121/9, 121/21, 123/5, 123/32, 123/34, 123/37, 123/57, 123/66, 124/98, 125/8, 127/3, 127/4, 128/1, 130/11, 132/9, 132/20, 132/29, 133/2, 133/3, 133/4, 133/5, 133/11, 137/12

b.+ de 49/73
b.+ den 8/13, 29/1, 37/12, 49/162, 49/213, 49/240, 49/97, 49/98, 59/8, 73/34, 91/3
b.+ em 49/149
b.+ i 4/13, 4/14, 7/17, 7/21, 10/5, 13/6, 25/16, 27/6, 31/16, 37/3, 37/8, 37/14, 49/116, 49/145, 49/148, 49/162, 49/233, 49/90, 65/1, 67/15, 73/25, 79/18, 86/37, 87/16, 87/20, 91/32, 91/48, 95/28, 96/11, 96/22, 107/45, 107/47, 118/2, 118/18, 130/2, 130/11
b.+ im 1/6, 2/12, 4/2, 4/3, 5/12, 6/34, 6/35, 6/36, 7/16, 7/19, 9/14, 9/15, 12/5, 14/11, 17/2, 17/13, 17/15, 18/6, 22/16, 28/1, 31/12, 32/38, 32/39, 32/50, 36/11, 36/12, 37/8, 38/1, 45/43, 47/1, 49/115, 49/146, 49/149, 49/174, 49/181, 49/188, 49/191, 49/192, 49/221, 49/232, 49/239, 49/241, 49/244, 49/74, 49/77, 49/78, 49/81, 49/95, 51/1, 51/20, 53/1, 59/9, 61/1, 61/9, 63/33, 63/48, 65/10, 70/13, 73/14, 73/24, 73/30, 73/31, 73/33, 73/40, 73/42, 73/56, 73/73, 76/22, 76/27, 79/30, 80/1, 80/5, 80/6, 80/10, 82/1, 87/4, 88/2, 88/6, 91/2, 91/3, 91/42, 91/49, 92/6, 94/20, 95/1, 96/26, 98/1, 98/2, 104/2, 104/22, 106/4, 107/46, 109/1, 112/13, 112/16, 113/4, 113/18, 113/35, 118/6, 120/10, 123/27, 123/37, 123/50, 123/63, 128/1, 128/4, 132/19, 132/27, 137/17, 137/20
b.+ imki 67/36
b.+ imkini 102/7
b.+ imnen 63/33
b.+ ïnen 37/13
b.+ nen 73/63
b.+ sin 100/2
b.+ üm 7/20

bĕn- Beğenmek
b.- dümü 37/14
b.- di 46/3
b.- dik 46/2
b.- diler 46/4
b.- dü 9/20
b.- medi 14/11
b.- sinner 119/10

bende (Far.) Kul, köle
b.+e ėT - 9/18

benzed- Benzetmek
b.- iyōm 49/207

bĕpu┬arı (öz.a.) Peypınarı
b. 54/14

berat (Ar. beraat) Aklanma
b. et- 37/15

berbat (Far.) Kötü
b. ėd - 51/16

berber (Far.) [*bk.* **belber**] Berber, saç ve sakal kesmeyi meslek edinen kişi
b. 73/1

bĕre (< *bir yere*) Bir yere
b. 103/45

bereket (Ar.) Bereket, bolluk, gürlük
b. 31/19, 116/4, 124/73

bereketlü Bereketli
b. 32/86

beri Beri
b.+ de 38/8
b.+ den 56/40
b.+ ye 27/11

bėri Beri
b. 10/18, 26/27, 26/29, 28/17, 38/1, 38/17, 42/15, 49/204, 57/15, 84/1, 88/3, 103/7, 113/4, 113/5, 117/9, 118/11, 125/7

bes ╥belli [*bk.* **bes ╥bellü**] Besbelli, çok belli

b. 84/3

bes ˠbellim Besbelli, çok belli
b. 3/5

bes ˠbellü [*bk.* **bes ˠbelli**] Besbelli, çok belli
b. 32/76

besle- Beslemek
b. 6/19
b.- rken 107/30

beslen- Beslenmek
b.- ĩ 6/23

besli- Beslemek
b.- yo 107/30
b.- yoduḳ 58/4

beslĩ (< *besi-yor*) Beslemek
b. 6/20, 6/25

beş [*bk.* **bèş**] Beş, beş sayısı
b. 2/19, 56/54, 56/56, 56/59, 73/57, 125/7

bèş [*bk.* **beş**] Beş, beş sayısı
b. 10/12, 11/1, 20/8, 24/3, 24/8, 25/24, 31/6, 31/13, 32/59, 37/36, 37/41, 42/27, 42/28, 42/30, 43/9, 48/30, 49/43, 58/2, 58/4, 58/10, 58/11, 61/6, 84/14, 92/3, 92/5, 92/6, 92/10, 95/3, 95/16, 96/17, 96/19, 96/20, 96/21, 96/35, 96/38, 102/4, 102/8, 102/9, 103/32, 116/3, 124/71, 130/17
b.+ e 4/7, 4/12, 4/17, 10/15
b.+ i 134/8
b.+ inci 134/5
b.+ inde 16/11

bèşer Beşer, her birine beş
b. 2/13, 102/15

bèşi (< *beşik-i*) [*bk.* **bèşĩ, bèşĩ, beşik, bèşik**] Beşik
b. 13/18
b.+ ye 73/26

bèşĩ (< *beşik-e*) [*bk.* **bèşi, bèşĩ, beşik, bèşik**] Beşik
b.+ e 121/25

bèşĩ (< *beşik*) [*bk.* **bèşi, bèşĩ, beşik, bèşik**] Beşik
b. 100/36
b.+ n 19/27, 32/27, 73/25, 100/38, 121/26
b.+ ne 100/47
b.+ nen 73/52
b.+ ni 73/2
b.+ nin 100/21

beşik [*bk.* **bèşi, bèşĩ, bèşĩ, bèşik**] Beşik
b.+ de 73/52, 73/60, 73/61, 73/63, 121/4
b.+ den 73/53
b.+ dĩken 73/2
b.+ dĩmiş 121/3

bèşik [*bk.* **bèşi, bèşĩ, bèşĩ, beşik**] Beşik
b. 13/18, 13/19, 19/13, 19/30, 100/20
b.+ de 121/27

bèşikcilik Beşikçilik
b. 19/1

bèşikli Beşikli
b. 121/22

bèşinci Beşinci
b. 11/1, 17/19

beton (Fr.) Beton
b.+ la 76/1

betonarma (Fr.) Betonarme, demirli beton
b. 28/18

bèy Bey
b. 1/5, 49/173, 49/187, 109/11, 109/14
b.+ i 1/2, 1/3, 108/4
b.+ imiz 100/15
b.+ leri 108/2

beyaz (Ar.) Beyaz, ak
b. 73/16, 73/44, 79/10, 79/11, 111/100, 111/101, 111/102, 111/103, 111/70, 111/77, 111/98
b.+ ı 23/11

beyazlan- Beyaz duruma gelmek
b.- aydı 123/49
b.- madı 123/49

beyazlandurmaḳ Beyazlandırmak, beyaz duruma getirmek
b. 123/13, 123/24

beyazlandurmi Beyazlandırmak, beyaz duruma getirmek
b.+ ɣe 123/13

beyazlat- Beyazlandırmak, beyaz duruma getirmek
b.- ıyoɾ 133/5

beyazlī (< *beyazlı-yor-um*) Beyaz duruma gelmek
b.+ m 65/5

bėyle [*bk.* **bele, bóle, böyle, bȍle, böyle, bȕle, ebȍle**] Böyle, bu şekilde
b. 51/1, 91/4, 101/10, 104/25

bėypuꞇarı (öz. a.) Peypınarı
b. 54/14

bez- Bezmek, bıkmak
b.- di 58/4, 60/3
b.- miş 121/6

bez Bez, dokuma, çaput
b. 131/4
b.+ ler 111/100, 111/101
b.+ lerin 111/102

bezi- (< *benze-y-en*) Benzemek
b.- yen 49/228

bezük Bezik, bezilmiş duruma gelmiş, buruşmuş
b. 60/4

bı [*bk.* **bi, bī, bir, biɾ, bīɾ**] Bir
b. 20/22

bıçaḳlī- (< *bışakla-y-ıp*) Bıçaklamak
b.- p 84/10

bıraḳ- [*bk.* **bȁraḳ-, bıraḳ-, biraḳ-**] Bırakmak, terk etmek, dokunmamak
b.- 14/3
b.- dım 87/18
b.- ī 6/33, 121/8
b.- īler 73/53
b.- īm 18/7
b.- iya 49/48
b.- īya 73/80
b.- īyálar 43/5
b.- iyoduḳ 111/20

bıraḳ- [*bk.* **bȁraḳ-, bıraḳ-, biraḳ-**] Bırakmak, terk etmek, dokunmamak
b. 39/3, 42/27, 49/59, 73/30, 118/10
b.- acaḳlarını 121/7
b.- dı 73/77, 122/37
b.- dılar 49/146, 121/11
b.- dım 109/14
b.- du 76/27
b.- duḳ 11/14
b.- duḳdan 73/53
b.- dum 121/14
b.- dūmu 79/16
b.- dūz 63/2, 63/3
b.- ıcam 121/6
b.- ıyalar 100/12
b.- ıyo 86/20, 107/29, 132/23
b.- ıyoruz 97/9
b.- iyoduḳ 5/16
b.- ma 95/10
b.- madı 91/49
b.- saḳ 100/30
b.- ū 32/10
b.- ullar 32/20
b.- ullardı 32/17, 79/13

b.- ur 32/55, 34/21
b.- urdu 117/9
b.- usun 26/57, 45/11, 45/13, 100/44
b.- üsun 32/9

bırakıl- Bırakılmnak
b.- an 97/40

bıraz [*bk.* **birāz, bíraz, birez**] Biraz, azcık
b. 63/15, 73/61

bıydar [*bk.* **būday, buday, buğdar, buydal, buydar, buyday, búyday, büyday, buydur**] Buğday
b.+ dan 103/22

bıyık [*bk.* **bıyī**] Bıyık
b. 56/4, 74/3

bıyī (< *bıyık-ı*) [*bk.* **bıyık**] Bıyık
b. 56/2

bi [*bk.* **bı, bĭ, bir, biŗ, bĭŗ**] Bir, bir sayısı
b. 1/4, 3/12, 3/13, 5/16, 6/31, 6/41, 6/42, 6/47, 6/48, 7/4, 9/16, 10/27, 12/9, 13/6, 13/7, 14/18, 15/8, 15/9, 16/9, 16/10, 16/11, 17/2, 17/10, 20/14, 20/28, 21/5, 21/11, 21/13, 23/13, 23/41, 24/5, 26/6, 26/11, 26/22, 28/18, 29/5, 30/5, 31/18, 32/28, 32/32, 32/33, 32/67, 32/77, 32/83, 32/88, 35/27, 36/1, 36/3, 38/14, 38/16, 39/3, 39/6, 39/11, 39/14, 40/9, 41/4, 42/1, 42/14, 43/10, 45/15, 45/31, 45/38, 47/4, 47/7, 49/131, 49/141, 49/156, 49/211, 49/23, 49/24, 49/29, 49/30, 49/39, 49/67, 49/91, 49/92, 49/93, 49/96, 50/1, 51/16, 51/23, 51/25, 54/12, 55/1, 55/3, 56/28, 56/39, 58/7, 62/9, 63/8, 63/23, 63/26, 66/5, 66/10, 66/11, 68/5, 70/12, 72/2, 73/74, 78/2, 78/4, 78/13, 78/15, 78/16, 79/15, 79/53, 84/9, 84/10, 86/7, 86/12, 87/12, 91/7, 91/57, 92/10, 92/15, 95/8, 95/29, 96/30, 99/11, 100/12, 100/30, 100/31, 100/33, 100/34, 100/35, 100/37, 100/39, 100/43, 100/44, 100/52, 103/1, 103/2, 103/7, 103/47, 107/4, 107/18, 107/42, 111/71, 111/81, 111/94, 113/22, 113/53, 115/1, 115/4, 118/10, 118/16, 119/1, 119/7, 120/12, 121/9, 121/11, 123/62, 123/63, 124/7, 124/13, 124/32, 124/66, 124/84, 124/94, 125/3, 128/1, 128/8, 130/8, 130/20, 131/11, 134/9, 137/14

bĭ [*bk.* **bı, bi, bir, biŗ, bĭŗ**] Bir, bir sayısı
b. 2/2, 2/7, 2/10, 2/12, 2/13, 2/17, 2/18, 3/11, 3/12, 3/13, 4/5, 4/19, 5/6, 6/1, 6/4, 6/5, 6/8, 6/12, 6/13, 6/15, 6/17, 6/19, 6/20, 6/28, 6/29, 6/31, 6/32, 6/34, 6/38, 6/43, 6/48, 7/3, 7/5, 7/9, 7/21, 9/3, 9/5, 10/6, 10/12, 10/20, 10/21, 10/29, 10/42, 10/48, 11/13, 12/6, 13/1, 13/2, 14/4, 14/12, 14/13, 14/16, 15/1, 15/3, 15/5, 15/7, 15/8, 16/8, 17/1, 17/2, 17/5, 17/14, 17/16, 17/18, 18/1, 18/2, 18/7, 18/8, 18/9, 19/9, 19/10, 19/23, 20/1, 20/4, 20/5, 20/8, 20/9, 20/13, 20/16, 20/18, 20/19, 20/27, 22/9, 22/11, 22/14, 22/16, 23/3, 23/5, 23/6, 23/7, 23/17, 23/21, 23/27, 23/30, 23/39, 23/43, 25/1, 25/3, 25/14, 25/22, 26/3, 26/4, 26/6, 26/8, 26/9, 26/17, 26/19, 26/22, 26/25, 26/26, 26/31, 26/32, 26/33, 26/38, 26/44, 26/52, 26/57, 26/58, 27/14, 27/17, 28/1, 28/12, 28/13, 29/2, 29/3, 30/1, 30/2, 30/4, 31/6, 31/7, 31/10, 31/11, 31/18, 32/10, 32/11, 32/16, 32/33, 32/34, 32/35, 32/37, 32/48, 32/51, 32/57, 32/60, 32/63, 32/65, 32/76, 32/78, 32/81, 32/83, 33/3, 34/13, 34/16, 34/19, 34/20, 35/2, 35/21, 35/28, 36/3, 36/7, 36/8, 36/9, 37/1, 37/7, 37/12, 37/16, 37/18, 37/19, 37/24, 37/25, 37/28, 37/29, 37/32, 37/34, 37/35, 37/37, 37/40, 38/4, 38/8, 38/13, 39/2, 39/4, 39/14, 40/8, 41/1, 42/2, 42/11, 42/12,

42/13, 42/14, 42/15, 42/21, 42/29, 42/30, 42/37, 42/52, 42/55, 43/1, 43/2, 43/3, 43/8, 43/9, 43/12, 43/16, 43/18, 43/21, 43/22, 43/24, 43/25, 43/27, 43/28, 44/2, 44/4, 45/3, 45/13, 45/15, 45/19, 45/24, 45/28, 45/33, 45/37, 46/3, 48/7, 48/13, 48/18, 48/30, 48/32, 48/33, 48/34, 49/1, 49/4, 49/9, 49/100, 49/101, 49/102, 49/103, 49/106, 49/107, 49/109, 49/11, 49/111, 49/113, 49/123, 49/126, 49/132, 49/137, 49/138, 49/139, 49/14, 49/142, 49/150, 49/152, 49/154, 49/155, 49/157, 49/158, 49/16, 49/162, 49/166, 49/168, 49/169, 49/170, 49/171, 49/172, 49/175, 49/18, 49/183, 49/184, 49/185, 49/191, 49/193, 49/199, 49/20, 49/201, 49/203, 49/205, 49/206, 49/207, 49/209, 49/216, 49/217, 49/23, 49/233, 49/234, 49/235, 49/237, 49/238, 49/239, 49/240, 49/25, 49/26, 49/28, 49/32, 49/33, 49/37, 49/38, 49/44, 49/45, 49/47, 49/48, 49/51, 49/57, 49/59, 49/60, 49/67, 49/68, 49/70, 49/71, 49/72, 49/74, 49/76, 49/79, 49/83, 49/84, 49/86, 49/87, 49/89, 49/92, 49/95, 50/5, 51/6, 51/21, 51/24, 51/25, 52/9, 52/10, 52/11, 53/2, 54/12, 54/13, 54/20, 54/21, 55/1, 55/4, 55/5, 56/1, 56/2, 56/3, 56/5, 56/6, 56/7, 56/9, 56/11, 56/15, 56/16, 56/17, 56/18, 56/24, 56/28, 56/30, 56/31, 56/33, 56/34, 56/36, 56/37, 56/38, 56/43, 56/45, 56/46, 56/50, 56/52, 56/54, 57/2, 57/11, 57/13, 57/18, 58/10, 59/9, 61/2, 61/8, 62/2, 62/10, 63/6, 63/7, 63/15, 63/23, 63/24, 63/38, 63/40, 63/44, 64/3, 65/5, 66/11, 68/1, 68/2, 68/6, 68/12, 69/1, 69/4, 69/5, 70/5, 70/11, 70/13, 70/14, 70/17, 70/20, 70/22, 71/2, 72/2, 72/11, 73/4, 73/5, 73/6, 73/8, 73/13, 73/14, 73/15, 73/23, 73/28, 73/34, 73/38, 73/40, 73/43, 73/44, 73/52, 73/54, 73/57, 73/59, 73/63, 73/68, 73/69, 73/70, 73/71, 73/73, 73/77, 73/80, 73/83, 74/3, 74/4, 74/5, 74/10, 75/3, 75/5, 75/8, 75/9, 75/10, 76/14, 76/16, 76/17, 76/21, 76/24, 76/25, 76/26, 76/27, 76/30, 78/4, 78/12, 79/9, 79/14, 79/17, 79/21, 79/22, 79/25, 79/30, 79/32, 79/35, 79/36, 79/40, 79/42, 79/43, 79/46, 80/2, 80/9, 80/15, 80/17, 81/2, 81/3, 81/4, 81/8, 82/2, 84/2, 84/6, 84/11, 85/1, 85/2, 85/6, 86/1, 86/5, 86/6, 86/8, 86/15, 86/16, 86/17, 86/18, 86/19, 86/22, 86/24, 86/26, 86/29, 86/31, 86/36, 87/2, 87/3, 87/4, 87/11, 87/13, 87/14, 87/20, 88/1, 88/2, 91/2, 91/6, 91/8, 91/9, 91/10, 91/11, 91/12, 91/16, 91/17, 91/18, 91/19, 91/22, 91/25, 91/26, 91/31, 91/37, 91/40, 91/42, 91/45, 91/47, 91/51, 91/52, 91/55, 91/58, 92/3, 92/4, 92/11, 92/12, 92/15, 93/2, 93/5, 94/1, 94/7, 94/10, 94/11, 94/14, 94/16, 94/20, 94/24, 94/26, 95/5, 95/7, 95/9, 95/18, 95/22, 95/23, 95/24, 95/25, 95/26, 95/27, 96/1, 96/4, 96/8, 96/14, 96/16, 96/17, 96/19, 96/20, 96/21, 96/26, 96/27, 96/29, 96/34, 96/36, 96/38, 96/39, 97/27, 97/28, 97/34, 99/1, 99/5, 99/8, 99/10, 99/11, 99/13, 99/14, 100/7, 100/11, 100/20, 100/21, 100/34, 101/8, 101/11, 102/3, 102/5, 102/10, 102/16, 102/17, 103/4, 103/15, 103/28, 103/43, 104/1, 104/2, 104/5, 104/7, 104/16, 104/22, 104/23, 104/24, 106/1, 106/2, 106/10, 107/3, 107/11, 107/14, 107/16, 107/18, 107/19, 107/20, 107/22, 107/27, 107/28, 107/31, 107/34, 107/38, 107/45, 108/1, 108/5, 108/6, 108/9, 108/16, 108/18, 109/4, 109/5, 109/23, 109/37, 110/3, 111/3, 111/5, 111/6, 111/14, 111/27, 111/29, 111/34, 111/36, 111/37, 111/39, 111/50,

111/51, 111/62, 111/79, 111/85, 111/86, 111/96, 112/1, 112/2, 112/6, 112/12, 112/23, 113/1, 113/2, 113/4, 113/5, 113/9, 113/10, 113/21, 113/32, 113/33, 113/36, 113/37, 113/38, 113/46, 113/47, 114/2, 114/7, 116/1, 116/4, 117/2, 117/3, 117/5, 117/10, 117/12, 118/3, 118/9, 118/10, 118/16, 119/1, 119/2, 119/3, 119/4, 119/5, 119/8, 119/9, 120/2, 120/3, 120/9, 120/10, 121/13, 121/15, 121/16, 121/20, 122/1, 122/2, 122/5, 122/20, 122/22, 122/24, 122/26, 122/29, 122/30, 122/35, 122/36, 122/38, 122/42, 122/43, 123/2, 123/3, 123/12, 123/14, 123/19, 123/22, 123/23, 123/24, 123/25, 123/41, 123/42, 123/51, 123/60, 123/61, 123/62, 123/63, 123/65, 124/1, 124/3, 124/6, 124/101, 124/110, 124/12, 124/13, 124/15, 124/16, 124/18, 124/19, 124/23, 124/27, 124/30, 124/58, 124/60, 124/65, 124/66, 124/68, 124/71, 124/77, 124/78, 124/81, 124/82, 124/83, 124/84, 124/85, 124/86, 124/88, 124/92, 124/93, 124/98, 126/2, 126/3, 126/4, 126/5, 127/1, 127/5, 128/1, 129/7, 130/7, 130/8, 130/18, 131/1, 131/4, 131/7, 132/6, 132/8, 132/9, 132/10, 132/13, 132/15, 132/16, 132/24, 134/1, 134/6, 134/7, 134/8, 136/6, 137/1, 137/9, 137/12, 137/14, 137/18, 137/21

biber [*bk.* **beber**] Biber
b. 98/6, 103/34, 103/41, 111/53, 129/1
b.+ ini 3/3, 34/8, 69/6, 111/57, 129/5, 135/2

biç- Biçmek
b.- er 102/14, 109/8
b.- eriz 90/6, 102/14
b.- ĭ 113/3
b.- ĭlar 121/23
b.- ĭm 4/4, 4/17
b.- iyá 113/3
b.- iyolardı 23/8

biçā (< *bıçak-a*) [*bk.* **biça, biçaḳ, biçaḳ**] Bıçak, kesici alet
b. 47/2, 47/3, 47/4, 47/5, 47/6, 48/11
b.+ mız 97/29
b.+ nan 32/21, 34/6, 47/8
b.+ nı 47/8

biça (< *bıçak-a*) [*bk.* **biçā, biçaḳ, biçaḳ**] Bıçak, kesici alet
b. 61/4, 61/5

biçaḳ [*bk.* **biçā, biça, biçaḳ**] Bıçak, kesici alet
b. 32/20, 47/7, 47/8, 48/11, 110/3
b.+ la 47/7, 94/11
b.+ lar 97/8
b.+ ları 48/11

biçaḳ [*bk.* **biçā, biça, biçaḳ**] Bıçak, kesici alet
b. 61/5

biçil- Biçilmek
b.- ip 23/9, 131/11

biçim Biçim, şekil
b. 116/6, 132/25

bida (< *bir daha*) Bir daha, ikinci kez
b. + ki 116/6

bide (< *bidek*) Yabani ağaçların yenmeyen meyvesi
b.+ ni 109/40, 109/41

bidon (Fr.) Bidon, saklama kabı
b. 4/7, 4/18, 4/19
b.+ lara 101/12
b.+ ları 4/19
b.+ nar 48/28
b.+ nara 101/11

biġaç [*bk.* **bĭġaç**] Birkaç, birden fazla

b. 131/9

bi͡ğaç [*bk.* **biğaç**] Birkaç, birden fazla
b. 91/6

biğard (?)
b.+ ın 96/37

bil- [*bk.* **bül-**] Bilmek, anlamak, idrak etmek
b. 108/20
b.- ayō 49/247
b.- dūm 22/16
b.- dūn 100/8, 100/9, 101/11, 113/55
b.- dūnü 65/11
b.- dūnüz 97/5, 97/25
b.- dūmuz 25/1
b.- eceksin 117/4
b.- eli 25/16, 27/6
b.- emedūm 26/50
b.- emedim 73/16
b.- emedük 78/16
b.- emem 39/9
b.- emez 133/7
b.- emicem 99/8
b.- emi͡cem 37/1
b.- emi͡cēm 128/1
b.- emi͡m 122/13
b.- emiyâm 49/145
b.- emiyem 27/3
b.- emiyırsan 73/10
b.- emiyoḳ 12/2, 39/7
b.- emiyom 3/12, 8/4, 22/3, 22/16, 27/7, 29/5, 41/7, 54/3, 83/2, 89/3, 133/11
b.- emiyōm 27/2, 68/2, 100/10
b.- emiyorum 54/4, 54/8, 68/4, 79/52
b.- emiyoruz 78/4
b.- emiyosan 63/47
b.- emiyoz 78/1
b.- en 12/10, 32/72, 88/1, 111/27, 130/23, 132/9
b.- eni 73/11
b.- enner 88/8
b.- ennere 88/9
b.- ī 56/19, 56/60
b.- iceksin 117/6
b.- īm 10/17, 32/76, 33/2, 34/13, 34/24, 38/11, 44/4, 52/15, 54/1, 63/39, 63/40, 65/6, 65/8, 65/9, 65/11, 84/1, 84/3, 85/12, 97/34, 103/47, 111/78, 117/14, 125/8, 133/4
b.- īm 89/3
b.- īmi 56/37
b.- īn 3/7, 4/20, 115/2
b.- irüm 104/16
b.- īy 41/1
b.- iya 49/182, 49/23, 49/99
b.- iyá 130/12
b.- iyam 49/161
b.- iyim 132/9
b.- iyo 9/6, 37/9, 37/20, 38/6, 49/34, 107/36, 107/37, 108/17, 113/7, 117/3, 119/7
b.- iyō 53/7, 56/2, 56/5, 56/15, 56/18, 56/22, 56/31, 57/17, 57/18
b.- iyodu 65/11
b.- iyoḳ 121/27
b.- iyom 8/6, 79/15, 83/5, 88/8, 88/9, 89/2, 92/15
b.- iyōm 79/16
b.- iyon 26/39, 49/42, 53/6, 132/27
b.- iyōŋ 45/14
b.- iyoŋ ╓mu 56/6
b.- iyorum 79/1, 79/40, 91/56
b.- iyōsun 54/9, 63/46
b.- meden 78/13
b.- mem 3/13, 10/17, 10/44, 10/50, 18/10, 18/11, 27/3, 32/76, 51/4, 62/5, 62/13, 62/14, 65/10, 66/5, 73/10, 92/13, 95/18, 95/20, 95/21, 96/9, 113/15, 113/23, 132/18, 132/23

b.- men 121/4
b.- mesin 31/4, 113/55
b.- meyiz 132/2
b.- mi 73/74
b.- mĭ 49/68, 56/19, 56/20
b.- mĭk 36/1
b.- mĭlar 122/27
b.- mĭm 3/9, 3/13, 4/3, 8/6, 61/6, 82/7, 103/47, 113/15, 114/7
b.- miş 120/8
b.- miya 49/141, 49/24, 49/95, 49/99
b.- miyá 49/99
b.- miyam 103/43
b.- miye 130/13
b.- miyen 32/72, 96/18
b.- miyo 123/62
b.- miyoṛmuş 43/25
b.- miyodu 95/8
b.- miyoḳ 27/14, 65/11, 91/52, 96/15, 121/27
b.- miyom 16/5, 16/6, 52/3, 79/46, 79/53, 84/4, 92/15, 100/34, 116/2, 126/4
b.- miyŏm 84/3, 84/4, 84/12
b.- miyomuş 43/23
b.- miyorum 54/9, 88/1
b.- miyŏsun 63/46
b.- se 73/74
b.- ür 4/2, 4/6, 32/23, 43/22
b.- ürsüz 20/15
b.- yom 79/24
b.ebil - 43/20
b.ebül - 82/1

bilader (Far) Erkek kardeş
b.+ nen 91/2

bile Üstelik, da, de, dahi
b. 4/18, 11/12, 11/13, 14/4, 52/12, 55/6, 58/5, 60/2, 70/19, 72/8, 99/20, 116/6, 124/21

bileki Geniş ve kalın olarak pişirilmiş ekmek.
b. 55/1

bileş- [*bk.* **billeş-**] Birleşmek
b.- ip 32/36

bilgi [*bk.* **bilgü, bülgü**] Bilgi
b. 49/110
b.+ m 54/10, 79/3, 128/4

bilgilen- Bilgilenmek, bilgi sahibi olmak
b.- dĭmde 51/21

bilgü [*bk.* **bilgi, bülgü**] Bilgi
b.+ ler 99/9
b.+ m 41/4, 89/3
b.+ sü 40/11

bilim Bilim
b. 94/22

bilimli Bilimli, bilim sahibi
b. 94/20

bilin- Bilinmek
b.- meden 78/16
b.- mez 23/36

billeş- [*bk.* **bileş-**] Birleşmek
b.- dŭ 42/15
b.- di 113/31
b.- ip 122/38
b.- ir 42/12
b.- üller 122/43

billeşdür- Birleştirmek
b.- elim 32/35

billeşme Birleşme
b. 122/40

billi (< *birlik-e*) [*bk.* **billĭ**] Birlik
b.+ ye 95/15

billĭ (< *birlik-e*) [*bk.* **billi**] Birlik
b.+ me 95/15

bilme Bilme

b. 43/10

bilür ╥gişi Bilirkişi, belirli bir konudan iyi anlayan ve bir anlaşmazlığı çözümlemek için kendisine başvurulan kimse
b. 86/9

bim [*bk.* **bin**] Bin, bin sayısı
b. 92/6

bim ╥başı Binbaşı, orduda rütbesi yüzbaşı ile yarbay arasında bulunan ve asıl görevi tabur komutanlığı olan subay
b. 11/6

bin [*bk.* **bim**] Bin, bin sayısı
b. 2/6, 6/25, 24/3, 24/4, 24/8, 42/47, 42/49, 42/52, 42/53, 42/54, 42/55, 42/56, 42/57, 47/1, 49/133, 66/16, 92/4, 96/35, 96/37, 133/9
b.+ sin 124/52

bin- [*bk.* **bîn-, bün-**] Binmek
b.- di 87/15
b.- dik 96/1, 96/2
b.- dim 65/3
b.- dük 95/16, 95/17
b.- eller 3/7
b.- en 76/16
b.- er 73/4, 105/12
b.- erdi 8/2
b.- ersin 97/38
b.- î 76/14
b.- in 108/12, 108/15

bîn- [*bk.* **bin-, bün-**] Binmek
b.- dük 66/13

bina (Ar.) Bina, yapı
b. 49/16, 79/28
b.+ da 29/4
b.+ larda 28/14, 28/15
b.+ nın 49/20, 54/17
b.+ sı 51/18

bindir- [*bk.* **bindü-, bindür-, bündü-**] Bindirmek
b.- iyalar 49/135

bindü- [*bk.* **bindir-, bindür-, bündü-**] Bindirmek
b.- düler 96/5

bindür- [*bk.* **bindir-, bindü-, bündü-**] Bindirmek
b.- îlar 76/16

binil- Binilmek
b.- ür 97/36

binmek Binmek
b. 97/38

bir [*bk.* **bı, bi, bî, biŗ, bîŗ**] Bir, bir sayısı
b. 2/12, 6/13, 6/14, 6/47, 7/1, 7/2, 12/4, 19/2, 19/25, 23/11, 25/3, 25/4, 25/15, 27/16, 32/3, 32/6, 35/1, 37/2, 37/18, 42/50, 44/5, 48/30, 48/33, 49/164, 49/226, 49/33, 51/5, 51/17, 51/18, 51/24, 52/7, 54/3, 57/1, 63/27, 68/6, 70/20, 70/22, 73/5, 73/36, 73/37, 73/56, 75/10, 76/13, 76/15, 79/2, 79/3, 85/1, 86/17, 89/1, 91/3, 91/13, 91/36, 91/46, 94/6, 100/23, 102/15, 111/13, 111/14, 111/15, 111/23, 111/50, 113/25, 114/1, 118/18, 122/22, 122/23, 123/1, 124/9, 124/10, 124/47, 124/55, 124/81, 124/85, 124/90, 124/92, 126/1, 131/15, 132/5, 133/1, 133/10, 137/5, 137/11
b.+ den 96/17
b.+ inde 1/1, 40/1, 40/2
b.+ ine 15/3, 49/112, 55/2

biraķ- [bk. **bàraķ-, bıraķ-, bıraķ-**] Bırakmak
b.- ulur 56/19

biraz [*bk.* **bıraz, birāz, bíraz, birez**] Biraz, bir parça, azıcık

b. 6/49, 23/6, 81/12, 91/35, 111/49, 130/27
b.+ ı 10/46
b.+ ını 10/46

birāz [*bk.* **bıraz, biraz, bíraz, birez**] Biraz, bir parça, azıcık
b. 5/2, 8/18, 10/32, 10/33, 10/47, 18/8, 26/41, 26/42, 26/47, 34/2, 34/15, 35/16, 42/54, 42/55, 45/34, 49/119, 49/200, 49/69, 63/5, 76/24, 76/27, 79/19, 80/6, 96/5, 96/11, 96/23, 96/25, 99/13, 103/24, 103/35, 103/40, 123/63

biɟ [*bk.* **bı, bi, bĭ, bir, bĭɟ**] Bir, bir sayısı
b. 6/23, 9/15, 92/1, 117/15

bĭɟ [*bk.* **bı, bi, bĭ, bir, biɟ**] Bir, bir sayısı
b. 40/7

bíraz [*bk.* **biraz, birāz, birez**] Biraz, bir parça, azıcık
b. 2/16, 2/17, 2/19, 2/22, 4/14, 6/3, 22/6

birāzcıḳ Birazcık, azıcık
b. 49/201

birbiri [*bk.* **birbirü, biribiri**] Birbiri, karşılıklı olarak diğeri
b. 10/43, 119/10,124/17
b.+ leri 18/8
b.+ lerine 7/22, 27/19
b.+ lerini 46/4
b.+ lerinin 6/30
b.+ lerinnen 104/9
b.+ ne 18/10, 23/15, 23/19, 30/6, 36/4, 42/18, 51/14, 51/15, 51/16, 76/13, 136/2
b.+ ni 7/22, 66/16, 124/8
b.+ nin 70/4

birbirü [*bk.* **birbiri, biribiri**] Birbiri, karşılıklı olarak diğeri
b.+ lerine 27/10

birer Birer, her kişiye bir
b. 26/29, 49/140, 74/5, 100/29, 111/34

birez [*bk.* **bıraz, biraz, birāz, bíraz**] Biraz
b. 80/6, 80/18

biri Biri, bir tanesi, bilinmeyen bir kimse
b. 4/10, 7/8, 32/55, 49/79, 57/10, 57/13, 58/1, 73/43, 73/43, 73/44, 76/15, 76/27, 82/2, 87/6, 107/3, 107/4, 119/2, 119/3, 123/11, 123/21
b.+ miz 95/24
b.+ nde 37/17, 132/25
b.+ ne 84/6
b.+ nen 17/2
b.+ ni 7/8, 37/26, 63/33, 71/3, 96/25, 102/6, 123/9
b.+ nin 37/10, 123/9, 123/20
b.+ ninkinin 123/20

biribiri [*bk.* **birbiri, birbirü**] Birbiri, karşılıklı olarak diğeri
b.+ leri 27/19
b.+ lerini 100/4
b.+ lerinin 27/22

birigdür- Biriktirmek, bir araya getirmek
b.- üyolar 108/2

birik- [*bk.* **birük-**] Biriktirmek
b.- dĭ 74/1
b.- dik 48/33
b.- dük 48/30
b.- ĭ 57/6, 117/2
b.- ĭlardı 124/114, 124/70
b.- iliyodu 124/109
b.- iyodu 124/111, 124/15
b.- iyolardı 124/23
b.- miş 56/56
b.- üller 124/28, 124/81
b.- ürdü 70/6

biriktir- [*bk.* **birükdü-, birükdür-**] Biriktirmek
b.- irdi 28/16

birinci Birinci, ilk sırada
b. 17/12, 41/5, 42/48, 48/7, 92/7, 92/8, 132/30
b.+ den 86/12

birisi Biri, bir tanesi, bilinmeyen bir kimse
b. 7/14, 11/7, 13/3, 17/16, 20/22, 20/23, 26/38, 31/13, 32/5, 38/2, 43/22, 49/79, 60/7, 74/7, 75/8, 76/13, 76/14, 77/1, 91/21, 91/43, 92/13, 103/44, 111/22, 113/10, 122/17, 123/1, 123/14, 124/72, 124/75, 124/96, 126/2, 132/20, 134/5, 137/18
b.+ di 11/7
b.+ ne 18/2, 31/11, 42/31
b.+ nen 2/18
b.+ ni 7/14

birük- [*bk.* **birik-**] Birikmek
b.- üdü 32/55, 34/22
b.- dük 48/33

birükdü- [*bk.* **biriktir-, birükdür-**] Biriktirmek
b.- müş 57/1

birükdür- [*bk.* **biriktir-, birükdü-**] Biriktirmek
b.- üsün 32/51

birzat (Ar.) [*bk.* **bizzat**] Bizzat, aracısız olarak
b. 54/15

biş- [*bk.* **piş-**] Pişmek
b.- er 136/7
b.- erdi 16/4
b.- cek 112/23
b.- dümüz 91/41
b.- dünü 112/23
b.- di 103/30, 136/3
b.- dim 118/6
b.- dise 112/24
b.- dükden 8/18, 103/40
b.- er 3/4, 34/2, 55/2, 103/25, 103/31, 111/87, 136/6
b.- erdi 124/60
b.- i 111/80
b.- icek 64/7
b.- iyodu 111/21
b.- medise 112/24
b.- mez 112/24
b.- miş 122/32
b.- miye 91/40

bişdir- [*bk.* **bişdür-**] Biçtirmek, biçilmesini sağlamak
b.- iyoḳ 23/2

bişdür- [*bk.* **bişdir-**] Biçtirmek, biçilmesini sağlamak
b.- iyoḳ 23/10

bişgün Pişkin, çok pişmiş
b.+ nüṯe 2/22

bişir- [*bk.* **bişür-, bi̯şür-, büşü-, büşür-, pişir-**] Pişirmek
b.- dik 46/7

bişme Biçmek, kesmek
b. 91/39

bişmi- Biçme, kesme
b.+ ye 102/13

bişmi Biçme, kesme
b.+ ye 118/8

bişür- [*bk.* **bişir-, bi̯şür-, büşü-, büşür-, pişir-**] Pişirmek
b.- üsün 32/52

bi̯şür- [*bk.* **bişir-, bişür-, büşü-, büşür-, pişir-**] Pişirmek
b.- ük 111/9

bit- Bitmek, tükenmek, yetişmek
b.- cek 42/56

b.- di 32/68, 58/6, 58/8, 63/32, 79/34, 96/41, 123/50
b.- ecek 42/57
b.- er 1/8, 28/10, 45/42, 60/7, 74/10, 102/2, 102/8, 102/9, 111/74, 123/61
b.- ī 57/7, 111/69, 111/70
b.- iye 23/33
b.- icek 42/52
b.- inciye 113/28
b.- iye 23/33
b.- iyodu 124/71
b.- mez 79/2, 123/61
b.- miş 102/12, 137/20
b.- tū 45/29
b.- ti 42/51, 49/249
b.- tikden 28/2, 101/1
b.- tīse 100/52

bit- Büyümek, çıkıp yetişmek
b. -e 48/6

bit ıpazarı Bit pazarı, eski eşyaların alınıp satıldığı pazar
b.+ ndan 73/4

bitür- [*bk.* **bütür-**] Bitirmek, sona erdirmek
b.- üsün 100/52

biz Biz, çokluk birinci şahsı gösteren söz
b. 5/15, 7/22, 9/13, 9/14, 10/40, 12/2, 14/1, 14/4, 14/5, 14/6, 14/7, 14/12, 20/24, 22/5, 22/11, 22/15, 26/53, 26/56, 27/9, 28/3, 29/6, 32/35, 32/38, 36/1, 37/26, 37/27, 37/29, 37/30, 38/2, 38/14, 38/16, 42/3, 45/21, 46/2, 46/3, 48/1, 48/7, 48/24, 48/30, 49/9, 49/122, 49/129, 49/130, 49/221, 49/222, 49/224, 49/50, 55/4, 60/5, 63/5, 63/11, 63/27, 65/11, 70/1, 70/6, 72/1, 72/2, 78/1, 78/12, 78/13, 78/15, 79/32, 79/35, 79/49, 80/8, 80/16, 85/14, 90/7, 91/2, 91/16, 91/23, 91/39, 91/52, 92/7, 93/2, 96/9, 96/22, 96/33, 97/5, 97/6, 97/9, 97/24, 97/25, 99/4, 100/34, 100/36, 102/14, 103/26, 103/34, 105/2, 105/4, 107/42, 107/46, 107/48, 109/31, 109/38, 111/85, 112/19, 113/49, 115/4, 118/7, 121/27, 123/53, 123/57, 123/58, 124/3, 124/102, 126/6, 127/2, 132/2, 137/9, 137/16
b.+ im 113/9
b.+ de 17/12, 42/16, 42/30, 42/31, 48/2, 59/5, 63/17, 70/16, 96/2, 97/19, 100/25, 106/1, 115/1
b.+ den 9/15, 20/14, 27/14, 39/12, 39/13, 73/46, 109/2
b.+ e 2/16, 10/45, 10/46, 16/6, 22/2, 22/6, 24/7, 30/7, 38/13, 40/8, 42/15, 42/39, 79/13, 79/32, 79/46, 82/3, 86/41, 91/11, 91/19, 95/13, 95/19, 95/21, 96/4, 96/16, 96/23, 96/33, 96/40, 107/26, 107/36, 118/2, 123/60, 124/102, 124/57, 132/27, 137/8
b.+ e 26/48
b.+ i 2/7, 2/8, 10/25, 10/40, 10/45, 20/28, 37/9, 49/122, 49/128, 49/49, 56/52, 79/21, 79/33, 81/14, 95/14, 95/18, 95/21, 95/22, 95/24, 96/3, 96/5, 96/7, 96/8, 96/34, 107/45, 107/48, 124/99
b.+ ik 52/2
b.+ ler 100/51

biz İğne
b. 97/23, 97/26

bizce Bizce, bize göre
b. 26/21

bizim Bizim, kendimizin
b. 4/7, 4/12, 4/18, 9/3, 9/9, 10/24, 10/25, 10/26, 10/27, 10/28, 10/38, 10/42, 10/45, 11/1, 11/6, 12/1, 12/3, 14/9, 16/7, 17/7, 17/14, 20/5, 22/2, 23/6, 23/9, 24/2, 31/17, 32/3, 32/21, 32/23, 32/66, 37/21, 37/36, 39/10, 39/11, 39/15, 40/6, 41/5, 42/3, 43/6,

43/30, 44/1, 48/6, 48/29, 49/152, 52/5, 52/6, 52/7, 54/11, 58/7, 61/8, 63/35, 63/37, 68/5, 68/10, 72/7, 73/57, 75/6, 78/5, 78/9, 82/6, 83/5, 91/35, 92/5, 92/11, 96/19, 96/20, 96/22, 97/20, 97/48, 99/10, 99/12, 104/7, 104/20, 107/26, 112/11, 114/2, 116/2, 122/15, 124/107, 127/2, 130/23, 133/8, 137/15
b.+ ki 99/8
b.+ nen 122/41

bizzat (Ar.) [*bk.* **birzat**] Aracısız, kendisi olarak
b. 9/15, 130/2

bó [*bk.* **bo, bu, bū**] Bu, işte bu
b. 133/7
b.+ dur 49/143

bo [*bk.* **bó, bu, bū**] Bu, işte bu
b. 85/9, 133/9

bō- Boğmak, boğulmasını sağlamak
b.- sun 113/40
b.- yodu 87/20

boba [*bk.* **ba┬ā, baba, bâba, bâbā, buba**] Baba
b. 6/2, 6/5, 6/6, 6/17, 6/22, 6/23, 6/34, 49/242, 63/38, 79/28, 109/18, 124/1
b.+ dan 26/48, 97/31
b.+ ları 105/11, 107/35, 107/43, 122/32, 122/34
b.+ larına 119/4
b.+ m 6/7, 6/11, 6/36, 7/19, 7/20, 23/42, 26/54, 26/55, 26/56, 49/149, 73/2, 79/1, 91/49, 104/3, 104/10, 104/12, 107/47, 122/6
b.+ mdan 7/21, 47/7, 122/9, 122/12
b.+ mın 6/36, 49/151, 49/156, 49/174, 73/2, 124/107, 132/16
b.+ mlar 41/5, 91/20
b.+ n 7/16, 67/27, 73/55
b.+ sı 6/1, 6/12, 6/13, 6/27, 37/41, 47/2, 49/29, 68/7, 88/2, 88/4, 89/1, 107/35, 120/4, 122/27, 124/33, 124/50, 124/70
b.+ sına 6/13, 37/41, 49/177, 107/32
b.+ sından 47/2
b.+ sının 49/178, 120/4
b.+ síní 47/3

bobā [*bk.* **ba┬ā, baba, bâbā, boba, buba**] Baba
b.+ n 107/28
b.+ ya 109/17

bóba [*bk.* **ba┬ā, baba, bâba, bâbā, boba, buba**] Baba
b.+ mdan 23/41

bobayīt Babayiğit, yürekli kimse
b. 73/55

bodur- Boğdurmak, boğulmasını sağlamak
b.- uḳ 37/30

bohça İçine çamaşır, elbise vb. koyup sarılan dört köşe kumaş
b.+ da 124/6

boḫça İçine çamaşır, elbise vb. koyup sarılan dört köşe kumaş
b. 73/59, 124/6, 124/13

boḫçalıḳ (öz. a.) Bohçalık Yaylası
b. 97/39

boḳlū (< *bokluk-u*) Bokluk
b.+ nu 94/8

bol Bol, fazla miktarda veya sayıda
b. 16/2, 49/92, 62/11, 69/4, 111/32, 111/33, 116/8
b. ol - 81/9

bōl- Boğulmak
b.- dular 7/19

bolaman (öz. a.) Bolaman Beldesi
b.+ da 113/33

b.+ dan 113/30

bóle [*bk.* **bele, bêyle, bōle, böyle, bo̅le, böyle, bü̅le, ebö̅le**] Böyle, bu biçimde
b. 19/15

bōle [*bk.* **bele, bêyle, bóle, bóyle, bo̅le, böyle, bü̅le, ebö̅le**] Böyle, bu biçimde
b. 70/2, 70/3, 70/4, 70/7, 70/11, 70/13, 70/14

bólla Bura, burası
b.+ ları 130/16

bolu (öz. a.) Bolu
b.+ nun 96/6

bolu ╥bèyi (öz. a.) Bolu beyi
b. 6/18, 6/41
b.+ nden 6/30
b.+ ne 6/27
b.+ nin 6/12, 6/40

bolu ╥bèyī (öz. a.) Bolu beyi
b.+ nen 6/29

bōmalı Boğmaklı, boğulmuş, boğmaları olan
b. 88/7

bōmalık (öz. a.) Boğmalık
b. 15/5

bomboş Bomboş, tamamen boş
b. 49/137

bomma (İt.) Bomba
b. 113/23

boncū (< *boncuk-u*) Boncuk
b. 55/1

boncuk Boncuk
b. 55/1, 111/92
b.+ lar 68/11

bóra [*bk.* **bóre, bórı, bóri, bórī, bóru**] Bura, burası
b. 49/124, 49/125
b.+ dayım 49/232
b.+ nın 48/29
b.+ sı 128/5, 130/1
b.+ ya 128/5, 128/6
b.+ yı 130/7

bórda Burada
b. 48/32, 78/4, 78/7, 130/1, 130/3
b.+ n 49/146

bóre [*bk.* **bóra, bórı, bóri, bórī, bóru**] Bura, bu yer
b.+ ye 49/231

bórı [*bk.* **bóra, bóre, bóri, bórī, bóru**] Bura, bu yer
b.+ ya 79/32

bóri [*bk.* **bóra, bóre, bórı, bórī, bóru**] Bura, bu yer
b.+ ye 13/9, 49/149, 49/20, 49/232, 78/3, 103/44, 128/5, 128/6, 130/2, 130/3, 130/5, 130/7, 130/9, 130/22, 130/24, 130/25

bórī (< *bura-y-ı*) [*bk.* **bóra, bóre, bórı, bóri, bóru**] Bura, bu yer
b. 6/22

bóru [*bk.* **bóra, bóre, bórı, bóri, bórī**] Bura, bu yer
b.+ yá 108/12
b.+ ye 105/4

boru Boru
b.+ lar 22/9
b.+ sundā 74/3

bosdan (Far.) Bostan, salatalık
b. 111/58, 111/59

bosdan turşusu Salatalık turşusu
b.+ nu 129/7

boş Boş, dolu olmayan

b. 4/19, 13/18, 20/20, 39/6, 41/6, 41/7, 49/134, 49/153, 49/54, 49/86, 51/3, 54/20, 87/6, 91/10, 121/16
b. ol - 116/6, 116/7

boşad- Boşaltmak
b.- ıcaḳ 49/62

boşald- Boşaltmak
b.- acaḳ 49/61

boşluḳ Boşluk
b. 23/19, 42/8, 49/26, 91/7

boy Boy
b. 100/43, 111/79
b. +u 39/14, 70/20, 91/10
b. + unda 19/2

boya [*bk.* **boyı, boyī**] Boya, renkli madde
b. 19/21, 19/25, 19/26, 109/37
b.+ dan 19/25
b.+ sı 19/21
b.+ sını 109/35

boya- [*bk.* **boyı-, boyu-**] Boyamak
b.- llar 74/4, 109/39
b.- rız 19/28
b.- rsın 56/10
b.- ruḳ 109/35, 109/36

boyı [*bk.* **boya, boyī**] Boya, renkli madde
b.+ ya 109/39

boyı- [*bk.* **boya-, boyu-**] Boyamak, boya sürmek
b.- yalardı 109/41
b.- yalarmış 109/39

boyī (< *boya-y-ı*) [*bk.* **boya, boyı**] Boya, renkli madde
b. 19/27

bóyle [*bk.* **bele, bêyle, bōle, bōle, böyle, būle, ebōle**] Böyle, bu biçimde, bunun gibi
b. 42/37

boylu Boylu, boyu olan
b. 26/50, 59/21, 109/25

boyna Boyuna, ara vermeden
b. 17/16

boynuz Boynuz
b.+ u 113/19

boyu- [*bk.* **boya-, boyı-**] Boyamak
b.- yoḳ 109/43

boyun Boyun
b.+ a 17/17
b.+ da 132/6
b.+ un 109/13
b.+ una 80/13, 108/12
b.+ unda 20/20, 123/21
b.+ unun 94/6, 108/15

boyundurū (< *boyunduruḳ-u*) Çift süren veya arabaya koşulan hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember
b. 13/7

boyunduruḳ Çift süren veya arabaya koşulan hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember
b. 13/6, 76/4, 123/21
b.+ da 123/12
b.+ ları 76/5, 76/8
b.+ larını 76/4

boz Boz, sürülmemiş toprak
b. 51/2, 51/3

boz- Bozmak
b.- ar 55/5
b.- dū 102/16
b.- muşum 66/10

bozuḳ Bozuk, bozulmuş
b. 1/3, 79/15

bozul- Bozulmak
b.- du 10/4, 10/8
b.- ī 91/18

bŏce Fasulye, fasulyeye benzeyen bitki
b. 37/29
b.+ sini 136/1

bŏceli Fasulyeli
b. 103/38

bŏceli ‖pancar Fasulyeli pancar yemeği
b. 136/1

bökme Bükme, bükülmüş
b. 19/15

bŏle [*bk.* **bele, bĕyle, bŏle, bóyle, bŏyle, bûle, ebŏle**] Böyle, bu biçimde, bunun gibi
b.3/11, 4/1, 5/4, 6/17, 6/18, 6/21, 6/22, 6/23, 6/25, 6/47, 7/5, 7/16, 10/12, 10/15, 10/47, 10/48, 11/8, 11/14, 13/12, 14/10, 14/16, 18/10, 19/9, 19/16, 19/28, 19/30, 20/9, 20/24, 21/12, 23/10, 23/19, 23/24, 23/28, 23/41, 25/16, 26/5, 26/7, 26/15, 26/16, 26/23, 26/32, 26/42, 27/13, 27/21, 28/10, 28/14, 28/18, 30/2, 31/3, 31/15, 32/2, 32/5, 32/6, 32/7, 32/12, 32/29, 32/67, 34/2, 34/7, 34/14, 35/13, 35/23, 37/9, 37/17, 37/19, 37/21, 38/7, 38/9, 38/12, 40/8, 41/1, 41/6, 42/9, 42/16, 42/20, 42/23, 43/16, 43/18, 45/28, 48/34, 49/10, 49/114, 49/131, 49/145, 49/153, 49/205, 49/216, 49/247, 49/32, 49/44, 49/68, 50/5, 51/3, 51/6, 51/21, 54/22, 56/2, 56/10, 56/11, 56/12, 56/18, 56/20, 56/28, 56/38, 56/39, 56/43, 56/44, 56/45, 56/52, 56/53, 56/57, 56/60, 57/7, 57/9, 57/12, 57/14, 57/15, 58/10, 59/1, 59/5, 61/2, 61/7, 62/11, 63/12, 63/17, 65/11, 66/10, 70/3, 73/13, 73/14, 73/15, 73/35, 73/43, 73/51, 75/1, 75/3, 76/8, 76/13, 76/15, 76/26, 77/2, 79/9, 79/17, 79/21, 79/32, 79/33, 80/2, 81/2, 85/11, 86/36, 86/41, 87/12, 87/20, 88/6, 90/3, 91/9, 91/12, 91/24, 91/30, 91/42, 94/24, 96/2, 96/24, 96/27, 96/31, 96/34, 96/40, 96/41, 97/4, 97/16, 97/17, 97/18, 98/8, 99/13, 100/1, 100/5, 100/7, 100/13, 100/21, 100/22, 100/36, 100/51, 102/6, 102/8, 102/12, 103/6, 103/26, 103/46, 104/9, 104/18, 104/21, 104/25, 105/2, 105/11, 107/26, 108/2, 108/16, 108/19, 109/5, 109/21, 109/28, 109/30, 109/31, 109/33, 109/43, 109/44, 111/8, 111/106, 111/44, 112/1, 112/2, 112/3, 112/6, 112/8, 112/17, 117/4, 117/5, 117/13, 117/14, 121/28, 122/6, 122/21, 122/26, 123/11, 124/104, 124/21, 124/61, 124/81, 124/93, 124/94, 125/9, 130/7, 130/21, 132/16, 132/24, 132/28, 134/9, 136/7, 137/8, 137/9, 137/22, 137/23
b.+ dir 20/10
b.+ siz 122/27
b. bŏle 49/212

bŏlece Böylece
b. 70/20, 90/9

bŏlecük Böylece
b. 85/14

bölge Bölge
b. 91/9
b.+ si 58/1

bŏlī (< *böyle*) [*bk.* **bele, bĕyle, bŏle, bóyle, bŏyle, bûle, ebŏle**] Böyle
b.+ di 32/50

bölŭ (< *bölük-ü*) [*bk.* **bölük**] Bölük
b. 95/6
b.+ n 11/1, 95/6

bölük [*bk.* **bölük**] Bölük
b. 11/1, 95/8, 95/10, 95/11, 122/36

b.+ dïdim 66/19, 66/20
b.+ lere 96/7

bö┬ön [*bk.* **bö┬ün, bö┬ön**] Bugün, içinde bulunulan zaman
b. 32/50

bö┬ün [*bk.* **bö┬ön, bö┬ön**] Bugün, içinde bulunulan zaman
b. 32/38

bö┬ön [*bk.* **bö┬ön, bö┬ün**] Bugün, içinde bulunulan zaman
b. 80/10

bör Böğür, vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü
b.+ ünden 104/10

börē (< *börek-i-n-i*) [*bk.* **börek**] Börek
b.+ ni 64/1

börek [*bk.* **börē**] Börek
b. 64/1, 111/105

böyle [*bk.* **bele, bēyle, bōle, bóyle, bōle, bōlī, bûle, ebōle**] Böyle, bu biçimde
b. 13/22, 19/4, 19/23, 92/15, 102/6, 104/8, 107/15, 109/10, 109/18, 109/19, 109/22, 109/25

bōyük [*bk.* **böyū, bōyüg, bōyük, bōyük, büyük**] Büyük
b. 132/16

bōyü- [*bk.* **büyü-**] Büyümek
b.- düg 107/45
b.- dük 61/7, 107/48
b.- müş 7/14, 121/18
b.- müşleŗ 7/15
b.- müşler 7/14

böyū (< *büyük-ün-e*) [*bk.* **bōyük, bōyüg, bōyük, bōyük, büyük**] Büyük
b.+ ne 86/13
b.+ nü 119/12
b.- müş 14/20

bōyüd- [*bk.* **bōyüT-, büyüd-, büyüt-**] Büyütmek
b.- en 7/17
b.- üyo 107/24

bōyüg [*bk.* **bōyük, böyū, bōyük, bōyük, büyük**] Büyük, büyümüş, fazla, çok
b. 108/12, 108/15

bōyük [*bk.* **bōyük, böyū, bōyüg, bōyük, büyük**] Büyük, büyümüş, fazla, çok
b. 85/12

bōyük [*bk.* **bōyük, böyū, bōyüg, bōyük, büyük**] Büyük, büyümüş, fazla, çok
b. 37/12, 42/8, 48/13, 49/70, 49/73, 52/1, 52/14, 53/2, 72/3, 72/4, 73/38, 75/5, 79/29, 88/1, 91/3, 91/34, 91/43, 92/11, 95/23, 96/10, 99/14, 103/12, 107/35, 107/43, 107/47, 109/23, 111/34, 111/96, 112/17, 117/7, 121/16, 122/3, 130/4, 132/20
b.+ dü 132/16
b.+ dür 13/14
b.+ ler 99/4, 99/8, 137/7
b.+ lerden 122/21, 132/1, 132/7
b.+ leri 99/15, 105/10, 122/27
b.+ lerim 29/1
b.+ lerimiz 10/28, 99/12, 99/13, 124/92, 137/10, 137/15, 137/21
b.+ lerimizden 99/2, 137/23

bōyüklū (< *büyüklük-ü-n-e*) Büyüklük
b.+ ne 76/3

bōyüklük Büyüklük
b. 49/225
b.+ de 19/25

bōyüT- [*bk.* **bōyüd-, büyüd-, büyüt-**] Büyütmek
b.- düm 107/27

bu [*bk.* **bò, bo, bū**] Bu, işte şu
b. 1/7, 1/8, 4/4, 4/13, 4/15, 4/16, 6/3, 6/11, 6/14, 6/15, 6/21, 6/26, 6/35, 6/37, 6/38, 6/39, 7/3, 7/7, 7/14, 7/17, 9/8, 9/9, 9/11, 9/12, 9/19, 10/6, 10/7, 10/10, 10/11, 10/13, 10/26, 10/31, 10/43, 11/9, 12/2, 13/1, 13/4, 13/17, 13/19, 14/4, 16/6, 17/7, 17/14, 17/15, 17/16, 18/4, 18/9, 19/1, 19/9, 19/13, 19/14, 19/20, 20/1, 20/3, 20/4, 20/10, 20/15, 20/18, 20/19, 20/25, 22/13, 22/16, 23/6, 23/15, 23/17, 23/19, 23/20, 23/21, 23/22, 23/24, 23/25, 23/26, 23/27, 23/34, 23/35, 23/37, 24/1, 24/5, 25/1, 25/3, 25/7, 25/11, 25/12, 25/15, 25/17, 25/20, 26/1, 26/2, 26/4, 26/5, 26/13, 26/14, 26/15, 26/16, 26/19, 26/21, 26/24, 26/27, 26/28, 26/29, 26/30, 26/32, 26/35, 26/36, 26/41, 26/42, 26/45, 26/48, 26/49, 26/58, 27/8, 27/9, 27/14, 27/20, 27/21, 28/10, 29/6, 29/7, 32/2, 32/3, 32/4, 32/7, 32/10, 32/19, 32/29, 32/42, 32/50, 32/60, 33/4, 34/19, 35/11, 35/17, 35/18, 35/25, 35/29, 36/2, 36/7, 37/3, 37/10, 37/11, 37/12, 37/15, 37/19, 37/21, 37/24, 37/28, 37/30, 37/34, 37/35, 37/37, 37/38, 38/2, 38/10, 38/12, 39/4, 39/6, 39/12, 39/14, 40/1, 40/9, 40/10, 40/11, 41/4, 42/3, 42/8, 42/24, 42/28, 42/29, 43/1, 43/2, 43/7, 43/10, 43/13, 43/17, 43/19, 43/27, 43/28, 45/12, 46/6, 47/1, 47/2, 47/5, 47/7, 48/5, 48/19, 48/22, 48/25, 48/32, 49/4, 49/5, 49/6, 49/7, 49/10, 49/102, 49/105, 49/106, 49/114, 49/115, 49/120, 49/122, 49/127, 49/13, 49/131, 49/133, 49/140, 49/143, 49/155, 49/161, 49/164, 49/165, 49/178, 49/18, 49/181, 49/188, 49/190, 49/192, 49/193, 49/195, 49/199, 49/206, 49/207, 49/208, 49/209, 49/210, 49/216, 49/220, 49/221, 49/222, 49/223, 49/224, 49/227, 49/228, 49/23, 49/230, 49/232, 49/233, 49/235, 49/239, 49/240, 49/241, 49/242, 49/244, 49/245, 49/247, 49/30, 49/39, 49/47, 49/48, 49/49, 49/68, 49/76, 49/83, 49/92, 49/93, 49/94, 49/95, 49/96, 49/97, 49/99, 51/1, 51/5, 51/7, 51/14, 52/11, 52/12, 53/3, 53/4, 54/1, 54/18, 54/20, 55/2, 55/3, 55/6, 56/4, 56/10, 56/22, 56/27, 56/29, 56/34, 56/36, 56/39, 56/46, 56/47, 56/51, 56/53, 56/57, 57/1, 57/8, 57/15, 57/16, 57/18, 59/1, 59/3, 59/10, 59/21, 60/1, 60/5, 61/1, 61/3, 62/14, 63/26, 63/33, 63/37, 64/5, 65/5, 65/6, 65/8, 66/1, 68/9, 70/13, 70/14, 70/18, 70/21, 72/7, 73/13, 73/28, 73/56, 73/60, 73/61, 73/62, 73/77, 73/79, 73/81, 73/83, 76/14, 76/15, 76/22, 76/25, 76/27, 77/1, 78/14, 79/3, 79/4, 79/5, 79/6, 79/8, 79/14, 79/16, 79/24, 79/25, 79/40, 79/43, 79/47, 79/50, 80/1, 80/2, 81/6, 81/9, 81/12, 81/18, 82/3, 82/7, 83/3, 83/5, 84/1, 84/15, 84/16, 86/1, 86/3, 86/8, 86/9, 86/11, 86/14, 86/16, 86/29, 86/30, 86/33, 86/36, 86/42, 86/43, 87/5, 87/21, 88/3, 88/6, 88/7, 88/9, 90/2, 90/5, 91/1, 91/8, 91/15, 91/21, 91/24, 91/33, 91/43, 91/46, 91/48, 91/49, 91/50, 91/53, 91/54, 91/55, 92/13, 92/15, 93/1, 93/5, 94/24, 95/1, 96/8, 96/10, 96/12, 96/17, 96/26, 96/27, 96/37, 97/5, 97/6, 97/11, 97/14, 97/15, 97/16, 97/19, 97/20, 97/21, 97/22, 97/25, 97/27, 97/29, 97/30, 97/31, 97/33, 97/36, 97/37, 97/46, 97/47, 97/48, 100/2, 100/4, 100/7, 100/8, 100/13, 100/31, 102/3, 102/5, 102/8, 102/12, 103/21, 103/32, 104/1, 104/21, 104/25, 105/5, 105/6, 105/9, 106/1, 106/6, 106/7, 106/13, 107/6, 107/16, 107/18, 107/21, 107/23, 107/36, 108/1, 108/2, 108/7, 108/8, 108/11, 109/7, 109/10, 109/11, 109/12, 109/14, 109/18, 111/71,

112/3, 112/16, 112/23, 113/1, 113/10, 113/12, 113/13, 113/18, 113/28, 113/36, 114/8, 116/3, 116/4, 117/9, 117/14, 118/3, 118/4, 118/17, 119/8, 119/13, 120/3, 120/5, 120/6, 120/8, 120/11, 120/13, 121/1, 121/5, 121/6, 121/12, 121/19, 121/30, 122/23, 122/24, 122/32, 123/3, 123/5, 123/14, 123/21, 123/30, 123/34, 123/35, 123/36, 123/42, 123/47, 123/49, 123/50, 123/62, 123/66, 124/2, 124/33, 124/92, 127/1, 127/2, 127/5, 128/1, 128/3, 128/4, 130/3, 130/4, 130/5, 130/9, 130/18, 130/20, 131/8, 132/2, 132/6, 132/7, 132/9, 132/15, 132/17, 132/19, 132/24, 132/25, 132/30, 132/32, 133/8, 134/4, 137/1, 137/3, 137/4, 137/8, 137/9, 137/11, 137/14, 137/18, 137/21

b.+ nu 26/10

b.+ dur 95/21, 97/20

b.+ na 2/18, 6/38, 6/48, 9/19, 14/15, 23/26, 23/35, 26/3, 26/4, 26/12, 26/18, 26/37, 26/46, 32/68, 38/1, 43/32, 49/157, 49/158, 49/170, 49/173, 49/176, 49/187, 49/195, 49/198, 49/22, 49/237, 49/38, 49/45, 49/59, 49/69, 49/75, 49/87, 49/95, 49/96, 49/97, 54/16, 56/3, 56/27, 56/33, 56/35, 56/38, 56/49, 61/4, 73/28, 73/32, 73/80, 73/81, 79/42, 84/15, 86/5, 86/9, 86/41, 91/25, 97/19, 97/21, 97/26, 97/27, 97/36, 97/37, 97/40, 97/41, 97/48, 102/10, 104/13, 113/11, 113/13, 121/27, 121/30, 123/4, 123/22, 123/26, 123/54, 127/1, 131/10, 132/26

b.+ nda 49/110, 123/59

b.+ nı 132/31

b.+ n̤ınen 49/32

b.+ nna 42/18

b.+ nnan 47/3, 49/130

b.+ nnen 97/40

b.+ nu 2/22, 5/11, 6/15, 6/16, 6/19, 9/4, 13/6, 14/15, 19/7, 19/9, 19/16, 19/19, 20/4, 20/21, 23/10, 23/15, 23/23, 23/27, 23/28, 25/14, 26/2, 26/5, 26/9, 26/15, 26/17, 26/26, 26/28, 26/36, 32/20, 35/13, 37/41, 38/6, 40/2, 42/30, 43/30, 45/35, 47/5, 49/100, 49/101, 49/130, 49/131, 49/135, 49/136, 49/14, 49/144, 49/151, 49/156, 49/166, 49/173, 49/175, 49/192, 49/196, 49/22, 49/226, 49/230, 49/24, 49/245, 49/246, 49/25, 49/30, 49/56, 49/62, 49/63, 49/93, 49/94, 52/4, 57/10, 57/13, 57/15, 70/2, 73/10, 73/14, 73/16, 73/76, 73/78, 77/3, 78/14, 79/24, 79/42, 79/43, 79/50, 86/6, 86/14, 87/17, 88/8, 88/9, 91/10, 91/24, 94/16, 96/28, 96/30, 96/36, 97/5, 97/6, 97/7, 97/22, 97/25, 97/45, 97/46, 100/51, 101/12, 102/11, 102/12, 103/9, 103/24, 104/11, 104/18, 104/22, 107/11, 107/12, 107/14, 107/16, 107/18, 110/6, 117/6, 118/7, 119/12, 121/24, 121/27, 121/28, 122/2, 122/15, 123/2, 130/12, 131/10, 133/7, 137/16

b.+ nun 6/17, 19/8, 19/9, 19/10, 19/11, 23/10, 23/21, 23/30, 23/39, 24/4, 24/6, 25/5, 25/11, 25/13, 26/1, 26/2, 26/8, 26/9, 26/18, 26/39, 26/40, 26/44, 32/64, 36/5, 37/27, 40/11, 49/114, 49/140, 49/142, 49/150, 49/174, 49/187, 49/49, 49/72, 55/3, 56/46, 71/3, 73/6, 73/81, 73/83, 78/14, 79/17, 86/12, 91/45, 94/26, 96/27, 97/14, 97/27, 97/28, 97/40, 97/47, 103/28, 103/42, 107/29, 113/20, 122/38, 123/5, 123/16, 123/38, 123/56, 130/15, 131/12, 132/15

b.+ nūnan 23/19, 23/38

b.+ nunçün 49/35

b.+ rda 97/40

b.+ yidi 49/142, 94/16
b.+ yudu 49/182

bū [*bk.* **bȯ, bo, bu**] Bu, işte şu
b. 41/5, 130/10

bu ʃyan Bu taraf
b.+ na 23/30

buba [*bk.* **ba┬ā, baba, bȧba, bȧbā**] Baba, çocuğu olan erkek
b. 49/181
b.+ dan 130/16
b.+ ları 39/2
b.+ m 23/42, 31/1, 49/227, 61/1, 61/2, 61/4, 122/6
b.+ ma 49/229
b.+ mdan 43/10
b.+ mgildikene 103/43
b.+ mgildikenelik 103/46
b.+ mgilin 112/11
b.+ mı 114/6
b.+ mızı 107/26
b.+ sı 79/42, 88/5, 124/33, 124/34
b.+ sına 49/236
b.+ sından 79/41
b.+ sının 124/24
b.+ sıynan 81/17

buçuḳ Buçuk, yarım
b. 9/6, 26/10, 87/3, 122/29, 122/34

būdā ʃunu Buğday unu
b. 62/14

buday [bk. **bıydar, būday, buġdar, buydal, buydar, buyday, búyday, būyday, buydur**] Buğday
b.+ dan 32/54

būday [bk. **bıydar, buday, buġdar, buydal, buydar, buyday, búyday, būyday, buydur**] Buğday
b.+ ını 125/1

buġdar [bk. **bıydar, būday, buday, buydal, buydar, buyday, búyday, būyday, buydur**] Buğday
b. 19/23

bugün Bugün, içinde bulunulan zaman
b. 102/7, 114/5

bugünkü Bugünkü
b. 65/5

bul- Bulmak, elde etmek, ortaya çıkarmak
b. 42/26, 107/26
b.- alım 36/10
b.- amadılar 52/14
b.- amamış 7/13, 127/5
b.- amamışlar 36/9
b.- amaSsın 97/16
b.- amazlardı 94/2
b.- amĭcā 10/6
b.- amĭncik 124/102
b.- amiye 49/204
b.- amiyȯdu 62/15
b.- amiyȯlar 39/3
b.- an 39/6
b.- duḳ 10/2, 48/1, 49/74, 78/12, 78/13
b.- dular 54/20
b.- dum 112/4
b.- dun 6/15
b.- ıyılar 132/12
b.- ĭ 56/63, 73/28
b.- ĭm 3/4
b.- iya 49/25, 49/26
b.- muş 14/9
b.- muşlar 7/22
b.- sun 39/11
b.- ūcaḳ 10/5
b.- ucaḳsın 117/7
b.- ucūḳ 73/46
b.- ūdu 68/11
b.- uduḳ 10/14

b.- un 49/14
b.- up 118/5
b.- ursun 67/14, 86/30
b.- urum 56/53
b.- usun 86/30
b.- ūsun 58/2
b.- uyo 86/4
b.- uyōn 76/2
b.- uyor 86/10
b.abül - 42/20, 42/25

bula- Bulamak, bir nesneyi başka bir şeye batırmak
b.- rmış 119/14
b.- ruḳ 69/5

bulamaç Sulu, cıvık hamur
b. 98/5

bulaş - Bulaştırmak
b.- ıyollar 107/25

bulat- Buğulatmak, ateşten duman çıkmasını sağlamak
b.- mış 119/10

bulġur Bulgur
b. 3/3, 5/2, 32/65, 63/20, 103/29

bulġuřuġuřut Baykuşun çıkardığı ses
b. 124/94

bullar [*bk.* **bullar, bunlar, bunnar**] Bunlar
b. 27/5
b.+ a 130/16
b.+ dan 63/1

bulları Buraları
b.+ na 56/8

bulmi Bulma, bulma işi
b.+ ye 39/3

buluṅ- Bulunmak
b.- an 101/4
b.- dūmuz 10/22
b.- muyōdu 62/11
b.- ur 97/18

bulut Bulut
b.+ lar 137/13

buŋa Buna
b. 26/20

bunal- [*bk.* **buval-**] Bunalmak
b.- dūn 42/13
b.- mış 91/29

bundan Bundan, bu şeyden
b. 6/18, 6/32, 10/9, 10/41, 27/13, 28/17, 32/8, 49/102, 49/126, 49/220, 49/222, 49/223, 64/9, 66/18, 68/5, 73/22, 86/8, 92/5, 92/6, 95/5, 113/20, 121/6, 127/1, 132/16

buni (< *bu-n-u*) Bunu
b.+ di 62/14

bunlar [*bk.* **bullar, bunnar**] Bunlar
b. 79/5
b.+ ın 32/48

bunn [*bk.* **burun**] Burun
b.+ una 97/44, 97/45
b.+ unu 110/4

bunnar [*bk.* **bullar, bunlar**] Bunlar
b. 10/35, 18/4, 20/14, 25/12, 26/7, 34/13, 36/11, 37/13, 39/13, 42/12, 49/100, 49/111, 49/117, 49/122, 49/129, 49/198, 49/199, 49/218, 49/235, 54/23, 56/22, 62/13, 73/85, 80/20, 91/57, 94/12, 97/12, 97/15, 97/21, 97/30, 97/34, 104/2, 107/47, 109/4, 120/7, 121/4, 121/8, 121/13, 121/14, 121/23, 122/22, 122/35, 122/41, 122/42, 134/6
b.+ a 23/34, 26/27, 32/53, 49/160, 73/72, 94/2, 122/26
b.+ da 21/6
b.+ dan 32/55
b.+ dı 94/15

b.+ ı 10/39, 10/40, 10/41, 11/5, 21/5, 23/24, 27/7, 32/4, 32/67, 37/22, 38/2, 41/8, 46/3, 49/115, 49/163, 49/200, 68/12, 91/33, 97/16, 102/16, 107/6, 122/21, 122/25, 123/10, 130/9
b.+ ın 6/7, 6/11, 9/9, 20/22, 26/8, 42/37, 43/14, 49/132, 58/11, 73/84, 100/4, 104/2, 120/8, 121/3, 121/24, 122/38, 122/40, 122/41
b.+ un 42/15

bunu Bunu, bu şeyi
b. 6/37, 10/30, 13/3, 19/4, 19/5, 19/7, 19/29, 26/16, 26/31, 35/23, 43/10, 43/23, 49/117, 49/130, 49/222, 49/38, 68/7, 70/17, 91/39, 94/3, 97/44, 103/27, 123/10

bunun Bunun, bu şeyin
b. 96/24, 97/44, 123/63

bura Bura, bu yer, yakın olan yer
b. 14/19, 23/26, 39/7, 52/13, 53/8, 76/27, 109/3, 109/13
b.+ da 9/9, 20/20, 20/24, 20/28, 23/40, 49/225, 51/18, 58/1, 68/9, 79/50, 113/22, 132/2, 132/15
b.+ dağı 130/24
b.+ dan 94/13
b.+ lada 91/3
b.+ lar 105/6
b.+ lara 68/10
b.+ larda 37/16, 43/14, 63/16, 95/4, 102/1
b.+ lardan 26/29
b.+ ları 9/11
b.+ ların 80/5
b.+ nın 2/12, 27/4, 63/31, 72/10, 82/5, 86/22, 97/32, 99/3, 99/15
b.+ sı 20/20, 27/7, 58/1, 72/8, 80/9, 99/3
b.+ sına 56/19
b.+ sında 42/19
b.+ ya 49/145, 51/17, 99/5
b.+ yı 29/3, 132/3, 132/4

buradan [*bk.* **burdan**] Buradan
b. 132/7

buralu Buralı
b.+ yuḳ 109/2

burası Burası
b. 9/1, 9/14, 13/8, 14/19, 22/1, 22/11, 25/16, 25/19, 25/21, 6/13, 26/42, 54/8, 56/2, 56/35, 58/1, 86/21, 97/32, 97/33

burda [*bk.* **burdī**] Burada, bu yerde
b. 1/8, 2/4, 2/9, 2/14, 4/11, 10/26, 10/36, 12/1, 13/3, 13/11, 13/21, 13/23, 23/16, 23/34, 25/8, 26/12, 27/5, 32/68, 37/16, 37/32, 39/10, 42/6, 42/21, 43/12, 43/13, 43/15, 43/16, 43/30, 47/6, 49/135, 49/201, 49/210, 49/223, 49/228, 49/249, 53/1, 53/2, 53/5, 54/20, 56/23, 56/29, 58/3, 63/4, 63/13, 63/35, 63/37, 66/7, 66/13, 72/6, 72/7, 72/8, 72/11, 73/85, 76/24, 76/25, 78/9, 78/10, 78/12, 79/14, 79/47, 80/9, 83/1, 84/13, 84/14, 86/10, 86/21, 86/22, 86/30, 91/45, 96/12, 97/18, 97/33, 99/2, 104/4, 104/15, 104/22, 105/9, 105/10, 109/2, 109/5, 111/78, 112/17, 113/18, 116/2, 118/1, 120/13, 122/31, 123/36, 123/50, 127/5, 128/1, 128/2, 128/7, 130/12, 130/13, 130/14, 130/24, 132/12, 132/17, 132/19, 132/24, 132/32, 137/15
b.+ ḳı 9/7, 25/4, 25/15
b.+ n 49/148, 49/152
b.+ yimiş 27/8

burdan [*bk.* **buradan**] Buradan, bu yerden
b. 6/48, 13/12, 20/5, 20/26, 23/27, 23/28, 25/14, 26/1, 26/16, 26/18, 26/24, 26/31, 27/21, 32/73, 35/28, 35/29, 36/6, 37/15, 42/23, 45/29,

54/5, 56/21, 56/24, 63/9, 63/18, 66/18, 72/3, 73/62, 73/72, 78/2, 87/17, 91/26, 92/9, 96/1, 96/12, 96/28, 104/5, 104/15, 113/30, 113/35, 120/2, 122/45, 125/10, 137/7

burdĩ (< *burada -i-dí*) [*bk.* **burda**] Burada, bu yerde
b.+ di 76/24

burı [*bk.* **buri, burí, burĩ, buriʇi**] Bura
b.+ ya 9/11, 105/4, 105/7, 132/14

buri [*bk.* **burı, burí, burĩ, buriʇi**] Bura, bu yer
b.+ ye 4/3, 4/9, 10/3, 10/35, 13/1, 13/9, 14/12, 18/2, 23/7, 23/24, 23/25, 23/29, 25/6, 25/16, 25/21, 25/22, 25/26, 26/19, 26/28, 26/36, 31/6, 32/38, 36/1, 45/35, 47/5, 49/148, 52/1, 53/8, 54/7, 56/4, 58/5, 58/6, 65/3, 68/9, 72/2, 72/7, 73/20, 73/55, 73/66, 76/22, 76/25, 80/16, 84/7, 88/4, 96/41, 99/12, 117/9, 120/7, 120/8, 120/12, 120/14, 121/6, 123/60, 128/3, 130/8, 130/11, 130/27

burí [*bk.* **burı, buri, burĩ, buriʇi**] Bura, bu yer
b.+ ye 4/11

burĩ (< *bura-y-ı*) [*bk.* **burı, buri, burí, buriʇi**] Burayı
b. 9/14, 13/4, 13/9, 18/7, 23/20, 26/31, 97/25, 126/4, 128/1, 128/7

buriʇi (< *bura-y-ı*) [*bk.* **burı, buri, burí, burĩ**] Burayı
b. 18/3

burkuş- Döndürmek, karşılıklı burkmak,
b.- uyolar 104/9

buru Bura, bu yer
b.+ ya 49/147, 107/34, 109/16

burun [*bk.* **bunn**] Burun
b.+ nar 97/21

burü - Biriktirmek
b.- den 103/12

buval- [*bk.* **bunal-**] Bunalmak
b.- ĩm 118/2

buvaz Boğaz
b.+ ı 9/5
b.+ ına 97/3
b.+ ından 107/17
b.+ ĩʇan 116/10
b.+ larına 97/3

buvu [*bk.* **buvur**] Buğu, buhar
b.+ nu 111/3, 111/14

buvur [*bk.* **buvu**] Buğu, buhar
b. 111/10

buydal [*bk.* **bıydar, būday, buday, buğdar, buydar, buyday, búyday, būyday, buydur**] Buğday
b. 17/7
b.+ ı 17/7
b.+ lar 13/22

buydar [*bk.* **bıydar, būday, buday, buğdar, buydal, buyday, búyday, būyday, buydur**] Buğday
b. 111/63
b.+ ı 16/1, 111/95

buyday [*bk.* **bıydar, būday, buday, buğdar, buydal, búyday, būyday**] Buğday
b. 48/5, 48/6

búyday [*bk.* **bıydar, būday, buday, buğdar, buydal, buyday, būyday**] Buğday
b. 32/66

būyday [*bk.* **buydal, buydar, buyday, búyday, buydur, buydur**] Buğday
b. 10/35

buydur [*bk.* **bıydar, büday, buday, buğdar, buydal, buyday, búyday, büyday**] Buğday
b.+ dan 111/94

buynuz Boynuz
b.+ u 113/20

buyur- Buyurmak
b.- un 14/10, 32/39, 32/51, 49/215, 107/36, 107/41

buz Buz
b. 81/5

buzavu [*bk.* **buzō**] Buzağı, yeni doğmuş sığır yavrusu
b.+ lar 42/36

buzō [*bk.* **buzavu**] Buzağı, yeni doğmuş sığır yavrusu
b.+ lar 97/44
b.+ ların 97/45

bük- Bükmek
b.- iya 49/102

bül- [*bk.* **bil-**] Bilmek
b.- ü 4/8
b.- üsün 32/31
b.- dün 108/2
b.- ür 61/5
b.- üllerdi 63/31
b.- ür 43/26, 56/55, 68/4, 73/17, 81/8, 116/8, 121/10
b.- ürüm 52/13, 97/48, 99/17, 99/19, 107/27
b.- üsün 21/5, 103/43

büldür- Bildirmek
b.- cēn 73/11

bûle [*bk.* **bele, bêyle, böle, böyle bŏle, bŏlî, böyle**] Böyle, bu biçimde
b. 130/27

bülgü [*bk.* **bilgi, bilgü, bülgü**] Bilgi
b.+ sü 40/9

bün- [*bk.* **bin-, bîn-**] Binmek
b.- dün 97/13

bündü- [*bk.* **bindir-, bindür-**] Bindirmek
b.- dü 60/3
b.- düler 62/4

bürü- Bürümek, üstünü örtmek, sarmak
b.- yodu 124/21

bürük- Birikmek, bir araya gelmek
b.- ürdü 70/8
b.- üllerdi 32/58

bürük Duvak, çarşaf
b. 124/30

bürükdür- Biriktirmek
b.- üsün 103/12

bürükle- Üstüne bir şey örtmek, sermek
b.- yodu 124/21

büsbütün Büsbütün, tamamen, tamamıyla
b. 103/9

büşü- (< *piş-ir-di-k*) [*bk.* **bişir-, bişür-, bîşür-, büşür-, pişir-**] Pişirmek
b.- dük 109/16

büşür- [*bk.* **bişir-, bişür-, bîşür-, büşü-, pişir-**] Pişirmek
b. 107/10
b.- ecādin 107/9
b. - ecek 70/2
b.- elim 8/15
b.- emem 107/10
b.- îm 5/7
b.- iya 49/31
b.- ü 109/25, 109/26, 111/10
b.- üdük 34/5
b.- ük 69/5, 111/15, 111/63, 111/82, 111/90
b.- üller 98/4, 111/11
b.- üllerdi 70/3, 109/24

b.- ürdük 111/18
b.- ürkenelik 124/74
b.- ürük 103/38, 111/9
b.- ürüm 107/3
b.- üsün 98/7, 98/8, 103/32, 103/33, 109/24, 109/25, 135/6
b.- üyem 5/10
b.- üyoḳ 111/17, 111/71, 111/93
b.- üyüm 107/10

büşürmi Pişirme
b.+ ye 124/26

bütün [*bk.* **bütün**] Bütün
b. 9/13

bütci Bütçe
b.+ ye 22/7

bütün [*bk.* **bütün**] Bütün
b. 6/21, 9/12, 12/3, 25/20, 34/6, 42/40, 43/14, 49/238, 70/1, 70/3, 70/20, 97/2, 105/7, 111/65, 113/34, 113/38, 123/47, 131/11, 137/11

bütür- [*bk.* **bitür-**] Bitirmek
b.- emek 95/2
b.- iyalardı 98/2
b.- ük 102/12
b.- üyoḍuḳ 98/2

büvek Annesini emmemesi için buzağıların burnuna takılan demir
b. 97/44, 97/45

büyü- [*bk.* **böyü-**] Büyümek
b.- dü 97/42
b.- dü 113/46
b.- r 45/16

büyüd- [*bk.* **böyüd-, böyüT-, büyüt-**] Büyütmek
b.- üyo 107/24

büyük [*bk.* **böyük, böyü, böyüg, böyük, böyük**] Büyük, iri, küçüğün karşıtı
b. 91/37
b.+ lere 46/5

büyüt- [*bk.* **böyüd-, böyüT-, büyüd-**] Büyütmek
b.- müşler 112/7

C

cablama Tarla, bahçe çevirmekte kullanılan, ince uzun yontulmuş ağaç
c. 28/11

cahil (Ar.) Eğitim ve öğrenim görmemiş (kimse).
c. 51/15

cahillī (< *cahillik-i*) [*bk.* **cahillik**] Cahillik
c.+ ni 51/15

cahillik [*bk.* **cahillī**] Cahillik
c. 37/39, 51/14, 51/16

cam (Far.) Cam
c.+ ı 137/6, 137/7
c.+ ının 137/11

camı (Ar.) [*bk.* **cami, camí, camī, cāmi, cāmī, camiтī**] Cami
c. 63/2, 120/13, 128/5, 137/3, 137/8
c.+ nın 25/1
c.+ sının 25/12, 52/9
c.+ ya 25/20

camıyan (öz. a.) Camiyanı
c.+ da 120/1

camıyanı (öz. a.) Camiyanı
c.+ nın 120/4

cami (Ar.) [*bk.* **camı, camí, camī, cāmi, cāmī, camiтī**] Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer
c. 29/4, 30/6, 32/22, 43/6, 43/7, 130/8, 132/9

c.+ dı 25/1
c.+ nın 137/2
c.+ nin 9/3, 29/4, 30/7, 132/5, 132/10, 132/33
c.+ si 27/1, 43/8
c.+ sinin 30/5, 43/11
c.+ ye 49/226, 49/227, 49/230
c.+ yi 132/14

camí (Ar.) [*bk.* **camı, cami, camī, cāmi, cāmī, camiṭī**] Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer
c. 39/15

camī (Ar.) [*bk.* **camı, cami, camí, cāmi, cāmī, camiṭī**] Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer
c. 120/2, 120/11, 137/1

cāmi (Ar.) [*bk.* **camı, cami, camí, camī, cāmī, camiṭī**] Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer
c. 43/9

cāmī (Ar.) [*bk.* **camı, cami, camí, camī, cāmi, camiṭī**] Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer
c. 43/1, 43/2, 43/6, 43/8

camiṭī(Ar.)[*bk.* **camı, cami, camí, camī, cāmi, cāmī**] Müslümanların ibadet etmek için toplandıkları yer
c. 43/2, 43/5

camiyan (öz. a.) Camiyanı
c.+ na 120/13

can (Far.) [*bk.* **cān**] Can, hayat, yaşama
c.+ ım 12/11, 39/9, 76/19, 91/5, 103/7, 103/8
c.+ ın 26/57, 32/30, 49/91
c.+ narını 16/10
c.+ nı 49/131

cān (Far.) [*bk.* **can**] Can, hayat, yaşama
c.+ ım 51/20, 59/7, 59/8

cānaze (Ar.) [*bk.* **ceneze**] Kefenlenip tabuta konmuş, gömülmeye hazırlanmış insan ölüsü
c. 131/1
c.+ yi 131/14

caneze (Ar.) [*bk.* **cānaze**] Kefenlenip tabuta konmuş, gömülmeye hazırlanmış insan ölüsü
c.+ nin 131/2

cangıdana Cank diye
c. 87/19

cannan- Canlanmak
c.- ırdı 54/23

cannandur- Canlandırmak, canlanmasını sağlamak
c.- ıcām 35/24
c.- īm 35/25

çanta Çanta, hafif büyüklükte nesne taşımaya yarayan kap
c. 96/35

capır Cıbır, fukara, yoksul
c. 122/15

cariye (Ar.) Cariye, her konuda efendisinin isteklerine bağlı bulunan genç kadın
c.+ leri 123/47

cázā yap – İşkence etmek
c.- mışlar 41/6

cazu (< Far. *cadu*) Kötülük yaparak başkalarına zarar veren kadın
c. 107/12

ceb Cep
c.+ ine 42/26

cecim Basit dokunan küçük kilim
c. 103/2, 103/3
c.+ im 103/5

cefa (Ar.) Zulüm

c.+ çek- 72/1

cehenem (Ar.) [*bk.* **cehennem**] Dinî inanışlara göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer, tamu
c. 56/29

cehennem (Ar.) [*bk.* **cehenem**] Dinî inanışlara göre, dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer, tamu
c. 56/23

ceküÇ Çekiç
c.+ üm 26/7

cellad (Ar.) [*bk.* **celled**] Ölüm cezasına çarptırılanları öldürmekle görevli olan kimse
c. 49/9
c.ėd - 49/8
c.ėt - 49/13
c.ėd - 49/241

celled (Ar.) [*bk.* **cellad**] Ölüm cezasına çarptırılanları öldürmekle görevli olan kimse
c. 49/8
c.- den 49/24
c. ėddür - 49/6
c. ėt - 49/246, 73/11

cema┬at (Ar.) [*bk.* **coma┬at comāt**] Cemaat
c.+ a 42/49

cemal (Ar. öz. a.) Cemal
c. 52/3

cember (Far.) [*bk.* **cemmer**] Çember, yazma, başörtüsü
c. 124/27
c.+ i 13/13
c.+ in 13/13

cemile (Ar. öz. a.) Cemile
c. 4/1, 4/4, 4/6, 4/18, 4/20

cemmer (Far.) [*bk.* **cember**] Çember, yazma, başörtüsü
c. 32/48

cenābıallā (Ar.) Tanrı
c. + n 68/3

cenabıallah (Ar.) Tanrı
c. 32/6, 42/44, 130/2, 130/12
c.+ dan 130/13

cenabıḫaġ (Ar.) Tanrı
c. 35/27

cenabülrabbülalemin (Ar.) Tanrı
c. 51/11

ceneze (Ar.) [*bk.* **cenezi**] Cenaze
c.+ de 124/79
c.+ nin 124/85

cenezi (< Ar. *cenaze*) [*bk.* **ceneze**] Cenaze
c.+ ye 124/78

cennet (Ar.) Cennet
c. 56/24, 56/29
c.+ den 56/30

cephe (Ar.) Cephe, yan, yön, taraf
c. 95/26
c.+ lere 95/21

ceryannı Ceryanı olan
c. 23/40

ceset (Ar.) Ceset, ölü, beden, naaş
c. 25/16
c.+ i 25/6

cevab (Ar.) Cevap
c.+ ını 73/23

cevap vėr- Cevap vermek
c.- emī 73/49

ceviz (Ar.) [*bk.* **cevüz, cö┬üz, cöz**] Ceviz
c. 23/3, 77/1, 77/4, 79/49
c.+ i 98/4

cevizli Cevizli, cevizi olan
c. 98/8

cevüz (Ar.) [*bk.* **ceviz, cö┬üz, cȫz**] Ceviz
c. 23/3, 23/4, 98/6, 98/8

ceyhanlı (öz. a.) [*bk.* **ceyḥanlu**] Ceyhanlı
c.+ da 16/8

ceyḥanlu (öz. a.) [*bk.* **ceyhanlı**] Ceyhanlı
c. 10/37

ceyiz (Ar. *cihaz*) Gelin için hazırlanan her türlü eşya, cihaz
c.+ imiz 103/1

ceyran (Ar.) Cereyan, elektrik
c.+ nan 21/7

ceyrannı (Ar.-T.) Cereyanlı, elektrikli
c. 21/7, 133/8

ceza (Ar.) Ceza, acı, sıkıntı verici işlem veya yaptırım
c.+ yı 76/30

ceza ╥evi (Ar.-T.) Hapishane
c. 49/11

cezaḳellogemisi (öz. a.) Bir gemi adı (?)
c.+ ne 95/17

cığara (İsp.) [*bk.* **cığarī**] Sigara
c. 123/60, 123/61, 123/63
c.+ m 123/64

cığarī (< *sigara-y-ı*) [*bk.* **cığara**] Sigara
c. 123/60

cıns Cins, çeşit, tür
c. 19/25

cıvadan "Cıv" diye ses çıkararak
c. 49/165

cıvıd- Cıvıtmak, cıvık duruma getirmek
c.- uruḳ 103/35

cız- Çizmek
c.- allardı 94/11
c.abül - 19/8

cibriylal ╥eyhisselam (öz. a.) Hz. Cebrail
c.+ ı 35/27

ciḥan ḥarbi Dünya Savaşı
c. 78/9

cila (Ar.) Cila, bir şeyi parlatmak için kullanılan kimyasal bileşik
c. 23/13
c.+ sını 23/32

cilānma Cilalanma, cila vurma
c.+ sı 23/4

cilim Suyu az, su geçirmez çamur
c. 60/5, 60/6

cin (Ar.) Cin, masallarda göze görünmeyen, türlü biçimlere girebilen, iyilik de kötülük de yapabilen yaratık
c. 37/16, 79/47, 79/50, 91/38, 91/45
c.+ ner 49/151, 49/166, 49/186
c.+ nere 49/157
c.+ nerin 49/154

cinalō ╥ğızı (öz. a.) Cilalioğlu kızı
c. 113/12

cin ╥dēmeni (öz. a.) Cin Değirmeni
c. 79/47

cin ╥dēmini (öz. a.) Cin Değirmeni
c. 79/47

cin ╥dėymeni (öz. a.) Cin Değirmeni
c. 79/51
c.+ nin 79/52

cins (Ar.) Cins, tür, çeşit
c.+ ine 19/27

cip (İng.) Her türlü arazide kullanılabilen motorlu taşıt
c.+ in 11/9

civar (Ar.) Civar, yöre, dolay

c.+ da 29/6
c.+ ında 26/55

civli ┌evliye (öz. a.) Civli Evliyası
c.+ sı 38/1, 38/3

coket (Fr.) Ceket, kollu üst giysisi
c. 65/5

coma┬at (Ar.) [*bk.* **cema┬at, comāt**] Cemaat, topluluk
c. 34/22

comāt (Ar.) [*bk.* **cema┬at, coma┬at**] Cemaat, topluluk
c. 82/5, 88/6

corap (Fr.) Çorap, pamuk, yün vb.nden örülen, ayağa giyilen giyecek
c. 96/9, 103/1, 110/6
c.morap 103/7

coş- Coşmak, heyecanlanmak, aşırı duygulanmak
c.- arsa 124/35

cö┬üz [*bk.* **ceviz, cevüz, cȫz**] Ceviz
c.+ ü 103/36

cȫz [*bk.* **ceviz, cevüz, cö┬üz**] Ceviz
c.+ ü 103/32

cuma (Ar.) [*bk.* **cumā**] Cuma, cuma günü, cuma namazı
c. 10/32, 43/8, 43/9, 43/11, 46/7, 62/9, 62/10, 125/11, 137/4, 137/5
c.+ dur 49/226
c.+ ya 10/32, 49/227
c.+ ye 49/230

cumā (Ar.) [*bk.* **cuma**] Cuma, cuma günü, cuma namazı
c. 10/32

cumartesi (Ar.-T.) [*bk.* **cumertesi**] Cumartesi, cumadan sonraki gün
c. 62/8, 62/10, 76/11, 111/25, 111/31, 111/33

cumertesi (Ar.-T.) [*bk.* **cumartesi**] Cumartesi, cumadan sonraki gün
c. 111/24, 130/24

cuval (Far.) [*bk.* **çuval**] Çuval
c. 101/5

cübbe (Ar.) Cübbe, düğmesiz giysi
c.+ sinden 56/60

cücük Cücük, küçük kümes hayvanı
c. 94/7

cümle (Ar.) Bütün, herkes
c. 51/15

cüvher (Ar.) Cevher
c. 13/11

Ç

çā Zaman dilimi, vakit
ç. 96/4

ça┬ar- [*bk.* **çār-, çavr-**] Çağırmak
ç. 21/8

çaba Çaba, gayret
ç.+ larımız 102/12
ç.+ sını 48/8

çabala- Çabalamak, gayret etmek
ç.- ruḳ 48/7, 102/11

çabalama Çabalamak, gayret etmek
ç. 48/7, 102/8

çabuḳ Çabuk, hızlı
ç. 31/17, 111/53

çadır (Far) Çadır, barınak
ç. 113/32

çaḳ- [*bk.* **çaḳ-**] Çakmak
ç.- arım 45/2
ç.- arız 19/13, 19/14

ç.- arsın 45/7, 45/13, 45/25, 45/36, 45/39
ç.- aruḳ 109/30
ç.- duḳdan 45/40
ç.- ıyom 23/29
ç.- ıyõn 45/38
ç.- ıyösun 45/28
ç.- miyoḳ 23/21

çaḳ- [*bk.* **çaḳ-**] Çakmak
ç.- iyoḳ 23/16, 26/20

çaḳal Çakal
ç. 37/28
ç.+ a 37/29
ç.+ ı 80/19

çaḳıl- [*bk.* **çaḳul-**] Çakılmak
ç.- ır 28/14
ç.- ıyo 28/14, 28/15
ç.- masa 45/17
ç.- mĩnci 45/17
ç.- ũ 45/39

çaḳıl Çakıl taşı
ç. 45/37, 60/6
ç.+ ı 45/37, 45/40

çaḳıllı (öz. a.) Çakıllı
ç. 22/1, 22/4
ç.+ nın 22/2

çaḳmã- (< *çakmak-ile*) Çakmak
ç.- nan 113/52

çaḳmaḳ Çakmak
ç. 45/18, 113/51

çaḲmaḳdaşı Çakmak taşı
ç. 107/42, 107/43

çaḳmaḳ evliyası (öz. a.) Çakmak evliyası
ç. 3/11

çaḳmaḳlı depesi (öz. a.) Çakmak Tepesi
ç. 3/11

çaḳul- [*bk.* **çaḳıl-**] Çakılmak
ç.- uṛ 45/39, 45/40

çal- Çalmak, hırsızlık yapmak, aşırmak
ç.- allardı 32/75
ç.- ar 32/75, 56/13
ç.- ardı 32/56
ç.- armış 92/13
ç.- arsın 3/4
ç.- dın 68/8
ç.- duḫ 10/1
ç.- duḳları 19/14
ç.- duḳlarını 32/76
ç.- ındı 65/3
ç.- ıp 32/77
ç.- ĩ 6/39
ç.- ĩlar 32/77, 32/78
ç.- madan 1/3
ç.- madım 10/29
ç.- mış 32/7
ç.- mĩlardı 32/77
ç.- sa 91/32

çal Hafif beyazlık
ç. 56/42
ç. düş - 56/42, 56/51

çaldere (öz. a.) Çaldere
ç. 12/9

çaldu- [*bk.* **çaldũ-, çaldür-**] Çaldırmak
ç.- madım 66/9

çaldũ- [*bk.* **çadu-, çaldür-**] Çaldırmak
ç.- duḳ 70/19

çaldür- [*bk.* **çadu-, çaldũ-**] Çaldırmak
ç.- uḳ 37/29

çaldurmaḳ Çaldırmak
ç. 70/19

çalğu Çalgı
ç. 62/5, 62/6
ç.+ su 62/6

çalğulu Çalgılı
ç. 62/5

çalı Çalı
ç. 134/8
ç.+ dan 49/26, 49/27
ç.+ lara 48/10
ç.+ sı 111/23
ç.+ sının 111/23
ç.+ sïnen 111/24

çalıçilē Çalı çileği
ç. 84/15

çalıçilē süpürgesi Çalı çileği süpürgesi
ç. 84/15

çalın- Çalınmak
ç.- ıyomuş 79/50

çalıntı Yeni mayalanmış yoğurt
ç. 133/9

çalış- [*bk.* **çaluş-**] Çalışmak, gayret etmek
ç.- ïr 28/4
ç.- dı 37/5, 113/34
ç.- dılar 126/7
ç.- dım 10/10, 10/32
ç.- duḳ 72/1
ç.- dümuz 37/4
ç.- ıcan 42/26, 86/10
ç.- ıyodu 113/29
ç.- ıyoḳ 37/5
ç.- ıyosun 94/21, 94/22
ç.- ıyoz 10/10
ç.- ïdim 2/6
ç.- iye 21/7
ç.- maz 113/34
ç.- mazız 42/11
ç.- urḳana 37/3

çalışdur- Çalışmak, çalışmasını sağlamak
ç.- duḳ 70/16

çalışıl- Çalışılmak
ç.- ıyoduḳ 124/108
ç.- maz 42/16

çalışmi Çalışma
ç.+ ye 70/22

çalma [*bk.* **çalmí-**] Çalma, hırsızlık yapma, izinsiz alma
ç.+ yle 9/11

çalmí- [*bk.* **çalma**] Çalma, hırsızlık yapma, izinsiz alma
ç.- ye 6/9

çalpa- Karıştırmak
ç.- ruḳ 111/62

çalpala- Karıştırmak
ç. 94/17

çaluş- [*bk.* **çalış-**] Çalışmak
ç.- üduḳ 59/4
ç.- üḳan 37/4
ç.- usun 80/7

çam Çam, çam ağacı
ç. 19/19, 19/20, 23/5, 23/6

çamaş (öz. a.) Çamaş ilçesi
ç. 31/7
ç.+ ın 29/7

çamaşır (Far.) [*bk.* **çamaşul, çamaşur**] Çamaşır, iç giysisi
ç. 34/12

çamaşul (Far.) [*bk.* **çamaşır, çamaşur**] Çamaşır, iç giysisi
ç.+ ları 98/3

çamaşur (Far.) [*bk.* **çamaşul, çamaşır**] Çamaşır, iç giysisi
ç. 32/62, 66/14, 96/9, 98/1, 124/88
ç.+ u 34/13, 34/19, 93/2, 98/2, 124/89
ç.+ um 98/1
ç.+ unu 100/48, 124/89

çambaşı (öz. a.) Çambaşı Yaylası

ç.+ na 87/3, 124/41

çambaşı yaylası (öz. a.) Çambaşı Yaylası
ç.+ na 81/1

çamul [*bk.* **çamur**] Çamur
ç.+ ların 94/6

çamur [*bk.* **çamul**] Çamur
ç. 31/12, 49/27, 111/4, 113/26
ç.+la 86/19
ç.+nan 105/3
ç. mamur 49/27

çan Çan; içinden sarkan tokmağının kenarlara vurmasıyla ses çıkaran, madenden araç
ç. 56/10, 80/14

çana (< *çanak-ile*) Çanak
ç.+ nan 100/44

çanaġġale (öz. a.) Çanakkale
ç.+ den 66/18

çanġaya (öz. a.) Çankaya
ç.+ da 95/4

çangel (Far.) Çengel, eğri ve ucu sivri demir
ç.+ den 57/18

çanta [*bk.* **çantĭ, çente**] Çanta
ç. 96/35
ç.+ sı 11/10, 120/8

çantĭ (< *çanta-y-ı*) [*bk.* **çanta, çente**] Çanta
ç. 96/35

çapa Çapa, toprağı işleme
ç.+ lara 102/3

çapala- Çapalamak, toprağı işlemek
ç.- rız 102/10
ç.- ruķ 102/3, 102/5

çapalama Çapalama, toprağı işlemek
ç. 102/9

ç.+ sı 24/6

çapla- [*bk.* **çaplı-, çapli-**] Çaplamak, üst üste düzenli yığmak
ç.- r 51/24
ç.- rsın 34/9
ç.- ruķ 34/14

çaplı- [*bk.* **çapla-, çapli-**] Çaplamak, üst üste düzenli yığmak
ç.- yoķ 23/10

çapli- [*bk.* **çapla-, çaplı-**] Çaplamak, üst üste düzenli yığmak
ç.- yoķ 23/7
ç.- yõŋ 34/15

çapraz (Far.) Çapraz, eğik bir biçimde
ç. 45/16, 45/22

çaput Çaput, eskimiş bez parçası
ç. 12/8, 54/9

çār- [*bk.* **ça┬ar-, çavr-**] Çağırmak
ç. 21/10, 70/21, 70/22
ç.- dı 91/3, 113/12
ç.- dılar 2/7
ç.- dım 37/22
ç.- ın 123/27
ç.- ıp 10/45
ç.- ıyo 108/15
ç.- ıyolar 10/43
ç.- ĭ 57/14, 73/61, 113/10
ç.- ilardı 124/4
ç.- ĭlardı 124/112, 124/114
ç.- ĭm 49/209
ç.- iya 49/210
ç.- iye 1/5, 47/5
ç.- madan 10/40
ç.- mış 49/7
ç.- mışlar 36/10, 47/1
ç.- ullar 102/12, 124/27, 124/31, 124/35, 124/82
ç.- ullardı 34/23, 124/89
ç.- uludu 34/24

ç.- ur 122/36
ç.- üsan 70/21

çare (Far.) [*bk.* **çāre**] Çıkar yol, çözüm yolu
ç.+ n 66/21
ç.+ ni 86/30
ç.+ si 35/28, 94/13, 94/16
ç.+ sinde 130/8
ç.+ sine 130/15
ç.+ sini 35/12, 86/30

çāre (Far.) [*bk.* **çare**] Çıkar yol, çözüm yolu
ç. bul - 8/14

çarık Çarık, deriden yapılan basit ayakkabı
ç.+ nan 124/105

çārıl- [*bk.* **çārīl-**] Çağrılmak, davet edilmek
ç.- uŗ 124/78

çārīl- [*bk.* **çārıl-**] Çağrılmak, davet edilmek
ç.- u 124/77

çārma [*bk.* **çārmi**] Çağırma, davet etme
ç. 59/6

çārmi [*bk.* **çārma**] Çağırma, davet etme
ç.+ ye 21/10

çarp- Çarpmak
ç.- ar 91/45
ç.- armış 91/38

çarpıl- Çarpılmak
ç.- maz 100/35

çarşaf (Far.) Yatağın üstüne serilen veya yorgan kaplanan bez örtü
ç.+ ların 34/7
ç.+ larını 124/89

çarşamba (öz. a.) Çarşamba
ç. 72/3,

çarşamba (Far.) Çarşamba, çarşamba günü
ç. 91/47, 91/55

çarşı (Far.) [*bk.* **çarşi, çarşu, çarşŭ**] Çarşı, alışveriş yeri
ç. 96/15
ç.+ da 66/13
ç.+ dan 110/5

çarşi (Far.) [*bk.* **çarşı, çarşu, çarşŭ**] Çarşı, alışveriş yeri
ç.+ ye 49/79, 71/1, 96/14

çarşu (Far.) [*bk.* **çarşı, çarşi, çarşŭ**] Çarşı, alışveriş yeri
ç.+ dan 109/35
ç.+ ya 32/49
ç.+ yė 4/1

çarşŭ (Far.) [*bk.* **çarşı, çarşi, çarşu**] Çarşı, alışveriş yeri
ç.+ da 4/1

çaru (< *çarık-ın*) [*bk.* **çarū, çaruḳ**] Çarık, deriden yapılan basit ayakkabı
ç.+ m 43/28

çarū (< *çarık-ın*) [*bk.* **çaru, çaruḳ**] Çarık, deriden yapılan basit ayakkabı
ç. 110/1
ç.+ m 43/23
ç.+ ūn 110/4

çaruḳ [*bk.* **çaru, çarū**] Çarık, deriden yapılan basit ayakkabı
ç. 31/2, 43/28, 63/15, 73/68, 99/18, 99/20, 110/1, 124/104, 125/2
ç.+ ları 73/70

çaruḳsuz Çarığı olmayan
ç. 125/2

çat- Çatmak, yetişmek, sataşmak
ç.- ar 19/29
ç.- dı 91/11, 96/16
ç.- dım 31/14

ç.- ıyo 132/26
ç.- ĩ 6/48
ç.- iya 49/76
ç.- mış 73/13
ç.- mĩ 109/33

çat "Çat" diye ses çıkararak
ç. 104/4

çatal Çatal
ç. 26/21
ç.+ ına 113/19
ç.+ ları 129/8
ç.matal: 104/19

çatı [*bk.* **çatĩ, çatu**] Çatı
ç. 28/13

çatĩ (< *çatı-y-ı*) [*bk.* **çatı, çatu**] Çatı
ç. 76/10

çatma Dokuma yapmak için kurulan tezgâh
ç. 109/31

çatu [*bk.* **çatı, çatĩ**] Çatı
ç. 28/13
ç.+ su 28/9

çavdar Çavdar
ç.+ ını 125/1

çavdarköyü (öz. a.) Çavdar köyü
ç. 15/5

çavr- [*bk.* **ça┬ar-, çār-**] Çağırmak, seslenmek
ç.- iye 32/72

çavuş Çavuş, askerlikte manga komutanı
ç. 2/7, 2/9, 66/10, 95/12, 96/31, 96/33, 96/34, 96/35, 96/39
ç.+ lar 96/22
ç.+ ların 96/30
ç.+ um 96/32

çavuşbaşı (öz. a.) Çavuşbaşı
ç. 29/5

çay Akarsu
ç. 96/8,
ç.+ a 96/8

çay Çay bitkisinden hazırlanan içecek
ç. 14/6, 14/21, 19/25, 26/58, 40/4, 96/8, 123/61
ç.+ a 96/8
ç.+ ı 14/21
ç.+ ımızı 14/22
ç.+ ın 101/14
ç.+ larında 101/13

çayācı Ilhamur
ç.+ nın 14/17

çaybaşı (öz. a.) Çaybaşı
ç. 42/9
ç.+ na 42/9

çayıl [*bk.* **çayır, çayĩr**] Çayır, üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer
ç.+ lar 106/11

çayır [*bk.* **çayıl, çayĩr**] Çayır, üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer
ç. 2/19
ç.+ a 123/39, 137/22

çayĩr [*bk.* **çayıl, çayır**] Çayır, üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer
ç.+ dur 49/153

çayırda (öz. a.) Çayırdağı
ç.+ n 122/1
ç.+ ndan 122/16

çegmek Çekmek
ç. 104/25

çek- Çekmek, germek, emmek,
ç. 113/3
ç.- dũmüz 72/4
ç.- dük 72/4
ç.- dükden 103/33

ç.- dükleri 19/15
ç.- eceksin 123/35
ç.- eller 98/4, 111/77
ç.- emesin 45/17
ç.- en 87/3
ç.- er 19/19, 26/57, 72/6, 92/12, 105/12, 111/51
ç.- erdük 34/3, 34/4, 111/95
ç.- erim 111/8, 127/3, 127/4
ç.- erken 86/1
ç.- ersin 19/11, 103/33
ç.- erük 102/10, 111/8, 111/87
ç.- ī 61/4, 76/30, 123/40
ç.- iye 111/83
ç.- icem 26/9
ç.- īm 49/45
ç.- in 123/38
ç.- iye 84/10
ç.- iyo 123/46
ç.- iyō 86/1
ç.- iyoduḳ 124/105
ç.- iyoḳ 111/82
ç.- iyolar 123/38
ç.- iyom 113/6, 113/7
ç.- iyon 26/35
ç.- medim 31/2
ç.- menin 127/6
ç.- miş 92/14, 123/11, 127/4
ç.- mişler 120/12

çekil- [*bk.* **çekül-**] Çekilmek
ç.- di 109/5, 109/12
ç.- diler 109/4
ç.- ince 99/4
ç.- inci 99/3
ç.- miş 99/2

çekin- Çekinmek
ç.- īlardı 9/15
ç.- inci 109/12

çekiş ėd- Kavga etmek, dövüşmek
ç.- elek 111/45
ç.- erük 111/44
ç.- iyoḳ 111/44

çekme [*bk.* **çekme, çekmi**] Çekme, kendine doğru getirme
ç.+ sīnen 104/11

çekmi Çekme, kendine doğru getirme
ç.+ ye 49/47, 127/3

çeküc [*bk.* **çeküş**] Çekiç
ç.+ ü 45/6, 97/43

çekül- [*bk.* **çekil-**] Çekilmek
ç.- ür 85/9

çeküş [*bk.* **çeküc**] Çekiç
ç.+ le 78/7

çelçocuḳ Çoluk çocuk, yaşça küçük kimseler
ç. 124/84

çelezlik Çerez olabilecek şeyler
ç. 116/3

çelī (< *çelik-i*) [*bk.* **çelik**] Çelik
ç. 6/33
ç.+ ne 19/3, 19/4

çelik [*bk.* **çelī**] Çelik
ç. 6/31, 6/33
ç.+ Ten 6/38

çelik ┌çocuḳ Çoluk çocuk, yaşça küçük kimseler
ç. 54/2

çelimsiz Zayıf, güçsüz
ç. 6/28, 6/49

çember (Far.) Yazma, yemeni, başörtüsü
ç.+ in 124/29

çene Çene
ç. 28/7
ç.+ si 104/21

ç.+ sinin 131/2
ç.+ ye 28/5

çengel Eğri ve ucu sivri demir
ç.+ den 57/13

çente [*bk.* **çanta, çantî**] Çanta
ç.+ lerini 7/9

çeşetli [*bk.* **çeşitli**] Çeşitli, çeşidi olan
ç. 97/4, 97/17

çeşid (Far.) [*bk.* **çeşit**] Çeşit, tür
ç. 62/1
ç.+ i 62/1

çeşit (Far.) [*bk.* **çeşid**] Çeşit, tür
ç. 94/1

çeşitli [*bk.* **çeşetli**] Çeşitli, çeşidi olan
ç. 18/10, 97/4, 101/9

çeşme (Far.) [*bk.* **çêşme, çêşmi**] Çeşme, pınar
ç.+ miz 93/1
ç.+ nin 6/8, 49/26, 73/73, 73/80, 73/82, 84/1, 122/30
ç.+ sini 51/13

çêşme (Far.) [*bk.* **çeşme, çêşmi**] Çeşme, pınar
ç. 49/25, 112/6, 122/29, 122/30

çêşmi (Far.) [*bk.* **çeşme, çêşme**] Çeşme, pınar
ç.+ ye 6/9, 73/78

çevir- [*bk.* **çevür**] Çevirmek
ç.- dük 91/8
ç.- ip 131/2

çevre Çevre
ç.+ de 22/5, 83/1, 100/8
ç.+ deki 25/20
ç.+ miz 92/2

çevril- Çevrilmek
ç.- îdi 54/1

çevrük Çevrik, çevrili
ç. 25/19, 27/9, 45/21
ç.+ den 27/9

çevrülü Çevrik, çevrili
ç. 25/15, 25/16, 111/26

çevür- [*bk.* **çevir**] Çevirmek, etrafını sarmak
ç.- dü 25/24
ç.- düm 87/16
ç.- emez 111/27
ç.- î 111/28
ç.- müşler 52/13
ç.- ücek 111/31
ç.- ük 111/24
ç.- ür 113/25
ç.- üsün 45/21

çevürmek Çevirmek, etrafını sarmak
ç. 45/20

çeyiz (Ar.) Gelin için hazırlanan her türlü eşya, cihaz
ç.+ imiz 103/1

çıbuk Çubuk
ç.+ ları 132/11

çığ- Çıkmak, çıkış yapmak
ç.- amîcak 91/23
ç.- ar 19/4

çığard- Çıkartmak, çıkış yaptırmak
ç.- ıp 49/22, 79/39
ç.- usun 103/28

çık- [*bk.* **çığ-, çik-**] Çıkmak, çıkış yapmak
ç. 49/20, 56/54
ç.- acân 42/43
ç.- akan 124/24
ç.- akanalık 124/25
ç.- allar 20/6
ç.- allardı 41/1
ç.- allarsa 75/3, 75/5

ç.- amama 96/18
ç.- amĭcaḳ 76/7
ç.- amiyâm 49/148
ç.- an 61/8
ç.- ana 87/15
ç.- ar 6/11, 19/3, 20/8, 34/11, 49/154, 49/155, 64/3, 73/7, 91/12, 94/21, 103/36, 111/22, 111/23, 111/29, 123/58
ç.- ardı 68/10
ç.- ardın 49/124
ç.- arduḳ 42/3, 72/7
ç.- arḳan 49/157
ç.- armamız 131/1
ç.- armış 6/11
ç.- arsa 111/29, 111/30
ç.- arusun 113/48
ç.- caḳ 33/4
ç.- dı 11/11, 14/14, 18/9, 33/4, 49/160, 54/20, 65/11, 87/17, 95/28, 107/42, 113/12, 131/13
ç.- dım 14/11, 37/19, 91/46, 95/15, 124/40, 124/41
ç.- dĭse 49/158
ç.- dū 49/9, 111/22
ç.- duḳ 2/10, 17/4, 95/17, 95/19
ç.- duḳdan 42/49, 100/48, 100/49, 100/50
ç.- dūmuz 48/1
ç.- dün 30/9
ç.- ıcaḳ 49/132, 49/155, 55/3, 124/62, 124/93, 124/94
ç.- ıcam 73/69
ç.- ıcām 96/26
ç.- ın 49/126
ç.- ıncá 79/33
ç.- ınçi 122/7
ç.- ıp 49/138, 49/17, 124/91
ç.- ıya 10/46, 49/134, 49/157, 49/159, 73/63, 79/44
ç.- ıyalar 49/126
ç.- ıyı 80/5
ç.- ıyo 11/6, 104/12, 105/2, 107/22
ç.- ıyōdu 29/2
ç.- ıyoḳ 80/16, 92/9
ç.- ıyon 76/9
ç.- madı 117/7
ç.- madū 68/10
ç.- mazdan 42/40
ç.- mış 7/2, 49/6, 49/101, 49/107, 123/1, 137/21
ç.- mışlaṛ 7/9
ç.-mıya 49/22
ç.mıḳ 49/21

çıḳ- [*bk.* **çıḳ-, çiḳ-**] Çıkmak, çıkış yapmak
ç.- ĭ 6/41, 56/46, 76/6, 96/18
ç.- ĭnci 133/1
ç.- ĭsa 6/11
ç.- iyalar 20/2
ç.- iyodu 124/68

çıḳad- [*bk.* **çıḳard-, çıḳart-, çıḳat-**] Çıkartmak, çıkmasını sağlamak
ç.- ūduḳ 48/19

çıḳar- Çıkartmak, çıkmasını sağlamak
ç.- ĭrken 47/4
ç.- cam 113/11
ç.- dılar 96/9
ç.- dĭ 111/78
ç.- duḳdan 103/9
ç.- iye 73/54
ç.- uduḳ 103/36
ç.- ullardı 75/2
ç.- usun 103/9

çıḳard- [*bk.* **çıḳar-, çıḳart-, çıḳat-**] Çıkartmak, çıkmasını sağlamak
ç.- ıcaḳsın 49/148
ç.- ıcam 49/146
ç.- ıyom 111/6
ç.- iyoḳ 23/12

ç.- uruḳ 111/34

çıḳarıl- Çıkarılmak
ç.- ırdı 28/11
ç.- ıyodu 28/12

çıḳart- [*bk.* **çıkar-, çıḳard-, çıḳat-**] Çıkartmak, çıkmasını sağlamak
ç.- amaduḳ 4/15
ç.- dı 91/12, 122/29
ç.- duḳ 48/31
ç.- mış 107/49, 137/22
ç.- mıyoḳ 103/37
ç.- miyoḳ 103/36

çıḳartdur- Çıkarttırmak
ç.- uya 49/186

çıḳat- [*bk.* **çıkad-, çıḳart-, çıḳart-**] Çıkartmak, çıkmasını sağlamak
ç.- dı 66/5

çıḳıḳ Çıkık, çıkmış
ç.+ da 109/29

çıḳıl- Çıkılmak
ç.- acaḳ 42/47
ç.- u 124/78

çımdür- Çimdirmek, yıkamak
ç.- ürük 100/18

çıra (Far.) Çıra, çam vb. reçineli ağaçların yağlı ve çabuk yanmaya elverişli bölümü
ç. 87/10, 113/49
ç.+ m 87/10, 124/41
ç.+ nın 87/10

çıraḳ (Far.) Çırak
ç.+ dan 26/48
ç.+ lar 26/52

çırfik ╔boya Evde yapılan bir kök boya çeşidi
ç. 109/37

çırp- Çırpmak
ç.- aruḳ 113/45

çırpı Ufak tefek çalı
ç. 134/8

çıta Düzgün biçilmiş uzun ve ensiz tahta
ç. 73/55

çıtaḳ Çatak, çatılmış biçim
ç. 113/48

çıtır Dolaşık, karışık
ç. 109/33

çī Çiğ, pişmemiş, olgunlaşmamış
ç.+ den 103/25

çiçe (< *çiçek-i-y-le*) [*bk.* **çiçē, çiçek**] Çiçek
ç.+ yle 94/4

çiçē (< *çiçek-e*) [*bk.* **çiçe, çiçek**] Çiçek
ç. 100/6, 100/7, 111/70

çiçek [*bk.* **çiçe, çiçē**] Çiçek
ç. 100/8, 100/9, 111/78
ç. +leri 100/9

çif (Far.) Çift
ç. 73/40, 107/4, 107/11, 107/45
ç.+ se 26/40

çifci [*bk.* **çifcī**] Çiftçi, rençper
ç. 123/19, 123/20

çifcī (< *çiftçi-y-im*) [*bk.* **çifci**] Çiftçi, rençper
ç.+ m 66/2

çifcilik Çiftçilik
ç.+ de 48/1

çik- [*bk.* **çıḳ-, çıḳ-**] Çıkmak
ç.- īlardı 124/17

çile (Far.) Zahmet, sıkıntı
ç. 72/4
ç.+ leri 72/4

çim- Çimmek, yıkanmak
ç. 100/42

çimen Çimen, kendiliğinden yetişmiş çim
ç.+ inin 104/8

çimennik Çimenlik, çimeni olan yer
ç. 128/8

çimento (İt.) Çimento
ç.+ yu 45/37, 45/40

çimmi Çimme, yıkanma
ç.+ ye 63/29

çinni Çinli
ç.+ lere 95/22

çīr- Çağırmak, bağırmak
ç.- armış 71/2

çirfik Evde yapılan bir kök boya çeşidi
ç. 109/39

çirfik ╥boyasī Evde yapılan bir kök boya çeşidi
ç.+ mış 109/39
ç.+ miş 109/38

çīruş- Karşılıklı bağrışmak
ç.- ur 85/12
ç.- urmuş 85/13

çiş Çocuk dilinde idrar
ç. yap- 124/73

çit Bağ, bahçe, bostan vb. yerlerin çevresine çalı, kamış, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen duvar türü, çeper
ç. 49/204, 49/26, 49/27, 49/35
ç.+ de 49/87
ç.+ den 49/26
ç.+ i 49/204, 49/35
ç.+ im 49/199
ç.+ in 49/202, 49/28, 49/203

çivi Çivi
ç. 23/34
ç.+ ler 23/24, 26/22
ç.+ nen 23/21
ç.+ si 19/14, 26/40

çō Çok, fazla
ç. 63/17
ç.+ du 63/30, 124/113
ç.+ muş 85/12

çorba (Far. *şurba*) [*bk.* **çoba, çorba**] Çorba
ç.+ sı 3/1
ç.+ sını 3/1

çoban Çoban
ç. 6/49, 7/13, 20/15, 20/18, 20/19, 20/23, 37/24, 43/21, 43/26, 56/34, 81/1, 81/5, 107/18, 123/3, 123/23
ç.+ dan 6/50
ç.+ ı 7/10, 7/17, 20/14, 112/1, 112/3
ç.+ ın 6/50, 7/14, 107/19, 123/23
ç.+ ına 7/18

çobanbağırtan çeşmesi (öz. a.) Çoban çeşmesi
ç. 81/1

çobannī (< *çobanlık-ile*) Çobanlık
ç.+ nan 87/1

çoba [*bk.* **çorba, çorba**] Çorba
ç. yap - 103/16

çocŭ (< *çocuk-u*) [*bk.* **çocū, çocuk, çoçū**] Çocuk
ç.+ a 100/23, 100/31, 100/35

çocū (< *çocuk-u*) [*bk.* **çocŭ, çocuk, çoçū**] Çocuk
ç. 1/4, 7/8, 7/10, 7/11, 7/12, 7/13, 13/18, 32/9, 32/11, 32/24, 37/31, 37/35, 37/38, 37/39, 38/6, 57/14, 73/57, 73/58, 91/3, 100/18, 100/20, 100/30, 100/36, 100/39, 100/40, 100/46, 100/47, 107/45, 121/2, 121/3, 121/6, 121/7, 121/8, 121/11, 121/14, 121/17, 121/19, 121/24, 121/26
ç.+ dum 121/21
ç.+ m 99/1, 109/1, 109/6, 128/2

ç.+ mun 63/48
ç.+ muz 10/26
ç.+ n 20/20, 32/27, 32/87, 37/37, 63/46, 63/47, 73/61, 86/30, 100/16, 100/25, 100/27, 100/31, 100/39, 121/17, 124/73
ç.+ nan 37/38
ç.+ nu 7/11

çocuḳ [*bk.* **çocū, çocū, çoçū**] Çocuk
ç. 2/13, 2/15, 2/18, 6/23, 6/27, 7/15, 10/5, 32/8, 32/13, 32/14, 32/15, 32/24, 32/86, 37/37, 57/11, 57/13, 57/19, 57/21, 57/22, 73/23, 73/26, 73/53, 73/58, 73/61, 73/63, 73/64, 99/1, 100/18, 100/25, 100/27, 100/33, 100/34, 100/49, 100/50, 121/6, 121/13, 121/17, 121/18, 121/25, 124/93, 132/20
ç.+ ken 79/26
ç.+ lar 1/2, 7/14, 33/1, 37/21, 37/28, 42/35, 42/37, 51/14, 107/22, 107/19, 107/25, 107/44, 107/49, 109/6, 111/10, 111/42, 121/14, 122/26
ç.+ lara 107/25, 121/7, 122/27
ç.+ lardan 121/13
ç.+ ları 42/33, 42/35, 107/15, 107/15, 107/18, 107/22, 107/23, 107/24, 107/37, 107/45, 111/43
ç.+ larım 109/1
ç.+ ların 107/24
ç.+ larına 7/1
ç.+ muş 43/13

çocuḳlu (< *çocukluk-um-da*) Çocukluk
ç.+ mda 137/12

çocuḳlū (< *çocukluk-um-da*) Çocukluk
ç.+ mda 29/2

çocuḳluḳ Çocukluk
ç. 63/28

çoçū [*bk.* **çocū, çocū, çocuk**] Çocuk
ç.+ nu 7/10

çoḳ [*bk.* **çōḳ**] Çok, fazla, ziyade
ç. 5/11, 6/14, 6/41, 6/53, 11/7, 13/21, 14/20, 14/22, 16/3, 21/13, 22/4, 22/7, 22/9, 25/2, 26/54, 26/55, 27/14, 31/3, 31/5, 32/4, 37/33, 39/10, 41/7, 49/119, 49/198, 49/20, 49/21, 49/34, 49/35, 49/60, 49/67, 51/8, 53/7, 53/9, 54/3, 60/1, 62/14, 63/14, 63/21, 65/11, 67/3, 68/6, 68/9, 68/12, 70/4, 70/6, 72/1, 72/3, 72/4, 72/8, 73/27, 76/20, 78/15, 78/16, 79/7, 79/15, 79/46, 79/47, 85/13, 86/10, 86/23, 91/20, 92/2, 92/5, 92/11, 95/9, 95/23, 95/29, 97/31, 98/1, 99/6, 99/12, 99/14, 100/14, 100/23, 103/20, 104/1, 104/8, 107/32, 111/21, 111/48, 111/53, 111/54, 111/64, 111/69, 111/78, 111/80, 111/82, 111/83, 1/94, 112/8, 112/9, 113/9, 113/34, 113/53, 114/2, 114/6, 117/14, 118/2, 18/3, 118/17, 121/6, 121/20, 124/106, 124/113, 124/75, 128/2, 131/6, 134/3, 135/6, 137/9
ç.+ dan 67/30
ç.+ muş 106/2
ç.+ tu 28/16
ç.ol - 79/8

çōḳ [*bk.* **çoḳ**] Çok, fazla, ziyade
ç. 23/42, 113/27

çolçocuḳ Çoluk çocuk, ev halkı
ç. 10/4, 10/7, 13/10, 20/11, 58/3

çolū ‖çocū Çoluk çocuk, ev halkı
ç. 1/4, 52/11, 58/9, 109/6

çomaḳ Çomak
ç.+ la 113/51

çōnlū (< *çoğun-luk-u*) [*bk.* **çōnnū**] Çoğunluğu
ç. 10/25

çōnnū (< *çoğun-luk-u*) [*bk.* **çōnlū**] Çoğunluğu
ç. 10/25

çorap (Far.) Çorap; amuk, yün vb.nden örülen, ayağa giyilen giyecek
ç.+ ım 43/23, 43/28

çorba (Far.) [*bk.* **çorba, çoba**] Çorba
ç. 69/6, 111/77
ç.+ sı 8/15, 136/7
ç.+ sını 69/5, 136/5
ç.+ yı 135/4

çorbalī (< *çorbalık-ı*) Çorbalık
ç. 34/3

çorek [*bk.* **çörē, çörek**] Çörek
ç. 55/1

çorum (öz. a.) Çorum ili
ç. 11/7
ç.+ dan 97/12

çoz- [*bk.* **çöz-**] Çözmek
ç.- üyoḳ 79/21

çök- Çökmek
ç.- dü 87/13
ç.- erekden 105/2
ç.- ī 56/33
ç.- īnci 14/14
ç.- medi 26/43
ç.- mesin 26/43
ç.- üyo 111/99

çökelī (< *çökelik-i*) [*bk.* **çökelik**] Çökelek
ç.+ n 103/12

çökelik [*bk.* *çökelī*] Yağı alınmış süt veya yoğurdun kaynatılmasıyla elde edilen bir peynir türü, kesik, ekşimik, torak
ç. 103/8

çökelüklü Çökelikli
ç. 5/14

çöküntü Çöküntü, çökmüş yer
ç.+ sü 91/7

çökürce [*bk.* *çökürcī*] Çiğdem otu
ç. 111/70
ç.+ den 111/70

çökürcī (<*çökürce-y-i*) Çiğdem [*bk.* *çökürce*] otu
ç. 111/70

çöl Çöl
ç.+ den 8/9

çöp Çöp
ç. 56/16, 56/17
ç.+ den 8/9
ç.+ ü 56/20
ç.+ üyünen 101/11

çörē (<*çörek-e*) [*bk.* *çorek, çörek*] Çörek
ç. 79/48

çörek [*bk.* **çorek, çörē**] Az yağlı, bazen şekerli ve yumurtalı, gevrekçe bir hamur işi
ç. 79/48

çöz- [*bk.* **çoz-**] Çözmek
ç.- emem 73/16
ç.- emiyōm 100/3
ç.- üceksiniz 73/16
ç.- üp 79/39

çu┬ul Öbek, 5-10 bağdan oluşan mısır öbeği
ç.- yap- 102/15

çubuḳ Çubuk
ç. 48/18, 49/38
ç.+ lar 132/11
ç.+ nan 43/18

çuḥa Tüysüz, ince, sık dokunmuş yün kumaş
ç. 132/1, 132/2

çuḳur Çukur, çöküḳ yer
ç. 39/14, 113/46

çul (Ar.) Genellikle kıldan yapılmış kaba dokuma
ç. 74/5

çulḫalık El tezgâhında dokunan bez
ç. 103/3

çun İçin
ç. 104/18, 132/3

çuval- Çoğalmak, fazlalaşmak
ç.- üdu 10/12

çuval [*bk.* **cuval**] Pamuk, kenevir veya sentetik iplikten dokunmuş büyük torba
ç. 56/1, 92/3, 92/5
ç.+ a 51/12, 111/7, 137/11
ç.+ ı 26/34, 26/40
ç.+ ını 26/34, 32/85
ç.+ ının 32/85
ç.+ nan 114/9

çuvallı- Çuvallamak, çuvala koymak
ç.- yõm 111/7

çün [bk. **çün, için, İçin, içün, üçun, üçut, üçün**] İçin
ç. 42/34, 45/19, 45/31, 48/28, 49/9, 104/17, 114/8, 122/35

çüngüt (Far.) [*bk.* **çünki, çünkü, çünküt, şünki, şünkü, şünküt**] Çünkü
ç. 105/6

çünki (Far.) [*bk.* **çüngüt, çünkü, çünküt, şünki, şünkü, şünküt**] Çünkü
ç. 60/3

çünkü (Far.) [*bk.* **çüngüt, çünki, şünki, şünkü, şünküt**] Çünkü
ç. 79/2

çünküt (Far.) Çünkü
ç. 9/17, 131/2

çürü- Çürümek
ç.- r 34/10
ç.- yõdu 111/96

çürüt- Çürütmek
ç.- mĭceksin 113/45

D

da [*bk.* **dá, dā**] Da, de, dahi
d. 1/2, 1/6, 1/8, 2/4, 2/17, 2/19, 3/9, 4/13, 4/16, 5/2, 5/7, 6/3, 6/4, 6/9, 6/10, 6/11, 6/13, 6/19, 6/25, 6/28, 6/37, 6/49, 7/6, 7/7, 7/8, 8/2, 8/17, 10/43, 10/46, 10/48, 12/5, 12/9, 12/10, 13/8, 14/4, 14/13, 14/17, 14/20, 15/6, 15/7, 16/13, 16/14, 17/3, 17/4, 17/6, 17/7, 17/11, 18/6, 18/8, 19/8, 19/11, 19/15, 19/17, 20/7, 20/10, 20/15, 20/19, 20/22, 21/12, 22/5, 22/9, 22/16, 23/3, 23/5, 23/14, 23/15, 23/23, 23/27, 23/28, 23/32, 23/42, 24/10, 25/1, 25/4, 25/8, 25/12, 25/17, 26/2, 26/13, 26/16, 26/18, 26/20, 26/21, 26/25, 26/26, 26/30, 26/35, 26/41, 26/50, 26/51, 26/55, 26/56, 26/57, 27/12, 27/16, 28/19, 29/2, 29/3, 30/5, 31/11, 32/4, 32/7, 32/22, 32/26, 32/27, 32/37, 32/69, 32/78, 32/82, 32/86, 32/87, 35/1, 35/16, 35/22, 35/24, 35/25, 36/3, 36/4, 36/11, 37/4, 37/10, 37/18, 37/40, 37/41, 38/7, 38/10, 38/11, 39/12, 42/6, 42/8, 42/21, 42/26, 42/47, 42/50, 42/56, 43/26, 43/30, 45/13, 45/35, 45/39, 46/2, 47/2, 48/14, 48/21, 48/26, 48/33, 48/36, 49/2, 49/4, 49/9, 49/107, 49/109, 49/119, 49/124, 49/127, 49/130, 49/142, 49/150, 49/157, 49/158, 49/159, 49/16, 49/166, 49/182, 49/193, 49/194, 49/196, 49/205, 49/206, 49/210, 49/221, 49/228, 49/232, /233, 49/237, 49/239, 49/240, 49/243, 49/244, 49/246,49/248, 49/249, 49/32, 49/34, 49/37, 49/41, 49/61, 49/80, 49/83, 49/85, 49/90, 49/93, 49/97, 50/3,

51/2, 51/15, 51/21, 51/25, 53/6, 54/11, 54/12, 54/19, 54/20, 56/2, 56/9, 56/11, 56/25, 56/27, 56/29, 56/37, 56/40, 56/54, 56/57, 56/59, 56/61, 57/2, 57/9, 57/18, 57/19, 57/22, 58/3, 58/6, 58/8, 59/19, 60/3, 61/4, 63/5, 63/14, 63/15, 63/21, 63/25, 63/30, 63/33, 63/37, 63/39, 63/46, 64/7, 65/2, 65/8, 66/9, 66/13, 67/3, 67/26, 68/7, 68/8, 69/5, 71/3, 72/8, 73/8, 73/11, 73/17, 73/34, 73/36, 73/47, 73/48, 73/66, 73/76, 73/79, 73/83, 73/85, 74/5, 75/2, 75/3, 75/4, 75/7, 76/16, 76/25, 77/2, 78/1, 78/11, 79/17, 79/19, 79/23, 79/24, 79/28, 79/29, 79/30, 79/34, 79/37, 79/41, 79/42, 79/43, 79/49, 79/53, 80/4, 80/6, 80/19, 81/18, 82/2, 82/3, 82/5, 83/2, 86/3, 86/4, 86/14, 86/16, 86/20, 86/29, 86/43, 87/2, 87/4, 87/5, 87/8, 87/14, 88/3, 88/8, 88/9, 91/1, 91/2, 91/4, 91/6, 91/18, 91/20, 91/24, 91/33, 91/34, 91/41, 91/42, 91/52, 91/57, 92/15, 93/6, 94/2, 94/4, 94/25, 94/26, 94/27, 95/9, 95/25, 96/11, 96/15, 96/23, 96/29, 96/35, 97/25, 97/30, 97/33, 97/34, 97/43, 97/47, 98/2, 98/4, 98/7, 98/8, 99/3, 99/10, 99/19, 100/4, 100/10, 100/11, 00/27, 100/30, 100/52, 101/14, 102/10, 102/13, 103/2, 103/4, 103/19, 103/20, 103/21, 103/29, 103/33, 103/34, 103/44, 104/4, 104/12, 104/14, 104/24, 107/1, 107/8, 107/10, 107/15, 107/27, 107/30, 107/38, 107/46, 107/47, 108/4, 108/20, 109/1, 109/2, 109/6, 109/11, 109/40, 109/41, 109/42, 110/3, 111/6, 111/105, 111/106, 111/20, 111/28, 111/35, 111/37, 111/39, 111/45, 111/46, 111/51, 111/57, 111/59, 111/62, 111/66, 111/67, 111/68, 111/70, 111/73, 111/80, 111/87, 111/90, 111/92, 111/93, 111/99, 112/3, 112/12, 113/2, 113/8, 113/9, 113/36, 113/37, 113/55, 114/3, 114/5, 114/9, 116/2, 116/6, 116/8, 116/10, 117/3, 117/15, 118/1, 118/4, 118/5, 118/16, 119/10, 119/13, 120/12, 121/2, 121/6, 121/20, 121/21, 121/29, 122/15, 122/24, 122/27, 122/39, 122/42, 123/4, 123/7, 123/50, 123/64, 124/2, 124/3, 124/4, 124/6, 124/100, 124/15, 124/27, 124/57, 124/69, 124/73, 124/75, 124/84, 124/86, 124/89, 124/91, 124/93, 125/8, 126/2, 126/3, 126/5, 128/5, 128/6, 130/4, 130/8, 130/10, 130/11, 130/14, 130/24, 132/5, 132/19, 132/21, 132/24, 133/4, 133/9, 135/4, 136/3, 136/5, 136/7, 137/1, 137/22

d.+ ları 37/35

dá [*bk.* **da, dā**] Da, de, dahi

d. 122/7

dā [*bk.* **da, dá**] Da, de, daha, işte orada

d. 3/5, 3/10, 3/13, 5/6, 5/15, 6/41, 6/47, 6/49, 6/53, 9/20, 10/30, 13/8, 15/4, 15/6, 15/8, 17/15, 21/6, 23/1, 23/5, 25/15, 30/9, 32/33, 32/76, 34/19, 34/20, 36/5, 38/10, 39/13, 42/7, 42/9, 43/27, 44/2, 45/28, 45/33, 47/9, 49/106, 49/110, 49/119, 49/20, 49/21, 49/63, 49/64, 49/86, 54/13, 54/14, 54/19, 58/6, 58/7, 63/6, 63/32, 64/5, 65/6, 66/3, 66/8, 73/29, 73/49, 73/83, 79/12, 79/24, 80/7, 86/15, 87/11, 87/16, 95/26, 96/17, 96/27, 100/16, 103/6, 103/38, 103/47, 104/24, 104/25, 109/2, 109/18, 111/5, 111/6, 111/98, 115/2, 115/4, 115/5, 116/5, 116/6, 116/7, 116/10, 118/4, 118/11, 120/12, 122/5, 123/61, 123/63, 124/110, 124/15, 124/73, 124/83, 125/5, 125/7, 133/11

dā Dağ, orman

d. 9/9, 63/31, 124/40,

d.+ da 6/43, 108/2

d.+ lara 6/41

d.+ lardan 84/16
d.+ ları 59/16
d.+ ların 67/9
d.+ n 86/31, 86/34

daḳ- [*bk.* **daḳ-, taḳ-**] Takmak
d.- īm 113/8

daṯarcū (< *dağarcık-ı*) [*bk.* **daṯarcuḳ**] Dağarcık, meşin torba
d. 56/3

daṯarcuḳ [*bk.* **daṯarcū**] Dağarcık, meşin torba
d. 56/4

dabaḳane (Ar.-Far.) Tabakhane, hayvan postunu kullanılacak duruma getirme işleminin yapıldığı yer, sepi yeri
d.+ lerde 97/11

dabanca Tabanca
d. 96/34

dābaşı Dağbaşı, yüksek yer
d. 58/1

dabi [*bk.* **dabī**] Olağan, alışılmış, her zamanki gibi olan, beklenildiği gibi
d. 16/1

dabī [*bk.* **dabi**] Olağan, alışılmış, her zamanki gibi olan, beklenildiği gibi
d. 122/10

dād- Dağıtmak
d.- ullar 124/27
d.- ur 108/3

dafa (Ar.) [*bk.* **dáfa, defa**] Kere, kez, yol
d. 45/24

dáfa (Ar.) [*bk.* **dafa, defa**] Kere, kez, yol
d. 9/4, 37/41, 79/16

daḫa Daha, henüz, ek olarak
d. 3/12, 7/13, 12/7, 26/26, 27/5, 32/67, 37/7, 42/9, 42/10, 42/10, 42/29, 42/30, 42/34, 42/54, 42/55, 43/8, 49/123, 49/212, 49/213, 49/228, 63/4, 63/6, 73/56, 76/7, 79/6, 79/23, 79/28, 79/30, 86/13, 91/36, 94/20, 99/9, 109/38, 112/18, 123/14, 123/24, 124/58, 124/75, 130/4, 132/13, 132/16

dahi De, dahi
d. 70/18

dahil (Ar.) Dâhil, bir işe karışmış olan
d. 22/2
d.+ ik 22/11

daṯima (Ar.) Daima, sürekli olarak
d. 51/16

daḳ- [*bk.* **daḳ-, taḳ-**] Takmak, eklemek
d.- acān 26/36
d.- allar 80/13, 97/45, 100/23, 131/7
d.- allardı 80/13
d.- arız 19/16
d.- armış 113/8
d.- arsın 32/27, 56/11
d.- dı 36/11
d.- dım 2/18, 96/28, 118/6, 129/8
d.- dīz 36/12
d.- ılan 26/28
d.- ıp 96/34
d.- ıyoz 26/27
d.- madım 95/12
d.- mış 86/23, 123/20
d.- mışlar 13/20

dāḳı Sonraki, sonra
d. 63/8

daḳıl- Takılmak
d.- iya 113/19

daḳılma Takılma
d. 124/7
d.+ sına 28/14

daḳım Takım, birbirini tamamlayan şeylerin tümü

d.+ ını 26/8

daḳḳa (Ar.) Dakika
d.+ da 31/6

daḳmaḳ Takmak
d. 26/35, 36/8, 97/3

dal- Dalmak
d.- ıyosun 2/21
d.- ī 73/79, 118/13, 123/44
d.- iyolar 123/41

dal Dal, ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri
d. 9/15, 26/19, 26/36, 48/11, 49/84
d.+ da 67/17
d.+ ı 26/37
d.+ ını 111/26
d.+ lardan 26/29
d.+ larına 51/11

dāl- Dağılmak
d.- dı 66/19, 66/20
d.- dılar 122/41
d.- ıp 49/165
d.- iyodu 124/110
d.- iyōlar 43/5
d.- mışlaŗ 7/13

dāl Semer tahtası
d. 26/18

dala- Köpek, kurt vb. hayvanlar dişlemek, ısırmak
d. 118/12

daldu- Daldırmak
d.- dū 124/62

dalġa Dalga
d. 42/4
d.+ dan 3/7

dālma Dağılma, ayrılma
d. 124/30

damad (Far.) [*bk.* **dāmad, damat, dāmat, dāmāt**] Damat, güveyi
d.+ a 103/7

dāmad (Far.) [*bk.* **damad, dāmat, damat, dāmāt**] Damat, güveyi
d.+ ın 32/80

damal Damar
d.+ lar 116/9

damar Damar
d.+ ı 42/21

damat (Far.) [*bk.* **damad, dāmad, dāmat, dāmāt**] Damat, güveyi
d. 114/4, 124/60, 124/62, 124/63
d.+ a 124/58
d.+ ın 124/64
d.+ lar 124/67

dāmat (Far.) [*bk.* **damad, dāmad, damat, dāmāt**] Damat, güveyi
d. 124/58, 124/59, 124/62, 124/63, 124/65, 124/66

dāmāt (Far.) [*bk.* **damad, dāmad, damat, dāmat**] Damat, güveyi
d. 124/60
d.+ a 124/13

dámen [*bk.* **dāmen, demen, dermen, dērmen, dėyirmen, dėymen, dī-men**] Değirmen
d.+ de 34/4

dāmen [*bk.* **dámen, demen, dermen, dērmen, dėyirmen, dėymen, dī-men**] Değirmen
d.+ de 34/3
d.+ nerimiz 34/3

damla Damlama
d. 6/21, 6/22

damla- Damlamak
d.- mış 6/22

dana Dana, sığır yavrusu

d. 17/8, 17/10, 79/10, 79/11, 124/66

danacıōlu (öz. a.) Danacıoğlu
d. 93/5

danalyá [*bk.* **danarye**] Deri kesme aleti, semercilerin kullandığı kerpetene benzeyen alet
d. 97/19

danarye [*bk.* **danalyá**] Danalya, deri kesme aleti, semercilerin kullandığı kerpetene benzeyen alet
d. 97/19

dane Tane
d. 19/3, 26/19, 26/38, 53/6, 53/7, 121/21

danışman (öz. a.) Danışman
d. 13/19, 13/20, 13/21, 30/3, 30/4, 30/8
d.+ a 30/7, 30/10

danışman köyü (öz. a.) Danışman Köyü
d. 30/1

dānışmi (< *danışma-ya*) Danışma
d.+ ye 73/14

daniş- [*bk. danış-*] Danışmak
d.- iyōlar 30/4

danişmend (öz. a.) Danişmend
d. 30/3

danuş- [*bk.* **daniş-**] Danışmak, sormak
d.- ullarmış 30/3

dar Dar, geniş değil
d. 132/2, 132/3

dara (< *tarak-ı-n-ı*) Tarak
d.+ nı 23/29

dara- Taramak
d.- llardı 113/52, 113/53
d.- ruḳ 109/29

daraḳ Tarak
d. 23/29, 113/52
d.+ da 113/52, 113/53

daral- [*bk.* **darar-**] Daralmak
d.- ıya 49/37
d.- ī 26/57

darar- [*bk.* **daral-**] Daralmak
d.- dı 92/2

darı Mısır
d. 118/9
d.+ m 118/7
d.+ sı 103/29

darı- Toprağı kazmak (?)
d.- yıncı 108/14

darı ⌐çorbası Mısır çorbası, mısır katılarak yapılan çorba
d. 111/77

darı ⌐ekmē Mısır ununda yapılan ekmek
d. 5/15

darıl- Darılmak, küsmek
d.- dılar 104/24

darışman (< *danışman*) Danışman
d. 30/3

dari- (< *tarı-yor-du-k*) Taramak
d.- yōduḳ 103/1

darlıḳ [*bk.* **darlī**] Darlık, sıkıntı, fakirlik
d.+ lar 72/4

darlī (< *darlık-ı*) [*bk.* **darlıḳ**] Darlık, sıkıntı, fakirlik
d. 86/1

dart- Tartmak
d.- dīz 21/5

daş [*bk.* **taş**] Taş
d. 16/3, 20/16, 25/15, 25/16, 45/34, 45/35, 45/36, 45/38, 63/31, 82/2, 82/3, 85/7, 112/15, 112/17, 113/2, 123/67, 132/16, 132/17, 137/11

d.+ a 45/18, 85/11, 95/24
d.+ da 25/11, 25/12, 37/4, 85/8, 113/33
d.+ ı 20/15, 20/16, 45/31, 45/32, 45/34, 76/29, 82/2, 82/3, 85/7, 113/26
d.+ ım 85/6
d.+ ın 39/8, 45/36, 85/9, 85/12, 105/1, 105/2, 105/3, 113/25
d.+ ına 20/14
d.+ ını 20/15, 34/10
d.+ lar 13/11, 25/18, 112/16
d.+ lardan 86/19
d.+ ları 45/30
d.ėt - 88/5, 89/1
d. ol - 88/6

daşı- [*bk.* **daşî-, daşi-, daşī-, daşu-, taşı-**] Taşımak
d.- ır 131/10
d.- llardı 125/8, 125/9
d.- mışlar 120/2, 120/3, 120/14
d.- mışmış 120/14

daşî- [*bk.* **daşı-, daşi-, daşī-, daşu-, taşı-**] Taşımak
d.- rduḳ 31/2

daşın- Taşınmak
d.- mış 119/8

daşır- Taşırmak, taşmasına yol açmak
d.- usun 32/52

daşi- (< *taşı-yor*) [*bk.* **daşı-, daşî-, daşī-, daşu-**] Taşınmak
d.- ẏi 91/18

daşī- (< *taşı-yor*) [*bk.* **daşı-, daşî-, daşi-, daşu-**] Taşınmak
d.- 118/11

daşu- (< *taşı-dık-ı*) [*bk.* **daşı-, daşî-, daşi-, daşī-**] Taşınmak
d.- dū 120/15

dātdur- Dağıttırmak
d.- īlardı 124/24
d.- ullardı 124/25

datlı [*bk.* **datlu**] Tatlı, tadı olan
d.+ sīdi 62/13

datlu [*bk.* **datlı**] Tatlı, tadı olan
d. 32/30, 67/11
d.+ m 32/4, 32/19

dātmaḳ Dağıtmak
d. 10/7

dav Dağ, orman
d.+ a 49/64, 95/24
d.+ dan 49/40, 79/35
d.+ daydım 79/36
d.+ ın 49/167
d. a daşa düş - 95/24

dava (Ar.) [*bk.* **dāvā**] Dava, sorun, ülkü
d.+ mız 17/2, 37/15
d.+ sından 10/29, 16/12

dāvā (Ar.) [*bk.* **dava**] Dava, sorun, ülkü
d.+ mız 10/48
d. aç - 10/41

dávam (Ar.) [*bk.* **davam, devam**] Devam, sürme, sürüp gitme
d. 17/6, 91/9
d. ėd - 30/9, 63/7, 105/9
d. ėt - 91/9

davam (Ar.) [*bk.* **dávam, davam, devam**] Devam, sürme, sürüp gitme
d. ėd- 10/18, 80/18
d. ėt- 10/34

davar Koyun ve keçiye verilen ortak ad
d.+ ım 92/6

davet (Ar.) Davet, çağrı, çağırma
d. 62/7, 70/7
d.+ ini 70/1

davşan Tavşan
d. 48/31, 48/33

d.+ ı 48/35, 48/37
d.+ narı 48/31

davud- Dağıtmak
d.- uruk 100/25

davul Davul
d. 8/2, 32/75, 49/184, 49/186, 56/13, 63/10, 70/18, 82/5, 85/8, 105/9, 105/13, 105/15, 117/1, 124/5
d. çal - 66/4
d. mavul 63/10, 65/3

dayak Dayak, sopa, dayanak
d. 11/9, 66/9, 74/5, 76/16

dayan- Dayanmak
d.- İrmış 49/34, 49/35
d.- iye 79/52
d.- maz 31/9

dayı [*bk.* **dayī**] Dayı, annenin erkek kardeşi
d. 31/16, 104/5, 113/5
d.+ m 29/3, 104/2
d.+ mın 103/4
d.+ sı 32/46, 63/44

dayī (< *dayı-nın*) [*bk.* **dayı**] Dayı, annenin erkek kardeşi
d.+ n 37/31

de Da, de dahi
d. 2/4, 2/9, 2/12, 2/16, 4/5, 4/7, 4/9, 4/18, 4/19, 5/1, 5/10, 5/16, 6/16, 6/17, 6/22, 6/33, 6/41, 7/8, 7/20, 9/3, 9/4, 9/6, 9/15, 9/16, 9/18, 10/40, 10/42, 10/45, 11/2, 12/1, 12/10, 13/9, 13/14, 14/7, 14/13, 14/16, 14/21, 14/22, 15/5, 16/3, 16/8, 17/5, 17/11, 17/17, 19/1, 19/26, 20/3, 20/4, 20/5, 20/7, 20/10, 20/15, 21/3, 22/5, 23/5, 23/9, 23/19, 23/27, 23/39, 25/2, 25/6, 25/10, 25/11, 25/26, 26/2, 26/9, 26/19, 26/22, 26/23, 26/25, 26/45, 26/50, 26/56, 27/13, 27/18, 27/19, 30/4, 31/5, 32/2, 32/18, 32/19, 32/28, 32/30, 32/33, 32/35, 32/87, 34/10, 34/16, 34/22, 35/2, 36/10, 37/6, 37/13, 37/15, 37/25, 37/27, 37/40, 38/5, 38/8, 38/12, 38/13, 39/3, 39/5, 39/6, 39/8, 40/8, 42/1, 42/4, 42/7, 42/15, 43/9, 43/10, 43/22, 43/26, 43/29, 45/3, 45/4, 45/10, 45/19, 45/28, 46/5, 46/6, 47/8, 48/3, 48/12, 48/13, 48/30, 48/32, 49/2, 49/4, 49/103, 49/122, 49/133, 49/139, 49/148, 49/164, 49/165, 49/172, 49/175, 49/18, 49/189, 49/19, 49/193, 49/201, 49/219, 49/226, 49/238, 49/240, 49/241, 49/28, 49/31, 49/48, 49/52, 49/61, 49/64, 49/83, 50/5, 52/2, 52/14, 53/6, 56/15, 56/27, 56/44, 57/1, 57/2, 57/13, 57/18, 57/22, 58/6, 58/9, 59/4, 59/11, 62/7, 63/11, 63/14, 63/17, 63/27, 63/44, 65/4, 68/5, 68/6, 68/9, 69/3, 70/1, 70/9, 70/22, 73/16, 73/18, 73/30, 73/77, 73/82, 73/85, 74/4, 75/2, 76/28, 79/2, 79/9, 79/14, 79/17, 79/19, 79/20, 79/25, 79/35, 79/38, 79/45, 79/46, 80/15, 81/3, 81/11, 81/12, 82/4, 82/5, 83/2, 85/5, 85/14, 86/20, 87/9, 90/7, 91/10, 91/22, 91/26, 91/28, 91/31, 91/34, 91/39, 91/40, 91/42, 91/47, 92/8, 93/6, 94/6, 94/10, 94/11, 94/12, 94/16, 94/22, 94/24, 95/5, 95/11, 95/29, 96/1, 96/14, 96/15, 96/18, 96/22, 96/23, 96/31, 96/36, 97/22, 97/32, 97/33, 97/34, 97/38, 97/44, 98/5, 99/4, 99/7, 100/21, 100/23, 100/33, 100/42, 103/3, 103/21, 103/35, 103/40, 103/42, 103/45, 104/1, 104/2, 104/7, 104/22, 105/6, 106/2, 107/3, 107/4, 107/6, 107/9, 107/20, 107/22, 107/24, 107/36, 108/1, 108/17, 108/18, 109/1, 109/37, 109/41, 110/6, 111/27, 111/28, 111/34, 111/37, 111/38, 111/40, 111/59, 111/62, 111/70, 111/81, 111/85, 111/90, 111/94, 111/97, 113/10, 113/17, 113/18, 113/35,

113/36, 113/37, 113/49, 114/3, 114/6, 117/3, 118/4, 118/7, 118/16, 119/2, 119/4, 119/8, 119/9, 119/14, 120/9, 121/3, 121/9, 121/15, 122/34, 122/35, 122/36, 123/3, 123/5, 123/7, 123/23, 123/46, 123/50, 123/51, 123/59, 123/66, 124/10, 124/103, 124/23, 124/24, 124/28, 124/33, 124/58, 124/60, 124/71, 124/72, 124/82, 127/2, 130/7, 130/8, 130/13, 131/9, 131/10, 131/12, 132/8, 132/12, 132/13, 133/8, 135/5, 137/15, 137/19

de- [*bk.* **dê-, dē-**] Demek, söylemek
d. 7/6
d.- dûmüz 79/34
d.- dim 2/12
d.- llē 42/18
d.- ller 124/32
d.- miş 123/8
d.- rdi 72/12
d.- relere 63/28
d.- rkenelik 121/23
d.- rsin 63/41

dê- [*bk.* **de-, dē-**] Demek, söylemek
d. 7/6, 107/10
d.- di 2/9, 2/10, 2/12, 2/14, 2/16, 2/24, 4/2, 4/3, 4/4, 4/5, 4/10, 6/37, 11/4, 11/8, 14/20, 17/3, 17/4, 18/5, 18/6, 18/7, 21/7, 31/11, 31/12, 31/14, 31/17, 35/24, 35/28, 35/29, 37/3, 37/5, 37/6, 37/13, 49/10, 49/11, 49/125, 49/128, 49/243, 73/35, 78/14, 79/36, 79/37, 87/19, 91/4, 91/5, 91/12, 91/49, 91/51, 91/53, 95/10, 96/13, 96/31, 104/3, 104/13, 104/25, 108/7, 108/17, 109/11, 109/12, 109/13, 109/14, 113/11, 113/12, 113/13, 113/14, 118/4, 118/7, 118/8, 122/24, 122/25, 122/32, 128/4
d.- dī 79/1
d.- dīdi 122/18, 122/34
d.- diğini 120/8
d.- dik 79/33
d.- diler 2/8, 11/5, 14/1, 14/3, 27/3, 29/6, 38/6, 38/7, 38/8, 38/9, 38/14, 46/5, 48/36, 48/37, 104/2, 104/15, 104/24, 122/31, 130/20
d.- dim 2/12, 2/14, 2/16, 2/24, 4/13, 4/14, 4/18, 4/19, 10/16, 11/5, 11/8, 14/9, 14/10, 14/16, 31/14, 31/16, 31/17, 37/6, 37/13, 37/23, 37/28, 37/29, 37/30, 38/9, 42/49, 48/35, 79/32, 87/16, 87/20, 87/21, 91/4, 96/10, 96/12, 96/14, 96/32, 96/36, 104/22, 105/1, 107/14, 109/11, 109/14, 118/8, 118/16
d.- dīm 2/15, 79/25
d.- dīmiz 79/6
d.- din 16/7, 21/5, 49/222, 57/15, 57/18, 86/41, 96/18, 118/8
d.- dīse 73/23
d.- di┬üm 132/5
d.- dū 82/3
d.- dük 48/31, 79/35
d.- dükleri 26/39, 122/8
d.- dûm 49/23
d.- dûmü 49/146, 49/149
d.- dûmüz 9/13, 37/36, 42/44, 42/50, 43/21, 48/5, 62/12, 78/10, 78/11, 79/35
d.- ller 8/4, 9/1, 9/5, 10/22, 10/25, 16/6, 16/7, 16/8, 17/10, 17/12, 17/21, 17/22, 19/26, 26/3, 26/20, 26/21, 26/44, 29/7, 38/1, 38/3, 42/2, 42/29, 45/4, 45/37, 49/139, 53/9, 54/16, 55/3, 56/18, 57/5, 79/7, 79/8, 85/1, 85/3, 87/8, 96/30, 97/19, 97/24, 97/26, 97/27, 97/28, 97/36, 97/37, 97/41, 97/42, 97/43, 97/48, 100/33, 100/34, 100/40, 101/9, 102/10, 103/42, 105/1, 111/22, 111/23, 111/29, 111/30, 111/88, 111/89, 113/32, 113/37, 124/37, 124/43, 124/48, 124/53, 132/20, 134/1,

134/2, 134/3, 134/4, 134/5, 134/9, 136/1, 137/15
d.- llerdi 2/2, 8/3, 9/4, 9/5, 10/23, 20/22, 29/3, 51/22, 75/9, 79/2, 79/3, 79/13, 94/3, 94/20, 94/21, 94/22, 94/23, 124/57, 124/97
d.- llermiş 96/8, 127/1
d.- me 57/21
d.- medim 4/9, 11/12, 49/242, 66/10, 118/8
d.- medimdi 86/43
d.- mez 118/10
d.- mĭ 122/27
d.- mĭcek 4/9
d.- mĭlar 96/31
d.- mĭm 79/9
d.- miş 4/4, 6/3, 6/10, 6/11, 7/5, 7/6, 7/7, 7/16, 7/17, 7/18, 7/19, 7/20, 7/21, 7/22, 13/5, 13/6, 13/7, 18/2, 26/38, 26/39, 36/12, 43/22, 43/26, 49/3, 49/4, 49/5, 49/6, 49/7, 49/8, 49/9, 49/12, 49/143, 49/144, 50/5, 53/4, 53/5, 53/7, 56/27, 56/28, 56/29, 57/1, 57/2, 57/3, 71/3, 71/4, 73/8, 73/9, 73/10, 73/11, 73/12, 73/18, 73/19, 73/20, 81/3, 81/4, 81/8, 81/9, 81/10, 81/12, 81/13, 81/17, 82/2, 82/4, 85/5, 85/6, 85/7, 88/4, 88/5, 89/2, 91/25, 91/55, 99/15, 99/19, 107/2, 107/3, 107/4, 107/5, 107/6, 107/7, 107/8, 107/9, 107/10, 107/14, 107/15, 107/21, 107/22, 107/39, 107/41, 107/42, 107/43, 107/44, 107/45, 107/46, 107/47, 107/48, 112/4, 112/12, 112/13, 112/14, 113/6, 113/7, 113/9, 116/8, 119/1, 119/2, 119/4, 119/5, 119/6, 119/8, 119/9, 119/10, 120/9, 120/10, 121/5, 122/13, 122/14, 123/4, 123/5, 123/24, 123/53, 123/59, 127/3, 130/2, 130/10, 130/11, 137/20, 137/21
d.- mişleŗ 7/7
d.- mişler 7/4, 10/26, 10/27, 13/20, 26/38, 32/72, 36/10, 36/11, 43/25, 43/26, 49/8, 49/9, 49/10, 49/13, 50/1, 52/6, 52/15, 57/3, 96/22, 99/4, 99/6, 99/7, 107/7, 107/12, 107/13, 107/23, 107/41, 107/42, 107/43, 116/7, 119/11, 119/12, 119/13, 120/6, 122/8, 123/53, 130/2
d.- miya 49/91
d.- miyelim 121/3
d.- miyo 10/45
d.- niy 19/18
d.- r 11/9, 35/18, 35/19, 35/21, 45/43, 45/44, 57/4, 63/39, 63/40, 103/44, 103/45
d.- rdi 122/5, 133/9, 137/17
d.- rdik 133/9
d.- rdim 59/3
d.- rdük 96/9, 110/2
d.- rim 17/15, 59/8, 121/9
d.- riz 76/4, 79/49, 133/2, 133/11
d.- rken 7/16, 49/165, 96/19
d.- rkene 96/6
d.- rkenelik 121/4
d.- rket 49/21, 49/44
d.- rler 26/4
d.- rlerdi 79/2
d.- rmiş 57/5
d.- rse 26/55, 49/116, 49/202, 4/21
d.- rsem 63/45
d.- rsen 49/40, 56/13, 59/8, 116/9
d.- rsin 43/32, 63/42, 112/16, 112/17, 121/9
d.- rsiz 37/27, 113/49
d.- ruk 100/50, 109/30
d.-rük 17/14, 37/27, 42/54, 48/7, 48/10, 48/11, 48/24, 60/5, 100/49, 102/11, 103/21, 103/26, 103/29, 103/34, 109/30, 111/10, 11/104, 111/105, 111/12, 111/16, 111/29, 111/58, 111/59, 111/74, 111/85, 113/36, 113/49, 122/42, 126/5

d.- seler 123/5
d.- sem 87/14, 89/3
d.- sen 66/11, 96/18
d.- sin 26/55, 49/140
d.- yi 76/27
d.- yilim 32/4
d.- yince 19/4, 107/42
d.- yinci 107/4
d.- ymiya 107/18
d.- yo 108/17
d.- yu 132/28

dē- [*bk.* **de-, dė-**] Demek, söylemek
d.- dim 56/39, 56/42
d.- dümüz 87/5
d.- medi 60/6

de┬┬┬┬┬ē İşte, orada
d. 9/3

de┬el [*bk.* **dėl, devül, dėy, dėyi, dėyī, dėyiį, dėyil, deyül, dīl, diyil, dövül**] Değil
d. 2/20, 20/20

de┬ĭz Deniz
d.+ e 107/45

dede Dede, babanın babası
d. 79/32, 79/34, 79/35, 79/36
d.+ ler 78/2, 78/9
d.+ lerden 17/2
d.+ leri 39/2
d.+ lerimden 82/1
d.+ lerimiz 116/4
d.+ lerimizde 17/8
d.+ lerimizden 137/1, 137/9
d.+ m 53/1, 78/10, 96/10, 127/3
d.+ mi 122/12
d.+ miz 53/5, 72/7
d.+ mler 16/5
d.+ si 120/4
d.+ sini 79/31
d.+ sinin 63/36

def (Far.) Tef, zilli bir kasnağa geçirilmiş kursak zarından oluşan çalgı
d. 124/28
d.+ in 34/23
d. çal - 34/23

defa (Ar.) [*bk.* **dafa, dáfa**] Kez, kere, sefer, yol
d. 13/15, 32/1, 32/6, 32/12, 32/15, 32/73, 32/74, 57/12, 79/20, 79/22, 111/24, 111/25, 128/3

defder (Ar.) Defter, genellikle hafif bir kapak içerisinde, yazı yazmak için bir araya tutturulmuş kâğıt yaprakları
d.+ e 32/49

define (Ar.) Toprak altına gömülerek saklanmış para veya değerli şeyler, gömü
d. 25/2
d. mefine 79/45

defineci Defineci, definecilik işini yapan
d.+ ler 27/6, 52/14

def┌rol- (Ar.T.) Savuşup gitmek, çekilmek
d. 63/22

dek Denk, eşit
d. 23/19, 23/24
d. gel - 23/24, 32/87

del- Delmek
d.- ecek 79/21
d.- ellerdi 113/24
d.- er 97/21
d.- eriz 19/29
d.- ī 97/20
d.- īm 23/38

dėl [*bk.* **de┬el, devül, dėy, dėyi, dėyī, dėyiį, dėyil, deyül, dīl, diyil, dövül**] Değil
d.- sin 81/10

delü̇ (< *delik-i-n-den*) Delik
d.+ nden 73/63, 73/64

delalat (Ar.) [*bk.* **delālet**] İz, işaret
d. 124/95

delālet (Ar.) [*bk.* **delalet**] İz, işaret
d. 134/3

deli [*bk.* **delü**] Deli, aklını kaybetmiş
d. 73/60, 123/63

deli ╓ġannı [*bk.* **deli ╓Ḳannı, delü┬annı**] Çocukluk çağından çıkmış genç erkek, sözünün eri, dürüst, namuslu kimse
d. 73/55
d.ol - 73/63

deli ╓Ḳannı [*bk.* **deli ╓ġannı, delü┬annı**] Çocukluk çağından çıkmış genç erkek, sözünün eri, dürüst, namuslu kimse
d.+ nın 6/1

deli ╓māmut (öz. a.) Deli Mahmut
d. 127/1

delin- Delinmek
d.- mez 124/39

dēllendir- Değerlendirmek
d.- dim 49/245

dēlli Değerli
d. 78/15

delme Delme, herhangi bir şeye delik açma aracı
d. 97/21
d.+ m 26/7

delmek Delmek
d. 97/29

delü [*bk.* **deli**] Deli
d. 67/8, 123/61

delü┬annı [*bk.* **deli ╓ġannı, deli ╓Ḳannı**] Çocukluk çağından çıkmış genç erkek, sözünün eri, dürüst, namuslu kimse
d. 109/21

delük Delik
d. 23/38, 113/24, 123/16
d.+ leri 23/34, 23/35, 78/6

delür- Delirmek
d.- dün 20/16, 113/13

deme Deme, ad verme, söyleme
d.+ nin 113/17
d.+ si 49/154
d.+ sine 121/19

demek [*bk.* **dėmek**] Demek, söylemek, ifade etmek
d. 20/18, 86/8

dėmek [*bk.* **demek**] Demek, söylemek, ifade etmek
d. 6/51, 24/4, 36/11, 42/32, 80/17, 87/21, 91/19, 99/20, 108/7, 108/20

demen [*bk.* **dámen, dāmen, dermen, dērmen, dėyirmen, dėymen, dī̇men**] Değirmen, su değirmeni
d.+ de 16/1
d.+ in 7/15, 20/19, 39/1

dēmenci Değirmenci, değirmencilik işini yapan kimse
d. 7/14, 7/21

demin Demin, biraz önce
d. 10/35, 114/2
d.+ ki 24/7, 115/3

demir [*bk.* **demür**] Demir, demir madeni
d. 6/31, 6/35, 113/53

demirci [*bk.* **demürcü, demürçi, demürçü**] Demirci
d.+ ler 73/5

dėmişlī̇n Bir şey söylenecek olunursa

d. 32/24, 32/25, 32/30, 32/64, 32/75, 32/81, 32/82

demür [*bk.* **demir**] Demir
d. 6/45, 19/12, 23/21, 26/19, 44/4, 73/5
d.+ den 6/33, 6/37, 6/38, 19/18, 73/68
d.+ i 6/35
d.+ lerden 26/20
d.+ ü 6/36, 26/28, 26/40, 97/37
d.+ üm 26/7
d.+ ümü 6/37
d.+ ün 19/13, 113/41

demürcü [*bk.* **demirci, demürçi, demürçü**] Demirci, demircilikle uğraşan kişi
d. 6/33, 73/68

demürçi [*bk.* **demirci, demürcü, demürçü**] Demirci, demircilikle uğraşan kişi
d.+ ye 6/31, 6/32, 6/35

demürçü [*bk.* **demirci, demürcü, demürçi**] Demirci, demircilikle uğraşan kişi
d. 6/33
d.+ nün 6/32

dèn- Denmek, söylenmek, ad verilmek
d.- en 24/5, 25/3, 25/7, 25/23, 56/38, 68/5, 77/1, 106/1
d.- ir 28/4
d.- irdi 51/2, 51/3
d.- iyo 23/26, 27/15, 54/4
d.- iyodu 51/2
d.- iyomuş 27/15, 27/19
d.- iyor 26/18
d.- mez 121/30
d.- miş 10/17, 52/2, 52/8, 122/4
d.- ü 124/96
d.- ür 42/28, 45/9, 48/2, 48/3, 122/37

dene (Far.) [*bk.* **dène**] Tane, herhangi bir sayıda olan şey, adet
d. 6/51, 10/12, 10/37, 10/38, 22/9, 26/40, 37/25, 38/7, 49/200, 49/212, 56/30, 58/4, 73/43, 73/45, 73/49, 73/59, 80/1, 91/13, 91/15, 98/7, 100/1, 100/2, 100/3, 111/71, 111/90, 111/91, 124/98, 125/9
d.+ si 6/1, 10/12, 49/101, 123/23
d.+ sine 74/4
d.+ sini 90/8, 90/9

dène (Far.) [*bk.* **dene**] Tane, herhangi bir sayıda olan şey, adet
d. 25/22, 26/19

denil- Denilmek, söylenilmek, ad verilmek
d.- di 130/21
d.- diği 79/7
d.- en 6/12, 19/12, 28/3, 42/29, 87/3, 93/5, 113/53, 122/12
d.- iyodu 124/109

deniz [*bk.* **dèniz**] Deniz
d. 99/2
d.+ de 8/2, 42/12
d.+ deki 42/17
d.+ den 8/4
d.+ e 3/7, 66/14, 122/37

dèniz [*bk.* **deniz**] Deniz
d. 3/8

dep- Tepmek
d.- erim 124/39

depe [*bk.* **depē, tepe**] Tepe
d. 73/70, 124/39
d.+ si 96/19
d.+ de 3/11
d.+ den 63/14
d.+ lere 7/3
d.+ nden 100/45
d.+ nin 49/124, 49/126, 95/4

d.+ sinde 58/9
d.+ sinden 100/47
d.+ sine 19/4

depē (< *tepe-n-e*) [*bk.* **depe, tepe**] Tepe, baş
d.+ n 56/20

depe┬āşlar köyü (öz. a.) Tepeağaçlar Köyü
d. 16/5

depele- Tepelemek, öldürmek
d.- r 91/25

depi [*bk.* **depe, depē**] Tepe
d.+ ye 56/54, 124/78

depin- Tepinmek
d.- din 122/14, 122/17
d.- ir 133/7
d.- miş 122/14

depmek Tepmek, ayağıyla vurmak
d. 37/2

deppoy (Fr.) Depo
d. 96/40
d. 37/30, 49/247, 49/248, 131/16

dēr Değer
d.+ i 124/29

derd (Far.) [*bk.* **dert**] Dert, sıkıntı
d.+ e 31/9, 68/3, 86/21
d.+ i 13/14, 86/24, 86/27
d.+ imi 13/2
d.+ indeyim 67/12
d.+ ini 86/4

dere [*bk.* **dėri**] Dere, küçük akarsu
d. 56/34, 73/70, 96/9, 122/30
d.+ de 34/18
d.+ den 123/16, 123/17
d.+ lerde 42/38
d.+ lere 63/29
d.+ leri 51/27, 51/29
d.+ nin 91/22, 123/14, 123/24, 123/40

deri [*bk.* **dėri, dėrī**] Deri; insan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten
d.+ si 97/5
d.+ ye 20/28, 34/17, 63/29

dėri [*bk.* **dere**] Dere
d.+ ye 98/1, 105/3, 120/13

dėri [*bk.* **deri, dėrī**] Deri; insan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten
d. 26/23, 97/21, 97/25, 103/8
d.+ lerde 97/21
d.+ lere 103/13
d.+ leri 97/11
d.+ si 26/37, 97/11, 103/8
d.+ ye 97/25
d.+ yi 26/17, 97/23, 97/25

dėrī [*bk.* **deri, dėri**] Deri; insan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten
d.+ nen 97/25

dericilik Dericilik, deri işi ile uğraşma
d.+ de 97/19

derin [*bk.* **dėrin**] Derin
d.+ e 45/34

dėrin [*bk.* **derin**] Derin
d. 31/10

dermen [*bk.* **dāmen, dāmen, demen, dērmen, dėyirmen, dėymen, dī-men**] Değirmen
d.+ de 20/16

dērmen [*bk.* **dāmen, dāmen, demen, dermen, dėyirmen, dėymen, dī-men**] Değirmen
d. 20/14, 20/18
d.+ in 20/17

dērmendere (öz. a.) Değirmendere

d. 37/36

ders (Ar.) Ders, bilgi
d. 66/8

dert (Far.) [*bk.* **derd**] Dert
d. 13/14
d.+ lerînen 86/33

derviş (Far.) Bir tarikata girmiş, onun kurallarına ve törelerine bağlı kimse, alperen
d. 39/2

derya (Far.) Derya, deniz
d. 122/36, 122/37
d.+ da 122/36
d.+ lar 122/37
d.+ ya 122/35, 122/36

desde [*bk.* **dèsde, dèsdi, deste**] Deste, demet, bağlam
d. 4/17

dèsde [*bk.* **desde, dèsdi, deste**] Deste, demet, bağlam
d. 67/33

dèsdek (Far.) Destek
d ol - 53/4

dèsdekle- Desteklemek
d.- di 16/14

dèsdi (Far.) [*bk.* **desde, dèsde, deste**] Testi
d.+ ler 73/75, 73/78
d.+ leri 73/75, 73/78

deste [*bk.* **desde, dèsde, dèsdi**] Deste, demet, bağlam
d. 4/4

dèsTere Testere
d. 23/38

dĕş- Değişmek
d.- di 94/15
d.- dükcen 130/17
d.- en 115/4
d.- Ī 114/2
d.- inci 114/3
d.- miş 49/208

dĕşîklük Değişiklik
d. 26/26

deşil- Deşilmek, deşme işi yapılmak
d.- di 25/10

devā (Far.) Deva, ilaç, çare
d. 86/21

devam (Ar.) [*bk.* **dávam, devam**] Devam, sürüp gitme
d. 121/1
d. èd- 17/7, 27/6, 31/14, 33/2, 62/7, 62/8, 93/4, 121/8
d. èt - 60/2
d. èttir - 26/56

devamlı [*bk.* **devamlu**] Devamlı, sürekli
d. 44/4, 128/2

devamlu [*bk.* **devamlı**] Devamlı, sürekli
d. 93/7

deve Deve
d. 49/33, 74/5, 74/6, 74/10, 108/15
d.+ le 108/11
d.+ ler 73/1, 77/2, 77/3, 77/4, 108/2, 108/14, 108/15
d.+ lere 108/9
d.+ leri 108/1
d.+ leri-ten 108/4
d.+ lerin 77/5
d.+ lerînen 123/38
d.+ nin 74/2, 74/6, 74/9, 108/18
d.+ sinin 108/12
d.+ yi 73/4

devecik Devecik, küçük deve
d.+ de 79/40

develiz (?)
d. 49/216

devet (Ar. *devlet*) [*bk.* **devlet, dêvlet**] Devlet
d.+ imizden 9/12

devlet (Ar.) [*bk.* **devet, dêvlet**] Devlet
d. 9/19, 127/1
d.+ de 21/12
d.+ in 9/17, 27/17

dêvlet (Ar.) [*bk.* **devet, devlet**] Devlet
d. 55/3

dêvletlü Talihli, şanslı
d. 55/3

devre (Ar.) Belirlenmiş zaman dilimi
d.+ sinde 123/51

devrek (öz. a.) Devrek
d. 113/32

devriş (Ar.) [*bk.* **dervüş**] Derviş
d. 39/1

devrüş (Ar.) [*bk.* **derviş**] Derviş
d.+ ler 56/54
d.+ lerden 56/55

devül [*bk.* **de┬el, dêl, dêy, dêyi, dêyĭ, dêyį, dêyil, deyül, dĭl, diyil, dövül**] Değil
d. 109/17, 109/40, 109/41
d.+ ler 70/12
d.+ lerde 62/11, 62/14, 62/15

devür (Ar.) Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası
d. 70/4, 116/1

devür- Devirmek, yıkmak, yere sermek
d.- dü 9/6, 9/8

dêy [*bk.* **de┬el, dêl, devül, dêyi, dêyĭ, dêyį, dêyil, deyül, dĭl, diyil, dövül**] Değil
d. 26/57, 90/4, 100/36

dêy- Değmek, dokunmak
d.- di 45/9

dêydür- Değdirmek
d.- müşüm 67/2

dêyi [*bk.* **de┬el, dêl, devül, dêy, dêyĭ, dêyį, dêyil, deyül, dĭl, diyil, dövül**] Değil, yok
d. 117/1, 117/6

dêyĭ [*bk.* **de┬el, dêl, devül, dêy, dêyi, dêyį, dêyil, deyül, dĭl, diyil, dövül**] Değil, yok
d. 42/44, 68/5

dêyį [*bk.* **de┬el, dêl, devül, dêy, dêyi, dêyĭ, dêyil, deyül, dĭl, diyil, dövül**] Değil, yok
d. 2/20, 6/37

dêyil [*bk.* **de┬el, dêl, devül, dêy, dêyi, dêyĭ, dêyį, deyül, dĭl, diyil, dövül**] Değil, yok
d. 1/6, 2/21, 6/35, 10/7, 14/4, 17/10, 19/1, 21/5, 23/9, 25/19, 25/20, 25/22, 26/23, 26/26, 26/49, 28/2, 28/6, 37/39, 39/11, 39/15, 42/7, 42/9, 42/13, 42/17, 49/208, 49/216, 54/23, 56/34, 59/2, 63/17, 63/26, 63/28, 68/6, 75/9, 78/6, 79/14, 84/2, 97/34, 100/27, 100/51, 103/6, 105/10, 118/5, 120/15, 122/15, 130/9, 130/20, 132/32, 133/8, 134/6
d.+ di 63/30, 79/20
d.+ im 32/4, 35/25, 67/3, 79/37
d.+ ük 20/4

dêyin Diye, diyerek
d. 37/11, 91/32, 104/6, 107/17, 107/38, 107/45

dêyirmen [*bk.* **dâmen, dâmen, demen, dermen, dêrmen, dêymen, dĭmen**] Değirmen, su değirmeni
d.+ de 133/4
d.+ e 1/1, 1/2, 1/7, 133/4

dêyirmendere (öz. a.) Değirmendere
d.+ nin 37/18

dèyirmennī Değirmenlik değirmene uygun biçimde
d. 39/2

deyiş- Değişmek
d.- di 94/15

dèyiz Deniz
d.+ de 107/49
d.+ den 107/18
d.+ e 107/15, 107/32, 107/48

dèymen [*bk.* **dámen, dāmen, demen, dermen, dērmen, dèyirmen, dī-men**] Değirmen, su değirmeni
d.+ de 79/48
d.+ e 79/48, 79/49, 79/50
d.+ in 79/51

dèynek Değnek
d. 56/5, 56/16, 73/68, 76/15

dèyül [*bk.* **de┬el, dèl, devül, dèy, dèyi, dèyī, dèyiį, dèyil, dīl, diyil, dövül**] Değil
d.+ dür 97/47

dezġā (< *dezgah*-a) Tezgâh
d. 19/8

dıġġat (Ar.) [*bk.* **diġġat**] Dikkat, uyanıklık, ilgi
d.+ ını 123/11

dınnaḳ Tırnak
d.+ lar 45/14
d.+ ları 45/17

dırmuḳ Tırmık
d. 48/18
d.+ dan 48/18

dış Dış, dışarısı
d.+ ı 26/1, 26/2, 60/2
d.+ ında 38/2
d.+ ını 49/27, 97/8

dışar Dış çevre, dış yer, hariç, içeri karşıtı
d.+ da 2/8, 23/8
d.+ dā 23/18

dışardan Dış çevreden, dış yerden, hariçten
d. 32/1, 48/16, 74/8, 112/9, 112/12

dışarı [*bk.* **dışari, dışarī**] Dış çevre, dış yer, hariç, içeri karşıtı
d. 2/10, 37/19, 79/33, 124/91
d.+ ya 123/2

dışari [*bk.* **dışarı, dışarī**] Dış çevre, dış yer, hariç, içeri karşıtı
d.+ ye 32/13

dışarī [*bk.* **dışarı, dışari**] Dış çevre, dış yer, hariç, içeri karşıtı
d. 13/5

dıvaġ Gelinin başını, bazen de yüzünü örten dantel veya tülden örtü
d. 59/13

di- [*bk.* **dī-**] Demek, söylemek
d.- cēni 49/141
d.- di 37/14, 79/23, 104/12, 113/11, 113/13, 113/14
d.- ller 15/5, 32/15, 32/30, 32/33, 32/36, 32/39, 32/40
d.- llerdi 32/66
d.- mez 31/7
d.- rse 49/97
d.- y 73/64, 97/27
d. - ɣ 73/56, 73/57
d.- ya 20/15, 20/23, 31/8, 49/101, 49/102, 49/103, 49/104, 49/105, 49/106, 49/108, 49/109, 49/110, 49/113, 49/114, 49/115, 49/116, 49/117, 49/118, 49/120, 49/122, 49/123, 49/124, 49/125, 49/127, 49/128, 49/129, 49/135, 49/14, 49/140, 49/141, 49/142, 49/144, 49/145, 49/146, 49/147, 49/149,

49/150, 49/151, 49/152, 49/153, 49/154, 49/155, 49/156, 49/157, 49/159, 49/160, 49/161, 49/162, 49/163, 49/169, 49/170, 49/171, 49/172, 49/174, 49/175, 49/181, 49/182, 49/183, 49/184, 49/185, 49/187, 49/188, 49/189, 49/190, 49/191, 49/192, 49/193, 49/194, 49/196, 49/197, 49/199, 49/20, 49/201, 49/208, 49/209, 49/21, 49/211, 49/212, 49/213, 49/215, 49/220, 49/221, 49/222, 49/225, 49/226, 49/227, 49/229, 49/230, 49/231, 49/232, 49/233, 49/234, 49/235, 49/239, 49/241, 49/242, 49/245, 49/246, 49/31, 49/32, 49/33, 49/34, 49/37, 49/39, 49/40, 49/41, 49/44, 49/45, 49/48, 49/51, 49/52, 49/56, 49/57, 49/58, 49/59, 49/60, 49/61, 49/63, 49/64, 49/65, 49/66, 49/68, 49/69, 49/71, 49/73, 49/74, 49/77, 49/78, 49/80, 49/82, 49/87, 49/88, 49/89, 49/90, 49/91, 49/95, 49/96, 49/98, 73/33, 73/57, 73/62, 73/63, 73/76, 76/22, 84/8, 107/26

d.- yå 49/73, 73/55, 107/26, 107/27, 107/28, 107/31

d.- yaķine 49/109

d.- yalar 49/102, 49/131, 49/133, 49/134, 49/15, 49/160, 49/173, 49/217, 49/23, 49/50, 79/45, 84/1, 88/7, 99/5

d.- yalardı 32/18, 32/19, 109/21

d.- ye 20/15, 49/175, 49/208, 111/32, 124/2, 130/11

d.- yecek 95/28

d.- yeceksin 42/41

d.- yelek 111/33

d.- yelekden 32/17, 32/29, 132/17, 132/20, 132/21, 132/26

d.- yeler 20/21

d.- yelim 78/15, 79/4, 79/5, 123/16

d.- yelüm 19/18

d.- yemem 49/141

d.- yemisin 9/17

d.- yemĩsin 66/11

d.- yen 94/21, 131/7, 132/9

d.- yerekden 45/22, 45/32, 101/1, 132/3

d.- yėyim 49/161

d.- yılardı 3/12

d.- yıllardı 52/13

d.- yi 106/5, 106/6, 108/6, 123/50, 132/25, 132/32

d.- ỵi 123/23

d.- yo 6/14, 49/241, 68/7, 68/8, 86/3, 86/6, 86/8, 86/11, 86/21, 86/22, 86/23, 86/36, 86/37, 86/38, 86/39, 86/43, 93/5, 93/6, 106/4, 106/12, 106/13, 107/26, 107/28, 107/31, 107/32, 107/33, 107/34, 107/35, 108/4, 108/5, 108/6, 108/8, 108/9, 108/10, 108/11, 108/12, 108/13, 108/15, 108/16, 108/17, 123/18, 123/23, 123/26, 123/34, 123/48, 128/2, 132/27, 132/28, 132/29, 132/30, 132/31, 133/3, 133/4, 137/8

d.- yō 49/244, 68/7

d.- yoţ 26/13

d.- yodu 114/5

d.- ỵodu 124/3

d.- yoduķ 5/15, 9/14, 48/13, 48/14, 111/18, 124/102

d.- yōdum 2/9

d.- yoġ 103/16

d.- yoķ 17/20, 27/9, 32/68, 84/12, 84/15, 85/14, 109/34, 111/10, 111/15, 111/60, 112/19, 133/11

d.- yolar 2/7, 12/11, 16/8, 17/13, 20/26, 26/12, 54/7, 54/8, 81/12, 86/31, 86/41, 86/42, 97/40, 107/25, 107/26, 108/19, 123/48, 126/2, 134/9

d.- yōlar 21/1, 54/3, 54/7, 79/52

d.- yolardı 78/2

d.- yōlarmış 39/1
d.- yollar 54/14, 107/36
d.- yōllar 54/10
d.- yollardı 54/14
d.- yom 10/30, 10/42, 10/43, 71/4, 96/8, 114/2
d.- yomuş 27/17, 27/18, 113/8
d.- yōmuş 49/14
d.- yor 35/25, 47/5, 47/6, 47/7, 68/8, 86/2, 86/10, 86/12, 86/16, 107/28
d.- yoruz 91/23, 91/39
d.- yōsun 26/25
d.- yoz 112/19
d.- yu 132/32
d.- yü 132/26
d.e ŋbül -19/11

dī- [*bk.* **di-**] Demek, söylemek
d. 1/7, 4/8, 4/16, 6/5, 6/6, 6/7, 6/13, 6/15, 6/16, 6/17, 6/18, 6/19, 6/21, 6/22, 6/23, 6/24, 6/25, 6/26, 6/29, 6/32, 6/34, 6/35, 6/36, 6/37, 6/38, 6/39, 6/40, 6/42, 6/48, 6/49, 6/50, 6/51, 6/52, 9/17, 20/19, 20/27, 40/8, 49/37, 49/40, 49/51, 49/82, 50/4, 123/22
d.- cakṣın 13/2
d.- cēdim 4/14, 4/15
d.- dım 9/14
d.- lar 6/27, 16/5, 20/19, 20/20, 20/24, 20/25, 45/28, 76/26, 84/11, 121/22
d.- lár 20/24
d.- lardı 63/1, 63/22, 63/24, 109/20, 124/1, 124/3, 124/8, 124/95
d.- ler 54/14
d.- m 4/2, 56/14, 63/12, 116/7
d.- men 111/78
d.- n 26/24, 49/55, 100/39
d.- nci 2/16, 43/27, 84/10, 107/14
d.- ncikleri 84/2

dib Dip, oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü
d.+ i 49/137
d.+ inde 48/33, 54/17, 85/12, 111/43, 122/5
d.+ inden 66/15
d.+ ine 8/16, 14/17, 38/5, 38/9, 49/133, 49/136, 49/137, 91/37, 91/56, 111/101, 112/20
d.+ ini 48/7, 105/3, 112/25
d.+ inin 90/2
d.+ lerinde 111/42
d.+ lerini 48/4

dibek Dibek, taştan veya ağaçtan yapılmış büyük havan
d.+ leri 32/54

did- Ditmek; yün, pamuk vb.ni tellere ayırarak kabartmak
d.- eller 98/6
d.- erük 103/35

diġġat (Ar.) [*bk.* **diġġat**] Dikkat
d. ét - 104/6

dik- Dikmek, dik duruma getirmek
d. 45/44
d.- dük 104/19, 125/3
d.- dükce 51/7
d.- eceksin 49/169
d.- eller 76/21
d.- ellerdi 32/57, 32/60
d.- enden 125/6
d.- erdük 110/5
d.- erse 124/91
d.- erük 37/26, 109/33, 110/4
d.- iya 49/170
d.- iyoḳ 97/25, 97/26
d.- miş 116/4

diken [*bk.* **Tiken, tiken**] Diken
d. 112/1

dikil- Dikilmek

d.- îr 28/5, 28/8
d.- di 9/5, 125/7
d.- iyo 132/12, 132/13

dikilme Dikilme
d.+ si 110/1

dikiş Dikiş
d. 97/23

dikme Dilme, dikme işi
d.+ si 24/7

dikmek Dikmek, dikilmesini sağlamak
d. 97/24

dil Dil, lisan
d.+ den 73/10, 73/22, 130/17
d.+ e 130/17

dîl [*bk.* **de┬el, dêl, devül, dêy, dêyi, dêyî, dêyil, dêyil, deyül, diyil, dövül**] Değil
d.+ di 76/25

dile- [*bk.* **dili-**] Dilemek, istemek
d.- dükden 131/16
d.- llerdi 8/2,
d.- rdi 8/1,
d.- rse 55/5
d.- rsen 86/21

dilê (< *dilek-i*) [*bk.* **dilek**] Dilek, istek
d. 86/26

dilek [*bk.* **dilê**] Dilek, istek
d.+ leri 44/2
d. + n (< *dilek-in*) 86/23
d. dile - 8/1, 8/2, 86/21

dili- [*bk.* **dile-**] Dilemek, istemek
d.- yoḳ 97/7

dilim Dilim
d. 124/47

dilki [*bk.* **dilkî**] Tilki
d. 91/5, 91/8, 91/13
d.+ nin 113/40

dilkî (< *tilki-y-i*) [*bk.* **dilki**] Tilki
d. 91/13

dilmek Dikmek
d. 97/23

dîmen [*bk.* **dâmen, dâmen, demen, dermen, dêrmen, dêyirmen, dêymen**] Değirmen, su değirmeni
d. 111/77
d.+ de 111/77
d.+ e 111/8, 111/77

dimişlîn Bir şey söylenecek olunursa
d. 32/33, 32/48

din (Ar.) Din, Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum
d.+ den 94/21
d.+ i 122/15
d.+ imizce 79/14

dîn Diye, diyerek
d. 4/7, 10/49, 49/93, 96/30, 119/15, 124/50, 124/51, 124/52, 131/3

dine- Dinlemek, kulak vermek
d. 49/110
d.- dûmü 121/25
d.- dûmüze 122/45
d.- dim 121/1
d.- dîme 122/12, 122/14
d.- dük 122/21
d.- miyodu 114/2

dîne Diye, diyerek
d. 11/11, 119/10

dinemit (Fr.) Dinamit, nitrogliserin ile yapılan patlayıcı bir madde
d. 113/23

dinen- Dinlenmek
d.- i 26/46

dinlenmeg Dinlenmek

d. 86/18

dinne- [*bk.* **dinne-, dinni-, dinnĭ-**] Dinlenmek
d.- miyen 113/42
d.- miyenin 73/7

dinnemek Dinlenmek
d.+ le 73/7

dinnendür- Dinlendirmek
d.- enden 80/18

dinnenme Dinlenme
d. 49/132

dinni- [*bk.* **dinne-, dinnĭ-**] Dinlenmek
d.- ceksin 88/9
d.- yom 104/5

dinnĭ- (< *dinli-yor*) [*bk.* **dinne-, dinni-**] Dinlenmek
d. 73/79

dip Oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü
d. 23/27
d.+ inde 3/2
d.+ inden 4/12
d.+ lerini 48/4

diraḳdur (Fr.) Traktör
d. 48/21

dire (< *direk-in*) [*bk.* **direḳ, direk**] Direk
d. + n 4/16, 38/5

direḳ (< *direk-i / direk-in*) [*bk.* **dire, direk**] Direk
d. 26/38, 26/40, 42/6, 132/12
d.+ n 58/9

direk [*bk.* **dire, direḳ**] Direk
d. 23/21, 37/26, 42/7, 45/44, 76/3, 132/5, 132/6, 132/12, 132/13
d.+ den 132/7
d.+ leri 28/5, 28/7, 28/8
d.+ lerin 76/6

direkli Direkli, direği olan
d. 45/44

dirse (< *dirsek-i-n-i*) [*bk.* **dirseḳ**] Dirsek
d.+ ni 111/32

dirseḳ (< *dirsek-i-n-i*) [*bk.* **dirse**] [*bk.* **dirsek**] Dirsek
d.+ ni 111/32

diş Diş
d. 23/20, 94/2, 94/16
d.+ i 94/18
d.+ in 94/16
d.- lerin 23/16
d.+ lerini 23/17
d. aç - 23/17

dişçi Dişçi
d.+ ye 94/18

dĭşdür- Değiştirmek
d.- iye 45/15

dĭşme Değişme
d.+ si 45/14, 45/15

divane (Far.) Divane, deli, budala
d. 56/58

diye Diye, diyerek
d. 7/22, 10/41, 11/7, 12/5, 12/6, 14/2, 14/8, 14/15, 19/10, 20/15, 20/23, 22/8, 26/43, 28/5, 28/9, 28/11, 28/12, 29/2, 32/32, 32/84, 32/86, 39/5, 43/1, 43/3, 43/9, 43/16, 43/17, 43/23, 47/4, 47/6, 49/140, 49/154, 49/162, 49/209, 49/228, 49/240, 49/94, 51/22, 51/23, 54/7, 62/9, 67/20, 71/2, 72/2, 72/10, 73/15, 73/57, 73/62, 79/37, 79/40, 79/42, 79/44, 82/2, 83/1, 83/3, 83/5, 84/8, 86/3, 86/7, 95/7, 95/8, 96/30, 104/4, 104/10, 106/4, 106/5, 107/26, 111/44, 113/8, 115/1, 122/8, 124/34, 124/62, 124/85, 124/91, 124/93, 130/3, 130/4, 130/6, 130/21, 131/15, 132/10, 137/21

diyel Diğer, başka
d.+ lerinin 60/6

diyen [*bk.* **diyin, diɣin**] Diye, diyerek
d. 49/210

diyer Diğer
d. 79/6

diyil [*bk.* **de┬el, dėl, devül, dėy, dėyi, dėyĭ, dėyiļ, dėyil, deyül, dĭl, dövül**] Değil
d. 30/4, 39/4, 39/6, 48/3, 49/16, 49/248, 49/64, 76/28, 76/29, 79/15, 96/37, 111/78, 112/10, 134/5
d.+ di 76/28
d.+ ük 38/17

diɣil [*bk.* **de┬el, dėl, devül, dėy, dėyi, dėyĭ, dėyiļ, dėyil, deyül, dĭl, dövül**] Değil
d. 48/3

diyin [*bk.* **diyen, diɣin**] Diye, diyerek
d. 10/48, 17/10, 26/32, 32/20, 32/22, 32/29, 49/17, 106/9

diɣin [*bk.* **diyen, diyin**] Diye
d. 63/36, 103/45

diyoloġ (Fr.) Diyalog, karşılıklı konuşma
d. 122/23

diz Diz; kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer
d. 31/12
d.+ i 132/3
d.+ ime 67/44
d.+ in 91/4, 109/12
d.+ leri 3/8
d.+ lerine 3/8

diz- Dizmek
d.- ersin 64/2

dizdar (Far. öz. a.) Dizdar Köyü
d. 132/1, 132/4

dizdür- (< *dizdir-i-yor*) Dizdirmek
d.- ĭ 73/48

dizgin Dizgin
d.+ ini 97/2

dizil- Dizilmek
d.- dük 70/17
d.- iyo 28/6

do- [*bk.* **dō-**] Doğmak, dünyaya gelmek
d.- dĭse 100/25
d.- dū 32/9

dō- [*bk.* **do-**] Doğmak, dünyaya gelmek
d.- dĭse 32/24
d.- du 100/27
d.- dū 63/38, 63/40
d.- madan 79/12

doġalaķ Yuvarlak ve küçük nesne
d. 78/16

doḫtur (Fr.) [*bk.* **doķdul, doķdur**] Doktor
d. 27/9

doķdul (Fr.) [*bk.* **doḫtur, doķdur**] Doktor
d.+ lar 43/30

doķdur (Fr.) [*bk.* **doḫtur, doķdul**] Doktor
d. 49/173, 49/177, 49/187, 9/216, 109/10, 109/11, 109/13
d.+ a 109/10
d.+ unu 51/19

doķı- (< *doku-yor*) [*bk.* **doķu-**] Dokumak
d.- ya 109/32, 109/33, 109/34

doķtur (Fr.) Doktor
d. 49/172, 51/21, 51/23

doķu- [*bk.* **doķı-**] Dokumak
d.- dum 109/27, 109/28
d.- llardı 103/3

d.- rdu 103/4
d.- rum 107/3
d.- yacām 107/8
d.- ycādın 107/7
d.- yoḳ 109/44
d.- yoḳ 109/44

doḳud- Dokutmak
d.- uduḳ 103/3

dokumacılık Dokumacılık
d. 109/27

doḳun- Dokunmak
d.- dū 26/44
d.- maz 105/5
d.- miya 100/10

doḳuTdu- Dokutturmak
d.- duḳ 103/4

doḳuz Dokuz
d. 2/6, 24/4, 24/8, 29/7, 29/8, 47/1, 95/3, 95/7, 121/2
d.+ da 4/11, 70/15
d.+ dan 4/6, 4/7, 4/17, 10/21

doḳuzuncu Dokuzuncu
d. 102/13, 134/1

dol- Dolmak
d.- du 63/33
d.- ıyá 105/6
d.- mī 123/26
d.- miya 49/135
d.- ucaḳ 123/26

dola- Dolamak
d.- llardı 113/54

dolan- Dolanmak
d.- iyalar 100/12

dolaş- Dolaşmak
d.- dım 87/9, 91/43
d.- ıp 123/39
d.- madan 104/17
d.- ur 123/3

dolaşdur- Dolaştırmak
d.- ī 44/5
d.- uyoz 26/33

dolayı Ötürü, çevrede etrafta bulunan
d. 79/51
d.+ sında 90/2

doldur- [*bk.* **doldūr-**] Doldurmak
d.- alım 11/5
d.- an 11/6
d.- iya 49/238, 49/56
d.- iye 73/75
d.- uḳa 73/79
d.- un 11/5
d.- uruḳ 102/10, 102/11
d.- usun 45/41
d.- uya 49/168
d.- uyoḳ 23/20
d.- uyom 23/36
d.- uyōŋ 34/9

doldūr- [*bk.* **doldur-**] Doldurmak
d.- usun 45/42

doldurmaḳ Doldurmak
d. 23/34, 23/35

dolma Dolma
d. 111/9, 135/1, 135/2
d.+ yı 135/1

dolu Dolu
d. 49/134
d.+ su 73/80, 100/21

dōm [*bk.* **do┬om, do┬um**] Doğum
d. 100/17
d.+ u 49/154, 100/25
d. yap - 100/41

domadis (Rum.) Domates, bu bitkinin yenilen kırmızı veya yeşil ürünü
d.+ in 111/90

domatis (Rum.) Domates, bu bitkinin yenilen kırmızı veya yeşil ürünü
d.+ den 111/90
d.+ in 111/92

domatiz (Rum.) Domates, bu bitkinin yenilen kırmızı veya yeşil ürünü
d.+ den 111/55
d.+ e 111/59

dōmlī [*bk.* **dōmlu**] Doğumlu
d.+ m 95/3

dōmlu [*bk.* **dōmlī**] Doğumlu
d.+ lar 95/7

domuz Domuz
d. 43/15, 91/20

don- Donmak
d.- an 84/11
d.- İp 131/3
d.- muş 50/5, 50/6, 82/5, 85/7, 89/2
d.- uncī 81/6

dondu- [*bk.* **dondur-**] Dondurmak
d.- sun 82/3

dondur- [*bk.* **dondu-**] Dondurmak
d.- sun 85/7

do┬om [*bk.* **dōm, do┬um**] Doğum
d. 32/1

do┬oş Dövüş, kavga
d. ėd - 10/29

dor Doru, doru renkli
d. 6/20, 6/24

dor- [*bk.* **dōr-**] Doğurmak
d.- urumuş 100/40

dōr- [*bk.* **dor-**] Doğurmak
d.- ip 57/10

dora- [*bk.* **dōra-, dorī-, dōri-, doru-**] Doğramak
d.- ruķ 111/92

dōra- [*bk.* **dora-, dorī-, dōri-, doru-**] Doğramak
d.- r 69/5
d.- rsın 3/2, 3/3, 34/1, 103/18
d.- ruķ 111/86

dōrama Doğrama
d. 90/8, 90/9

dorī- (< *doğru-yor-um*) [*bk.* **dora-, dōra-, dōri-, doru-**] Doğramak
d.- m 5/10
d.- p 5/10

dōri- (< *doğru-yor-uz*) [*bk.* **dora-, dōra-, dorī-, doru-**] Doğramak
d.- yoķ 135/3

doru [*bk.* **dōru**] Doğru, gerçek
d. 6/19
d.+ dur 57/14, 57/17

doru- (< *doğru-yor-uz*) [*bk.* **dora-, dōra-, dorī-, dōri-**] Doğramak
d.- yoķ 111/57

dōru [*bk.* **doru**] Doğru, gerçek
d. 6/19, 14/1, 36/6, 38/9, 45/21, 49/122, 49/127, 54/7, 54/15, 54/17, 56/13, 73/49, 79/14, 79/15, 82/6, 87/18, 97/39, 123/2, 123/45
d.+ dur 57/11
d.+ su 54/15

dorul- [*bk.* **dōrul-**] Doğrulmak
d.- uķana 56/58

dōrul- [*bk.* **dorul-**] Doğrulmak
d.- amīm 118/18

dost (Far.) Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse, düşman karşıtı
d. + a 67/34

do┬um [*bk.* **dōm, do┬om**] Doğum
d. 73/18

dov- [*bk.* **dóv-**] Doğmak, dünyaya gelmek
d.- ar 100/18
d.- arken 49/167

dóv- [*bk.* **dov-, döv-**] Doğmak, dünyaya gelmek
d.- arsa 33/3

dóv- [*bk.* **dő-**] Dövmek, sopalamak
d.- er 49/55

dovuz Domuz
d. 122/11

doy- Doymak, tok hâle gelmek
d.- sun 91/41

doyur- Doyurmak
d.- duḳdan 32/54
d.- iyá 1/4
d.- ullardı 79/12
d.- un 73/81

doyurasılıḳ Doyuracak kadar
d. 107/9

dozerci (Fr.) Yol yapım makinesi sürücüsü
d.+ ye 16/13

dő- [*bk.* **dóv-, döv-**] Dövmek
d.- düler 37/9
d.- me 49/57, 49/90
d.- mesin 49/162
d.- mez 49/192
d.- yödu 73/6

dök- Dökmek
d. 73/37, 73/38
d.- dü 113/22
d.- dükden 45/33
d.- elledi 103/37
d.- eller 111/34
d.- ersin 45/9, 45/10, 45/11, 45/33
d.- erük 48/3, 48/8, 80/3, 136/6
d.- ip 76/9
d.- iyor 35/28
d.- meden 73/36
d.- müşler 123/55
d.- üyön 76/5

dökme Ahşap yapılarda tavan ve tabanda kullanılan ağaç
d. 28/5, 28/6
d.+ ler 28/6
d.+ leri 45/32, 45/33, 76/5, 76/9
d.+ lerin 76/5

dökül- Dökülmek
d.- en 28/7
d.- ür 28/5

dökün- Dökülmek
d.- müş 91/56

dől- Dövülmek, sopa yemek
d.- düm 11/12
d.- ür 103/34

dőme Mısır veya buğdaydan parçalanması ile elde edilen yemeklik
d. 32/54, 32/55
d.+ lere 32/54

dön- Dönmek
d. 36/10, 36/11, 123/45
d.- dü 103/24
d.- dük 31/3, 91/11
d.- dükce 19/27
d.- düleŗ 38/7
d.- düler 122/34
d.- düm 2/20, 11/11, 31/10, 54/19, 91/46, 91/48
d.- eceksin 85/10
d.- eceksiz 122/32, 122/33
d.- ennerin 122/16
d.- er 15/7, 19/17, 23/27, 123/3
d.- erdim 2/3
d.- i 112/15
d.- Ī 56/61, 56/62, 113/4, 113/6, 123/42, 123/45

d.- İlar 76/15
d.- iye 113/4
d.- memiş 54/13, 54/16
d.- miyo 123/43
d.- müşüm 2/21
d.- üceksin 13/15, 21/2
d.- üceksiz 122/34
d.- ücēmişin 21/2
d.- ücēmişĭn 21/1
d.- ün 91/12
d.- üp 86/16, 109/7, 123/39
d.- üştü 28/18
d.- üyalar 49/217
d.dümöndü 104/11

dönĭş Dönüş, geri dönme
d. 49/159

dönder- Döndürmek
d.- eceksin 123/36
d.- emesen 123/37
d.- miş 92/15
d.- ü 34/14
d.ebül- 123/36

dönmek Dönmek
d. 13/15, 81/3

dönüş Dönüş, geri dönme
d.+ de 49/117

dönüş- Dönüşmek
d.- üye 93/3
d.- üyo 93/3

dör [*bk.* **dörd, dört**] Dört, dört sayısı
d. 23/7

dörd [*bk.* **dör, dört**] Dört, dört sayısı
d. 130/17, 130/18
d.+ ü 73/54
d.+ ündeyim 67/10

dörder Dörder, her birine dört
d. 102/15

dördüncü Dördüncü, dördüncü sırada olan
d. 17/19

dörpü Törpü
d. 23/37

dört [*bk.* **dör, dörd**] Dört, dört sayısı
d. 13/10, 19/3, 22/2, 22/3, 22/9, 27/1, 32/59, 37/2, 45/32, 66/1, 73/71, 75/1, 75/2, 76/1, 76/3, 79/6, 79/16, 92/10, 95/14, 96/17, 103/32, 110/4, 111/34, 111/51, 112/7, 131/9
d.+ de 43/12

dörtlü Dört parçadan oluşan, kendinde herhangi bir şeyden dört tane bulunan
d. 11/12

dŏş Dövüş, kavga, mücadele
d. 18/9
d.+ ü 20/11
d.ėd - 96/21

döşe- Döşemek
d.- llerdi 16/4, 94/5

döşeme Döşeme, döşeme işi
d. 28/7

döşen- Döşenmek
d.- cek 113/39
d.- inciye 113/37

döşet- Döşetmek, döşemesini sağlamak
d.- miş 49/205

döşşek Döşek
d. 103/2

döv- [*bk.* **dóv-, dóv-, dŏv-**] Dövmek
d.- ecek 66/11
d.- er 49/192
d.- iya 49/38, 49/39

dŏv- Dövmek
d.- er 49/59

dövdür- Dövdürmek, dövülmesini sağlamak
d.- üsün 32/54

dövül- Dövülmek
d.- ürdü 32/55

dövül [*bk.* **de┬el, dėl, devül, dėy, dėyi, dėyĭ, dėyiḭ, dėyil, deyül, dĭl, diɣil**] Değil
d. 92/8

dövür Devir, zaman
d.+ de 31/14

du┬ā (Ar.) Tanrı'ya yalvarma, yakarışiçin söylenen dinî metin
d.+ ları 42/37
d.ėd - 49/157

dubara (Far.) [*bk.* **dubarā**] Hile, aldatmaca
d. 86/8, 86/40, 86/43

dubarā (Far.) [*bk.* **dubara**] Hile, aldatmaca
d. 86/1, 86/5, 86/16, 86/18

dud Dut, dut ağacının meyvesi
d.+ un 111/38

dudaḳ Dudak
d.+ larım 63/33

dul Eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kadın veya erkek
d. 58/10, 73/28

duman Duman
d. 31/4

dumannıḳ Dumanlık, dumanı çok olan yer
d. 73/5

dumduru Çok duru, berrak
d. 34/20

dur- Durmak, hareketsiz kalmak, işlemez olmak
d. 14/1
d.- ayım 124/38, 124/44, 124/49, 124/54
d.- du 11/8
d.- dū 56/33
d.- duḳdan 23/10
d.- dum 100/6, 100/14, 104/17
d.- dün 132/30
d.- ĭ 13/11, 20/17, 49/118, 52/14, 76/20, 82/7, 91/54
d.- ĭm 9/15, 118/11
d.- iya 48/36
d.- iyalar 38/17, 109/9, 112/17
d.- iye 23/7, 25/11, 91/24, 91/54, 103/13
d.- iyōdu 52/14
d.- madan 123/13, 123/15, 123/20, 123/24, 123/25, 123/39
d.- maz 67/32
d.- mazdı 94/17
d.- mĭ 123/13
d.- mudun 123/13
d.- muş 56/56, 56/60, 91/23, 107/49
d.- sun 20/22, 49/50
d.- ucā 45/43
d.- udu 113/37
d.- uḳat 49/68
d.- un 20/15, 49/182
d.- up 49/137
d.- ur 15/7, 20/9, 35/20, 111/98
d.- urdu 124/60
d.- urḳana 107/29
d.- urken 49/138
d.- urmuş 91/24
d.- uyalar 109/9
d.- uyo 86/34, 123/37
d.- uyodum 91/1
d.- uyōḳ 48/33
d.- uyōm 87/5
d.- uyomuş 27/5

durā (< *durak-ı*) [*bk.* **durā**] Durak, durma yeri
d. 13/8

durak̦ [*bk.* **dura**] Durak, durma yeri
d. 122/1

durak̦ ╓köyü (öz. a.) Durak Köyü
d.+ nden 122/11, 122/16

durna ╓suyu (öz. a.) Duraksuyu
d.+ nda 62/3

duru Bulanıklığı olmayan, berrak, temiz
d. 111/100, 111/99

durul- Durulmak, berraklaşmak
d.- madan 131/14

duruli- (< *durula-y-an-a*) Durulamak, berrak olmasını sağlamak
d.- yene 34/20

durum Durum
d. 24/1, 108/19, 134/6, 134/7
d.+ da 70/5
d.+ u 49/211, 86/35, 91/55, 106/8

duş- [*bk.* **dúş-, düş-**] Düşmek
d.- dü 37/11

dúş- [*bk.* **duş-, düş-**] Düşmek, gitmek
d.- úyoḳ 10/29

düş- [*bk.* **duş-, dúş-**] Düşmek, gitmek
d.- üyoḳ 10/31

duşman (Far.) Düşman, hasım
d. 73/6

dut- Tutmak, yakalamak, ele almak
d.- allar 33/5, 40/2
d.- allardı 75/10
d.- amamışlar 13/8
d.- an 40/2
d.- ar 104/19, 104/20, 113/25
d.- arsın 19/19, 32/73
d.- du 9/20, 96/3, 100/17
d.- dü 40/3
d.- dün 42/19
d.- ıcaġ 87/12
d.- ī 6/16, 56/60
d.- iyi 123/22
d.- īler 122/20
d.- iyalar 49/22
d.- madūna 63/27
d.- mazlar 104/20
d.- muş 61/2, 91/9, 123/23, 127/5
d.- muşlar 107/22
d.- ucān 49/155
d.- up 96/27
d.- uya 107/18
d.- uyo 86/11, 86/19, 86/42

dut Dut, dut ağacı, bu ağacın meyvesi
d. 111/34, 111/46

dutama Tutma biçimi
d.+ na 96/24

dutasılıḳ Tutacak, kaplayacak kadar
d. 107/2

dutdur- Tutturmak
d.- amiyosun 70/22
d.- ur 32/88

dutġal Tutkal
d. 23/15, 23/34, 23/35

dutġalla- Tutkallamak, yapıştırmak
d.- duḳdan 23/31

dutmaḳ Tutmak, yakalamak, ele almak
d. 23/30

dutsasılıḳ Tutacak, kaplayacak kadar
d. 107/8

dutul- Tutulmak, yakalanmak
d.- an 23/3
d.- du 23/43
d.- madū 23/5
d.- mī 23/4
d.- miyen 40/2

dutuş- Tutuşmak, karşılıklı tutmak
d.- ĭ 96/17
d.- muşlar 49/6

duva (Ar.) [*bk.* **duvā**] Dua, yalvarma, yakarış
d. 42/4, 42/30, 42/33, 42/53, 42/55, 137/12
d.+ lar 130/14, 137/11
d.+ ları 42/34
d.+ sı 42/4, 42/50, 42/52, 42/54, 111/31
d.+ sını 42/55
d.+ sĭnen 42/5
d.+ ya 42/5
d.+ yı 42/53, 130/10
d. yap - 42/45, 42/48, 137/21

duvā (Ar.) [*bk.* **duva**] Dua, yalvarma, yakarış
d. 124/23
d.+ sı 42/3
d.+ ya 42/40, 42/43

duvaḳ Duvak, gelinin başını, bazen de yüzünü örten dantel veya tülden örtü
d. 65/6, 70/6, 85/8, 124/19, 124/23
d.+ dı 124/21

duvaḳlı Duvağı olan
d. muvaḳlı 62/4

duvar (Far.) Duvar
d. 28/6, 45/34
d.+ a 32/16, 97/7
d.+ ın 49/101, 49/107
d.- acān
d.- ıcān
d.- mış

duy- Duymak, işitmek
d.- an 42/30
d.- andan 130/23
d.- ar 124/78
d.- arsın 32/31
d.- du 4/4
d.- duḳ 99/2, 137/1, 137/23
d.- duḳlarımız 22/13, 36/1
d.- duḳlarımıza 12/3
d.- dum 4/5, 77/3, 77/6, 91/39
d.- dūm 43/10
d.- dūma 77/1, 82/1, 91/58
d.-dūmuz 54/11, 130/16, 131/1, 132/7
d.- dūmuza 12/1, 54/11, 91/36
d.- dun 37/6, 56/36, 56/39
d.- dūn 12/5, 104/3
d.- ĭncekin 14/21
d.- madım 3/9, 37/6, 56/36, 56/39, 56/44
d.- muş 42/32
d.- muşsundur 79/47
d.- uyoduḳ 137/23
d.- uyoḳ 137/9, 137/16
d.- uyolar 137/7

duyma Duyma, işitme
d. 99/2

duyul- Duyulmak
d.- ur 42/31

duyur- Duyurmak, haber vermek
d.- dūn 42/32
d.- mĭlar 121/7

düz Tuz
d. 31/17, 48/26, 48/27, 101/7, 101/13, 111/45, 123/34, 135/2
d.- ĭle 5/7
d.+ la 94/17
d.+ lar 101/12
d.+ u 67/38, 103/34, 103/41, 123/38, 123/39, 125/11
d.+ unu 3/3, 34/8, 103/15, 111/51, 129/6

duzla- [*bk.* **duzlĭ-, duzlu-**] Tuzlamak
d.- llar 101/10
d.- rız 101/11, 101/12

d.- ruḳ 111/50

duzlama Tuzlama
d. 101/9

duzlī - (< *tuzlu-yor-um*) [*bk.* **duzla-, duzlu-**] Tuzlamak
d.- m 5/6

duzlu Tuzlu, tuzu fazla olan
d. 101/13

duzlu- [*bk.* **duzla-, duzlī-**] Tuzlamak
d.- yoḳ 111/57

duzz Duzz sesi, duzz diye söylenme
d. éd- 117/13

düğün [*bk.* **dün, dü┬ün**] Düğün
d.+ ler 34/22

dükan (Ar.) [*bk.* **dükkân**] Esnafın perakende satış yaptığı, küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer
d.+ lardan 19/21

dükkân (Ar.) [*bk.* **dükan**] Esnafın perakende satış yaptığı, küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer
d.+ ı 49/83

dūl Dünür
d. 109/17

dülbed (Far. *ter-bend*) İnce ve seyrek dokunmuş, hafif ve yumuşak pamuklu bez
d.+ den 111/97

dūlük Dünür
d. 123/5

dū [*bk.* **düğün, dü┬ün**] Düğün
d.+ e 76/11
d.+ üne 76/11, 76/12

dün Dün, önceki gün, eskiden
d. 132/29
d.+ e 127/3

dünya (Ar.) [*bk.* **dünyú, dünyü**] Dünya, yeryüzü
d. 41/5, 73/54, 73/61, 73/62
d.+ nın 107/32
d.+ ya 14/18, 73/24, 116/1, 116/2
d.+ yı 49/248

dünyú (Ar.) [*bk.* **dünya, dünyü**] Dünya, yeryüzü
d.+ yú 107/2, 107/9

dünyü (Ar.) [*bk.* **dünya, dünyú**] Dünya, yeryüzü
d.+ yü 107/3, 107/8

dür- Dürmek, bir şeyi kıvırıp silindir biçiminde kendi üzerine sarmak
d.- ersin 103/27
d.- ī 96/36
d.- īlar 96/35

dürme Dürme, dürülmüş
d. 96/35

dūrşü Dünür
d. 32/77

düş- Düşmek, yukarıdan aşağıya inmek, yere devrilmek
d.- üme 38/6
d.- dū 25/9, 108/12
d.- dün 42/14
d.- dīse 32/21
d.-dü 7/19, 16/12, 73/2, 104/21, 113/33, 122/8
d.- dük 95/24
d.- dükden 25/8
d.- düm 16/12
d.- er 90/5
d.- erse 124/96
d.- ī 6/40, 79/46
d.- īlar 6/29
d.- müş 7/12, 25/6, 25/8, 36/5, 36/6, 56/42, 81/11, 91/31, 97/22

d.- müşler 38/1, 122/2
d.- müşlür 38/1
d.- müşük 7/21
d.- Tüm 104/2
d.- ünce 81/11
d.- üp 49/165
d.- üP 58/9

düşman (Far.) Düşman, hasım
d. 47/4
d.+ a 73/6
d.+ ı 47/7

düşük Düşük, zayıf, aciz
d. 49/224

düşün- Düşünmek
d.- ĭ 73/45
d.- ĭn 73/45
d.- iya 49/93
d.- me 73/35
d.- müş 81/3, 119/8, 119/9

düşür- Düşürmek
d.- dü 104/11, 117/13
d.- ĭ 96/25
d.- iya 49/85
d.- ücekdim 38/6

dü┬üm Düğüm
d. 102/15

dü┬ün [*bk.* **düğün, dün**] Düğün
d. 32/51, 32/70, 46/1, 46/7, 62/1, 62/2, 62/10, 65/2, 70/7, 70/8, 70/14, 74/1, 76/11, 88/2, 103/32, 109/23, 123/6, 124/1, 124/9, 124/12
d.+ de 56/1, 64/9, 70/13, 124/12
d.+ den 124/9
d.+ e 32/50, 32/57, 32/58, 32/59, 32/61, 32/70, 124/9, 124/27
d.+ ner 62/9
d.+ nerde 64/8, 74/1, 75/1, 75/4, 105/13
d.+ neri 34/22
d.+ nnerde 70/6
d.+ ü 85/4, 109/16, 114/4, 123/37
d.+ ü┬en 32/50
d.+ üm 70/13
d.+ ümü 62/6
d.+ ümüz 46/6, 65/3
d.+ üne 2/7
d.+ ünü 46/6
d. nèt - 85/2
d.yap - 46/1, 123/32, 123/33

dü┬üncelik Düğün için gerekli olan eşya, giyim vb.
d. 70/10

düv- Dövmek
d.- erük 129/6
d.- üyom 111/7

düvencülü (öz. a.) Düvenceli
d. 13/20

düz Düz, düzgün düzey, kıvrımlı olmayan
d. 105/7
d.+ de 42/7, 91/44
d.gid - 73/70

düz- Düzenlemek, hazırlamak
d.- eller 100/20, 100/21
d.- ĭlar 73/59

düzel- Düzelmek, iyi duruma gelmek
d.- di 79/24
d.- ür 25/15
d.- ürsün 86/14

düzen Düzen, uyum, tertip
d. 86/36

düzenli- Düzenlemek, düzgün duruma getirmek
d.- ya 49/195

düzenne- [*bk.* **düzenni-**] Düzenlemek, düzgün duruma getirmek
d.- dim 49/240

d.- rim 45/2
d.- rsin 45/6, 45/41

düzenni- [*bk.* **düzenne-**] Düzenlemek, düzgün duruma getirmek
d.- ya 49/238

düzet- Düzenlemek, düzgün duruma getirmek
d.- emiyo 86/11

düzgün Düz, düzgün düzey, kıvrımlı olmayan
d. 26/3

düzle- Düz duruma getirmek
d.- dükden 19/27
d.- r 19/19

düzlük Düzlük, düz yer
d. 91/9, 91/42

E

e eh, işte
e. 4/1, 9/14, 53/1, 103/14, 111/44, 123/32, 123/56, 123/58, 124/94

e┬el [*bk.* **e┬er, ēl, ēr**] Eyer, binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne
e.-ler 26/44

e┬el- [*bk.* **el-, ēl-, eyil-, ėyil-**] Eğilmek
e.- erek 54/18

e┬er (Far. *eger*) [*bk.* **e┬er, eger, ėr, ēr**] Eğer, fakat, şayet
e. 18/7, 26/44, 44/2, 47/6, 93/5

e┬er [*bk.* **e┬el, ēl, ēr**] Eyer, binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne
e. 26/44
e.+ e 26/46, 26/47
e.+ in 26/45

ebȏle [*bk.* **bele, bėyle, bȏle, bóyle, bȏle, bȏlī, böyle, bûle, ebȏle**] İşte böyle
e. 63/26

ebe Ebe, doğum işini yaptıran kadın
e. 32/9
e.+ ler 32/10, 32/11, 73/24
e.+ leri 121/20
e.+ sini 51/19

ebeğarı Ebe, doğum işini yaptıran kadın
e.+ lar 63/40

ebir┬gambaḳ Gereksiz, lüzumsuz
e. 38/16

ēce [*bk.* **iyice**] İyice, güzel bir biçimde
ē. 34/7, 88/1

ecel (Ar.) [*bk.* **acel**] Ecel, hayatın sonu, ölüm zamanı
e.+ i 51/22

ecėlli (öz. a.) Ecirli
e. 30/5

ecillī (öz. a.) Ecirli
e. 30/6

eçeri İçeri, içeriye
e. 103/43, 103/45

ed- [*bk.* **ėd-**] Etmek, eylemek, kılmak, yapmak
e.- di 103/38
e.- dükden 32/36
e.- erse 93/6
e.- ince 120/8

ėd- [*bk.* **ed-**] Etmek, eylemek, kılmak, yapmak
ė.- di 107/17
ė.- dī̇m 24/8
ė.- dī̇sen 32/11
ė.- ecēdin 107/7, 107/9
ė.- ecek 51/23
ė.- eller 17/7, 20/9, 74/9, 124/81
ė.- ellerdi 124/56

é.- emesen 94/3
é.- emiye 73/51
é.- emiyo 86/15
é.- en 84/11
é.- er 38/3, 60/5, 100/31
é.- erdi 8/1
é.- erim 49/77
é.- eriz 22/15
é.- erkene 14/19
é.- ersen 49/10
é.- ersin 100/43
é.- ersin 94/3
é.- erük 100/51
é.- ĭ 121/1, 121/5, 122/18, 132/21
é.- iceksin 13/13, 86/14
é.- icem 48/32
é.- ĭlar 15/1, 130/25
é.- ĭlardı 124/2
é.- im 19/17
é.- in 49/8
é.- ip 17/6, 49/48
é.- iya 107/29
é.- iyalar 100/13
é.- iyo 86/35
é.- iyŏdu 29/3
é.- iyoḳ 14/6, 23/20, 129/2
é.- iyolarmış 27/19
é.- iyom 104/4

èd- Doğurmak
é.- din 107/38
é.- er 107/44
é.- erim 107/4, 107/5
é.- ĭ 107/13
é.- mişler 107/11

èdil- Edilmek, yapılmak
é.- iyodu 124/69
é.- miş 49/52

èdin- [*bk.* **èdün-**] Edinmek
é.- ĭ 32/21

èdiraf (Ar.) [*bk.* **èdraf, etraf**] Etraf, çevre
é.+ ı 54/1
é.+ ımız 32/34
é.+ ından 9/4
é.+ ını 91/8

èdraf (Ar.) [*bk.* **èdiraf, etraf**] Etraf, çevre
é.+ ıma 124/42
é.+ ında 44/5, 79/51

èdün- [*bk.* **èdin-**] Edinmek
é.- ür 109/8

efendi (Rum.) Efendi, sözü geçen adam, yaşlı kimse, saygı duyulan kişi
e. 57/20, 73/85, 123/12, 123/13, 123/41, 123/42, 130/1
e.+ m 2/6, 2/10, 14/5, 14/11, 14/20, 19/9, 20/2, 20/16, 22/6, 22/10, 24/1, 24/5, 28/2, 28/7, 28/9, 32/10, 35/10, 35/23, 35/24, 42/24, 42/36, 42/37, 42/45, 45/5, 45/19, 45/43, 47/5, 48/9, 49/204, 52/2, 52/3, 52/5, 52/12, 57/17, 62/12, 62/13, 73/10, 86/26, 86/34, 91/15, 92/1, 92/9, 92/10, 92/12, 92/13, 92/15, 94/1, 94/5, 94/6, 94/10, 97/3, 101/6, 101/7, 101/12, 101/15, 105/5, 105/8, 105/14, 130/22, 130/25, 134/2
e.+ me 19/2, 19/3, 19/7, 19/11, 26/25, 26/57

efendime ŗsölĭm Söz söylerken gerekli kelimeyi bulamayan bir kimsenin kullandığı bir söz
e. 120/6

efer- Evermek, evlendirmek
e.- di 123/6

efilli (öz. a.) Özel ad
e. 113/31

efsane (Far.) Efsane, söylence
e. 73/73

e.+ si 81/1, 81/7
e.+ sini 50/6

eger (Far.) [*bk.* **ėr, e┬er, ēr**] Eğer, şayet
e. 32/75, 84/9, 121/5, 137/16

egerce Eğer, şayet
e. 45/22

egercem Eğer, şayet
e. 49/248

ehil (Ar.) Ehil, bir işte yetkili olan, bir işi yapan, erbap
e. 32/28

ehili ╓keşif [*bk.* **ehli ╓keşif**] Keşif sahibi
e.+ sin 132/27

ehli ╓keşif [*bk.* **ehili ╓keşif**] Keşif sahibi
e. 132/21, 132/25, 132/27, 132/28
e.+ im 132/20, 132/26

ehlîleş- Usta olmak, ustalaşmak, deneyim sahibi olmak
e.- sin 32/29

ek- [*bk.* **ėk-**] Ekmek
e.- eller 125/4, 127/1
e.- ellerdi 125/1
e.- ellerse 125/4
e.- er 109/8
e.- erdük 51/2, 102/2
e.- eriz 90/6
e.- erük 48/5, 111/74
e.- îlardı 125/8
e.- iyoḳ 17/7
e.- mezlerse 125/4 ekele
e.- miyoḳ 48/6, 111/69

ek Ek, ilave
e.+ i 23/27, 25/11
e.+ îmiş 25/4

ėk- [*bk.* **ek-**] Ekmek
ė.- erük 113/46

ekele - Serpmek, saçmak
e.- llerdi 124/62

ekib (Fr.) Ekip, takım
e.+ i 25/5

ekil- Ekilmek
e.- di 127/2
e.- en 51/3, 125/5
e.- iyodu 127/2
e.- meyen 51/3
e.- ükenelik 125/4

ekim Ekip biçme işi
e. 48/3, 48/5

ekim Ekim ayı
e. 17/21

ekin Ekin, buğday
e. 109/8, 125/1, 125/3

ekle- [*bk.* **ekli-**] Eklemek
e.- dükden 23/15

ekleş- Ekleşmek, takılmak
e.- ülerdi 113/8

ekli - [*bk.* **ekle-**] Eklemek
e.- yoḳ 23/15

ekme (< *ekmek-im*) Ekmek
e.+ mi 118/13
e.+ ni 135/5
e.+ yi 124/47

ekmē (< *ekmek-e*) [*bk.* **ekmek, ekmey**] Ekmek
e. 5/16, 111/18, 111/21, 113/32, 118/12

ekmek [*bk.* **ekme, ekmey**] Ekmek
e. 1/7, 5/10, 11/10, 49/132, 49/52, 72/9, 73/46, 73/47, 82/2, 85/6, 101/14, 103/21, 111/18, 111/21, 118/11, 118/14, 126/2
e.+ den 19/26
e.+ ler 32/52, 32/53, 124/113
e.+ leri 73/48

ekmek ┌çorbası Ekmekten yapılan çorba
e. 5/14, 5/17

ekmeksiz Ekmeksiz, ekmeği olmayan
e. 118/11

ekmey (< *ekmek-i*) [*bk.* **ekme, ekmek**] Ekmek
e.+ i 1/4
e.+ ĭnen 113/29

ekserī (Ar.) [*bk.* **eksirī**] Çoğunlukla
e. 27/5, 63/38, 84/2

ekseriyet (Ar.) Çoğunluk
e.+ le 114/1

eksirī (Ar.) [*bk.* **ekserī**] Çoğunlukla
e. 63/35

eksük Eksik, noksan
e.+ lerini 124/9

el El, kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü
e. 2/16, 2/17, 9/19, 23/14, 26/55, 31/2, 42/50, 49/171, 80/8, 97/17, 100/5
e.+ de 113/51
e.+ den 130/17
e.+ e 113/14, 130/17
e.+ i 76/21, 76/23, 76/30, 117/11
e.+ i┌en 6/24, 45/6, 97/13, 97/38
e.+ im 59/13, 67/32
e.+ imde 43/18, 86/39
e.+ imden 49/131, 123/50
e.+ ime 65/8, 73/69
e.+ imizde 19/23, 34/14, 37/4, 99/9, 110/3
e.+ imizdeki 101/4
e.+ imize 48/18, 65/7
e.+ ĭn 113/51
e.+ inde 14/14, 37/20, 39/6, 47/5, 49/139, 49/71, 49/75, 49/79, 49/80, 73/75, 73/78, 117/6, 120/8
e.+ inden 81/11, 124/96, 130/15
e.+ ine 6/8, 6/25, 6/34, 7/3, 7/8, 14/13, 32/10, 32/11, 32/87, 49/179, 49/38, 56/5, 56/16, 73/59, 73/70, 74/5, 80/8, 86/5, 117/6
e.+ ĭnen 6/21, 11/9
e.+ ini 2/23, 42/23, 42/51, 49/179, 74/3, 112/3
e.+ inün 96/25
e.+ iye 117/5
e.+ ler 67/11
e.+ lere 51/30, 67/24
e.+ lerim 104/12
e.+ lerin 67/35, 67/40, 124/38, 124/44, 124/49, 124/54
e.+ lerinde 96/36
e.+ lerinden 81/18
e.+ lerine 32/16, 76/14
e.+ lerini 133/5
e.+ nen 49/171
e.+ ünden 80/8
e.i ġulā vėr - 97/38
e.inden gel - 86/14
e. ķoy - 9/13

el- [*bk.* **e┌el-, ēl-, eyil-, ėyil-**] Eğilmek
e.- iyom 23/34

ēl- [*bk.* **e┌el-, el-, eyil-, ėyil-**] Eğilmek
ē.- dükce 56/60
ē.- emĭm 118/1
ē.- ĭ 56/61
ē.- ip 56/58, 118/18

ēl [*bk.* **e┌el, e┌er, ēr**] Eyer
ē.+ lerine 97/36

elbise (Ar.) [*bk.* **elbĭse, elbisī**] Elbise, giysi
e. 32/44, 49/170, 73/29, 113/55, 131/2, 132/1

e.+ den 52/10
e.+ si 73/54, 74/4, 76/17, 76/19, 109/19, 109/20
e.+ sini 56/8

elbĭse (Ar.) [*bk.* **elbise, elbisĭ**] Elbise, giysi
e. 32/44, 47/4, 49/169, 124/6, 131/11

elbisĭ (< *elbise-y-i*) [*bk.* **elbise, elbĭse**] Elbise, giysi
e. 73/30

el ˠdĭmeni El değirmeni
e.+ i 111/8
e.+ miz 111/81
e.+ nen 111/8, 111/81

ele- Elemek
e.- rsin 135/5

elē (< *elek-ile*) [*bk.* **elek**] Elek
e.+ nen 23/34

ēle- Eğlemek, bekletmek
ē.- miş 124/52

elek [*bk.* **elē**] Taneli veya un gibi toz durumunda olan şeyleri yabancı maddelerden ayıklamak veya incesini kabasından ayırmak için kullanılan, tahta bir kasnak ve tek tarafa gerilmiş, gözenekli tel, kıl, bez vb.nden oluşan araç
e.+ den 32/26

elekci Ekekçi, elekçilikle uğraşan kişi
e. 99/10

elekci ˠırmā (öz. a.) [*bk.* **elekçi ˠırmā**] Elekçi Irmağı
e. 99/11, 99/16
e.+ nın 99/10

elekçi ˠırmā (öz. a.) [*bk.* **elekci ˠırmā**] Elekçi Irmağı
e. 99/16

el ele dut- Birbirinin elini tutmak
e.- allardı 75/3
e.- ardı 75/1, 75/2

ēlence Eğlence
ē. 15/8

eletirĭ (Fr.) [*bk.* **eletirik**] Elektrik
e.+ nen 54/15

eletirik (Fr.) [*bk.* **eletirĭ**] Elektrik
e. 37/38

elham (Ar.) Fatiha suresi
e. 56/36
e.+ ı 87/16

elhamdülüllah (Ar.) "Allah'a şükür" anlamında kullanılan bir söz
e. 56/39

el ˠḫızarı [*bk.* **el ˠḫızarĭ**] El ile çalışan küçük bıçkı
e. 23/37

el ˠḫızarĭ (< *elhızarı-ile*) [*bk.* **el ˠḫızarı**] El ile çalışan küçük bıçkı
e.+ nen 23/8, 23/9

elikçō (öz. a.) Elikçoğlu
e. 121/19

elikçōları (öz. a.)Elikçoğulları
e.+ nın 121/1, 121/29

elik ˠgėçi [*bk.* **elik ˠgėçĭ**] Yabani keçi
e. 122/13, 122/14
e.+ yi 122/13

elik ˠgėçĭ [*bk.* **elik ˠgėçi**] Yabani keçi
e. 122/17

ellen- Ellenmek, el ile dokunmak, bozmak
e.- di 25/2

ellez (Ar. öz. a.) İlyas
e. 42/11, 42/12, 42/15, 42/17, 122/22, 122/23, 122/37, 122/38
e.+ e 122/36
e.+ i 122/36

elli (< *elli-niz-i*) [*bk.* **èlli, èllĭ**] Elli, elli sayısı
e.+ zi 122/35

èlli [*bk.* **elli, èllĭ**] Elli, elli sayısı
è. 10/14, 22/2, 22/3, 26/8, 26/49, 31/17, 32/43, 32/47, 32/48, 37/20, 39/10, 45/37, 45/38, 48/34, 56/25, 80/1, 96/38, 123/57, 130/17, 130/18
è.+ si 37/21

èllĭ [*bk.* **elli, èlli**] Elli, elli sayısı
è. 2/6

ellilik [*bk.* **èllilik**] İçinde elli tane bulunan
e.+ siz 123/54

èllilik [*bk.* **ellilik**] İçinde elli tane bulunan
è. 123/53

elma Elma
e. 64/7, 111/16, 111/46
e.+ dan 64/7

elma ╥gurusu Elma kurusu, elma meyvesinin kurutulmasıyla otuşturulan yiyecek
e. 111/16

elmas (Ar.) Mücevher olarak kullanılan, saydam, değerli taş
e. 8/10

el ╥pulanyası (T.-Rum.) El ile çalışan büyük marangoz rendesi
e. 23/39

el ╥sanatı El ile meydana getirilen sanat
e. 97/35

em- Emmek
e.- eller 97/44
e.- en 42/37
e.- ĭ 107/18
e.- ĭcek 100/49
e.- iyá 107/19
e.- iyè 107/19
e.- iyo 107/22, 107/23
e.- iyomuşun 107/27
e.- memsi 97/44

emce Babanın erkek kardeşi, baba yarısı
e.+ leri 32/46

emdü- (< *em-dir-mez*) [*bk.* **emdür-**] Emdirmek
e.- mez 97/45

emdür- [*bk.* **emdü-**] Emdirmek
e.- ü 121/26
e.- ürmüş 121/17
e.- üsün 32/25

emiller ╥köyü (öz. a.) Emirler Köyü
e. 52/5

emine (öz. a.) Emine
e. 63/39
e.+ m 67/37, 67/39, 67/43, 67/44
e.+ mi 67/42
e.+ min 67/41

emin ╥semin (?)
e. 111/33

eminsen (?)
e. 111/32

emin ╥senin (?)
e. 111/33

emir (Ar.) Buyruk
e. 49/7, 49/9, 52/5, 52/7, 52/8, 95/7
e.+ ler 52/9

emirler ╥köyü (öz. a.) Emirler Köyü
e. 52/5, 52/8

emisen (?)
e. 111/32

emisĕn (?)
e. 111/33

emme (Ar.) [*bk.* **ama, amma, ammā**] Ama, lakin, fakat
e. 5/8, 5/11, 21/7, 22/11, 26/51, 32/3, 32/38, 34/17, 37/39, 38/5, 38/14, 42/5, 45/35, 49/108, 49/143, 49/198, 49/203, 49/207, 49/215, 49/245, 49/54, 49/67, 49/77, 49/92, 49/94, 49/99, 57/5, 63/27, 63/40, 63/45, 63/46, 65/1, 66/4, 66/6, 68/2, 73/32, 73/66, 75/6, 80/2, 80/16, 87/12, 88/2, 91/5, 91/44, 95/21, 99/9, 100/48, 103/36, 107/11, 109/38, 117/2, 117/6, 121/7, 121/24, 122/13, 122/20, 123/63, 123/64

emmi [*bk.* **amca, amcā, emmi**] Amca, babanın erkek kardeşi, baba yarısı
e.+ leri 107/30, 107/31
e.+ lerine 107/46
e.+ lerini 107/33
e.+ m 81/16, 107/46
e.+ msin 107/46
e.+ sinin 81/7, 81/8, 81/17

emr (Ar.) Buyruk
e.+ i 43/27
e.+ iyĭnen 32/40
e.+ inde 49/221, 49/222
e.+ indesiz 49/195
e.+ inen 32/38
e.+ ĭnen 65/1
e.+ iylen 10/9

emret- (Ar.) Emretmek, buyruk vermek
e.- di 95/12

emsal (Ar.) Benzer, eş, denk
e.+ ları 91/21

emür vėr- Emir vermek
e.- dĭ 123/38
e.- iyo 86/31
e.- ür 131/16

emzir- [*bk.* **emzür-**] Emzirmek
e.- eyim 133/6

emzümek Emzirmek
e. 100/50

emzür- [*bk.* **emzir-**] Emzirmek
e.- mĭcek 42/35

en Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime
e. 9/20, 14/21, 42/41, 42/49, 48/33, 49/12, 49/14, 49/237, 52/1, 56/48, 56/59, 56/61, 63/6, 79/19, 79/50, 91/4, 97/20, 108/12, 108/15, 111/48, 120/13, 123/6, 124/1, 132/24

ėn- İnmek
ė.- dū 56/47
ė.- eniye 9/1, 9/2

ēn Eğin, arka, sırt
ē.+ inde 66/13
ē.+ ine 56/5

ėndir- [*bk.* **ėndir-**] İndirmek
ė.- ir 113/41

ėndür- [*bk.* **ėndür-**] İndirmek
ė.- ĭ 9/20
ė.- medûnû 113/41

enişde Bir kimsenin kız kardeşinin veya kadın hısımlarından birinin kocası
e.+ m 114/3

ennü Enli, eni geniş olan
e. 19/17, 96/23

enū (< *enik-i*) Enik, kedi, köpek vb. çok memeli hayvanların yavrusu
e. 107/12, 107/13, 107/14, 107/17, 107/38, 107/44, 107/45

enük Enik, kedi, köpek vb. çok memeli hayvanların yavrusu
e.+ lerini 107/12

ēpĭ Epey, bir hayli çok
ē. 21/3, 21/4

ėr Er, asker

ė. 95/11, 96/39

ėr [*bk.* **eŗer, eger, ēr**] Eğer
ė. 17/10

ėr- Yün, pamuk vb.ni iğ ile büküp iplik durumuna getirmek
ė.- üller 113/54

ēr [*bk.* **ėr, eŗer**] Eğer
ē. 112/24

ēr [*bk.* **eŗel, eŗer, eger, ēl**] Eyer
ē. 97/41, 112/24
ē.+ e 97/38
ē.+ leri 97/18
ē.+ ün 97/41

ēr- Yün, pamuk vb.ni iğ ile büküp iplik durumuna getirmek
ē.- ürük 109/29

erū (< *erik-i*) Erik
e. 129/3

erbaŗa (öz. a.) Erbaa
e. 10/11

ėri- Erimek
ė.- r 19/27

erid- Eritmek
e.- icek 87/16

ėrimi Erime
ė.+ ye 106/11

ėriş- Erişmek
ė.- miş 20/24

erķan (Ar.) Bir topluluğun ileri gelenleri, büyükler, üstle
e.+ ında 95/10
e.+ ındaydım 95/11

ėrkē (< *erkek-in*) [*bk.* **erkek, ėrkek**] Erkek
ė.+ n 32/79
e.+ se 124/87

erkek [*bk.* **ėrkē, ėrkek**] Erkek
e.+ den 56/7
e.+ leŗ 43/14
e.+ ler 117/1

ėrkek [*bk.* **ėrkē, erkek**] Erkek
ė. 10/19, 32/37, 32/59, 81/10, 99/1, 124/87

ėrken Erken
ė. 118/17
ė.+ den 119/11, 124/109

ermeni (öz. a.) Ermeni
e. 79/40, 137/17
e.+ ler 41/5, 41/6

ėrmiş Ermiş, eren
ė. 43/28
ė.+ lerden 126/1

ėrtesi Kertesi, sonrası
ė. 124/12, 124/14, 124/22

erük Erik
e. 129/3

erüklüyalaķ (öz. a.) Erikli Yatak
e. 121/22

es- Esmek, rüzgâr olmak
e. 106/11, 106/12
e.- en 6/44
e.- înci 53/8
e.- iyi 106/10

ėsabet ŗėd- İsabet etmek, rastlamak
ė.- erse 94/26

esas (Ar.) Bir şeyin özünü oluşturan ana öge, temel
e. 20/4, 45/14, 49/237, 119/6

ėsenbē (öz. a.) Esen Bey
ė. 123/66

esenbey ŗgölü (öz. a.) Esenbey Gölü
e. 126/1

eser (Ar.) Eser
e. 39/15

ese ˈdut- Hasta olmak
e.- du 100/11

esger (Ar.) Asker
e.+ deki 67/19

esgi [*bk.* **eski**] Eski, eskimiş, yıpranmış
e. 5/11, 5/12, 9/3, 13/19, 14/17, 27/8, 28/1, 28/4, 28/16, 29/4, 30/1, 34/13, 37/33, 38/5, 39/2, 39/10, 39/15, 42/1, 43/1, 43/7, 43/30, 49/5, 49/16, 49/220, 49/226, 49/236, 49/26, 54/3, 61/3, 62/1, 62/8, 70/4, 70/12, 75/7, 78/2, 84/7, 85/3, 94/9, 95/9, 97/34, 99/19, 101/4, 102/3, 102/8, 105/10, 117/14, 117/15, 120/1, 120/4, 120/7, 120/13, 124/1, 125/10, 137/9
e.+ den 2/1, 9/19, 13/21, 15/6, 17/8, 17/17, 20/21, 24/5, 25/1, 25/20, 26/54, 27/8, 27/14, 28/11, 29/6, 38/1, 38/4, 42/15, 42/31, 43/1, 43/21, 43/28, 45/26, 48/12, 48/17, 48/19, 48/27, 49/11, 49/184, 49/42, 54/16, 62/1, 62/8, 62/10, 62/13, 63/1, 63/30, 70/1, 70/4, 70/6, 70/9, 75/6, 75/8, 75/9, 76/1, 76/6, 76/18, 79/48, 84/1, 91/20, 94/1, 97/31, 102/1, 105/13, 109/17, 109/24, 110/1, 111/18, 111/22, 111/94, 113/17, 113/44, 117/1, 117/2, 117/3, 117/15, 123/51, 125/4, 130/19, 132/1
e.+ ler 100/51
e.+ lerden 91/58
e.+ leri 54/9
e.+ si 24/5, 63/32, 117/1

esgi- [*bk.* **esgü-, eski-**] Eskimek, yıpranmak
e.- rse 45/10

esgi ˈcamı ˈyanı (öz. a.) Eski Cami Yanı
e.+ na 120/7

esgi ˈşeir (öz. a.) Eskişehir
e.+ de 130/13

esgü- [*bk.* **esgi-, eski-**] Eskimek, yıpranmak
e.- dükden 45/10

eski [*bk.* **esgi**] Eski, eskimiş, yıpranmış
e. 34/22, 39/10, 49/213, 91/51, 134/4
e.+ den 9/14, 13/21, 49/170, 88/2

eski- [*bk.* **esgi-, esgü-**] Eskimek, yıpranmak
e.- den 72/9

eskile- Eskimek, yıpranmak
e.- miş 91/10

eskisırma ˈḳöyü (öz. a.) Eskisırma köyü
e.+ ne 137/5

eş- [*bk.* **ėş-**] Eşmek, kazmak
e.- dū 9/8
e.- di 52/14
e.- diler 9/7, 52/14, 107/39
e.- er 45/25, 45/26
e.- erdük 45/27
e.- erse 45/26
e.- in 107/14
e.- mişler 39/14, 107/38
e.- sin 45/26

eş [*bk.* **ėş**] Eş, karı kocadan her biri, hayat arkadaşı
e.+ i 73/18

ėş [*bk.* **eş**] Eş, karı kocadan her biri, hayat arkadaşı
ė.+ inden 3/10

ėş- [*bk.* **eş-**] Eşmek, kazmak
ė.- iyilerdi 20/21

ėşid- [*bk.* **ėşid-, ēşid-, ėşit-, ėşüd-, ėşūd-**] İşitmek, durmak
ė.- dūmüz 36/7

eşele [*bk.* **eşelē, eşelek**] Eşelek, meyve veya sebze artığı, elma, armut, ayva vb. meyvelerin yenmeyen iç bölümü
e.+ ni 111/37

eşelē [*bk.* **eşele, eşelek**] Eşelek, meyve veya sebze artığı, elma, armut, ayva vb. meyvelerin yenmeyen iç bölümü
e. 111/36, 111/37
e.+ nden 111/38, 111/40
e.+ ni 111/38

eşelek [*bk.* **eşele, eşelē**] Eşelek, meyve veya sebze artığı, elma, armut, ayva vb. meyvelerin yenmeyen iç bölümü
e.+ lerini 111/47

eşgiya (Ar.) Eşkıya, yol kesen
e. 36/5

ėşid- [*bk.* **ėşi̇̂d-, ėşid-, ēşit-, ėşüd-, ėşûd-**] İşitmek, duymak
ė.- ûmüze 132/1
ė.- dümü 43/17
ė.- dim 50/6
ė.- iyodum 122/9
ė.- medim 84/11, 84/12
ė.- Tim 43/12

ēşid- [*bk.* **ėşi̇̂d-, ėşid-, ēşit-, ėşüd-, ėşûd-**] İşitmek, duymak
ē.- en 124/78
ė.ebil - 22/15

ėşik Eşik, kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak
ė.+ de 73/2
ė.+ den 73/2

eşil- [*bk.* **ėşil-**] Eşilmek, kazılmak
e.- di 25/10

ėşil- [*bk.* **eşil-**] Eşilmek, kazılmak
ė.- di 25/2

ėşit- [*bk.* **ėşi̇̂d-, ėşid-, ēşid-, ėşüd-, ėşûd-**] İşitmek, duymak
ė.- dûmüz 132/8
ė.- dim 77/6
ė.- ince 49/173
ė.- medim 56/43

eşşē (< *eşek-e*) [*bk.* **eşşek**] Eşek
e.+ n 49/55
e.+ nen 49/45, 49/47

eşşek [*bk.* **eşşē**] Eşek
e. 20/27, 49/45, 49/46, 49/57, 49/59, 49/67, 49/92, 133/7
e.+ lere 124/11

eşşōlu Hakaret içeren bir seslenme sözü
e. 20/26

ėşüd- [*bk.* **ėşi̇̂d-, ėşid-, ēşid-, ėşit-, ėşûd-**] İşitmek, duymak
ė.- ûsün 32/31
ė.- dümüze 122/45

ėşûd- [*bk.* **ėşi̇̂d-, ėşid-, ēşid-, ėşit-, ėşüd-**] İşitmek, durmak
ė.- düme 88/6

ėşül- Eşilmek, kazılmak
ė.- dükden 25/2

eşün- Eşinmek
e.- ükene 108/14

eşya (Ar.) Eşya
e. 124/11
e.+ yı 124/14

et Et, insanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka
e. 62/12, 63/17, 63/20, 63/21
e.+ i 63/13
e.+ ini 91/29, 98/5, 103/35, 121/29

eT- [*bk.* **ėt-**] Etmek, yapmak, eylemek, kılmak, yerine getirmek
e.- di 37/15
e.- mezdi 70/2

eT- Doğurmak
e.- di 107/45

èt- [*bk.* **eT-**] Etmek, yapmak, eylemek, kılmak, yerine getirmek
è. 17/4
è.- di 13/4, 26/56
è.- diler 22/2
è.- dim 14/16, 56/50, 129/8
è.- dïmiz 24/3
è.- dük 14/4
è.- dükce 19/16
è.- dükden 40/5
è.- mek 124/55
è.- mesinner 43/31
è.- meSse 94/25
è.- mez 94/21
è.- mï 91/17
è.- micem 84/9
è.- miş 1/1, 130/14
è.- mişler 100/3
è.- miyalar 100/10
è.- sin 26/54
è.- ti 17/4

èt- Kesmek
è. 81/9

èt İt, Köpek
è. 107/13

èT- Doğurmak
è.- di 107/13
è.- miş 107/11

et çekme makinesi Et çekme makinesi, kıyma makinesi
e. 111/97

ètdûr- [*bk.* **ètdür-**] Ettirmek, yaptırmak, yaptırmasını sağlamak
è.- üm 56/20

ètdür- [*bk. ètdür-*] Ettirmek, yaptırmak, yaptırmasını sağlamak
è.- ï 122/17

etek Etek
e. 26/36

etimesud (öz. a.) Etimesgut
e.+ a 95/15

ètme Etme, yapma, yerine getirme
è.+ si 24/7

etraf (Ar.) [*bk.* **èdiraf, èdraf**] Etraf, çevre
e.+ da 86/16

ev Ev, mekân, yaşanan yer
e. 28/1, 32/11, 38/8, 40/4, 42/7, 49/200, 49/231, 49/234, 61/1, 73/34, 73/39, 73/42, 79/17, 79/18, 87/13, 90/4, 102/6, 124/3, 124/45, 124/81
e.+ ï┬en 49/229
e.+ îne 6/17
e.+ û┬en 75/8
e.+ ûz 73/34
e.+ de 1/2, 4/19, 37/17, 38/5, 49/248, 49/56, 49/92, 51/28, 55/2, 61/8, 64/9, 64/10, 73/17, 79/12, 79/29, 79/34, 79/36, 79/41, 79/49, 87/6, 91/1, 101/7, 109/5, 118/18, 119/7, 124/63, 124/64, 124/85
e.+ deki 79/44
e.+ den 37/41, 49/30, 73/34, 79/19, 131/13
e.+ dim 109/1
e.+ dïm 109/1
e.+ e 1/4, 1/5, 2/1, 4/3, 4/13, 4/15, 4/16, 4/19, 05/4, 7/5, 19/5, 31/6, 37/39, 37/40, 48/22, 49/186, 49/200, 9/246, 49/249, 49/54, 49/55, 49/84, 49/86, 55/6, 61/3, 61/4, 72/6, 73/20, 73/21, 73/52, 79/7, 79/8, 79/10, 79/12, 79/22, 79/23, 87/13, 98/3, 106/7, 107/6, 107/23, 107/31, 107/38, 123/18, 124/84, 124/85, 134/5, 134/8
e.+ i 49/247, 73/16, 79/26, 79/27, 91/45

e.+ imi 45/43
e.+ in 28/1, 28/2, 44/1, 75/4, 79/27, 79/31, 133/8
e.+ inde 91/54
e.+ ine 1/5, 49/196
e.+ ini 79/27
e.+ le 80/3
e.+ ler 28/7
e.+ leri 79/28
e.+ lerimin 59/11, 59/15
e.+ lerinde 19/5
e.+ lerine 15/8, 20/3, 124/70
e.+ ü 16/10, 16/11, 45/20, 45/21, 45/24, 45/30, 56/36, 73/34, 73/41, 124/10, 124/17, 124/58
e.+ ümde 10/33
e.+ üme 10/3, 10/33, 18/6
e.+ ümüz 38/5, 92/10
e.+ ümüze 10/4
e.+ ün 16/11, 19/6, 21/3, 37/6, 38/8, 45/20, 45/22, 45/23, 49/152, 61/7, 73/37, 73/48, 75/3, 79/19, 79/31, 79/37, 79/39, 87/10, 112/11
e.+ ünde 10/6, 49/116, 49/216, 91/54, 124/12, 124/26, 124/61
e.+ ündeki 124/15
e.+ ünden 15/7, 32/62, 124/24, 124/25, 124/56
e.+ üne 32/39, 32/63, 32/64, 32/79, 41/2, 41/3, 41/4, 49/187, 49/216, 49/234, 49/51, 68/7, 86/17, 122/20, 122/21, 124/10, 124/11, 124/15, 124/16, 124/24, 124/26, 124/56, 124/68, 124/69, 124/85, 124/86
e.+ ünün 123/2

evŏle İşte öyle
e. 63/3, 64/3, 64/4, 80/14, 129/3

evala (Ar.) [*bk.* **evela, evelā, evvela**] Evvela, ilk önce, ilkin
e. 6/47

evcük Evcik, küçük ev
e. 56/23

evel (Ar.) [*bk.* **evvel**] Evvel, ilk önce, ilkin
e. 27/14, 48/18, 49/121, 73/1, 131/13, 131/14
e.+ den 3/12, 32/84, 92/6, 103/36, 123/27, 123/65
e.+ ikene 73/1
e.+ ü 16/2

evela (Ar.) [*bk.* **evala, evelā, evvela**] Evvel, ilk önce, ilkin
e. 42/40, 49/15, 62/2, 62/3

evelā (Ar.) [*bk.* **eval, evela, evvela**] Evvel, ilk önce, ilki
e. 45/20

evelce (Ar.) Evvel, ilk önce, ilkin
e. 123/19, 132/17

eveli (Ar.) Eski zamanlarda, ilk önce, ilkin
e. 10/28, 32/52, 85/12

evelki (Ar.) Evvelki, ilk önceki, ilkinki
e. 85/14, 102/7, 109/37

evelsi Önceki
e. 102/6

evet "Öyledir" anlamında kullanılan bir doğrulama veya onaylama sözü, olur, oldu, peki, tamam, ya, beli, ha, he
e. 1/6, 8/1, 17/13, 17/20, 22/16, 29/5, 32/13, 33/1, 33/5, 34/12, 36/12, 44/1, 46/5, 49/11, 49/245, 54/21, 66/2, 90/4, 90/8, 93/1, 94/1, 109/3, 109/27, 130/12

evlad (Ar.) [*bk.* **evlat**] Çocuklar
e.+ ım 95/10

evlat (Ar.) [*bk.* **evlad**] Çocuklar
e.+ ları 122/22, 122/23

evlen- Evlenmek, yuva kurmak
e.- dim 10/5, 61/7, 70/13, 70/15

e.- dük 10/9
e.- mīcen 63/47
e.- miş 36/3
e.- sinner 119/8

evli Evli, evlenmiş kadın veya erkek
e.+ yayı 52/12

evli ‖barklī Evlenmiş, çocukları olan (kimse)
e.+ m 91/39

evliya (Ar.) [*bk.* **evliyá, evliyā, evliye**] Evliya, ermiş
e. 3/11, 12/8, 38/13, 42/2, 42/29, 42/30, 52/9, 54/10, 100/11, 100/16, 122/19, 130/4, 132/15
e.+ lar 42/44
e.+ ya 13/1
e.+ yá 130/20

evliyá (Ar.) [*bk.* **evliya, evliyā, evliye**] Evliya, ermiş
e. 130/4

evliyā (Ar.) [*bk.* **evliya, evliyá, evliye**] Evliya, ermiş
e. 13/1

evliye (Ar.) [*bk.* **evliya, evliyá, evliyā**] Evliya, ermiş
e. 9/5, 12/9, 25/3, 25/10, 52/13, 54/7, 54/11, 68/1, 68/2, 78/10, 83/1, 122/3, 122/5, 122/7, 122/14, 122/15, 122/18, 130/6
e.+ de 122/13
e.+ den 25/4
e.+ nin 41/2
e.+ ye 25/11, 42/3, 68/9
e.+ yi 20/25, 25/10

evliye ‖yanı (öz. a.) Evliyayanı
e. 68/1

ev ‖ocaḳ ‖ol- Evlenip yuva kurmak
e.- duḳ 10/4

evvel (Ar.) [*bk.* **evel**] Evvel, ilk önce, önce
e. 42/40, 49/127
e.+ den 123/1, 124/72

evvela (Ar.) [*bk.* **eval, evela, evelā**] Önce
e. 25/7

evvelce Önceden, eskiden
e. 51/13

evzübismilla (Ar.) Dua
e.+ yı 87/16

ey [*bk.* **ey, ėy, ēy**] Ey, hey, ya
e. 73/29, 114/4

ėy [*bk.* **ey, ēy**] Ey, hey, ya
ė. 34/5, 34/13, 34/14, 73/29

ēy [*bk.* **ey, ėy**] Ey, hey, ya
ē. 123/57

ėydür- Eğdirmek, eğilmesini sağlamak
ė.- müşüm 67/1

ėyi [*bk.* **ėyī, ėyü**] İyi, güzel
ė. 8/3, 12/11, 13/4, 17/10, 20/8, 26/26, 26/51, 26/54, 26/55, 27/5, 28/5, 32/22, 33/4, 34/14, 40/7, 42/1, 49/124, 49/66, 49/89, 55/4, 76/7, 78/4, 79/41, 87/4, 88/8, 91/41, 94/20, 94/23, 96/24, 96/25, 100/16, 103/30, 104/25, 112/8, 112/18, 113/41, 118/2, 120/7, 123/26, 123/54, 130/20, 134/5, 137/16
ė.+ ce 122/13
ė.+ dür 42/1
ė.+ si 95/5
ė.+ sine 106/7
ė.+ sini 56/47

ėyī [*bk.* **ėyi, ėyü**] İyi, güzel
ė. + miş 112/8
ė.davranmaḳ 40/3
ė.ėt - 26/44

ė.gel - 44/3

ėyice İyi, güzel
ė. 27/2, 52/4, 96/15

eyil- [*bk.* **e┬el-, el-, ēl-, ėyil-**] Eğilmek
e.- miş 79/32

ėyil- [*bk.* **e┬el-, el-, ēl-, eyil-**] Eğilmek
ė.- ür 45/14

ėyiled- İyileştirmek
ė.- ür 26/45

ėyileş- [*bk.* **ēyileş-**] İyileşmek
ė.- di 128/3
ė.- iyor 43/25
ė.- ü 128/4

ēyileş- [*bk.* **ėyileş-**] İyileşmek
ē.- di 128/2

ėyi ol- İyileşmek
ė.- annar 70/20
ė.- du 38/11
ė.- ıcaḳ 134/2
ė.- ī 118/17
ė.- madīse 40/9
ė.- maz 79/2
ė.- ur 116/8
ė.- usa 40/7

eyitim Eğitim
e.+ i 95/20

ėyle- Yapmak, hazırlamak
ė.- dük 32/51

ėylen- Beklemek
ė.- di 31/16

eyn [*bk.* **ėyn**] Eğin, beden, vücut
e.+ ime 65/6
e.+ ini 100/48

ėyn [*bk.* **eyn**] Eğin, beden, vücut
ė.+ i 49/208

eyr- Eğirmek
e.- iyöduḳ 103/1

ēytim Eğitim
ē.+ de 47/4

ėytim alanı Eğitim alanı, saha, meydan
ė.+ nı 11/3

ėyü [*bk.* **ėyi, ėyī**] İyi, güzel, hoş
ė. 124/22
ė.+ düller 38/3
ė.+ dür 49/90, 111/64

ėyüleş- İyileşmek
ė.- ür 26/43

eyvaḥ Vah, eyvah, yazık
e. 6/24, 56/58, 96/10

eyvėr- Çağrıya yüksek sesle karşılık vermek
e.- di 113/11

eyy Ey, hey
e. 65/2

ez- Ezmek, ezik duruma getirmek
e.- erim 6/45
e.- eriz 19/22
e.- erük 111/104, 111/61
e.- erüz 19/21
e.- īm 5/7
e.- iye 87/15

ezan oḳu- Ezan okumak, namaza çağırmak
e.- rsun 63/41

ezdür- Ezdirmek, ezilmesini sağlamak
e.- üllermiş 79/49

ezil- Ezilmek, ezik duruma gelmek
e.- di 117/11

F

fadime (Ar. öz. a.) Fadime
f. 67/5

faġat (Ar.) [*bk.* **faḳat**] Fakat, ama, lakin
f. 22/7, 26/2, 26/41, 28/14, 39/6, 42/5, 56/19, 88/1, 91/2, 104/10, 104/20, 113/6, 132/23

faġır (Ar.) [*bk.* **faḳıl, fakır, faḳil, faḳir**] Fakir, zengin olmayan, yoksul
f.+ sın 73/34

faḳat (Ar.) [*bk.* **faġat**] Fakat, ama, lakin
f. 12/8, 12/10, 22/2, 49/23, 86/32, 132/11

faḳıl (Ar.) [*bk.* **faġır, fakır, faḳil, faḳir**] Fakir, zengin olmayan, yoksul
f.+ lara 124/87

fakır (Ar.) [*bk.* **faġır, faḳıl, faḳil, faḳir**] Fakir, zengin olmayan, yoksul
f. 49/1, 57/2, 57/4, 57/5, 57/20, 57/21, 57/22
f.+ a 57/4
f.+ ın 49/242, 57/7

faḳil (Ar.) [*bk.* **faġır, faḳıl, fakır, faḳir**] Fakir, zengin olmayan, yoksul
f.+ lere 124/90
f.+ lïnen 124/103

faḳılıḳ [*bk.* **faḳıllik, faḳillik, faḳirlik**] Fakirlik, yoksulluk
f. 31/1

faḳıllik [*bk.* **faḳılıḳ, faḳillik, faḳirlik**] Fakirlik, yoksulluk
f. 63/14

faḳillik [*bk.* **faḳılıḳ, faḳıllik, faḳirlik**] Fakirlik, yoksulluk
f. 62/15, 63/17

faḳir (Ar.) [*bk.* **faġır, faḳıl, fakır, faḳil**] Fakir, zengin olmayan, yoksul
f. 42/42, 73/73, 111/30, 124/86, 124/88
f.+ e 124/89

faḳirlik [*bk.* **faḳılıḳ, faḳıllik, faḳillik**] Fakirlik, yoksulluk
f. 123/51

falan (Ar.) [*bk.* **falen**] Falan, filan
f. 18/6, 26/49, 43/13, 69/4, 80/4, 80/16, 86/7, 86/9, 86/29, 86/35, 115/2, 126/4, 126/6, 126/7, 137/17

falen (Ar.) [*bk.* **falan**] Falan, filan
f. 27/9, 54/9

fare (Ar.) Fare
f. 76/6, 76/7

farged- (Ar. T.) Fark etmek, anlamak
f.- emiye 91/32

fasilï (Rum. *fasulye-y-i*) [*bk.* **fasille, fasillï, fasilye, fasulle, fasulye, fasülye**] Fasulye
f. 111/12

fasille (Rum.) [*bk.* **fasilï, fasillï, fasilye, fasulle, fasulye, fasülye**] Fasulye
f. 4/20, 10/36, 17/7, 51/2, 51/4, 90/8, 111/86, 111/91, 112/19, 129/1, 136/1
f.+ den 48/26, 51/5, 129/4
f.+ lerim 4/20
f.+ nin 111/88
f.+ si 34/10, 111/91
f.+ sini 8/17
f.+ yi 98/7, 103/38

fasille turşusu Fasulyeden yapılan turşu
f. 111/48
f.+ nu 34/6

faṣillï (< *fasulye-y-i* Rum.) [*bk.* **fasilï, fasille, fasilye, fasulle, fasulye, fasülye**] Fasulye

f. 4/18, 111/12, 111/13, 111/14, 111/48, 111/49
f.+ nen 111/71, 111/85, 111/90, 111/93

fasilye (Rum.) [*bk.* **fasilī, fasille, fasillī, fasulle, fasulye, fasülye**] Fasulye
f. 111/79

faasa (öz. a.) [*bk.* **fassi, fatsa, fatsi**] Fatsa
f. 31/3

fassi (öz. a.) [*bk.* **faasa, fatsa, fatsi**] Fatsa
f.+ ye 25/25, 30/6, 30/9, 31/1

fasulle (Rum.) [*bk.* **fasilī, fasille, fasillī, fasilye, fasulye, fasülye**] Fasulye
f.+ yi 103/14

fasulye (Rum.) [*bk.* **fasilī, fasille, fasillī, fasilye, fasulle, fasülye**] Fasulye
f.+ sini 103/40

fasülle (Rum.) [*bk.* **fasilī, fasille, fasillī, fasilye, fasulle, fasulye**] Fasulye
f.+ yi 98/7

fasülyeli Fasulyeli, fasulyesi olan
f. 103/38

fasülyeli ╥pancar Fasulye ve pancar karıştırılarak yapılan yemek
f. 136/1

fasülye ╥turşusu Fasulyeden yapılan turşu
f. 34/5

faşsa (öz. a.) Fatsa, Ordu iline bağlı ilçe
f.+ dan 31/6, 130/23
f.+ nın 96/13

fatma (Ar. öz. a.) Fatma
f. 1/5, 63/40

fatsa (öz. a.) [*bk.* **faasa, fassi, fatsi**] Fatsa, Ordu iline bağlı ilçe
f. 2/6
f.+ da 96/1
f.+ dan 113/30
f.+ nın 36/5

fatsi (öz. a.) [*bk.* **faasa, fassi, fatsa**] Fatsa, Ordu iline bağlı ilçe
f.+ ye 94/13, 94/14

fayda (Ar.) Yarar
f. 8/13, 58/4, 60/5, 112/9
f.+ sını 33/2
f.ol - 68/4

faydalı (Ar.) Yararlı
f. 51/14, 51/19

faydī (Ar. *fayda-i-miş*) Yarar
f.+ miş 111/65

fazla (Ar.) Gereğinden, alışılmıştan çok, aşırı olan, ziyade
f. 37/19, 73/34, 73/35, 80/6, 94/2, 97/20, 124/6

fazlalık Fazlalık, fazla olma durumu
f. 11/1

felan (Ar.) [*bk.* **fèlan, felen**] Filan, falan
f. 23/10, 27/16, 87/11

fèlan (Ar.) [*bk.* **falan, felen**] Filan, falan
f. 76/23, 82/1, 108/17

fèlancı (Ar.-T.) Filancı, falancı
f. 68/8, 76/22

felen (Ar.) [*bk.* **felan, fèlan**] Filan, falan
f. 28/18, 42/16

fenar (Rum.) Fener, aydınlatma aracı
f. 37/37

ferman (Far.) Buyruk, emir
f.+ ı 86/39
f.+ ım 86/39

fes Şapka yerine kullanılan, kırmızı, kalın çuhadan yapılmış, tepesinde püskülü olan, silindir biçiminde başlık

f. 117/8
f.+ in 67/6

fıçı (Rum.) Fıçı; bir araya getirilerek çemberlerle tutturulmuş ensiz tahtalardan yapılan, yuvarlak, karnı şişkin ve altı üstü düz kap
f. 123/16, 123/26
f.+ nın 123/16, 123/25
f.+ ya 123/17, 123/25

filan (Ar.) [*bk.* **filan**] Falan, filan
f. 91/20

fındaḳ [*bk.* **fındığ, fındıḳ, fındî, fındī**] Fındık, fındık ağaççığının sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü
f. 48/19

fındığ [*bk.* **fındaḳ, fındıḳ, fındî, fındī**] Fındık, fındık ağaççığının sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü
f. 58/3, 58/8, 60/3
f.+ dan 58/4

fındî (< *fındık-a*) [*bk.* **fındaḳ, fındığ, fındıḳ, fındī**] Fındık, fındık ağaççığının sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü
f.+ a 58/3

fındī (<*fındık-ı*) [*bk.* **fındaḳ, fındığ, fındıḳ, fındî**] Fındık, fındık ağaççığının sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü
f. 116/3, 116/5, 124/107, 125/4, 125/6
f.+ mızı 48/17
f.+ n 58/8
f.+ nan 21/10

fındıḳ (Ar.) [*bk.* **fındaḳ, fındığ, fındî, fındī**] Fındık, fındık ağaççığının sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü
f. 40/5, 48/2, 48/3, 48/4, 48/8, 48/10, 48/11, 48/15, 48/16, 48/17, 48/19, 51/6, 51/7, 51/8, 51/10, 60/1, 60/3, 67/14, 67/17, 77/4, 79/49, 84/15, 90/1, 102/1, 114/6, 114/9, 116/3, 116/4, 116/5, 116/6, 118/7, 125/3, 125/4, 125/5
f.+ lar 125/7
f.+ lardan 21/11

fındıḳlı ┌depe (öz. a.) Fındıklıtepe
f. 43/21

fındıḳlıḳ Fındık olan yer
f. 79/20

fır "Fır" diye ses çıkararak
f. 73/65

fırdolayı Fırdolayı, çepeçevre
f. 100/9

fırın (Rum) Fırın; içinde genellikle odun yanan, her yanda aynı derecede ısı oluşturarak ekmek, pasta vb. pişirmeye yarayan, tavanı tonoz biçiminde, önünde tek açıklık bulunan ocak
f. 78/8, 103/29
f.+ a 57/10, 57/15, 57/17, 111/1, 111/81, 111/85
f.+ da 111/15, 135/6
f.+ ı 111/13, 111/19
f.+ ın 111/19

fırıncı Fırıncı, fırın işleri ile uğraşan kişi
f. 57/17

fırtana (İt.) [*bk.* **fırtına**] Fırtına, yağmur ve kasırga getiren çok güçlü rüzgâr
f.+ sı 106/13

fırtına (İt.) [*bk.* **fırtana**] Fırtına, yağmur ve kasırga getiren çok güçlü rüzgâr
f. 79/21, 106/1, 106/3
f.+ lar 106/1
f.+ sı 106/1
f.+ sında 106/3

fışğır Fışkırmak; kızla çıkmak; bir şey bol bol görülmek
f.- mış 112/2

fidan (Rum.) Yeni yetişen ağaç veya ağaççık
f.+ narı 9/16

fikir (Ar.) Fikir, düşünce
f.+ leri 46/4

filan (Ar.) [*bk.* **filan**] Falan, filan, falan kimse
f. 2/4, 2/9, 2/23, 4/16, 9/2, 9/9, 10/3, 10/20, 10/49, 12/8, 13/5, 13/6, 13/22, 15/2, 20/9, 25/17, 26/49, 33/6, 40/10, 42/28, 43/12, 43/27, 43/32, 49/127, 49/147, 49/205, 49/227, 49/231, 51/8, 56/8, 56/9, 63/24, 63/28, 73/69, 76/1, 76/17, 76/25, 96/5, 96/15, 96/16, 96/30, 97/16, 100/34, 104/24, 112/8, 113/47, 115/1, 120/8, 121/4, 121/20, 124/3, 124/4, 124/7, 124/114, 124/19, 124/57, 124/59, 124/91, 124/93, 132/6, 132/25, 134/9
f.+ dım 124/104

filanca [*bk.* **filancı, filanci**] Falan, falan kimse
f.+ nın 32/30, 32/43

filancı [*bk.* **filanca, filanci**] Falan, falan kimse
f. 56/54, 123/4
f.+ nın 123/4

filanci [*bk.* **filanca, filancı**] Falan, falan kimse
f.+ ye 32/40

filen (Ar.) Falan, filan, falan kimse
f. 26/23, 49/208, 94/7, 111/64, 118/6

filim (Fr.) Film, sağlıkta kullanılan saydam, bükülebilir şerit
f. 109/12
f.+ im 109/12

fisdan (Rum.) Tek parça kadın giysisi
f. 56/8

fiyat (Ar.) [*bk.* **fiyet**] Alım veya satımda bir şeyin para karşılığındaki değeri, eder, paha
f.+ ı 27/21

fiyet (Ar.) [*bk.* **fiyat**] Alım veya satımda bir şeyin para karşılığındaki değeri, eder, paha
f. 24/9
f.+ leri 92/2
f.+ lerinden 92/2, 92/3, 94/19

fiyetlen- Fiyatı artmak
f.- di 92/2

fortuḳ Beşik yapımında kullanılan bir parça
f. 19/10

fortum Hortum
f.+ u 105/4

foru- Korumak
f.- r 80/20

foruz Horoz
f. 112/25, 124/19

fosul İyice yumuşamış hâl, yumuşacık
f. 31/17, 34/16

fosul mamud (öz. a.) Fosul Mahmut
f.+ dur34/16

fuḳara (< Ar.) [*bk.* **fuḳari**] Fakir, yoksul
f.+ ya 42/42

fuḳari (< Ar. *fıḳara-y-a*) [*bk.* **fuḳara**] Fakir, yoksul
f.+ ye 124/86

G

ġab İçi gaz, sıvı veya katı herhangi bir maddeyi alabilen oyuk nesne
ġ.+ a 34/17,
ġ.+ ı 14/13, 49/62
ġ.+ ına 49/61, 111/58, 129/6
ġ.+ înen 14/14
ġ.+ larına 111/50

ġaba Kaba
ġ. 132/5

ġaba (< *kabak-a*) [*bk.* **ġabā, ġabaḳ**] Kabak
ġ. 56/46

ġabā (< *kabak-a*) [*bk.* **ġaba, ġabaḳ**] Kabak
ġ. 56/48

ġaba ŗdirē (öz. a.) Kabadirek
ġ.+ n 132/5

ġaba ŗdirek (öz. a.) Kabadirek
ġ. 132/5, 132/7

ġabaḳ [*bk.* **ġaba, ġabā**] Kabak
ġ. 56/46, 56/52

ġabar- Kabarmak
ġ.- dı 125/7
ġ.- dū 124/74, 124/76
ġ.- maz 34/10

ġabar Vücutta oluşan sivilce gibi küçük şişkinlik, kabartı
ġ. 111/29

ġabil (Ar.) [*bk.* **ġabul, ḳabul**] Kabul
ġ. 49/10
ġ.+ ler 9/7, 100/8
ġ.+ lerde 9/8
ġ.+ leri 9/7
ġ.ėd - 49/10, 119/6
ġabilėt -38/12, 38/16, 43/31

ġabir (Ar.) [*bk.* **ġabr, ḳabir**] Kabir, mezar
ġ. 131/12
ġ.+ i 130/5

ġabiristan (Ar.-Far.) [*bk.* **ġabisdannī, ġabisdannıḳ, ġabistannıḳ, ġabistannī, ḳabiristannıḳ, ḳabistannıḳ, ḳabistannī**] Kabristan, mezarlık
ġ.+ nīn 27/2

ġabiristannıḳ (Ar.-Far.-T.) [*bk.* **ġabisdan, ġabisdannī ġabisdannıḳ, ġabistannıḳ, ġabistannī, ḳabiristannıḳ, ḳabistannıḳ, ḳabistannī**] Kabristan, mezarlık
ġ. 27/2
ġ.+ daḳi 27/3

ġabisdan (Ar.-Far.) [*bk.* **ġabisdannī, ġabisdannıḳ, ġabistannıḳ, ġabistannī, ḳabiristannıḳ, ḳabistannıḳ, ḳabistannī**] Kabristan, mezarlık
ġ.+ ı 20/24

ġabisdannī (Ar.-Far.-T. *kabristanlık-a*) [*bk.* **ġabisdan, ġabisdannıḳ, ġabistannıḳ, ġabistannī, ḳabiristannıḳ, ḳabistannıḳ, ḳabistannī**] Karistan, mezarlık
ġ.+ a 131/16, 131/17

ġabisdannıḳ (Ar.-Far.-T.) [*bk.* **ġabisdan, ġabisdannī, ġabistannıḳ, ġabistannī, ḳabiristannıḳ, ḳabistannıḳ, ḳabistannī**] Kabristan, mezarlık
ġ.+ lara 33/5
ġ.+ larda 33/6

ġabistannıḳ (Ar.-Far.-T.) [*bk.* **ġabisdan, ġabisdannī, ġabisdannıḳ, ġabistannī, ḳabiristannıḳ, ḳabistannıḳ, ḳabistannī**] Kabristan, mezarlık
ġ. 27/6, 27/7
ġ.+ lar 100/8

ġabistannī (Ar.-Far.-T. *kabristanlık-ı*) [*bk.* **ġabisdan, ġabisdannī, ġabisdannıḳ, ġabistannıḳ, ḳabiristannıḳ, ḳabistannıḳ, ḳabistannī**] Kabristan, mezarlık
ġ. 27/6, 100/1

ġabr (Ar.) [*bk.* **ġabir, ḳabir**] Kabir, mezar
ġ.+ ini 131/12

ġabu Kabuk
ġ. 111/78
ġ.+ nu 19/5

ġabul (Ar.) [*bk.* **ġabil, ḳabul**] Kabul
ġ. 42/34
ġ.ėd -124/2
ġ.ėt - 10/27
ġ.ol - 86/26

ġaca- Kocamak, ihtiyarlamak
ġ.- duḳ 95/4

ġacır ˥ġacır ėt- Boş konuşmak
ġ.- di 87/13

ġaç- [*bk.* **ġaç-, ḳaç-**] Kaçmak
ġ.- alım 31/17
ġ.- allarmış 121/26
ġ.- ıcaḳ 37/41
ġ.- ıncı 137/18
ġ.- ĭ 20/29
ġ.- ī 121/19, 122/6
ġ.- iye 79/43, 79/44
ġ.- iyō 57/20
ġ.- iyolar 49/18
ġ.- mamaġ 105/3
ġ.- urdum 10/1

ġaç [*bk.* **ġaç, ḳaç**] Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı
ġ. 22/3, 26/38, 32/47, 37/1, 42/52, 49/129, 100/20, 101/5, 121/19

ġaç Kış (?)
ġ. 2/16

ġaçîr- [*bk.* **ġaçu-, ġaçuṛ-, ġaçur-**] Kaçırmak
ġ.-dîlar 37/11

ġaçu- [*bk.* **ġaçîr-, ġaçuṛ-, ġaçur-**] Kaçırmak
ġ.- du 37/41

ġaçuṛ- [*bk.* **ġaçîr-, ġaçu-, ġaçur-**] Kaçırmak
ġ.- dum 10/1

ġaçur- [*bk.* **ġaçîr-, ġaçu-, ġaçuṛ-**] Kaçırmak
ġ.- du 49/147
ġ.- dular 49/148
ġ.- dum 10/1

ġada (Ar.) [*bk.* **ġadā, ġadar, ġadaṛ, ġaddar**] Kadar, ölçüsünde, derecesinde
ġ. 2/13, 2/15, 4/12, 16/4, 21/3, 37/20, 48/19, 49/42, 66/16, 87/4, 88/9, 89/2, 94/17, 95/2, 100/8, 100/15, 114/4, 116/7, 118/1, 119/11, 124/8, 124/63, 124/64, 130/24
ġ.+ sını 43/20

ġadā (Ar.) [*bk.* **ġada, ġadar, ġadaṛ, ġaddar**] Kadar, ölçüsünde, derecesinde
ġ. 40/9, 49/214, 49/235, 81/18

ġadacuḳ (Ar.) Kadarcık, ölçüsünde, derecesinde
ġ. 32/5, 32/29, 100/7, 124/20

ġadalıġ Ölçüsünde, derecesinde
ġ. 81/6

ġadallī Ölçüsünde, derecesinde
ġ.+ nı 88/8

ġadannıḳ Ölçüsünde, derecesinde
ġ. 113/28

ġadar (Ar.) [*bk.* **ġada, ġadā, ġadaṛ, ġaddar**] Kadar, ölçüsünde, derecesinde
ġ. 1/8, 2/13, 3/5, 4/6, 6/14, 8/18, 9/1, 9/2, 10/21, 17/21, 26/50, 32/19, 32/43, 34/16, 34/20, 35/17, 35/18, 35/27, 35/29, 41/4, 47/8, 48/10, 48/34, 49/106, 49/190, 49/196, 49/21, 49/30, 49/49, 55/3, 55/6, 63/7, 63/8, 63/43, 63/48, 64/5, 65/5, 65/6, 65/8, 73/50, 73/64, 76/12, 80/1, 80/8, 86/14, 87/2, 87/8, 87/15, 91/3, 91/25, 92/15, 94/9, 96/2, 99/8, 103/8, 104/23, 106/8, 106/10, 113/16, 113/30, 113/31, 113/34, 113/35, 113/37, 116/3, 116/8, 121/26, 123/25, 124/100, 124/105, 124/11, 124/29, 126/5, 127/3, 131/8
ġ.+ dı 9/6
ġ.+ ı 59/21
ġ.+ ına 43/12
ġ.+ ısını 86/43

ġadaṛ (Ar.) [*bk.* **ġada, ġadā, ġadar, ġaddar**] Kadar, ölçüsünde, derecesinde
ġ. 4/7, 4/17

ġadara (Ar.) Kadar, ölçüsünde, derecesinde
ġ. 22/16, 40/11, 54/10, 54/18

ġadasdura (Far.) Kadastro; bir ülkedeki her çeşit arazi ve mülk yerinin, alanının, sınırlarının ve değerlerinin devlet eliyle belirlenip plana bağlanması işi
ġ. 9/11

ġaddar (Ar.) Kadar, ölçüsünde, derecesinde
ġ. 70/16, 112/17

ġademe (Ar.) [*bk.* **ġada, ġadā, ġadar, ġadaṛ**] Kademe, basamak, derece
ġ. 20/1

ġadğu Katkı
ġ.+ su 130/7

ġadı┬ōlları (öz. a.) Kadıoğulları
ġ. 53/1, 53/2

ġadılıḳ Kadılık, kadı olma durumu
ġ. 53/2

ġadın [*bk.* **ġadun, ḳadun, ḳadın**] Kadın
ġ. 10/19, 13/7, 21/7, 49/61, 49/62, 50/1, 50/6, 74/4, 102/4
ġ.+ ın 32/5, 43/20, 61/2, 100/17
ġ.+ mış 49/60
ġ.+ narı 41/8

ġadun [*bk.* **ġadın, ġadun, ḳadun, ḳadın**] Kadın
ġ. 16/1, 38/13, 55/5, 56/7

ġafa (Ar.) [*bk.* **ġafā**] Kafa, baş
ġ. 76/14
ġ.- nı 6/45
ġ.+ ma 118/6
ġ.+ mız 32/4
ġ.+ sında 117/10
ġ.+ sını 74/5, 123/2, 123/9

ġafā (Ar.) [*bk.* **ġafa**] Kafa, baş
ġ.+ n (*kafa-n-ı*) 49/90

ġaḥbe (Ar.) Kahpe, dönek
ġ. 113/40

ġaḳ- [*bk.* **ġaḳ-, ġalḳ-**] Kalkmak, güncelliğini yitirmek
ġ.- dı 63/1, 63/2, 70/12, 119/10, 125/3
ġ.- dıdı 70/4
ġ.- mış 38/13, 119/10
ġ.- sın 119/9

ġaḳ- Kakmak, itmek, vurmak
ġ.- İlar 76/17

ġaḳış- Dürtüşmek, itişmek
ġ.- iyoḳ 10/47

ġal- [*bk.* **ġal-, ḳal-**] Kalmak, durmak, beklemek
ġ.- acam 49/116
ġ.- an 49/49, 51/3, 58/9, 58/10, 111/38
ġ.- anı 111/43
ġ.- dı 23/20, 46/5, 46/6, 81/17, 85/6, 91/44, 109/5, 109/6, 123/64, 125/3
ġ.- dım 95/4, 97/32
ġ.- dīnı 52/4
ġ.- dīz 49/160
ġ.- dūdum 87/9
ġ.- duġ 87/2
ġ.- duḳ 95/16, 96/1
ġ.- ıcaḳ 63/7
ġ.- ıcaḳsa 124/8
ġ.- ıya 107/17, 108/20
ġ.- ıyolar 132/14
ġ.- ī 20/20, 25/14, 26/33, 56/46, 73/62, 83/3, 111/15
ġ.- iya 30/8, 49/18, 113/20
ġ.- iyar 49/219
ġ.- iye 21/3, 47/8, 79/44
ġ.- iyo 106/4, 106/13
ġ.- iyodu 124/12
ġ.- iyoḳ 26/53
ġ.- madı 28/19, 60/2, 72/2, 96/2
ġ.- mamış 4/20, 13/10, 13/11, 104/23, 124/73
ġ.- masın 131/3
ġ.- mış 4/5, 13/8, 30/3, 30/5, 32/8, 36/12, 41/6, 43/15, 49/177, 50/5, 50/6, 52/2, 53/8, 56/27, 82/5, 85/12, 85/13, 85/14, 88/6, 89/2, 91/7, 99/3, 108/18, 112/1, 112/10, 120/13, 121/13, 21/14, 122/5, 122/6, 122/9, 132/4
ġ.- mışlar 119/7
ġ.- mışuḳ 10/28
ġ.- sın 49/163, 73/81, 108/13
ġ.- udu 113/38, 113/39
ġ.- ūdu 68/11
ġ.- ur 13/13, 13/14, 111/101, 111/36, 111/37, 111/50, 111/99, 113/48, 124/75
ġ.- urmuş 21/4
ġ.- ūsa 63/7, 63/8
ġ.abül - 60/7

ġalḳ- [*bk.* **ḳalḳ-**] Kalkmak, güncelliğini yitirmek
ġ.- ī 49/129, 56/61, 119/11
ġ.- ılardı 124/68
ġ.- ınci 113/19
ġ.- iya 49/39
ġ.- ıyalar 49/121

ġalabalıḳ Kalabalık, sayıca çok
ġ. 22/11, 31/13, 115/4, 124/23, 130/24

ġalb (Ar.) Kalp
ġ.+ den 42/21

ġaldirī (< *kaldirik-i*) [*bk.* **ġaldirik**] Kaldirik otu
ġ. 69/3

ġaldirik [*bk.* **ġaldirī**] Kaldirik otu
ġ. 111/66

ġaldu- [*bk.* **ġaldū-, ġaldur-**] Kaldırmak, kalkmasını sağlamak
ġ.- dular 130/19

ġaldū- [*bk.* **ġaldu-, ġaldur-**] Kaldırmak, kalkmasını sağlamak
ġ.- dum 87/7

ġaldur- [*bk.* **ġaldu-, ġaldū-**] Kaldırmak, kalkmasını sağlamak
ġ. 49/210
ġ.- dum 104/6
ġ.- ıyelar 91/34
ġ.- ī 76/23, 76/24
ġ.- iyosun 26/34
ġ.- ū 26/57, 32/12

ġ.- uŧ 45/1
ġ.- uyoḳ 104/15

ġale (Ar.) [*bk.* **ġali, ġalī**] Kale
ġ. 10/25, 14/19, 54/4, 58/11, 75/1, 75/3, 115/3, 124/16, 124/17
ġ.+ de 54/20
ġ.+ den 79/44
ġ.+ sīnen 79/45
ġ.+ ye 79/44

ġāle (Ar.) Gaile, sıkıntı, dert, keder, üzüntü
ġ. 115/3
ġ.+ si 115/2

ġalem Kalem, yazma aracı
ġ. 67/25

ġaleTepe (öz. a.) Kale Tepesi
ġ.+ si 9/1

ġalıb (Ar.) Kalıp, bir şeye biçim vermeye veya eski biçimini korumaya yarayan araç
ġ.+ ı 45/38

ġalın Kalın, ince olmayan
ġ. 9/8, 110/2, 132/6
ġ.+ ını 97/9, 97/10
ġ.+ mış 78/6

ġalınnıḳ Kalınlık
ġ. 9/7

ġalıp (Ar.) Kalıp, bir şeye biçim vermeye veya eski biçimini korumaya yarayan araç
ġ. 45/36
ġ.+ ları 45/39

ġali (Ar.) [*bk.* **ġale, ġalī**] Kale
ġ.+ ye 124/17

ġalī (Ar.) [*bk.* **ġale, ġali**] Kale
ġ.+ nen 75/4

ġaliba (Ar.) Görünüşe göre, sanılır ki, anlaşıldığı gibi
ġ. 24/4

ġalḳ- [*bk.* **ḳalḳ-**] Kalkmak
ġ. 49/31, 49/37, 51/28
ġ.- allar 100/22
ġ.- ar 42/50, 124/86
ġ.- ardım 2/2
ġ.- dı 63/8, 63/18
ġ.- dım 10/32, 10/33
ġ.- dīse 113/19
ġ.- duḳca 56/61
ġ.- ıliyodu 124/109
ġ.- ın 123/56
ġ.- ıp 37/8, 49/111
ġ.- ıya 137/7
ġ.- iye 73/53
ġ.- sa 51/30

ġalḳ borusu Kışlada askerleri uyandırmak için çıkarılan ses
ġ. 96/41

ġalma [*bk.* **ġalmá, ḳalma**] Kalma, aksetme
ġ. 26/48, 32/3, 97/31

ġalmá [*bk.* **ġalma, ḳalma**] Kalma, aksetme
ġ. 47/2

ġaltuḳla- Koltuklamak, koltuk altına almak
ġ.- dım 87/18

ġālubelā (Ar.) Çok eski zaman
ġ. 1/7

ġamaş- Kamaşmak, şaşakalmak
ġ.- dı 73/40

ġambi (öz. a.) Gambi
ġ. 95/21, 95/23

ġamçı [*bk.* **ġamçi, ġamçī**] Kamçı
ġ. 113/28

ġamçi (< *kamçı-y-ı*) [*bk.* **ġamçı, ġamçī**] Kamçı
ġ. 97/13, 97/14

ġamçī (< *kamçı-y-ı*) [*bk.* **ġamçı, ġamçi**] Kamçı
ġ. 97/38

ġan [*bk.* **ġān, ḳan**] Kan
ġ. 13/1, 13/2, 25/6, 25/9, 100/8, 100/9, 111/30
ġ.+ ı 22/14, 25/6, 25/7, 25/8, 44/4, 122/3, 122/4
ġ.+ ını 49/155, 49/168
ġ.+ lar 81/15
ġ.+ nını 79/12

ġān [*bk.* **ġan**] Kan, kırmızı renk
ġ. 100/6, 100/7
ġ.+ ı 22/14

ġanad Kanat
ġ. 35/27, 35/28
ġ.+ ını 32/6

ġanatlan- Kanatlanmak, uçmak
ġ.- ır 6/23
ġ.- mış 6/24

ġānēt (Ar.) Kanaat
ġ.+ in 21/4

ġann Karın
ġ.+ ı 43/30, 51/24, 81/4
ġ.+ ını 73/81

ġantin (Ar.) Kışla, fabrika, okul vb. yerlerde yiyecek ve içecek maddelerinin satıldığı yer, kantin
ġ.+ i 96/38

ġap Kap
ġ.+ ına 67/28

ġap- Kapmak, ısırmak
ġ.- ar 45/13
ġ.- dı 73/3
ġ.- ī 73/78, 73/82
ġ.- iye 73/76

ġapā [*bk.* **ġapaḳ**] Kapak
ġ. 23/27, 111/5
ġ.+ nan 23/30
ġ.+ nı 111/5

ġapad- [*bk.* **ġapaT-**] Kapatmak
ġ.- iyoduḳ 111/21

ġapaḳ [*bk.* **ġapā**] Kapak
ġ. 23/27, 23/28
ġ.+ larım 111/3

ġapaḳla- Kapaklamak, kapak koymak
ġ.-duḳdan 111/3

ġapama Kapama, susuz sebze yemeği
ġ. 5/3

ġapan- Kapanmak, kapalı duruma gelmek
ġ.-ıyo 132/32
ġ.-ūdu 72/9

ġapaT- [*bk.* **ġapad-**] Kapanmak, kapalı duruma gelmek
ġ.- duḳdan 111/5

ġapcuḳ Taneli fasulye
ġ. 111/85, 111/88, 111/91

ġapcuḳ ╥fasille Taneli fasulye
ġ. 111/15

ġapcuḳ ╥yime Taneli fasulye yemeği
ġ. 111/88

ġapı [*bk.* **ġapi, ġapī**] Kapı
ġ. 49/138, 125/8
ġ.+ da 2/7, 73/49, 104/4, 111/35
ġ.+ dan 3/10, 8/4, 134/2
ġ.+ lara 124/25
ġ.+ ma 17/5
ġ.+ nın 73/63, 73/64, 86/22, 107/16
ġ.+ sı 11/10
ġ.+ sına 73/46, 73/49, 73/76, 123/46
ġ.+ sında 6/8, 122/30

ġ.+ sını 49/15, 87/10

ġapi (< *kapı-y-ı*) [*bk.* **ġapı, ġapī**] Kapı
ġ.+ yi 133/6
ġ.+ ye 4/3, 32/83, 66/5, 73/48, 73/61, 73/77, 73/84, 113/12

ġapī (< *kapı-y-ı*) [*bk.* **ġapı, ġapi**] Kapı
ġ. 49/15
ġ.kes - 73/41

ġappō (Ar.) Kahpe
ġ. + n 37/39

ġar Kar
ġ. 3/10, 79/17, 91/3, 91/4, 91/5, 91/9, 91/11, 104/4,
104/14, 106/4, 106/11, 124/72
ġ.+ da 122/10
ġ.+ ın 91/27

ġar- Karmak, karıştırmak
ġ.- allar 32/85
ġ.- ar 45/40
ġ.- arduḳ 34/5

ġara Kara
ġ. 19/5, 51/27, 122/35, 123/13, 123/42, 123/43, 123/44, 123/45, 123/48
ġ.+ da 42/12
ġ.+ daḳı 42/18

ġara ˻ali (öz. a.) Kara Ali
ġ.+ ye 123/7

ġara ˻biber Karabiber
ġ. 94/11, 111/67

ġaracō ˻yaylası (öz. a.) Karacaoğlu Yaylası
ġ. 25/23

ġarāç (öz. a.) Karaağaç
ġ. 122/3

ġarāç ˻evliyesi (öz. a.) Karaağaç evliyası
ġ. 122/1, 122/4
ġ.+ ne 122/3

ġara ˻deniz (öz. a.) Karadeniz
ġ.+ de 92/6, 92/7

ġarafil (Ar.) Karanfil
ġ. 67/33
ġ.+ im 67/29

ġaraġış ˻ayı Kara kış ayı; halk takviminde 14 Kasım, 13 Aralık arası günler
ġ.+ nda 68/6

ġara ˻göl (öz. a.) Karagöl
ġ. 37/8, 66/1, 123/41

ġaraġuş ˻deresi (öz. a.) Karakuş Deresi
ġ. 14/18
ġ.+ nin 14/18

ġaraīṯş ˻ayı Karakışayı;halktakviminde 14 Kasım, 13 Aralık arası günler
ġ. 17/21, 17/22

ġarala ˻ḥana Karalahana, pancar
ġ.+ dan 111/56

ġar ˻ali (öz. a.) Kara Ali
ġ. 123/3, 123/23, 123/26, 123/27, 123/28, 123/30, 123/34, 123/38, 123/40

ġar ˻alī (öz. a.) Kara Ali
ġ. 123/27

ġaramed ˻yurdu (öz. a.) Kara Ahmet Yurdu
ġ. 100/13

ġara ˻mēmed (öz. a.) Kara Mehmet
ġ.+ den 118/14

ġarannū (< *karanlık-a*) Karanlık
ġ.+ a 31/3

ġarannuḳ Karanlık
ġ. 31/4, 49/54, 56/33, 86/25

ġarar- Karalanmak, kara renge bürünmek
ġ.- dı 37/15

ġara ╓saban Karasaban
ġ. 125/9

ġarat- Söndürmek
ġ.- mışlar 37/7

ġaravana (İt.) Genellikle orduda yemek
ġ. 123/53, 123/54, 123/56, 123/57
ġ.+ da 123/51
ġ.+ yı 123/58

ġaravanī (İt.) (< *karavana-y-ı*) Genellikle orduda yemek
ġ. 123/55

ġara ╓yemişen (öz. a.) Karayemişen
ġ. 132/10

ġardaş [*bk.* **ġardeş**] Kardeş
ġ. 25/12, 122/22
ġ.+ ı 32/46, 56/22, 56/57, 124/52
ġ.+ ım 10/38, 56/40, 56/43, 63/45, 100/28, 124/98, 124/99
ġ.+ ına 114/1
ġ.+ īmiş 38/16
ġ.+ īzı 56/50
ġ.+ ları 107/37
ġ.+ larını 124/35
ġ.+ uḳ 10/40

ġardaşlıḳ Kardeşlik
ġ. 49/103, 49/108, 49/71, 49/72, 49/76, 49/80, 49/81

ġardeş [*bk.* **ġardaş**] Kardeş
ġ.+ ik 7/22
ġ.+ imī 7/18
ġ.+ ler 7/22

ġarġa Karga
ġ. 97/21

ġarġa ╓burun Sanayide küçük ve yuva içine yerleştirilmiş vidaları sökmeye yarayan ince, uzun ağızlı alet
ġ. 97/22

ġarı [*bk.* **ġari, ġarī**] Karı, kadın
ġ. 32/1, 32/32, 49/5, 49/23, 49/248, 49/91, 56/26, 56/27, 56/52, 73/28, 73/40, 73/57, 107/17, 107/37, 107/44, 107/47, 109/19, 109/20, 111/27, 113/12, 117/2, 121/21, 123/62, 123/63
ġ.+ an 73/62
ġ.+ lar 56/52, 107/36, 117/2
ġ.+ m 49/192
ġ.+ n 49/194, 49/221
ġ.+ nım 49/221
ġ.+ nın 32/11, 61/7, 100/19, 107/37
ġ.+ sı 49/4, 49/10, 49/220, 49/242, 49/243, 56/23, 113/11
ġ.+ sına 13/5
ġ.+ sını 56/47
ġ.+ ya 121/5
ġ.+ yı 107/14, 107/16
ġ.marı 117/2

ġarı ╓ġoca bil- Evli sayılmak
ġ.- miya 49/94

ġarın Karın
ġ.+ narını 32/54

ġarınca Karınca
ġ. 108/4, 108/5, 108/6, 108/16
ġ.+ lar 108/2, 108/14
ġ.+ ların 108/3, 108/4
ġ.+ nın 108/1
ġ.+ sın 108/9
ġ.+ ya 73/3
ġ.+ ysá 108/20

ġarınci Karınca
ġ.+ ye 73/4, 108/11

ġarış- [*bk.* **ġaruş-**] Karışmak

ġ.- dı 53/8
ġ.- mam 108/5, 108/6, 108/8
ġ.- man 20/16, 20/19
ġ.- maz 100/35
ġ.- mış 53/7
ġ.- miyen 44/4

ġarış Parmaklar birbirinden uzak duracak biçimde gergin duran elde, başparmak ile serçe parmağın uçları arasındaki açıklık
ġ. 45/16

ġarışdū- (< *karıştır-ır-ız*) [*bk.* **ġarışdur-, ġarışdūr-, ġaruşdu-, ġaruşdur-**] Karıştırmak
ġ.- ruḳ 113/43

ġarışdur- [*bk.* **ġarışdū-, ġarışdūr-, ġaruşdu-, ġaruşdur-**] Karıştırmak
ġ.- urum 111/4
ġ.- usun 45/38
ġ.- uyom 111/4, 111/6

ġarışdūr- [*bk.* **ġarışdū-, ġarışdur-, ġaruşdu-, ġaruşdur-**] Karıştırmak
ġ.-uḳ 136/2

ġari [*bk.* **ġarı, ġarī**] Karı, kadın, eş
ġ.+ ye 56/46

ġarī (< *karı-y-ı*) [*bk.* **ġarı, ġari**] Karı, kadın, eş
ġ. 34/22, 49/243, 73/30, 100/19, 107/12, 113/14
ġ.+ di 121/20

ġarip (Ar.) Garip, kimsesiz
ġ. 122/36

ġarsġars Kalabalık, tıkış tıkış
ġ. 57/14

ġarşı [*bk.* **ġarşi, ġarşu**] Karşı
ġ. 18/5, 27/19, 46/5, 49/6, 49/9, 91/6, 123/23
ġ.+ da 7/10, 42/2, 67/21, 73/40
ġ.+ daḳi 42/6
ġ.+ dan 27/12, 78/3, 91/3
ġ.+ ḳı 137/5
ġ.+ ki 7/13
ġ.+ nda 42/23
ġ.+ ndaḳi 108/19
ġ.+ sında 37/18, 105/1
ġ.+ ya 7/17
ġ. çıḳ - 49/8

ġarşıla- Karşılamak
ġ.- lardı 70/2

ġarşılaş- Karşılaşmak
ġ.- dım 87/20

ġarşılıḳlı Karşılıklı
ġ. 63/5

ġarşılī (< *karşılık-ı*) Karşılık
ġ.+ nda 49/188

ġarşi [*bk.* **ġarşı, ġarşu**] Karşı
ġ.+ daḳi 27/11
ġ.+ ki 9/10
ġ.+ ye 7/10, 27/10, 27/12, 27/19, 78/3, 78/6

ġarşu [*bk.* **ġarşı, ġarşi**] Karşı
ġ. 35/20, 37/5
ġ.+ muzda 91/24
ġ.+ suna 109/10
ġ.+ ya 7/10

ġart Kart, gençliği ve körpeliği kalmamış, körpe karşıtı
ġ. 90/5

ġaruş- [*bk.* **ġarış-**] Karışmak
ġ.- duḳ 95/15
ġ.- ur 100/31

ġaruşdu- [*bk.* **ġarışdū-, ġarışdur-, ġarışdūr-, ġaruşdur-**] Karıştırmak
ġ.- madan 112/22

ġaruşdur- [*bk.* **ġarışdū-, ġarışdur-, ġarışdūr-, ġaruşdu-**] Karıştırmak
ġ.- a 111/63, 111/82, 111/83
ġ.- ullar 32/85, 98/6
ġ.- uyodum 5/16

ġaruşdurd- [*bk.* **ġaruşdut-**] Karıştırtmak
ġ.- urlardı 124/26

ġaruşdurt- [*bk.* **ġaruşdud-**] Karıştırtmak
ġ.- ullar 32/86

ġaruşuḳ Karışık
ġ. 21/13, 100/35, 111/30

ġaruşuḳlu Karışık
ġ. 98/8

ġaruşuḳluḳ Karışıklık
ġ. 21/6

ġasaba (Ar.) Şehirden küçük, köyden büyük, henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş olan yerleşim merkezi, belde
ġ. 22/11

ġasapçı Kasap
ġ. 57/18, 57/19

ġasġas ol- Çok kalabalık olmak, sıkışmak
ġ.- ī 57/7

ġasım Kasım ayı, yılın on birinci ayı
ġ. 17/20

ġasTdan (Ar.) Kasıtla, bile bile, şakacıktan
ġ. 111/44

ġaş- [*bk.* **ġaç-, ḳaç-**] Kaçmak
ġ.-dū 105/2
ġ.-mış 13/8, 36/6
ġ.-mışlar 13/7

ġaş Kaç, herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı
ġ. 45/24, 49/108, 55/2, 58/2, 68/12, 91/15, 91/18, 109/4, 121/20, 123/52

ġaş Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar
ġ.+ ımı 67/1
ġ.+ ların 67/25

ġaş Eyerin veya semerin ön ve arkasındaki çıkıntılı bölüm
ġ. 26/12, 26/13, 26/37, 97/40, 97/41,
ġ.+ ı 26/12, 26/40

ġaşın- Kaşınmak
ġ.- uḳana 124/91

ġaşlı Kaçlı, doğum tarihiniz kaç
ġ.+ sız 123/53

ġaşu (< *kaşık-ı*) [*bk.* **ġaşū, ġaşuḳ**] Kaşık
ġ. 63/14

ġaşū (< *kaşık-ı*) [*bk.* **ġaşu, ġaşuḳ**] Kaşık
ġ. 19/25
ġ.+nan 100/44, 111/105, 111/61

ġaşuḳ [*bk.* **ġaşu, ġaşū**] Kaşık
ġ. 14/5, 32/25, 32/26, 32/75, 100/43, 100/44, 100/45, 124/63, 124/64, 124/96
ġ.+ dan 73/3
ġ.+ lar 124/60

ġat- [*bk.* **ġāt-, Ḳat-**] Katmak, karıştırmak
ġ.-allar 32/85, 48/26
ġ.-ar 45/40, 69/1
ġ.-arsan 103/41
ġ.-arsın 34/2, 98/8, 103/17, 103/19
ġ.-aruḳ 103/15, 103/25, 103/29, 103/30, 103/34, 103/41, 111/45, 111/53, 111/82, 136/2, 136/4
ġ.- ıcam 49/96
ġ.- ıyoḳ 111/57
ġ.- īn 111/80

ġ.- ĭnca 136/3
ġ.- iya 49/100
ġ.- iyodum 5/2
ġ.- iyoḳ 80/8, 111/79, 111/84, 135/2, 135/3, 135/4
ġ.- iyom 5/2
ġ.- iyõŋ 34/8
ġ.- lar 16/2
ġ.- ulūdu 32/82

ġat Üst üste konulmuş şeylerden her biri,
ġ. 32/44, 32/45, 73/28, 73/34, 73/39, 73/40, 103/41

ġāt- [*bk.* **ġat-, Ḳat-**] Katmak, karıştırmak
ġ.- mış 50/1

ġatır Katır
ġ.+ a 26/27
ġ.+ ları 86/20

ġatil- (< *katıl-ı-yor*) Katılmak
ġ.- ĭ 111/80

ġatli- Katlamak, üst üste koymak
ġ.- yalım 49/119

ġava (< *kavak-ı*) [*bk.* **ġavā, ġāva ġavaḳ**] Kavak
ġ.+ ĭ 19/2

ġavā (< *kavak-ı*) [*bk.* **ġava, ġāva, ġavaḳ**] Kavak
ġ. 19/1
ġ.+ ndan 19/2
ġ.+ nı 19/2

ġāva (< *kavak-ı*) [*bk.* **ġava, ġavā, ġavaḳ**] Kavak
ġ. 113/18

ġavaḳ [*bk.* **ġava, ġavā, ġāva**] Kavak
ġ.+ dan 19/1, 59/12

ġaval Kaval
ġ. 81/13, 92/13, 92/14, 123/35, 123/44, 123/46
ġ.+ dan 92/14
ġ.- ı 123/40
ġ.çal -81/13, 123/3

ġave (Ar.) [*bk.* **ġāve, ḳave**] Kahve, kahvehane
ġ. 113/36, 113/37
ġ.+ lerde 113/38

ġāve (Ar.) [*bk.* **ġave, ḳave**] Kahve, kahvehane
ġ.+ lerde 26/58

ġavġa (Far.) Kavga
ġ. 100/3
ġ. ėt- 100/2

ġavġalaş- Kavga etmek
ġ.- iyoḳ 10/50

ġavl (Ar.) Söz
ġ.+iɣnen 32/40

ġavlan Geniş yapraklı bir ağaç
ġ. 2/10, 2/11, 121/16

ġavsā (< *kavsak-ı-n-ı*) Kabuk
ġ.+ nı 34/4

ġavul (Ar.) [*bk.* **ġavul**] Gâvur, kâfir
ġ.+ lardan 137/18

ġavum Kavim, akraba
ġ. 100/20
ġ.+ a 100/22
ġ. agel - 32/78

ġavur (Ar.) [*bk.* **ġavul**] Gâvur, kâfir
ġ. 63/34, 137/20, 137/22
ġ.+ a 137/22
ġ.+ u 106/12

ġavur- Kavurmak, kavrulmasını sağlamak
ġ.- iyem 5/3
ġ.- uʃsun 8/16
ġ.- uḳ 100/25, 111/75
ġ.- ūḳ 69/1

ġ.- usun 3/2, 103/18
ġ.- uyoḳ 103/16, 111/67, 111/69, 111/73, 111/76

ġavurma Kavurma
ġ.+ sı 63/20

ġavuş- Kavuşmak
ġ.- muş 72/10

ġaya Kaya, taş
ġ. 82/7, 91/43
ġ.+ da 37/19, 82/5
ġ.+ lar 37/21
ġ.+ ların 88/7

ġayb (Ar.) Kayıp
ġ. 20/26

ġayb ┌ed- [*bk.* **ġayb ┌et-, ġayb ┌ėt-**] Kaybetmek
ġ.- iyoduḳ 124/100
ġ.- iyosuz 107/21

ġayb ┌et- [*bk.* **ġayb ┌ed-, ġayb ┌ėt-**] Kaybetmek
ġ.- dïz 124/103
ġ.- dük 124/102
ġ.- miş 128/3

ġayb ┌ėt- [*bk.* **ġayb ┌ed-, ġayb ┌et-**] Kaybetmek
ġ.- dük 23/43

ġayb ┌ol- [*bk.* **Ḳaybol-**] Kaybolmak
ġ.- du 28/19, 79/34
ġ.- dular 7/19
ġ.- ıya 93/3, 112/14
ġ.- muş 56/58, 121/15
ġ.- ur 12/4
ġ.- uyo 93/3
ġ.- uyomuş 79/50, 112/6

ġayda Ahenk, düzen, çalgı
ġ.+ sı 76/19

ġaydır- Kaydırmak
ġ.- iyomuş 27/21

ġāye (Ar.) Amaç, maksat
ġ. 49/135

ġayı (< *kayık-a*) Kayık, kürek veya yelkenle yürütülen ufak tekne
ġ.+ a 3/7

ġayıb (Ar.) Kayıp, yitme
ġ. 4/11

ġayıb ┌ol- Kaybolmak
ġ.- du 4/10, 79/33
ġ.- masın 63/36

ġayın Kayıngillerin örnek bitkisi olan, 30-40 metre boyunda, 2 metre çapında, kışın yapraklarını döken, kerestesi beyaz ve değerli olan bir orman ağacı
ġ. 23/3, 23/5

ġayınpeder (T.-Far.) Kaynata
ġ.+ im 47/1

ġayıp (Ar.) Kayıp, yitme
ġ.+ da 122/41

ġayış [*bk.* **ġayíş, ġayiş**] Bağlamak, tutmak veya sıkmak amacıyla kullanılan, dar ve uzun kösele dilimi
ġ.+ ın 97/27
ġ.+ ları 97/3, 97/4

ġayíş [*bk.* **ġayış, ġayiş**] Bağlamak, tutmak veya sıkmak amacıyla kullanılan, dar ve uzun kösele dilimi
ġ. 97/46

ġayiş [*bk.* **ġayış, ġayíş**] Bağlamak, tutmak veya sıkmak amacıyla kullanılan, dar ve uzun kösele dilimi
ġ. 97/10
ġ.+ i 97/29, 97/37, 97/48
ġ.+ leri 97/21, 97/29

ġaymaḳ Kaymak
ġ. 112/25

ġaymaḳam (Ar.) Kaymakam
ġ. 51/13, 51/18
ġ.+ ı 17/5
ġ.+ ına 10/42

ġayna- [bk. **ġayni-, ġaynĭ-**] Kaynamak
ġ.- dĭse 3/2
ġ.- dū 111/41, 111/49, 112/23
ġ.- r 19/22, 111/35, 111/36, 112/3
ġ.- rḳanalıḳ 103/40, 111/42, 111/49

ġaynad- Kaynatmak
ġ.- ıp 64/6
ġ.- iyõŋ 34/15
ġ.- uruḳ 111/46, 111/79, 136/3
ġ.- ūsun 64/1

ġaynaḳ Kaynak, bir suyun çıktığı yer, kaynarca, pınar, memba, göz
ġ. 22/9
ġ.+ lar 22/7
ġ.+ ları 22/7
ġ.+ ların 22/8

ġaynami Kaynama
ġ.+ yá 103/24

ġaynana Kayınvalide
ġ.+ m 65/1

ġaynar Kaynar, kaynamış
ġ. 5/7, 103/27, 112/4, 112/5, 129/5

ġaynaş- Kaynaşmak
ġ.- sın 51/14
ġ.- ur 51/15

ġaynat- Kaynatmak
ġ.- duḳdan 111/79
ġ.- dūmu 23/18

ġayni- (< *kaynı-yor*) [bk. **ġayna-, ġaynĭ-**] Kaynamak
ġ.- ye 111/37
ġ.- yen 103/39
ġ.- yodu 5/16

ġaynĭ- (< *kaynı-yor*) [bk. **ġayna-, ġayni-**] Kaynamak
ġ. 111/40

ġaz (Fr.) Gaz, gaz yağı
ġ. 45/9, 45/10

ġaz- Kazmak, çapalamak
ġ.- arken 78/12
ġ.- aruḳ 48/4, 102/5, 102/8
ġ.- dū 39/15
ġ.- duḳ 70/21, 124/107
ġ.- dūmuz 124/108
ġ.- ın 108/11

ġazan Kazan
ġ. 63/12
ġ.+ a 103/31, 103/32, 129/5, 129/7
ġ.+ ına 34/2
ġ.+ nar 103/23, 124/112

ġazan- [bk. **ḳazan-**] Kazanmak
ġ.- dım 96/41
ġ.- duḳ 17/3
ġ.- mĭcen 63/47
ġ.- ullardı 75/3
ġ.- ursāz 123/8

ġazan ┌ġaya (öz. a.) Kazankaya
ġ. 39/5, 39/6

ġazan ┌ġayĭ (öz. a.) Kazankaya
ġ.+ e 39/6

ġazanma Kazanma
ġ.+ sını 63/46

ġazete (İt.) Gazete
ġ. 29/2

ġazı- Kazımak
ġ.- llardı 94/11

ġazım Kazım, kazma işi
ġ. 48/7

ġazma [bk. **ġazmı, ġazmi, ġazmĭ**] Kazma

ġ. 3/10, 8/4, 45/27, 53/3, 113/15, 113/16, 113/22, 113/46, 134/3
ġ.+ dan 111/4
ġ.+ yle 45/26, 45/27

ġazmaḳ Kazmak
ġ. 131/12

ġazmı [*bk.* **ġazma, ġazmi, ġazmī**] Kazma
ġ.+ ya 91/8

ġazmi (< *kazma-y-ı*) [*bk.* **ġazma, ġazmı, ġazmī**] Kazma
ġ.+ ye 102/3

ġazmī (< *kazma-y-ı*) [*bk.* **ġazma, ġazmı, ġazmi**] Kazma
ġ. 61/3, 61/4

ġazuḳ Kazık
ġ. 45/41, 109/30
ġ.+ ları 109/43, 109/44
ġ.+ larını 45/25

gebe Gebe, hamile
g.+ ymiş 6/4

geç̱ [*bk.* **geç̱, gėç̱**] Geç, erken olmayan
g. 4/14

geç̱- [*bk.* **geç̱-, gėç̱-, geş-**] Geçmek, öteye gitmek, atlamak
g.- dîk 26/12
g.- dūmüz 27/4
g.- di 49/49
g.- diler 121/11
g.- dükden 26/9
g.ebil - 27/20, 104/17

gėce Gece, akşamdan sonraki zaman
g. 2/7, 2/9, 9/7, 9/9, 9/10, 12/4, 13/3, 20/6, 31/3, 31/11, 37/5, 37/8, 37/36, 37/38, 37/40, 49/224, 56/26, 56/27, 67/31, 67/42, 73/7, 73/67, 81/11, 87/6, 87/7, 87/8, 94/18, 95/1, 95/7, 95/13, 95/19, 95/20, 96/3, 107/36, 109/23, 111/50, 113/18, 120/14, 123/34, 124/105, 124/108, 124/12, 137/2
g.+ nin 37/17
g.+ de 95/17
g.+ ki 39/14
g.+ nin 37/17, 37/33, 49/126
g.+ si 74/1, 75/6, 75/7, 109/23, 137/4, 137/6
g.+ sinde 123/11

gecele- Gecelemek, gece de kalmak
g.- rdi 113/39

geç̱ [*bk.* **geç̱, gėç̱**] Geç, erken değil
g. 49/160

geç̱- (< *geç̱-i-yor*) [*bk.* **geç̱-, gėç̱-, geş-**] Geçmek, öteye gitmek, atlamak
g.- ī 3/7

gėç̱ [*bk.* **geç̱, geç̱**] Geç, erken değil
g. 49/160

gėç̱- [*bk.* **geç̱-, geç̱-, geş-**] Geçmek, öteye gitmek, atlamak
g.- di 76/22, 113/31
g.- dük 124/104
g.- ecēni 104/16
g.- eket 49/84
g.- emiyolarmış 27/10
g.- emiyomuş 27/22
g.- en 26/18, 80/10, 113/37, 137/17
g.- ende 108/16
g.- enden 5/5
g.- eni 73/72, 73/73
g.- enneri 73/79
g.- er 26/56, 33/4, 34/18, 63/24, 63/27, 63/29, 83/1, 99/11, 99/12
g.- erdi 72/11
g.- erken 71/3
g.- erket 49/100, 49/116, 49/97, 49/98
g.- i 112/1, 112/3, 117/3, 117/4, 121/11

g.- ĩ 107/18, 121/29, 122/20
g.- iye 123/12
g.- icek 7/11, 118/13
g.- icekdi 124/25
g.- icekmisĩz 21/8
g.- icem 26/9
g.- ĩlar 42/4
g.- im 58/1
g.- ĩnci 11/3
g.- iya 49/33
g.- iye 73/57, 113/2
g.- iyi 107/22
g.- iyo 83/3, 83/5
g.- iyõ 39/5, 76/6
g.- iyoŗ 26/13
g.- iyodu 113/35
g.- iyodum 73/5
g.- iyomuş 86/20
g.- iyor 26/12
g.- mi┬odu 113/28
g.- miyodu 113/27
g.- ürüyoz 26/29

gèçe Karşılıklı iki yandan her biri, yaka
g. 31/4, 95/27, 109/23
g.+ de 85/1

geçek Geçek, geçme, geçit yeri
g. 123/9

gèçelü Geçeli, geçit yeri olan
g. 20/9

gèçen Geçen, geçmiş
g.+ de 130/19

gèçi [*bk.* **gèçĩ**] Keçi
g. 121/1, 121/16, 121/17, 121/19, 121/24, 121/26, 124/101
g.+ leri 50/1
g.+ m 40/10
g.+ miz 124/99
g.+ mizi 107/27g.+ ni 107/23
g.+ nin 121/25, 121/29
g.+ si 107/20
g.+ sini 107/19
g.+ yi 107/19, 107/21

gèçĩ (< *keçi-y-i*) [*bk.* **gèçi**] Keçi
g. 107/19
g.+ nen 107/48

geçim [*bk.* **gèçim**] Geçim
g.+ i 107/21

gèçim [*bk.* **geçim**] Geçim
g. 86/1

geçin- [*bk.* **gèçĩn-**] Kendi gereksinimlerini başkalarından sağlamak
g.- emeSsin 49/249
g.- emez 58/12
g.- emiyoķ 92/8
g.- iriz 90/9
g.- ürük 90/9

gèçĩn- [bk. **geçin-**] Geçinmek
g.- üllerdi 125/9

gèçincē (< *geçin-ecek-i*) Geçinme, kendi gereksinimlerini sağlama
g. 7/1

geçindir- [*bk.* **geçindir-, gèçindir-, gèçindür-**] Geçindirmek
g.- iyõ 49/13

gèçindir- [*bk.* **geçindir-, gèçindür-**] Geçindirmek
g.- iyõmuş 49/244

gèçindür- [*bk.* **geçindir-, gèçindir-**] Geçindirmek
g.- iyam 49/248
g.- iyâm 49/248
g.- iyõmuş 49/243

gèçinmeg Kendi gereksinimlerini başkalarından sağlamak
g. 86/16

geçir- [*bk.* **gèçĩr-, gèçür-**] Geçirmek

g.- iyoḳ 26/23

gèçme Geçme
g. 113/40

gèçū- (< *geçir-ür-müş*) [bk. **geçir-, gèçür-**] Geçirmek
g.- müş 7/10, 7/18
g.- rük 95/11

gèçün- Kendi gereksinimlerini başkalarından sağlamak
g.- üse 58/1

gèçür- [*bk.* **geçir-, gèçū-**] Geçirmek
g.- iyèm 5/5
g.- üken 7/18
g.- ülüyodu 124/20
g.- üsün 32/26, 56/4

gèd- [*bk.* **gēd-, gid-, git-**] Gitmek, varmak
g.- erük 109/34
g.- ceksiz 21/11
g.- di 104/21, 104/25
g.- dim 54/15, 91/6
g.- düg 87/9
g.- ecek 104/23
g.- ècekler 109/7
g.- ecēmişīn 21/1
g.- elim 104/2
g.- en 51/22, 107/17, 107/37
g.- enīnen 96/20
g.- enner 32/73
g.- er 15/9, 55/5, 56/17, 56/18, 108/2,
g.- erdi 51/22
g.- erse 107/40
g.- ersem 107/39
g.- ersin 32/73
g.- i 56/37
g.- ī 56/25, 56/29, 56/44, 57/4, 57/5, 96/18
g.- icek 57/7
g.- iceksin 94/14
g.- icēm 84/9
g.- in 107/39, 108/17
g.- inci 21/2
g.- īnci 21/1
g.- ip 57/4, 96/36, 107/34, 109/40
g.- iya 107/29
g.- iye 73/21
g.- iyo 54/16
g.- iyoḳ 23/41
g.- iyollar 107/33, 107/36
g.- iyōm 57/19
g.- iyor 54/17, 57/8
g.- iyosuz 21/9
g.- mişler 107/2

gēd- [*bk.* **gèd-, gid-, git-**] Gitmek, varmak
g.- ècēm 109/7

gedil- [*bk.* **gèdil-**] Gidilmek
g.- ī 85/9

gèdil- [*bk.* **gèdil-**] Gidilmek
g.- ī 85/9

gel- Gelmek
g. 1/7, 2/14, 4/5, 6/3, 17/3, 32/2, 32/33, 36/10, 36/11, 39/3, 47/5, 49/123, 49/40, 49/41, 49/49, 49/64, 49/69, 63/45, 67/13, 67/44, 72/6, 73/36, 73/37, 73/38, 73/47, 73/48, 91/4, 91/5, 96/5, 104/3, 123/18, 123/28, 123/60
g.- cek 40/7, 128/8
g.- ceksīz 124/57
g.- cēm 4/14
g.- dū 5/4, 61/3, 70/18, 80/8, 101/13, 108/11
g.- dūmde 2/1, 38/1
g.- dūn 13/2
g.- dūnden 86/37
g.- dūnü 8/4, 103/42
g.- di 2/15, 2/18, 7/5, 9/11, 13/4, 14/9, 14/10, 14/16, 14/22, 17/14,

17/16, 37/5, 37/32, 37/34, 37/38, 38/13, 39/5, 40/10, 45/1, 45/18, 48/4, 49/164, 49/172, 56/31, 58/6, 58/7, 60/1, 62/4, 65/1, 65/7, 75/9, 76/25, 91/11, 91/49, 95/6, 95/7, 95/25, 103/45, 104/5, 108/16, 116/4, 118/3, 118/16, 121/25, 122/42, 123/19, 123/56, 123/60
g.- dĭdi 118/15
g.- dik 66/6
g.- dileŋ 38/7
g.- diler 38/5, 38/6, 48/36, 48/37, 96/23, 118/15, 122/34
g.- dim 4/3, 4/19, 10/33, 18/6, 32/2, 32/44, 49/231, 63/14, 65/3, 65/4, 73/14, 73/26, 73/85, 80/10, 87/9, 91/35, 91/39, 91/48, 95/29, 96/41, 104/13, 109/14, 118/6, 129/8
g.- din 18/5, 31/11, 32/68, 49/231, 73/26, 118/8
g.- dĭse 134/5
g.- dĭz 49/239
g.- düg 107/46
g.- dük 10/23, 11/3, 14/2, 32/38, 32/41, 65/3, 66/5, 70/21, 79/20, 79/23, 91/12, 95/13, 123/22, 124/104
g.- dükleri 73/55, 121/23
g.- ecek 21/8, 63/8, 63/23, 63/25
g.- ėcek 49/54
g.- ėcekler 109/7
g.- ecekse 7/6
g.- ecen 84/7
g.- eli 49/149, 96/41, 125/5
g.- emedük 79/21
g.- emez 51/18, 80/16
g.- emezler 80/15
g.- emiya 49/54
g.- emiyo 86/15
g.- en 23/27, 31/13, 32/1, 44/3, 51/22, 56/15, 61/8, 63/37, 74/8, 75/7, 80/12, 107/17, 107/37, 112/9, 112/14, 116/6, 122/16, 128/2, 128/6, 129/8, 130/22, 130/23
g.- ende 132/15
g.- ene 47/8, 49/21, 49/49, 100/25
g.- enek 75/8
g.- enin 133/10
g.- enler 105/7
g.- esĭmiş 121/24
g.- ĭ 1/3, 1/5, 3/5, 4/16, 6/9, 6/20, 6/23, 6/34, 17/18, 20/16, 20/23, 20/25, 31/12, 39/4, 49/84, 49/86, 56/37, 56/38, 57/4, 57/14, 61/4, 73/23, 73/26, 73/39, 73/45, 73/52, 73/78, 76/23, 76/25, 76/27, 76/28, 76/29, 84/7, 100/28, 106/7, 112/9, 113/5, 116/2, 121/19, 123/11, 123/14, 123/18, 123/54, 132/20
g.- iyi 132/11
g.- icĕdi 118/2
g.- icek 7/4, 49/164, 49/84, 80/10, 124/91, 124/93, 124/96, 24/97
g.- icĕm 49/162
g.- icĕse 7/7
g.- ĭlā 38/10
g.- ĭlar 3/12, 33/1, 38/9, 43/6, 122/10, 130/6
g.- ĭlardı 62/6, 124/18
g.- iller 44/1, 44/2, 132/17
g.- ĭller 20/6
g.- ĭm 49/52
g.- in 59/3, 119/2
g.- ince 101/1, 124/79
g.- ĭnce 14/3, 137/4
g.- inci 122/7
g.- ĭnci 32/77, 49/200, 95/11, 124/100, 124/26
g.- incikleri 124/30
g.- ine 32/83
g.- ip 3/13, 30/2, 39/3, 49/152, 54/9, 57/4, 63/44, 130/15
g.- iriz 28/3

g.- irlerden 132/2
g.- irmiş 52/7
g.- irse 51/14
g.- iya 23/13, 23/16, 23/24, 25/26, 31/6, 49/198, 49/212, 49/215, 49/234, 49/247, 49/29, 49/48, 49/51, 49/65, 49/85, 49/86, 108/15, 113/10, 130/25
g.- iyå 49/191
g.- iyalar 20/3, 49/198, 100/11, 100/12, 130/25
g.- iye 20/19, 20/22, 20/23, 49/138, 73/23, 73/75, 79/36, 86/8, 91/33, 108/8
g.- iyė 107/31
g.- iyen 79/36
g.- iyo 22/7, 22/9, 26/53, 79/35, 86/6, 86/32, 104/6, 107/30, 108/14, 132/13, 132/23, 133/5, 137/3
g.- iyō 22/14, 49/239, 79/21, 86/17, 86/18
g.- iyodu 20/7, 63/18, 124/112, 124/113
g.- iyoduḳ 98/3, 124/102
g.- iyodum 63/15
g.- iyoḳ 14/1, 38/8, 38/9, 79/22, 91/11
g.- iyolar 27/4, 86/20, 108/19
g.- iyōlar 44/4
g.- iyollar 107/38
g.- iyom 10/41
g.- iyon 100/28
g.- iyor 83/3, 86/34
g.- iyosun 37/37
g.- iyu 132/26
g.- iyü 132/24
g.- iyür 132/21
g.- me 18/2
g.- meden 79/11, 124/17
g.- medi 14/21, 121/25
g.- mediler 118/7
g.- memşdür 116/1
g.- mesem 4/15
g.- mesin 7/6, 118/16
g.- meyince 124/34
g.- mez 1/1, 1/2, 13/14, 32/18, 73/66
g.- mezmiş 88/5
g.- mī 6/53, 31/13, 78/11, 120/6
g.- micēdi 118/4
g.- micek 118/4
g.- micekdin 18/5
g.- mīk 16/5
g.- mīlardı 124/67
g.- mīmiş 10/25
g.- mīnce 81/3
g.- mīnçe 88/5
g.- miş 4/12, 4/16, 7/3, 7/5, 7/8, 7/11, 8/5, 10/23, 10/24, 10/25, 32/6, 36/1, 36/3, 43/14, 53/3, 56/59, 61/3, 73/24, 76/25, 78/1, 81/3, 81/8, 91/22, 91/30, 97/12, 112/12, 114/4, 118/2, 118/4, 118/10, 120/7, 123/4, 123/52, 126/1, 126/2, 126/3, 126/4, 126/5, 130/16, 137/3
g.- mişik 10/22
g.- mişler 10/27, 81/18, 112/5, 119/4
g.- mişsīzdür 21/9
g.- miyen 130/23
g.- miyo 22/10
g.- müşük 14/18
g.- se 75/10
g.- sin 7/6, 7/7, 14/20, 17/10, 32/86, 39/11, 40/8, 45/22, 49/212, 49/213, 49/214, 79/13
g.- urken 81/12
g.- ü 10/20, 17/18, 103/42, 118/13, 121/26
g.- ū 38/3, 68/9
g.- ūɣ 42/13, 137/15
g.- ücuḳ 14/8
g.- üdü 29/8, 124/78
g.- ūdü 29/2, 32/80
g.- ūdük 59/2
g.- üke 121/14, 122/12

g.- üken 21/9, 86/17, 124/28
g.- ükene 20/12, 73/78
g.- ükene 13/1
g.- ükenelik 121/13
g.- üket 49/198, 49/84
g.- üller 10/20, 41/7, 70/3, 100/22, 105/7, 105/8, 105/11, 111/11, 124/28
g.- üllerdi 20/7, 32/59, 63/4, 63/5, 105/15, 124/57
g.- üllermiş 25/21
g.- ümüş 31/18, 75/8
g.- ür 3/9, 11/7, 15/8, 15/9, 17/14, 26/43, 40/3, 42/15, 45/22, 48/15, 49/227, 51/15, 56/16, 56/17, 56/18, 56/19, 56/54, 59/17, 62/5, 62/9, 67/20, 67/35, 105/6, 111/43, 112/16, 124/34, 134/9, 137/13, 137/15
g.- ürdü 8/1, 32/80, 51/23, 70/4, 125/4, 125/6
g.- ürdüm 2/1
g.- ürken 86/17, 124/24
g.- ürmüş 56/26
g.- ürse 51/4
g.- ürük 34/21
g.- ürüm 49/233, 118/13
g.- üse 75/8
g.- üse 49/214, 58/8, 79/13
g.- üsün 17/13, 26/58, 63/41
g.- üsün 32/34, 32/50, 32/74, 34/1
g.- üyo 133/2
g.- üyodu 20/7
g.- yė 106/7
gelebül - 22/6, 51/18
g.edur - 49/198

gelbere [*bk.* **gelberĭ**] Harman döküntülerini toplamaya yarayan uzun saplı araç
g. 111/9, 111/10
g.+ si 111/4

gelberĭ (< *gelbere-y-ile*) [*bk.* **gelbere**] Harman döküntülerini toplamaya yarayan uzun saplı araç
g.+ nen 111/4

gelenek Gelenek, âdet
g. 117/14
g.+ ler 68/1

gelin Aileye evlenme yoluyla girmiş olan kadın
g. 4/9, 32/75, 54/12, 54/13, 54/15, 54/16, 82/4, 82/5, 88/2, 89/1, 109/19, 109/22, 118/8, 123/6, 123/18, 124/24, 124/25, 124/30
g.+ e 32/56, 32/62, 32/69, 32/70, 70/9, 123/18, 124/14, 124/16, 124/18
g.+ i 32/68, 32/72, 32/73, 32/77, 46/2, 66/5, 66/6, 105/15, 107/7, 107/10, 124/18, 124/30
g.+ imi 14/7
g.+ imiz 46/6
g.+ in 4/7, 32/74, 107/13, 107/17, 124/19
g.+ ĭnen 14/7
g.+ nen 32/84
g.+ ner 41/7
g. ol - 49/196, 65/2, 67/39

gelin- Gelinmek, gelme işi yapılmak
g.- iye 130/22

gelinalcı [*bk.* **gelinalıcı**] Gelini götürmek için oğlan evinden gelen kimse
g. 32/64, 32/66
g.+ lar 32/77

gelinalıcı [*bk.* **gelinalcı**] Gelini götürmek için oğlan evinden gelen kimse
g. 32/64, 105/13

gelin ˌdaşı (öz. a.) Gelin Taşı
g. 84/12

gelin ˌgayası (öz. a.) Gelin Kayası
g. 82/1

gelin ┌ķaya (öz. a.) Gelin Kayası
g. 89/1

gelinnī (< *gelin-lik-i*) [*bk.* **gelinnik**] Gelinlik
g. 32/67

gelinnik [*bk.* **gelinnī**] Gelinlik
g. 65/5

geliş Geliş, gelme
g. 130/9
g.+ i 3/5, 43/22, 43/26, 130/16
g.+ lerden 52/1

geliş- [bk. **gelüş-**] Gelişmek
g.- miş 86/34

gelme Gelem, gelme işi
g. 10/24, 16/5, 104/3
g.+ sīnen 73/82

gelmek Gelmek
g. 49/55, 84/8, 84/9

gelüş- [bk. **geliş-**] Gelişmek, büyümek
g.- ü 51/8

gemi Gemi
g. 122/36
g.+ de 66/8, 66/21, 96/3
g.+ nen 66/12
g.+ ye 66/20, 96/2

gemrük (öz. a.) Gemrük
g. 29/4
g.+ dü 29/4

gemük Kemik
g.+ lari 108/18

genç [*bk.* **genş, geş**] Genç
g. 23/43, 56/7, 78/1

gencā (öz. a.) Genç Ağa
g. 78/1

gencāğalesi (öz. a.) Genç Ağa Kalesi
g.+ nin 78/10

gendū (< *kendi-nin*) [*bk.* **gendi, gendü**] Kendi
g.+ n 2/10, 49/229, 66/15, 132/26

gendi [*bk.* **gendū, gendü**] Kendi
g. 56/26, 56/27
g.+ ne 79/41
g.+ sini 79/44

gendü [*bk.* **gendū, gendi**] Kendi
g. 6/19, 6/52, 9/19, 19/6, 26/58, 37/4, 42/13, 49/112, 49/237, 56/45, 70/13, 70/17, 79/28, 80/9, 80/10, 83/5, 97/48, 104/25, 111/44, 111/69, 111/74, 113/2, 113/3, 113/29, 115/3, 121/9, 124/90, 137/6
g.+ lerini 122/27
g.+ lerinin 10/46
g.+ m 80/5, 96/41
g.+ mden 62/2
g.+ me 112/14
g.+ mü 2/22, 48/32, 67/4
g.+ müz 70/17, 90/7, 111/74
g.+ müze 115/3
g.+ n 32/30, 42/26, 64/8, 64/9, 100/16, 100/42, 116/8, 118/10
g.+ nü 26/58, 36/1
g.+ sü 7/8, 7/12, 13/23, 49/112, 49/24, 78/7, 108/5, 111/72
g.+ sünde 56/63
g.+ sünün 113/32
g.+ ye 6/33, 111/73

gendü ┌gendü┬en Kendi kendine
g. 32/31

gendülünden Kendiliğinden
g. 137/6

gène Yine, tekrar
g. 5/14, 5/15, 12/9, 27/18, 42/7, 42/47, 49/198, 56/59, 57/14, 74/4, 79/9, 79/41, 82/4, 103/22, 105/3, 106/1, 108/8, 108/14, 114/6, 118/2, 118/4, 136/7

genel Genel, umumi
g.+ inde 92/8

genelik [*bk.* **gènelik**] Gene, tekrar
g. 5/14

gènelik [*bk.* **genelik**] Gene, tekrar
g. 34/13, 34/14, 103/29, 103/39

general (Alm.) General, yüksek rütbeli subay
g.+ i 95/17

geniş [*bk.* **gèniş**] Geniş, dar değil
g. 49/60, 73/37, 96/23

gènis [*bk.* **geniş**] Geniş, dar değil
g. 73/38

genş [*bk.* **genç, geş**] Genç
g.+ ler 74/7

ger- [*bk.* **gèr-**] Germek
g.- ellerdi 32/83
g.- ersin 56/10
g.- İlardı 124/24

gèr- [*bk.* **ger-**] Germek
g.- iyoḳ 97/7

gèrçek Gerçek
g. 5/12, 79/16, 79/27
g.+ den 91/19

gerçekten Gerçekten
g. 79/16

gerçi Gerçi
g. 26/1, 42/4, 63/21

gèrdē (< *gerdek-e*) [*bk.* **gèrdek**] Gerdek
g. 32/82

gèrdek [*bk.* **gèrdē**] Gerdek, gelin ve damadın düğün gecesi baş başa kalmaları ve ilk kez birlikte olmaları
g. 123/10

gèreg [*bk.* **gerek, gèrek**] Gerek, gerekli, lazım
g. 105/11

gerek- Gerekmek, lazım gelmek
g.- di 91/42
g.- iyâ 23/11
g.- iyōsa 46/1
g.- üse 45/20

gerek [*bk.* **gèreg, gèrek**] Gerek, gerekli, lazım
g. 37/3

gèrek [*bk.* **gèreg, gerek**] Gerek, gerekli, lazım
g. 39/12, 39/13, 63/46, 109/18

gèreken Gereken, gerekli
g. 97/4

gèrekli Gereken, gerekli
g. 86/31

gèri Geri, arka, geçen zaman
g. 2/3, 2/19, 6/37, 10/41, 10/47, 14/12, 18/8, 19/14, 20/15, 32/74, 36/10, 49/117, 49/202, 49/207, 49/217, 54/13, 54/16, 56/61, 56/62, 73/23, 73/45, 79/20, 81/3, 86/17, 87/9, 91/11, 91/12, 91/46, 95/12, 97/15, 111/38, 112/15, 119/2, 119/4, 120/2, 120/3, 120/12, 120/13, 120/14, 122/32, 122/33, 122/34, 123/11, 123/12, 123/36, 123/42, 123/43, 123/45
g.+ de 1/4, 32/52, 49/49, 56/27, 111/37
g.+ dē 58/9
g.+ den 51/7, 63/37
g.+ ki 91/26, 91/30
g.+ si 58/3, 124/20, 132/13
g.+ sin 54/19
g.+ sine 49/201
g.+ sini 49/197, 49/64, 49/66, 65/9
g.+ ye 19/27, 36/10, 54/19, 93/5, 123/9, 123/20, 132/13

gerilen- Geri çekilmek
g.- dim 96/26

gėş- [*bk.* **geç-, gėç-, geç-**] Geçmek
g.- di 6/24, 11/15, 51/6, 96/38, 113/31, 113/35
g.- dĩse 20/9
g.- dĩz 109/3
g.- dük 107/46
g.- medi 17/1, 93/1, 113/27
g.- mez 27/13
g.- miş 4/16, 10/17, 118/13
g.- mişlerden 14/17
g.- miyolar 27/12

gėş [*bk.* **genç, genş**] Gençler
g.+ ler 117/2

gėşḳalın- Gecikilmek
g.- mış 54/21

gėşlik Gençlik
g.+ de 7/6, 7/7

gėşmek Geçmek
g. 27/20

get- [*bk.* **gėt-, gēT-**] Gitmek
g. 91/51, 73/30
g.- ũdün 49/189
g.- dũ 49/225
g.- dũmüz 96/14
g.- dũmüzde 72/2
g.- diler 97/35
g.- dükleri 76/12
g.- düm 49/58, 49/59, 73/29
g.- mesen 91/5
g.- mezdük 103/44, 103/45
g.- miş 53/6
g.- miye 80/5
g.- miyorum 88/3
g.- ümiye 80/11

gėt- [*bk.* **get-, gēT-**] Gitmek
g. 6/49, 7/6, 17/3, 17/4, 31/16, 32/33, 49/64, 73/17, 73/27, 73/35, 73/46, 86/3, 86/6, 86/29, 96/5, 100/16, 113/9, 118/10
g.- di 2/19, 4/10, 14/10, 16/11, 16/14, 23/18, 26/43, 31/18, 39/5, 49/86, 49/91, 53/7, 54/21, 56/31, 61/1, 63/1, 63/2, 63/31, 63/37, 65/8, 65/11, 70/14, 87/17, 94/13, 96/27, 109/6, 122/41, 123/45, 123/50
g.- dĩ 79/48, 79/50
g.- dik 48/31
g.- dileŗ 38/7
g.- diler 48/36, 48/37, 62/3, 72/3, 114/1, 121/11
g.- dim 1/7, 2/10, 10/32, 13/16, 14/13, 15/1, 25/10, 31/1, 54/19, 66/17, 66/20, 73/85, 79/29, 95/6, 95/14, 95/15, 95/27, 96/39, 100/6, 109/10, 123/66
g.- din 42/48
g.- dük 2/10, 4/1, 11/13, 11/14, 31/3, 66/5, 66/6, 66/12, 66/13, 66/19, 79/20, 79/22, 91/7, 95/16, 96/3, 96/15
g.- dükce 114/2
g.- dükden 124/55
g.- düm 128/3
g.- dümüz 23/1
g.- dũmüz 78/6
g.- dũnü 12/5, 80/14
g.- medũ 97/13
g.- medim 2/19, 66/7, 79/28, 91/34, 96/39
g.- medük 37/40, 95/26
g.- mesin 8/6
g.- mezdin 88/4
g.- mezmiş 96/21
g.- mĩ 106/7
g.- mĩnci 106/7
g.- miş 4/11, 7/15, 37/12, 49/65, 54/12, 54/13, 54/15, 54/16, 56/27, 56/33, 71/1, 81/11, 91/17, 91/21,

112/3, 112/5, 119/14, 120/5, 120/8, 120/14, 121/15
g.- mişleŗ 38/10
g.- mişler 18/1, 107/40, 121/1
g.- miyom 80/7
g.- se 91/17
g.- sek 49/122
g.- sem 97/32
g.- sin 49/91

gĕT- [*bk.* **get-, gĕt-**] Gitmek
g.- di 87/12

getir- [*bk.* **getü-, getŭ-, getŭ-, getûr-, getüŗ-, getür-**] Getirmek, gelmesini sağlamak, ortaya çıkarmak, iletmek, sağlamak
g.- dik 37/39
g.- ek 20/19
g.- iya 107/29
g.- iyoduk 124/106
g.- iyom 23/30
g.- mezler 79/8
g.- mişler 120/1, 120/12

getirmek Getirmek, gelmesini sağlamak, ortaya çıkarmak, iletmek, sağlamak
g. 43/3

gètme Getirme, sağlama
g. 66/15
g.+ si 130/15
g.+ sĭmiş 78/2
g.+ siynen 108/14

gètmek Gitmek,
g. 84/7, 84/8, 124/69

getü- (< *getir-di*) [*bk.* **getir-, getŭ-, getŭ-, getûr-, getüŗ-, getür-**] Getirmek, gelmesini sağlamak, ortaya çıkarmak, iletmek, sağlamak
g.- dü 49/46
g.- dü 49/67, 76/22
g.- dük 10/3, 46/3
g.- düler 62/4
g.- düm 6/15, 107/27
g.- dün 49/223
g.- me 49/202
g.- memişin 14/7
g.- mĭcek 49/202
g.- miyŏm 80/5
g.- müş 4/11, 12/6, 118/1, 124/50
g.- müşler 37/7, 107/6, 107/12, 107/23, 107/41, 112/5, 112/6, 120/2

getŭ- (< *getir-di*) [*bk.* **getir-, getü-, getŭ-, getûr-, getüŗ-, getür-**] Getirmek
g.- dü 58/5

getŭ- (< *getir-di*) [*bk.* **getir-, getü-, getŭ-, getûr-, getüŗ-, getür-**] Getirmek
g. 6/13
g.-dü 6/38, 37/9, 49/245, 73/77
g.-düm 10/3, 17/6
g.-dün 6/15
g.-medi 57/8
g.-rük 101/5
g.-rük 102/17

getûme Getirme, getirme işi
g.+ sini 4/8

getümi Getirme, sağlama
g.+ ye 20/15

getûr- [*bk.* **getir-, getü-, getŭ-, getŭ-, getüŗ-, getür-**] Getirmek, gelmesini sağlamak, ortaya çıkarmak, iletmek, sağlamak,
g.- ük 55/4
g.- sünner 118/1

getüŗ- [*bk.* **getir-, getü-, getŭ-, getŭ-, getûr-, getür-**] Getirmek, gelmesini sağlamak, ortaya çıkarmak, iletmek, sağlamak
g.- medim 62/6

g.- üller 17/9
g.- üllerdi 17/9

getür- [*bk.* **getir-, getü-, getŭ-, getū-, getūr-, getūŗ-**] Getirmek, gelmesini sağlamak, ortaya çıkarmak, iletmek, sağlamak
g. 59/9
g.- i̇yalar 49/36
g.- cē 55/5
g.- cek 4/9
g.- cēn 73/11
g.- dünü 99/14
g.- dīdi 73/84
g.- dü 58/6, 128/3
g.- dük 104/18, 105/4
g.- dükden 49/187
g.- düm 49/66
g.- elim 73/20
g.- emez 45/16
g.- en 15/7
g.- enden 120/12
g.- ī 6/14, 6/39, 73/29
g.- īlar 76/31, 124/18
g.- īlardı 124/12
g.- īnci 32/79
g.- ip 26/5
g.- īp 131/4
g.- iya 49/43, 49/51
g.- iyalar 49/164, 49/22, 91/34
g.- iyoḳ 10/36
g.- müş 12/4, 68/7
g.- sen 49/249
g.- ū 55/5
g.- ücek 130/8
g.- üceksin 49/229
g.- ücem 49/182
g.- ücēm 49/184, 49/185
g.- ücuḳ 32/51
g.- üller 16/1, 17/10, 20/12, 32/74, 55/4, 100/20, 124/29, 124/30
g.- üllerdi 79/12, 94/4, 113/52, 113/53, 124/62, 124/63
g.- üm 49/94
g.- ün 49/34, 73/84, 107/34
g.- üp 10/36, 23/7, 68/3
g.- ür 48/22, 56/16, 100/18
g.- ürler 79/7
g.- ürlerdi 79/10
g.- ürmüş 7/2
g.- ürsen 79/7
g.- ürsün 32/28
g.- ürük 111/78
g.- ürüyoruz 97/6
g.- ürüz 19/4, 19/5
g.- üsen 49/42, 134/8
g.- üsün 45/23, 45/24, 87/8, 103/20, 103/27
g.- ūsün 32/73
g.- üya 49/186, 49/187, 49/57, 107/30
g.- üyalardı 109/40, 109/41
g.- üyoḳ 23/10, 26/22, 84/16
g.- üyolardı 124/21
g.- üyolūr 137/10
g.- üyom 23/36
g.- üyon 26/26
g.ebil - 59/9, 91/29

getürd- Getirtmek
g.- iya 49/34

getürmek Getirmek, gelmesini sağlamak, ortaya çıkarmak, iletmek, sağlamak
g. 100/17

getütdür- Getirttirmek
g.- ī 73/21

gevşek Sıkı veya gergin olmayan, gevşemiş olan
g. 23/6

gėy- [*bk.* **giy-**] Giymek, giyinmek
g.- dümü 124/104

g.- dűnü 124/90
g.- dim 65/5
g.- dür 100/48
g.- eller 132/1
g.- er 76/19
g.- erdi 31/2
g.- erdim 31/2
g.- erdük 125/2
g.- ılardı 109/19
g.- ıyalardı 109/21
g.- ıyan 109/20
g.- i┬a 73/70
g.- im 49/228
g.- İncik 124/105
g.- iyoḳ 66/14
g.- sin 73/30

gėydür- Giydirmek
g.- űsün 56/8
g.- ĭ 73/29
g.- İlar 76/18
g.- üller 74/4
g.- üsün 56/5, 56/8

gėyecē (< *giy-ecek-e*) Giyecek
g. 42/42

gėyecek Giyecek
g. 27/12, 27/20

geyik [*bk.* **gėyik**] Geyik
g.+ le 12/10
g.+ ler 12/4, 12/6, 12/7, 13/7

gėyik [*bk.* **gėyik**] Geyik
g. 12/3, 13/4, 13/5, 13/8, 13/17
g.+ ler 13/8

geyik ┌durā (öz. a.) Geyik Durağı
g. 13/17

gėyim Giyim, giyiniş
g. 32/45, 73/68
g.+ i 110/1

gėymi Giyme, giyiniş
g.+ ye 124/103

gez- Gezmek, dolaşmak
g.- dim 95/27
g.- dük 95/29
g.- ellerdi 8/3
g.- en 96/17
g.- er 19/11, 57/6
g.- erdi 8/2, 125/2
g.- erdük 125/2, 125/3
g.- erim 6/43
g.- erkene 123/1
g.- ersin 67/5
g.- iyalar 20/2
g.- iye 27/6
g.- iyo 86/11
g.- iyoduḳ 124/105
g.- iyom 66/2
g.- miş 130/16
g.- sek 25/18

gezdür- Gezdirmek
g.- üller 124/31

gezele- Gezelemek, kısa geziye katılmak
g.- r 19/16

gezi Gezi, gezme
g. 96/35
g.+ ye 123/1

gezmi Gezi, gezme
g.+ ye 49/231, 95/27

ġıbli (Ar.) Bazı ibadetler yerine getirilirken dönülen Kâbe'nin bulunduğu yön
ġ.+ ye 45/20, 45/21, 45/22, 45/23, 45/24, 131/2

ġıç Kuyruk sokumu bölgesi, kaba et, kaba but, popo, makat
ġ.+ ına 97/13, 124/93
ġ.+ ını 124/73

ġıdiris ┌ėd- İdam etmek

ġ.- icem 123/37

ġıl Kıl, tüy
ġ. 77/5

ġıl- Kılmak, etmek, yapmak, yerine getirmek
ġ. 43/22
ġ.- acān 42/46
ġ.- āḳa 56/57
ġ.- andan 56/62
ġ.- arḳana 45/21
ġ.- duḳdan 131/13
ġ.- dum 10/33
ġ.- durullar 32/85
ġ.- ıcaḳ 42/46
ġ.- ıyo 132/23
ġ.- ī 26/51
ġ.- mış 4/16, 43/23

ġıldurmi Kıldırma, yaptırma
ġ.+ ye 120/6

ġılıç Kılıç, kolan dokumada kullanılan yassı ağaç
ġ. 6/31, 6/32, 6/38, 6/39, 109/28, 109/33
ġ.+ a 6/34, 6/39

ġılıġılı (öz. a.) Gılıgılı
ġ. 84/2
ġ.+ de 85/1

ġılıġılı ҧçêşme (öz. a.) Gılıgılı Çeşmesi
ġ.+ si 84/1

ġımġır Çok kır, bembeyaz
ġ. 56/50

ġına (Ar.) [*bk.* **ġınī**] Kına
ġ. 32/70, 32/72, 59/13, 65/7, 66/5, 124/13
ġ.+ da 32/71
ġ.+ mızı 65/2
ġ.+ nın 124/13
ġ.+ sı 124/34, 124/36
ġ.+ yı 32/69, 65/6

ġınī (Ar.) (< *kına-y-ı*) [*bk.* **ġına**] Kına
ġ. 32/69, 65/7

ġıpġırmızı Kıpkırmızı, çok kırmızı
ġ. 103/37

ġıpġurmuzu Kıpkırmızı, çok kırmızı
ġ. 34/18, 124/20

ġır Beyaz, beyazla az miktarda siyah karışmasından oluşan renk
ġ. 6/24, 6/25, 6/39, 56/41
ġ.+ da 42/38

ġır- Kırmak
ġ.- allar 98/4
ġ.- allardı 94/11
ġ.- allarmış 79/49
ġ.- amaSsa 32/83
ġ.- ana 20/13
ġ.- ar 94/4
ġ.- arız 90/6
ġ.- arsın 103/33
ġ.- aruḳ 111/48, 113/43
ġ.- dū 36/2
ġ.- dūmuş 36/2
ġ.- ıcaḳ 32/84
ġ.- ıp 124/25
ġ.- ıyoḳ 111/12
ġ.- mayın 78/14
ġ.- mış 13/7

ġıranüsdü (öz. a.) Kıran Üstü
ġ. 85/11

ġırdur- Kırdırmak, kırılmasını, kopmasını sağlamak
ġ.- ullardı 32/83
ġ.- ursun 13/7

ġırıl- Kırılmak
ġ.- an 20/12
ġ.- aydı 73/66
ġ.- dı 78/13, 78/15

ġ.- iye 5/11
ġ.- mış 49/3
ġ.- saydı 104/12
ġ.- ur 45/17

ġırḳ [*bk.* **ḳırk**] Kırk, kırk sayısı
ġ. 10/14, 10/15, 10/38, 23/42, 100/13, 100/39, 100/40, 100/41, 123/56
ġ.+ a 10/15
ġ.+ ı 100/39, 100/52

ġırḳ- [*bk.* **ḳırḳla-**] Kırkmak, tüyünü kesmek, ucundan kesmek
ġ.- arḳana 112/2
ġ.- ıyomuş 112/2
ġ.- mam 128/1

ġırḳla- Kırklamak, doğumdan kırk gün sonra bebeği törenle yıkamak
ġ. 100/42
ġ.-rsın 32/27, 100/39
ġ.-ruḳ 100/52

ġırḳlan- Kırklanmak, kırk günü dolduğunda yıkanmak
ġ.-usun 100/52

ġırḳlı Kırklı, kırk günü dolmuş
ġ. 100/30

ġırḳlıḳ Bebeğin kırk günü dolduğunda yapılan işlemeler
ġ. 32/25

ġırḳlī- Kırklamak, doğumdan kırk gün sonra bebeği törenle yıkamak
ġ.-caḳsın 100/46
ġ.-cān 100/46

ġırma Kırma, kırma işi
ġ. 34/7

ġırmızı (Ar.) [*bk.* **ġırmuzu**] Kırmızı
ġ.+ ya 109/35

ġırmuzu (Ar.) [*bk.* **ġırmızı**] Kırmızı
ġ. 6/20, 19/21, 19/22, 19/24, 124/19, 124/20
ġ.+suna 111/59

ġırşōali (öz. a.) Kırşıoğlı Ali
ġ. 87/19

ġıruḳ Ormandan açılan tarla
ġ. 124/106, 124/107
ġ.+lar 124/107

ġıruntu Kırıntı, ufak tefek şeyler
ġ. 80/7

ġısa Kısa, uzun olmayan
ġ. 19/11

ġısım (Ar.) Kısım, parçalara ayrılmış bir şeyin her bölümü, bölük, kesim
ġ.+ ı 26/37, 26/44
ġ.+ ına 111/59
ġ.+ ını 28/3
ġ.+ lara 28/6

ġısrā (< *kısrak-ı*) [*bk.* **ġısraḳ**] Kısrak, dişi at
ġ. 6/4, 6/8, 6/9

ġısraḳ [*bk.* **ġısrā**] Kısrak, dişi at
ġ. 6/4, 6/5

ġısuḳ Kısılmış olan, dar
ġ. 136/3, 136/6

ġış Kış, sonbahar ve ilkbahar arasındaki mevsim
ġ. 48/25, 48/33, 85/12, 90/4, 101/3, 101/8, 101/13, 111/89, 111/90, 111/91
ġ.+ a 101/1, 129/4
ġ.+ ın 80/2, 80/5, 101/13, 103/13, 103/15, 111/104, 111/89, 122/10
ġ.+ ları 72/8
ġ. ol- 103/14

ġışın Kışın, kış aylarında
ġ. 101/5, 103/13, 111/15, 129/2

ġışlad- Kışlatmak, kış boyunca korumak
ġ.-uduḳ 92/7

ġışlıḳ Kışlık, kış aylarına mahsus
ġ. 111/51

ġıt Kıt, eksik
ġ. 62/14

ġıvılcumlu Kıvılcımı olan, parlayan
ġ. 113/27

ġıvrad- Kıvratmak, kıvranmasını sağlamak
ġ.- ūsun 113/51
ġ.abül - 113/51, 113/52

ġıvratmaḳ Kıvratmak, kıvranmasını sağlamak
ġ. 113/51

ġıy- Kıymak, kıyılmasını sağlamak
ġ.- amazken 67/23
ġ.- ıyōŋ 34/6

ġıyı Kıyı, kenar
ġ.+ na 56/34, 123/40
ġ.+ nda 11/3
ġ.+ ndan 112/23
ġ.+ sı 49/125
ġ.+ sına 3/8, 49/125
ġ.+ sında 49/109, 49/110, 49/128

ġıykenarbiz Semerci iğnesi
ġ. 97/23

ġıyla- Kıyılarını düzeltmek
ġ.- duḳdan 23/14

ġıyli- Kıyılarını düzeltmek
ġ.- yoḳ 23/14

ġız [*bk.* **ġız**] Kız, genç bayan
ġ. 3/9, 3/10, 6/9, 32/39, 32/63, 32/64, 49/5, 49/8, 49/10, 49/13, 49/138, 49/140, 49/142, 49/144, 49/146, 49/149, 9/152, 49/153, 49/157, 49/166, 49/175, 49/176, 49/24, 49/28, 49/30, 49/32, 49/37, 49/43, 49/44, 49/66, 49/67, 62/3, 73/52, 73/61, 73/70, 73/79, 73/80, 73/82, 79/43, 79/45, 81/10, 84/8, 85/1, 85/2, 85/5, 88/3, 88/5, 100/2, 100/3, 100/21, 105/14, 106/8, 106/10, 107/2, 107/5, 107/7, 107/11, 107/31, 107/37, 109/18, 118/15, 123/2, 123/4, 123/6, 123/7, 123/10, 123/36, 123/37, 123/61, 124/8, 124/11, 124/12, 124/15, 124/37, 124/43, 124/46, 124/48, 124/53, 124/55, 124/56, 124/58, 124/61, 124/69, 137/18
ġ.+ a 6/1, 49/6, 74/9, 84/7, 85/2, 109/17, 123/3, 123/4, 123/10
ġ.+ ı 32/30, 37/12, 49/4, 49/6, 49/7, 49/8, 49/13, 49/186, 49/193, 49/194, 49/219, 49/22, 49/235, 49/236, 49/237, 49/60, 67/40, 73/29, 73/51, 73/52, 74/8, 74/9, 79/40, 81/16, 81/17, 84/5, 84/6, 84/10, 85/3, 85/4, 88/2, 88/4, 103/4, 107/1, 107/29, 107/30, 119/7, 123/5, 123/6, 123/30, 123/36, 124/1, 124/2, 124/22
ġ.+ ım 10/8, 32/30, 32/79, 38/6, 63/42, 82/3, 85/5, 118/3, 118/17, 124/50, 124/51
ġ.+ ımı 49/189, 49/190, 49/196, 73/42
ġ.+ ımızın 73/58
ġ.+ ın 6/3, 32/40, 37/11, 49/241, 49/244, 73/60, 82/2, 84/5, 85/5, 100/1, 100/2, 123/11, 124/25, 124/33, 124/34, 124/36
ġ.+ ına 106/8
ġ.+ ını 8/10, 37/10, 49/99, 62/3, 73/27, 73/28, 73/31, 73/32, 73/33, 81/8
ġ.+ ının 32/43
ġ.+ īn 49/184, 49/185, 106/5
ġ.+ īnen 81/7
ġ.+ lar 41/7, 100/13, 118/15, 118/16, 119/9, 119/11
ġ.+ lara 119/8, 119/14
ġ.+ ları 79/44, 107/2, 119/15
ġ.+ ların 100/4

ġ.+ larını 36/4
ġ.+ larının 124/70
ġ.+ sın 81/10

ġız- Kızmak, ateşi yükselmek, sinirlenmek
ġ.- duḳdan 16/3
ġ.- ïm 49/147

ġızar- Kızarmak, kırmızıya dönüşmek
ġ.- mış 122/32
ġ.- üdu 16/4

ġızard- [*bk.* **ġızart-**] Kızartmak, kızarmasını sağlamak
ġ.- ıcaḳsın 64/4
ġ.- ıyoḳ 111/71
ġ.- ïm 5/10, 5/11
ġ.- uduḳ 32/52
ġ.- uruḳ 111/106

ġızardul- Kızartılmak
ġ.- üdu 32/53

ġızart- [*bk.* **ġızard-**] Kızartmak, kızarmasını sağlamak
ġ.- dı 122/26, 122/29

ġızartma Kızartma, kızartma yemeği
ġ.+ sını 111/105, 111/106

ġız ‖çocū Kız, kız çocuğu
ġ. 32/86

ġızdur- Kızdırmak, kızmasını sağlamak, sinirlendirmek
ġ.- urum 111/1

ġız ‖ġalesi (öz. a.) Kızkalesi
ġ. 79/40, 79/44

ġız ‖ġardaş Kız kardeş, bacı
ġ.+ ım 104/22

ġızılaş Kızılağaç
ġ. 94/5

ġızıl ‖baş Kızılbaş, Alevi, Bektaşi
ġ. 20/4

ġızılèn (öz. a.) Kızılen
ġ.+ de 68/5

ġızılènnï (öz. a.) Kızılenli
ġ.+ di 68/10

ġızılot Kızılot, eğrelti otu
ġ. 37/27

ġız ‖vurulan ‖daş (öz. a.) Kızvurulan Taş
ġ. 84/11, 85/1, 85/3

gibi Gibi, benzer
g. 4/2, 4/7, 5/3, 5/7, 5/17, 6/23, 13/2, 14/9, 19/14, 19/15, 19/22, 19/23, 19/29, 20/13, 22/11, 24/3, 24/5, 24/8, 26/53, 31/4, 36/6, 39/4, 39/13, 42/7, 49/11, 51/4, 51/22, 52/12, 54/17, 55/1, 56/42, 56/50, 62/5, 62/8, 62/11, 63/30, 63/32, 65/5, 67/37, 67/38, 67/40, 69/2, 70/5, 70/8, 72/9, 73/54, 73/55, 73/73, 74/6, 78/4, 78/6, 78/8, 78/12, 79/3, 79/8, 79/30, 79/45, 80/1, 80/9, 81/5, 82/3, 82/5, 84/5, 88/6, 88/7, 90/1, 91/43, 96/40, 97/7, 100/6, 100/7, 100/8, 100/33, 101/8, 101/11, 101/12, 101/13, 110/3, 111/101, 111/105, 111/13, 111/17, 111/22, 111/33, 111/35, 111/41, 111/46, 111/49, 111/54, 111/78, 111/92, 111/93, 112/11, 112/26, 116/1, 117/1, 118/12, 118/13, 120/10, 121/23, 121/24, 122/15, 123/62, 124/13, 124/31, 124/66, 124/72, 124/74, 124/75, 124/76, 124/77, 129/2, 129/6
g.+ mişim 61/5
g.+ sine 33/4
g.+ yim 79/30
g.+ ykene 43/14

gibice Benzer
g. 32/28
g.+ sine 122/2, 126/4

gibil Gibi, benzer
g. 85/7

gid- [*bk.* **gėd-, gēd-, git-**] Gitmek, varmak, ulaşmak

g.- ermiş 52/8
g.- cekler 43/6
g.- ceksin 123/36
g.- e 119/2
g.- ėcek 32/58
g.- ėceksin 118/9
g.- ek 107/28
g.- eken 6/47
g.- ekene 36/9
g.- elim 11/4, 48/31, 49/12, 51/28, 73/59, 95/10
g.- eller 3/7, 52/12, 70/3, 80/14, 121/2, 122/44, 137/11
g.- ellerdi 41/2, 41/3, 41/4, 63/24, 105/14, 124/56, 124/66, 24/86, 125/10
g.- ellermiş 121/22
g.- emedim 54/19
g.- emedük 58/7, 80/11
g.- emem 73/18
g.- emezsiniz 73/19
g.- emiyoḳ 58/7
g.- en 31/15, 49/121, 61/8, 81/1, 128/2, 129/8
g.- ene 100/26
g.- enin 133/10
g.- enner 49/127, 49/41, 100/23, 122/37
g.- er 4/6, 26/47, 32/32, 32/46, 34/18, 39/1, 40/5, 42/33, 45/19, 52/10, 67/33, 67/34, 67/36, 70/4, 80/18, 97/30, 00/17, 101/6, 105/12, 111/25, 111/26, 113/13, 113/17, 118/12, 118/13, 121/27, 124/45, 124/46, 125/11
g.- erdi 17/17, 31/2, 32/81, 68/9, 124/56, 125/6
g.- erdim 31/3, 59/2, 59/4
g.- erdin 88/4
g.- erdük 42/5, 59/2, 63/28, 63/29
g.- erim 21/8
g.- erken 35/1, 47/2, 66/18, 79/49
g.- erkene 73/76, 89/1
g.- erkenelik 85/3, 121/4
g.- erket 49/3, 49/118, 49/70, 49/71, 49/75, 49/79
g.- ermiş 36/9, 50/1, 52/7, 73/13, 81/1, 85/4
g.- erse 137/16
g.- ersin 19/2, 26/57, 32/32, 32/33, 32/36, 32/37, 32/49, 97/39
g.- erük 34/13
g.- esi 14/9
g.- ī 1/2, 6/8, 6/17, 6/27, 6/31, 6/32, 6/35, 6/47, 6/50, 6/52, 9/20, 10/38, 17/16, 21/10, 25/14, 31/5, 37/21, 39/3, 45/29, 49/79, 73/28, 73/29, 73/70, 73/83, 76/15, 111/28, 111/32, 111/33, 121/4, 121/8, 123/11
g.- icē 32/59
g.- icēdim 80/11
g.- icek 32/58, 32/62, 32/64, 49/165, 49/166, 49/237, 95/7
g.- iceksin 49/227, 73/49
g.- icem 50/3, 50/4, 50/5
g.- icen 85/11, 118/9
g.- icēz 30/9
g.- icuḳ 123/62
g.- ilar 6/29
g.- īlar 20/14, 49/117, 73/59, 76/15
g.- īlardı 32/77, 124/2, 124/111
g.- īler 122/11
g.- im 73/32
g.- īm 49/201, 49/69
g.- in 11/5, 49/7, 49/14
g.- inci 122/10
g.- ip 20/21, 75/3
g.- iya 13/18, 49/100, 49/167, 49/230, 49/246, 49/52, 49/64, 49/75, 49/83, 49/85, 73/67, 91/54, 112/9
g.- iyå 49/70

g.- iyalar 49/100, 49/106, 49/111, 49/121, 49/15, 49/218, 100/10
g.- iye 76/22
g.- iyem 20/28
g.- iyo 8/6, 43/31, 86/11, 86/25, 86/28, 132/23, 133/4
g.- iyoŗum 35/8
g.- iyodu 124/10, 124/101, 124/14, 124/17, 124/68
g.- iyoduḳ 80/6, 98/1, 124/99
g.- iyōduḳ 66/3
g.- iyoḳ 17/6, 105/2
g.- iyolardı 124/14
g.- iyom 63/16, 66/1
g.- iyomuş 82/2
g.- iyōmuş 35/1
g.- iyon 26/35, 63/16
g.- iyorum 35/12, 79/18
g.- iyoruz 91/40
g.- iyosa 77/4
g.- iyosun 66/21
g.- iyōsun 35/7
g.- iyōsuz 20/23, 38/9
g.- ye 42/9, 73/76
g.ebil -54/18
g.ebül -113/17

giderilme Giderilme, ortadan kaldırılma
g.+ si 97/2

gidermek Gidermek, ortadan kaldırmak
g. 97/1

gidi Hey, ey
g. 114/4

gidil- Gidilmek
g.- ī 85/11

gilī (< *gılık*-i) [*bk.* **gilik**] Saçta pişirilen küçük ekmek, çörek
g. 19/26

gilik [*bk.* **gilī**] Saçta pişirilen küçük ekmek, çörek
g. 19/25, 19/26

gine Gine, yine
g. 2/15, 3/2, 5/4, 5/8, 5/12, 5/15, 9/5, 10/46, 13/4, 16/3, 19/29, 20/3, 22/15, 25/2, 25/14, 26/42, 27/1, 27/4, 27/5, 27/19, 32/22, 34/2, 34/7, 34/14, 34/19, 37/8, 37/40, 40/8, 42/48, 42/51, 42/56, 45/5, 45/11, 45/30, 45/40, 47/8, 48/27, 49/107, 49/160, 49/37, 49/56, 56/18, 56/58, 56/59, 57/12, 57/14, 63/15, 63/21, 69/3, 69/4, 70/11, 73/15, 73/37, 73/38, 73/45, 76/26, 78/16, 80/13, 80/18, 81/2, 82/5, 86/11, 86/14, 86/15, 90/3, 91/11, 91/15, 92/14, 96/5, 96/23, 98/5, 100/32, 100/44, 100/46, 101/11, 104/11, 107/36, 107/37, 109/3, 109/7, 110/2, 111/2, 111/27, 111/61, 111/66, 111/75, 111/83, 111/84, 111/99, 113/5, 113/9, 113/10, 113/54, 119/14, 122/6, 123/45, 124/6, 124/14, 124/69, 124/89, 129/7, 131/10, 131/11, 135/3, 136/3, 136/5, 136/6
g.+ lik 5/6

ginelik Gine, yine
g. 5/2, 5/6, 16/1, 32/9, 32/12, 32/52, 34/1, 34/5, 70/20, 103/10, 103/17, 111/83, 124/113, 124/59

gir- Girmek, dışarıdan içeriye gitmek, sığmak, katılmak
g.- di 87/13, 91/18
g.- dim 67/31, 87/10
g.- dük 79/31
g.- eller 124/84
g.- emīdi 9/15
g.- emiyoḳ 38/14
g.- en 61/8
g.- er 68/10, 80/14
g.- erkene 107/38
g.- ersek 47/7
g.- icē 23/39
g.- ip 9/15, 91/10

g.- iyo 17/12, 86/34
g.- iyoḳ 32/24
g.- iyoz 101/1
g.- medim 96/34
g.- miş 49/209, 73/6, 91/8, 91/22
g.- mişler 107/40
g.- sin 73/7

girebi [*bk.* **girebī**] Ucu çengelli küçük balta
g. 48/13, 91/23, 91/25
g.+ den 48/13
g.+ nin 112/2

girebī (< *girebi-y-i*) [*bk.* **girebi**] Ucu çengelli küçük balta
g. 91/25

girinti Otları biçmeye yarayan orak, tırpan (vb. araçlar)
g. 48/13, 48/14
g.+ ler 48/13

gişi [*bk.* **gişī, gişü, kişi**] Kişi, şahıs
g. 30/2, 31/13, 48/30, 49/18, 58/2, 58/3, 58/10, 59/1, 66/16, 70/19, 75/1, 75/2, 76/13, 91/6, 91/7, 94/24, 96/17, 102/7, 09/6, 111/34, 113/25, 113/32, 117/10, 117/12, 123/54, 123/56, 123/58, 124/112, 124/114, 124/56, 130/26, 131/7, 131/9, 131/10, 131/12
g.+ lere 25/20 **gėy**
g.+ nin 70/18
g.+ siz 123/52
g.+ ye 59/1, 70/16, 95/11, 123/51

gişī (< *kişi-y-*i) [*bk.* **gişi, gişü**] Kişi, şahıs
g. 2/3, 70/17, 74/4, 75/2
g.+ k 123/53, 123/58
g.+ nen 70/17
g.+ se 42/52

gişilik Kişilik, kişiye yetecek kadar olan
g. 123/54, 123/55, 123/58

gişü [*bk.gişi, gişī*] Kişi, şahıs
g. 32/55

git- [*bk.* **gėd-, gēd-, gid-**] Gitmek, ayrılmak
g. 43/24, 49/40, 49/41, 72/6, 113/13
g.- cem 4/14
g.- dū 41/5
g.- dik 96/2
g.- diler 122/26
g.- dük 82/4
g.- eller 3/6, 3/7
g.- er 3/8
g.- erdim 2/1, 2/2
g.- ī 4/17
g.- iám 4/13
g.- īlar 3/13
g.- me 50/2
g.- mezdük 79/1
g.- mī 91/5
g.- miş 7/13, 43/15
g.- mişleŗ 7/9
g.- miyelim 79/23
g.- tīk 2/7
g.- tīse 32/64

gitmi Gitme, ayrılma
g.+ ye 124/4

giy- [*bk.* **gėy-**] Giymek, giyinmek
g.- emiyodu 110/6
g.- en 96/11

giymek Giymek, giyinmek
g. 113/54

gizlen- Gizlenmek, saklanmak
g.- dük 10/6

gizli Gizli, saklı
g. 49/237, 79/41, 132/29

ġo- Koymak, bırakmak, izin vermek
ġ.- dūmuz 111/35
ġ.- llar 20/12
ġ.- madılar 66/7

ġ.- muşlar 107/13
ġ.- rsun 113/47
ġ.- ruz 19/6

ġō- Kovalamak
ġ.- dum 87/9

ġó Gök rengi, mavi
g.+ ye 109/35

ġóbek Göbek
g. 19/10

ġoc ‖ōlan Ayı
ġ. 104/6

ġoca Koca, büyük
ġ. 108/5, 108/9

ġoca Koca, kadın için eş, erkek
ġ.+ nı 67/19
ġ.+ nna 32/84
ġ.+ yı 107/12

ġoca- Kocamak, yaşlanmak
ġ.- dı 104/21, 104/24
ġ.- mış 104/23

ġocacū (< *kocacık-ı*) Semer ağaçlarından biri
ġ. 26/40

ġocacuḳ Semer ağaçlarından biri
ġ. 26/20, 26/21, 26/37
ġ.+ dan 26/28

ġoca ‖ġarı Kocakarı, yaşlı kadın
ġ. 40/1, 43/12
ġ.+ lar 3/7
ġ.mocaġarı 40/2

ġocaġulaġ ‖türbesi (öz. a.) Kocakulak Türbesi
ġ. 86/21

ġocali (öz. a.) Koca Ali
ġ. 14/4

ġocaman Kocaman, yaşlı erkek
ġ. 119/14, 119/15

ġocamān Kocaman, büyük, geniş
ġ. 58/2

ġocaman ‖köyü (öz. a.) Kocaman köyü
ġ. 30/6

ġocaman ‖oyunu Bir tür orta oyunu
ġ. 56/14

ġocārı Kocakarı, yaşlı kadın
ġ. 107/21, 107/24
ġ.+ nın 107/20
ġ.+ ya 107/23

ġocārı ‖fallaması Efsane, rivayet (?)
ġ. 92/13

ġoci (< *kova-y-a*) Bir kadının evlenmiş olduğu erkek, eş
ġ.+ ye 82/2

ġoç Koç, erkek koyun
ġ. 17/10
ġ.+ un 113/19

ġoç ‖boynuzu (öz. a.) Koçboynuzu
ġ. + dan 113/31

ġoç ‖buynuzu (öz. a.) Koçboynuzu
ġ. 113/15

ġodur- Koydurmak, döktürmek
ġ.- ullardı 124/88

ġoḥa [*bk.* **ġoḥva, ḳoḥa, Ḳoḥu**] Genellikle su ve sulu şeyler taşımaya, kuyudan veya denizden su çekmeye yarayan üstünden kulplu kap
ġ. 49/134
ġ.+ dan 49/133

ġoḥva [*bk.* **ġoḥa, ḳoḥa, Ḳoḥu**] Genellikle su ve sulu şeyler taşımaya, kuyudan veya denizden su çekmeye yarayan üstünden kulplu kap
ġ.+ nın 73/37

ġoḳ- Kokmak, kokusu çıkmak

ġ.- ar 100/49
ġ.- ardı 94/9

ġoḳu [*bk.* **ġoḳu, Ḳoḳu, ḳoḳu**] Koku
ġ. 73/83
ġ.+ su 73/77
ġ.+ suna 100/38

ġol Kol
ġ.+ larım 109/11
ġ.+ ların 109/12
ġ.+ larını 56/10, 67/18
ġ.+ u 122/5, 122/6
ġ.+ umdan 78/6, 109/10
ġ.+ un 122/18, 122/19
ġ.+ undan 32/73, 122/3

ġol- Koymak, bırakmak
ġ.- lar 48/27, 124/80

ġolan Yünden veya iplikten yapılmış, üzeri işli ince kuşak
ġ.+ dan 117/7
ġ.+ ı 73/4
ġ.+ ını 23/18
ġ.+ narı 97/18

ġolay [*bk.* **ġoláy**] Kolay, zor değil
ġ. 22/6, 91/12, 119/8

ġoláy [*bk.* **ġolay**] Kolay, zor değil
ġ. 23/4

ġolaylıḳ Kolaylık
ġ. 32/7, 76/7

ġol ╥çekme Güreşte bir oyun
ġ. + si 96/24, 96/26

ġoltū (< *koltuk-u*) Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer
ġ.+ na 49/79, 49/83

ġoltuḳ ╥altı Kolun omuzla birleştiği yerin altındaki çukurluk
ġ.+ ndan 2/18

ġomşu Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad
ġ. 76/12, 124/4
ġ.+ lar 63/13
ġ.+ lardan 100/22
ġ.+ ları 124/35

ġomşuluḳ Komşularla olan ilişki
ġ. 55/6

ġomut Buyruk, emir
ġ. 96/36

ġomutan [*bk.* **Ḳomutan**] Bir asker topluluğunun başı, kumandan
ġ.+ ı 123/57

ġon- [*bk.* **ġōn-, ḳon-, Ḳon-**] Konmak, kalmak, yerleşmek
ġ. - caḳ 128/6
ġ.- ī 98/6
ġ.- micek 128/6
ġ.- muşlar 10/28

ġōn- [*bk.* **ġon-, ḳon-, Ḳon-**] Konmak, kalmak, yerleşmek
ġ. 107/15

ġonaḳ Konak, ev
ġ. 73/39, 73/40

ġonaḳla- [*bk.* **ġonaḳli-, ḳonaḳla-**] Konmak, kalmak, yerleşmek
ġ.- dū 130/13
ġ.- mış 130/2, 130/3, 130/10
ġ.- n 49/201

ġonaḳli- (< *konaklı-yor*) [*bk.* **ġonaḳla-, ḳonaḳla-**] Konmak, kalmak, yerleşmek
ġ.- yo 22/14

ġondu- Kondurmak, yerleştirmek
ġ.- dular 96/7

ġonserve (Fr.) [*bk.* **ḳonsarva, ḳonsárva, ḳonserve**] Konserve, ısı ile steri-

lize edilerek uzun zaman saklanabilecek biçimde kutulanmış (yiyecek)
ġ.+ sini 101/15

ġonşu [*bk.* **ḳomşu**] Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad
ġ.+ nun 10/6

ġonul- Konulmak, yerleştirilmek
ġ.- an 28/11
ġ.- du 132/17
ġ.- i 98/6

ġonuş- Konuşmak
ġ.- aḳ 10/13
ġ.- alım 32/34, 32/35
ġ.- caḳ 32/34
ġ.- dum 14/2, 79/33
ġ.- dümuz 57/9
ġ.- dur 63/33
ġ.- ī 117/10
ġ.- iye 73/26
ġ.- ullar 122/43
ġ.- usun 32/33

ġonuşdur- Konuşturmak, konuşmasını sağlamak
ġ.- saḳ 54/21

ġonuşmi Konuşma, söz söyleme
ġ.+ ye 73/74

ġop- Kopmak, kırılmak
ġ.- arsa 100/23

ġor- Koymak, yerleştirmek, dökmek
ġ. 80/19
ġ.- sen 107/31
ġ.- sun 34/10
ġ.- uġ 103/15
ġ.- uḳ 111/35, 111/37, 136/6
ġ.- uz 19/13

ġóre Göre, bakarak, nazaran
ġ. 91/36

ġorci Korucu, gece bekçisi
ġ.+ ler 42/31

ġórev Görev, vazife
ġ. 21/12

ġorḳ- [*bk.* **ġorḳ-, ḳorḳ-**] Korkmak, çekinmek
ġ.- ī 49/90

ġorḳ- [*bk.* **ġorḳ-, ḳorḳ-**] Korkmak, çekinmek
ġ.- arım 37/30
ġ.- dular 37/22
ġ.- ma 37/30, 49/213
ġ.- man 73/24
ġ.- uyoḳ 91/17
ġ.- uyosun 37/31

ġorḳaḳ Çok çabuk ve olmayacak şeylerden korkan
ġ. 124/67

ġorḳu Korku
ġ.+ suna 49/54

ġoruḳ Koruk, kurt sokmuş ürün
ġ. 48/17

ġoruma Koruma, koruma işi
ġ. 25/17, 25/18

ġoş Koç
ġ. 17/9
ġ.+ lar 80/11

ġoş- [*bk.* **ḳoş-**] Koşmak
ġ.- a 73/13
ġ.- aḳan 56/41
ġ.- ar 13/4
ġ.- armış 12/3, 56/38
ġ.- du 87/12
ġ.- dum 104/6
ġ.- muş 13/5
ġ.- uye 49/207
ġ.- uyölar 43/4

ġoş ╔buynuzu (öz. a.) Koçboynuzu

ġ. 113/17, 113/20

ġōşdu- [*bk.* **ġōşdur-**] Kovalamak
ġ.- du 87/11, 87/12.

ġōşdur- [*bk.* **ġōşdu-**] Kovalamak
ġ.- İler 122/7

ġoşoca (öz. a.) Koşaca köyü
ġ. 122/11

ġo┬uḳ Kovuk, bir şeyin oyuk durumunda bulunan iç bölümü
ġ. 121/5

ġov- [*bk.* **ġóv-**] Kovmak, savmak, defetmek
ġ.- acaḳ 49/202
ġ.- arḳana 43/18
ġ.- iya 49/30
ġ.- uyosun 43/19

ġover- Koyuvermek
ġ.- diler 37/14

ġóvurma Kavurma, kavurma yemeği
ġ.+ yı 63/20

ġoy- [*bk.* **ġóy, ġoẏ-, guy-, ḳoy-, Ḳoy-**] Koymak, bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek, bırakmak
ġ. 73/37, 73/48
ġ.- arduḳ 103/3
ġ.- arım 100/29
ġ.- arız 131/17
ġ.- armış 119/14
ġ.- arsan 86/23
ġ.- arsın 8/17, 45/23, 100/44, 100/45, 103/20, 103/28, 103/32
ġ.- aruḳ 100/18, 100/35, 103/23, 103/31, 103/38, 111/103, 111/36, 111/86, 111/87
ġ.- dū 68/2
ġ.- duḳ 37/28, 105/4
ġ.- dūn 111/54
ġ.- durmuş 13/9
ġ.- ī 73/26
ġ.- īya 49/166
ġ.- maz 80/20
ġ.- miyeler 42/26
ġ.- muş 119/10
ġ.- muşlar 68/1, 107/40
ġ.- ucaḳsın 100/47
ġ.- ucān 49/156
ġ.- up 124/74, 135/6
ġ.- uyo 132/11
ġ.- uyoḳ 111/80
ġ.- uyolar 137/12

ġóv- Kovmak
ġ.- ar 79/39

ġóy- [*bk.* **ġoy-, ġoẏ-, guy-, ḳoy-, Ḳoy-**] Koymak
ġ. 5/16, 122/25
ġ.- allar 113/26
ġ.- allardı 32/65, 32/66, 103/10
ġ.- allarımış 27/9
ġ.- arduḳ 34/4
ġ.- arım 112/25
ġ.- arız 19/22, 19/25, 69/6, 101/12
ġ.- arsan 86/23
ġ.- arsın 3/2, 3/3, 3/4, 8/17, 8/18, 64/1, 64/2, 112/19, 112/20, 112/21, 112/22
ġ.- aruġ 103/15
ġ.- aruḳ 69/4, 100/26, 100/30, 100/32, 103/35, 103/40, 111/35, 111/45, 111/46, 111/49, 111/50, 111/51, 111/52, 111/62, 111/63, 111/95, 111/99, 129/5, 129/6
ġ.- cam 4/7
ġ.- can 111/54
ġ.- cān 64/7
ġ.- du 117/6
ġ.- duḳdan 111/100
ġ.- dum 129/7, 129/8
ġ.- dūmuz 34/18, 129/6

ġ.- i 123/25
ġ.- ĩ 123/15, 123/17, 123/25, 123/26
ġ.- ĩm 4/18, 5/7
ġ.- ĩncāna 103/20
ġ.- iyalardı 32/20
ġ.- muş 124/51
ġ.- muşlar 84/2
ġ.- õķ 111/56
ġ.- orsun 32/25
ġ.- uyalar 49/179
ġ.- uyodu 117/5
ġ.- uyodum 5/16
ġ.- uyoķ 34/17, 76/2, 111/39, 111/83
ġ.- ũyoķ 111/39
ġ.- uyõn 76/4
ġ.- uyõŋ 34/9, 34/15
ġ.- uyoz 76/2

ġoχ- [*bk.* **ġöy-, ġoy-, guy-, ķoy-, Ķoy-**] Koymak
ġ.- du 122/35

ġöya [*bk.* **ġoya**] Güya
ġ. 111/33

ġoya [*bk.* **ġöya**] Güya
ġ. 38/11, 103/44, 121/11

ġoybol- (Ar.-T.) Kaybolmak
ġ.- uyomuş 112/5

ġoyma [*bk.* **ġöyma**] Koyma, bırakma
ġ. 100/5

ġöyma [*bk.* **ġoyma**] Koyma, bırakma
ġ. 100/5

ġöymaķ Koymak, bırakmak
ġ. 57/15
ġ.ilazım 57/10

ġoyu Yoğunluğundan dolayı güç akan, sulu karşıtı
ġ. 74/1, 111/83

ġoyul- [*bk.* **ġoyul-, ġöyul-**] Koyulmak, bırakılmak
ġ.- iχe 111/83
ġ.- uyor 26/27

ġöyul- [*bk.* **ġoyul-, ġöyul-**] Koyulmak, bırakılmak
ġ.- dũ 25/22
ġ.- madı 25/16
ġ.- urdu 124/61

ġöyulma Koyulma
ġ.+ sı 25/23

ġöyumcı Koyuncu, koyunculuğu meslek edinen
ġ.+ ye 78/13

ġoyun [*bk.* **ķoyun**] Koyun
ġ. 6/48, 6/50, 6/51, 6/52, 7/10, 7/13, 7/14, 7/17, 7/18, 10/10, 10/12, 10/29, 10/35, 17/10, 32/28, 37/24, 37/30, 37/31, 49/154, 49/155, 49/77, 49/78, 49/79, 49/80, 55/3, 55/4, 56/3, 56/34, 72/7, 80/7, 80/9, 80/12, 80/15, 81/1, 81/3, 81/7, 87/1, 92/15, 97/3, 103/8, 103/43, 103/46, 109/8, 109/24, 113/18, 123/23, 123/39, 123/42, 123/43, 123/44, 123/45, 123/48, 125/8
ġ.+ a 49/89, 87/8, 123/34, 123/38, 123/40, 123/44
ġ.+ ar 123/41, 123/42
ġ.+ da 80/11
ġ.+ nar 106/4, 123/42, 123/47, 124/101
ġ.+ narı 106/3, 109/9
ġ.+ narın 14/12
ġ.+ u 37/29, 49/155, 49/167, 49/168, 49/78, 49/80, 49/82, 49/89, 55/4, 81/4, 81/5, 81/11, 87/6, 87/7, 87/8, 87/9, 87/18, 92/9, 92/14, 103/9, 123/35, 123/36, 123/40, 123/46
ġ.+ um 40/11, 80/5, 80/10, 87/4
ġ.+ umuz 124/99
ġ.+ un 37/30, 43/22, 43/26, 80/19, 80/20, 81/5, 87/6, 87/19

ġ. moyunun 87/19

ġoyunci Koyuncu, koyunculuğu meslek edinen
ġ.+ ye 49/76

ġoyuncu Koyuncu, koyunculuğu meslek edinen
ġ. 92/7

ġoyunculū [*bk.* **ġoyunculuḳ**] Koyunculuk, koyuncunun yaptığı iş
ġ.+ n 80/1

ġoyunculuḳ [*bk.* **ġoyunculū**] Koyunculuk, koyuncunun yaptığı iş
ġ. 92/1

ġoyver- Koyuvermek
ġ.- dük 104/19
ġ.- mī 56/61

gȭ Gök renği, mavi
g.+ yi 109/42

göbē (< *göbek-i*) [*bk.* **göbek**] İnsan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk
g. 32/21
g.+ mi 73/25
g.+ n 32/26
g.+ ni 73/25

göbek [*bk.* **göbē**] İnsan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk
g. 2/22, 32/21, 63/38, 63/39, 63/40

göbelek Şişkin, kabarık
g. 76/8

gȭde Gövde
g.+ lerimizi 32/24

gök Gök, gökyüzü
g.+ de 8/7, 8/11, 35/21
g.+ den 32/6

gök ╓ömer (öz. a.) Gökömer
g.+ in 9/8

gök ╓yüzü Gök, gökyüzü
g.+ nden 124/72, 137/13

göl [*bk.* **gȭl**] Göl, yapay su birikintisi
g. 113/47, 122/30, 123/65, 126/5
g.+ ler 122/30
g.+ leri 127/2
g.+ lerin 52/15
g. + ü 26/4
g.+ ünü 123/66

gȭl [*bk.* **göl**] Göl, yapay su birikintisi
g.+ e 113/47, 122/32, 122/33

gölcük (öz. a.) Gölcük
g.+ de 66/8

gölgöy (öz. a.) [*bk.* **gölköy**] Gölköy ilçesi
g. 58/11

gölköy (öz. a.) [*bk.* **gölgöy**] Gölköy ilçesi
g. 52/15
g.+ de 54/4, 54/6
g.+ den 21/11

gölköy ╓Ḳalesi (öz. a.) Gölköy Kalesi
g. 54/4

göl ╓köyü (öz. a.) Gölköy ilçesi
g.+ nde 36/6
g.+ ne 36/6

göller ╓düzü (öz. a.) Göllerdüzü
g. 54/7, 54/8

göm- Gömmek
g.- dün 45/34
g.- iyolar 107/16
g.- iyollar 107/16
g.- müşler 43/23, 43/29

gömil- Gömülmek
g.- eceksīz 107/39

gömlek Gölek
g. 96/9

gön Gön, deri
g. 97/12
g.+ ü 97/5, 97/12, 97/19
g.+ ün 97/9
g.+ ünün 97/10

gönder- Göndermek, yolcu etmek
g.- ceksin 32/65
g.- dün 49/223
g.- di 95/28
g.- dim 14/13
g.- dük 48/36
g.- ecĕm 122/24, 122/25
g.- ĭ 6/52
g.- icek 122/25
g.- ĭlardı 124/99
g.- ĭler 122/28
g.- iye 35/27
g.- iyoḳ 32/66
g.- iyon 32/69
g.- iyoŋ 27/12, 27/13
g.- miş 123/5
g.- ü 53/5
g.- ük 111/77

gönül Gönül, kalp, istek
g. 31/9, 49/141, 49/143, 49/144
g.+ ünden 124/35

gönüllük Gönüllü olma durumu
g.+ le 88/5

gönye (Fr.) [*bk.* **gönyĭ**] Dik açıları ölçmeye ve çizmeye yarayan dik üçgen biçiminde araç
g. 45/19, 45/20, 45/30
g.+ sini 45/20
g.+ ye 45/25
g.ye al - 45/31

gönyĭ (Fr.) [*bk.* **gönye**] Gönye
g.+ nen 45/39

gör- [*bk.* **gŏr-**] Görmek, göz yardımıyla algılamak, anlamak, kavramak, beslemek
g. 9/3, 28/1
g.- dĭse 32/30, 44/3
g.- dü 11/11
g.- dŭ 122/17
g.- dŭn 9/10, 42/24
g.- dük 46/2, 95/29
g.- düler 11/12
g.- düm 7/18, 10/3, 38/4, 56/50, 67/21, 79/26, 85/8, 123/19, 123/24, 130/19
g.- dŭm 38/10
g.- dümüz 15/1
g.- dün 123/19, 123/24
g.- dünüz 20/27
g.- ecĕn 10/18
g.- ek 10/19
g.- emesin 73/56
g.- emiyoḳ 38/11
g.- enner 79/51
g.- esi 131/5
g.- esim 95/6
g.- ĭ 80/9
g.- ĭlar 33/2
g.- ĭlardı 124/9
g.- ĭn 42/6
g.- inci 6/9
g.- ĭnci 31/16
g.- iya 49/101, 49/83
g.- iye 47/4
g.- iyon 99/13
g.- meden 124/8
g.- medi 87/21
g.- medim 57/21
g.- medĭse 32/31
g.- medük 36/1, 38/14
g.- meyen 79/29

g.- mezdük 72/9
g.- mī 6/20
g.- miye 100/28
g.- müş 26/20, 38/17, 51/1, 51/3, 51/7, 61/3, 79/41, 123/2
g.- müyō 34/12
g.- seydin 72/4
g.- ücek 49/227
g.- ücèn 86/13
g.- ūdüm 59/4
g.- ürmüş 38/4, 56/26
g.- ürse 123/10
g.- ürüz 78/6
g.- üsün 42/23, 42/24
g.- üye 49/230
g.- üyo 86/35
g.- üyō 73/16
g.- üyodu 124/22
g.- üyōŋ 58/2
g.- üyorum 73/17
g.- üyosun 66/22
g.ebül - 9/16

gŏr- (< *gör-ür-üz*) [*bk.* **gör-**] Görmek
g.- ük 113/50

gördüdür- (?) Gördürtmek, besletmek
g.- üyon 132/26

gördür- Gördürtmek, besletmek
g.- ür 12/3

göre Göre, bakarak, nazaran
g. 8/15, 12/1, 12/3, 19/3, 19/21, 19/24, 19/25, 19/27, 28/12, 28/13, 28/14, 30/1, 42/49, 43/2, 43/4, 43/9, 45/22, 45/23, 45/43, 49/132, 49/195, 54/11, 62/1, 62/9, 76/3, 77/1, 82/1, 82/6, 85/14, 88/6, 91/58, 95/5, 97/6, 101/5, 103/21, 122/12, 122/14, 122/45, 131/5, 132/1

görev Görev, yapılan iş
g.+ inin 122/44

görevlendîrîl- [*bk.* **görevlendiril-, görevlendürül-**] Görev verilmek, görevlendirilmek
g.- ür 131/12

görevlendiril- [*bk.* **görevlendîrîl-, görevlendürül-**] Görev verilmek, görevlendirilmek
g.- ir 131/7

görevlendürül- [*bk.* **görevlendîrîl-, görevlendiril-**] Görev verilmek, görevlendirilmek
g.- ür 131/9

görevli Görevli, görevi olan
g.+ sīz 21/12

görik- (< *görük-üyor*) [*bk.* **görük -, görük-**] Görükmek
g.- ī 20/5, 73/40

görmeg [*bk.* **görmek**] Görmek
g. 105/10

görmek [*bk.* **görmeg**] Görmek
g. 105/1g

görmi (< *görme-y-i*) Görme
g.+ ye 95/6

görsed- Göstermek
g.- ene 57/1
g.- icēdi 57/8
g.- ürüm 57/3

görük- [*bk.* **görik-, görük-**] Görükmek
g.- ī 2/11

görük- [*bk.* **görik-, görük-**] Görükmek
g.- en 9/12
g.- iyomuş 87/22
g.- mī 87/21
g.- miya 49/235, 49/236
g.- üyō 35/21
g.- üyor 2/12

görül- Görülmek

g.- müş 130/3
g.- ürmüş 79/47

görün- Görünmek
g.- dü 137/8
g.- mez 10/19, 124/40
g.- üyo 28/1

göründü Görüntü, görünen durum
g.+ sünü 38/3

görüş- Görüşmek
g.- dün 42/22
g.- memiş 12/8
g.- üller 122/38

görüşlü Görüşlü, görüşü olan
g. 51/7

gösder- Göstermek
g.- eceksin 2/10
g.- memişler 107/15
g.- mĭlar 96/15
g.- üdüm 26/41

gösderil- Gösterilmek
g.- ecek 42/36

gösdert- [*bk.* **gösterd-**] Göstertmek
g.- dük 46/2, 46/3
g.- icem 49/183
g.- meden 36/4

gösĭük Göğüslük, hayvanlardaki göğüs bağı
g. 97/14
g.+ lerinin 97/14

gösTer- Göstermek
g.- ĭm 49/202
g.- iyö 86/40
g.- üllerdi 124/66

gösterd- Göstertmek
g.- iyo 132/33

göş Göç, göç eşyası
g.+ lerini 72/3

göş- Göçmek, bir yerden bir yere gitmek
g.- düler 109/9

göşe Köşe
g.+ yi 104/17

göt- (< *götür-*) Götürmek
g.- dük 66/6
g.- tüler 95/18
g.- ü 4/9, 37/39

göt Göt, alt taraf, dip
g.+ ü 14/20, 76/26, 123/15, 123/16, 123/25
g.+ ünde 123/21
g.+ ünü 133/10

götü- Götürmek, taşımak, gitmesini sağlamak
g. 4/9
g.- dü 125/5
g.- düm 10/2
g.- müş 37/36

götü- Götürmek, taşımak, gitmesini sağlamak
g. 100/16
g.- dük 10/2, 78/14, 91/41, 100/36
g.- düm 128/2
g.- me 82/3
g.- miyolardı 124/7
g.- müş 4/8, 4/9
g.- müşler 120/13

götümek Götürmek, taşımak, gitmesini sağlamak
g. 32/70

götüŗ- [*bk.* **götür-**] Götürmek, taşımak, gitmesini sağlamak
g.- müş 7/12, 47/4

götür- [*bk.* **götüŗ-**] Götürmek, taşımak, gitmesini sağlamak
g.- dün 99/20
g.- eceksiz 49/196

g.- ecem 82/3
g.- eken 77/4
g.- elim 131/16
g.- en 37/12, 99/19
g.- ī 49/3, 76/28, 121/6
g.- īlar 96/8, 121/4
g.- īlár 122/20
g.- īlardı 124/13, 124/16
g.- īler 122/21
g.- iya 49/25, 49/71, 49/75, 49/80
g.- iyalardı 80/12
g.- iye 76/28
g.- mī 125/5, 125/7
g.- müş 49/66, 99/14, 137/22
g.- ü 32/81
g.- üceksiz 49/196
g.- üdü 94/27
g.- ükenelik 121/3
g.- üler 32/74
g.- üller 94/18, 124/79, 124/80
g.- üllerdi 70/9, 70/10
g.- üm 100/29
g.- üp 70/22
g.- ür 32/82, 100/22, 116/8
g.- üyalar 49/175
g.- üyō 107/29
g.- üyoŗdu 94/4
g.- üyoḳ 34/17, 100/36
g.- üyolar 79/19, 137/5
g.- üyōlar 43/4
g.- üyōlardı 68/3
g.- üyom 49/81
g.- üyōn 32/69
g.ebül - 116/7, 116/8

götürme Götürme, taşıma, gitmesini sağlama
g.+ yi 42/34

götürül- Götürülmek
g.- dülerse 132/13

göy [*bk.* **köy**] Köy
g.+ ler 40/6

göz Göz, kaynak, başlangıç
g. 28/7
g.+ ūn 9/16, 56/62, 111/29
g.+ leri 6/20, 49/150, 49/156, 49/172, 49/173, 49/178
g.+ lerimi 49/189
g.+ lerinden 104/12
g.+ lerine 27/16, 49/156, 49/178, 104/11
g.+ lerini 6/16, 35/20
g.+ ü 12/7, 49/174, 49/177, 112/7
g.+ üm 7/18, 73/40, 87/21
g.+ ün 32/30, 32/31, 57/20, 80/9
g.+ üne 96/30
g.+ ünü 12/7, 35/20, 49/151, 49/174, 121/8
g.+ ünün 124/20
g. gözüg örmi -31/11

gözel [*bk.* **gözēl, gözēl, güzel, güzēl**] Güzel, iyi, hoş
g. 5/14, 5/15, 49/140, 49/143, 49/144, 74/4, 98/5, 100/46, 101/13, 103/39, 111/80, 130/8, 136/3
g.+ i 107/32
g.+ sin 94/23

gözēl [*bk.* **gözel, gözēl, güzel, güzēl**] Güzel, iyi, hoş
g. 16/1, 98/4

gözēl [*bk.* **gözel, gözēl, güzel, güzēl**] Güzel, iyi, hoş
g. 136/5

gözelce Güzele yakın, güzel gibi
g. 103/25

gözetle- Gözetlemek, takip etmek
g.- dim 96/25
g.- mem 13/6

gözik- [*bk.* **gözük-**] Gözükmek, görünmek
g.- ĭ 42/9

gözle- Gözlemek, gözle takip etmek
g. 73/63
g.- men 13/5
g.- miş 13/7

gözük- [*bk.* **gözik-**] Gözükmek, görünmek
g.- mezlermiş 38/10
g.- miyen 87/21
g.- müyo 86/25
g.- üyö 35/21

gúbre (Rum.) [*bk.* **gübre, gübri**] Gübre
g.+ sini 90/2

ġúc Güç, takat, kuvvet
ġ.+ ümüz 92/2

ġucā [*bk.* **ġucaġ**] Kucak, açık kollarla göğüs arasındaki bölüm, aguş
ġ.+ nan 32/86
ġ.+ nda 113/40

ġucaġ [*bk.* **ġucā**] Kucak, açık kollarla göğüs arasındaki bölüm, aguş
ġ.+ ıma 73/4

ġuġuḳ Kumru kuşu
ġ. 137/15, 137/16

ġulā (< *kulak-ı-nda*) Kulak
ġ.+ na 63/41, 104/9, 113/8
ġ.+ nda 116/1
ġ.+ ndan 91/28
ġ.+ nı 49/101

ġulaç Kulaç
ġ. 110/5

ġulaḳ Kulak
ġ. 111/34
ġ.+ dan 99/2

ġullan- Kullanmak
ġ.- ıcaḳsın 35/11
ġ.- iyoḳ 111/58
ġ.- mıyoḳ 111/58

ġullanıl- Kullanılmak
ġ.- caḳ 101/7
ġ.- ĭ 97/19

ġullanul- Kullanılmak
ġ.- ur 97/22

ġultar- Kurtarmak
ġ.- iye 91/33

ġuluf╥alla (Ar.) İhlas suresinin ilk sözleri
ġ. 111/24, 111/25, 111/27, 111/31

ġulunna- Kulunlamak, kısrak veya eşek doğurmak
ġ.- mış 6/5
ġ.- mış 6/4

ġulüb Kulüp, spor kulübü
ġ.+ ünde 95/3
ġ.+ ündeydim 95/3

ġum Kum, deniz kıyısı, dere yatağı vb. yerlerde çok bulunan, ufak, sert tanecikler
ġ.+ u 45/37

ġumannar (öz. a.) Kumanlar köyü
ġ. 122/11

ġumanya (İt.) Yolculuk için hazırlanan yiyecek, azık
ġ. 115/4
ġ.+ sı 114/9
ġ.+ yi 114/9

ġun Gün
ġ. 59/1

ġundā [*bk.* **ġundaḳ**] Kundak
ġ.+ nı 90/6

ġundaḳ [*bk.* **ġundā**] Kundak, yeni doğmuş çocuğu ilk aylarda sıkıca sarıp sarmalamaya yarayan geniş bez
ġ.+ larsın 32/9

güneş [*bk.* **güneş**] Güneş
g.+ e 23/11

ġunnük Günlük, gün boyunca
ġ. 54/15

ġur- [*bk.* **ḳur-**] Kurmak, düzenlemek
ġ.- allar 48/27, 101/15
ġ.- aruḳ 101/9, 103/15, 109/31
ġ.- duḳ 109/16
ġ.- dular 96/17
ġ.- ïlar 99/5
ġ.- ïp 76/10
ġ.- muş 122/23, 123/9
ġ.- ucāmış 78/2
ġ.- uduyoḳ 97/6
ġ.- ur 19/6, 100/33, 102/17
ġ.- uyoruz 101/15

ġura (Ar.) Kura, ad çekme
ġ.+ da 95/28
ġ.+ m 95/28
ġ.+ yïnen 95/28

ġuran (Ar. öz. a.) Kur'an
ġ. 41/2, 100/30, 100/32, 100/35
ġ.+ da 100/30
ġ.+ nar 100/32

ġuran ıṛḲursu Kur'an kursu
ġ.+ ndaydım 79/29

ġurban (Ar.) [*bk.* **ḳurban**] Kurban, Kurban Bayramı
ġ. 93/6, 128/6
ġ.+ a 63/8
ġ.+ ı 63/13
ġ.+ narını 33/6

ġurbed (Ar.) [*bk.* **ġurbet, ġurbud**] Gurbet, doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer, gurbetlik
ġ.+ de 58/2, 58/3
ġ.+ deki 105/10
ġ.+ den 58/8

ġurbet (Ar.) [*bk.* **ġurbed, ġurbud**] Gurbet, doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer, gurbetlik
ġ. 58/12
ġ.+ de 21/10, 58/11
ġ.+ den 58/8
ġ.+ e 122/24, 122/25, 122/28
ġ.+ te 109/6

ġurbud (Ar.) [*bk.* **ġurbed, ġurbet**] Gurbet
ġ.+ de 58/2

ġurd [*bk.* **ġurd, ḳurd, ḳurt**] Kurt
ġ. 43/15, 91/22, 91/29, 91/33
ġ.+ u 80/19, 91/22, 91/28, 91/32
ġ.+ un 91/31

ġuri- [*bk.* **ġuru-**] Kurumak
ġ.- ya 23/31
ġ.- yi 111/6

ġurintene (?) Bulaşıcı bir hastalık
ġ. 27/10

ġuritene (?) Bulaşıcı bir hastalık
ġ. 27/17

ġurs (Fr.) Kurs, eğitim
ġ.+ una 96/33, 96/34
ġ.+ undan 96/39

ġurşun Kurşun, tüfek, tabanca vb. hafif ateşli silahlarda kullanılan mermi
ġ. 104/13
ġ.+ u 104/10

ġurT [*bk.* **ġurT**] Kurt
ġ. 85/13, 91/15, 91/20, 91/31
ġ.+ lar 85/12

ġurtar- [*bk.* **ġutar-**] Kurtarmak
ġ.- dılar 16/10
ġ.- ī 20/16
ġ.- madan 16/10, 16/11
ġ.- mış 7/15, 7/21
ġ.- mışlaŗ 7/15
ġ.- mışlar 91/31

ġurT ‖daşı (öz. a.) Kurt Taşı
ġ. 85/13, 85/14

ġurtlu ‖dömuş (öz. a.) Kutludoğmuş
ġ. 25/3, 25/7
ġ.+ a 25/10

ġurtlular (öz. a.) Kurtlular
ġ. 25/4

ġurtul- Kurtulmak
ġ.- duķ 72/9, 123/22
ġ.- muş 7/13, 123/12
ġ.- ursa 51/25

ġurtulma Kurtulma
ġ.+ nın 94/16

ġurtulmaķ Kurtulmak
ġ. 49/25

ġuru Kuru, kurumuş
ġ. 67/14, 98/7, 101/2
ġ.+ du 63/33
ġ.+ su 111/91
ġ.+ sundan 111/86,111/88

ġuru- [*bk.* **ġuri-**] Kurumak, kuru duruma gelmek
ġ.- du 103/11, 134/2
ġ.- duķdan 19/7, 23/12, 23/31, 111/6
ġ.- muş 56/3
ġ.- muşdur 19/20
ġ.- r 103/13, 116/9
ġ.- sun 122/18, 122/19
ġ.- yu 97/7

ġurud- Kurutmak, kuru duruma getirmek
ġ.-du 60/2
ġ.-ullar 90/8, 90/9
ġ.-ur 51/5
ġ.-ursun 113/48
ġ.-uruķ 19/20, 111/103, 111/90, 111/92, 113/45
ġ.-uruz 19/6, 90/8
ġ.-usun 113/48
ġ.-uyoķ 23/8, 23/12, 111/16, 111/17

ġurudere ‖köyü (öz. a.) Kurudere köyü
ġ.+ nde 42/2

ġuru ‖dere (öz. a.) Kurudere köyü
ġ. + ye 42/29

ġuru ‖fasille Kuru fasulye
ġ.+ nin 111/85

ġurul- [*bk.* Ķurul-] Kurulmak, yerleşmek
ġ.- du 104/20
ġ.- dū 22/1
ġ.- ur 78/3

ġurulan- Kurulanmak
ġ.- ur 111/101

ġurulu Kurulu, kurulmuş
ġ.+ du 124/59

ġuruluķ ‖ġuşu Kumru kuşu
ġ. 124/94

ġurum Bacalarda biriken kalın is
ġ.+ dan 109/40

ġuruntene (?) Bulaşıcı bir hastalık
ġ. 27/17, 27/18

ġuruş (Alm.) Kuruş, liranın yüzde biri değerinde Türk parası
ġ. 49/104, 49/105, 49/108, 49/109, 49/119, 49/120, 49/125, 84/14
ġ.+ a 127/5

ġ.+ u 127/5
ġ.+ un 127/6

ġurut- Kurutmak
ġ.- ullar 126/6

ġurutmaḳ Kurutmak
ġ. 123/67

ġus- Kusmak
ġ.- du 81/15

ġuş Kuş
ġ. 7/2, 32/6, 72/8, 107/29, 124/93
ġ.+ u 73/65, 73/67

ġuşluḳ Günün sabahla öğle arasındaki bölümü, kuşluk vakti
ġ. 124/108, 124/109
ġ.+ dan 124/111

ġutar- [*bk.* **ġurtar-**] Kurtarmak, kurtulmasını sağlamak
ġ.- ī 20/19

ġutubō ɼġızı (öz. a.) Kutupoğlu kızı
ġ.+ nı 118/6

ġuvan Kovan, arı peteği, arı kovanı
ġ. 117/12
ġ.+ ın 123/64

ġuvatura (Fr.) Boyundaki troit bezinin aşırı büyümesiyle beliren hastalık, guşa, cedre
ġ. 118/2

ġuvvetli [*bk.* **ġuvvetlü, ḳuvvetlī**] Kuvvetli
ġ. 6/41, 35/17

ġuvvetlü [*bk.* **ġuvvetli, ḳuvvetlī**] Kuvvetli
ġ. 36/5

guy- [*bk.* **ġöy-, ġoy-, ġoẏ-, ḳoy-, Ḳoy-**] Koymak
g.- aruḳ 129/5

ġuyu [*bk.* **ġuyu**] Kuyu
ġ. 4/15, 4/16, 107/14, 107/38, 107/39
ġ.+ da 107/37, 107/47
ġ.+ daḳi 49/176
ġ.+ dan 49/160, 107/17, 107/49
ġ.+ nun 49/136, 49/137, 49/186, 107/14, 107/49, 108/11
ġ.+ ya 49/135, 107/16, 107/39

gúzel [*bk.* **gȯzel, gözēl, gȯzēl, güzēl**] Güzel, iyi hoş
g. 23/5

ġuzu [*bk.* **ḳuzu**] Kuzu
ġ. 10/11, 10/12, 10/35, 67/37, 80/7

ġuzula- Kuzulamak, kuzu doğurmak
ġ.- rḳana 80/7

gübre (Rum.) [*bk.* **gúbre, gübri**] Gübre, verimini artırmak için toprağa dökülen her türlü hayvan dışkısı, kimyasal veya bitkisel madde, kemre
g. 48/3
g.+ si 48/4
g.+ sini 48/8, 51/10
g.+ yi 116/5

gübri (Rum.) [*bk.* **gúbre, gübre**] Gübre
g.+ ye 116/5

gübücüġale (öz. a.) Küpücükale
g. 87/5

güc Güç, kuvvet, zorluk
g.+ ü 92/5, 101/3, 109/8
g.+ ümüz 22/5, 92/3, 94/19
g.+ ün 100/24

gücen- Gücenmek
g.- miş 107/11

gücük Gücük ayı, şubat ayı
g. 3/10, 17/19, 17/20

güççü̇ (< *küçük-ü-nün*) [*bk.* **güççük, gücük, küçü̇, küçük**] Küçük, ufak
g. 73/77, 73/84
g.+ n 56/41

güççük [*bk.* **güççü, gücük, küçü, küçük**] Küçük, ufak
g. 96/11, 109/23

güçücük Küçücük, ufacık
g. 100/32

güçük [*bk.* **güççü, güççük, küçü, küçük**] Küçük, ufak
g. 3/10

güd- Gütmek, kollamak
g.- ellerdi 79/8, 79/9

gül (Far.) Gül, bu bitkinin çiçeği
g. 67/22
g.+ de 81/17

gül- Gülmek, kahkaha atmak
g.- eller 105/9, 105/11, 105/14
g.- ĭ 6/5
g.- müş 108/6
g.- üncü 108/6
g.- üyoḳ 114/5

güleş [*bk.* **güreş**] Güreş
g. 2/5, 2/8, 2/12, 2/13, 2/14, 20/10, 63/3, 70/6, 70/7, 70/8, 95/3, 96/16, 96/17
g.+ de 63/26, 70/7
g.+ e 20/10, 96/4
g.+ i 2/4, 2/14, 96/18
g.+ in 96/33
g.+ ini 96/25
g.+ ler 2/3
g.ėd - 63/1, 63/5
g.ėt - 96/20
g.ol - 63/25
g.müleş 70/13

güleş- [*bk.* **güreş-**] Güreşmek
g.- dim 2/4
g.- e 2/4
g.- enner 63/30
g.- ĭ 2/21, 96/22, 96/24
g.- icĕn 2/17
g.- ĭnci 2/15
g.- iyom 2/9
g.- miş 2/14

güleşci Güreşçi, güreş yapan kişi
g. 63/6

güleşmek Güreşmek
g. 2/9

gül╓ġız (öz. a.) Gülkız
g. 123/45, 123/50

güllû (< *güllük-ile*) [*bk.* **güllük**] Güllük, eğreltiotu
g.+ nennik 111/2

gülle (öz. a.) Gülle
g. 78/11, 78/13
g.+ de 78/11

güllük [*bk.* **güllû**] Güllük, eğreltiotu
g. 37/27, 111/2

gülüfala (Ar.) İhlas suresinin ilk sözleri
g.+ ynen 13/15

gülüf╓alla (Ar.) İhlas suresinin ilk sözleri
g. 42/50, 43/32, 111/31
g.+ ynen 13/15

gülün- Gülünmek
g.- üyodu 109/22

gümüş╓ani Hümüşhane
g.+ ye 122/25

gün Gün, 24 saatlik süre, zaman, sıra, güneş
g. 1/7, 3/8, 4/6, 4/12, 6/13, 6/20, 6/23, 6/47, 7/1, 7/2, 11/2, 12/4, 12/6, 15/1, 15/3, 15/4, 20/2, 20/6, 26/26, 33/5, 34/16, 35/1, 37/40, 40/3, 42/11, 42/12, 42/13, 42/15, 42/16, 42/18, 42/27, 42/28, 42/30, 42/41, 42/48, 48/7, 48/30, 49/129, 49/32, 49/33, 49/37, 49/68, 49/96, 55/6, 56/56,

56/59, 57/6, 59/3, 59/4, 62/7, 62/8, 62/9, 62/10, 63/41, 68/10, 70/7, 73/4, 73/12, 73/57, 73/77, 79/6, 80/10, 80/15, 81/2, 81/8, 91/3, 94/3, 95/14, 95/15, 95/16, 95/17, 95/19, 95/20, 95/27, 96/1, 96/3, 96/4, 96/20, 100/20, 102/5, 102/6, 102/8, 102/9, 111/6, 111/100, 111/15, 111/24, 111/50, 111/94, 111/96, 111/98, 118/15, 119/9, 122/21, 122/29, 123/34, 123/35, 124/10, 124/12, 124/14, 124/22, 124/27, 124/71, 124/81, 124/82, 124/83, 125/11, 132/24, 132/30, 134/8

g.+ de 34/16, 42/56, 42/57, 49/30, 56/54, 62/4, 70/17, 70/20, 80/15, 91/13, 91/14, 100/40, 100/52, 103/44, 111/51, 122/34

g.+ den 46/7, 100/39, 100/42, 111/100, 116/9, 118/11

g.+ dün 100/52

g.+ e 59/19, 100/39, 100/42, 100/52, 105/10, 116/9

g. + kü 73/83, 131/5

g.+ lerce 113/39

g.+ ner 57/4

g.+ nerden 49/226

g.+ nerin 99/18

g.+ ü 4/1, 17/19, 29/1, 73/18, 76/11, 91/47, 91/55, 105/8, 122/40, 122/43, 122/45, 130/24, 134/1, 134/5

g.+ ün 1/1, 49/13, 49/195, 49/70, 62/3, 131/5, 132/25

g.+ ünde 108/3

g.+ üne 91/49

gündüz [*bk.* **günüz**] Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü

g. 9/7, 9/9, 9/10, 94/18, 95/20, 124/105

güneş [*bk.* **güneş**] Güneş

g. 33/3, 49/154, 49/167, 79/12, 79/22, 134/1

g.+ de 23/12, 111/102, 111/90

g.+ e 111/91, 111/92

g.+ in 49/168

güneşle- Güneşlemek, güneşte durmak

g.- di 91/4

güney Güney, güney tarafı

g. 95/18, 95/19

g.+ de 83/2

günnük Günlük, gün süresi

g. 54/13, 54/16, 96/29

günüz [*bk.* **gündüz**] Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü

g. 121/22

güp "Güp, güp" diye ses çıkararak

g. 122/17

güreş [*bk.* **güleş**] Güreş

g. 2/2

g.+ i 96/5

g.+ te 2/17

güreş- [*bk.* **güleş-**] Güreşmek

g.- ükene 96/24

gürgen Gürgengillerden, Karadeniz kıyılarındaki ormanlarda çok yetişen, kerestesi değerli bir ağaç, karagürgen

g. 26/12, 130/20

g.+ i 121/5

gürgen ╓depe (öz.a.) [*bk.* **gürgen ╓Tepe**] Gürgentepe

g.+ de 125/11

gürgen ╓Tepe (öz.a.) [*bk.* **gürgen ╓depe**] Gürgentepe

g. 2/6

gürpecek "Gürpecek, güp" diye ses çıkararak

g. 121/16

gürültü Gürültü, patırtı, şamata

g.+ mü 12/5

güven- Güvenmek
g.- emiya 49/113
g.- iyoz 58/3
g.- me 108/8

güvence Güvence, teminat, garanti
g. 58/4

güvenç Güveç
g. 73/75

güvennik Güvenlik
g. 104/8

güvercin Güvercin
g. 73/64, 73/67, 73/75

güz Güz, güz mevsimi
g. 91/40
g.+ den 118/3
g.+ e 87/2
g.+ ümüz 101/1
g.+ ün 109/7

güzbaḫar Güz, güz mevsimi
g. 51/9

güzel [*bk.* **gȯzel, gözēl, gȯzēl, gúzel, güzēl**] Güzel, iyi, hoş
g. 5/2, 5/4, 5/5, 5/11, 6/19, 17/15, 31/6, 45/5, 45/7, 45/30, 48/27, 49/142, 49/169, 49/206, 51/9, 51/15, 51/17, 67/3, 69/1, 69/3, 69/4, 72/8, 78/16, 94/21, 94/22, 98/7, 99/9, 101/11, 103/20, 103/26, 103/29, 103/32, 103/35, 103/41, 105/3, 110/2, 110/6, 111/83, 128/8, 135/6, 136/7
g.+ i 73/54, 73/62
g.ol - 111/53

güzēl [*bk.* **gȯzel, gözēl, gȯzēl, gúzel, güzel**] Güzel, iyi, hoş
g. 26/3, 45/1, 45/11, 45/40, 45/41, 98/6, 103/22, 129/7, 131/10, 131/11, 136/6

güzelce [*bk.* **güzēlce**] Güzelce, iyice, hoşça
g. 103/14, 103/18, 103/23, 103/27, 103/31, 103/32, 103/39

güzēlce [*bk.* **güzelce**] Güzelce, iyice, hoşça
g. 3/3, 8/18, 26/17, 86/19, 103/17, 103/22

güzelleş- Güzelleşmek, güzel duruma gelmek
g.- dükce 99/6, 99/7
g.- miş 99/6

güzellik Güzellik, güzel olma durumu
g. 124/34

güzlŭ Güzlük, güzün yaşanılan yer
g.+ e 87/2

güzle Güzlük, güzle, güzün yaşanılan yer
g. 2/7, 91/54

güzlek Güz mevsiminin geçirildiği yer
g. 17/7, 17/8

güzün Güzün, güz mevsiminde
g. 87/2, 118/2

H

ḥa [*bk.* **ḥā, ḥa┬a**] Ha, evet, şaşma anlatan söz
ḥ. 40/9, 42/1, 42/20, 42/52, 49/239, 66/15, 91/26, 96/30, 97/39, 108/7, 113/2, 113/14, 122/6, 123/25, 123/26, 123/58, 134/4, 137/8

ḥā [*bk.* **ḥa, ḥa┬a**] Ha, evet, şaşma anlatan söz
ḥ. 23/38, 66/15, 76/16, 108/5, 123/26

ḥa┬a [*bk.* **ḥa, ḥā**] Ha, evet, şaşma anlatan söz
ḥ. 108/9

ḥabar (Ar.) [*bk.* **ḥaber**] Haber
ḥ. 112/4, 112/7
ḥ.+ ı 86/37
ḥ.+ ım 13/16, 13/17, 37/8
ḥ.ėt - 04/14
ḥ. vėr - 42/28

ḥaber (Ar.) [*bk.* **ḥabar**] Haber
ḥ.+ im 7/21

ḥaberdar (Ar.-Far.) Haberli, bilgili
ḥ.ėd - 131/4

ha ╥buri İşte bura
ḥ. +ye4/9

ḥaca (Far.) Hoca
ḥ.+ m 13/1

ḥaccaḳ İyi, güzel
ḥ. 5/6

ḥacı (Ar.) Hacı
ḥ.+ yı 14/3

ḥadd (Ar.) Sınır, ölçü
ḥ.+ i 113/27, 114/7

ḥadda (Ar.) Hatta, bile, hem de
ḥ. 79/17, 91/20

ḥadi Hadi, haydi
ḥ. 2/9, 20/26, 91/17

ḥādise (Ar.) Olay
h. 27/14

ḥafda (Far.) [*bk.* **ḥafta**] Hafta
ḥ. 31/18, 49/162, 113/47
ḥ.+ da 56/54

ḥafif (Ar.) Hafif, ağır olmayan
ḥ. 134/1

ḥafta (Far.) [*bk.* **ḥafda**] Hafta, birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem
ḥ. 26/26, 48/7, 49/164, 124/9, 124/69
ḥ.+ nın 124/55

ḥaġġ (Ar.) [*bk.* **ḥaḳḳ**] Hak, adalet, doğruluk, kazanç
ḥ.+ ımız 10/42, 10/45
ḥ.+ ımızı 10/42
ḥ.+ ında 16/9, 54/1, 92/1
ḥ.+ ınız 10/45

ḥaġġat (Ar.) [*bk.* **ḥaġget, ḥaġget**] Hakikat, gerçek
ḥ. 49/216, 49/247

ḥaġġatan (Ar.) Hakikat, gerçek
ḥ. 86/42

ḥaġget (Ar.) [*bk.* **ḥaġġat, ḥaġget**] Hakikat, gerçek
ḥ. 49/68

ḥaġget (Ar.) [*bk.* **ḥaġġat, ḥaġget**] Hakikat, gerçek
ḥ. 5/12

ḥaġiġat (Ar.) Hakikat, gerçek
ḥ.+ dan 130/12

ḥagigi (Ar.) [*bk.* **ḥaġigi, ḥaḳiki**] Gerçek, aslına uygun
ḥ. 39/11, 49/114, 49/23

ḥaġigi (Ar.) [*bk.* **ḥagigi, ḥaḳiki**] Gerçek, aslına uygun
ḥ. 25/6, 78/5

ḥaḥ Olması istenen veya beklenen bir şey olur olmaz duyulan sevinci ve onama duygusunu anlatan bir söz
ḥ. 107/7

ḥaḳiki (Ar.) [*bk.* **ḥagigi, ḥaġigi**] Gerçek, aslına uygun
ḥ.+ si 48/32

ḥaḳim (Ar.) Hâkim
ḥ. 17/3
ḥ.+ i 37/15

ḥaḳimlī (Ar.-T.) Hâkimlik
ḥ.+ ne 37/14

ḥaḳḳ (Ar.) [*bk.* **ḥaġġ**] Hak, adalet, doğruluk, kazanç
ḥ.+ a 122/26
ḥ.+ ı 10/39
ḥ.+ ın 122/1, 122/35

ḥaḳḳem (Ar.) Hakem
ḥ.+ i 2/12

ḥal (Ar.) [*bk.* **ḥāl**] Hâl, durum, tavır, tutum
ḥ. 61/9, 96/2, 122/42
ḥ.+ da 91/33
ḥ.+ de 7/16, 22/6, 37/4, 61/9
ḥ.+ e 23/16, 23/13, 23/36, 26/5, 97/6, 113/53, 126/3, 126/4, 126/5
ḥ.+ ımı 32/38, 32/39
ḥ.+ ında 25/16
ḥ.+ i 104/23
ḥ.+ ime 95/5
ḥ.+ imiz 22/4
ḥ.+ în 32/39
ḥ.- ında 25/15
ḥ.+ inde 25/11, 70/3, 99/3, 99/5, 112/6
ḥ.+ ine 37/9, 113/3, 113/52
ḥ.+ iyle 16/1, 19/6, 54/21, 91/19
ḥ.+ ların 99/17
ḥ.+ larîn 99/19

ḥāl (Ar.) [*bk.* **ḥal**] Hâl, durum, tavır, tutum
ḥ. + e 82/7
ḥ.+ iyle 131/8

hālā (Ar.) [*bk.* **ḥala, ḥalá, ḥālā**] Hâlâ, şimdiye kadar
h. 76/20

ḥala (Ar.) [*bk.* **hālā, ḥalá, ḥālā**] Hâlâ, şimdiye kadar
ḥ. 76/29, 84/16, 126/5

ḥala (Ar.) Hala, babanın kız kardeşi
ḥ.+ larım 107/47

ḥalá (Ar.) [*bk.* **hālā, ḥala, ḥālā**] Hâlâ, şimdiye kadar
ḥ. 23/30

ḥālā (Ar.) [*bk.* **hālā, ḥala, ḥalá**] Hâlâ, şimdiye kadar
ḥ. 22/15, 26/56, 76/4, 106/1

ḥālā ṛhazır (Ar.) Şu durumda
ḥ. 27/1

ḥalat (Rum.) Halat, kalın ip
ḥ. 127/1

ḥalbuḳi (Ar.-T.-Far.) Oysa
ḥ. 9/12

ḥāletin Hâlâ, şu durumda
ḥ. 9/5

ḥalġ (Ar.) [*bk.* **ḥalḳ**] Halk, insan, ahali, insan topluluğu
ḥ. 126/6
ḥ.+ a 25/20
ḥ.+ ı 137/6
ḥ.+ înen 70/2
ḥ.+ ımıza 124/3
ḥ.+ ın 130/7, 134/6
ḥ.+ ına 124/81

ḥalġa (Ar.) [*bk.* **ḥalḳa**] Çeşitli metallerden veya tahtadan yapılmış çember
ḥ. 73/37

ḥalı Yere veya mobilya üstüne serilmek, duvara gerilmek için, genellikle yünden dokunan, kısa ve sık tüylü, nakışlı, kalın yaygı
ḥ. 10/35, 26/50, 76/14

ḥalıcılıḳ Halıcılık, halı işleri ile uğraşma işi
ḥ. 10/10

ḥalil (Ar. öz. a.) Halil
ḥ. 4/8, 4/9, 4/10, 4/11

ḥalîl (Ar. öz. a.) Halil

ḥ.+ e 54/16

ḥalḳ (Ar.) [*bk.* **ḥalḳ**] Halk, insan, ahali, insan topluluğu
ḥ. 20/8, 25/2, 25/24, 43/4, 70/8, 74/1, 86/29, 130/25

ḥalḳa (Ar.) [*bk.* **ḥalḳa**] Çeşitli metallerden veya tahtadan yapılmış çember
ḥ. 73/38
ḥ.yap - 75/1
ḥ.ye al - 95/22

ḥalled- (Ar.-T.) Halletmek, çözüm yolu bulmak
ḥ.- ecekmiş 91/27

ḥallı [*bk.* **ḥalllu**] Hâlli, durumda
ḥ. 96/2

ḥallu [*bk.* **ḥallı**] Hâlli, durumda
ḥ. 26/43, 38/17, 109/14

ḥam (Far.) Ham, olmamış, olgunlaşmamış, taze
ḥ. 6/33, 111/69, 111/91, 113/38, 113/39

ḥamaylu Omuzdan çapraz olarak bele inen bağ, muska
ḥ.+ sunu 128/3

ḥam ╓balcan Olgunlaşmamış domates
ḥ. 111/59, 111/60

ḥambar Ambar
ḥ.+ a 90/7, 102/17

ḥambarcılı (öz. a.) Ambarcılı
ḥ.+ sı 63/4

ḥamdi (Ar. öz. a.) Hamdi
ḥ. 77/1

ḥamile (Ar.) Hamile, yüklü
ḥ.+ ydim 38/5

ḥamur (Ar.) Unun su veya başka sıvılarla yoğrulmuş durumu
ḥ. 19/23
ḥ.+ u 111/19
ḥ.+ un 55/1
ḥ.+ unu 111/19

ḥamza (Ar. öz. a.) Hamza
ḥ. 1/6, 1/7
ḥ.+ sın 1/6
ḥ.+ yím 1/6

ḥan Han, bey, padişah
ḥ. 49/189

ḥan (Far.) Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı
ḥ.+ lar 86/33

ḥana Hani, bazen
ḥ. 21/6, 40/9, 49/67, 76/7, 76/19, 76/29, 124/1, 124/77, 124/94

ḥane (Far.) Hane, ev, aile
ḥ. 22/3, 102/6, 109/5
ḥ.+ den 49/242
ḥ.+ lerin 41/7
ḥ.+ ye 79/6

ḥangı [*bk.* **ḥangı, hangi**] İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı
ḥ. 35/11

ḥangı [*bk.* **ḥangı, hangi**] İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı
ḥ. 19/24, 56/6, 56/13, 59/8, 63/34, 68/2
ḥ.+ sı 49/140, 132/2
ḥ.+ ysa 19/21

hangi [*bk.* **ḥangı, ḥangı**] İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı
h.+ si 32/87

ḫanı [*bk.* **ḫanı, ḫanî**] Hani, bazen, nerede, ne oldu, nerede kaldı
ḫ. 10/22, 10/28, 10/39, 10/43, 16/2, 17/8, 18/1, 18/6, 37/2, 38/4, 38/5, 38/10, 38/14, 39/6, 39/12, 42/54, 48/36, 49/117, 49/200, 49/202, 49/247, 49/45, 49/49, 49/96, 56/60, 57/5, 63/1, 63/11, 63/13, 63/17, 68/1, 68/5, 68/6, 68/8, 68/9, 68/11, 68/12, 78/8, 78/15, 79/40, 82/6, 91/39, 96/10, 97/2, 101/5, 07/11, 107/15, 107/19, 107/25, 107/32, 107/37, 108/14, 109/29, 112/16, 112/17, 122/1, 122/23
ḫ.+ yá 107/43

ḫanım Hanım, eş, bayan
ḫ. 1/5, 49/161, 49/165, 49/191, 49/210, 49/212, 49/219, 49/224, 49/225, 49/236, 49/39, 49/51, 49/55, 49/56, 49/57, 49/63, 49/65, 49/68, 49/90, 49/95
ḫ.+ a 49/162, 49/163, 49/164, 49/202, 49/211
ḫ.+ dan 49/54, 49/90
ḫ.+ ı 1/1, 1/8, 7/8, 12/6, 49/205, 49/213, 49/226, 49/59, 49/87, 49/92
ḫ.+ ım 49/191
ḫ.+ ımmış 49/95
ḫ.+ ın 49/193, 49/196, 49/221
ḫ.+ ına 7/5
ḫ.+ ının 12/6
ḫ.+ înen 49/87
ḫ.manım 49/220

ḫani [*bk.* **ḫanı, ḫanî**] Hani, bazen, nerede, ne oldu, nerede kaldı
ḫ. 12/3, 14/17, 14/21, 15/1, 16/13, 17/10, 18/1, 18/6, 38/4, 38/16, 39/2, 42/31, 42/34, 43/3, 43/8, 43/16, 43/18, 43/28, 43/30, 48/2, 48/7, 48/16, 49/4, 49/112, 49/134, 49/143, 49/184, 49/228, 49/234, 49/24, 49/245, 49/29, 56/3, 63/20, 63/28, 66/10, 76/1, 77/2, 79/6, 79/50, 79/51, 80/3, 82/3, 82/4, 91/3, 91/41, 97/22, 119/12, 124/22, 130/17, 130/23
ḫ.+ ya 80/20
ḫ. + yá 124/33
ḫ.+ ye 26/24, 32/3, 37/26, 38/12, 56/11, 73/53, 74/5, 80/3, 80/9, 80/12, 80/14, 80/15, 80/17, 91/35, 124/92, 132/17

ḫaní ḫani [*bk.* **ḫanı, ḫani**] Hani, bazen, nerede, ne oldu, nerede kaldı
ḫ. 4/15

ḫanife (Ar. öz. a.) Hanife
ḫ. 118/16

ḫapan (öz. a.) Hapan
ḫ. + a 21/8
ḫ.+ dan 21/9

ḫapsamana (öz. a.) Hapsana
ḫ. 53/6, 53/8, 53/9

ḫaraba ˌgürat- Yıkıp yok etmek
ḫ.- dılar 9/18

hár ˌalda [*bk.* **ḫar ˌalda**] Galiba
h.+ 3/11

ḫar ˌalda [*bk.* **hár ˌalda**] Galiba
ḫ. 26/53

ḫarali Haranı, büyük kazan veya tencere
ḫ.+ nin 112/20

ḫaramı (Ar.) Haram, helalin karşıtı
ḫ.+ ları 81/18

ḫarami (Ar.) Haydut, eşkıya
ḫ.+ ler 81/11, 122/2, 122/6

ḫarami ˌköyü (öz. a.) Harami köyü
ḫ. 81/7

ḫarani [*bk.* **ḫaranni, ḫarannu**] Haranı, büyük kazan veya tencere
ḫ.+ de 112/18

ḥ.+ lere 111/95, 111/96
ḥ.+ lerin 111/98
ḥ.+ nin 111/101, 111/102

ḥaranni [*bk.* **ḥarani, ḥarannu**] Haranı, büyük kazan veya tencere
ḥ.+ leri 111/48

ḥarannu [*bk.* **ḥarani, ḥaranni**] Haranı, büyük kazan veya tencere
ḥ. 103/23

ḥarb (Ar.) Harp, savaş
ḥ. 47/8
ḥ.+ e 47/2, 47/6
ḥ.+ inde 47/3
ḥ.ėd -73/6

ḥarc (Ar.) Toprak, saman, kum, kireç, çimento vb. şeyleri su ile kararak yapılan karışım
ḥ.+ ı 45/40

ḥarca- [*bk.* **ḥarcı-**] Harcamak,
ḥ.- dılar 9/11

ḥarcı- [*bk.* **ḥarca-**] Harcamak,
ḥ.- yıcān 86/10

ḥardı Marangoz aleti
ḥ. 19/17
ḥ.+ sı 19/17

ḥaremi (Ar.) Haydut, eşkıya
ḥ.+ ler 81/14

ḥar ╥ḥur "Har hur" diye ses çıkararak
ḥ. 118/12

ḥaritī (Ar.) Harita
ḥ.+ nen 39/6

ḥarman (Far.) Bu işin yapıldığı yer veya mevsim
ḥ. 2/2, 2/10, 51/11, 53/5
ḥ.+ a 4/8, 48/17
ḥ.+ ın 93/1

ḥartama Kiremit yerine kullanılan veya kiremit altına konulan ince tahta
ḥ. 28/12, 28/16, 28/17

ḥas (Ar.) Has, özgü, katışıksız, saf, en iyi cinsten
ḥ. 5/14, 107/32, 111/2, 111/61, 111/84

ḥasan (Ar. öz. a.) Hasan
ḥ. 63/34, 63/36

ḥasbiḥal (Ar.) Hasbihâl, söyleşi, sohbet
ḥ. 122/43

ḥasda (Far.) [*bk.* **ḥasdī, ḥasta**] Hasta, rahatsız, aşırı düşkün
ḥ. 27/15, 44/3, 67/36, 100/16
ḥ.+ lar 12/8, 52/10, 52/12, 128/2
ḥ.+ sı 73/18
ḥ.+ yı 94/6
ḥ.+ ymış 73/18
ḥ.ol -44/3, 100/15, 118/17, 118/17

ḥasdalan- Hastalanmak, hasta olmak
ḥ.- iyolar 43/31

ḥasdalī [*bk.* **ḥasdalī, ḥasdalıḳ, ḥasdaluḳ**] Hastalık, hasta olma durumu
ḥ.+ a 35/11, 94/14

ḥasdalī [*bk.* **ḥasdalī, ḥasdalıḳ, ḥasdaluḳ**] Hastalık, hasta olma durumu
ḥ. 27/18, 27/19, 94/13
ḥ.+ m 109/10
ḥ.+ n 27/14, 94/15, 94/25, 100/11
ḥ.+ na 52/12
ḥ.+ nı 68/4
ḥ.+ nın 94/4

ḥasdalıḳ [*bk.* **ḥasdalī, ḥasdalī, ḥasdaluḳ**] Hastalık, hasta olma durumu
ḥ. 27/8, 27/13, 27/16, 43/24, 94/1, 94/24
ḥ.+ dan 52/11
ḥ.+ ların 94/9, 94/15
ḥ.+ larına 112/8

ḫasdaluḳ [*bk.* ḫasdalī, ḫasdalī, ḫasdalıḳ] Hastalık, hasta olma durumu
ḫ.+ lara 111/65

ḫasdana (Far.) Hastane
ḫ.+ da 95/14
ḫ.+ sına 95/14

ḫasdī (< *hasta-y-ı*) (Far.) [*bk.* ḫasda, ḫasta] Hasta, rahatsız, aşırı düşkün
ḫ. 68/3

ḫasım (Ar.) Düşman, yağı
ḫ. 66/16

ḫasır (Ar.) Saz, kabuk, yaprak vb. bir bitki maddesiyle örülmüş taban veya tavan örtüsü
ḫ.+ dan 26/3

ḫasırlıḳ Hastalık, hasta olma durumu
ḫ. 26/3, 26/4

ḫasret (Ar.) Hasret, özlem
ḫ.çek - 31/9

ḫassas (Ar.) Duyum ve duyguları algılayan, duyarlı
ḫ. 97/8

ḫasta (Far.) [*bk.* ḫasdī, ḫasda] Hasta, rahatsız, aşırı düşkün
ḫ.+ yi 44/5
ḫ.ol -100/11, 137/10

ḫastalıḳ [*bk.* ḫastalī, ḫastalī] Hastalık, hasta olma durumu
ḫ.+ dan 27/10

ḫastalī [*bk.* ḫastalıḳ, ḫastalī] Hastalık, hasta olma durumu
ḫ.+ a 23/43

ḫastalī [*bk.* ḫastalıḳ, ḫastalī] Hastalık, hasta olma durumu
ḫ. 51/22

ḫaşıla- [*bk.* ḫaşılı-, ḫaşılī-, ḫaşılla-, ḫaşıllı-, ḫaşla-] Haşlamak
ḫ.- duḳdan 48/27, 111/86
ḫ.- r 34/16
ḫ.- rsın 103/27, 112/18
ḫ.- ruġ 103/14
ḫ.- ruḳ 129/5, 136/1, 136/2

ḫaşılı- [*bk.* ḫaşıla-, ḫaşılī-, ḫaşılla-, ḫaşıllı-, ḫaşla-] Haşlamak
ḫ.- yem 5/2
ḫ.- yoḳ 5/15, 34/6, 111/68, 129/2
ḫ.- yoŋ 34/7

ḫaşılī - [*bk.* ḫaşıla-, ḫaşılı-, ḫaşılla-, ḫaşıllı-, ḫaşla-] Haşlamak
ḫ.- lardı 63/19

ḫaşılla- [*bk.* ḫaşıla-, ḫaşılı-, ḫaşılī-, ḫaşıllı-, ḫaşla-] Haşlamak
ḫ.- ruḳ 111/61, 111/86

ḫaşıllı- [*bk.* ḫaşıla-, ḫaşılı-, ḫaşılī-, ḫaşılla-, ḫaşla-] Haşlamak
ḫ.- yoḳ 111/66, 111/73, 111/75, 135/1, 135/3

ḫaşla- [*bk.* ḫaşıla-, ḫaşılı-, ḫaşılī-, ḫaşılla-, ḫaşıllı-] Haşlamak
ḫ. 103/39
ḫ.- dım 129/8
ḫ.- duḳdan 112/20
ḫ.- dumuz 111/65
ḫ.- masan 103/39
ḫ.- rız 69/1
ḫ.- rsan 103/39
ḫ.- rsın 112/18, 112/19, 112/20
ḫ.- ruḳ 5/5

ḫaşlama Haşlama, bir şeyin haşlanmış şekli
ḫ.+ sı 112/18
ḫ.+ yı 103/28

ḫaşlıḳ Harçlık, ufak tefek gereksinimler için harcanacak para
ḫ. 49/44

ḥaşli- [*bk.* **ḥaşıla-, ḥaşılı-, ḥaşılī-, ḥaşılla-, ḥaşıllı-, ḥaşla-**] Haşlamak
ḥ.- yoḳ 69/3, 111/57

ḥaşlī- (< *haşlı-yor-um*) [*bk.* **ḥaşıla-, ḥaşılı-, ḥaşılī-, ḥaşılla-, ḥaşıllı-, ḥaşla-**] Haşlamak
ḥ.- m 5/10

ḥata (Ar.) Hata, yanlış
ḥ. 91/45, 113/4

ḥatıl (Ar.) Ağırlığı yatay olarak dağıtmak ve duvarların düşey doğrultudaki çatlamalarını önlemek için yatay olarak boydan boya yerleştirilen ahşap, tuğla veya beton bağlama ögesi
ḥ. 45/37
ḥ.çek - 45/37

ḥatıllat- Hatırlatmak, anımsatmak
ḥ. 76/7

ḥatıllatmaḳ Hatırlatmak, anımsatmak
ḥ. 124/83

ḥatıllı Hatırlı, hatırı olan
ḥ. 30/2

ḥatılli- [*bk.* **ḥatırlı-, ḥatilli-, ḥatillī-**] Hatırlamak
ḥ.- yemiyōm 52/4

ḥatır (Ar.) Düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akı
ḥ.+ ımı 32/38, 32/39
ḥ.+ īn 32/40
ḥ. aġal- 47/7

ḥatıra (Ar.) Hatıra, anı
ḥ.+ ları 91/1
ḥ.+ mdan 95/1

ḥatırlı- [*bk.* **ḥatılli-, ḥatilli-, ḥatillī-**] Hatırlamak
ḥ.- yamıyam 91/1
ḥ.- yamīcem 37/1.

ḥatib (Ar.) Düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akıl; cuma ve bayram namazından önce camilerde hutbe okuyan kimse
ḥ.+ i 120/3
ḥ.+ inin 91/52

ḥatib ┌ḥoca Düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akıl; cuma ve bayram namazından önce camilerde hutbe okuyan kimse
ḥ. 120/3

hatib ┌risin (öz. a.) Hatip Hüseyin
h.+ in 120/3

ḥatice (Ar. öz. a.) Hatice
ḥ. 103/43

ḥatilli- [*bk.* **ḥatılli-, ḥatırlı-, ḥatillī-**] Hatırlamak
ḥ.- yemīm 118/15

ḥatillī (< *hatırlı-yor-um*) [*bk.* **ḥatılli-, ḥatırlı-, ḥatilli-**] Hatırlamak
ḥ.- m 65/1

ḥatip (Ar.) Düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akıl; cuma ve bayram namazından önce camilerde hutbe okuyan kimse
ḥ. 91/51

ḥatta (Ar.) Bile, hem de
ḥ. 97/24, 105/7

ḥattır (Ar.) Düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akı
ḥ. 19/19

ḥava (Ar.) Hava, nefes, gökyüzü, esinti
ḥ. 33/4, 37/17, 37/18, 42/27, 42/47, 42/48, 49/125, 79/2, 79/16, 79/24, 91/4, 94/4, 125/5
ḥ.+ da 95/20, 99/13, 137/13
ḥ.+ lar 33/3, 102/16, 134/2, 137/16
ḥ.+ ları 48/1
ḥ.+ nın 79/15

ḫ.+ sı 123/41
ḫ.+ ya 53/6

ḫava ┌ḫasdalı Sıtma hastalığı
ḫ. 94/3
ḫ.+ nın 94/12

ḫavi (Ar.) Hava, nefes, gökyüzü, esinti
ḫ.+ ye 124/91

ḫavli (Ar.) Avlu
ḫ. 100/7
ḫ.+ sine 73/37, 73/48

ḫavra İşte ora, bura
ḫ.+ lardîdi 63/3

ḫavu İşte o
ḫ. 3/11

ḫavuşla- Avuçlamak
ḫ.- ruḳ 129/6

ḫavvî (Ar. öz. a.) Havva
ḫ. 4/13, 4/14

ḫay Hay, hay sesi ile
ḫ. 124/112

ḫayallah (Ar.) Eyvallah, Allah'a ısmarladık
ḫ. 73/65

ḫayat (Ar.) Hayat, yaşam
ḫ. 95/11
ḫ.+ ı 94/3
ḫ.+ ımız 97/20

ḫaydi İsteklendirmek, çabukluk belirtmek için kullanılan bir söz, hadi
ḫ. 91/12, 107/28, 123/63

ḫaydin İsteklendirmek, çabukluk belirtmek için kullanılan bir söz, hadi
ḫ. 32/51, 91/9, 123/56

ḫayılı Hayırlı, iyi
ḫ. 103/46
ḫ.+ siye 131/17

ḫayır (Ar.) Yok, değil, olmaz
ḫ. 6/35, 6/36, 35/16, 92/9, 97/9, 109/13, 123/48, 130/26

ḫayır (Ar.) İyilik beklenmeden yapılan yardım
ḫ. 130/26
ḫ.+ ı┬an 73/30

ḫayin (Ar.) Hain
ḫ. 95/23

ḫayḳır- Haykırmak, bağırıp çağırmak
ḫ.- îlardı 124/114

ḫayli (Far.) Hayli, çok, fazla
ḫ. 23/7, 91/6

ḫaylî- Yüksek sesle bağırmak, haykırmak
ḫ.- lardı 124/114

ḫayrat (Ar.) [*bk.* **ḫayret**] Hayret, şaşma
ḫ. et- 14/16

ḫayret (Ar.) [*bk.* **ḫayrat**] Hayret, şaşma
ḫ. 56/50

ḫayvan (Ar.) Hayvan
ḫ. 26/46, 26/47, 40/6, 43/14, 43/25, 43/32, 45/1, 45/16, 45/17, 48/3, 49/71, 58/4, 58/6, 73/47, 87/22, 92/12, 94/25, 97/5, 113/50, 122/14, 124/18, 124/19, 124/65, 125/8
ḫ.+ a 6/10
ḫ.+ dan 40/7
ḫ.+ ı 26/33, 26/41, 40/6, 43/18, 97/31, 97/45, 121/16
ḫ.+ ımız 124/98
ḫ.+ ın 6/10, 26/42, 26/45, 45/17, 80/15, 80/20, 97/9, 97/14, 121/25
ḫ.+ ına 97/3
ḫ.+ ını 18/4
ḫ.+ ının 101/6
ḫ.+ lar 124/14
ḫ.+ lara 79/35, 124/11
ḫ.+ lardan 79/11

ḥ.+ ları 79/21
ḥ.+ larımızın 101/4, 101/6
ḥ.+ larını 79/16
ḥ.+ ların 101/4
ḥ.+ larnan 79/20
ḥ.+ nar 42/38, 43/15, 43/24, 43/31, 124/14
ḥ.+ nara 90/7, 111/38, 111/47
ḥ.+ narda 43/24
ḥ.+ narı 43/18, 79/38, 97/10, 122/12, 124/102, 137/19
ḥ.+ narımıza 43/16
ḥ.+ narın 48/22, 80/13, 97/1, 97/5, 97/42, 122/10
ḥ.+ narına 97/13
ḥ.+ narını 137/22
ḥ.+ narının 97/2
ḥ.+ un 97/7

ḥayvancılıḳ Hayvancılık
ḥ. 92/2, 92/3, 92/11, 94/19

ḥazıl (Ar.) [*bk.* **ḥazır**] Hazır
ḥ.+ lanmış 97/11
ḥ.+ lar 45/25
ḥ.+ lımız 15/2

ḥazılla- [*bk.* **ḥazıllı-**] Hazırlamak
ḥ. 122/24
ḥ.- dım 87/11
ḥ.- rız 90/5
ḥ.- ruḳ 48/20, 48/24, 48/25

ḥazıllan- [*bk.* **ḥazullan-**] Hazırlanmak
ḥ.- ïrlardı 124/2
ḥ.- ıyolardı 124/3
ḥ.- ïlardı 124/70
ḥ.- mış 26/5, 97/11

ḥazıllı (< *hazır-lık-ı*) [*bk.* **ḥazıllıḳ**] Hazırlık
ḥ. 46/7, 48/25
ḥ.+ mız 92/10
ḥ.+ mızı 101/3

ḥazıllı- [*bk.* **ḥazılla-**] Hazırlamak
ḥ.- yoz 101/3

ḥazıllıḳ [*bk.* **ḥazıllı**] Hazırlık
ḥ. 49/201, 51/6, 115/1
ḥ.+ ları 90/4
ḥ.+ larımızı 101/8
ḥ.+ larına 101/1

ḥazıllıḳlı Hazırlıklı
ḥ. 124/58

ḥazır (Ar.) [*bk.* **ḥazıl**] Hazır
ḥ. 26/23, 26/26, 69/6, 78/7, 122/18, 122/19 heybe
ḥ. ol - 63/23

ḥazıran (Ar.) Haziran, yılın altıncı ayı
ḥ. 17/20

ḥazmed- (Ar.-T.) Sindirmek, dayanmak
ḥ.- dürür 105/5

ḥazullan- [*bk.* **ḥazıllan-**] Hazırlanmak
ḥ.- urlardı 124/57

ḥazullu (< *hazır-lık-ı*) Hazırlık
ḥ. 48/22
ḥ.+ nu 101/8

he Evet, tamam
h. 13/21, 15/2, 21/13, 34/12, 43/7, 63/1, 63/37, 64/5, 75/9, 97/36, 103/6

hē Evet, tamam
h. 3/10, 4/8, 4/11, 14/2, 16/5, 16/6, 16/7, 18/11, 22/3, 22/5, 23/11, 23/17, 23/36, 23/41, 25/12, 25/15, 34/12, 42/5, 42/29, 63/1, 63/2, 63/35, 65/5, 66/2, 66/4, 66/5, 66/13, 66/16, 66/17, 66/19, 66/22, 75/10, 80/13, 84/2, 92/13, 95/8, 97/41, 103/6, 111/28, 111/59, 112/19, 113/5, 134/1

heb (Far) Hep, bütün
h. 58/3

he ‖ böle İşte böyle
h. 4/20

hēbe (Ar.) Heybe, kilim veya halıdan yapılmış iki gözlü torba
h. 57/2

hebisi [*bk.* **hebsi, hèbsi, hebüsü**] Hepsi, bütünü
h. 49/62, 49/65, 66/21, 73/44, 111/27

hebsi [*bk.* **hebisi, hèbsi, hebüsü**] Hepsi, bütünü
h. 70/12, 80/16

hèbsi [*bk.* **hebisi, hebsi, hebüsü**] Hepsi, bütünü
h.+ ni 108/12

hebüsü [*bk.* **hebisi, hebsi, hèbsi**] Hepsi, bütünü
h. 42/1

hèc (Far.) [*bk.* **hèc, hèç, hiç, hiç, hĭç, hĭç**] Hiç, boş, değersiz, yok
h. 17/16

heceli- Hecelemek, ince ince anlamak ve anlatmak
h.- ye 3/6

hèç (Far.) [*bk.* **hèc, hèç, hiç, hĭç, hĭç**] Hiç, boş, değersiz, yok
h. 1/3, 3/11, 4/5, 10/39, 15/9, 23/41, 25/16, 32/38, 43/25, 49/216, 49/234, 49/29, 49/57, 56/35, 56/38, 56/51, 58/6, 58/7, 63/10, 63/26, 63/47, 65/10, 79/11, 79/14, 91/47, 97/34, 99/13, 100/50, 103/1, 105/5, 107/17, 108/7, 112/24, 118/8, 119/7, 123/39, 124/8

hèç (Far.) [*bk.* **hèc, hèc, hiç, hiç, hĭç, hĭç**] Hiç, boş, değersiz, yok
h. 18/3, 55/6

hèçTen Yok, yok yere
h. 124/74

hedef (Ar.) Hedef, varılacak yer, ulaşılacak sonuç
h.+ de 131/1

hedersin- Boşa gitmesine, ziyan olmasına üzülmek
h.- ĭm 91/6

hediye (Ar.) Hediye, armağan
h. 49/158, 49/162, 49/163, 100/23
h. èd - 49/176, 49/176

heḳa (Ar.) [*bk.* **heḳā, hēḳā, hekáye, heḳaye, heḳáye, heḳáye, hèkáye, hèḳaye, heḳāyi**] Hikâye, masal, boş söz
h. 49/249

heḳā (Ar.) [*bk.* **heḳa, hēḳā, hekáye, heḳaye, heḳáye, heḳáye, hèkáye, hèḳaye, heḳāyi**] Hikâye, masal, boş söz
h.+ sını 84/12

hēḳā (Ar.) [*bk.* **heḳa, heḳā, hekáye, heḳaye, heḳáye, heḳáye, hèkáye, hèḳaye, heḳāyi**] Hikâye, masal, boş söz
h. 49/247

hekáye (Ar.) [*bk.* **heḳa, heḳā, hēḳā, heḳaye, heḳáye, heḳáye, hèkáye, hèḳaye, heḳāyi**] Hikâye, masal, boş söz
h.+ si 85/5

heḳaye (Ar.) [*bk.* **heḳa, heḳā, hēḳā, hekáye, heḳáye, heḳáye, hèkáye, hèḳaye, heḳāyi**] Hikâye, masal, boş söz
h. 65/10, 108/1
h.+ ler 26/50
h.+ si 26/50, 92/15
h.+ sini 79/46

heḳáye (Ar.) [*bk.* **heḳa, heḳā, hēḳā, hekáye, heḳaye, heḳáye, hèkáye, hèḳaye, heḳāyi**] Hikâye, masal, boş söz
h.+ si 84/1

heḳâye (Ar.) [*bk.* **heḳa, heḳā, hēḳā, hekâye, heḳaye, heḳâye, hèkâye, hèḳaye, heḳāyi**] Hikâye, masal, boş söz
h.+ si 89/1

heḳayi (Ar.) [*bk.* **heḳa, heḳā, hēḳā, hekâye, heḳaye, heḳâye, heḳâye, hèḳaye, heḳāyi**] Hikâye, masal, boş söz
h.+ sini 79/53

hèkâye (Ar.) [*bk.* **heḳa, heḳā, hēḳā, hekâye, heḳaye, heḳâye, heḳâye, hèḳaye, heḳāyi**] Hikâye, masal, boş söz
h.+ si 82/2

hèḳaye (Ar.) [*bk.* **heḳa, heḳā, hēḳā, hekâye, heḳaye, heḳâye, heḳâye, hèkâye, heḳāyi**] Hikâye, masal, boş söz
h.+ si 6/53

heḳāyi (Ar.) [*bk.* **heḳa, heḳā, hēḳā, hekâye, heḳaye, heḳâye, heḳâye, hèkâye, hèḳaye**] Hikâye, masal, boş söz
h. 73/79

hekimō (öz. a.) Hekimoğlu
h.+ n 36/2
h.+ ndan 36/1

helallaşdurul- Helalleştirilmek
h.- ur 131/13

helallıḳ dile- Hellallik istemek
h.- r 131/15

helallī Helallik
h.+ mizı 131/15

helbet (Ar.) Elbet, elbette
h. 19/18, 59/6, 123/31

hele Özellikle, sonunda
h. 2/17, 42/25, 123/60, 130/24

helva (Ar.) Helva, şeker, yağ, un veya irmikle yapılan tatlı.
h. 100/25, 100/28

hem (Far.) Hem, ve, ilave olarak
h. 37/6, 49/110, 49/124, 49/54, 65/4, 84/14, 111/65, 113/6, 114/6, 124/25, 124/31

hemen (Far.) Hemen, derhâl
h. 14/10, 14/11, 14/16, 26/34, 27/17, 30/6, 30/8, 32/11, 49/173, 73/41, 73/47, 73/52, 73/65, 73/75, 73/76, 73/79, 76/9, 86/19, 86/31, 96/22, 96/31, 104/6

hemence Hemencek, derhâl
h. 32/24 .

hemi Doğru mu, evet mi
h. 132/1, 132/3

hemşeri (Far.) Memleketli
h.+ m 26/1

hemşire (Far.) Hemşire, sağlık çalışanı, kız kardeş
h.+ m 100/28
h.+ yi 36/4

heni Doğrusunu söylemek gerekirse, kaldı ki, üstelik
h. 132/6

henüz (Far.) Az önce, daha şimdi
h. 54/18

hep (Far.) Hep, bütün, tüm olarak
h. 9/9, 9/11, 9/12, 25/18, 26/7, 37/21, 37/22, 38/2, 44/1, 49/127, 49/66, 51/1, 51/19, 53/7, 54/23, 61/9, 64/6, 66/13, 66/19, 72/1, 96/2, 97/34, 100/5, 100/6, 105/6, 105/7, 107/34, 09/4, 110/3, 112/9, 116/3, 116/5, 121/14, 123/41, 124/12
h.+ den 117/11
h.+ imiz 102/7
h.+ isi 25/18

h.+ isini 32/48

hepden Tamamıyla, büsbütün
h. 44/4

hepisi [*bk.* **hepsi**] Hepsi
h. 124/64
h.+ nden 121/21
h.+ ni 66/6

hepsamana (öz. a.) Hapsamana
h. 53/8

hepsi [*bk.* **hepisi**] Bütünü, tamamı, tümü, cümlesi
h. 6/53, 29/8, 49/165, 66/9, 81/6, 81/18, 113/32, 123/54
h.+ nden 80/2
h.+ ni 2/15, 35/15, 60/6, 73/71, 80/14, 113/22, 129/6

her (Far.) Her, birer birer hepsi
h. 3/8, 7/1, 8/3, 10/2, 20/7, 22/10, 23/33, 24/9, 27/3, 38/3, 38/4, 40/2, 42/52, 46/4, 47/6, 49/134, 51/4, 56/26, 59/8, 62/2, 62/11, 64/2, 68/10, 70/1, 70/6, 72/10, 78/5, 80/2, 80/20, 81/2, 86/2, 86/21, 95/24, 96/17, 100/16, 100/21, 100/45, 103/30, 111/56, 111/71, 112/8, 122/41, 124/113, 124/35, 127/4, 130/22

heral Her hâlde
h. 39/4

herangi [*bk.* **herengi**] Herhangi
h. 76/12

herasılı Herhangi
h. 37/3

herbiri Her biri
h.+ si 78/7

herengi [*bk.* **herangi**] Herhangi
h. 91/37

herg Herk, tarlanın ilk ve kaba sürümü
h.éd -13/43

herges (Far.) [*bk.* **hergeş, hergez, herKes, herkeş, herkez**] Herkes
h. 8/1, 15/9, 66/5, 66/16, 66/19, 66/20, 70/2, 70/3, 70/4, 71/2, 73/71, 73/73, 76/11, 86/28, 100/26, 100/50, 102/14
h.+ i 119/1
h.+ in 10/7, 86/27

hergeş (Far.) [*bk.* **herges, hergez, herKes, herkeş, herkez**] Herkes, bütün kişiler
h. 123/59
h.+ in 117/8

hergez (Far.) [*bk.* **herges, hergeş, herKes, herkeş, herkez**] Herkes
h. 105/12

herhâlde Herhâlde
h. 49/191

herhangı Herhangi
h. 101/8

herhangi Herhangi
h. 43/24, 75/10

herif (Ar.) Adam, evin erkeği
h. 9/16, 20/27, 39/11, 61/1, 66/11, 73/51, 73/60, 121/18, 123/12, 123/61, 127/5

herk Herk, tarlanın ilk ve kaba sürümü
h. 48/2, 48/3, 48/5

herKes (Far.) [*bk.* **herges, hergeş, hergez, herkeş, herkez**] Herkes, bütün kişiler
h. 8/2, 11/6, 26/16, 28/16, 29/2, 42/46, 63/27, 113/29, 122/41

herkes (Far.) [*bk.* **herges, hergeş, hergez, herKes, herkeş, herkez**] Herkes, bütün kişiler
h. 86/13

herkeş (Far.) [*bk.* **herges, hergeş, hergez, herKes, herkes, kerkez**] Herkes, bütün kişiler
h. 55/5, 63/4, 124/68

herkez (Far.) [*bk.* **herges, hergeş, hergez, herKes, herkes, herkeş**] Herkes, bütün kişiler
h. 110/6

hesab (Ar.) [*bk.* **hesāb**] Hesap, matematiksel işlem
h. 24/3, 24/8
h.+ ı 75/7, 113/27, 114/7

hesāb (Ar.) [*bk.* **hesab**] Hesap, matematiksel işlem
h.+ ı 78/3
h. ėd - 42/11

heş (Far.) [*bk.* **hėş**] Hiç, yok, boş, değersiz
h. 17/1, 63/24, 73/35, 83/2, 84/10, 107/18, 112/22, 115/1

hėş (Far.) [*bk.* **heş**] Hiç, yok, boş, değersiz
h. 3/9, 11/12, 15/8, 16/10, 16/11, 49/95, 56/33, 61/6, 63/23, 100/30, 116/3, 118/8

hevle İşte öyle
h.+ ydi 63/3

hey Ağzı geniş, dibi dar sepet
h. 124/112
h.+ de 111/36
h.+ den 34/18, 111/36
h.- e 34/15

hey İyi
h. 76/26

heybe (Ar.) İçine öteberi koymaya yarayan, kilim veya halıdan yapılmış iki gözlü torba
h. 49/238
h.+ de 49/238
h.+ ye 49/238

heyet (Ar.) Heybet, büyüklük, ululuk
h. 37/7
h.+ leri 76/21

heyet (Ar.) Heyet, kurul
h.+ lerinen 76/23

hey ┌gidi Eyvah, vah
h. 63/15

heyyelessela (Ar. *hayye alesselah*) "Haydi namaza" anlamında ezan sözcüğü
h. 56/42

hezen Ahşap evde yapı ağacı
h. 28/3, 28/4

ḫı Evet, öyle
ḫ. 31/13, 100/49

ḫıdellez (Ar.) [*bk.* **ḫıdırellez, ḫıdrellez**] Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü
ḫ. 10/17, 15/1

ḫıdellez ┌bayramı (Ar.) Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü
ḫ.+ nda 10/20

ḫıdır (Ar. öz. a.) Hıdır
ḫ. 122/22, 122/23, 122/38
ḫ.+ ı 122/35

ḫıdırel ┌bayramları (Ar.) Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü
ḫ.+ nda 10/15

ḫıdırellez (Ar.) [*bk.* **ḫıdellez, ḫıdrellez**] Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü
ḫ. 42/15, 42/17, 122/22, 122/39
ḫ.+ de 20/11
ḫ.+ in 122/45

ḫıdırellez ╓depesi (öz. a.) Hıdırellez Tepesi
ḫ. 20/6

ḫıdrellez (Ar.) [*bk.* **ḫıdellez, ḫıdırellez**] Hıdırellez, Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü
ḫ.+ i 42/15

ḫını Nerede, ne oldu, nerede kaldı
ḫ.+ ya 105/10

ḫını ╓ḫızanı Çoluk çocuk
ḫ. 61/8

ḫısım (Ar.) Evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimseler
ḫ. 131/4, 131/6

ḫıyar (Far.) Hıyar, salatalık
ḫ.+ a 111/58
ḫ.+ dan 111/56

hıyyt Islık sesi
h. 87/15

ḫızan Çoluk çocuk
ḫ.+ ı 61/8

ḫızar (Far.) Tahta ve kereste biçmeye yarayan, elektrik ve su gücüyle çalışan büyük bıçkı
ḫ. 23/35, 23/36, 113/3
ḫ.+ ın 113/2

ḫızır (Ar. öz. a.) Hz. Hızır, Hızır Peygamber
ḫ. 10/19, 42/11, 42/13, 42/17, 42/18, 42/19, 42/20, 42/22, 42/24, 57/20, 57/21, 122/42, 126/1
ḫ.+ dur 42/25
ḫ.+ ı 10/18, 10/19, 57/1, 57/3, 57/8, 57/21
ḫ.+ ın 42/21
ḫ.+ mış 57/22
ḫ.+ na 42/15

ḫızır ╓alayhessalam (Ar. öz. a.) Hz. Hızır, Hızır Peygamber
ḫ. 35/20
ḫ.+ ın 35/18 42/19
ḫ.+ mış 35/2

ḫızlan- Hızlanmak
ḫ.- ur 99/13

ḫızmatçı (Ar.-T.) Hizmetçi
ḫ.+ sı 6/12

hi Evet
h. 10/30

hiç (Far.) [*bk.* **hèc, hèc, hèç, hiç, hĭç, hĭç**] Hiç, boş, değersiz
h. 94/15

hiç (Far.) [*bk.* **hèc, hèc, hèç, hiç, hĭç, hĭç**] Hiç, boş, değersiz
h. 26/46, 45/17, 49/213, 52/9, 60/2, 79/11, 79/34, 113/28, 123/19

hĭç (Far.) [*bk.* **hèc, hèc, hèç, hiç, hiç, hĭç, hĭç**] Hiç, boş, değersiz
h. 39/12

hikaya (Ar.) Hikâye, masal
h. 123/50

hille (Ar.) Hile, düzen, oyun
h. 6/44
h.yap - 49/113

hiş (Far.) Hiç, boş, değersiz,
h. 15/8, 43/22, 48/30, 49/24, 52/9, 96/30, 100/44, 113/22, 116/1

hizmet (Ar.) Hizmet
h.+ ler 51/17
h. ėd - 49/236, 73/9
h.ėt - 24/2
h. id - 51/10

ḫoc Hoca
ḫ. 51/26

ḫoca (Far.) Öğretmen, din görevlisi, âlim
ḫ. 31/6, 42/51, 68/6, 91/51, 112/5, 112/6, 120/7, 120/11, 131/9, 131/14, 131/16, 132/19
ḫ.+ lar 51/24, 131/9
ḫ.+ lara 51/24
ḫ.+ larım 14/2
ḫ.+ m 13/16, 14/9, 14/10, 14/17, 14/18, 14/20, 21/12, 27/14, 31/1, 31/10, 52/3, 52/15, 91/15, 91/35, 95/1, 95/2, 95/3, 95/14
ḫ.+ ma 14/15
ḫ.+ ydi 68/6
ḫ.+ yı 14/3
ḫ.+ yidi 68/12

ḫocazade (öz. a.) Hocazade
ḫ.+ ler 99/3

ḫocō (öz. a.) Hocoğlu köyü
ḫ. 122/11

ḫocōlu (öz. a.) Hocoğlu köyü
ḫ. 20/22

hóng Öbek
h.id- 80/17

ḫop Hop diye ses çıkararark
ḫ. 122/33

ḫopla- Hoplamak, atlamak
ḫ.- dı 122/33
ḫ.- mī 121/17
ḫ.- rsa 122/32

ḫoplī ╥mopli Hoplayıp atlayıp
ḫ. 74/9

ḫoppalaḳ Derli toplu, besili
ḫ. 121/18

ḫorasan (öz. a.) Horasan, Horasan harcı
ḫ.+ ı 78/8

ḫormet (Ar.) Hürmet, saygı
ḫ.+ ine 42/39

ḫortū (< *hortuk-u*) Marangoz aleti
ḫ. 19/13

ḫortuḳ Marangoz aleti
ḫ. 19/11, 19/12

horuz (Far.) Horoz, tavukgillerden, tavuğun erkeği olan kümes hayvanı
ḫ. 49/79, 49/80, 79/10
ḫ.+ a 49/89
ḫ.+ lar 73/1
ḫ.+ u 49/81, 49/82, 49/83, 49/89

ḫoş (Far.) Hoş, beğenilen, zevk veren
ḫ. 49/230, 49/239

ḫoşaf (Far.) Bütün veya dilimler hâlindeki kuru meyvenin şekerli suyla kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı türü
ḫ. 64/8
ḫ.+ ı 64/6
ḫ.+ ın 64/7
ḫ.+ ını 64/10
ḫ.+ ĭdi 64/6
ḫ.moşaf 64/6

ḫoşġıran Hoşkuran; çiçekleri, dalları ıspanak gibi pişirilen bir yıllık otsu bir bitki, tilkikuyruğu
ḫ. 111/74

höbek Öbek,
h.+ lerimizi 101/5

hŏdüş Ödünç
h. 14/22

hökm (Ar.) Hüküm
h.+ ünde 62/4

hökümdar (Ar.-Far.) Hükümdar, padişah, hakan
h.+ mış 53/2

hökümet (Ar.) Hükûmet
h. 36/4
h.+ e 52/5, 112/7
h.+ in 37/34

ḫur "Hur" sesi, "hur" diye ses çıkararak
ḫ. 118/12

ḫusus (Ar.) Konu, madde
ḫ.+ da 54/10
ḫ.+ una 132/15

ḫuş (Far.) Hoş, beğenilen, zevk veren
ḫ. 42/14

ḫuy "Huy" sesi, "huy" diye ses çıkararak
ḫ. 124/112

ḫuysuz Huysuz, huyu iyi olmayan
ḫ.+ um 67/32

ḫuzullan- Huzurlanmak, huzur bulmak, huzurlu duruma gelmek
ḫ.- duḳ 95/26

ḫuzur (Ar.) Dirlik, gönül rahatlığı
ḫ.+ u 72/10
ḫ.+ una 73/21

hüdud (Ar.) [*bk.* **hüdüd**] Hudut, sınır
h.+ u 91/21

hüdüd (Ar.) [*bk.* **hüdud**] Hudut, sınır
h. 30/7
h.+ ümüze 20/5

hüner (Ar.) Hüner, ustalık, beceriklilik
h.+ în 107/7

hürmet (Ar.) Hürmet, saygı
h. 132/21
h. ėd - 30/25

hürmetkel (Ar.-Far.) Hürmetkâr, saygılı
h.+ ler 130/25

hüseyin (Ar. öz. a.) Hüseyin
h. 87/19

hüsnü (Ar. öz. a.) Hüsnü
h. 16/8, 23/42

I

ı- [*bk.* **ī-**] Olmak, var olmak, yerine getirmek
ı.- dı 62/14
ı.- ḳana 73/1
ı.- mış 13/21, 109/39, 121/2
ı.- sa 49/12

ī- [*bk.* **i-**] Olmak, sahip olmak, yerine getirmek
ī.- dı 2/2, 2/3, 2/7, 2/18, 9/3, 9/7, 10/37, 10/38, 15/5, 17/8, 18/6, 20/6, 25/1, 25/10, 26/55, 27/4, 29/1, 31/5, 38/2, 38/5, 38/12, 48/13, 49/170, 62/5, 63/23, 63/31, 93/1, 94/1, 94/10, 94/12, 96/12, 97/31, 113/1, 113/21, 113/24, 113/44, 117/7, 118/7, 120/3, 120/4, 121/20, 122/7, 123/65, 124/18, 124/99, 125/2, 130/4, 132/5, 132/19
ī.- dım 95/5
ī.- ḳan 37/24, 73/1
ī.- ḳana 37/24
ī.- mış 3/8, 6/31, 7/1, 7/10, 13/4, 13/19, 13/20, 13/21, 13/22, 13/23, 20/14, 20/25, 25/5, 25/12, 27/11, 27/12, 30/1, 30/2, 43/28, 49/11, 49/217, 49/56, 52/1, 52/7, 56/23, 57/2, 57/21, 61/2, 73/8, 73/73, 79/39, 85/5, 96/16, 100/41, 106/2, 107/1, 107/20, 107/38, 108/1, 108/2, 113/7, 120/3, 121/2, 121/26, 123/3, 123/14, 132/18
ī.- nan 23/34, 101/12
ī.- sa 21/4, 42/42, 49/29, 86/24, 101/2, 109/25, 113/16, 113/35, 121/5, 124/11, 124/64

ıḳdıyar (Ar.) [*bk.* **ıḳdiyar, iḫdiyar**] İhtiyar, yaşlı
ı. 59/21

ıḳdiyar (Ar.) [*bk.* **ıḳdıyar, iḫdiyar**] İhtiyar, yaşlı
ı.+ a 73/13

ılıca Suyu sıcak olarak yerden çıkan hamam, kaplıca, çermik, kudret hamamı
ı. 112/4, 112/10
ı.+ da 112/17

ılık Soğukla sıcak arası, ne soğuk ne sıcak
ı. 26/17, 103/10

ımeci İmece, birlikte iş görme
ı.+ si 124/108

ınsıca Sıcak
ı.+ nda 19/6

ırazı (Ar.) Razı
ı. 17/4

ırğan- Kıpırdamak, hareket etmek
ı. 87/14
ı.- madı 48/36

ırmā (< *ırmak-ı*) [*bk.* **ırmaḳ**] Irmak, büyük akarsu, nehir
ı. 7/19, 7/21, 10/26, 20/26, 27/9, 43/8, 123/35
ı.+ mız 99/10
ı.+ n 7/9, 7/12, 123/22, 123/40, 123/49, 137/3

ırmaḳ [*bk.* **ırmā**] Irmak, büyük akarsu, nehir
ı. 7/12, 99/11
ı.+ da 7/19
ı.+ dan 7/9, 7/13, 49/84, 88/3, 123/12

ırsız [*bk.* **ırsuz**] Issız, sakin, tenha
ı. 86/17

ırsuz [*bk.* **ırsız**] Issız, sakin, tenha
ı. 10/5

ısdammul (öz. a.) [*bk.* **ısdanbul, istammul, stanbul, İstanbul**] İstanbul
ı. 96/4
ı.+ dan 66/18

ısdanbul (öz. a.) [*bk.* **ısdammul, istammul, stanbul, İstanbul**] İstanbul
ı.+ a 109/5

ısıca (< *sıcak-ı-y-le*) [*bk.* **ısıcaġ, ısıcaḳ**] Sıcak
ı.+ ynen 94/7

ısıcaġ [*bk.* **ısıca, ısıcaḳ**] Sıcak
ı.+ lar 60/1

ısıcaḳ [*bk.* **ısıca, ısıcaġ**] Sıcak
ı. 23/15, 23/35, 63/28

ısın- Isınmak
ı.- ur 131/9

ısır- Isırmak
ı.- amamış 91/29

ısırgan Isırgangillerden, her tarafı sert tüylerle kaplı, tüyleri kırıldığında karınca asidi denilen çok kaşındırıcı bir madde çıkartan bir ot
ı.+ ını 48/9

ısırgan yemeği Isırgan otundan yapılan yemek
ı. 5/4

ısıt- Isıtmak
ı.- ıyoḳ 97/8
ı.- urullardı 124/88

ısıtdur- Isıttırmak
ı.- ullardı 124/87

ısıtma Sıtma, sıtma hastalığı
ı.+ ya 94/2

ısla- [*bk.* **ıslı-**] Islamak, ıslak duruma getirmek
ı.- duḳdan 26/17
ı.- maz 99/18
ı.- miyodun 99/20
ı.- rduḳ 110/2
ı.- rsın 113/47
ı.- ruḳ 34/13

ıslad- Islatmak, ıslak duruma getirmek
ı.- uruḳ 136/5

ıslaḳ Islak, ıslanmış
ı. 113/46
ı.+ da 113/44

ıslan- Islanmak, ıslanmış duruma gelmek
ı.- mış 71/3
ı.- u 103/24

ıslı- [*bk.* **ısla-**] Islamak, ıslak duruma getirmek
ı.- yoḳ 111/39
ı.- yorum 26/17

ıslığ Dudakların büzülerek veya parmağın dil üzerine getirilmesiyle çıkarılan ince ve tiz ses
ı. 87/15
ı.ėd - 87/14
ı.ėt -87/15, 87/15

ısmarlaş- Ismarlaşmak, vedalaşmak
ı.- ıp 49/237

ışı- Işımak, aydınlanmak
ı.- rḳanalıḳ 106/11
ı.- yana 87/8

ışıḳ Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji, erke
ı. 37/20, 37/21, 118/4

ışī (< *ışık-ı-n-a*) Işık
ı.+ na 87/10

ıy- Dokuma tezgâhında halı kilim vb. şeylerin iplerini yerleştirmek, germek, bir şeyi sermek
ı.- aruḳ 109/30
ı.- dım 109/27
ı.- duḳ 109/33
ı.- ıp 109/43, 109/44
ı.- ıyoḳ 109/31, 109/32

İ

i- [*bk.* **ǐ-**] Olmaḳ, sahip olmak, yerine getirmek
i.- di 2/14, 2/19, 31/1, 42/38, 65/11, 94/20, 132/5
i.- dim 92/7, 92/8
i.- dük 92/7
i.- ken 48/30, 67/22
i.- miş 63/25, 132/1
i.- se 49/248, 70/4, 72/10, 77/4, 92/8, 132/2, 134/5

ǐ- [*bk.* **i-**] Olmaḳ, sahip olmak, yerine getirmek
ǐ.- di 9/9, 17/2, 20/6, 23/43, 62/1, 76/27, 76/28, 94/18, 96/14, 116/4, 132/6
ǐ.- dim 95/11
ǐ.- din 118/15
ǐ.- miş 2/9, 7/20, 12/4, 32/3, 32/18, 47/1, 49/42, 57/4, 57/5, 57/6, 108/2, 113/17, 118/17, 121/2, 121/25, 121/27, 127/1, 132/1
ǐ.- se 7/2

ibadet (Ar.) İbadet
i.yap -79/41

ibaret (Ar.) İbaret, oluşan, meydana gelen
i.+ di 11/1

ibirük (Ar.) [*bk.* **ibrik, ibrū, ʾibrük**] İbrik, su koymaya yarayan kulplu, emzikli kap
i. 32/80

ibrik (Ar.) [*bk.* **ibirük, ibrū, ʾibrük**] İbrik, su koymaya yarayan kulplu, emzikli kap
i. 32/80

ibrû (Ar.) [bk. **ibirük, ibrik, i̊brük**] İbrik, su koymaya yarayan kulplu, emzikli kap
i. 32/80

i̊brük (Ar.) [bk. **ibirük, ibrik, ibrû**] İbrik, su koymaya yarayan kulplu, emzikli kap
i̊. 32/81

ïcâd (Ar.) [*bk.* **icât**] İcat, buluş
ï. ol- 116/4

icar (Ar.) Kira
i.+ ını 87/2

icât (Ar.) [*bk.* **ïcâd**] İcat, buluş

i. ėt- 51/6

iç İç, iç bölüm, dışın karşıtı
i. 26/37, 28/6, 58/8, 60/3, 60/4, 97/8, 112/8
i.+ erde 49/18
i.+ erisinde 72/3, 72/4, 95/27
i.+ i 26/1, 26/2, 60/2, 60/4, 76/7, 79/49
i.+ inde 16/9, 20/22, 32/62, 32/69, 37/27, 37/30, 49/207, 49/28, 56/12, 57/10, 75/10, 80/12, 81/6, 85/4, 91/27, 107/49, 111/74, 111/96, 111/98, 113/9, 113/48, 113/51, 124/71
i.+ indekiler 49/17
i.+ inden 99/10, 99/12
i.+ indeydi 38/2
i.+ indeyim 26/49
i.+ ine 3/3, 5/1, 5/7, 5/10, 5/16, 19/24, 26/2, 26/42, 37/31, 38/2, 38/14, 45/40, 51/25, 55/1, 55/2, 61/7, 64/2, 64/7, 69/1, 69/4, 73/37, 80/20, 86/20, 91/22, 94/6, 103/24, 103/25, 103/29, 103/35, 107/14, 111/45, 111/49, 111/53, 111/68, 111/79, 111/86, 111/87, 112/18, 112/20, 112/25, 117/5, 135/1, 135/3, 136/2, 136/4, 136/7
i.+ ini 103/28

iç- [*bk.* **iç̲-**] İçmek, bir sıvıyı ağıza alıp yutmak
i.- çek 128/7
i.- dügcene 105/5
i.- ecēz 14/6
i.- eller 10/20, 20/12, 49/199, 100/22
i.- ellerdi 20/7, 41/2
i.- emiyolar 123/42
i.- er 72/12
i.- erdi 72/11
i.- erisinde 94/3
i.- ersin 26/58, 62/8
i.- esi 105/5
i.- ï 73/73
i.- icedin 123/49
i.- ïlardı 124/4, 124/5
i.- ïn 96/11
i.- ine 38/11
i.- inin 48/9, 48/12
i.- ip 41/4
i.- iyalar 20/2, 49/217, 49/235, 49/87
i.- iyallar 20/2
i.- iyïlar 100/13
i.- iyoḳ 14/22, 111/65
i.- iyoruz 14/22
i.- meden 92/14
i.- medi 123/47, 123/48

iç̲- [*bk.* **iç-**] İçmek, bir sıvıyı ağıza alıp yutmak
i.- medin 123/50

içecek İçecek, içilen her şey
i. 90/5

içeri İç, iç yan, iç bölüm, iç yüzey
i. 23/14, 37/28, 73/84, 86/25, 86/34, 87/10, 107/40
i.+ de 80/3, 100/8

i.+ si 121/16
i.+ sinde 102/8
i.+ sinden 70/20
i.+ sine 8/17, 32/63, 48/27, 51/4, 54/17, 101/14, 103/2, 103/10, 103/28
i.+ sini 48/15, 51/9
i.+ ye 128/6

için [*bk.* **çün, için, ïçin, ǐçin, içün, üçun, üçut, üçün**] İçin, amacıyla, maksadıyla
i. 10/7, 10/8, 12/9, 12/11, 16/11, 24/10, 33/1, 42/5, 42/41, 43/3, 43/10, 51/10, 52/11, 53/3, 79/19, 79/43, 86/16, 97/1, 97/42, 124/69, 130/13, 130/21, 130/26, 133/8

ïçin [*bk.* **çün, için, ǐçin, içün, üçun, üçut, ïüçün**] İçin, amacıyla, maksadıyla
ï. 42/3, 42/4

ǐçin [*bk.* **çün, için, ïçin, içün, üçun, üçut, üçün**] İçin, amacıyla, maksadıyla
ǐ. 49/183, 51/6, 77/3, 91/58, 124/19, 124/83, 124/88

içinde İçinde, iç kısmında
i. 43/3

içir- İçirmek, içmesini sağlamak
i.- ür 51/24

içme İçme, içme işi
i. 123/42

içmek İçmek, bir sıvıyı ağıza alıp yutmak
i. 59/3

içün [*bk.* **çün, için, ïçin, ǐçin, üçun, üçut, üçün**] İçin, amacıyla, maksadıyla
i. 26/35, 27/9, 35/12, 42/46, 51/17, 51/20, 52/15, 86/18, 91/56, 97/23

içür- İçirmek, içmesini sağlamak
i.- üller 124/82
i.- ürler 51/25

id- Etmek, yapmak
i.- ceksin 40/4
i.- erdi 32/56
i.- ersin 32/37

idam (Ar.) Ölüm cezası
i.ėt - 104/23

idara (Ar.) [*bk.* **idara, idarā, idare**] Yönetme, çekip çevirme
i. 86/8, 86/10
i.ėd - 109/15

idarā (Ar.) [*bk.* **idara, idare**] Yönetme, çekip çevirme
i. 86/1, 86/5, 86/40

idare (Ar.) [*bk.* **idara, idarā**] Yönetme, çekip çevirme
i. 29/3, 86/31
i. ėd- 49/247, 86/10, 90/5, 132/24

idda (Ar.) İddia, sav
i.+ ye 49/6

iflas (Ar.) İflas, batma, batkınlık
i.aoturd - 76/26

ihdiyac (Ar.) [*bk.* **ihdiyaç, ihtiyaç**] İhtiyaç, gereksinim
i.+ a 94/14
i.+ ımı 91/46
i.+ ımızı 113/50

ihdiyaç (Ar.) [*bk.* **ihdiyac, ihtiyaç**] İhtiyaç, gereksinim
i. 91/37, 91/42
i.+ larını 97/1

iḫdiyar (Ar.) [*bk.* **ıḳdıyar, ıḳdiyar, ihtiyar**] İhtiyar, yaşlı
i. 56/6

iḫdiyat (Ar.) İhtiyat, yedek

i. 47/1

ihlas (Ar.) Temiz sevgi ve yürekten bağlılık
i. 42/47, 42/49, 42/50, 42/52, 42/54, 42/55, 42/56, 42/57
i.+ ı 42/49

ihne İğne
i. 110/3

ihtibar (Ar.) İtibar, saygınlık
i.+ iyle 94/13

ihtiyaç (Ar.) [*bk.* **ihdiyac, ihdiyac**] İhtiyaç, gereksinim
i.+ ı 42/42
i.+ ını 91/44
i.+ larını 97/2

ihtiyar (Ar.) [*bk.* **iḥdiyar, ıḳdıyar, ıḳdiyar**] İhtiyar, yaşlı
i. 37/7

iki [*bk.* **iḳ̌i, i͡ki**] İki, iki sayısı
i. 2/3, 2/7, 2/16, 2/17, 4/4, 4/17, 4/19, 6/50, 7/8, 9/6, 10/8, 10/12, 10/38, 19/13, 20/9, 23/26, 25/22, 26/8, 26/10, 26/19, 26/27, 26/46, 26/49, 28/18, 32/32, 32/44, 2/78, 34/15, 34/20, 34/22, 37/4, 37/17, 37/20, 37/25, 37/32, 39/10, 42/46, 45/14, 45/15, 45/27, 45/28, 46/6, 47/2, 48/34, 48/35, 49/193, 49/218, 49/219, 49/32, 49/44, 49/47, 56/40, 56/51, 57/2, 57/11, 62/7, 63/27, 63/41, 64/2, 64/3, 72/6, 72/11, 73/9, 73/22, 73/39, 73/75, 74/4, 76/13, 79/20, 79/27, 80/16, 87/3, 87/4, 87/5, 87/7, 91/10, 91/17, 91/40, 91/42, 94/1, 94/24, 95/11, 96/1, 96/3, 96/20, 97/47, 99/1, 100/23, 104/1, 105/1, 107/33, 109/3, 109/6, 109/21, 109/30, 111/98, 112/12, 112/21, 112/25, 113/36, 113/51, 115/1, 117/12, 118/3, 118/6, 118/9, 118/11, 118/18, 121/13, 124/56, 124/80, 131/7, 131/9, 131/10, 131/12, 132/13, 132/24
i.+ de 37/34
i.+ leri 42/18
i.+ miz 79/18, 79/31, 91/2
i.+ nizi 123/7
i.+ si 38/2, 42/12, 46/5, 49/193, 58/2, 122/22
i.+ sinde 37/33
i.+ sini 26/32, 107/24, 136/2
i.+ sinin 60/7, 73/52
i.+ ye 76/12

iḳ̌i [*bk.* **iki, i͡ki**] İki, iki sayısı
i. 80/15

i͡ki [*bk.* **iki, iḳ̌i**] İki, iki sayısı
i. 73/10

iki ⌐ġat ⌐èd- İkiye katlamak
i.- er 109/29

ikileme İkileme, iki kere yapma
i. 102/10, 102/11

ikinci [*bk.* **ikinc̄i**] İkinci, ikinci sırada
i. 17/5, 17/18, 17/19, 17/21, 36/3, 42/56, 48/8, 73/78, 95/26, 95/28, 96/6, 96/7, 99/7, 102/10, 102/11, 119/12, 124/4, 128/1, 132/31
i.+ si 79/2
i.+ sini 86/12

ikinc̄i [*bk.* **ikinci**] İkinci, ikinci sırada
i. 119/13

ikindi İkindi, öğle ile akşam arasındaki zaman dilimi
i. 132/29
i.+ de 132/30

ikiSce (öz. a.) [*bk.* **ikizce**] İkizce ilçesi
i.+ de 77/1

ikizce (öz. a.) [*bk.* **ikiSce**] İkizce ilçesi
i.+ de 43/1

ikram Ar.) İkram, hediye, konuğu ağırlama
i. 40/4, 49/238, 49/240
i.+ ım 49/239

ikündü İkindi, öğle ile akşam arasındaki zaman dilimi
i. 96/3

ilac (Ar.) [bk. **ilaç, ilaş**] İlaç, bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde, em, deva
i. 35/10
i.+ ı 35/26, 94/12

ilaç (Ar.) [*bk.* **ilac, ilaş**] İlaç, bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde, em, deva
i. 90/2, 90/3, 94/10
i.+ a 35/28
i.+ ı 35/11, 35/24, 49/150, 94/16
i.+ ın 35/26
i.+ ına 35/27
i.+ ını 35/26, 94/2
i.+ la 35/24
i.+ lan 35/25
i.milac 94/16

ilahî (Ar.) Tanrı'yı övmek, ona dua etmek için yazılıp makamla okunan nazım
i.+ nen 62/6

ilaş (Ar.) [*bk.* **ilac, ilaç**] İlaç
i.+ lar 94/2

ilaşlama İlaçlama, ilaç sürme veya dökme
i.+ sı 24/5

ilave (Ar.) ilave, ek
i. 22/9

ilazım (Ar.) [*bk.* **lâzım**] Lazım, gerek, gerekli
i. 13/15

ile İle, bile, birlikte
i. 10/37, 22/13, 28/17, 73/6, 94/24

ilelle- İlerlemek
i.- di 17/15
i.- medi 17/14, 17/16
i.- mez 17/13
i.- r 17/15

ilen İle, bile, birlikte
i. 6/45

ilen- İlenmek, beddua etmek
i.- miş 89/1

ilenger Geniş ve çukur tencere
i.+ e 34/24

ilerce İlerice, önceden
i.+ leri 20/14

ilerde Gelecekte, gelecek zamanda, ötede
i. 21/1, 56/26, 56/39, 56/43, 91/7

ilerden Önce, önceden
i. 32/42, 32/43, 32/75, 32/79, 80/6, 115/2

ileri Herhangi bir şeye göre daha ötede olan yer, geri karşıtı
i. 10/41, 10/47, 17/17, 18/8, 20/9, 21/1, 37/36, 49/201, 49/207, 51/6, 56/27, 91/9, 97/15, 100/46, 111/1, 123/11, 123/12, 123/21, 132/2
i.+ mizde 43/7
i.+ seine 56/11
i.+ si 25/25, 27/4, 42/10, 54/16
i.+ sinde 49/152, 54/17
i.+ sine 54/7
i.+ sini 41/6, 65/9, 78/1
i.+ ye 54/15, 123/9, 123/20
i.gèri yap - 10/49

ilerigelür İleri gelen, önder
i. 36/5

ilerki İleriki, ileride olan

i. 32/10, 72/9

ileşbellî (< *rençberlik-i*) Rençper olma durumu, rençperin işi, ırgatlık
i. 40/7

ileşbellik Rençper olma durumu, rençperin işi, ırgatlık
i. 13/22

ileşber (Far.) Tarla, bağ, bahçe, yapı ve toprak işlerinde ağır işleri gören gündelikçi, ırgat
i.+ ük 22/1

ilgi İlgi, alaka
i.+ si 12/10

ilgilen- İlgilenmek
i.- en 22/5, 130/26

ilgilenme İlgilenme
i.+ ye 39/12

ilgili İlgilenmiş olan, ilgisi bulunan, alakalı, alakadar, müteallik
i. 63/44

ilḥami (öz. a.) İlhami
i.+ ye 4/14

ilim (Ar.) İlim, bilim
i.+ den 35/16
i.+ in 35/18

ilisdir (Rum.) Süzgeç
i.+ den 5/5, 111/61, 111/76

iliş- İlişmek, dokunmak, takılmak
i.- men 49/182

ilk İlk, birinci, önce
i. 17/12, 25/7, 28/3, 45/19, 45/20, 45/22, 45/35, 49/15, 52/1, 102/9, 111/30, 111/31, 131/1

ilkbaḥar [*bk.* **ilkbahar**] İlkbahar
i.+ a 48/1

ilkbahar [*bk.* **ilkbaḥar**] İlkbahar
i.+ da 90/1, 111/70, 111/73

ilkoḳul [*bk.* **ilḳoḳul**] İlkokul, ilk mektep
i. 29/6
i.+ a 79/28, 79/29
i.+ u 29/8

ilḳoḳul [*bk.* **ilkokul**] İlkokul, ilk mektep
i. 29/6

illa (Ar.) [*bk.* **ille**] Ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun, her hâlde, ille, illaki
i. 18/11, 42/44, 62/8, 62/10

ille (Ar.) [*bk.* **illa**] Ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun, her hâlde, ille, illaki
i. 38/6, 73/51, 88/2

ilm (Ar.) İlim, bilim
i.+ in 35/17

ilmekli- İlmeklemek, ilmek atmak
i.- yoz 26/28

ilyas (öz. a.) İlyas
i. 42/17

im İz, işaret
i.+ leri 76/2

imalet (Ar.) İmalat, üretim
i.+ imiz 97/48

imam (Ar.) İmam
i. 73/1
i.+ ı 120/4, 122/15, 132/19

imece [*bk.* **imeci, imecî**] İmeci
i. 102/1

imeci [*bk.* **imece, imecî**] İmeci
i. 59/1, 59/4, 59/5, 70/16, 70/21, 102/2, 102/3, 102/4, 102/5, 102/6, 102/7, 102/11, 102/13, 124/110
i.+ de 61/2, 70/19
i.+ lerde 72/1
i.+ si 124/109, 124/111

i.yap - 59/1

imecĭ [*bk.* **imece, imeci**] İmeci
i. 59/3

imḳan (Ar.) [*bk.* **imḳān**] İmkân, olanak
i. 96/28, 123/43

imḳān (Ar.) [*bk.* **imḳan**] İmkân, olanak
i.+ ı 58/12

imtān (Ar.) İmtihan, sınav
i.ėd -123/8

imza (Ar.) İmza
i.+ n 86/42
i.+ sı 86/40

imzalı- İmzalı, imzalanmış
i.- yō 86/5

in- İnmek
i.- dim 87/2
i.- dü 56/46
i.- dük 14/16, 96/4
i.- ecēni 104/16
i.- erken 30/6
i.- ĭ 37/37, 93/2
i.- ĭnce 49/134
i.- ĭncė 6/4
i.- iya 49/137, 49/168, 49/211
i.- iyosun 30/8, 30/9, 30/10
i.- meden 30/7
i.- mĭ 85/10
i.- miş 120/13, 120/14

inan- İnanmak
i.- dım 91/56, 91/58
i.- dūmdan 91/57
i.- ıyorum 91/58
i.- masan 59/19
i.- maz 39/14
i.- u 121/27

ĭnan İle, birlikte
ĭ. 5/3, 6/47, 7/19, 17/2, 18/6, 19/29, 23/15, 23/35, 25/15, 25/16, 31/1, 31/3, 31/4, 32/34, 32/35, 32/71, 42/11, 45/17, 45/36, 45/37, 45/38, 45/41, 48/11, 48/12, 49/5, 49/204, 49/215, 49/224, 49/225, 57/6, 61/9, 62/5, 63/44, 65/4, 70/10, 74/1, 79/33, 80/7, 81/8, 81/13, 87/20, 92/14, 94/9, 97/8, 97/30, 98/5, 101/14, 103/19, 103/23, 105/13, 107/31, 109/18, 109/28, 109/33, 110/6, 111/106, 113/24, 122/7, 122/10, 122/13, 122/22, 122/23, 122/38, 123/35, 123/44, 123/46, 124/8, 124/112, 124/99, 132/11

inanç İnanç, inanılan şey
i. 8/3, 79/14, 91/57

inanıl- İnanılmak, güvenilmek
i.- mış 3/11

inaş İnanç, inanılan şey
i. + dan 91/36

ince İnce, kalın olmayan
i. 3/1, 21/7, 23/22, 34/1, 111/97, 113/53, 131/4
i.+ sinden 97/10

incele- İncelemek
i.- rsēz 25/14

incet- İnceltmek, ince olmasını sağlamak
i.- mĭ 111/78

incir İncir
i. 111/23, 111/24
i.+ in 111/26

indir- [*bk.* **indü-, indū-, indür-**] İndirmek, inmesini sağlamak
i.- iyalar 49/136

indü- (< *indir-di-ler*) [*bk.* **indir-, indū-, indür-**] İndirmek
i.- düler 96/6

indū- (< *indir-miş*) [*bk.* **indir-, indü-, indür-**] İndirmek
i.- müş 32/6

indür- [*bk.* **indir-, indü-, indū-**] İndirmek, inmesini sağlamak
i.- düler 49/145
i.- elim 49/133
i.- ī 56/47, 123/40
i.- ücēni 20/28

ine (< *inek*) [*bk.* **inē, īne, inek**] İnek
i.+ min 112/13

inē (< *inek*) [*bk.* **ine, īne, inek**] İnek
i. 4/7, 4/10, 49/71, 49/72, 49/75, 49/77, 49/88, 91/19
i.+ m 4/2, 4/3, 40/10
i.+ n 4/2
i.+ ne 112/15

īne (< *inek*) [*bk.* **ine, inē, inek**] İnek
ī. 100/17, 100/33
ī.+ de 100/33
ī.mine 100/33
ī.mīne 76/17

inek [*bk.* **ine, inē, īne**] İnek, dişi sığır
i. 4/5, 4/8, 4/9, 4/10, 4/11, 4/17, 4/18, 49/71, 49/73, 49/74, 49/75, 49/78, 49/88, 79/10, 91/41, 94/25, 101/4, 101/6, 103/25, 124/66
i.+ lerden 91/41

inekcilik İnekçilik, inekçilik işi
i. 10/10

īnele- İğnelemek, iğne batırmak
ī.- dim 129/7

ïnen İle, birlikte
ï. 12/7, 19/28, 21/7, 23/22, 26/6, 34/12, 34/14, 34/19, 43/30, 45/39, 49/28, 49/77, 62/5, 66/8, 66/13, 70/11, 79/20, 87/15, 96/39, 111/101, 111/104, 111/25, 111/68, 122/37, 124/106, 124/28

insan (Ar.) İnsan, Âdemoğlu
i. 38/3, 38/4, 51/16, 73/77, 91/36, 94/26, 100/22, 102/4, 111/34
i.+ a 87/21
i.+ da 68/9, 100/41
i.+ dır 51/17
i.+ ı 91/38, 122/2
i.+ ın 79/6
i.+ larımız 32/34
i.+ nar 27/22, 33/1, 51/7, 76/11
i.+ nara 42/40
i.+ narı 99/4, 99/14, 122/35
i.+ narın 45/43, 68/1, 97/2

inşalla (Ar.) [*bk.* **inşallah**] İnşallah, "Tanrı dilerse, Tanrı nasip ettiyse" anlamlarında dilek anlatan bir söz
i. 25/15

inşallah (Ar.) [*bk.* **inşalla**] İnşallah, "Tanrı dilerse, Tanrı nasip ettiyse" anlamlarında dilek anlatan bir söz
i. 13/14, 54/12

intāp (Ar.) İltihap
i. yap- 45/10

intikam (Ar.) İntikam
i.+ ımı 6/26, 6/46
i.+ ını 6/29, 6/30

ip İp, iplik
i. 19/16, 21/7, 26/27, 45/19, 45/27, 45/39, 45/41, 49/3, 49/4, 56/2, 109/39, 110/5, 113/51, 124/24, 127/6
i.+ i 19/16, 49/2, 109/31, 109/32, 109/34, 110/5, 124/25

ipek İpek
i. 67/41

iplī (< *iplik-i*) [*bk.* **iplik**] İp, iplik
i. 32/83
i.+ ni 60/2

iplik [*bk.* **iplī**] İp, iplik

i. 32/83, 52/11
i.+ lerini 111/48

iplikle- İplikle işlemek
i.- rüg 103/14

ĭrātlıḳ (Ar.) Rahatlık
ĭ.+ la 54/18

ĭrde- [*bk.* **irde-**] İrdelemek, incelemek, araştırmak
ĭ.- di 13/3
ĭ.- mĭceksin 13/3

irde- [*bk.* **ĭrde-**] İrdelemek, incelemek, araştırmak
i.- memek 13/12

irende (Far.) Tahta yüzeyleri pürüzsüz duruma getirmek, biçim vermek için marangozların kullandığı araç
i. 23/40
i. +m 23/39

iresm (Ar.) Resim
i.+ i 85/8, 85/9

iri İri, büyük
i. 91/36, 111/92

ĭricek Yün eğirmeye yarayan araç, kirmen
ĭ.+ le 113/54

ĭrĭl- Büyümek, irileşmek
ĭ.- ür 45/16

iriyarı İri yarı, büyük
i. 6/29

irkin- İrkilmek
i.- dim 2/17

isabet (Ar.) [*bk.* **ásabet**] İsabet
i.+ i 94/20

isdammbullu (öz. a.) İstanbullu, İstanbul'da yaşayan
i. 96/38

isdammul (öz. a.) [bk. **ısdammul, ısdanbul, stanbul, İstanbul**] İstanbul
i.+ da 66/22

isde- [*bk.* **isdė-, isdi-, isdĭ-**] İstemek, arzu etmek
i. 73/27
i.- dŭm 80/17
i.- di 37/10, 65/1, 73/45
i.- diler 37/12, 96/39
i.- din 73/42
i.- dük 10/1
i.- dükden 65/2
i.- mesen 84/9
i.- r 56/6, 64/3
i.- rse 39/11, 49/97, 64/1
i.- rsek 39/1
i.- rsen 39/3, 63/35, 84/9

isdė- [*bk.* **isde-, isdi-, isdĭ-**] İstemek, arzu etmek
i.- miş 99/20, 126/2, 127/1
i.- mişler 43/3

isdē (< *istek-i-n-e*) İstek, arzu
i.+ ne 45/43

isdemi İsteme, arzu etme
i.+ ye 62/3

isdi- [*bk.* **isde-, isdė-, isdĭ-**] İstemek, arzu etmek
i.- yom 123/56

isdĭ- [*bk.* **isde-, isdė-, isdi-**] İstemek, arzu etmek
i.- n 84/8, 100/27

isdifalan- Yararlanmak
i.- ıyoḳ 84/15

isdifar (Ar.) İstifra, kusma
i.ėt - 96/2

isdira┬at (Ar.) [*bk.* **isdirāt**] İstirahat, dinlenme
i. 49/159

isdira┬atlı [*bk.* **isdiratli**] Dinlenmesi uygun
i. 123/59

isdirât (Ar.) [*bk.* **isdirât**] İstirahat, dinlenme
i.vêr - 96/4, 77/3
i.- diler
i.- dükleri 77/5

isdiratli [*bk.* **isdira┬atlı**] Dinlenmesi uygun
i.+ yik 123/58

isgenderun (öz. a.) İskenderun
i.+ a 95/16
i.+ da 95/16

isim (Ar.) [*bk.* **ism**] İsim, ad
i. 30/5, 36/8, 36/10, 51/22, 52/2, 63/43, 63/44, 66/20, 83/3, 97/16, 132/6
i.+ ler 52/3
i.+ leri 25/13, 63/34, 72/10, 94/15
i.daḳ - 36/9

isimlendiril- İsimlendirilmek, isim verilmek
i.- en 28/9
i.- irdi 28/11

ĩsĩn (öz. a.) Hüseyin
Ĩ. 63/34, 63/36

ism (Ar.) [*bk.* **isim**] İsim, ad
i.+ i 13/19, 22/8, 26/13, 26/36, 26/56, 29/4, 29/5, 49/18, 49/19, 63/34, 63/38, 63/39, 63/40, 72/11, 73/25, 78/11, 84/1, 91/50, 96/14, 97/27, 97/28, 97/44, 99/7, 109/39, 112/1, 113/20, 122/9, 123/16, 123/23, 132/1, 132/4
i.+ idür 84/2
i.+ im 73/31
i.+ imi 36/11, 36/12, 73/24
i.+ in 63/42
i.+ ĩn 66/20
i.+ inde 16/10, 36/7, 37/25, 37/29, 79/31, 87/2, 91/51, 95/10, 95/22, 95/23, 96/7, 113/1, 122/22, 123/3
i.+ ini 13/20, 63/35, 63/36, 63/45, 63/46, 63/47, 63/48, 132/7

isporta (İt.) İspirto
i. 45/11

istanbul (öz. a.) [bk. **ısdammul, ısdanbul, istammul, stanbul**] İstanbul
i.+ da 86/2
i.+ dan 105/7

iste- [*bk.* **isti-, istĩ-, isTe-**] İsteme, arzu etmek
i. 6/50
i.- ŗsen 3/1
i.- dū 9/16
i.- dümü 24/4
i.- di 6/51, 65/1
i.- dim 10/1
i.- mem 49/188, 49/189, 96/36
i.- meye 32/31
i.- mezler 103/42
i.- mĩ 45/34, 49/55, 91/5
i.- miş 137/18, 137/19
i.- miyorum 84/8
i.- rdi 124/62, 124/65
i.- rdim 51/13, 51/17, 51/18, 51/19
i.- rse 32/30
i.- rsen 3/1, 18/7, 111/80

istemi İsteme, arzu etme
i.+ ye 32/41, 65/1

isti- [*bk.* **iste-, istĩ-, isTe-**] İsteme, arzu etmek
i.- ya 49/35
i.- yām 49/183
i.- yen 18/4
i.- yōlar 79/43
i.- yom 73/10

i.- yŏm 32/45
i.- yoŋ 10/14
i.- yŏsun 32/44

istī (< *isti-yor*) [*bk.* **iste-, isti-, isTe-**] İsteme, arzu etme
i. 113/13, 124/60

istisĝa ŋnamazı (Ar.) Yağmur yağması için dua etmek anlamında bir terim
i. 42/46

iş İş, etkinlik, çalışma
i. 2/16, 6/24, 9/2, 14/6, 32/34, 32/36, 46/5, 48/30, 91/47, 91/48, 106/7, 109/1, 119/1, 119/2, 119/12, 119/13, 130/17, 130/18
i.+ de 56/52
i.+ den 66/18
i.+ e 42/13
i.+ i 2/22, 6/3, 14/5, 20/10, 20/11, 26/23, 26/24, 30/2, 45/42, 48/21, 58/8, 61/3, 70/7, 96/10, 102/8, 102/9, 104/25, 125/3
i.+ im 17/14, 17/15, 17/16, 73/14, 73/15, 107/8
i.+ imde 10/9
i.+ ime 10/34
i.+ imi 59/4
i.+ imiz 102/1
i.+ in 17/13, 26/49
i.+ ĩn 26/58
i.+ ine 81/3
i.+ ĩnen 26/26
i.+ inin 63/27
i.+ ler 23/13, 23/15, 28/18, 97/30, 137/9
i.+ lerde 10/10
i.+ leri 38/16, 49/184, 61/9, 124/1
i.+ lerini 12/3, 61/1
i.i bit -97/32

iş- İçmek
i.- dũ 81/5
i.- di 123/47
i.- meden 123/35
i.- medi 123/47
i.- miş 57/5

işaret (Ar.) İşaret, iz, im
i. 23/21, 39/4

işaretle- İşaretlemek, işaret koymak
i.- dim 23/20
i.- dükden 23/23, 23/25

işaretli- İşaretlemek, işaret koymak
i.- yom 23/24

işbaşı İş yerinde işe başlama
i. 42/16

işçi İşçi
i.+ lerin 73/71

işde Bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz, aha
i. 3/12, 5/17, 6/29, 6/40, 7/16, 8/3, 8/18, 9/1, 9/11, 10/15, 10/16, 10/20, 10/21, 10/24, 10/30, 10/36, 10/44, 10/47, 11/14, 12/1, 12/11, 13/4, 13/9, 13/10, 14/19, 15/1, 15/2, 15/6, 15/7, 16/11, 17/6, 18/9, 18/10, 20/8, 23/6, 23/12, 23/13, 23/16, 23/37, 23/43, 26/7, 26/10, 26/11, 26/20, 26/22, 26/35, 26/40, 26/50, 26/56, 27/5, 27/16, 28/1, 30/7, 32/5, 32/13, 32/19, 32/20, 32/29, 32/36, 32/37, 32/38, 32/40, 32/41, 32/42, 32/45, 32/47, 32/48, 32/49, 32/68, 32/70, 32/71, 32/78, 32/79, 32/81, 32/84, 32/87, 32/88, 34/5, 35/23, 35/27, 36/4, 38/2, 38/17, 39/2, 42/8, 42/9, 42/16, 42/22, 42/23, 42/28, 43/6, 43/10, 43/27, 49/142, 49/21, 49/222, 49/241, 52/1, 52/3, 53/1, 54/14, 54/22, 55/4, 56/30, 56/52, 58/8, 63/1, 63/11, 63/12, 63/18, 63/20, 63/25, 63/34, 63/39, 63/42, 63/43, 64/1, 64/3, 65/1, 65/2, 65/3, 65/8, 66/8, 68/12, 70/7, 70/14, 73/41, 73/62, 74/6, 74/9, 77/5, 79/41,

79/42, 80/11, 80/14, 81/17, 86/24, 86/26, 86/42, 87/4, 89/2, 90/3, 91/12, 91/18, 91/29, 91/33, 93/3, 94/17, 95/21, 95/27, 95/28, 96/40, 97/6, 97/16, 97/17, 97/19, 97/22, 97/27, 97/37, 98/7, 99/4, 99/8, 99/12, 99/13, 99/15, 100/23, 101/2, 103/6, 103/15, 103/16, 103/21, 103/26, 103/34, 103/41, 103/47, 104/12, 104/20, 106/13, 107/5, 107/11, 107/49, 108/6, 109/8, 109/14, 109/20, 109/24, 109/39, 111/17, 111/91, 112/7, 113/36, 113/50, 117/15, 118/4, 118/18, 119/5, 121/3, 121/21, 121/27, 121/28, 121/29, 121/30, 122/21, 123/4, 123/27, 123/48, 124/3, 124/18, 124/22, 124/81, 126/5, 129/3, 130/5, 130/27, 134/8, 134/9, 137/13, 137/14, 137/20, 137/22

işe- [*bk.* **işi -, işī-**] İşemek
i.- rim 87/20

işi- (< *işi-yor*) [*bk.* **işe-, işī-**] İşemek
i. 20/4

işī- (< *işi-yor*) [*bk.* **işe-, işi-**] İşemek
i. 56/12
i.- p 14/21

işle- [*bk.* **işli-**] İşlemek, etki etmek
i. 107/7
i.- mez 116/9

işleme İşleme
i.+ si 32/23
i.meişle - 81/17

işlen- İşlenmek
i.- miş 26/5

işlenme İşlenme
i.+ si 23/4

işli- [*bk.* **işle-**] İşlemek
i.- yoḳ 23/13, 23/16

işme İçme
i. 128/7

işmek İçmek
i. 111/64

işTe- [*bk.* **iste-, isti-, istī-**] İstemek, arzu etmek
i. 6/27, 7/16, 9/7, 10/2, 10/15, 16/11, 16/12, 16/14, 17/21, 21/9, 23/41, 26/26, 28/3, 28/10, 30/10, 32/7, 32/8, 32/30, 32/33, 32/50, 32/66, 32/74, 42/22, 43/8, 45/26, 49/244, 61/5, 61/7, 69/2, 84/14, 98/7, 99/10, 109/43, 112/17, 124/104, 133/5, 137/20

iştima (Ar.) İçtima, askerlerin silahlı ve donatılmış olarak toplanmaları
i.+ ya 11/13

it İt, köpek
i. 107/14, 107/17, 107/38, 107/44, 107/45

ital (Ar.) [*bk.* **itāl**] Bir ülkeye başka ülkelerden mal getirme veya satın alma
i. 58/6

itāl (Ar.) [*bk.* **ital**] Bir ülkeye başka ülkelerden mal getirme veya satın alma
i. 58/5, 58/7
i.+ ı 58/6

itdirsē İt dirseği, gözde çıkan arpacık
i. 111/29

itiḳat (Ar.) İnanma
i.+ ı 122/15
i.ėdil - 134/6

itiḳam (Ar.) İntikam
i. 6/18
i.+ ımı 6/42

iye [*bk.* **iyė**] Eğe; maden, tahta vb.nin pürüzlerini düzeltmek için kullanılan, üzeri pürtüklü, sert, ensiz, çelik araç
i. 6/39

iyè [*bk.* **iye**] Eğe
i.+ yi 6/39

iyi [*bk.* **iyī**] İyi, güzel
i. 48/1, 49/248, 86/43
i.+ si 113/44
i.gel - 79/7

iyī [*bk.* **iyi**] İyi, güzel
i.+ miş 111/65

iyice [*bk.* **ēce**] İyice
i. 34/1, 42/23

iyileş- [*bk.* **iyleş-**] İyileşmek
i.- iyō 43/32

iyileş- [*bk.* **iyileş-**] İyileşmek
i.- medi 128/3

iz İz, nişan, belirti
i.+ i 39/2, 39/7, 86/30
i.+ ini 39/8
i.+ niyle 101/1

izin İzin, müsaade
i. 14/8
i.al - 73/13
i.vėr - 50/4, 50/5

izmir (öz. a.) İzmir
i.+ e 96/39

j

japonyi (öz. a.) Japonya
j.+ yėye 95/27

jökey (İng.) Jokey
j. 6/26

K

ķa┬at (Far.) [*bk.* **ķāt, ķat**] Kâğıt
ķ. 71/1, 71/2, 71/3, 133/9
ķ.+ da 86/7
ķ.+ mış 71/1

ķabir (Ar.) [*bk.* **ġabir, ġabr**] Kabir, mezar
ķ.+ ini 130/3

ķabiristannık (Ar.-Far.-T.) [*bk.* **ġabisdan, ġabisdannī, ġabisdannık, ġabistannık, ġabistannī, ķabistannık, ķabistannī**] Kabristanlık, mezarlık
ķ. 54/8

ķabistannık (Ar.-Far.-T.) [*bk.* **ġabisdan, ġabisdannī, ġabisdannık, ġabistannık, ġabistannī, ķabiristannık, ķabistannī**] Kabristanlık, mezarlık
ķ. 137/1

ķabistannī (Ar.-Far.-T.) [*bk.* **ġabisdan, ġabisdannī, ġabisdannık, ġabistannık, ġabistannī, ķabiristannık, ķabistannık**] Kabristanlık, mezarlık
ķ.+ n 137/2

ķabul (Ar.) [*bk.* **ġabil, ġabul**] Kabul, onay
ķ.ol - 44/2

ķaç [*bk.* **ġaç**] Kaç, birçok
ķ. 28/2, 72/2, 73/9
ķ.+ ıncı 99/8

ķaç- [*bk.* **ġaç-, ġaş-**] Kaçmak
ķ.- ıyom 79/19

ķād (Far.) Kâğıt
ķ.+ ı 51/25, 120/9

ķader (Ar.) Kader
ķ. 114/1
ķ.+ in 114/3

ķadın [*bk.* **ġadın, ġadun, ķadun**] Kadın, bayan
ķ. 1/2, 1/3, 43/17, 94/26
Ķ. 91/40
Ķ.+ dan 43/17

ķ.+ ın 124/72
Ķ.+ ın 13/13, 93/2
ķ.+ la 36/3
ķ.+ lar 124/84
ķ.+ nar 91/44
Ķ.+ nar 43/15, 51/5

ķadun [*bk.* **ġadın, ġadun, ķadın**] Kadın, bayan
ķ. 124/87
ķ.+ sa 124/87
ķ.+ un 124/75

ķafda (öz. a.) Kafdağı
ķ.+ nın 56/35

ķafdā (öz. a.) Kafdağı
ķ.+ nın 56/33

ķal- [*bk.* **ġal-**] Kalmak
ķ.- madı 124/42

ķalķ- [*bk.* **ġalk-**] Kalkmak
ķ.- ī 1/2, 1/5

ķalb (Ar.) Kalp
ķ.+ e 42/21

ķale (Ar.) Kale
ķ. 54/5
ķ.+ nin 54/1
ķ.den ‖maleden 14/17

ķalın Kalın, ince olmayn
ķ. 101/12

ķalma [*bk.* **ġalmá, ġalma**] Kalma
ķ. 54/3

ķamp (Ar.) Kamp
ķ.+ ının 95/19

ķan [*bk.* **ġān, ġan**] Kan, soy
ķ. 49/178
ķ.+ dan 49/178
Ķ.+ nını 94/7

Ķap- Kapmak
Ķ.- mış 91/26

Ķapı Kapı
Ķ.+ dan 49/33
ķ.+ ya 133/2
ķ.+ yı 133/2
ķ.+ yi 133/6

ķapur ‖ķapur "Kapur kupür" ses çıkararak
ķ. 111/103

ķar Kar
ķ. 48/33
ķ.+ ı 137/22

ĶaraĶol Karakol
ķ. 52/6, 52/7
Ķ. 52/6

ķarannıķ Karanlık
ķ. 133/7

ķardeş Kardeş
Ķ. 44/6
ķ.+ i 7/17
Ķ.+ im 72/4
ķ.+ ler 120/11

Ķarer Karar, anlaşma
ķ. 124/10
Ķ. 124/3

ķarı Karı, kadın
Ķ.+ sı 49/5
ķ.+ sına 12/4

ķarn Karın
ķ. ına 91/46

Ķarşı [*bk.* **ķarşi**] Karşı, diğer taraf
Ķ.+ ya 7/11

ķarşi [*bk.* **Ķarşı**] Karşı, diğer taraf
ķ.+ ki 73/16

ķart Gençliği ve körpeliği kalmamış, körpe karşıtı
ķ. 56/20

ḳasaba (Ar.) Şehirden küçük, köyden büyük, henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş olan yerleşim merkezi, belde
ḳ. 72/8

ḳaset (Fr.) İçinde görüntü ve seslerin kaydedildiği, gerektiğinde yeniden kullanılmasını sağlayan bir manyetik şeridin bulunduğu küçük kutu
ḳ.+ īz 63/33

ḳasget (Fr.) Kasket
ḳ. 117/12
ḳ.+ in 117/13

Ḳasım ˌpaşa (öz. a.) Kasımpaşa
Ḳ.+ da 66/22

kāt (Far.) [*bk.* **ḳaˌtat, ḳat**] Kâğıt
k. 71/2, 71/4

ḳat (Far.) [*bk.* **ḳaˌtat, kāt**] Kâğıt
ḳ.+ lara 32/65

Ḳat- [*bk.* **ġāt-, ġat-, Ḳat-**] Katmak, karıştırmak
Ḳ.- arsın 34/2

Ḳatdır- Kattırmak, katılmasını sağlamak
Ḳ.- madan 73/47

ḳatib (Ar.) Kâtip
ḳ.+ imiz 2/7

ḳatlet- Katletmek, öldürmek
ḳ.- mişler 12/1

ḳavaḴ Kavak
ḳ. 59/11

ḳave (Ar.) [*bk.* **ġāve, ġave**] Kahve, kahvehane
ḳ. + m 113/35

ḳavrancı Ağaçtan kavran hazırlayan kişi, içi oyulmuş ağaç kap yapan kişi
ḳ.+ lar 49/100

Ḳaybol- [bk. **ġayb ˌol-**] Kaybolmak
Ḳ. -du 37/16

ḳāyö ˌosman (öz. a.) Kahyaoğlu Osman
ḳ. 118/1

Ḳaz Kaz
Ḳ. 101/7
Ḳ.+ ımızı 101/7

ḳazan- [bk. **ġazan-**] Kazanmak
ḳ.- mış 119/3

kebāb (Ar.) Pişirilmiş et, yanmış, yanık
k. ol- 59/20

keçe Yapağı veya keçi kılının dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş
k. 45/11, 45/12

keçi Keçi
k. 10/11, 10/12, 10/35
k.+ m 87/5

keçī (< *keçe-y-i*) Keçe
k. 45/13

kedi [*bk.* **kedi, kedī, kedü**] Kedi
k. 107/13, 107/14, 124/62, 124/91
k.+ ler 73/1

kedī (< *kedi-y-i*) [*bk.* **kedi, kedü**] Kedi
k. 73/7

kedü [*bk.* **kedi, kedī**] Kedi
k. 107/12

kefin (Ar.) Kefen, ölünün sarıldığı bez
k. 131/11
k.+ e 124/80

kelek Hayvanların boyunlarına takılan büyük çan
k. 56/10, 80/14
k.melek 80/13

kelep Büyük iplik çilesi
k. ėd- 109/29, 109/35

keler Kertenkele

k. 49/139
k.cücü 49/139

kelime (Ar.) Kelime, sözcük
k.+ ler 40/8
k.+ si 14/3, 14/4

kelle (Far.) [*bk.* **kelli**] Kelle, baş
k. 57/4, 57/5, 57/8
k.+ ni 123/37
k.+ si 57/7
k.+ sĭnen 102/14
k.+ sini 49/142

kellecialiāları (öz. a.) Kellecioğulları
k. 53/1

kelli (< *kelle-y-i*) [*bk.* **kelle**] Kelle, baş
k. 57/5

kel ğōlan (öz. a.) Keloğlan
k. 71/1

kelpeTün (Ar.) Kerpeten, çivi sökmeye veya diş çekmeye yarayan, hareketli bir eksen çevresinde çapraz iki parçadan oluşmuş, kıskaç biçimindeki araç
k. 45/4, 97/29
k.+ nen 45/7

keman (Far.) Dört teli olan, çenenin altına dayayarak çalınan yaylı saz
k. 19/14, 19/15, 19/29

kemer (Far.) Kemer
k.+ lerdür 97/15

kemŭ [*bk.* **kemük**] Kemik
k. 42/21

kemük [*bk.* **kemŭ**] Kemik
k. 42/19, 42/20, 42/25
k.+ leri 121/15

kenar (Far.) Kenar
k. 97/28
k.+ a 49/166
k.+ ı 97/27
k.+ ına 7/9, 123/22
k.+ ında 91/7, 91/42, 95/4, 123/14, 123/25, 123/49, 124/20, 137/4
k.+ ını 97/27, 97/28

kendi [*bk.* **kendü**] Kendi, kendisi
k. 42/11, 102/14, 130/2
K. 101/7
k.+ leri 11/12, 27/11
k.+ lerinin 122/26
k.+ lĭnden 11/11
k.+ m 2/3, 26/6, 91/56
k.+ mi 49/240
k.+ miz 46/2
k.+ mize 24/3, 24/8, 42/11
k.+ ni 49/243, 86/11
k.+ si 86/7, 102/14

kendir [*bk.* **kendür**] Kendir, kenevir
k. 113/44, 113/50, 127/1, 127/2
k.+ i 113/44, 113/54, 127/3, 127/4

kendü [*bk.* **kendi, kündi**] Kendi, kendisi
k. 10/9, 22/5, 49/176, 107/12, 137/7
k.+ leri 9/19
K.+ m 29/1
K.+ ne 49/25

kendür [*bk.* **kendir**] Kendir
k. 110/4, 110/5, 127/1
k.+ den 19/15
k.+ ü 113/49

kenzi İri yapraklı maydanoz
k. 103/34

kepazelik Kepaze olma durumu
k. 114/4

kepce (Far.) [*bk.* **kepçe**] Kepçe
k. 112/24

kepçe (Far.) [*bk.* **kepce**] Sulu yiyecekleri karıştırmaya ve dağıtmaya yara-

yan, uzun saplı, yuvarlak ve derince kaşık
k. 112/24, 124/64
k.+ si 34/5
k. mepçe 124/63

kepe (< *kepek-i-n-i*) [*bk.* **kepek**] Kepek
k.+ ni 101/6

kepek [*bk.* **kepe**] Kepek
k. 92/3

keramet (Ar.) Keramet
k.+ i 42/25

kerametli Kerametli, kerameti olan
k.+ dür 42/1

kere (Ar.) Kere, kez, defa
k. 45/24, 87/14, 95/6, 96/20, 111/86, 111/96, 122/43, 137/12

kerme Gübre, tezek, hayvan gübresi
k.+ sini 51/10

kervancı Kervan sahibi
k. 86/20

kervancı başı Kervanı olan, kervana liderlik yapan
k.+ na 49/104

kes- Kesmek, biçmek, doğramak, ayırmak, parçalamak
k. 106/12, 123/60
k.- cekler 57/5
k.- cēm 47/4
k.- dūmüz 48/10, 111/40
k.- ecēm 47/7
k.- eller 33/6, 44/3, 103/9
k.- ellerdi 32/17, 32/42, 63/12, 63/13, 70/1, 94/7, 109/24
k.- emez 9/14
k.- emiyor 47/9
k.- en 80/4
k.- enden 56/48
k.- er 45/7, 48/22, 81/3, 110/3
k.- erim 45/1
k.- eriz 90/1
k.- erken 81/9, 81/10
k.- ersin 19/2
k.- erük 109/32, 111/102
k.- ī 9/16, 9/20, 97/35, 128/6
k.- iceksin 37/14
k.- icem 37/13, 37/14, 93/6
k.- icēn 49/155
k.- īlar 66/15
k.- iliyodü 124/19
k.- īm 116/9
k.- in 73/25
k.- ince 81/4
k.- ip 57/15
k.- iya 49/168
k.- iyâ 93/6
k.- iyalar 32/21
k.- iyoḳ 23/16, 23/20, 84/16
k.- iyolar 22/10, 56/48
k.- iyom 23/17, 23/25, 23/28
k.- iyōm 32/16, 32/17
k.- micek 128/7
k.- miş 49/143, 81/4
k.- miş 49/143
k.- miyom 32/17
k.- miyorum 80/4
k.- sinner 116/5

kesdane (Rum.) [*bk.* **kesdene**] Kestane
k. 23/6, 63/25

kesdene (Rum.) [*bk.* **kestane**] Kestane
k. 63/26

kesdene doru Açık kahverengi
k. 73/43

kesdü- Kestirmek, kesilmesini sağlamak
k.- müş 10/43

kesdür- Kestirmek, kesilmesini sağlamak

k.- ceksin 49/7
k.- ī 73/26

kese (Far.) Kese, küçük torba
k. 73/80

kesenek Köylünün odunundan faydalandığı ağaçlık, ormanlık
k. 9/9

keser Keser
k. 26/6, 45/19
k.+ im 26/6
k.+ le 19/7

kesgen Keskin
k. 19/19

kesgi [*bk.* **kesgü**] Keski, kesici alet
k. 45/3, 45/4
k.+ nēn 45/5

kesgü [*bk.* **kesgi**] Keski, kesici alet
k. 23/21, 97/42
k.+ sü 97/42, 97/43

kesici Keski, kesici alet
k. 91/23, 91/30

kesil- Kesilmek
k.- di 63/31
k.- midi 9/16

kesin Kesin, net
k. 79/8

kesmū [*bk.* **kesmük**] Kesmik, mısır koçanının içi
k. 119/10

kesmek Kesmek
k. 45/3

kesmük [bk. **kesmū**] Kesmik, mısır koçanının içi
k. 119/14

kesük Kesik, kesilmiş
k. 97/47

keşen Peştamal, bir çeşit başörtüsü
k. 56/9

keşgē (< *keşgek-in*) [*bk.* **keşgeg, keşgek**] Keşgek
k. 105/13, 112/18
k.+ n 112/25

keşgeg (Far.) [*bk.* **keşgē, keşgek**] Keşgek
k. 105/8, 105/9

keşgek (Far.) [*bk.* **keşgē, keşgeg**] İyice dövülmüş buğdayın etle birlikte uzun süre kaynatılmasıyla yapılan bir yemek
k. 62/12, 103/22, 109/16, 109/24

keşgekli Keşgekli, keşkeği olan
k. 112/19, 112/21

keşgeklik Keşkeklik
k. 112/18, 112/19

keşifÇi Keşif yapan
k. 17/5

keşikTen Sıradan, nöbetten
k. 9/19

keşişlen- Uyumak, hafif ve kısa süreli uyuma
k.- dim 10/33

keşük Keşik sıra
k.ol -92/5

kevran (Far.) Uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı katarı
k. 49/113, 49/129
k.+ nar 49/118
k.+ nara 49/113
k.+narı 49/111, 49/118, 49/120, 49/121, 49/123, 49/127

kevrancı Kervancı, kervancılık yapan
k. 49/158
k.+ lar 49/33, 49/36

k.+ lara 49/100, 49/115, 49/33, 49/96

kevrancı ╥başı Kervanı olan, kervana liderlik yapan
k. 49/114
k.+ nın 49/111

key Kef, yükselti, uçurum
k.+ in 31/18

kez Kez, defa
k. 81/13

kezalik (Ar.) Kez
k. 42/56

ki (Far.) Ki
k. 49/37, 121/5, 121/14, 121/16

Kıbli (Ar.) Bazı ibadetler yerine getirilirken dönülen Kâbe'nin bulunduğu yön.
K.+ ye 35/20

kıbrıs ╥savaşı (öz. a.) Kıbrıs Savaşı
k.+ nda 78/9

kıranyol (öz. a.) Kıranyol
k. 72/10

kırk [bk. **ğırk**] Kırk, kırk sayısı
k. 31/6, 32/25, 32/26, 49/195, 49/199, 49/200, 49/212, 49/213, 73/4, 73/36, 73/43, 73/45, 73/46, 73/48, 81/11, 81/14, 87/4, 100/1, 100/2, 100/3, 100/40, 100/43, 100/44, 100/45, 123/53, 123/54, 123/55, 123/58, 124/82, 124/83
k. 100/40
k.+ ı 100/4
k.+ ların 73/84
k.+ Ta 47/1

kırk ╥ğız (öz. a.) Kırgız
k.+ ları 12/1
k.+ ların 100/1

kırkla- [bk. **ğırkla-**] Lohusa veya yeni doğmuş bebek için kırk günü doldurmak
k. 100/42

kırklar Kırk kişilik evliya topluluğu
k.+ da 73/35
k.+ ın 73/46, 73/76, 73/77

Kısm (Ar.) Bölüm
k.+ ı 137/2
K.+ ını 26/5

kış Kış, kış mevsimi
k. 48/20, 48/22, 72/9, 101/1, 134/3
k.+ dan 72/8
k.+ ın 48/30, 134/3

kıtır "Kıtır kıtır" ses çıkararak
k. 129/6

kız [bk. **kız**] Kız, genç bayan
k. 46/3, 100/27, 137/18, 137/19, 137/20
k.+ a 124/6
k.+ ı 46/2, 46/3, 73/50, 137/19
k.+ ım 99/1
k.+ ımı 137/21
k.+ ını 137/22

ki (Far.) [*bk.* **kî**] Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz
k. 1/2, 2/8, 2/10, 2/14, 4/2, 4/4, 4/6, 4/10, 4/13, 4/16, 4/17, 4/19, 6/4, 6/13, 6/14, 6/23, 6/32, 6/35, 6/48, 6/50, 7/6, 7/16, 7/20, 8/6, 9/4, 9/12, 9/14, 9/17, 10/17, 10/29, 11/4, 14/1, 14/3, 14/16, 14/20, 18/2, 18/11, 20/15, 20/18, 20/23, 20/27, 26/24, 26/38, 26/39, 31/18, 32/20, 32/76, 33/2, 35/18, 36/11, 37/5, 37/13, 37/28, 38/6, 42/20, 42/23, 42/25, 42/28, 42/37, 42/40, 42/41, 42/44, 43/22, 43/25, 45/17, 45/43, 49/3, 49/5, 49/6, 49/7, 49/105, 49/115, 49/121,

49/140, 49/141, 49/15, 49/169, 49/171, 49/173, 49/187, 49/191, 49/20, 49/216, 49/220, 49/230, 49/231, 49/234, 49/239, 49/243, 49/247, 49/248, 49/33, 49/38, 49/44, 49/48, 49/57, 49/62, 49/63, 49/64, 49/65, 49/68, 49/71, 49/72, 49/87, 49/96, 50/1, 53/5, 53/7, 54/1, 54/4, 54/21, 56/12, 56/23, 56/28, 56/33, 56/41, 56/42, 56/44, 56/48, 56/57, 56/58, 56/59, 56/61, 57/1, 57/2, 57/4, 57/10, 57/13, 57/14, 57/15, 57/20, 57/21, 62/8, 62/10, 62/14, 63/10, 63/15, 63/24, 63/38, 63/44, 63/45, 63/48, 66/10, 66/11, 66/17, 67/26, 68/3, 68/7, 68/8, 71/3, 73/8, 73/23, 73/32, 73/33, 73/39, 73/48, 73/52, 73/54, 73/55, 73/60, 73/68, 73/74, 73/76, 73/77, 76/13, 76/22, 76/27, 78/5, 78/15, 79/21, 79/35, 79/37, 80/14, 81/8, 82/2, 84/7, 84/8, 85/5, 86/2, 86/10, 86/11, 86/16, 86/36, 86/37, 86/41, 87/14, 87/21, 88/5, 91/17, 91/49, 91/55, 94/20, 96/17, 96/31, 99/5, 99/15, 100/7, 103/2, 103/43, 103/44, 104/2, 104/3, 104/8, 104/11, 104/12, 104/15, 104/16, 104/23, 106/4, 106/5, 106/10, 107/2, 107/3, 107/4, 107/6, 107/9, 107/11, 107/12, 107/13, 107/14, 107/21, 107/25, 107/26, 107/31, 107/33, 107/36, 107/38, 107/39, 107/41, 107/42, 107/44, 108/4, 108/8, 108/11, 108/15, 108/18, 108/19, 109/12, 112/4, 112/9, 112/12, 112/15, 112/16, 113/4, 113/5, 113/11, 113/15, 115/4, 116/4, 116/7, 118/4, 118/7, 118/16, 119/5, 119/9, 120/9, 121/16, 121/18, 122/13, 122/24, 122/29, 122/32, 123/18, 123/48, 123/53, 124/1, 124/3, 124/102, 124/107, 124/57, 127/3, 130/2, 131/12, 132/16, 132/28, 132/32, 134/6, 137/17, 137/20

ki [*bk.* **ki**] ki
k. 137/8

kibar (Ar.) Kibar, nazik
k.+ ın 67/38

kil (Far.) Islandığı zaman kolayca biçimlendirilebilen yumuşak ve yağlı toprak
k. 34/12, 34/14, 34/19

kilid (Far.) [*bk.* **kilit**] Kilit
k.+ ini 23/29

kilim (Far.) Kilim
k. 107/3, 107/7, 107/8

kilit (Far.) [*bk.* **kilid**] Kilit
k. 23/37, 23/38

kille- Kil katmak, kil sürmek
k.- rük 34/20

killi Kiri olan
k. 93/2

killî Killi, kili olan
k. 34/12

kilo (Fr.) Kilogram
k. 26/46, 26/47, 31/17, 37/4, 48/21, 49/42, 49/43

kilotlu Külotlu, külotu olan
k. 113/55

kim Kim, hangi kişi
k. 2/12, 4/10, 9/7, 10/5, 12/10, 26/51, 27/17, 32/60, 39/15, 49/12, 61/5, 63/7, 63/8, 79/13, 80/14, 86/9, 121/10, 123/26
k.+ de 117/4, 117/10
k.+ e 25/19, 70/21, 96/18
k.+ in 20/9, 117/6, 120/15, 123/4
k.+ isini 121/3
k.+ sin 31/14, 31/15, 35/5

kimi Kimi, bazısı, birtakımı
k. 37/19, 49/141, 49/143, 49/144, 123/67

kimisi Bazısı, birtakımı, kimi
k. 38/13, 60/5, 60/6, 63/36, 79/45, 121/4, 130/5
k.+ ni 121/4

kimse [*bk.* **kimsī**] Kimse
k. 9/14, 9/15, 9/20, 32/67, 62/15, 63/44, 79/11, 86/38, 95/8, 100/10, 103/44, 119/7, 122/26, 130/23
k.+ m 7/19, 124/40, 124/42
k.+ nin 10/6, 25/22, 95/8
k.+ ye 9/16
k.+ yi 47/9, 86/38

kimsi (< *kimse-y-i*) [*bk.* **kimse, kimsī**] Kimse, kişi
k. 9/20
k.+ ye 10/19

kimsī (< *kimse-y-i*) [*bk.* **kimse, kimsi**] Kimse, kişi
k. 55/6, 114/2

kiraz (Rum.) [*bk.* **kirez**] Kiraz, kiraz ağacının meyvesi
k. 101/10
k.+ ı 101/11

kiraz ‖dere (öz. a.) Kirazdere
k. 83/1

kirec (Far.) Kireç
k. +i 78/7

kiremid (Rum.) [*bk.* **kiremit**] Kiremit
k.+ e 28/12, 28/13, 28/14
k.+ in 28/13

kiremit (Rum.) [*bk.* **kiremid**] Kiremit
k. 28/11, 28/12, 76/10

kiren ‖çubū Kızılcık, kızılcık çubuğu
k. 49/34, 49/38
k.+ nu 49/34, 49/35

kireşle- Kireçleme
k.- miş 109/13

kirez (Rum.) [*bk.* **kiraz**] Kiraz
k. 101/9

kiriş Yapılarda dört köşe kalın kereste-den, demirden veya betonarmeden yapılmış yatay destek parçası
k.+ ler 28/3
k.+ lere 28/4

kirpi Kirpi, kirpi hayvanı
k.+ ye 67/2

kiskip Sımsıkı
k. 26/31

kişi [*bk.* **gişi, gişī, gişü**] Kişi, şahıs
k. 35/2, 44/3, 44/5, 73/36, 86/9, 102/4
K. 91/6
k.+ leri 94/24, 137/10
k.+ se 134/5
k.+ ye 44/5

kitap (Ar.) Kitap
k. 91/53
k.+ dan 35/15
k.+ ı 91/55
k.+ lardan, 35/14
k.+ larında 32/3

ḳoḥa [*bk.* **ġoḥa, ġoḥva, Ḳoḥu**] Kova
ḳ.+ ya 49/133

Ḳoḥu [*bk.* **ġoḥa, ġoḥva, ḳoḥa**] Kova
Ḳ.+ ya 49/135

ḳök ‖boyası Kökboyası, bitkilerden elde dilen boya
ḳ. 109/37

ḳoḳu [*bk.* **ġoḳu, Ḳoḳu**] Koku
ḳ. 73/83

Ḳoḳu [*bk.* **ġoḳu, ḳoḳu**] Koku
Ḳ. + su 67/34

ḳompostu (İt.) Komposto
ḳ. 111/16, 111/17

ḳomşu [*bk.* **ġonşu**] Komşu

ķ. 76/11
ķ.+ lar 124/70
ķ.+ lara 100/20

Ķomutan [*bk.* **ġomutan**] Komutan
Ķ.+ ı 95/9, 123/52
ķ.+ ım 11/8
Ķ.+ ım 11/4, 47/6

ķon- [*bk.* **ġon-, Ķon-**] Konmak
ķ. -ur 28/4

Ķon- [*bk.* **ġon-, ķon-**] Konmak
ķ.- duķdan 137/7
Ķ.- muş 52/3
ķ.- uyo 137/7

ķonaķla- [*bk.* **ġonaķla-, ġonaķli-**] Konaklamak
ķ.- dū 77/2

ķonnasilimni (öz. a.) Konnasilimni
ķ.+ de 95/22

ķonsarva (Fr.) [*bk.* **ġonserve, ķonsárva, ķonserve**] Konserve, kutulanmış yiyecek
ķ. 129/2

ķonsárva (Fr.) [*bk.* **ġonserve, ķonsarva, ķonserve**] Konserve, kutulanmış yiyecek
ķ. 129/2

ķonserve (Fr.) [*bk.* **ġonserve, ķonsarva, ķonsárva**] Konserve, kutulanmış yiyecek
ķ.+ lerini 101/8

ķonu Konu
Ķ.+ su 42/14
ķ.+ sunda 24/1

ķonya (öz. a.) Konya
ķ.+ da 130/10, 130/13

Ķore (öz. a.) Kore
Ķ. 95/8
ķ.+ nin 95/18, 95/19

Ķorġan (öz. a.) Korgan ilçesi
ķ. 91/21
Ķ.+ a 25/25

ķorġannu Korganlı
ķ.+ lara 25/24

ķori- [*bk.* **ķorī-**] Korumak
ķ.- yamīlar 9/18, 9/19

ķori (öz. a.) Kore
ķ.+ ye 95/7
Ķ.+ ye 95/10

ķorī- [*bk.* **ķori-**] Korumak
ķ.- di 9/19

ķorķ- [*bk.* **ġorķ-, ġorķ-**] Korkmak
ķ.- dum 54/19

ķörklü Korkulu
k. 38/9

ķoserve (Fr.) Konserve, kutulanmış yiyecek
ķ.+ sini 101/15

ķoş- [*bk.* **ġoş-**] Koşmak
ķ.- dular 46/5
ķ.- uyalar 49/173
ķ.- uyo 6/14
ķ.- uyō 86/3

ķótú Kötü, iyi olmayan
ķ. 23/43

ķótur (Ar.) Ölçü, çap
ķ.+ una 19/3

ķóy (Far.) [*bk.* **koy, köy**] Köy
ķ. 10/25, 109/2

koy (Far.) [*bk.* **ķóy, köy**] Köy
k. 19/5

Koy- [*bk.* **ġöy-, ġoy-, ġoy-, guy-, ķoy-**] Koymak
K. 73/36

ķoy- [*bk.* **ġöy-, ġoy-, ġoɣ-, guy-, Ķoy-**] Koymak
ķ.- du 9/19
ķ.- uyorlar 132/33

ķoyun [*bk.* **ġoyun**] Koyun
ķ. 133/1
ķ.+ un 133/1

köçek Kadın kılığına girip oynayan erkek
k. 56/6, 109/20, 109/21
k.+ ler 109/21

köfrek Kendir sapı
k. 113/49

kök Kök
k.+ den 121/12

köken Köken, kaynak
k.+ i 79/52

köle Köle, esir
k. dut - 67/27
k.ol - 67/28

kömes (Rum.) Kümes
k.+ e 91/18

kömül [*bk.* **kömür**] Kömür
k.+ leri 49/55

kömür [*bk.* **kömül**] Kömür
k. 49/58, 49/59, 49/61, 49/63, 49/64, 74/4
k.+ lerinden 49/58
k.+ ü 49/61, 74/3
k.+ ün 49/223, 49/65

kömürcõlu (öz. a.) Kömürcüoğlu
k. 29/3

köpẽ (< *köpek-e*) [*bk.* **köpek**] Köpek
k. 81/12, 87/14, 87/22, 91/31, 104/22, 104/23
k.+ m 87/4, 87/9
k.+ ne 97/2

köpek [*bk.* **köpẽ**] Köpek
k. 80/19, 81/15, 87/11, 87/12, 91/26, 91/28, 91/31, 91/32, 100/40, 104/7, 104/8, 104/11, 104/19, 104/20, 104/23, 104/24, 118/12, 118/13
k.+ de 100/39, 100/40, 100/41
k.+ leri 14/13, 104/18, 104/19
k.+ lerün 104/18

köplü [*bk.* **köprü**] Köprü
k. 78/2, 78/3
k.+ den 49/84, 49/91
k.+ nün 35/1
k.+ sünden 113/40
k.+ ye 132/17

köplü ╓deresi (öz. a.) Köprü Deresi
k.+ nde 22/14
k.+ ne 22/14

köprü [*bk.* **köplü**] Köprü
k. 35/21

kör Kör, gözleri görmeyen
k. 6/13, 6/27, 12/7, 49/173, 49/174, 49/177, 73/7, 73/40, 123/60
k.+ ün 6/27, 6/28
k. ėt- 12/7
k. ol- 49/150

körebe Körebe, körebe oyunu
k. 117/4

körõ (öz. a.) Köroğlu
k.+ nu 6/49
k.+ yum 6/48

körõlu (öz. a.) Köroğlu
k. 6/12
k.+ nun 6/13, 6/50, 6/51, 6/53
k.+ yum 6/43

körük Körük
k. 113/6, 113/7
k.+ de 26/22

köşe (Far.) Köşe, kuytu yer

k.+ de 30/8, 49/18
k.+ lere 45/30

köşg (Far.) Köşk, bahçe içinde yapılmış süslü ev
k. +ün 95/4

kötü Kötü, iyi olmayan
k. 26/51, 49/4, 49/5, 49/242, 49/243, 124/22
k.+ sü 113/44

kötülük Kötülük
k. 10/48

köy (Far.) [*bk.* **koy, ḳóy**] Köy, köylük yer, köy yeri
k. 8/15, 29/7, 29/8, 41/6, 42/31, 42/32, 51/21, 53/2, 70/2, 109/3, 109/16, 123/16, 137/6
k.+ de 2/2, 30/5, 36/2, 41/5, 57/2, 58/10, 68/10, 102/3
k.+ den 16/5, 37/7, 52/5, 52/7, 68/5, 73/21, 93/5, 105/7, 113/10, 127/1
k.+ dü 22/1
k.+ e 8/5, 10/22, 30/5, 36/2, 36/3, 42/28, 51/14, 104/13, 104/18
k.+ le 72/7
k.+ lerde 2/5, 16/8, 137/11
k.+ lerinde 124/38
k.+ ü 120/11
k.+ üme 81/13
k.+ ümüz 82/4
k.+ ümüzde 2/2, 131/1
k.+ ümüzdü 82/4
k.+ ümüze 83/5
k.+ ümüzün 22/3, 91/51
k.+ ün 13/19, 32/57, 49/147, 51/13, 52/6, 83/3, 104/5, 127/2
k.+ ünde 12/9, 37/18, 42/1, 44/1, 122/1, 124/44, 124/49, 124/54
k.+ ünden 10/23, 25/4, 37/10
k.+ ündẽni 55/6
k.+ üne 83/1

köyli [*bk.* **köylĩ, köylü**] Köylü, köyde yaşayan
k.+ k 100/36

köylĩ [*bk.* **köyli, köylü**] Köylü, köyde yaşayan
k.+ k 22/1

köylü [*bk.* **köyli, köylĩ**] Köylü, köyde yaşayan
k. 8/15, 38/11, 43/4, 49/2, 63/25, 63/26, 102/4, 104/15, 120/5, 126/6, 127/1, 137/4
k.+ ler 63/19
k.+ lerimiz 32/21
k.+ nün 91/19
k.+ yü 123/66

köz Köz, kor, ateş
k. 111/10

ḳu Ki
ḳ. 132/26

ḳubbe (Ar.) Kubbe
ḳ.+ yi 86/19

ḳudret (Ar.) Kudret, güç
ḳ. 137/2

ḳülle- Küllemek
ḳ.- mişler 12/1

ḳulube (Far.) Kulübe, basit ev
ḳ. 86/19

ḳum Kum
ḳ. 99/3, 99/5

Ḳumbara (Far.) Kumbara
Ḳ.+ sına 130/26

ḳumlu (öz. a.) Kumlu
ḳ. 99/6
ḳ.+ ymuş 99/6

ḳumru (öz. a.) Kumru
ḳ. 99/7

ḳur- [*bk.* **ġur-**] Kurmak

ķ.- ar 28/2

ķural Kural, ilke, nizam
ķ.+ ları 91/52

ķurban (Ar.) [*bk.* **ġurban**] Kurban, feda edilen şey
ķ. 44/1
ķ.+ ı 44/2
ķ. ada -44/2

ķurd [*bk.* **ġurt, ķurt**] Kurt
ķ.+ un 134/2

ķurt [*bk.* **ġurt, ķurd**] Kurt
ķ. 133/2, 133/6

ķurtarmaķ Kurtarmak
ķ. 130/15

ķurtġöcān (öz. a.) Kurtkoçan
ķ. 16/8

ķurudere (öz. a.) Kurudere
ķ.+ nin 42/1

Ķurul- [*bk.* **ġurul-**] Kurulmak
Ķ.- dü 29/4

ķuruluş Kuruluş
ķ.+ unu 28/2

ķús- Küsmek, darılmak
ķ.- müş 36/9

ķuşaķ Kuşak
ķ. 99/8

ķutubun ┌deresi (öz. a.) Kutubun Deresi
ķ. 11/3

ķutur (Ar.) Daire ve kürede çap
ķ. + u 9/6, 9/7

ķuvvetlī [*bk.* **ġuvvetli, ġuvvetlü**] Kuvvetli
ķ.+ se 35/18

ķuyu [*bk.* **ġuyu**] Kuyu
ķ. 49/132
ķ.+ nun 49/133

ķuzu [*bk.* **ġuzu**] Kuzu
ķ.+ lar 42/35
ķ.+ su 133/1
ķ.+ yu 133/6

küçǖ (< *küçük-ü*) [*bk.* **güççǖ, güççük, gücük, küçük**] Küçük
k. 79/19
k.+ m 79/18
k. + ne 86/13

küçük [*bk.* **güççǖ, güççük, gücük, küçǖ**] Küçük, büyük olmayan
k. 86/19
k.+ ken 68/11

küflü Küflü, küflenmiş, üzeri mantar bağlamış
k.+ ler 3/7

kükürtlü İçinde kükürt bulunan
k. 112/10

kül Kül
k. 34/15, 49/64, 124/24, 124/25
k.+ den 103/10
k.+ ünü 111/19

külekçülü (öz. a.) Külekçili
k.+ nün 16/9

kültüllü Kültürlü
k. 51/16

külünK (Far.) Külünk, taşları, kayaları parçalamakta kullanılan sivri kazma
k. 6/45

kümbet (öz. a.) Kümbet
k. 25/7, 27/1, 27/8

kümbet ┌camı (öz. a.) Kümbet Camisi
k.+ sı 25/21

kümbet ┌mezellī (öz. a.) Kümbet Mezarlığı
k. 25/21

kündi [*bk.* **kendi, kündü**] Kendi

k.+ nden 86/13

küp Küp
k. 48/27, 48/28
k.+ üne 34/8
k.+ ünü 48/29

küpe Küpe
k. ġal -116/1

küpü Balta ve keserin kesmeyen kalın yanı
k.+ sïnen 110/3

küre (< *kürek-ile*) [*bk.* **kürek**] Kürek
k.+ nen 111/20

kürek [*bk.* **küre**] Kürek
k. 3/10, 8/4, 45/27, 53/3, 111/20, 113/15, 113/16, 113/22, 113/23, 113/46, 134/3
k.+ ler 113/23

kürt (öz. a.) Kürt
k.+ ler 79/4

küsür Küsur, artık, fazlalık
k. 91/47

küt "Küt" diye ses çıkararak
k. 11/6, 31/11, 32/56, 108/14, 110/3, 133/8

kütü (< *kütük-ü*) [*bk.* **kütük**] Kütük
k.+ nü 101/8

kütedek Küttedek, "küt" diye ses çıkararak
k. 76/24

kütmen Kütükten yapılan tabure
k. 133/11

kütük [*bk.* **kütü**] Kütük
k. 76/1
k.+ leri 76/2

kütür "Kütür" diye ses çıkararak
k. 32/59

L

la [*bk.* **lan, len**] Ulan, erkeklere hitaben ey anlamında bir hitap
l. 20/27, 31/16, 31/18, 36/9, 36/10, 49/103, 49/108, 49/119, 49/124, 49/20, 49/71, 49/72, 49/76, 49/80, 49/81, 87/19, 08/7, 123/61

laḳin (Ar.) Ama, ancak
l. 130/8

laf (Far.) Laf, söz, lakırdı
l. 49/9, 130/18
l. +ı 49/10
l.+ ımız 32/35
l.+ ïn 32/37
l.+ ları 18/11

laḥana (Rum.) Lahana, kara pancar
l. 111/9

lām (Ar.) Lağım, dinamit
l. 113/24

lan [*bk.* **la, len**] Ulan, erkeklere hitaben ey anlamında bir hitap
l. 14/15, 14/19, 20/15, 20/23, 20/26, 20/27, 49/129, 49/207, 108/15

lapa (öz. a.) Lapa, Lapa Tepesi
l. 122/9

lapadaḳ "Lap" diye ses çıkararak
l. 122/8

lapa ╥evliyesi (öz. a.) Lapa Evliyası
l.+ nde 122/12

lapi (öz. a.) Lapa, Lapa Tepesi
l.+ ye 122/7

larpadaḳ "Lap" diye ses çıkararak
l. 122/8

lasdik (Fr.) [*bk.* **lastik**] Lastik
l. 124/104, 124/105

lastik (Fr.) [*bk.* **lasdik**] Lastik
l. 125/2

lavum (Ar.) Lağım, dinamit
l. 113/22, 113/33

lāzım (Ar.) [*bk.* **ilazım**] Lazım, gerekli
l. 13/12, 45/14, 45/15, 45/18, 49/61, 63/12, 82/3

len [*bk.* **la, lan**] Ulan, erkeklere hitaben ey anlamında bir hitap
l. 49/211

lev (Ar.) Lağıv, hükümsüz, fesih
l. ol- 20/3

likle İliklemek, iliğini geçirmek
l. -me 67/18

liman (Rum.) Liman, sığınak
l.+ ı 95/18

lira (İt.) [*bk.* **lira, lire, liri, nire, niri**] Lira, Türk para birimi
l. 96/37, 96/38

lira (İt.) [*bk.* **lira, lire, liri, nire, niri**] Lira, Türk para birimi
l. 32/43

lire (İt.) [*bk.* **lira, lira, liri, nire, niri**] Lira, Türk para birimi
l. 49/70, 49/86, 92/5
l.+ yi 49/72

liri (İt.) [*bk.* **lira, lira, lire, nire, niri**] Lira, Türk para birimi
l.+ ye 32/44

lohusa (Rum.) Yeni doğum yapmış kadın
l.+ ymış 73/18

lokman (öz. a.) Lokman Hekim
l.+ ım 35/6

loḳman ┌aleyhisselam (öz. a.) Lokman Hekim
l. 35/1, 35/19
l.+ a 35/18

loḳman ┌aliyhisselam (öz. a.) Lokman Hekim
l. 35/25

loḳunta (İt.) [*bk.* **loḳunti**] Lokanta
l. 73/71, 73/81

loḳunti (İt.) [*bk.* **loḳunta**] Lokanta
l.+ ye 73/79

lōbet (Ar.) Nöbet, sıra, keşik
l. 66/8, 96/33

M

maḳine (İt.) [*bk.* **maḳinė, maḳini, maḳinĭ**] Makine
m.+ de 103/33

maḳinė (İt.) [*bk.* **maḳine, maḳini, maḳinĭ**] Makine
m.+ nen 97/35

maḳini (İt.) [*bk.* **maḳine, maḳinė, maḳinĭ**] Makine
m.+ ye 66/16

maḳinĭ (İt.) [*bk.* **maḳine, maḳinė, maḳini**] Makine
m.+ e 111/95
m.+ nen 97/35, 111/97

ma┬ara (Ar.) Mağara, sığınak
m. 54/17
m.+ da 54/20

mābele (Ar.) Muamele, nikâh, işlem
m.+ sini 10/3

macara (Ar.) Macera, baştan geçen olay
m.+ lı 14/16

macun (Ar.) Macun, hamur kıvamına getirilmiş madde
m. 23/31, 23/35
m.+ u 23/31

macunnu- Macunlamak
m.- yom 23/31

madem (Ar.) [*bk.* **mādem**] Madem, -dığına göre
m. 42/40

mādem (Ar.) [*bk.* **madem**] Madem, -dığına göre
m. 35/18, 63/47

máfāt (Ar.) Menfaat, çıkar
m. 26/56

mafet- Mahvetmek, yıkıp dağıtmak
m.- miş 4/5

māġġaḳ (Ar.) [*bk.* **mu┬aġġaġ**] Muhakkak, kesinlikle
m. 63/7

maḥḳemi (Ar.) [*bk.* **maḥḳemi, maḥgeme, maḥgemi, maḳḳeme**] Mahkeme, yargı yeri, yargı evi
m.+ ye 16/13, 37/1

maḥalle (Ar.) Bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri
m. 37/10
m.+ de 48/30, 124/94
m.+ nin 111/43

maḥgeme (Ar.) [*bk.* **maḥḳemi, maḥgemi, maḳḳeme**] Mahkeme, yargı yeri, yargı evi
m. 37/8

maḥgemi (Ar.) [*bk.* **maḥḳemi, maḥgemei, maḳḳeme**] Mahkeme, yargı yeri, yargı evi
m.+ ye 37/8

maḥluġāt (Ar.) Mahlukat, yaratıklar
m.+ lara 36/8

maḥzuz (Ar.) Mahsus, kasıtlı olarak
m. 107/43

maḳḳeme (Ar.) [*bk.* **maḥḳemi, maḥgeme, maḥgemi, maḳḳeme**] Mahkeme, yargı yeri, yargı evi
m. 17/1
m.+ de 14/3, 17/3, 17/5

maḳḳemelik [bk. **maḳkemelik**] Mahkemede yargılanması, çözümlenmesi gereken
m. 10/31, 17/6, 18/9

maḳana (İt.) [*bk.* **makarna**] Makarna
m. 63/19

maḳarna (İt.) [*bk.* **makana**] İrmik veya una yumurta karıştırılarak hazırlanmış türlü biçimlerdeki kuru hamur
m. 114/8

maḳbul (Ar.) Kabul edilen
m.+ dur 42/37
m.+e 109/41

maḳdap (Ar.) [*bk.* **maḳtab**] Matkap, delik açma aleti
m. 113/24
m.+ a 113/25
m.+ ı 113/25, 113/26
m.+ lar 78/5

maḳkeme (Ar.) [*bk.* **maḥḳemi, maḥgeme, maḥgemi, maḳḳeme**] Mahkeme, yargı yeri, yargı evi
m. 17/2

maḳkemelik [bk. **maḳḳemelik**] Mahkemede yargılanması, çözümlenmesi gereken
m. 10/47

maḳkemi (Ar.) [*bk.* **maḥḳemi, maḥgeme, maḥgemi, maḳḳeme**] Mahkeme, yargı yeri, yargı evi

m.+ ye 10/29, 10/31, 16/14, 17/3
m.dúş -10/30

maḳsat (Ar.) Maksat
m. 45/12

maḳsus (Ar.) [*bk.* **māsus**] Mahsus, kasıtlı, özgü
m. 6/15

maḳtab (Ar.) [*bk.* **maḳtab**] Matkap, delik açma aleti
m. 19/29
m.+ ı 19/29

mal (Ar.) Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü, büyükbaş hayvan
m. 32/21, 61/9, 66/1, 72/7, 79/11, 109/8, 109/24, 125/9
m.+ a 111/47
m.+ dan 6/14
m.+ ı 9/17, 17/3, 25/26, 58/6, 58/7, 75/10
m.+ ımız 6/19, 124/98, 124/99
m.+ ımızın 58/7
m.+ ını 9/18, 9/19, 41/8
m.+ ïna 10/14
m.+ lara 32/22, 79/35
m.+ ları 63/12, 109/9, 124/100
m.+ ların 14/12, 110/1
m.+ larını 6/12
m.ol -6/38, 24/3, 24/7, 24/8

mālaḳ Manda yavrusu
m.+ lar 76/5

malcı Hayvan alıp satan kişi
m. 32/22

malcılıḫ [bk. **malcılıḳ**] Hayvancılık
m. 10/35

malcılıḳ [bk. **malcılıḫ**] Hayvancılık
m. 10/10

malle (Ar.) [*bk.* **mālle**] Mahalle, bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri
m.+ nin 113/9

mālle (Ar.) [*bk.* **malle**] Mahalle, bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri
m.+ de 106/2
m.+ nin 9/10
m.+ sindenim 22/1

malzeme (Ar.) Malzeme, gereç
m.+ lerimiz 97/23

mamud (Ar. öz. a.) Mahmut
m.+ dur 31/17
m.+ un 31/15

mamur (Ar.) [*bk.* **mamúr, mámur**] Memur
m. 96/40

mamúr (Ar.) [*bk.* **mamur, mámur**] Memur
m. 109/1

mámur (Ar.) [*bk.* **mamur, mamúr**] Memur
m. 119/5
m. ol - 119/4

mana (Ar.) Mana, anlam
m. 73/10, 86/9
m.+ sı 79/14, 113/17, 132/5
m.+ sını 43/11
m.+ yı 73/22
m.vèr - 86/9

manas (öz. a.) Manas köyü
m. 10/23

manas ╓köyü (öz. a.) Manas köyü
m. 10/22

manda Manda, camız, kömüş
m. 97/11, 97/12

mangal (Ar.) Mangal, korluk
m.+ da 49/56

mangırd Para, sikke
m.+ ı 113/8

mangırlı Paralı, zengin
m. 113/8

mani (Ar.) [*bk.* **manī**] Yedili hece ölçüsü ile söylenen halk şiiri
m. 8/6
m.+ sini 99/10

manī (Ar.) [*bk.* **mani**] Yedili hece ölçüsü ile söylenen halk şiiri
m. 3/4

manzara (Ar.) Manzara, görünüş
m. 14/17

manzaralı Manzaralı, görünüşü güzel
m. 117/15

māra (Ar.) [*bk.* **māri**] Mağara, in, kovuk
m. 54/20, 85/13
m.+ da 107/29, 107/31, 107/46

marağuş ┌deresi (öz. a.) Mağarakuş Deresi
m. 14/18

marangoz (Rum.) Marangoz, usta
m. 28/3

māri (Ar.) [*bk.* **māra**] Mağara, in, kovuk
m.+ ye 107/28, 107/29

mart (Lat.) Mart, yılın üçüncü ayı
m. 3/10, 8/3, 17/19, 17/20, 33/4, 134/2
m.+ ın 134/1

mart ┌dokuzu Mart dokuzu, Nevruz günü
m. 3/9, 8/3, 33/3, 79/1, 79/3, 134/1, 134/2
m.+ nda 17/9, 79/1, 79/2, 79/15, 79/16, 137/15
m.+ ndan 17/6

mārūmiyet (Ar.) Mahrumiyet, yoksunluk
m. 58/1

masa (Rum.) Rumca
m. 124/31
m.+ lara 112/26
m.+ ları 109/16

masal (Ar.) Masal
m.+ dan 65/10
m.+ dur 73/6
m.+ ı 133/10

masarıf (Ar.) Masraf, harcama
m.+ ını 60/3

masdar (Ar.) Mastar, ensiz düz tahta
m. 45/41

māsus (Ar.) [*bk.* **maḳsus**] Mahsus, kasıtlı olarak
m. 96/32

maşa (Far.) Maşa, iki kollu metal araç
m.+ yı 73/3

maşşāllah (Ar.) Maşallah, ne güzel, Allah nazardan saklasın
m. 94/21, 94/22

matıra (Ar.) Matara
m.+ larımızı 11/4
m.+ sını 11/6

mavi (Ar.) Mavi, gök rengi
m. 19/22, 19/24

mayala- [*bk.* **mayalı-**] Mayalamak, mayalanmasını sağlamak
m.- rsın 135/5

mayalı- [*bk.* **mayala-**] Mayalamak, mayalanmasını sağlamak
m.- yon 133/9

mayıs Mayıs, yılın beşinci ayı
m. 15/2, 17/20, 90/2
m.+ ın 122/39

mayıs ┌yèdisi Miladi takvimde 20 Mayıs'a denk gelen gün
m.+ nde 3/6, 8/2
m.+ ne 3/6
m.+ ni 3/5

mazeme (Ar.) [*bk.* **māzeme**] Malzeme, gereç
m. 109/29
m.+ yi 137/5

māzeme (Ar.) [*bk.* **mazeme**] Malzeme, gereç
m.+ lerini 23/1
m.+ sini 135/1

mazi (Ar.) Mazi, geçmiş
m.+ ye 82/6

mazur (Ar.) Mazur, mazeretli
m. 21/6

me┌er (Far.) [*bk.* **meger**] Meğer, oysa, oysaki
m. 4/15, 31/18

mecal (Ar.) Mecal, güç, kuvvet
m.+ i 73/74

mecburen (Ar.) Zorunlu olarak
m. 131/5

mecburet (Ar.) [*bk.* **mecburiyet, mecbüri┌et**] Mecburiyet, zorunluluk
m.+ indeyiz 131/3, 131/2

mecburiyet (Ar.) [*bk.* **mecburet, mecbüri┌et**] Zorunluluk
m.+ inde 132/14

mecbüri┌et (Ar.) [*bk.* **mecburet, mecburiyet**] Mecburiyet, zorunluluk
m. 113/28

meclis (Ar.) Meclis
m.+ in 85/3
m.+ İnen 85/3, 85/4, 85/7

meded (Ar.) Medet, yardım, imdat
m. 81/17

medirese (Ar.) [*bk.* **medresi, medrese**] Medrese, dinî okul
m. 132/19

medrese (Ar.) [*bk.* **medirese, medresi**] Medrese
m. 29/4
m.+ yi 29/1, 29/6

medresi (Ar.) [*bk.* **medirese, medrese**] Medrese
m.+ ye 29/2

mefā (Ar.) [*bk.* **mefāt**] Menfaat, çıkar
m. 52/11

mefāt (Ar.) [*bk.* **mefā**] Menfaat, fayda
m. 3/8

mefāt (Ar.) Vefat, ölmek
m. èt - 26/54

mefda (Ar.) [*bk.* **mefta**] Mevta, ölü, ölmüş kimse
m.+ nın 131/4
m.+ ya 131/15
m.+ yi 131/8, 131/10, 131/16

mefta (Ar.) [*bk.* **mefda**] Mevta, ölü, ölmüş kimse
m.+ yı 124/79

meger (Far.) [*bk.* **me┌er**] Meğer, oysa, oysaki
m. 119/14

megerceme (Far.) Meğer, oysa, oysaki
m. 119/13, 119/15

mehelli (Ar.) Mahalle
m.+ ye 9/1

mehter (Far) Mehter
m. 32/75

mejbur (Ar.) [*bk.* **mejmur**] Mecbur, zorunlu
m. 45/20

mejburen (Ar.) Mecburen, zorunlu olarak
m. 131/6

mejburet (Ar.) Mecburiyet, zorunluluk
m.+ indedir 131/6

mejburiyet (Ar.) Mecburiyet, zorunluluk
m.+ indesin 40/4

mejlis (Ar.) Meclis
m.+ i 85/5

mejmur (Ar.) [*bk.* **mejbur**] Mecbur, zorunlu
m. 49/24, 49/25

melėk ∏ġazı (öz. a.) Melik Danişmend Gazi
m.+ da 25/14
m.+ ya 25/14

melėk ∏ġāzı Melik Danişmend Gazi
m. 25/8
m.+ dayimiş 25/5
m.+ de 25/4, 25/6
m.+ nın 25/5

melemen Menemen, yumurta, soğan, yeşilbiber ve domatesle yapılan bir yemek
m. 94/11

melī (< *meli-yor*) Melemek
m. 123/45

melicen [*bk.* **melucan, melücen**] Diken tepesi
m. 111/72

melik ∏ġazi (öz. a.) Melik Danişmend Gazi
m. 13/17, 22/13
m.+ ye 13/16, 13/17

melmeket (Ar.) Memleket, diyar, ülke
m. 56/33, 56/43, 56/45, 116/3
m.+ de 24/2, 48/6, 95/24
m.+ e 116/4, 137/14
m.+ i 56/53, 58/2, 95/29
m.+ in 24/9
m.+ ini 56/36, 56/55

melō ∏ḥarmanı (öz. a.) Melikoğlu Harmanı
m. 2/2

melucan [*bk.* **melicen, melücen**] Diken tepesi
m. 129/3
m.+ ı 69/1

melücen [*bk.* **melicen, melucan**] Diken tepesi
m. 111/72

meme Meme, emcek
m. 56/8
m.+ de 42/37
m.+ n 32/25

memed (öz. a.) [*bk.* **mēmed, memmed**] Mehmet
m. 31/11

mēmed (öz. a.) [*bk.* **memed, memmed**] Mehmet
m. 49/140, 49/160, 49/164, 49/18, 49/19, 49/20, 49/211, 49/220, 49/241, 49/28, 49/31, 49/37, 49/49, 49/52, 49/86, 63/34, 63/36, 66/1, 96/14, 118/11, 118/12
m.+ den 118/13
m.+ e 49/31

mēmed ∏ā (öz. a.) Mehmet Ağa
m. 49/101, 49/115, 49/118, 49/119, 49/124, 49/137, 49/157, 49/158, 49/159, 49/163, 49/167, 49/198, 49/208, 49/209, 49/210, 49/211, 49/215, 49/219, 49/242, 49/42,

49/50, 49/51, 49/54, 49/63, 49/66, 49/67, 49/83, 49/86, 49/88, 49/89, 49/93, 49/94
m.+ dan 49/164
m.+ ndan 63/18
m.+ nın 49/195, 49/203, 49/216
m.+ ya 49/117, 49/133, 49/63
m.+ yá 49/207, 49/223
m.+ ye 49/226, 49/91
m.+ yi 49/113, 49/131, 49/136, 49/206, 49/39, 49/94, 49/96

memleket (Ar.) Memleket, diyar, ülke
m.+ de 95/26
m.+ i 7/7, 56/38, 109/7

memmed (öz. a.) [*bk.* **memed, mēmed**] Mehmet
m. 49/102

memmed ıı̈ā (öz. a.) Mehmet Ağa
m. 49/42
m.+ ye 49/41

memmun (Ar.) Memnun, kıvançlı, mutlu
m.+ duḳ 80/2

memur (Ar.) Memur
m. 20/9
m.+ u 20/7

mendurus (Rum.) Maydanoz
m.+ ïdi 64/2

menteşe (Far.) Menteşe
m.+ leri 23/29

mera (Ar.) Mera
m. 101/2

meraḳ (Ar.) Merak
m. 80/2
m.ėt - 96/13

mercannı (öz. a.) Mercanlı
m. 127/4

mercümek (Far.) Mercimek
m. 3/1

merdáná (Far.) Merdane, mert gibi, erkek gibi
m. 108/20

merdiven (Far.) Merdiven
m.+ lere 49/205

merkeb Eşek
m. 97/17
m.+ e 26/27
m.+ i 86/17, 86/20, 86/25, 86/34
m.+ ime 26/24
m.+ in 26/25

merkez (Ar.) Merkez, yönetim yeri
m.+ inde 52/6

mermi (Ar.) Mermi, kurşun
m. 70/11
m.+ nen 75/4

merşin (Far.) Meşin, koyun derisi
m.+ ini 26/9

merşinni- Koyun derisi ile kaplamak
m.- yorum 26/18

merzifon (öz. a.) Merzifon
M.+ dan 130/22

mesafe (Ar.) Mesafe, uzaklık, aralık
m. 105/6

mesala (Ar.) [*bk.* **mesela, meselá, meselā**] Mesela, sözün gelimi
m. 28/16, 48/24, 52/3, 57/18, 94/14

mesela (Ar.) [*bk.* **mesala, meselá, meselā**] Mesela, sözün gelimi
m. 5/2, 9/9, 9/13, 9/14, 9/15, 10/43, 13/12, 13/13, 17/13, 19/17, 20/1, 23/18, 26/6, 26/8, 26/14, 26/24, 26/37, 28/7, 30/2, 33/4, 36/2, 36/6, 36/12, 40/1, 40/5, 41/3, 42/12, 42/16, 43/1, 43/5, 43/9, 43/14, 43/15, 43/25, 45/37, 45/38, 48/2, 49/30, 52/6, 52/7,

52/11, 55/1, 55/2, 55/4, 55/5, 56/1, 56/6, 56/7, 56/8, 56/11, 56/12, 56/15, 56/16, 56/18, 56/37, 56/41, 57/7, 63/5, 63/24, 63/36, 68/5, 74/8, 75/6, 75/7, 76/11, 78/3, 78/4, 78/5, 78/6, 78/7, 78/8, 88/7, 90/3, 90/4, 91/17, 91/20, 91/23, 91/43, 91/54, 97/11, 97/12, 97/20, 97/21, 97/29, 101/6, 101/9, 102/4, 102/5, 102/6, 117/1, 117/5, 117/6, 117/9, 117/12, 120/1, 120/2, 120/11, 120/12, 120/14, 121/23, 126/1, 126/3, 126/5, 126/7, 132/6, 132/12, 133/10

meselâ (Ar.) [*bk.* **mesala, mesela, meselā**] Mesela, sözün gelimi
m. 40/1

meselā (Ar.) [*bk.* **mesala, mesela, meselâ**] Mesela, sözün gelimi
m. 40/3

mesele (Ar.) [*bk.* **meseli**] Mesele, konu
m. 2/17, 49/212, 92/1, 108/19, 123/22
m.+ si 79/14
m.+ sini 121/1

meseli (Ar.) [*bk.* **mesele**] Mesele, konu
m.+ sine 88/4

meslek (Ar.) Meslek
m. 26/48

mesudiye (öz. a.) Mesudiye ilçesi
m.+ den 109/42, 109/43
m.+ nin 109/2

meşe (Far.) [*bk.* **meşi**] Meşe
m. 9/3, 9/6, 30/7, 44/1
m.+ nin 9/6, 44/5

meşe evliyası (öz. a.) Meşe Evliyası
m. 9/4

meşi (< *meşe-y-i*) [*bk.* **meşe**] Meşe
m. 9/11

metire (Fr.) [*bk.* **metre, metrî, metüre, metürü**] Metre, 100 cm'lik temel uzunluk ölçüsü birimi
m. 9/6, 32/47, 37/20, 45/24, 48/34, 48/35, 54/18
m.+ den 48/35

metre (Fr.) [*bk.* **metire, metrî, metüre, metürü**] Metre, 100 cm'lik temel uzunluk ölçüsü birimi
m. 19/2, 37/36

metrî (Fr.) [*bk.* **metire, metre, metüre, metürü**] Metre, 100 cm'lik temel uzunluk ölçüsü birimi
m.+ se 28/2

metüre (Fr.) [*bk.* **metire, metre, metrî, metürü**] Metre, 100 cm'lik temel uzunluk ölçüsü birimi
m. 32/47

metürü (Fr.) [*bk.* **metire, metre, metrî, metüre**] Metre, 100 cm'lik temel uzunluk ölçüsü birimi
m. 45/38

mevki (Ar.) Yer, makam
m. 83/3, 95/14
m.+ nin 22/4
m.+ sine 120/11

mevla (A.) Tanrı, efendi, sahip, malik
m.+ m 8/8

mevlüt (Ar.) [*bk.* **mevüt**] Mevlit; Hz. Muhammed'in doğumunu, hayatını anlatan mesnevi, bu mesnevinin okunduğu dinî tören
m. 32/3, 124/81, 124/82, 124/83

mevsim (Ar.) Mevsim, yılın dört bölümünden her biri
m. 51/6

mevüt (Ar.) [*bk.* **mevlüt**] Mevlit; Hz. Muhammed'in doğumunu, hayatı-

nı anlatan mesnevi, bu mesnevinin okunduğu dinî tören
m. 124/84

mevzubayis (Ar.) Mevzubahis, söz konusu
m. 97/27

meydan (Ar.) Meydan, alan
m. 109/19, 109/22
m.+ a 86/15
m.+ da 74/7

meydannī Meydanlık
m.+ dı 51/1

meyva (Far.) [*bk.* **meyvi**] Meyve, yemiş
m. 10/37
m.+ ları 10/43, 111/12
m. + nın 10/46

meyvalı (Far.) Meyveli, yemişi olan
m. 10/37

meyvi (Far.) [*bk.* **meyva**] Meyve, yemiş
m.+ i 10/44

mezallıḳ [*bk.* **mezallī, mezarlı, mezellī, mezellik**] Mezarlık
m.+ da 63/10

mezallī (< *mezarlık-ı*) [*bk.* **mezallıḳ, mezarlı, mezellī, mezellik**] Mezarlık
m.+ a 137/5

mezar (Ar.) [*bk.* **mezer**] Mezar, kabir, gömüt
m. 128/6
m.+ ı 100/1
m.+ ıdur 132/16

mezarlı (< *mezarlık-ı*) [*bk.* **mezallıḳ, mezallī, mezellī, mezellik**] Mezarlık
m.+ ndïmiş 27/8

meze (Far.) İçki içilirken yenilen yiyecek
m. 20/12

mezellī (< *mezarlık-ı*) [*bk.* **mezallıḳ, mezallī, mezarlı, mezellik**] Mezarlık
m.+ n 25/22

mezellik [*bk.* **mezallıḳ, mezallī, mezarlı, mezellī**] Mezarlık
m. 25/15, 25/19, 25/23, 122/5

mezer (Ar.) [*bk.* **mezar**] Mezar, kabir, gömüt
m. 52/14
m.+ i 52/14
m.+ inin 12/10

mezere (Ar.) Mezra
m. 124/80
m.+ miz 109/3

mı Mı, soru eki
m. 4/5, 7/16, 9/1, 9/2, 9/3, 9/8, 9/17, 14/21, 21/2, 21/6, 26/15, 26/32, 31/1, 31/12, 32/44, 32/45, 34/13, 35/15, 42/24, 42/25, 45/29, 49/10, 49/209, 49/63, 56/13, 57/21, 59/5, 66/15, 66/20, 73/28, 73/50, 74/8, 78/4, 86/28, 86/30, 87/18, 91/45, 94/9, 104/19, 104/20, 112/19, 113/38, 116/10, 120/2, 122/36, 124/2, 130/11, 131/13, 132/27, 132/31, 134/7, 137/11
m.+ dın 122/18, 122/19, 123/30
m.+ sın 39/14, 43/26, 49/174
m.+ sız 123/58

mıḫ (Far.) Mıh, çivi
m.+ nan 45/6

mıḫ ˌdēme Hayvanlara nal çakılırken çivinin etli bölgeye değmesi
m. 45/9

mıḫ ˌdėyme Hayvanlara nal çakılırken çivinin etli bölgeye değmesi
m. 45/9

mıḳdarlıḳ Muhtarlık
m. 109/4

mıntığa (Ar.) Mıntıka, bölge
m.+ sından 23/2

mısafır (Ar.) Konuk
m.+ ım 14/10

mısdaf (öz. a.) Mustafa
m. 114/3

mısdafa (öz. a.) Mustafa
m.+ nın 61/5

mısdafalı (öz. a.) Mustafalı
m. 63/25

mısır (Ar.) [*bk.* **mısır, misil, misir**] Mısır, buğdaygillerden, gövdesi boğumlu ve kalın, yaprakları şerit biçiminde, boyu yaklaşık 2 metre olabilen bir kültür bitkisi, bu bitkinin koçan üzerindeki taneli ürünü
m. 21/11, 40/5, 79/48, 91/39, 98/5, 124/106, 136/2, 136/3, 136/5, 136/7
m.+ dan 79/48
m.+ ı 90/7, 91/40

mısır ┌çorbası Mısır yarmasından yapılan yemek
m. 34/2, 136/5

misir (Ar.) [*bk.* **mısır, misil, misir**] Mısır
m. 135/5
m.+ den 135/5

mısır ┌ekmeği Mısır ununda yapılan ekmek
m. 135/5

mıstafalı (öz. a.) Mustafalı
m. 63/4

mi [*bk.* **mī**] Mı, soru eki
m. 3/7, 4/5, 4/20, 11/9, 14/5, 20/25, 21/3, 21/5, 21/12, 21/13, 26/57, 27/13, 32/13, 35/17, 36/12, 37/39, 42/6, 42/13, 42/51, 45/1, 45/18, 49/10, 49/211, 49/222, 49/242, 49/243, 54/11, 54/23, 56/29, 59/10, 63/28, 65/11, 66/1, 66/7, 73/26, 73/58, 76/6, 79/4, 84/7, 84/8, 90/4, 91/18, 94/13, 96/18, 96/28, 100/36, 103/38, 103/42, 107/8, 107/44, 115/2, 118/5, 118/8, 121/2, 121/13, 121/15, 121/17, 123/47, 123/55, 124/33, 132/15, 137/17
m.+ sin 35/19, 41/1, 49/77, 113/13
m.+ siz 123/57

mī [*bk.* **mı**] Mı, soru eki
m.+ di 12/2, 22/14, 26/16, 26/17, 45/10, 45/32, 75/9, 78/4, 103/11, 103/30, 117/7, 117/11, 117/13, 136/3
m.+ diye 105/5
m.+ dik 63/28
m.+ din 49/210
m.+ m 1/6, 3/6, 49/59, 63/48, 8/6

millet (Ar.) Millet, ulus
m. 3/7, 9/19, 9/20, 13/10, 15/1, 15/7, 20/15, 42/33, 42/50, 51/7, 51/14, 51/21, 51/22, 51/23, 57/4, 57/6, 57/7, 57/14, 63/11, 70/1, 70/3, 72/2, 103/31, 120/1, 120/5, 120/11, 120/14, 123/47, 124/109, 124/111, 124/113, 124/23, 124/27, 124/30, 124/77, 124/78, 124/79
m.+ ce 22/15
m.+ den 63/12
m.+ e 51/14, 51/19, 124/27
m.+ i 9/8, 38/12, 57/1, 63/11, 105/5, 124/82
m.+ imiz 9/13
m.+ in 9/4, 9/12, 9/13, 9/17, 56/12, 57/10, 130/7

millon (Fr.) [*bk.* **milyon**] Milyon
m. 10/14

milyon (Fr.) [*bk.* **millon**] Milyon
m.+ a 26/8, 26/10, 109/13

mindaval (öz. a.) Mindaval

m. 83/3

mindaval ‖mezarı (öz. a.) Mindaval Mezarı
m. 83/1, 83/3, 83/4

mindavar (öz. a.) Mindaval
m. 83/4

minnet (Ar.) Minnet, gönül borcu
m. ėd- 86/12, 86/14

mintaḳ Bir deterjan markası
m. 101/7

mira (Ar.) Mera, otlak
m. 101/3

misafil (Ar.) [*bk.* **misafir**] Misafir, konuk
m.+ leri 14/12

misafir (Ar.) [*bk.* **misafil**] Misafir, konuk
m. 49/229, 95/13, 123/60, 123/62, 124/70, 124/91, 124/93
m.+ e 49/238, 133/11
m.+ im 49/232, 49/239
m.+ imiz 14/16

misal (Ar.) Misal, örnek
m. 10/14, 122/25

misela (Ar.) Mesela, sözün gelişi
m. 40/4

mısır (Ar.) [*bk.* **mısır, mısir, misil, misir, mísír**] Mısır.
m. 103/29

mısır ‖ekme ‖dingili Mısır ekmeğinden yapılan yemek
m. 103/21

misil (Ar.) [*bk.* **mısır, mısir, misil, misir, mísír**] Mısır.
m.+ ler 51/4
m.+ lerin 111/74

misillik Mısırlık, mısır tarlası
m. 51/8

misir (Ar.) [*bk.* **mısır, mısir, misil, mísír**] Mısır.
m. 10/35, 48/5, 48/6, 51/2, 51/4, 80/4, 90/6, 102/2, 111/1, 111/6, 111/13, 111/18, 111/19, 111/21, 116/2, 121/23, 125/3
m.+ den 111/81
m.+ di 116/3
m.+ i 90/6, 102/2, 102/3, 102/10, 102/11, 102/13, 102/14, 111/2, 111/7, 111/77, 111/81, 116/3
m.+ im 40/11
m.+ in 48/8, 48/24, 102/9
m.+ inden 111/87
m.+ ini 102/14, 125/1
m.+ leri 102/2

mísír (Ar.) [*bk.* **mısır, mısir, misil, misir, mísír**] Mısır.
m. 34/2

misir ‖çorbası Mısır kırılarak yapılan yemek
m. 34/3

misir ‖ekmē Mısır unundan yapılan ekmek
m. 5/14

mobarek (Ar.) [*bk.* **moberek**] Mübarek, kutsal
m. 38/17

moberek (Ar.) [*bk.* **mobarek**] Mübarek, kutsal
m. 130/2

mȏcadeli (Ar.) Mücadele
m.+ ye 74/8

modal (Fr.) Model, biçim, tip, şekil
m.+ ları 94/15

mollanȏgil (öz. a.) Mollanoğlugil
m. 16/6

mollōlugil (öz. a.) Mollaoğlugil
m. 16/7

moral (İt.) Moda, geçici yenilik
m. 91/18

motur (Fr.) [*bk.* **motŭr**] Motor
m.+ a 96/2
m.+ nan 45/26

motŭr (Fr.) [*bk.* **motur**] Motor
m.+ a 8/2

mu [*bk.* **mū**] Mı, soru eki
m. 4/5, 6/15, 8/6, 32/13, 37/6, 42/53, 42/54, 45/14, 48/1, 49/13, 49/134, 49/42, 53/6, 56/36, 56/39, 56/62, 58/2, 59/7, 59/9, 73/58, 86/27, 91/45, 92/9, 94/12, 111/10, 113/34, 115/5, 130/27, 132/28
m.+ du 63/26, 105/6
m.+ dur 13/16, 67/6
m.+ n 123/62
m.+ sun 37/9, 37/20, 49/174, 49/247, 49/34, 53/7, 56/2, 56/5, 56/15, 56/18, 56/22, 56/31, 57/18, 73/16, 113/7, 117/3, 119/7, 121/27
m.+ suz 107/21

mū [*bk.* **mu**] Mı, soru eki
m.+ n 34/12

mu┬abbet(Ar.)[*bk.* **mu┬abet,muḥabbet**] Muhabbet
m. 124/68

mu┬abet(Ar.)[*bk.* **mu┬abbet,muḥabbet**] Muhabbet
m. 59/5

mu┬aǧǧaǧ (Ar.) [*bk.* **māǧǧaḳ**] Muhakkak, kesin
m. 86/22

mu┬annet (Ar.) Muannet
m.+ in 113/40

mu┬azzam (Ar.) Muazzam, büyük, güçlü
m. 62/7

mubaraḳ (Ar.) [*bk.* **mubarek, múbarek, mübarē, mübarek**] Mübarek, kutsal, uğurlu
m. 38/14

mubarek (Ar.) [*bk.* **mubaraḳ, múbarek, mübarē, mübarek**] Mübarek, kutsal, uğurlu
m. 22/13, 22/16, 38/12, 38/16, 137/13

múbarek (Ar.) [*bk.* **mubaraḳ, mubarek, mübarē, mübarek**] Mübarek, kutsal, uğurlu
m. 35/19

mucadele (Ar.) [*bk.* **múcadeli**] Mücadele
m. 74/9

múcadeli (Ar.) [*bk.* **mücadele**] Mücadele
m.+ ye 74/8

mudara [*bk.* **mudarā, müdara**] Zayıf, güçsüz
m. 86/8, 86/14

mudarā [*bk.* **mudara, müdara**] Zayıf, güçsüz
m. 86/1, 86/5, 86/12, 86/40

muhabbet(Ar.)[*bk.* **mu┬abbet,mu┬abet**] Muhabbet
m. 42/21

muḥderem (Ar.) Muhterem, saygın
m. 95/9

muhiddin ‖efendi (öz. a.) Muhiddin Efendi
m. 122/22

muhit (Ar.) Muhit, çevre, yöre
m.+ de 43/1

muhterem (Ar.) Muhterem, saygın
m. 68/6

muḳdar (Ar.) Muhtar
m. 10/38, 14/14, 74/7, 76/21, 76/23, 76/28, 76/29, 127/1
m.+ a 76/22, 76/25, 118/5
m.+ ı 14/15
m.+ ımız 16/13
m.+ în 14/14
m.+ lar 42/31

munaḳâşi (Ar.) Münakaşa, tartışma
m.+ ye 18/9

murat (Ar.) Murat, istek, dilek
m. 91/50, 91/51
m.+ ın 73/22
m.ınaér - 73/85

musâba (Ar.) Musahabe, konuşma, görüşme
m. 42/23

musadâ (Ar.) [*bk.* **musada**] Müsaade, izin, ruhsat
m. 57/3
m.ét - 57/3

musada (Ar.) [*bk.* **musadâ**] Müsaade, izin, ruhsat
m.ét - 73/12

muşmala (Rum.) [*bk.* **muşmalî**] Muşmala
m. 36/8

muşmalî (Rum.) [*bk.* **muşmala**] Muşmala
m. 36/9

mutfâ (Ar.) [*bk.* **mutfaḳ**] Mutfak, aş yeri, aş damı
m. 11/14

mutfaḳ (Ar.) [*bk.* **mutfâ**] Mutfak, aş yeri, aş damı
m. 96/33

muzaffer (öz. a.) Muzaffer
m. 79/31

mü Mü, soru eki
m. 4/1, 4/8, 14/22, 19/19, 20/16, 20/27, 31/3, 31/16, 51/18, 59/8, 66/15, 73/40, 103/24, 107/43, 109/40, 113/13, 13/46, 121/30, 124/22
m.+ sün 56/24, 56/30, 67/8, 73/40, 123/61

mübarê (< *mübarek-e*) [*bk.* **mubaraḳ, mubarek, múbarek, mübarek**] Mübarek, kutsal, uğurlu
m. 38/11
m.+ n 104/12

mübarek (Ar.) [*bk.* **mubaraḳ, mubarek, múbarek, mübarê**] Mübarek, kutsal, uğurlu
m. 38/7, 93/1, 108/17

mücadele (Ar.) Mücadele
m. 18/7

müdara [*bk.* **mudarâ, mudara**] Zayıf, güçsüz
m.+ ya 86/12

müdüllük [*bk.* **müdürlü̆**] Müdürlük
m.+ den 52/8

müdürlü̆ (< *müdürlük-ü*) [*bk.* **müdürlü̆**] Müdürlük
m.+ e 52/7

mühü̆r (Far.) [*bk.* **mühür**] Mühür, onay, damga
m.+ ü 86/40

mühür (Far.) [*bk.* **mühü̆r**] Mühür, onay, damga
m.+ ün 86/42
m.+ ünü 86/5

mülk (Ar.) Mülk, arazi
m.+ ü 9/12
m.+ üne 9/13

müraca┬at (Ar.) Müracaat, başvuru
m.+ ı 73/51

müsaade (Ar.) [*bk.* **müsâde**] Müsaade, izin, ruhsat
m.+ yi 86/41

müsâde (Ar.) [*bk.* **müsaade**] Müsaade, izin, ruhsat
m. 86/39
m.ėd - 81/13

müslüman (Ar.) Müslüman
m. 79/40
m.+ dan 106/12, 137/18, 137/19
m.+ ın 106/7
m.+ narın 137/20

müslümannī (< *müslümanlık-ı*) Müslümanlık

müşderē (< *müşterek-e*) [*bk.* **müşderek**] Müşterek, ortak
m. 10/38
m.+ di 10/37

müşderek (Ar.) [*bk.* **müşderē**] Müşterek, ortak
m. 10/39, 10/40, 127/3

müşderi (Ar.) Müşteri, alıcı
m. 10/14, 97/46

mütevellit (Ar.) Meydana gelmiş, ileri gelmiş
m. 122/45

mütiş (Ar.) Müthiş, şaşılacak kadar değişik
m. 104/1

müzelik Müzeye konulacak değerde
m.+ di 78/14

müzi (Fr.) Müze
m.+ ye 78/14, 78/16

N

na [*bk.* **ne, nė, nē**] Ne, hangi şey
n. 21/3, 34/16, 37/20, 49/214, 49/235, 66/16, 94/17, 100/15, 113/35, 114/4, 116/7, 119/11, 124/8, 124/64

nadir (Ar.) Seyrek, az bulunur
n. 79/25

nakil (Ar.) Nakil, taşınma
n.ėd - 63/42

nal (Ar.) Nal; at, eşek, öküz vb. yük hayvanlarının tırnaklarına çakılan, ayağın şekline uygun demir parçası
n. 45/6
n.+ a 45/5
n.+ ı 45/13
n.+ ları 45/4

nalbant (Ar.-Far.) Nalbant, hayvanların ayağına nal çakan kimse
n. 97/43

nalbatlī Nalbantlık
n. 45/1

nām (Far.) Nam, ün
n.+ ına 6/52

namaz (Far.) Namaz
n. 32/85, 42/46, 43/22, 43/27, 45/21, 56/57, 56/62, 132/28
n.+ a 56/56, 131/14, 132/23
n.+ ı 4/16, 43/23, 122/10, 132/23, 132/29
n.+ ımı 10/33
n.+ ımız 120/5
n.+ ına 79/12, 120/6
n.+ ından 131/13
n.+ ını 131/13
n.+ înen 49/154, 49/167
n.+ ları 132/29
n.ġıl -25/21, 43/26, 43/28, 56/57, 56/61, 106/8
n. ķıl - 132/25

namazkar (Far.) Namazını düzgün kılan

n. 32/22

namazlõ (< *namaz-lağı*) Üstünde namaz kılınan seccade
n.+ sunu 32/28

namus (Ar.) Namus, iffet
n.+ İnen 15/9

nar (Far.) [*bk.* **nār**] Nar
n. 49/164, 49/165
n.+ ı 49/164
n.+ ın 49/223

nār (Far.) [*bk.* **nar**] Nar
n. 49/157, 49/158

nası [*bk.* **nāsı, nasıl, nasıl, nasī, nasīl, nassı, nassīl, naşi**] Nasıl, nice, ne gibi, ne türlü
n. 14/6, 22/6, 48/34, 49/180, 86/16, 86/41, 112/17

nāsı [*bk.* **nası, nasıl, nasıl, nasī, nasīl, nassı, nassīl, naşi**] Nasıl, nice, ne gibi, ne türlü,
n. 56/53

nasıl [*bk.* **nası, nāsı, nasıl, nasī, nasīl, nassı, nassīl, naşi**] Nasıl, nice, ne gibi, ne türlü
n. 16/7

nasıl [*bk.* **nası, nāsı, nasıl, nasī, nasīl, nassı, nassīl, naşi**] Nasıl, nice, ne gibi, ne türlü
n. 27/7, 49/165, 49/93, 49/94, 79/50, 97/47, 100/7, 130/17

nasī [*bk.* **nası, nāsı, nasıl, nasıl, nasīl, nassı, nassīl, naşi**] Nasıl, nice, ne gibi, ne türlü
n. 43/19

nasib (Ar.) Nasip, kısmet
n.+ ini 91/17
n.ėd -104/25
n.ėt -130/3, 130/11, 137/21

n.ol - 122/14, 122/17, 122/21

nasīl [*bk.* **nası, nāsı, nasıl, nasıl, nasī, nassı, nassīl, naşi**] Nasıl, nice, ne gibi, ne türlü
n. 124/37, 124/38, 124/43, 124/44, 124/48, 124/53

nāsīl [*bk.* **nası, nāsı, nasıl, nasıl, nasī, nasīl, nassı, nassīl, naşi**] Nasıl, nice, ne gibi, ne türlü
n. 124/49

nassı [*bk.* **nası, nāsı, nasıl, nasıl, nasī, nasīl, nassīl, naşi**] Nasıl, nice, ne gibi, ne türlü
n. 6/18, 10/13, 37/16, 45/1, 49/158, 56/32, 73/61, 76/13, 91/24, 125/1

nassīl [*bk.* **nası, nāsı, nasıl, nasıl, nasī, nasīl, nassı, naşi**] Nasıl, nice, ne gibi, ne türlü
n. 124/54

naşi [*bk.* **nası, nāsı, nasıl, nasıl, nasī, nasīl, nassı, nassīl**] Nasıl, nice, ne gibi, ne türlü
n.+ di 4/20

nāyet (Ar.) [*bk.* **niyayet**] Nihayet, sonuç
n.+ i 40/2, 119/7, 119/8, 120/13

nayiye (Ar.) Nahiye, bucak
n. 43/8

nazar (Ar.) Nazar
n. 94/21, 94/26
n.+ ım 94/20
n.+ ın 94/25

nazif ╥bėy (öz. a.) Nazif Bey
n. 113/21

nazlı- Nazlamak
n.- yõlardı 79/19

ne [*bk.* **na, nė, nē, ni**] Ne, hangi şey
n. 1/5, 2/24, 6/10, 6/14, 6/51, 7/6, 7/7, 8/6, 8/15, 9/6, 9/17, 10/14, 10/17,

11/8, 14/15, 15/7, 19/17, 20/15, 21/11, 24/4, 26/50, 26/55, 27/2, 27/3, 27/7, 27/14, 28/10, 31/16, 32/10, 32/62, 32/71, 32/76, 32/83, 33/2, 34/12, 34/24, 35/9, 35/20, 35/21, 37/9, 38/11, 40/5, 41/1, 43/11, 43/32, 44/3, 44/4, 48/9, 49/104, 49/116, 49/131, 49/140, 49/141, 49/161, 49/199, 49/211, 49/222, 49/228, 49/23, 49/233, 49/234, 49/24, 49/29, 49/38, 49/40, 49/42, 49/52, 49/65, 49/73, 49/78, 49/82, 49/88, 49/97, 49/99, 51/4, 51/23, 52/4, 52/15, 54/1, 54/2, 54/23, 56/13, 56/19, 56/23, 56/24, 56/29, 56/50, 58/8, 59/8, 62/5, 63/12, 63/16, 63/39, 63/40, 63/41, 63/43, 63/46, 64/3, 65/6, 65/8, 65/9, 65/11, 68/2, 71/4, 73/22, 73/23, 73/35, 73/45, 77/4, 79/7, 80/1, 84/1, 84/3, 85/12, 86/8, 86/21, 86/22, 86/23, 86/24, 86/38, 86/39, 87/16, 87/21, 90/1, 91/4, 91/53, 94/21, 94/22, 95/18, 95/21, 96/9, 96/11, 96/12, 96/33, 97/34, 99/5, 100/23, 101/4, 103/41, 103/43, 103/47, 104/16, 107/27, 108/7, 108/9, 108/10, 109/1, 109/11, 109/25, 109/26, 111/78, 113/6, 113/12, 113/16, 113/23, 114/5, 116/4, 116/6, 117/14, 118/15, 120/8, 121/2, 121/23, 123/18, 123/19, 123/24, 123/29, 123/61, 124/8, 124/10, 124/11, 124/35, 124/63, 125/8, 126/3, 132/18, 132/23, 132/25, 132/27, 133/4, 133/7, 133/9

n.+ den 49/247

n.+ dir 133/8

n.+ dür 43/11, 73/15

n.+ ĭn 85/5

n.+ rde 1/7

n.ed -10/50

n.ol - 91/12

nė [*bk.* **na, ne, nē, ni**] Ne, hangi şey

n. 47/6

n.+ ler 8/8, 32/79

n.+ si 56/27, 56/51

n.+ sin 67/8

n.+ ydi 3/9, 3/10, 63/19, 117/3

n.+ yi 49/29

n.+ yidi 18/11

n.+ yimi 91/39

n.+ yin 38/15, 56/27, 56/51, 57/16

n.+ yĭnen 124/65

n.+ yise 2/21, 10/12, 19/24, 27/12, 28/2, 32/41, 49/133, 56/34, 100/24, 57/6, 58/5, 62/9, 63/12, 63/41, 64/2, 76/10, 80/20, 95/6, 95/12, 95/13, 100/48, 101/2, 122/11, 122/30, 124/10

n.+ ymiş 32/45, 32/64, 49/95

n.+ ynen 45/26

n.+ yse 1/5, 2/17, 2/18, 2/22, 10/46, 32/45, 43/4, 49/235, 56/48, 73/21, 73/57, 76/3, 79/34, 87/13, 96/7, 96/26, 107/25, 123/18, 124/29, 132/24

n.ėd - 10/44, 80/19, 107/21

nē [*bk.* **na, nė, ne, ni**] Ne, hangi şey

n.+ yimiş 32/47

nebat (Ar.) [*bk.* **nebāt**] Nebat, bitki

n.+ a 35/1

n.+ dan 35/10

n.+ ı 35/9

nebāt (Ar.) [*bk.* **nebat**] Nebat, bitki

n.+ a 35/8

necati ╓bėy (öz. a.) Necati Bey

n. 21/4

nece [bk. **nėçe**] Nice, birçok

n.+ leri 39/3

nėçe [bk. **nece**] Nice, birçok

n.+ leri 39/5

nerde [*bk.* **nerde, nerdĭ**] Nerede, hangi yerde

n. 4/2, 18/11, 21/5, 21/12, 39/7, 73/46, 118/5
n.+ n 3/4, 107/39

nèrde [*bk.* **nerde, nerdî**] Nerede, hangi yerde
n. 20/21

nerden Nereden, hangi yerden
n. 10/18, 10/19, 22/13, 38/9, 68/7, 79/36, 104/16, 107/40
n.+ i 24/4, 52/4

nerdî (< *nerede-i-se)* [*bk.* **nerde, nèrde**] Nerede, hangi yerde
n. +se 87/20

nere [*bk.* **nere, nère, neri**] Nere, hangi yere
n.+ de 49/181, 49/99, 122/32, 130/12
n.+ den 35/13
n.+ ye 1/7, 79/52

nère [*bk.* **nere, neri**] Nere, hangi yere
n. 20/23, 35/7, 56/35, 121/4
n.+ de 35/19

nereli [*bk.* **nèrelü**] Nereli, hangi yerli
n.+ sin 7/16

nèrelü [*bk.* **nereli**] Nereli, hangi yerli
n.+ sün 49/231

neri [*bk.* **nere, nère**] Nere, hangi yere
n.+ ye 12/5, 23/17

nesi [*bk.* **nèsi**] Nesi, hangi yönü; akrabası mı
n.+ se 38/15

nèsi [*bk.* **nesi**] Nesi, hangi yönü; akrabası mı
n. 57/16

nèsil (Ar.) Nesil, kuşak
n. 93/5
n.+ îmiş 73/58

nètekim Nitekim, gerçekten
n. 123/65

nevi (Ar.) Nevi, çeşit, tür
n. 91/52

nevruz (Far.) Nevruz, yıl sırtı, yeni gün
n. 79/5

nèy Ney, hangi şey
n. 7/2, 96/8

nèye Niye, nereye, niçin
n. 63/16

nèyi Niye, nereye, niçin
n. 37/37

nezetli Lezzetli, tatlı
n. 111/82

nışanna- Nişanlamak, evlenmek üzere hazırlık yapmak
n.- rız 19/28

nışannı Evlenmek için söz verip yüzük takmış olan kimse, adaklı
n.+ sı 84/7, 85/3
n.+ sına 84/5
n.+ sından 85/2

nıza (Ar.) Çekişme, niza, kavga
n.èd - 96/21
n.èt - 120/5

ni [*bk.* **na, nè, ne, nē**] Ne, hangi şey
n. 49/43, 57/9
n.+ ye 10/40, 10/42, 49/8, 56/30, 86/37, 96/31
n.+ yise 40/2

niçin Niçin, neden
n. 47/5

nîde İğde
n. 59/15
n.+ nin 59/16

niḥat (öz. a.) Nihat
n.+ ın 20/13, 39/2

nikā (Ar.) Nikâh
n.+ nı 73/84
n.nı kıy -73/85

niksar (öz. a.) Niksar
n. 10/11, 10/23, 25/8
n.+ a 22/16
n.+ da 22/16
n.+ dan 23/1, 43/2
n.+ ın 10/23
N.+ ın 16/5

nira (İt.) [*bk.* **lira, líra, líra, lire, liri, nire, niri**] Lira, Türk parası
n. 96/35

nire (İt.) [*bk.* **lira, líra, líra, lire, liri, niri**] Lira, Türk parası
n. 92/4

niri (İt.) [*bk.* **lira, líra, líra, lire, liri, nire, niri**] Lira, Türk parası
n.+ ye 24/3, 24/4, 24/8

nisan (Ar.) Nisan, yılın dördüncü ayı
n. 20/1, 122/39
n.+ da 134/4
n.+ ı 79/4
n.+ ın 79/4, 134/4

nişan (Ar.) [*bk.* **nişan**] Nişan, iz, belirti, evlenmek üzere birbirine söz verme, nişanlanma
n. 46/5
n.+ dan 46/6
n.+ nımın 49/116
n.+ nısı 49/111
n.at - 32/59

nişan (Ar.) [*bk.* **nişan**] Nişan
n. 124/5
n.+ da 124/6

nişancı Nişancı, hedefi iyi vuran
n. 32/60

nişannan- Nişanlanmak
n.- miş 85/2

nişannı [*bk.* **nişannı, nişannī**] Nişanlı
n. 46/6
n.+ sı 73/83, 84/5
n.+ sını 84/5

nişannı [*bk.* **nişannı, nişannī**] Nişanlı
n. 124/8

nişannī [*bk.* **nişannı, nişannı**] Nişanlı
n.+ miş 85/2

nişaşda (Far.) [*bk.* **nişaşde, nişaşdī**] Nişasta
n. 111/101, 111/104, 111/105, 111/95
n.+ sı 111/98

nişaşde (Far.) [*bk.* **nişaşda, nişaşdī**] Nişasta
n.+ si 111/99

nişaşdī (< *nişasta-y-ı*) [*bk.* **nişaşda, nişaşde**] Nişasta
n. 111/95

niyayet (Ar.) [*bk.* **nāyet**] Nihayet
n. 119/11

niye Niye, niçin
n. 6/2, 6/10, 6/21, 10/30, 10/49, 14/18, 18/5, 21/12, 32/38, 32/76, 37/30, 49/144, 49/34, 63/46, 63/48, 73/19, 76/25, 76/27, 87/19, 107/10, 118/11, 122/14, 122/17, 123/19, 124/103

niyet (Ar.) Niyet, maksat
n.+ e 43/29
n.+ ine 130/21

nizamōları (öz. a.) Nizamoğulları
n.+ ndan 36/3

n'ol- Nasıl olmak
n.- cak 45/17
n.- du 1/5, 6/17, 14/11, 49/211, 87/19, 123/55
n.- ucak 10/31, 123/52

n.- ur 116/5

normal (Fr.) Normal
n. 68/2, 112/21

nöbeççi Nöbetçi
n. 11/2, 11/4

nufus (Ar.) [*bk.* **nüfus, nüfüs**] Nüfus, kişi
n.+ u 22/2

nurlu Nuru olan
n. 122/26

nusĝa (Ar.) Muska
n. 51/24

nüfus (Ar.) [*bk.* **nufus, nüfüs**] Nüfus, kişi
n.+ u 22/3
n.+ umuz 22/10
n.+ unun 22/3

nüfüs (Ar.) [*bk.* **nufus, nüfus**] Nüfus, kişi
n. 55/2
n.+ de 63/42
n.+ ün 55/2

O

o [*bk.* **ȏ, ȍ, u**] O, o kişi, o nesne
o. 20/15, 20/29, 24/6, 28/11, 47/7, 49/167, 49/193, 49/195, 54/13, 58/6, 79/13, 79/37, 79/38, 79/49, 91/12, 91/29, 91/33, 104/5, 104/6, 123/46, 127/1, 130/2, 132/12, 132/17, 132/21, 132/32, 133/4, 133/7, 137/10, 137/17
o.+ dur 49/144

ȏ [*bk.* **o, ȍ**] O, o kişi, o nesne
ȏ. 86/33

ȍ [*bk.* **o, ȏ**] O, o kişi, o nesne
ȍ. 16/4, 47/3, 51/6
ȍ.+ ndan 6/40
ȍ.+ rda 2/8

ocā (< *ocak-a*) [*bk.* **ocaĝ, ocaķ**] Ocak, pişirme yeri
o. 78/8
o.+ n 74/7, 75/7, 132/22

ocaĝ [*bk.* **ocā, ocaķ**] Ocak, pişirme yeri
o. 132/22

ocaķ [*bk.* **ocā, ocaĝ**] Ocak, pişirme yeri
o. 10/7, 19/6, 116/4
o.+ ları 78/8

ocaķlıķ ┌daşı Ocaklık taşı
o. 85/7
o.+ m 85/6

oda [*bk.* **odi**] Oda, evin bölümü
o. 91/43
o.+ da 49/142
o.+ dan 91/43
o.+ lar 45/23
o.+ ları 45/24
o.+ nın 117/5
o.+ sı 53/2
o.+ yá 49/239

odi [*bk.* **oda**] Oda, evin bölümü
o.+ ye 73/52, 73/53

odun Odun, yakılmak için kesilen ağaç
o. 9/20, 16/2, 32/51, 48/22, 49/2, 49/40, 49/41, 49/45, 49/47, 49/50, 49/53, 49/65, 49/66, 63/12, 79/7, 90/4, 104/4, 111/1, 124/106, 124/50, 134/8
o.+ a 49/41, 49/47, 81/10, 104/5
o.+ narını 49/50
o.+ u 32/51, 48/20, 49/2, 49/50, 49/51, 49/53, 49/58, 81/9, 81/10, 90/5, 101/8, 111/54
o.+ um 49/52
o.+ umu 49/58

o.+ umuzu 48/20, 101/2, 101/3
o.+ un 49/2, 49/43, 49/46
o.+ ünan 111/2
o.+ unu 32/51

ofaḳ [*bk.* **ȯfaḳ**] Ufak, küçük
o. 91/42

ȯfaḳ [*bk.* **ofaḳ**] Ufak, küçük
ȯ.+ dan 37/2

oḫ Sevinç, beğenme
o.çek - 86/18

oḳ Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk, ahşap yapıda bağlantı ağacı
o. 122/2, 122/3
o.+ lar 28/9
o.+ u 122/8
o.+ unan 122/8

okardan Yukarıdan, yukarı yerden
o. 118/13

oḳı- [*bk.* **oki-, oḳi-, oḳī-, oḳu-**] Okumak
o.- madın 132/31
o.- yalar 42/53
o.- yım 87/16

oki- [*bk.* **oḳı-, oḳi-, oḳī-, oḳu-**] Okumak
o.- yálák 111/31

oḳi- [*bk.* **oḳı-, oki-, oḳī-, oḳu-**] Okumak
o.- yalaḳ 111/31

oḳī- (< *oku-yor*) [*bk.* **oḳı-, oki-, oḳi-, oḳu-**] Okumak
o. 66/20
o.- cān 42/49, 42/53
o.- ler 130/25
o.- p 66/20

oḳḳa (Ar.) Okka, 1,282 kilograma denk ölçü birimi
o. 127/4

oḳḳalıḳ Okkalık, okka ölçüsünde
o. 127/1

oḳlavu Oklava
o. 19/7

oḳu- [*bk.* **oḳı-, oki-, oḳi-, oḳī-**] Okumak, bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlemek veya seslendirmek
o. 43/25
o.- duḳ 29/6
o.- dullar 124/84
o.- dum 87/17
o.- llar 124/82
o.- llardı 41/2, 41/3, 70/6, 94/24
o.- muş 132/30
o.- r 42/51, 51/15
o.- rdu 29/2
o.- rsun 32/47, 42/55
o.- yalaḳ 111/24, 111/25, 111/27
o.- yan 109/6
o.- yolar 43/31
o.- yor 86/7
o.- yōsun 32/71

oḳud- Okutmak, okumasını sağlamak
o.- ular 124/81
o.- ur 132/20

oḳul Okul
o. 29/7, 51/14
o.+ umuz 104/6
o.+ un 21/1, 21/2
o.+ unu 51/13

oḳumı [*bk.* **oḳumi**] Okuma
o.+ ya 42/51

oḳumi [*bk.* **oḳumı**] Okuma
o.+ ye 29/8

okumuş Okumuş, tahsil görmüş
o. 32/4

okun- Okunmak, okuma işi yapılmak
o.- acaḳ 42/47

o.- dü 42/50
o.- ĩ 37/34
o.- iyo 132/29

okur ┌yazar Okuryazar, öğrenim görmüş o. 86/7

ol- Olmak, meydana gelmek, varlık kazanmak, gerçekleşmek, doğmak, uygun düşmek, bulunmak,
o. 20/26, 49/232, 49/233, 124/97
o.- ĩya 23/27, 90/4
o.- acağ 123/6
o.- acaḳ 49/194, 109/14
o.- ácaḳ 14/5, 21/11, 109/13
o.- acān 49/224
o.- acāz 49/222, 49/224
o.- alaḳdan 25/1, 94/26
o.- alaḳtan 124/70
o.- amaduḳ 49/130
o.- amam 109/14
o.- amaz 39/4, 39/5
o.- an 25/20, 39/14, 46/2, 48/21, 56/35, 60/6, 62/5, 80/12, 102/4, 111/71, 130/18
o.- andan 5/1
o.- anını 27/17
o.- annara 42/42
o.- annarı 124/90
o.- araġdan 130/6
o.- araḳ 25/19, 28/3, 28/8, 30/4, 39/4, 46/7, 47/1, 49/115, 91/1, 96/40, 97/5, 97/44, 97/46, 97/47, 100/43, 109/29, 126/6, 126/7
o.- araḳdan 10/45, 30/3, 30/4, 45/6, 49/112, 49/158, 49/177, 49/237, 81/8, 93/2, 93/4, 99/11, 131/15, 132/13
o.- araḳtan 90/4
o.- aydım 73/65
o.- aydĩz 73/66
o.- caḳ 5/12, 111/29
o.- dĩse 37/16
o.- du 6/6, 10/8, 10/9, 10/32, 10/34, 11/14, 13/4, 14/6, 14/16, 17/2, 20/3, 35/29, 40/8, 42/54, 45/34, 46/4, 49/149, 57/9, 60/4, 61/7, 61/8, 62/10, 65/3, 68/12, 70/15, 72/2, 72/8, 73/9, 73/10, 79/50, 80/6, 105/6, 111/10, 115/5, 122/37, 123/22, 124/7, 130/22
o.- dü 124/7
o.- dü 7/15, 24/10, 25/19, 27/8, 30/2, 41/2, 42/34, 42/53, 49/105, 49/106, 49/202, 49/203, 52/7, 52/15, 54/22, 68/1, 88/6, 93/7, 95/19, 97/31, 108/17, 111/94, 122/35, 124/74, 130/1, 130/27, 131/1, 131/6,
o.- düdan 131/6
o.- duḳ 10/4, 10/5, 10/8, 91/6
o.- duḳlarını 122/27
o.- dular 11/12, 18/9
o.- dum 119/5
o.- düm 79/19
o.- düma 8/15
o.- dümu 73/56
o.- dümuz 10/24, 10/27, 46/1
o.- dümuzdan 96/3
o.- dun 56/62
o.- dün 26/20, 51/1, 51/3, 51/7, 132/30
o.- düna 91/57
o.- dündan 22/2, 79/46, 80/6, 101/13
o.- dünu 6/26, 12/10, 20/20, 20/29, 22/3, 27/2, 27/7, 27/14, 35/19, 42/19, 42/20, 49/181, 49/62, 49/68, 49/99, 56/19, 56/60, 68/2, 78/10, 78/15, 79/15, 79/38, 87/21, 117/6, 120/10, 128/1, 130/12, 130/13, 133/4, 137/18
o.- dü 40/10
o.- ıcağ 86/24
o.- ıcaḳ 26/14, 32/41, 32/42, 49/9, 49/192, 49/193, 73/34, 73/35, 73/43, 73/44, 117/8, 124/20, 125/1
o.- ıya 86/26

o.- ıyalardı 109/19
o.- ıye 106/3
o.- ıyi 132/22
o.- ıyo 105/11
o.- ĭ 5/3, 5/11, 10/48, 15/1, 15/2, 23/6, 37/34, 39/13, 40/5, 45/15, 49/84, 73/60, 73/65, 91/50, 96/34, 103/43, 111/39, 11/40, 111/69, 111/71, 111/81, 111/83, 112/9, 114/3, 116/6, 122/20
o.- iχe 111/70, 111/78
o.- iχi 111/7, 111/40
o.- ĭn 66/15
o.- ince 32/87
o.- ĭnci 63/43, 96/34
o.- ĭsa 63/12
o.- iya 10/46, 13/18, 15/2, 23/13, 24/5, 37/34, 49/118, 111/55, 111/93, 130/22
o.- iye 21/11, 40/5, 111/92
o.- iyodu 124/112
o.- madan 28/12, 58/12
o.- madı 9/8, 25/17, 40/11, 56/47, 66/3, 70/13, 80/12
o.- madū 27/9, 27/16, 42/23, 48/6, 48/28
o.- maduķ 26/26
o.- madūmu 132/27
o.- madūndan 9/10, 86/7
o.- mamaķ 79/11
o.- mamış 6/1, 31/19, 97/20, 132/9
o.- masa 42/38, 49/57, 51/17, 97/33, 121/11
o.- masam 97/33
o.- ması 51/10
o.- masın 10/48, 43/17
o.- maSsa 40/7
o.- maz 15/8, 15/9, 42/21, 45/22, 55/6, 59/5, 59/7, 63/10, 64/8, 73/50, 86/36, 95/5, 97/16, 97/20, 100/41, 116/5, 116/6, 121/23, 124/34, 131/2,
o.- mazdı 41/4
o.- mıyan 20/3, 86/27
o.- mıyannar 52/12
o.- mıyannarı 10/39
o.- mĭ 58/4, 63/32
o.- mĭ 26/11
o.- micağ 35/27
o.- micaķ 73/44
o.- mĭcek 44/6, 111/30
o.- micēni 68/4
o.- mĭnci 18/4
o.- miyá 92/2, 92/3
o.- miyan 48/21
o.- miyan 48/21
o.- miyasız 35/21
o.- miye 94/19
o.- miyen 13/18, 62/6, 125/8
o.- muş 2/12, 2/13, 4/11, 6/1, 6/23, 12/7, 17/1, 21/6, 26/14, 27/5, 27/14, 78/17, 84/4, 89/2, 94/27, 99/7, 99/14, 112/15, 112/17, 121/18, 124/16, 124/92
o.- muşdur 18/11, 66/4
o.- muşdur 66/4
o.- muşla 7/13
o.- muşlaţ 7/15
o.- muşlardı 124/67
o.- muşlardur 73/36
o.- muşşun 119/6
o.- muşum 96/11
o.- muyō 72/9
o.- muyolar 22/8
o.- muyor 47/8, 54/10, 80/9
o.- muyosun 6/2
o.- sa 27/15, 37/3, 91/24, 116/6
o.- sam 121/9
o.- san 39/14, 51/13, 51/18, 121/9, 130/24
o.- saydi 99/8
o.- sayidi 54/23

o.- sun 9/12, 14/22, 32/22, 32/28, 32/29, 49/189, 49/240, 49/60, 49/91, 51/9, 51/14, 56/6, 63/37, 87/14, 94/25, 96/27, 100/27, 111/32, 111/33
o.- u 10/12, 26/26, 59/7, 91/45, 103/26, 111/30, 111/90, 113/34
o.- ū 23/26, 40/2, 40/3, 40/6, 56/2, 69/4, 100/40
o.- uŗ 10/12, 32/44, 32/46, 102/13
o.- uŗdu 59/1
o.- uŗduĶ 59/1
o.- ub 107/8, 107/10
o.- ucaķ 62/10
o.- udu 94/24, 94/27, 110/1, 110/2, 124/23
o.- ūdu 16/4, 32/79, 59/5, 59/6, 62/12, 62/13, 63/28, 70/7, 94/9, 125/11
o.- uduķ 10/14
o.- uķa 122/11
o.- ular 9/3
o.- ullar 122/43
o.- ullardı 124/58
o.- umuş 26/19
o.- uncu 108/1
o.- ūnu 37/1
o.- up 42/23, 73/67, 79/29
o.- ur 2/14, 19/23, 19/26, 19/30, 22/7, 32/34, 32/46, 34/17, 34/21, 40/1, 40/9, 42/54, 42/55, 45/16, 48/5, 49/139, 51/5, 56/6, 56/14, 58/10, 59/1, 64/7,64/9, 69/2, 74/7, 79/8, 79/25, 80/19, 86/22, 86/23, 89/3, 91/45, 97/15, 100/25, 100/40, 00/41, 101/11, 103/21, 103/41, 111/37, 111/41, 111/51, 111/72, 111/82, 12/9, 112/18, 112/26, 123/59, 124/75, 124/85, 131/8, 132/28, 134/3, 135/6
o.- urdu 54/23, 59/7, 62/9, 70/6, 70/12, 111/95
o.- urdur 63/26
o.- urmuş 103/44, 103/46, 103/47
o.- ursa 20/8, 32/34, 45/22
o.- urumuş 134/9
o.- usa 15/7, 129/3
o.- ūsa 103/20
o.- uşu 60/1
o.- uya 24/2
o.- uyå 23/11
o.- uyo 10/44, 10/47, 14/13, 26/14, 26/53, 80/4, 106/1, 124/107, 137/4
o.- uyō 23/3, 43/9, 79/4, 86/26
o.- uyoŗ 40/1
o.- uyodu 24/5, 49/135, 98/1, 102/1, 109/42, 111/20, 113/44, 117/11, 117/14, 117/15, 124/111, 124/16, 124/69, 125/8
o.- uyōdu 32/79, 42/32, 63/20
o.- uyoķ 10/31, 10/47
o.- uyor 17/1, 20/10, 26/15, 26/19, 57/6
o.abil - 54/11, 54/12, 131/10, 131/15

ol [*bk.* **ōl, olan, ōlan**] Oğul, erkek çocuk
o.+ Ïm 49/231
o.+ u 86/27
o.+ ū 32/46

ōl [*bk.* **ol, olan, ōlan**] Oğlan, oğul, erkek çocuk
ō. 107/26
ō.+ Ïdi 95/9
ō.+ Ïm 31/15
ō.+ Ïnen 37/31, 81/7
ō.+ ları 37/4, 49/173, 107/2
ō.+ larını 107/35, 114/1
ō.+ u 6/17, 6/27, 6/28, 20/18, 20/19, 37/9, 37/11, 37/25, 37/26, 49/173, 61/5, 79/30, 81/7, 81/8, 91/2, 91/52, 107/1, 113/5, 119/1, 121/2, 121/3, 131/5
ō.+ um 3/4, 6/3, 6/19, 6/21, 6/22, 6/24, 6/25, 6/26, 6/32, 6/34, 6/39, 10/8, 73/31, 73/33, 73/45, 79/36, 97/39, 104/3, 104/10, 104/24, 109/18, 119/5, 122/24, 123/60, 133/10

ō.+ uma 106/5
ō.+ umun 73/51
ō.+ una 106/9
ō.+ unun 6/26

olan [*bk.* **ol, ōl, ōlan**] Oğlan, oğul, erkek çocuk
o. 107/11

ōlan [*bk.* **ol, ōl, olan**] Oğlan, oğul, erkek çocuk
ō. 6/29, 32/62, 32/79, 37/12, 46/3, 49/179, 49/180, 73/52, 73/54, 73/60, 73/67, 73/82, 96/14, 96/19, 96/23, 96/24, 100/27, 107/4, 107/5, 107/6, 107/7, 107/31, 124/2, 124/8, 124/15, 124/16, 124/17, 124/21, 124/26, 124/56, 124/69
ō.+ a 46/2, 46/3, 124/1
ō.+ ı 32/84, 37/35, 46/3, 104/6
ō.+ ın 63/45, 124/10, 124/15, 124/24
ō.+ nan 73/52
ō.+ nar 96/22

ōlan ‖çocū Oğlan, oğul, erkek çocuk
ō. 32/86, 32/87

olay Olay, hadise, vaka
o. 11/14, 17/1, 18/9, 87/20
o.+ ı 18/1, 91/56

olma Olma, vuku bulma
o.+ sına 134/3

olmaḳ Olmak, vuku bulmak
o. 10/8, 51/20, 95/12

oluḳ Oluk, açık boru
o. 20/18, 20/19, 27/9, 27/10, 27/11
o.+ da 27/13
o.+ dan 27/10
o.+ ları 27/20

om [*bk.* **on**] On, on sayısı
o. 2/19, 24/3, 24/8, 56/54, 56/56, 56/59, 73/57, 102/9, 124/71, 125/7
o.bèş 10/37
o.bir 10/21

ombaşı [*bk.* **ombaşī, onbaşı**] Onbaşı, on ere kumanda eden asker
o. 96/19, 96/21, 96/39
o.+ sīdim 11/4
o.+ sīm 11/2

ombaşī [*bk.* **ombaşı, onbaşı**] Onbaşı
o. 96/20, 96/23

omuz Omuz
o. 72/3
o.+ ları 49/44

on [*bk.* **om**] On, on sayısı
o. 2/19, 10/21, 10/37, 17/21, 20/8, 25/17, 28/2, 29/7, 29/8, 31/5, 31/13, 32/45, 37/4, 37/17, 37/32, 37/33, 42/28, 42/47, 42/49, 42/57, 48/7, 49/104, 49/105, 49/108, 49/109, 49/119, 49/120, 49/125, 51/8, 54/18, 59/1, 64/2, 64/3, 73/54, 75/1, 75/7, 76/12, 95/14, 95/27, 96/20, 100/15, 100/39, 100/42, 100/51, 100/52, 102/8, 104/1, 105/9, 111/94, 111/95, 116/4, 124/104, 125/7, 125/9, 137/15
o.+ a 28/2
o.+ dan 42/43

ona [*bk.* **oŋa, una**] Ona, o kişiye, o nesneye
o. 91/6, 133/9

oŋa [*bk.* **ona, una**] Ona, o kişiye, o nesneye
o. 91/56

onbaşī [*bk.* **ombaşı, ombaşī**] Onbaşı
o.+ nen 96/24

önce Önce
ö. 92/6, 100/46

onda [*bk.* **unda**] Onda, o kişide, o nesnede
o. 54/1

ondan [bk. **ȯndan, undan, undun**] Ondan, o kişiden, o nesneden
o. 45/33, 56/59, 79/24, 79/30, 91/6, 122/44

ȯndan [bk. **ondan, undan, undun**] Ondan, o kişiden, o nesneden
ȯ. 16/2, 23/37, 45/32, 61/6, 79/12, 79/13, 79/23

önemli Önemli, mühim
ö. 39/4

onlar [*bk.* **onnar, ȯnnar, unnar**] Onlar, o kişiler, o nesneler
o.+ ın 79/31

onnar [*bk.* **onlar, ȯnnar, unnar**] Onlar, o kişiler, o nesneler
o.+ ı 105/11
o.+ ın 54/22

ȯnnar [*bk.* **onlar, onnar, unnar**] Onlar, o kişiler, o nesneler
ȯ.+ ın 6/28

onu [*bk.* **ȯnu, unu**] Onu, o kişiyi, o nesneyi
o. 26/28, 79/11, 91/12, 132/18, 132/23

ȯnu [*bk.* **onu, unu**] Onu, o kişiyi, o nesneyi
ȯ. 47/4

onun [*bk.* **onün, unun**] Onun, o kişinin, o nesnenin
o. 51/17, 132/3
o.+ nun

onün [*bk.* **onun, unun**] Onun, o kişinin, o nesnenin
o.+ nün 104/17

opolla (Fr.) Hoparlör
o.+ yïnan 49/170

ora [*bk.* **ȯra, ur, urı, uri, urĭ, uru, uva**] Onun, o kişinin, o nesnenin
o. 137/1
o.+ da 2/2, 53/6
o.+ ya 42/45, 132/33
o.+ yı 79/20, 100/10

ȯra [*bk.* **ora, ur, urı, uri, urĭ, uru, uva**] Ora, o yer
ȯ.+ yı 52/9, 132/33
ȯ.- maz 100/35

ȯradan [*bk.* **ordan, ȯrdan, urdan**] Oradan, o yerden
ȯ. 36/1

oraḳ Orak, ekin biçme aracı
o.+ la 102/14

ȯraş- [*bk.* **uraş-, ūraş-**] Uğraşmak, didinmek
ȯ.- dı 2/23

orda [*bk.* **ȯrda, urda**] Orada, o yerde
o. 42/30, 49/159, 91/1, 132/20, 137/12
o.+ ḳı 132/16
o.+ n 52/8

ȯrda [*bk.* **orda, urda**] Orada, o yerde
ȯ. 2/3, 13/14, 34/2, 43/23, 89/2, 91/46

ordan [*bk.* **ȯradan, ȯrdan, urdan**] Oradan, o yerden
o. 107/19, 132/17

ȯrdan [*bk.* **ȯradan, ordan, urdan**] Oradan, o yerden
ȯ. 1/5, 48/34

ordi (öz. a.) [*bk.* **ordí, ordu**] Ordu
o.+ ye 113/30, 125/10

ordí (öz. a.) [*bk.* **ordi, ordu**] Ordu
o.+ yá 2/1

ordu (öz. a.) [*bk.* **ordi, ordí**] Ordu
o. 26/55, 40/5, 51/30, 65/7, 113/15, 113/21
o.+ da 66/13

o.+ dan 2/1, 80/15, 125/11, 130/23
o.+ nun 51/27, 51/29
o.+ ya 109/4

ören- Öğrenmek
ö.- dük 95/29

öretmek Öğretmek
ö. 95/20

ori [*bk.* **ori, öri**] Ora, o yer
o.+ ya 4/10, 107/30, 132/12, 132/13
o.+ ye 91/10

ori [*bk.* **ori, öri, uri**] Ora, o yer
o.+ ye 26/27, 44/1, 91/8, 91/44, 107/16

öri [*bk.* **ori, ori, uri**] Ora, o yer
ö.+ ya 107/29
ö.+ ye 49/153, 49/26, 103/44

orman Orman, ağaçlık yer
o. 9/10, 9/12, 19/1, 28/16, 28/19, 49/153, 63/31, 91/10
o.+ a 10/2, 41/1
o.+ da 10/5, 19/5
o.+ dā 49/50, 49/58
o.+ dakı 19/1
o.+ dan 37/38, 90/5
o.+ ı 9/10, 101/2
o.+ ıma 9/15
o.+ ın 43/3, 49/153, 91/7
o.+ ından 101/3
o.+ narda 124/101
o.+ nardan 28/16, 84/16
o.+ narı 9/18

ormanlık Ormanlık, ağaçlık yer
o. 91/9

orta Orta, orta yer
o. 26/36, 49/25, 52/6, 76/14, 79/27, 83/3, 132/6
o.+ da 109/21, 117/12
o.+ sı 49/153
o.+ sına 45/28, 49/167, 94/10, 104/8
o.+ sında 49/153, 132/5

orta ╥cami (öz. a.) Orta Cami
o. 132/19

ortalık [*bk.* **ortalī**] Ortalık, açık yer, meydan
o. 79/22

ortalī (< *ortalık-ı*) [*bk.* **ortalık**] Ortalık, açık yer, meydan
o. 49/203, 51/16

orta ╥oyunu Orta oyunu
o. 56/1

ortı [*bk.* **orti**] Orta, orta yer
o.+ ya 20/12

orti [*bk.* **ortı**] Orta, orta yer
o.+ ye 34/23

oruç [*bk.* **oruş**] Oruç
o. 33/5
o.tut - 42/41

oruş [*bk.* **oruç**] Oruç
o. tut - 42/41

osman (öz. a.) Osman
o. 29/3

osman ╥depe (öz. a.) Osmantepe
o. 42/2

osman ╥depesi (öz. a.) Osman Tepesi
o. 42/29

osmanlı (öz. a.) Osmanlı
o.+ ların 54/2

osur- Osurmak, yellenmek
o.- īm 14/14

ot Ot, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler
o. 26/3, 26/4, 26/42, 49/3, 49/242, 106/5, 106/6, 109/8
o.+ dan 49/2, 109/38

o.+ danmotdan 109/38
o.+ lardan 111/66
o.+ u 26/40, 106/2
o.+ um 80/6
o.+ un 109/39
o.+ unu 48/12, 80/3, 102/3
o.+ unun 26/3
o.mot 109/38

ot- Oturmak
o.- tum 96/27

otir- Oturmak
o.- iya 49/18

otlaḳ Otlak, otlanan yer
o. 18/1, 18/2, 18/5, 80/9

otlami Otlama
o.+ ye 80/5

otlan- Otlanmak
o.- an 42/38
o.- uḳana 18/5

otlanmı Otlanma
o.+ ya 133/1

otlat- Otlatmak, otlamasını sağlamak
o.- iyodu 18/4
o.- ullarmış 43/14

otsuz Otsuz, otu olmayan
o. 106/3

otu- [*bk.* **otū-, otuɽ-, otur-**] Oturmak
o.- dum 109/10

otū- [*bk.* **otu-, otuɽ-, otur-**] Oturmak
o.- duḳ 79/23
o.- muş 38/14

otuɽ- [*bk.* **otu-, otū-, otur-**] Oturmak, oturur duruma gelmek
o.- dular 122/30

otur- [*bk.* **otu-, otū-, otuɽ-**] Oturmak, oturur duruma gelmek
o. 67/44, 133/11
o.- an 91/50
o.- du 48/34
o.- duḳları 76/29
o.- dular 122/33
o.- duyom 23/23
o.- ıyo 132/24
o.- ī 73/80, 77/1
o.- iyalar 49/87, 100/13
o.- íyoḳ 4/1
o.- muş 124/76
o.- ū 74/7
o.- uduḳ 117/5
o.- ullardı 105/14, 124/86
o.- ullarmış 49/1
o.- umuş 91/24
o.- up 86/18
o.- ur 15/9
o.- urken 86/18
o.- usun 26/58
o.- uyo 132/22
o.- uyō 86/2
o.- uyoḳ 109/2
o.- uyōm 49/21
o.- uyor 132/21

oturaḳ Oturak, oturulacak yer
o.+ ları 100/5

oturdur- Oturtmak
o.- lar 76/21

oturma Oturma, oturur duruma gelme
o. 100/4, 128/8

otuTdu- Oturtmak
o.- dun 45/35

otuT- Oturtmak
o.- ular 2/8

otuz Otuz, otuz sayısı
o. 10/38, 23/42, 28/17, 28/18, 31/6, 42/52, 42/55, 42/56, 45/36, 66/3, 66/4, 91/47, 92/6, 95/11, 99/1, 102/7, 124/112, 124/114

o.+ unu 91/18

ova Ova
o.+ nın 10/27

oy Oy, rey
o. 58/5

oy- Oymak, oyulmasını sağlamak
o.- arsın 45/11

oydur- Oydurmak, oyulmasını sağlamak
o.- ī 6/16
o.- up 6/16

oyma Oyma
o. 45/9

oymalı Oymalı, oyulmuş yeri olan
o. 76/7

oyna- [*bk.* **oyni-, oynu-**] Oynamak
o.- duḳ 66/4
o.- llar 76/19, 105/9, 105/12, 124/28, 124/30
o.- llardı 34/23, 105/14, 117/4
o.- nan 117/1
o.- r 56/9, 56/13, 76/12
o.- rdı 76/20

oynama Oynama
o. 74/6

oynamak Oynamak
o. 77/3

oynami Oynama
o.+ ye 56/7, 56/11

oynan- Oynamak
o.- ıyodu 109/22
o.- urdu 117/3

oyni- [*bk.* **oyna-, oynu-**] Oynamak
o.- yannara 76/18
o.- yen 74/7, 74/8
o.- yodu 117/2

oynu- [*bk.* **oyna-, oyni-**] Oynamak
o.- yodu 109/22
o.- yoz 79/28, 79/30

oyuḳ Oyuk, oyulmuş yer
o. 45/13

oyul- Oyulmak
o.- muş 39/9

oyun Oyun
o. 56/6, 66/4, 74/2, 76/12, 76/13, 76/17, 76/19, 117/3, 117/14, 120/9
o.+ du 117/13
o.+ nar 117/1, 117/15
o.+ narīdi 117/14
o.+ u 56/13, 74/2, 74/10
o.+ um 2/18
o.+ unda 74/2

Ö

öbür Öbür, diğer
ö. 7/11, 7/17, 7/18, 7/20, 12/10, 14/9, 14/20, 18/3, 18/8, 27/21, 35/26, 45/31, 49/112, 49/126, 76/15, 91/33, 100/6, 100/9, 104/18, 116/7
ö.+ lerine 111/58
ö.+ ü 76/28
ö.+ üne 15/3, 15/4

öbürsü Öbürü, diğeri, öteki
ö. 49/129

öbürü Öbürü, diğeri, öteki
ö. 18/4, 76/21, 76/25

ödü- Ödemek
ö.- yo 86/25

ödüç Ödünç
ö. 59/2

ödüçleme Ödünçleme

ö. 59/2

öküccülük Öküzcülük, öküz alıp satma ile uğraşma
ö. 10/10

öküz Öküz
ö. 17/9, 17/10, 43/4, 56/38, 56/41, 70/1, 79/16, 79/18, 101/4, 102/2, 125/9
ö.+ lerin 79/18
ö.+ lerini 137/4
ö.+ ü 3/9, 123/9
ö.+ üm 40/10
ö.+ ümü 93/6
ö.+ ün 123/10, 123/11, 123/20, 123/21

öl- [*bk.* **öl-**] Ölmek, hayat sona ermek
ö.- üse 58/9
ö.- dü 124/77
ö.- düm 130/11
ö.- dünü 91/32
ö.- dü 31/16, 40/10, 40/11, 43/12, 63/37, 70/6, 70/12, 100/15, 113/32, 113/33, 137/17
ö.- düm 31/12
ö.- en 63/37
ö.- ĭ 97/35, 111/80, 122/21
ö.- icek 27/16
ö.- iye 107/28
ö.- medi 49/161
ö.- müş 43/21, 43/23, 43/29, 61/5, 81/6, 91/30, 91/31, 91/33, 100/4, 120/11, 121/14
ö.- se 75/10
ö.- ürdü 51/22

öl- [*bk.* **öl-**] Ölmek, hayat sona ermek
ö.- ecek 106/4
ö.- en 51/22

ölç- Ölçmek
ö.- eriz 19/28

ölçü Ölçü
ö.+ sü 19/28
ö.+ sünü 26/25, 45/25

öldü- [*bk.* **öldür-**] Öldürmek, ölmesini sağlamak
ö.- müşler 100/4

öldür- [*bk.* **öldü-**] Öldürmek, ölmesini sağlamak
ö.- elim 49/130, 49/131, 122/2
ö.- esiler 122/8
ö.- ĭ 84/10
ö.- ĭm 35/25
ö.- iyá 91/47
ö.- me 37/9
ö.- müşler 81/12
ö.- seler 49/131
ö.- ücem 84/10
ö.- ücĕm 35/24
ö.- üp 91/18
ö.- ürüm 91/25
ö.- üsün 103/19

öle [*bk.* **öli**] Öyle, böyle, onu gibi, ona benzer, o tarzda
ö. 1/1, 3/12, 5/12, 8/5, 10/21, 10/22, 11/8, 14/6, 15/9, 16/6, 16/7, 16/9, 17/1, 17/14, 17/21, 17/22, 19/27, 23/41, 26/48, 26/52, 26/53, 28/13, 30/4, 30/5, 33/3, 36/12, 38/3, 38/13, 38/14, 38/16, 38/17, 39/11, 39/13, 42/21, 42/22, 42/48, 42/56, 47/8, 48/5, 49/185, 49/206, 49/224, 49/234, 54/3, 54/12, 54/21, 56/14, 56/31, 56/48, 60/1, 62/10, 62/13, 63/15, 63/24, 63/35, 65/6, 65/11, 66/16, 68/12, 75/9, 76/4, 76/18, 78/4, 79/3, 79/53, 80/3, 80/5, 80/13, 80/14, 83/2, 83/5, 84/2, 84/3, 84/11, 89/2, 96/33, 96/41, 97/28, 97/34, 99/11, 100/25, 100/26, 100/29, 100/33, 100/34, 100/50, 100/51, 101/14, 103/1, 103/6, 103/16, 103/35, 103/46,

104/16, 107/42, 109/17, 109/40, 111/28, 111/67, 112/1, 112/5, 112/6, 112/7, 112/9, 112/10, 112/12, 112/16, 112/17, 112/25, 113/5, 114/2, 114/3, 115/1, 115/5, 121/9, 121/11, 122/9, 124/5, 124/106, 124/107, 124/13, 125/8, 134/5, 134/7, 135/4, 136/4, 136/7, 137/14
ö.+ ydi 117/2

ölece Öylece
ö. 13/11

ölecük Öylecik
ö. 85/7

öleli Öylelik, öylesine, öyle bir
ö.+ nen 125/2

ölen Öğle, gün ortası
ö. 37/34, 131/13, 132/29
ö.+ de 132/29, 132/30

ölesi Öylesi, ona benzer
ö. 103/6

öli [*bk.* **öle**] Öyle
ö.+ di 32/67, 63/8
ö.+ se 73/12

ölinçā Öğlen çağı, öğle, gün ortası
ö. 4/13

ölme Ölme
ö.+ simiş 78/2

ölmeg Ölmek, yaşama sona ermek
ö.+ den 104/25

ölmüş Ölmüş, ölü
ö. 61/2

ölü Ölü, hayatı sona ermiş
ö. 104/19, 124/77, 124/93, 124/94
ö.+ sü 25/5
ö.+ yü 124/83

ölüm Ölüm, vefat
ö. 35/26, 35/28
ö.+ e 35/25
ö.+ ün 35/12

ömr (Ar.) Ömür
ö.+ ünde 108/6
ö.+ ünü 56/52

ön [*bk.* **ön**] Ön, arka karşıtı, ileri, gelecek zaman
ö. 23/26, 26/13, 26/14, 26/37, 72/10, 131/14
ö.+ de 11/6
ö.+ den 56/5
ö.+ inde 20/17
ö.+ ü 91/22
ö.+ üm 31/5
ö.+ ümüze 109/33
ö.+ ünde 49/3
ö.+ üne 79/18, 79/39, 91/24, 107/16

ön [*bk.* **ön**] Ön, arka karşıtı, ileri, gelecek zaman
ö.+ de 30/7, 122/30
ö.+ e 56/58
ö.+ lerine 107/40
ö.+ neri 122/16
ö.+ ü 59/11, 59/15
ö.+ üm 31/10
ö.+ ümüze 109/31
ö.+ ünde 132/16
ö.+ üne 50/1, 99/14, 101/14

önce [*bk.* **önci, önci**] Önce, ilk olarak, başlangıçta
ö. 10/1, 12/2, 15/1, 19/1, 22/4, 23/2, 26/41, 28/17, 42/27, 42/28, 42/30, 45/19, 45/20, 45/22, 45/35, 52/2, 62/7, 79/6, 91/36, 96/20, 98/4, 98/7, 99/6, 100/46, 101/2, 101/3, 101/6, 113/43, 124/27, 131/1, 136/1
ö.+ den 22/1, 23/8, 39/1, 46/1, 51/1, 98/4, 99/2, 112/7
ö.+ ki 23/8, 29/1, 82/1
ö.+ lerde 30/1

ö.+ lerden 88/1
ö.+ si 130/17, 130/18

önceki Önceki, ilki
ö. 78/2, 78/9, 82/6, 96/20

önci [*bk.* **önce, öncĭ**] Önce, ilk olarak, başlangıçta
ö.+ ye 124/9
ö.+ ye 124/11, 124/17

öncĭ [*bk.* **önce, önci**] Önce, ilk olarak, başlangıçta
ö.+ e 124/9

önde Önde, başlangıçta, ileride
ö. 11/8

önem Önem, değer, kıymet
ö. 94/2

önemli [*bk.* **önemlü**] Önemli, değerli, kıymetli
ö. 39/11
ö.+ si 42/41

önemlü [*bk.* **önemli**] Önemli, değerli, kıymetli
ö. 41/8

öp- Öpmek
ö.- iye 133/10

ör- [*bk.* **ŏr-**] Örmek
ö.- dün 45/38, 45/39
ö.- e 103/1
ö.- icek 49/35
ö.- iya 49/27
ö.- müş 49/2

ŏr- [*bk.* **ör-**] Örmek
ŏ.- ĭ 113/53

ŏred- Öğretmek, öğrenmesini sağlamak
ŏ.- iceksiz 49/96, 49/97

ŏren- Öğrenmek
ŏ.- dim 23/41
ŏ.- emedim 86/12
ŏ.- memiz 43/13
ŏ.- üsün 108/10

ŏrenmeg Öğrenmek
ŏ. 86/15

ŏretmen Öğretmen
ŏ. 51/15

ört- Örtmek
ö.- dük 37/27
ö.- ersin 49/90
ö.- iyolardı 28/12
ö.- üyon 76/10

örtesi Ertesi, ardından gelen
ö. 59/4

örtül- Örtülmek
ö.- üyodu 28/17

örül- Örülmek
ö.- dünü 97/47
ö.- müşdür 97/47

örüm Sürünün gece veya sabaha karşı otlaması
ö. 87/7, 87/8
ö.+ e 87/7
ö.+ ü 87/8
ö.yay - 87/7

örüzger (Far.) Rüzgâr
ö. 49/66, 49/85

öş- Ölçmek
ö.- mdiler 9/18
ö.- mediler 9/11

öt Ot
ö. 106/5

öt- Ötmek
ö.- er 137/16
ö.- erse 124/93
ö.- üyo 137/16

ötdür- Öttürmek, ötmesini sağlamak

ö.- üllerdi 34/24

öte Öte, diğer taraf
ö. 32/73, 49/204, 76/26, 85/1, 103/7, 113/4, 113/5, 116/2
ö.+ de 122/1
ö.+ den 107/39, 117/9
ö.+ kilerden 23/5

ötebèri Önemsiz, ufak tefek şeyler
ö. 70/9

öte ŋgèçe Karşı taraf
ö.+ den 88/3

öteki Öteki, diğeri
ö. 10/44, 49/236, 49/47, 86/32, 100/28, 107/1, 107/9, 107/11, 118/14

ötel (Fr.) Otel
ö.+ ler 112/8

öteyüz Öte taraf, karşı taraf
ö.+ e 121/22

öyle Öyle, o şekilde
ö. 66/8, 91/17, 107/4, 109/14

öylen Öğle, gün ortası
ö. 132/22

öz Öz, kendi
ö. 28/5

özel Özel, hususi
ö. 17/18, 97/46, 100/43

özellik Özellik, hususiyet, nitelik
ö.+ le 105/6

P

paça (Far.) Paça, pantolon, don, şalvar vb. giyeceklerde bacakların çıktığı aşağı bölüm
p.+ yi 132/2

padışā (Far.) [*bk.* **padişā, padişah, padişaḥ, padişāḥ, padişaḳ**] Padişah, hükümdar, sultan
p.+ n 73/8

padişā (Far.) [*bk.* **padışā, padişah, padişaḥ, padişāḥ, padişaḳ**] Padişah, hükümdar, sultan
p. 49/6, 49/183, 49/228, 73/30, 86/2, 86/29, 107/13, 123/18, 123/48
p.+ ım 86/41
p.+ m 49/8, 49/9, 49/232, 57/17, 73/21, 73/33, 73/42, 108/8, 123/48
p.+ n 49/4, 49/147, 49/172, 49/187, 49/193, 49/216, 49/219, 49/231, 49/236, 49/60, 56/35, 56/55, 73/21, 73/23, 73/27, 73/29, 73/49, 86/37, 86/40, 107/1, 107/7, 107/10, 108/1, 108/3, 119/1, 123/1, 123/46
p.+ n 123/46
p.+ ndan 86/39
p.+ nı 86/4

padişah (Far.) [*bk.* **padışā, padişā, padişaḥ, padişāḥ, padişaḳ**] Padişah, hükümdar, sultan
p.+ ı 86/38
p.+ ının 49/193

padişaḥ (Far.) [*bk.* **padışā, padişā, padişah, padişāḥ, padişaḳ**] Padişah, hükümdar, sultan
p. 49/150, 49/192, 49/193, 49/195, 49/230, 49/237, 49/245, 57/15, 73/8, 73/22, 86/5, 86/34, 86/38, 86/42, 108/6, 123/7, 123/9, 123/10, 123/18, 123/38, 123/48

padişāḥ (Far.) [*bk.* **padışā, padişā, padişah, padişaḥ, padişaḳ**] Padişah, hükümdar, sultan
p. 49/7, 49/174, 49/187, 49/197, 49/234, 49/246, 49/99

padişaḳ (Far.) [*bk.* **padışā, padişā, padişah, padişaḥ, padişāḥ**] Padişah, hükümdar, sultan
p. 56/38, 56/43, 57/1, 57/20, 73/28, 73/39, 73/49, 123/2, 123/4, 123/6

padişaḳlī [*bk.* **padişālī**] Padişahlık, hükümdarlık, sultanlık
p. 56/63

padişālī [*bk.* **padişaḳlī**] Padişahlık, hükümdarlık, sultanlık
p.+ mı 49/188

pafdun (Fr.) Papyon, papyon kravat
p.+ narı 97/17

pafyun (Fr.) Papyon, papyon kravat
p. 97/17

paḥali Pahalı, fiyatı yüksek
p.+ye 24/7

paḳit (Fr.) Paket
p. 111/101, 112/21

paklan- Paklanmak, temizlenmek
p.- usun 32/27

paḳli- Paklamak, temizlemek
p.- yoḳ 5/9

palan (Far.) Genellikle eşeklere, bazen de atlara vurulan, kaşsız, enli, yayvan ve yumuşak bir tür eyer
p.+ ı 73/3

pallī Parlamak
p. 73/54

paltu (Fr.) Palto
p. 56/5

paltun Eşek, at veya katırların semerinin ileri gitmemesini sağlayan arkadan bağlanan kayış
p.+ unu 97/1

pamuḳ (Far.) Pamuk
p. 113/53

panayır (Rum.) Panayır, büyük pazar
p. 20/1

pancar Pancar, kara lahana
p. 3/1, 16/3, 51/4, 62/12, 69/5, 103/38, 111/9
p.+ dan 103/21
p.+ ı 3/2, 8/17, 34/1, 98/7, 129/4, 135/3, 136/2
p.+ ını 8/17
p.+ nan 98/8

pancar ‖çoṙbası [*bk.* **pancar ‖çorbası**] Pancardan yapılan çorba
p.+ nı 8/15, 34/1
p.+ nın 8/16

pancar ‖çorbası [*bk.* **pancar ‖çoṙbası**] Pancardan yapılan çorba
p. 34/1, 135/3
p.+ nı 135/3

pancar ‖dolması Pancardan yapılan dolma
p. 135/1

pancar ‖sarması Pancardan yapılan sarma
p. 103/27

pancar ‖turşusu Pancardan yapılan turşu
p. 129/4

pantolun (Fr.) Pantolon
p.+ dan 91/29

papa [*bk.* **papā, papaḳ**] Papak
p. 49/83, 49/85
p.+ na 49/89

papā [*bk.* **papa, papaḳ**] Papak
p. 49/86

papaḳ [*bk.* **papa, papā**] Genellikle Azerbaycan ve Kafkasya'da giyilen, kuzu derisinden veya yününden yapılan, uzun tüylü başlık

p. 49/83, 49/85, 49/90

par (< *para-y-ile*) Para
p.+ ynen 49/92

para (Far.) Para, nakit
p. 9/8, 20/16, 20/21, 20/24, 27/22, 29/7, 29/8, 49/190, 49/67, 49/69, 49/70, 49/73, 51/12, 58/9, 63/24, 73/80, 79/45, 91/16, 100/23, 113/27, 124/88, 130/26, 130/27
p.+ ları 68/11
p.+ m 18/6, 49/170, 49/77, 49/81, 49/82, 67/26
p.+ sı 49/223, 49/92, 91/16, 118/4, 133/9
p.+ sını 49/97, 63/13, 78/14
p.+ sının 123/66
p.+ sĩnen 49/46, 49/70
p.+ yı 57/6
p.+ yle 44/4
p.+ ynen 49/88
p.mara 2/11

parasız Parasız, parası olmayan
p. 73/72

parça (Far.) Parça
p. 73/46
p.+ larına 122/35
p.+ larını 73/47
p.+ sı 6/31, 73/46
p.parça 111/102

parçala- [*bk.* **parçalı-**] Parçalamak
p.- masın 43/16

parçalan- Parçalanmak
p.- dı 78/15

parçalı- [*bk.* **parçala-**] Parçalamak
p.- yacağ 91/32

pardun (Far.) Pardon
p. 26/39

parĩ (< *para-y-ı*) Para, nakit
p. 49/72, 57/9, 57/22, 118/3

pasa Sürekli, devamlı
p. 123/3, 123/25

pat "Pat" diye ses çıkararak
p. 104/4

patadis (Rum.) [*bk.* **patas, patatis**] Patates
p. 72/7

patas (Rum.) [*bk.* **patadis, patatis**] Patates
p.+ ler 114/9

patatis (Rum.) [*bk.* **patas, patatis**] Patates
p. 10/35, 10/36, 24/1, 24/2, 63/19
p.+ i 24/6

patatiscilik Patatesçilik, patates alıp satma işi
p. 24/1

patike (Bul.) Patika, keçi yolu, çığır
p. 31/12

patla- [bk. **patli-**] Patlamak
p.- dı 104/7

patli- [bk. **patla-**] Patlamak
p.- yo 22/10

patuz (Fr.) Patoz
p.+ a 48/17

pay Pay, hisse
p. ol- 115/2

payton Payton, fayton
p. 73/69
p.+ uylá 86/32

pazallı- Pazarlamak
p.- yoz 10/36

pazar (Far.) Pazar, pazar günü
p. 27/8, 43/3
p.+ a 58/7

p.+ la 27/12

peder (Far.) Peder, baba
p. 104/1, 104/3

pehlivan (Far.) [bk. **pehlüvan, pevlivan**] Güreşçi
p. 2/15, 2/20, 2/21, 63/25, 96/13

pehlül ‖ divane (öz. a.) Pehlül Divane
p.+ den 56/28

pehlün (öz. a.) Pehlül Divane
p. 56/58

pehlün ‖ divane (öz. a.) Pehlül Divane
p. 56/22, 56/57

pehlüvan (Far.) [*bk.* **pehlivan, pevlivan**] Güreşçi
p. 2/13, 63/8

pek Pek, sert, beklenenden çok
p. 15/6, 42/16, 60/6, 63/21, 91/34, 94/2, 103/42, 122/13
P. 79/25

peki [*bk.* **pekî**] Peki, pekâlâ
p. 1/6, 49/7, 49/14, 49/146, 49/152, 49/174, 49/232, 49/233, 49/243, 59/10, 86/22, 123/24, 123/34, 123/55, 132/28

pekî [*bk.* **peki**] Peki, pekâlâ
p. 35/7, 35/13, 35/29, 49/156, 49/230

pelit (Ar.) Meşe ağacı
p.+ ten 28/5

pencere (Far.) [*bk.* **penciri, pencire**] Pencere
p.+ den 13/7, 73/67, 106/10, 106/11
p.+ sinden 123/2

penceri (Far.) [*bk.* **pencere, pencire**] Pencere
p. 73/64

pencire (Far.) [*bk.* **pencere, penciri**] Pencere
p.+ den 123/1

pend (Far.) Bent, bağ
p.+ ine 7/15

pense (Fr.) Pense, kıskaç
p.+ yînen 94/16

penseli Penseli, pensesi olan
p. 94/18

perçinne- Perçinlemek, sağlamlaştırmak
p.- rsin 45/8

perde (Far.) Perde, örtü
p. 23/32

pergel (Fr.) Pergel, yay veya çember çizmekte ve ölçmekte kullanılan araç, yayçizer
p. 19/28, 23/13

peri (Far.) Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık
p. 91/38, 91/45
p.+ ler 37/35, 49/147

perişan (Far.) Perişan, dağınık
p. 7/13
p. eT- 95/24

perşembe Perşembe, perşembe günü
p. 62/9

perşemmeli (öz. a.) Perşembeli, Perşembeli olan
p. 87/6

perşemme ‖ yaylası (öz. a.) Perşembe Yaylası
p.+ nda 97/32, 97/33

peş (öz. a.) Perşembeli, Perşembeli olan
p.+ i 56/26, 121/24
p.+ imden 12/5
p.+ imizden 91/11
p.+ inde 6/42, 122/6
p.+ inden 4/10, 61/4, 124/13, 124/34

p.+ ine 2/19, 6/30, 6/40, 36/5, 36/6, 37/11, 104/2, 122/2

pevlivan (Far.) [*bk.* **pehlivan, pehlüvan**] Pehlivan, güreşçi
p. 2/18

pey Taş duvar
p.+ de 45/34
p.+ i 45/35
p.ör - 45/36

peyġambe (Far.) [*bk.* **peyġamel, peyġamme, peyġammer**] Peygamber, yalvaç, Tanrı'nın elçisi
p.+ imizden 32/5

peyġamel (Far.) [*bk.* **peyġambel, peyġamme, peyġammer**] Peygamber, yalvaç, Tanrı'nın elçisi
p.+ lerimizden 32/3

peyġamme (Far.) [*bk.* **peyġambel, peyġamel, peyġammer**] Peygamber, yalvaç, Tanrı'nın elçisi
p.+ lerimizden 32/2

peyġammer (Far.) [*bk.* **peyġambel, peyġamel, peyġamme**] Peygamber, yalvaç, Tanrı'nın elçisi
p.+ i 122/6
p.+ in 32/40

peynir (Far.) Peynir
p. 103/8
p.+ īdi 64/2

pezū (< *pezik-ile*) Pezik
p.+ nen 111/74

pezük Pezik, pancar
p. 5/1, 51/4, 111/74

pır "Pır" diye ses çıkararak
p. 73/65, 73/67

pırasa (Rum.) [*bk.* **pırasī, pirasa**] Pırasa
p. 111/63, 111/67
p.+ yı 116/10

pırasalı [*bk.* **pırasalu**] Pırasalı, pırasası olan
p. 111/66

pırasalu [bk. **pırasalı**] Pırasalı, pırasası olan
p. 111/76

pırasī (< *pırasa-y-ile*) [*bk.* **pırasa, pirasa**] Pırasa
p.+ nen 111/73

piç (Far.) Piç, babası belli olmayan çocuk
p.+ sin 107/25

piça (< *bıçak-ile*) [*bk.* **piçā**] Bıçak
p.+ nan 111/102

piçā (< *bıçak-ı*) [*bk.* **piça**] Bıçak
p. 113/45

piknik (Fr.) Piknik, gezi
p. 105/8

pil (Fr.) Pil, batarya
p.+ i 60/7, 63/32
p.i bit- 58/7

pilasdik (Fr.) Plastik
p. 48/28

pilav (Far.) Pilav
p. 63/16, 109/25
p.- ı 63/20

pininc [*bk.* **pinüç, piric**] Pirinç
p. 111/68

pinüç [*bk.* **pirinc, piric**] Pirinç
p. 32/65

pir (Far.) Pir, yaşlı, koca
p.+ imiz 34/3

pirasa (Rum.) [*bk.* **pırasa, pırasī**] Pırasa
p. 103/19

piriç [*bk.* **pirinç, pinüç**] Pirinç
p. 8/18, 62/14

pis Pis, lekeli, temiz olmayan
p. 38/12

pisli [*bk.* **pislī, pislik**] Pislik, pis olma durumu
p.+ nen 94/7
p.+ ni 48/9

pislī [*bk.* **pisli, pislik**] Pislik, pis olma durumu
p. 48/9

pislik [*bk.* **pisli, pislī**] Pislik, pis olma durumu
p. 34/19
p.+ den 111/22

piş- [*bk.* **piş-**] Pişmek
p.- irip 44/3

pişir- [*bk.* **bişür-, bi̊şür-, büşü-, büşür-**] Pişirmek, pişmesini sağlamak
p.- dim 1/7
p.- ī 1/4

pişman (Far.) Pişman, nadim
p.+ ım 91/57
p.ol - 67/16

poḫaça (İt.) [*bk.* **pōḫaça, puḫaça**] Poğaça
p. 79/50
p.+ dan 79/50

pōḫaça (İt.) [*bk.* **poḫaça, puḫaça**] Poğaça
p. 79/49

pontul (Fr.) Pantolon
p. 14/14, 113/54, 113/55

post (Far.) Tüylü hayvan dersi
p.+u 91/15

posul Taze, sütlü mısır
p. 111/12

problem (Fr.) Problem
p.+ leri 22/4

puḫaça (İt.) [*bk.* **pōḫaça, poḫaça**] Poğaça
p. 79/50

pulanya (Rum.) [*bk.* **pulanyī**] Planya, büyük marangoz rendesi
p.+ sīnen 23/14

pulanyī (Rum.) [*bk.* **pulanya**] Planya, büyük marangoz rendesi
p.+ nen 23/14

punar Pınar, su kaynağı
p. 54/13
p.+ a 54/13

pusan (öz. a.) Pusan
p. 95/18
p.+ a 95/17

pusula (İt.) Pusula, yön belirteci
p. 45/23
p.+ n 45/22

puşlū Puştluk, kalleşlik
p. 95/24
p.ėt - 95/22

püsgüvī (Fr.) Büsküvi
p. 84/13

R

rabd (Ar.) Rab, Tanrı
r.+i 130/10

rabdiye (Ar.) Raptiye
r. 97/23

raḫassız [*bk.* **rahatsız, rātsız**] Rahatsız
r. ol - 33/1

raḫatlaşdur- Rahatsızlaştırmak, rahatsız olmasını sağlamak

r.- uḳ 100/19

raḥatsız [*bk.* **raḥassız, rātsız**] Rahatsız
r. 26/47
r. ol - 33/1

raḥmatli Rahmetli, merhum, merhume
r. 31/4

raḥmedlik [*bk.* **raḥmetlik**] Rahmetli, merhum, merhume
r. ol - 91/21

raḥmet (Ar.) Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, merhamet etme; yağmur
r. 26/54, 42/3, 42/4, 42/48, 49/126

raḥmet ‖ duvasï Ölünün arkasından yapılan dua
r. 42/5

raḥmetlik [bk. **raḥmedlik**] Rahmetli, merhum, merhume
r. 91/49, 104/12, 130/3
r.+ ler 104/24

raḥvan (Far.) Koşarken bir yandaki iki bacağını aynı anda atan binek hayvanlarının biniciyi sarsmayan en yavaş koşma biçim
r. 31/6

randuman (Fr.) Randıman, verim
r. 24/10

ras ‖ gel- Rast gelmek, denk gelmek, tesadüf etmek
r.- di 91/11
r.- iya 86/26
r.- iyö 35/22
r.- miş 35/2
r.- ürsün 56/55

rasla- Rastlamak, denk gelmek, tesadüf etmek
r.- dım 137/12

rast ‖ gele Öylesine, tesadüfe bağlı
r. 28/11

rāt (Far.) Rahat
r. 91/27

rātsız [bk. **raḥassız, rahatsız**] Rahatsız
r. ėd - 97/45

razı (Ar.) Razı, benimseyen, uygun bulan
r. 6/1, 6/2, 9/12, 35/25
r. ol- 16/13, 17/15, 35/26, 118/12

recep ‖ ėmce (öz. a.) Recep Amca
r. 76/20

reded- (Ar.-T.) Reddetmek, geri çevirmek
r.- dün 49/244

rek (Far.) [*bk.* **reng**] Renk
r.+ den 19/24
r. rek 109/43

reḳat (Ar.) Rekat, namazda bölüm
r. 42/46
r.+ da 132/31
r.+ de 132/30

reklam (Fr.) Reklam
r.+ ını 84/14

reng (Far.) [*bk.* **rek**] Renk
r.+ ine 19/21

resm (Ar.) Resim
r.+ i 85/8

resmen (Ar.) Resmî olarak, kurallara uygun, açıkça
r. 79/26

resmï (Ar.) Devletin olan, devlete ait, devletle ilgili, özel karşıt
r. 28/14, 28/15

reşādeye (öz. a.) Reşadiye
r. 25/25
r.+ nin 25/26

reşbel (Far.) Rençber

r.+ lik 10/10

revan (Far.) Giden, yürüyen
r.ol - 73/21, 73/23

reyiz (Ar.) Reis, lider, başkan
r.+ inin 95/9

rıza (Ar.) Rıza, isteme, istek
r.+ sı 42/46
r.+ sï 42/41

rızġ (Ar.) [*bk.* **rızık**] Rızık, yiyecek, içecek şey, azık
r.+ ımı 137/20
r.+ ını 38/7

rızık (Ar.) [*bk.* **rızġ**] Rızık, yiyecek, içecek şey, azık
r. 42/39

ricālan- Rica etmek
r.- dı 95/10

romatizma (İt.) Romatizma
r. 109/12, 109/13
r.+ ya 112/8

romatizmi (İt.) Romatizma
r.+ ye 111/64, 111/65

ruḥ (Ar.) Ruh, can kuşu, öz
r.+ u 122/41

rum (öz. a.) Rum
r. 106/5
r.+ a 106/4
r.+ ların 130/15
r.+ un 106/2, 106/9

rus (öz. a.) Rus
r.+ lar 47/3
r.+ ların 130/15

rusya (öz. a.) Rusya
r.+ dan 97/12

rüya (Ar.) Rüya, düş
r.+ sına 73/7
r.+ sında 44/3

rüzġal (Far.) [*bk.* **rüzġar, yüzgar, yüzgár, yüzger**] Rüzgâr, yel, esinti
r.+ lardan 6/44

rüzġar (Far.) [*bk.* **rüzġar, yüzgar, yüzgár, rüzġal**] Rüzgâr, yel, esinti
r. 53/8

S

sa [*bk.* **sā, sa┬a, sa┬ā, sana, saŋa, sena**] Sana
s. 6/36

sa- [*bk.* **sā-**] Sağmak
s.- yï 117/13
s.- yö 107/21

sā [*bk.* **sa, sa┬a, sa┬ā, sana, saŋa, sena**] Sana, sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi
s. 5/8, 6/38, 6/50, 6/51, 14/22, 42/24, 49/114, 49/151, 49/164, 49/197, 49/228, 49/23, 49/240, 49/242, 49/39, 49/57, 49/59, 49/82, 56/13, 57/3, 59/9, 61/1, 63/12, 63/43, 84/8, 84/9, 109/21, 111/31, 116/7, 118/9, 124/2

sā Sağ taraf
s. 10/2, 45/16, 49/114, 109/12,
s.+ yá 1/4
s.+ ye 2/19, 2/21

sā Sağ, sağlıklı
s. 49/91, 96/10,

sā- [*bk.* **sa-**] Sağmak
s.- dümuz 91/41
s.- rmış 122/13

sa┬a [bk. **sa, sā, sa┬ā, sana, sena**] Sana, sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi
s. 10/49

sa┬a (Ar.) Saha, alan
s.+ da 96/17

sa┬ā [bk. **sa, sā, sa┬a, sana, saŋa, sena**] Sana
s. 73/31, 107/2

sa┬an (Ar.) Sahan, derinliği az olan bakır kap
s. 63/11

sa┬ap (Ar.) [bk. **sāb, saḫıp, sayip**] Sahip
s.çıḳ - 108/7

sa┬at (Ar.) Saat
s. 4/6, 4/7, 4/11, 4/12, 4/17, 16/11, 31/7, 34/16, 37/4, 37/17, 37/32, 37/33, 72/6, 76/12, 85/10, 87/3, 87/7, 92/12, 111/3, 111/5, 111/6, 111/13, 111/14, 113/14, 137/12, 137/13
s.+ da 80/16
s.+ de 92/9, 92/10
s.+ ın 67/10
s.+ ında 124/110
s.+ ĭdi 37/32
s.+ lar 37/33
s.+ ta 92/10

sa┬atlik Saatlik, saatlik zaman birimi
s. 72/6

sāb (Ar.) [*bk.* **sa┬ap, saḫıp, sayip**] Sahip
s.+ ı 39/1, 40/4, 40/6, 80/15

Sabā (Ar.) [*bk.* **Sabad, Sabaḥ, Sabāḥ, sabaḳ, Sabat**] Sabah, sabah vakti
S. 37/34, 39/14, 65/9, 94/9, 95/2, 106/8, 106/10, 131/8
S.+ nan 17/10, 49/120, 49/64, 73/39, 96/8, 119/9, 120/6, 136/6
S.+ sı 122/21

Sabaççā [*bk.* **Sabaḥçā**] Sabahleyin
S.+ na 110/2

Sabaççāsı Sabahleyin
S. 63/40

Sabad (Ar.) [*bk.* **Sabā, Sabaḥ, Sabāḥ, sabaḳ, Sabat**] Sabah
S.+ dan 119/9

Sabaḥ (Ar.) [*bk.* **Sabā, Sabad, Sabāḥ, sabaḳ, Sabat**] Sabah, sabah vakti
S. 10/32, 42/47, 49/167, 79/12
S. 42/52, 49/154, 101/13, 111/25, 120/6, 124/109, 131/8
S.+ a 37/5
S.+ da 42/56
S.+ ın 16/11
S.+ ları 72/6
S.ol -49/230, 59/18, 132/22

Sabāḥ (Ar.) [*bk.* **Sabā, Sabad, Sabaḥ, sabaḳ**] Sabah, sabah vakti
S.ol - 59/14

Sabaḥçā [*bk.* **Sabaççā**] Sabahleyin, sabah vakti
s. 111/31
S. 111/25

sabahleyin [*bk.* **sabalĭn**] Sabahleyin, sabah vakti
s. 33/3, 101/14, 132/11
S. 94/4

sabaḳ (Ar.) [*bk.* **Sabā, Sabad, Sabaḥ, Sabāḥ**] Sabah, sabah vakti
s. 37/34

saḥalĭn [*bk.* **sabahleyin**] Sabahleyin, sabah vakti
s. 43/6
S. 111/50

saban Saban
s. 123/21, 125/10

Sabat (Ar.) [*bk.* **Sabā, Sabaḥ, Sabāḥ, sabaḳ**] Sabah, sabah vakti
S.+ dan 55/4
S.+ tan 119/11

sablı Sahipli
s. 91/23

sabun (Ar.) Sabun
s. 100/5

saç Sacdan yapılmış, üzerinde yufka yapılan dışbükey pişirme araç
s.+ larda 32/53

sacca (öz. a.) Kayca köyü
s.+ dan 96/13

saciyek Sacayağı
s. 63/12

saç [*bk.* **saş**] Saç, baş derisini kaplayan kıllar
s.+ ımda 65/6
s.+ ını 61/2
s.+ ları 67/41

saÇ Yassı demir ürünü,
s. 76/7

saç- Saçmak, sağa sola atmak
s.- ardı 123/67

saçdur- Saçtırmak, saçılmasını sağlamak
s.- uyolar 123/39

saçlı Saçlı, saçı olan
s. 107/4, 107/5

saçma Saçma, balık tutma ağı
s. 131/7

sāde (Far.) Yalnızca, yalnız, ancak, sadece
s. 26/23, 49/205, 49/28, 49/74, 79/10, 91/16

sadece [*bk.* **sādece**] Yalnızca
s. 62/13, 83/1, 98/6

sādece [*bk.* **sadece**] Yalnızca
s. 43/15

saf (Ar.) Saf, dizi, sıra
s.+ a 131/14
s.saf ol - 131/14

sāfi (Ar.) Yalnız olarak, yalnızca
s. 6/32

saġız Sakız
s. 19/27
s.+ ı 19/22

saḫallu Sakallı
s. 20/25

saḥıp (Ar.) [*bk.* **sa┬ap, sāb, sāp, sayip**] Sahip, iye, malik
s. çık- 108/4
s. ol- 51/16

sahipli Sahipli, sahibi olan
s. 20/29

saḳal Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü
s. 56/4,
s. maḳal 56/41

saḳallu Sakallı, sakalı olan
s. 38/7, 38/9

sakarca Çiğdem otu
s. 5/9

saḳarca ╥yemeği Çiğdem otundan yapılan yemek
s. 5/9

saḳarcı (< *sakarca-y-ı*) Çiğdem otu
s. 5/9, 5/10

saḳın Sakın, asla
s. 12/5

saḳınca Sakınca, olumsuz durum
s.+ sı 131/7

saḳız Sakız

s. 19/20
s.+ ı 19/19, 19/20

saḳla- Saklamak, gizlemek
s.- llar 56/15
s.- llardı 124/64
s.- ruḳ 113/44, 113/45

saḳlambaç [*bk.* **saḳlammac**] Oyunculardan birinin ebe olması ve saklanan arkadaşlarını bulması temeline dayanan bir çocuk oyunu
s. 79/34

saḳlammac [*bk.* **saḳlambaç**] Saklambaç oyunu
s. 79/28, 79/30

saklan- Saklanmak, gizlenmek
s.- ıyoḳ 79/32
s.- udu 117/8, 124/64
s.- urdu 124/60

sal- Salmak, koyuvermek
s.- dım 11/5
s.- madı 95/12
s.- ūdu 117/12

sālam Sağlam, dayanıklı
s. 49/122, 49/127

salata (İt.) Salata
s. 69/2

salça (İt.) [*bk.* **salçī**] Salça
s. 135/2, 135/4, 136/4
s.+ sını 8/16, 111/87

salçalu Salçalı
s. 111/75

salçī [*bk.* **salçī**] Salça
s.+ nen 3/2

salduc Sağdıç, düğünde gelin veya damada kılavuzluk eden kimse
s. 59/17, 124/59

sālıḳ Sağlık
s. 51/18

sali Salı, salı günü
s. 118/11

salif (Ar.) Selef, öncel
s.+ ine 91/51

salih (öz. a.) Salih
s. 91/51

salla- Sallamak
s.- mıya 91/32
s.- r 61/2
s.- rḳana 61/2
s.- rken 73/2

sallan- Sallanmak
s.- dı 87/13

sam (Ar.) Sam yeli
s. 24/5

samallı (< *samanlık-ı*) [*bk.* **samallıḳ, samallī, samallū, samanlıḳ, samannıḳ**] Samanlık
s.+ n 93/1

samallıḳ [*bk.* **samallı, samallī, samallū, samanlıḳ, samannıḳ**] Samanlık
s. 37/2, 37/7

samallī (< *samanlık-ı*) [*bk.* **samallı, samallıḳ, samallū, samanlıḳ, samannıḳ**] Samanlık
s. 37/12

samallū (< *samanlık-ı*) [*bk.* **samallı, samallıḳ, samallī, samanlıḳ, samannıḳ**] Samanlık
s. 37/6

saman Saman
s.+ a 53/7, 53/8
s.+ ımızı 101/5
s.+ ını 48/23

samanlıḳ [*bk.* **samallı, samallıḳ, samallī, samallū, samannıḳ**] Samanlık

s. 37/2

samannık [*bk.* **samallı, samallık, samallī, samallū, samanlık**] Samanlık
s. 73/5

samsa [*bk.* **samsak, samsāḳ, sarımsaḳ**] Sarımsak
s.+ nan 48/26
s.+ nı 34/8, 69/4, 103/15, 111/57, 129/5

samsaḳ [*bk.* **samsa, samsāḳ, sarımsaḳ**] Sarımsak
s. 48/27, 103/34, 103/41, 111/53, 111/63, 136/4
s.+ dan 94/10

samsāḳ [*bk.* **samsa, samsak**] Sarımsak
s. 48/2

samsun (öz. a.) Samsun
s. 130/22
s.+ a 109/4

san- Sanmak
s.- ıyo 86/8
s.- iyodum 96/34, 96/35

sana [bk. **sa, sā, sa┬a, sa┬ā, saŋa**] Sana, sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi
s. 6/15, 6/17, 6/26, 6/32, 9/17, 42/13, 42/14, 42/17, 49/187, 49/240, 57/3, 59/1, 59/8, 73/51, 73/66, 80/1, 104/13, 106/5, 106/6, 112/21, 116/1, 132/29

saŋa [*bk.* **sa, sā, sa┬a, sa┬ā, sana**] Sana
s.+ 26/39

sana┬at (Ar.) [*bk.* **sanat**] Sanat
s.+ ım 28/1

sanat (Ar.) [*bk.* **sana┬at**] Sanat
s.+ ımıza 97/6
s.+ ları 97/17

sancı Sancı, azalıp çoğalan ağrı
s. 32/11, 32/12, 91/46, 91/47, 91/48
s.+ sı 100/17

sancılan- Sancılanmak
s.- dîse 32/6

sancî (< *sancı-y-i*) Sancı, azalıp çoğalan ağrı
s. 32/12

sandık (Ar.) [*bk.* **sandū, sanduḳ**] Sandık, dört köşeli ve kapalı kap
s. 132/15

sandū (< *sandık-ı*) [*bk.* **sandık, sanduḳ**] Sandık
s. 32/61, 132/33
s.+ n 32/58, 32/62, 32/69
s.+ nan 32/69, 107/15

sanduḳ (Ar.) [*bk.* **sandık, sandū**] Sandık, dört köşeli ve kapalı kap
s. 32/58, 107/19

sanduḳcu Sandıkçı, sandık alıp satan kişi
s. 23/42

sanet- Sanmak, zannetmek
s.- miş 36/11

sanke (T.-Far.) [*bk.* **sanki**] Sanki, sözde, sözüm ona
s. 14/9

sanki (T.-Far.) [*bk.* **sanke**] Sanki, sözde, sözüm ona
s. 4/2, 27/13, 75/4, 75/5, 79/17, 87/12, 112/11

santım (Fr.) Santimetre
s. 91/4

santıraç [*bk.* **santıraş**] Nalbandın keski aracı
s. 45/4

santıraş [*bk.* **santıraç**] Nalbandın keski aracı

s. 45/3

santim (Fr.) Santimetre
s. 45/36, 45/37, 45/39

sap Sap, bitki gövdesi
s.+ ımızı 101/5
s.+ ını 88/7

sāp (Ar.) [*bk.* **sa┬ap, sāb, saḥıp, sayip**] Sahip
s.+ ları 80/15

sap- Sapmak, yön değiştirmek
s.- arken 30/8
s.- masın 26/32

sapınmaḳ Geçebilmek, birbirine zarar vermeden geçmek
s. 23/30

sapsaru Sapsarı, çok sarı
s. 34/11, 100/6

sar- Sarmak
s.- allar 124/80
s.-allardı 94/8
s.-aruḳ 100/18, 100/19, 103/30, 111/9
s.-ıcaḳsın 100/47
s.-ım 109/34

sara (Ar.) Sara, epilepsi
s.dut - 12/11

sarāciye (Ar.) Deri işi ile uğraşan, işlenmiş deri alıp satan dükkân
s.+ de 97/15, 97/18

saraç (Ar.) Saraç, koşum ve eyer takımları yapan veya satan kimse
s. 97/33

saraççılıḳ Saraçlık, saracın işi veya mesleği
s. 97/1

saray (Far.) Saray, devlet başkanlarının oturduğu yapı
s. 49/205, 49/206, 73/50
s.+ a 49/176, 49/177
s.+ ı 49/188
s.+ ın 49/3

sardur- Sardırmak, sarılmasını sağlama
s.- usun 56/9

sarı [*bk.* **saru**] Sarı
s.+ sı 67/41

sarıġız ╥yaylası (öz. a.) Sarıkız Yaylası
s. 84/3

sarıl- Sarılmak
s.- mışlaŗ 7/22

sarımsaḳ [bk. **samsa, samsak, samsāḳ**] Sarımsak
s. 5/7

sarma Sarma, sarmak işi, sarılarak yapılan yemek
s. 62/13
s.+ sına 2/23
s.+ yı 96/27

sarmala- Sarmalamak, sıkı sıkı sarmak
s.- ruḳ 100/18, 100/19

saru [*bk.* **sarı**] Saru
s. 19/24, 42/7, 100/9, 107/5, 109/39, 111/60
s.+ ya 109/36
s.+ yu 109/42

saru ╥ġaya Sarıkaya
s. 105/1

saş [*bk.* **saç**] Saç, baş dersi kılı
s. 52/11
s.+ dan 52/10
s.+ ların 13/12

sat- Satmak, satılmasını sağlamak
s.- a 40/6
s.- allardı 126/6
s.- an 49/74
s.- ar 13/23

s.- armış 71/1
s.- diya 49/72
s.- dü 49/46
s.- ıyam 84/13
s.- ıyâm 84/13
s.- ıyoḳ 84/16, 97/4
s.- îlar 44/5, 116/2, 116/3
s.- iya 49/30, 49/43, 49/46, 128/5
s.- iyoduḳ 58/5
s.- iyoruz 24/4
s.- mış 10/44

sataş- Sataşmak, musallat olmak
s.- sam 118/8

satıcı Satıcı, satan kişi
s. 18/3

satıl- Satılmak
s.- iyodu 91/15

satın ┌al- Satın almak
s.- an 44/5

satmi (< *satma-ya*) Satma
s.+ e 49/80
s.+ ye 49/3

satun ┌al- Satın almak
s.- ur 48/21
s.- uruḳ 109/35

sav- Savmak, geçirmek
s.- aruḳ 34/20

savaş Savaş
s. 22/13, 95/26
s.+ a 41/5
s.+ da 38/1, 78/9
s.+ ı 78/9
s.+ ında 41/5

savcı Savcı
s.+ ye 10/41

savdıc Düğünde gelin veya damada kılavuzluk eden kimse, sağdıç
s. 32/79
s.+ ı 32/79

savur- Savurmak
s.- iyá 91/25

savuş- Savuşmak
s.- î 121/8

say- Saymak
s. 117/5
s.- allar 12/11
s.- ar 14/22, 111/44
s.- aruḳ 17/22
s.- dümuz 17/18
s.- îlardı 124/103
s.- im 53/1
s.- oduḳ 17/21

say Düz, ince, yassı taş
s. 60/5, 72/11
s.+ da 72/11

sayaca (öz. a.) Sayaca
s.+ ya 37/10

sayb (Ar.) Sahip
s.+ i 112/13

saycalı (öz. a.) Sayacalı
s. 37/11

saye (Far.) Koruma, yardım
s.+ sinde 91/14

sayġılı Saygılı, saygısı olan
s.ol - 86/13

sayıl- [*bk.* **sayul-**] Sayılmak, kabullenilmek
s.- ırız 99/4

sayılma Sayılma
s.+ sı 134/4

sayib (Ar.) [bk. **sa┌ap, sāb, saḥıp, sāp, sayip**] Sahip
s.+ i 10/4, 10/5, 10/7

sayil (Ar.) Sahil, kıyı, yaka
s. 113/34
s.+ de 113/35

say╓punar (öz. a.) Saypınar
s. 72/12
s.+ da 72/12

sayul- [*bk.* **sayıl-**] Sayılmak, addedilmek
s.- ur 70/15

sayvan (Far.) Kulübe
s. 37/26
s.+ dan 37/35

sazlıḳ Sazları çok olan yer
s. 73/5

sazaḳ Bataklık, sazlık
s.+ lara 124/45

sebeb (Ar.) Sebep, neden
s.+ den 130/14
s.+ i 121/29, 121/30

secde (Ar.) [*bk.* **secdi**] Secde
s.+ den 113/19

secdi (Ar.) [*bk.* **secde**] Secde
s.+ ye 113/17

seç- Seçmek
s.- ersin 103/27, 103/33
s.- erük 5/4, 103/22
s.- iyōdu 124/1
s.- mişler 41/8

sefer (Ar.) Yolculuk
s. 10/31, 18/4, 20/15, 26/2, 36/3, 49/47, 49/48, 54/1, 73/78, 73/82, 88/3, 95/26, 96/26, 96/37, 102/10, 122/38, 123/42, 128/3, 132/13
s.+ de 108/8

sefer╓billik Seferberlik
s. 113/21

seferi╓billik Seferberlik
s. 43/14
s.+ den 12/2

seFiye (Ar.) [*bk.* **seFiyė**] Seviye, düzey
s. 45/41

seFiyė (Ar.) [*bk.* **seFiye**] Seviye, düzey
s.ye gel- 45/31

sekil (Ar.) Şekil
s.+ de 76/8

sekiS [*bk.* **sekiz**] Sekiz, sekiz sayısı
s. 19/3

sekiz [*bk.* **sekiS**] Sekiz, sekiz sayısı
s. 24/3, 24/8, 25/17, 26/38, 26/40, 28/2, 31/5, 32/55, 75/1, 76/3, 95/27, 99/1, 123/51, 123/54, 123/56, 123/58, 124/107, 125/9
s.+ e 28/2
s.+ inde 137/15

sekizinci Sekizinci, sekizinci sırada
s. 91/49, 102/13

sekmen Tahtadan yapılmış oturak
s. 133/10

seksen Seksen, seksen sayısı
s. 43/12

sėl (Ar.) Sel, su taşkını
s. 17/5, 49/126, 49/127, 49/128, 99/14
s.+ ler 113/40
s.+ lerin 99/19

sēl- Sepelemek, ufalayarak parçalarını serpmek
s.- ĭlardı 109/41

sela (Ar.) [*bk.* **selā**] Sela
s. 124/77

selā (Ar.) [*bk.* **sela**] Sela
s. 124/77

selam (Ar.) Selam
s.+ ı 6/50, 6/51, 73/31, 73/33

s.+ ımı 73/31
s.sõle - 8/12

selamet (Ar.) Selamet, esenlik
s. 56/36

selamün ┌aleyküm (Ar.) [*bk.* **selamü ┌naleyküm**] "Allah'ın selamı sizin üzerinize olsun" anlamında kullanılan bir selamlama sözü
s. 35/3, 73/13

selamü ┌naleyküm (Ar.) [*bk.* **selamün ┌aleyküm**] "Allah'ın selamı sizin üzerinize olsun" anlamında kullanılan bir selamlama sözü
s. 73/42

selbes (Far.) Serbest, özgür
s. 37/14

selime (öz. a.) Selime
s. 4/1, 4/7, 4/9

semen (öz. a.) Semen Yaylası
s.+ in 87/3

semer (Rum.) Semer
s. 26/25, 26/45, 26/54, 26/55
s.+ i 26/1, 26/51
s.+ in 26/12, 26/38
s.ġaşı 26/12

sen Sen, teklik ikinci kişiyi gösteren söz
s. 6/15, 7/3, 7/7, 7/16, 10/40, 14/3, 17/11, 17/13, 18/2, 18/5, 18/7, 20/15, 20/16, 21/4, 21/5, 21/12, 23/21, 26/24, 27/12, 27/13, 31/4, 31/11, 31/14, 31/15, 32/2, 32/13, 32/38, 32/39, 35/5, 35/13, 35/18, 37/14, 37/37, 38/6, 39/14, 40/3, 42/22, 42/24, 42/27, 43/10, 43/29, 43/32, 49/143, 49/144, 49/148, 49/151, 49/173, 49/222, 49/224, 49/231, 49/248, 49/42, 51/13, 51/18, 53/4, 56/23, 56/35, 56/54, 57/15, 59/9, 63/40, 63/45, 66/11, 66/17, 67/8, 68/7, 73/8, 73/34, 73/60, 76/7, 78/3, 79/36, 81/9, 81/10, 86/14, 86/29, 86/41, 88/2, 96/17, 99/20, 100/27, 100/28, 103/43, 104/3, 104/15, 107/9, 107/25, 107/26, 107/31, 107/46, 108/8, 108/9, 109/18, 109/21, 113/13, 113/55, 117/4, 117/6, 117/13, 118/15, 119/6, 120/3, 121/9, 123/30, 123/33, 123/34, 123/36, 123/49, 123/50, 123/60, 123/61, 123/62, 123/63, 130/24, 132/26, 132/27
s.+ de 73/77, 81/17, 132/28
s.+ deki 73/83
s.+ den 6/46, 6/51, 51/13, 63/6, 73/10
s.+ en 86/42
s.+ i 2/21, 20/26, 32/1, 32/17, 35/24, 35/25, 49/133, 49/144, 49/146, 49/192, 49/210, 49/227, 51/30, 63/6, 66/11, 67/21, 67/22, 67/24, 73/11, 84/10, 85/6, 88/5, 89/1, 100/11, 104/10, 104/22, 107/27, 113/12, 113/40, 133/6
s.+ in 6/39, 7/3, 7/16, 14/14, 20/8, 32/40, 35/17, 49/189, 49/196, 49/221, 49/222, 49/73, 49/78, 56/51, 63/42, 67/6, 67/12,73/34, 86/42, 87/14, 99/19, 107/13, 107/23, 107/28, 113/11, 117/13, 118/9, 123/34, 123/37, 123/48, 133/4, 133/5
s.+ înen 95/2
s.+ inkini 102/5, 102/7
s.+ nen 32/74
s.+ sin 17/11, 100/2

sena [bk. **sã, sa┬a, sa┬ã, sana, saŋa**] Sana
s. 73/9, 73/14

sene (Ar.) [*bk.* **seni**] Sene, yıl
s. 17/14, 17/15, 17/16, 23/42, 25/17, 25/24, 27/3, 28/17, 28/18, 33/4, 37/1, 37/2, 40/5, 40/6, 40/8, 40/10, 46/6, 49/149, 66/3, 66/4, 68/12, 70/18, 75/10, 80/2, 81/2, 87/1, 91/35, 92/6, 100/14, 109/10, 116/6, 116/7, 118/3, 118/4, 130/18, 137/17

s.+ de 10/16, 10/17, 10/20, 51/8, 122/38, 122/43, 124/83, 124/84
s.+ den 28/17
s.+ dür 26/49, 100/15, 105/9, 109/4, 118/3
s.+ ki 60/1, 63/25
s.+ leri 79/25
s.+ nin 113/15, 125/7
s.+ siydi 72/2

senelik Yıllık
s. 26/52, 39/10, 43/9, 49/129, 96/19, 96/21, 130/17

seni (Ar.) [*bk.* **sene**] Sene, yıl
s.+ ye 80/1

senin Senin
s. 14/1

ser- Sermek, serilmesini sağlamak
s.- elleŗ 10/20
s.- er 109/31
s.- erdük 103/6
s.- erük 34/20
s.- iyoķ 111/13, 111/14
s.- iyōŋ 34/7

sered- [*bk.* **sēred-**] Seyretmek, gözlemek
s.- erdük 63/27

sēred- [*bk.* **sered-**] Seyretmek, gözlemek
s.- iyodum 63/21

sēreld- Seyreltmek, azaltmak
s.- üsün 51/10

serendi [*bk.* **serendü**] Dört veya daha çok direk üstüne yapılmış tahıl, meyve, sebze kurusu saklanan kiler
s. 76/5

serendü [*bk.* **serendi**] Serendi
s. 76/1
s.+ ler 76/1

sergen Kurutulmak üzere serilen sebze veya meyve
s. 111/34

sergü Kurutulmak üzere serilen sebze veya meyve
s. 10/20

serp- Serpmek, saçmak
s.- er 56/12

sert (Far.) Sert, pek, katı
s. 11/7
s.ol - 111/44

servis (Fr.) Yemekte gerekli olan tabak, çatal, bıçak, kaşık, peçete vb. şeylerin tümü
s. 136/4

ses Ses, seda, ün
s. 7/3, 7/5, 37/32, 43/18, 57/11, 104/5
s.+ i 70/20
s.+ imi 4/4, 88/2
s.+ ine 104/3
s.+ ini 104/3
s.+ lerini 137/6

ses ŋēd- Seslenmek, bağırıp çağırmak
s.- emiya 107/18

seslen- Seslenmek, bağırıp çağırmak
s.- miş 7/7

sev- Sevmek
s.- dŭm 5/13
s.- dim 67/22
s.- diyim 51/28
s.- ellermiş 96/11
s.- er 14/20, 40/7, 42/45
s.- erse 49/141, 49/143, 49/144
s.- ĭn 100/27
s.- iyo 86/35
s.- iyodum 114/6
s.- medŭ 114/8

sevdir- [*bk.* **sevdür-**] Sevdirmek, sevmesini sağlamak
s.- iyo 86/25

sevdür- [*bk.* **sevdir-**] Sevdirmek, sevmesini sağlamak
s.- müşüm 67/4

sevgili [*bk.* **sevgülü**] Sevgili, sevgi ve bağlılık duyulan
s.ol - 86/13

sevgülü [*bk.* **sevgili**] Sevgili, sevgi ve bağlılık duyulan
s.+ m 123/27
s.+ sü 123/5
s.+ sünü 123/46

sevin- [*bk.* **sevün-**] Sevinmek
s.- iya 49/67
s.- iyo 86/6

sevişli Sevinçli, sevinmiş
s. 49/67

sevün- [*bk.* **sevin-**] Sevinmek
s.- erek 49/215

seyird- Koşmak
s.- iye 49/204

seyyar (Ar.) Seyyar, gezgin, gezici
s. 19/10

sez- Sezmek, hissetmek, kestirmek
s.- erim 6/44

sıcağ [*bk.* **sıcaḳ**] Sıcak
s. 58/8

sıcaḳ [*bk.* **sıcağ**] Sıcak
s. 60/3, 111/62
s. ol- 60/1

sıç- Sıçmak
s.- sana 14/15

sıfat (Ar.) Sıfat
s.+ ına 49/209

sıfır (Ar.) Sıfır
s.+ da 26/53
s.+ dan 26/1, 26/2
s.açıḳ -121/14
s.daol - 92/8

sığ Isı, sıcak
s.ol - 60/3

sığış- Sıkışmak
s.- dı 122/36

sıḥatlı Sıhhatli, sağlıklı
s. 45/16

sıḥya Sıhhiye, sağlık uzmanı
s.+ sına 35/24

sıᵀır Sığır
s. 97/11

sıḳ Sıkışık durumda olan
s.+ larını 51/9
s.ol - 60/1

sıḳ- [*bk.* **sıḫ-**] Sıkmak
s.- arsın 103/18
s.- ıcan 42/23
s.- mış 91/28
s.- uşur 19/14

sıḫ- [*bk.* **sıḳ-**] Sıkmak
s.- İdük 103/36

sıkıntı Sıkıntı
s.+ lar 72/3

sıḳışdur- [*bk.* **sıḳışdür-**] Sıkıştırmak
s.- Ī 118/18

sıḳışdür- [*bk.* **sıḳışdur-**] Sıkıştırmak
s.- uz 19/13

sınır (Rum.) Sınır, uç, hudut
s. 10/29, 76/24, 76/25, 76/27, 76/29, 76/30
s.+ a 76/29
s.+ ı 76/22

s.+ ımı 76/22

sıpırd- Zıbırtmak, bitkiyi meyvesiz ve yapraksız hâle getirmek
s.- dıyök 84/16
s.- ıyoḳ 84/16

sır (Ar.) Sır, gizli tutulan şey
s.+ dan 63/17

sıra Sıra, dizi
s. 31/5, 31/10, 56/26, 56/55, 91/15, 117/5, 121/24, 122/16, 123/19
s.+ dan 28/14
s.+ lanırında 37/18
s.+ larda 16/6, 37/17
s.+ sı 95/11
s.+ yla 102/8
s.+ yle 102/6

sıraḳiraz (öz. a.) Sarıkiraz
s. 81/12

sırf (Ar.) Yalnızca, sadece
s. 108/13, 108/18

sırġan Isırgan
s.+ ı 5/4, 111/61
s.+ ın 111/64

sırıt [*bk.* **sırt**] Sırt, sırt kısmı
s.+ ı 134/2

sırma [*bk.* **sırmī**] Çarık veya deri iğnesi (?)
s.+ yïnen 110/4

sırmaçaḳ Bir tarafı iğne, diğer tarafı bıçak gibi olan derici aleti
s. 110/3

sırma ╓ḳöyü (öz. a.) Sırma köyü
s.+ ne 137/1

sırmī [*bk.* **sırma**] Çarık veya deri iğnesi (?)
s.+ nen 110/4

sırr (Ar.) Sır, gizli tutulan şey
s.+ ı 49/142
s.+ ın 73/62

sırt [*bk.* **sırıt**] Sırt, sırt kısmı
s. 32/7, 91/26
s.+ da 121/6
s.+ ıma 2/23
s.+ ımızda 72/6
s.+ ına 7/8, 26/34, 26/43, 32/7, 49/2, 49/4, 73/28
s.+ ında 49/43, 77/5
s.+ ındā 73/30
s.+ ındaḳı 73/53, 74/6
s.+ ındaḳılar 74/9
s.+ ındaḳi 97/5
s.+ ından 77/2, 97/7, 123/11
s.+ ını 97/1
s.+ ının 91/27

sıtabize (Fr.) Silindirle sıkıştırılarak düz duruma getirilmiş (yol)
s.+ yi 30/10

sıv- Sığmak, bir yere bütünüyle girmek
s.- maz 49/200

sıvaslī (öz. a.) Sivaslı
s.+ di 95/9

sıvaş- Bulaşmak, üstüne sürülmek
s.- ur 19/27

sıvatla- Sıvazlamak, okşamak
s.+ r 32/2

sıvaz (öz. a.) [*bk.* **sivas, suvas**] Sivas
s.+ dan 125/11

sıvı- Sıvamak
s.- ya 49/27
s.- yo 86/19
s.- yoḳ 105/3
s.- yöm 111/5

sızlī- Sızlamak

s.- nci 123/7

sihirli Büyülü
s. 73/56

siKdir_ol- Yanımdan git, uzaklaş
s. 20/26

sil- Silmek
s.- er 51/15

silah (Ar.) [*bk.* **sülā**] Silah
s. 70/8, 70/11, 113/14

silke [*bk.* **sirke, sirki**] Sirke
s. 111/39

simsiyaḥ Simsiyah, çok siyah
s. 56/41

sinama (Fr.) Sinema
s.+ nın 11/6
s.+ sı11/3

sinek Sinek
s. 79/8

sini (Far.) Sini, büyük tepsi
s.+ nin 129/5

sipafir (Ar.) Misafir, konuk
s.ėd - 107/33

siparış (Far.) [*bk.* **sipariş**] Sipariş, gösterilmesini isteme
s. 26/24

sipariş (Far.) [*bk.* **siparış**] Sipariş, gösterilmesini isteme
s.+ in 26/26

sīrekle- Seyrek duruma getirmek, sık olan bir durumu daha rahat hâle getirmek
s.- rük 113/44

sirke (Far.) [*bk.* **silke, sirki**] Sirke, ekşimiş meyve suyu
s. 111/39, 111/40, 111/45, 111/46
s.+ nin 111/45

sirkeci (öz. a.) Sirkeci
s.+ de 96/4
s.+ ye 96/4

sirki (< *sirke-y-i*) [*bk.* **silke, sirke**] Sirke, ekşimiş meyve suyu
s. 111/58

sis Sis, duman
s. 37/34

siset- Konuşmak
s.- mīm 118/8

sisetmī- (< *ses et-mi-yor*) Konuşmama
s. 6/49

sistem (Fr.) Sistem, düzen
s. 49/206

sivas (öz. a.) [*bk.* **sıvaz, suvas**] Sivas
s. 21/12

sivil (Fr.) Sivil, askerî olmayan
s. 66/13, 96/40, 111/22, 111/28
s.+ i 20/7
s.+ sin 66/14

sivrüd- Sivriltmek, sivri duruma getirmek
s.- ürük 111/24

siyā (< *siyah-a*) [*bk.* **siyaḥ**] Siyah, kara, beyaz karşıtı
s. 23/11, 109/40

siyaḥ (Far.) [*bk.* **siya**] Siyah, kara, beyaz karşıtı
s. 49/139, 49/144, 49/203, 74/3, 79/10, 79/11, 86/17, 109/42, 123/13, 123/23

siyil Siğil, küçük ur
s.+ i 111/27

siz Siz, çokluk ikinci şahıs zamiri
s. 20/23, 21/8, 21/9, 21/12, 35/21, 37/27, 49/163, 49/201, 73/16, 73/66, 86/37, 91/36, 107/21, 107/34, 107/36,

107/39, 108/11, 112/19, 113/49, 120/9, 122/27, 123/52, 123/53, 123/57, 123/58, 124/57
s.+ den 68/6, 73/33
s.+ e 26/41, 49/161, 49/182, 49/96, 56/50, 71/4, 73/33, 73/50, 123/53
s.+ i 107/39, 122/24
s.+ in 10/45, 11/12, 20/15, 63/2, 73/19, 73/34, 133/8
s.+ ĭnēn 39/13

sō- (< *soğu-y-unca*) Soğumak
s.- yĭnci 103/35

soba (Mac.) Soba, ısınma aracı
s. 74/3
s.+ nın 74/3

sobbet (Ar.) Sohbet, söyleşi
s. 14/19
s.+ i 14/20

sōd- Soğutmak
s.- iyōŋ 34/8

sofra (Ar.) [*bk.* **sufra, zofra**] Sofra
s. 124/59
s.+ sı 124/58

sofralıḳ Sofralık, sofraya uygun
s. 32/37, 100/22

soḥbet (Ar.) [*bk.* **suḥbet**] Sohbet, söyleşi
s. 14/16, 124/68

soḳ- [*bk.* **soḳ-**] Sokmak
s.- ĭnci 112/24

soḳ- [*bk.* **soḳ-**] Sokmak
s.- allardı 94/6
s.- ardım 63/14
s.- arım 112/24
s.- arsın 56/1
s.- dum 37/31
s.- dun 26/16
s.- mam 112/24
s.- muş 123/2
s.- uyo 133/5
s.- uyoruz 26/3

sol Sol, sol taraf
s. 104/10
s.+ a 1/4, 10/2, 21/1, 21/2, 30/8, 45/16, 49/114

soluḳ Soluk, nefes
s. 118/1

son [*bk.* **sōn**] Son, sonuç, nihayet
s. 24/9, 81/13, 100/52, 109/3
s.+ da 79/50
s.+ unda 14/21, 18/3, 48/33, 49/237, 56/48, 56/59, 63/7

sōn [*bk.* **son**] Son, sonuç, nihayet
s. 49/206

sona [*bk.* **sōnna, sonra, sora, sōra, sōrı, sovra**] Sonra, ileriki zamanda
s.+ dan 13/19, 57/21, 124/7
s.+ m 103/23

sōna [*bk.* **sona, sona, sōnna, sonra, sora, sōra, sōrı, sovra**] Sonra, ileriki zamanda
s. 3/6, 4/4, 4/15, 6/40, 7/13, 10/3, 10/4, 10/5, 10/8, 10/25, 11/5, 11/11, 11/13, 12/2, 12/7, 13/2, 13/3, 13/4, 13/6, 13/8, 13/9, 13/11, 13/17, 13/18, 13/20, 14/7, 15/7, 16/2, 16/3, 16/12, 17/3, 17/6, 17/18, 18/2, 18/5, 18/9, 19/8, 20/3, 20/18, 22/16, 23/2, 23/7, 23/10, 23/11, 23/12, 23/14, 23/18, 23/22, 23/23, 23/25, 23/30, 23/31, 23/32, 23/37, 25/2, 25/8, 29/6, 30/3, 31/18, 32/25, 32/26, 32/27, 32/32, 32/33, 32/36, 32/37, 32/50, 32/54, 32/56, 32/61, 32/82, 35/24, 37/12, 37/14, 37/24, 37/32, 37/40, 38/2, 38/14, 40/5, 41/2, 42/6, 42/16, 42/46, 42/49, 43/7, 45/16, 45/24, 45/26, 45/29, 45/33, 45/36, 45/40, 46/2, 46/3, 46/5, 46/6, 48/6, 48/15, 48/27,

49/162, 49/164, 49/178, 49/187, 49/197, 49/220, 49/224, 52/3, 53/5, 56/3, 56/5, 56/8, 56/9, 56/10, 56/11, 56/46, 56/49, 56/59, 56/61, 56/62, 63/4, 63/23, 64/4, 66/6, 67/16, 70/4, 73/72, 74/8, 76/8, 76/9, 76/24, 76/27, 78/1, 79/23, 79/24, 80/18, 81/3, 84/7, 84/11, 84/13, 84/14, 84/16, 86/26, 92/11, 95/15, 95/16, 95/21, 95/25, 95/26, 96/39, 98/2, 98/3, 98/4, 98/7, 100/43, 100/48, 100/50, 101/4, 102/6, 102/12, 102/16, 103/2, 103/9, 103/11, 103/12, 103/15, 103/19, 103/24, 103/30, 103/33, 103/35, 103/37, 103/40, 103/43, 104/24, 105/4, 105/12, 105/15, 108/5, 109/16, 109/20, 109/22, 109/24, 109/30, 109/31, 110/4, 111/13, 111/15, 112/7, 112/21, 112/26, 113/43, 120/5, 120/6, 120/10, 120/11, 120/12, 122/44, 123/22, 123/35, 124/8, 124/111, 124/16, 124/18, 124/22, 124/58, 124/65, 124/69, 124/79, 125/3, 125/6, 126/4, 126/6, 128/3, 129/1, 129/5, 130/5, 131/8, 131/11, 131/12, 131/14, 131/16, 136/2, 136/6, 137/7, 137/9, 137/10, 137/11
s.+ dan 25/11

sönadan Sonradan, gelen zamanda
s. 10/47

sönalıma Sonrasında
s. 34/15

sönama Sonrasında
s. 32/53, 43/27, 45/32

sonbaḫar Sonbahar
s. 17/22, 51/9
s.+ a 90/6
s.+ da 90/4
s.+ dan 51/5

sonda Sonunda, en son zamanda
s. 124/1

sönna [*bk.* **sona, sona, sonra, sora, söra, sörı, sovra**] Sonra
s.+ dan 60/1

sonra [*bk.* **sona, sona, sönna, sora, söra, sörı, sovra**] Sonra
s. 42/43, 73/53, 79/12, 79/13, 99/6

so┬óḳ [*bk.* **so┬oḳ**] Soğuk
s. 113/26

so┬oḳ [*bk.* so┬óḳ] Soğuk
s. 8/3
s. ol- 8/3

Sopa Sopa, kalın değnek
S. 6/8, 49/39, 49/95
S.+ nın 114/7
S.+ yı 73/3
S.+ yle 111/7
S.yė -49/57
S.yi - 114/6

soppet (Ar.) Sohbet, söyleşi
s.+ ien 14/2

sor- Sormak, sual etmek
s. 43/10, 56/37, 56/40, 56/44
s.- ana 113/4
s.- ar 21/1
s.- arsın 45/24
s.- du 87/19
s.- dū 56/41, 56/42, 56/44
s.- dum 4/7
s.- dūn 94/1
s.- ıyon 133/9
s.- ĭ 56/23, 56/29, 56/34, 56/38, 56/42, 56/44, 73/15, 123/26
s.- iya 49/87
s.- iyoḳ 31/18
s.- ma 123/19
s.- madın 32/38, 32/39
s.- muş 7/5, 56/27, 123/7, 123/52, 123/57
s.- muşlar 123/52

s.- ucaḳ 49/228, 123/10
s.- ucaḳsın 88/9
s.- uya 49/144
s.- uyo 47/6, 86/30
s.- uyōḳ 32/39
s.- uyolar 34/13, 86/20, 86/22
s.- uyosuz 42/40

sōr- Sormak, sual etmek
s.- ácaḳ 49/202
s.- alım 124/3
s.- allardı 32/13

sora [*bk.* **sona, sona, sōnna, sonra, sora, sōra, sōrı, sovra**] Sonra, ileriki zamanda
s. 124/62
s.+ dan 132/33

sōra [*bk.* **sona, sona, sōnna, sonra, sora, sōrı, sovra**] Sonra, ileriki zamanda, ileride
s. 5/1, 5/4, 5/5, 5/6, 5/10, 5/15, 8/17, 8/18, 19/7, 23/12, 23/13, 23/14, 23/15, 23/16, 25/7, 26/5, 26/9, 26/15, 26/17, 26/33, 28/3, 28/4, 28/5, 34/19, 36/2, 36/3, 36/4, 42/51, 45/4, 45/5, 45/6, 45/10, 45/11, 48/5, 48/8, 48/22, 49/15, 49/222, 49/225, 51/5, 51/6, 55/4, 55/5, 56/15, 56/56, 57/4, 57/13, 57/14, 57/22, 61/6, 62/3, 63/41, 65/2, 69/1, 69/3, 69/6, 74/2, 90/2, 90/6, 90/7, 93/2, 96/22, 100/20, 101/1, 102/3, 102/9, 111/1, 111/2, 111/3, 111/5, 111/6, 111/9,111/100, 111/102, 111/103, 111/106, 111/13, 111/14, 111/19, 111/36, 111/38, 111/42, 111/48, 111/50, 111/61, 111/62, 111/63, 111/64, 111/76, 111/78, 111/79, 111/86, 111/87, 111/97, 111/98, 111/99, 112/20, 113/45, 113/46, 113/49, 124/5, 124/10, 124/110, 124/111, 124/31, 124/55, 124/66, 124/75, 124/80, 124/81, 124/82, 124/83, 124/86, 124/88

sorgi [*bk.* **sorġu**] Sorgu
s.+ ye 39/13

sorġu [*bk.* **sorgi**] Sorgu
s. 37/14
s.+ ya 123/19
s.ye ⸗cek - 37/14

sōrı [*bk.* **sona, sona, sōnna, sonra, sora, sori, sovra**] Sonra
s.+ ya 100/49

sori [*bk.* **sona, sona, sōnna, sonra, sora, sōra, sovra**] Sonra
s.+ ye 94/1

sorul- Sorulmak
s.- udu 109/17

sovra [*bk.* **sona, sona, sōnna, sonra, sora, sōra, sōrı**] Sonra
s. 70/3

soy Soy, sülale
s. 52/2

soy- Soymak
s.- acaḳlardı 49/122
s.- allardı 94/6
s.- arız 90/7
s.- aruḳ 102/17
s.- îlar 121/23
s.- muşlar 49/121

soyġun Soygun, soyma
s. 41/6, 41/7

soymi Soyma
s.+ yá 113/49

soyul- Soyulmak
s.- maduḳ 49/123

soyun- Soyunmak
s. 96/18
s.- dum 2/16

sö⸗ōd Söğüt
s. 11/5

sŏ- Sövmek, kötü söylemek
s.- medin 14/3
s.- yŏ 14/4

sŏdür- Sövdürmek, sövmesini sağlamak
s.- üsüz 14/2

sök- Sökmek
s.- düle 79/27
s.- düler 25/10, 79/26, 79/27
s.- ellerdi 45/27
s.- ersin 45/5
s.- erük 111/70, 113/46
s.- iyoḳ 5/9, 111/70
s.- ücük 20/25
s.- üp 94/16, 109/37
s.- üyoḳ 111/71
s.- üyolar 43/5

sökdürmek Söktürmek
s. 94/18

sökme Sökme
s. 43/3

sökmi Sökme
s.+ ye 20/22

sökül- Sökülmek
s.- dü 132/17
s.- memisse 45/4

sŏle- [*bk.* **sŏli-, sŏlĭ-, sölü-, sŏlü-, söyle-, söylü-, sŭle-**] Söylemek, anlatmak, bildirmek, demek
s. 49/10, 49/103, 49/105, 49/246, 73/22, 73/31, 86/12, 120/3
s.- dŭ 24/3
s.- dŭne 30/1
s.- di 20/28, 49/151, 78/15, 104/4
s.- dim 64/5
s.- düz 115/3
s.- len 130/18
s.- ler 137/21
s.- lerdi 8/5, 75/6
s.- ller 100/21, 102/11, 121/28, 124/28
s.- me 73/56, 79/33
s.- meseydin 6/24
s.- mesi 73/17
s.- meSsem 38/4
s.- mez 12/4, 73/65
s.- miş 112/5
s.- miya 49/62
s.- rdi 70/19
s.- rim 59/8
s.- rsen 73/56
s.- rsin 32/32
s.- sek 99/5

sŏleme Söyleme, söylemek işi
s.+ si 38/5
s.+ sinden 43/20

sŏlemek Söylemek
s.+ le 28/10

sŏlemi Söyleme, söylemek işi
s.+ ye 32/41

sŏlen- [*bk.* **söylen-**] Söylenmek, denilmek
s.- dŭne 79/38
s.- iye 32/72
s.- iyo 16/6
s.- mezdi 121/12
s.- micemiş 38/10
s.- ürdü 49/171

sŏleTdür- Söylettirmek
s.-üsün 32/32

sŏli- [*bk.* **sŏle-, sŏlĭ-, sölü-, sŏlü-, söyle-, söylü-, sŭle-**] Söylemek, anlatmak, bildirmek, demek
s.- m 8/15, 26/57, 49/104, 99/10, 124/33
s.- ya 49/157
s.- yalar 79/45
s.- yelekden 32/74

s.- yelim 49/9
s.- yenden 121/27
s.yebül -8/6

sŏlī- [*bk.* **sŏle-, sŏli-, sölü-, sŏlü-, söyle-, söylü-, sŭle-**] Söylemek, anlatmak, bildirmek, demek
s.- 57/12
s.- cem 49/151, 99/11
s.- lar 128/2
s.- lardı 20/21
s.- m 5/8, 8/6, 8/15, 26/25, 59/9, 79/5, 116/1, 116/10, 121/25
s.- yodu 6/7, 6/11
s.- yom 18/1, 43/17
s.- yor 86/4

sölü- [*bk.* **sŏle-, sŏli-, sŏlī-, sŏlü-, söyle-, söylü-, sŭle-**] Söylemek, anlatmak, bildirmek, demek
s.- yolar 112/12
s.- yom 114/5
s.- yūdu 78/10

sŏlü- [*bk.* **sŏle-, sŏli-, sŏlī-, sölü-, söyle-, söylü-, sŭle-**] Söylemek, anlatmak, bildirmek, demek
s.- yo 86/26, 86/27

sölüman (öz. a.) Süleyman
s. 56/45

sŏme Sövme, küfretme
s. 14/3

söyle- [*bk.* **sŏle-, sŏli-, sŏlī-, sölü-, sŏlü-, söylü-, sŭle-**] Söylemek
s.- di 18/10
s.- ller 10/28
s.- r 35/19
s.- yin 47/5

söylen- [*bk.* **sŏlen-**] Söylenmek
s.- iyolar 49/170

söylü- [*bk.* **sŏle-, sŏli-, sŏlī-, sölü-, sŏlü-, söyle-, sŭle-**] Söylemek
s.- yosun 32/70

söz Söz, laf, lakırdı
s. 49/152, 113/42, 124/92
s.+ ü 86/11
s.+ üm 91/13, 104/15, 104/20
s.+ üne 95/26
s.+ ünü 32/32, 62/3

söz ┌kes- Evlenmek için anlaşıp kesin karar vermek
s.- iyolardı 124/4

söz ┌kesme Evlenmek için anlaşıp kesin karar verme
s.+ ye 32/37

sözlü Sözlü, yazılı olmayan
s. 42/31

söz ┌vėr- Bir işi yapacağını kesinlikle bildirmek
s.- mişler 84/6

stanbul (öz. a.) [bk. **ısdammul, ısdanbul, istammul, istanbul**] İstanbul
s.+ dakiler 105/10

su Su, deniz, akarsu
s. 3/2, 11/9, 14/13, 14/14, 22/5, 22/7, 22/9, 22/10, 26/17, 34/18, 35/21, 42/38, 45/12, 49/109, 49/110, 49/125, 49/128, 49/134, 49/135, 49/137, 49/179, 56/12, 63/30, 64/1, 72/11, 91/56, 93/2, 93/3, 93/4, 93/7, 99/4, 103/20, 105/2, 111/35, 111/52, 111/62, 111/83, 111/99, 112/2, 112/3, 112/4, 112/5, 112/6, 112/8, 113/26, 123/25, 123/35, 123/47, 123/48, 125/4, 125/5, 125/6, 125/7, 128/8, 130/8, 131/10
s.+ çu 6/10
s.+ dan 34/20, 49/86, 71/3, 81/5, 92/14, 100/48, 100/49, 100/50, 105/6
s.+ lar 99/2, 99/3
s.+ larını 17/5

s.+ ya 7/12, 19/22, 32/24, 49/145, 49/85, 73/78, 73/82, 92/14, 93/3, 96/8, 103/15, 103/28, 103/39, 123/41, 123/44
s.+ yïle 5/7
s.+ yïnen 98/5
s.+ yu 3/2, 3/8, 22/4, 32/25, 32/26, 34/15, 34/19, 72/12, 92/14, 93/5, 93/6, 100/44, 100/45, 105/4, 111/100, 111/51, 111/65, 111/98, 112/3, 113/47, 123/15, 123/16, 123/17, 123/49, 123/50, 128/8, 131/9
s.+ yumuz 11/2, 11/8
s.+ yun 34/17, 51/25, 73/38, 103/27, 111/96, 111/98, 113/48
s.+ yuna 98/5
s.+ yünan 130/21
s.+ yundan 103/35
s.+ yunu 5/15, 8/16, 34/4, 34/9, 69/6, 73/36, 100/46, 103/38, 111/26, 111/37, 111/51, 111/64, 111/65, 112/22, 124/86, 124/87

subörē Su böreği
s. 64/1

suç Suç, ceza gerektiren davranış
s.+ u 6/10

su ˌdērmeni [*bk.* **su ˌdėymeni**] Su değirmeni
s.+ z 20/15

su ˌdėymeni [*bk.* **su ˌdērmeni**] Su değirmeni
s. 79/47

sufra (Ar.) [*bk.* **sofra, zofra**] Sofra
s. 107/41

suḥbet (Ar.) [*bk.* **soḥbet**] Sohbet
s.ėd- 42/12, 42/17
s.id- 42/14

sula- Sulamak, su eklemek, su vermek
s.-mış 92/14

sulami Sulama, su verme
s.+ ye 6/8

sülele (Ar.) [*bk.* **sülale**] Soy, hısım, akraba
s. 10/24

sultan (Ar.) Sultan, padişah
s. 56/45, 108/9
s.+ ım 108/4, 108/19

sultan ˌbazarı (öz. a.) Sultan Pazarı
s.+ ndan 73/28

sultan ˌsölüman (öz. a.) Sultan Süleyman
s. 56/45, 56/47

sultan ˌsüleyman (öz. a.) Sultan Süleyman
s. 108/3, 108/5, 108/16, 108/17

sultan ˌsüleyman (öz. a.) Sultan Süleyman
s.+ ın 108/8

sultan ˌsülüman (öz. a.) Sultan Süleyman
s. 56/58
s.+ ın 56/56

sultan ˌsülümān (öz. a.) Sultan Süleyman
s. 56/26, 56/38
s.+ ın 56/22, 56/23, 56/35

sulu Suluk, su kabı
s.+ nan 100/47
s.+ ynan 100/47

suna Suna, erkek ördek
s.+ m 31/8, 31/10

sungurlu (öz. a.) Sungurlu
s.+ danmış 11/7

sunur (Rum.) Sınır
s.+ umuzu 10/49

sur (Ar.) Sur, kale duvar

s.+ ları 54/2
s.+ larla 54/1

suratlı Süratli, hızlı
s. 31/12

sure (Ar.) Kur'an'ın yüz on dört bölümünden her biri
s.+ leri 132/30
s.+ yi 132/31

suret (Ar.) Biçim, tarz
s.+ iyle 97/8

susuz Susuz, suyu olmayan
s. 49/134
s.+ um 67/29

susuzluḳ Susuzluk, su olmama durumu
s.+ dan 22/4

suva- Sıvamak
s.- rım 111/3

suval (Ar.) Sual, soru
s. 34/13

suvan Soğan
s. 5/3, 103/19, 135/3, 136/4
s.+ ı 3/2, 103/17
s.+ ını 8/16, 69/6, 103/17, 103/19, 111/87
s.+ unu 103/30

suvannu Soğanlı, soğan katılmış
s. 111/75, 111/76

suvas (öz. a.) [*bk.* **sıvaş, sivas**] Sivas
s.+ dan 130/22

sübüke [*bk.* **sübikī, sübürge, süpürke, süpürge**] Süpürge
s. 100/34

sübükī (< *sübürke-y-i*) [*bk.* **sübüke, sübürge, sübürke, süpürge**] Süpürge
s. 32/18

sübür- Süpürmek
s.- müş 124/73
s.- müyōm 32/12
s.- üyōm 32/11, 32/12

sübürge [*bk.* **sübüke, sübikī, sübürke, süpürge**] Süpürge
s. 100/34

sübürke [*bk.* **sübüke, sübikī, sübürge, süpürge**] Süpürge
s. 32/11

süd [*bk.* **süt**] Süt
s. 111/104
s.+ e 93/3
s.+ ü 42/35
s.+ ünü 107/22

sülā (Ar.) [*bk.* **silah**] Silah
s.+ nan 32/59

sülale (Ar.) [*bk.* **súlele**] Soy, hısım, akraba
s.+ den 6/29
s.+ si 6/7
s.+ sinden 52/2

sūle- [*bk.* **sōle-, sōli-, sōlī-, sölü-, sōlü-, söyle-**] Söylemek, demek
s.- rük 111/44

süleme Söyleme, deme işi
s.+ si 113/4

süleyman (öz. a.) Süleyman
s. 11/7

sülük Sülük
s. 126/6
s.mülük 126/5

süngü Süngü
s.+ n 47/6

süPūr- [*bk.* **süpür-**] Süpürmek
s.- üm 111/2

süpür- [*bk.* **süPūr-**] Süpürmek
s.- müş 49/65

s.- ürüm 111/2
s.- üyoduḳ 111/20

süpürge [*bk.* **sübüke, sübikĭ, sübürge, sübürke**] Süpürge
s. 84/13, 84/15

sür- Sürmek, toprağı işlemek
s.- cek 111/32
s.- dü 111/32, 112/3
s.- ellerdi 32/18, 125/9
s.- er 10/21, 42/51, 45/14, 137/13
s.- erdi 63/7
s.- erse 111/23
s.- erüz 19/13
s.- ĭ 45/29
s.- ĭn 45/28
s.- mez 137/13
s.- ücĕn 49/156
s.- üye 49/178

süre Süre, müddet
s. 99/8

süri [*bk.* **sürü**] Sürü, hayvan topluluğu
s.+ ye 6/48

sürme Sürme, toprağı işleme
s.+ ye 79/20

sürü [*bk.* **süri**] Sürü, hayvan topluluğu
s. 6/15, 32/51, 61/8

sürü- Sürümek, sürüye sürüye çekmek
s.- yip 45/29

süs Süs, bezek
s.+ leri 97/16

süslü Süslü, süslenmiş
s. 97/15

süt [*bk.* **süd**] Süt
s. 93/2, 93/3, 111/80, 111/81, 124/74, 124/75
s.+ lerinden 94/25

süt ╓darı Mısırın erken, yeni olgunlaşmaya başladığı hâli
s. 111/10

sütlaç Sütlaç, süt, şeker ve pirinçten yapılan yemek
s. 62/11

süt ╓misiri Mısırın erken, yeni olgunlaşmaya başladığı hâli
s.+ ni 111/11

süz- Süzmek, süzülmesini salmak
s.- dükden 111/98
s.- erdük 111/97
s.- ersin 103/12
s.- erük 5/5, 111/36, 111/61, 111/99
s.- iyem 5/2
s.- üyoḳ 111/39, 111/76

Ş

şa (Ar.) [*bk.* **şe, şĕ, şèy, şey, şi, şĭ, şiy, şĭy**] Şey, olay, iş
ş. 103/24

şabġa (Rus.) Şapka
ş. 117/8, 117/9

şaç- Saçmak
ş.- aruḳ 113/43

şafaḳ (Ar.) Güneş doğmadan az önce beliren aydınlık
ş.at - 31/8

şaḥ samarı Boynun iki yanında, kanı başa taşıyan aort damarlarından her biri, gazel
ş. 42/21

şahlan- Şahlanmak, atak yapmak
ş.- alaḳ 49/215
ş.- mış 6/23

şah ╓yunus ╓emre (öz. a.) Yunus Emre
ş. 130/1

şaḳir (öz. a.) Şakir

ş. 113/1, 113/5, 113/8

şaḳir ┌dayı (öz. a.) Şakir Dayı
ş. 113/10

şaḳḳa Şaka, latife
ş. 59/6

şal (Far.) Genellikle Hindistan'da dokunan, özel motifleri olan değerli bir yün kumaş
ş. 103/2, 103/6, 109/27, 113/54
ş.+ ım 103/5

şamata (Ar.) Şamata, gürültü, patırtı
ş. 59/6

şarḡı (Ar.) Şarkı
ş. sōle- 102/11

şarıl ┌şarıl Şarıl şarıl diye ses çıkararak
ş. 81/4

şart (Ar.) Şart, koşul
ş. 42/44
ş.+ ı 42/48
ş.+ ıyla 79/11
ş.+ īnen 70/19
ş.+ lar 46/5
ş.+ ları 42/40, 91/52
ş.+ larına 45/22, 131/5
ş.+ larını 42/40

şavla Çekül, şakul; ucuna küçük bir ağırlık bağlanmış iple oluşturulan, yer çekiminin doğrultusunu belirtmek için sarkıtılarak kullanılan bir araç
ş. 45/19

şāyid (Ar.) Şahit, tanık
ş.ol- 104/13

şe (Ar.) [*bk.* **şa, şē, şėy, şey, şi, şī, şiy, şīy**] Şey, nesne, olay, söz, ...
ş. 2/23, 23/31, 26/7, 26/15, 35/28, 43/19, 45/9, 45/14, 60/7, 80/3, 80/8, 99/11, 100/19, 104/18, 112/16, 122/42, 132/3
ş.+ ye 53/6
ş.ed - 26/32, 109/8

şē [*bk.* **şa, şe, şėy, şey, şi, şī, şiy, şīy**] Şey, nesne, olay, söz, ...
ş. 1/4, 23/20, 26/4, 42/18, 58/4, 63/1, 80/3, 103/40, 132/18
ş.d - 109/44

şe┌it (Ar.) [*bk.* **şehid, şeyit**] Şehit
ş.ol - 47/3

şebcō (öz. a.) Secioğlu
ş.+ nda 8/1

şeber (öz. a.) Şeber
ş.+ in 22/4

şeç- Seçmek
ş.- erük 136/5
ş.- iyoḳ 103/22

şėd- Şey etmek, iş yapmak
ş.- din 26/16

şegil (Ar.) [*bk.* **şegl, şekil, şekl**] Şekil, biçim
ş. 19/17, 37/9
ş.+ de 11/9, 11/13, 25/17, 26/3, 26/14, 26/30, 26/36, 54/18, 68/2, 70/8, 70/18, 70/21, 74/9, 82/7, 86/14, 90/2, 97/8, 117/14, 131/11, 134/4
ş.ėt -126/4

şegl (Ar.) [*bk.* **şegil, şekil, şekl**] Şekil, biçim
ş.+ inde 73/24, 73/53, 94/11

şeher (Ar.) [*bk.* **şehir, şehr, şēr**] Şehir
ş.+ e 49/168, 49/169

şehid (Ar.) [*bk.* **şe┌it, şeyit**] Şehit
ş.düş -130/11

şehir (Ar.) [*bk.* **şeher, şehr, şēr**] Şehir
ş. 99/5

ş.+ de 49/228

şehirli Şehirli
ş.+ sin 49/228

şehnus ╓evliyası (öz. a.) Şeyh Yunus, Yunus Emre
ş. 130/1

şehr (Ar.) [*bk.* **şeher, şehir, şēr**] Şehir
ş.+ imizin 99/10, 99/12
ş.+ in 86/6
ş.+ inizin 86/6

şeker (Far.) Şeker
ş. 4/20, 51/24, 111/104

şekil (Ar.) [*bk.* şegil, şekl] Şekil, biçim
ş. 19/12, 62/6, 70/14
ş.+ de 2/3, 26/16, 30/4, 39/8, 43/19, 49/227, 49/233, 49/234, 62/4, 79/5, 79/24, 79/25, 87/12
ş.+ e 62/9

şekl (Ar.) [*bk.* **şegil, şekil**] Şekil, biçim
ş.+ inde 19/7, 19/9, 73/37, 73/38, 74/5, 75/8, 82/4
ş.+ ine 113/53

şėmdik Şimdi, bu zamanda
ş. 70/12

şemşiye (Ar.) Şemsiye, güneşlik ve yağmurluk
ş. 88/7
ş.+ nin 88/7

şennī [*bk.* **şennik**] Şenlik
ş.+ nen 49/184, 49/185

şennik [*bk.* **şennī**] Şenlik
ş. 59/5

şēr (Ar.) [*bk.* **şeher, şehir, şehr**] Şehir
ş.+ de 9/15, 49/26, 49/71, 49/83
ş.+ den 49/100
ş.+ e 49/3, 49/106, 49/215, 49/70, 49/75
ş.+ in 49/207, 49/25

şerbet (Ar.) Şerbet
ş. 124/4

şerefli Şerefli, onurlu
ş. 16/4

şėt- Şey etmek, iş yapmak
ş.- mezler 103/42

şē ╓tmek Şey etmek, iş yapmak
ş. 97/29

şevket (öz. a.) Şefkat
ş. 113/36

şey (Ar.) [*bk.* **şa, şe, şē, şėy, şi, şī, şiy, şīy**] Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz
ş. 3/8, 4/5, 6/31, 10/2, 11/10, 13/13, 16/3, 19/9, 19/10, 19/14, 20/27, 21/13, 23/4, 23/33, 24/5, 26/11, 26/21, 26/22, 26/23, 26/42, 32/36, 34/24, 35/28, 36/8, 42/7, 42/9, 42/21, 42/28, 43/16, 43/21, 43/22, 43/25, 45/12, 51/4, 51/23, 56/11, 56/16, 57/14, 62/11, 63/32, 63/33, 63/37, 63/41, 66/16, 66/18, 70/2, 70/5, 70/13, 72/2, 75/8, 75/9, 78/12, 78/17, 79/5, 79/9, 79/14, 79/15, 79/25, 79/36, 80/9, 80/13, 84/14, 85/1, 86/7, 86/8, 86/15, 86/18, 86/26, 86/36, 87/13, 93/1, 96/34, 97/12, 101/9, 103/10, 103/38, 107/4, 107/6, 107/9, 107/18, 107/42, 108/2, 109/20, 111/10, 111/16, 111/25, 112/21, 120/2, 120/8, 121/5, 121/23, 124/27, 124/32, 124/61, 126/1, 131/7, 132/8, 132/9, 133/2, 134/8
ş.+ de 8/1, 22/10, 66/9, 74/7, 79/40, 83/1, 96/1, 107/49, 120/1
ş.+ den 10/22, 26/2, 62/13, 64/2, 85/10, 104/19, 109/37, 111/56, 113/30, 121/17, 129/1
ş.+ di 78/16, 124/1

ş.+ dür 51/16
ş.+ e 6/31, 8/3, 10/15, 21/4, 25/24, 25/25, 38/3, 43/5, 43/9, 87/11, 100/16, 107/15, 107/16, 109/5, 109/39, 112/8, 121/1, 124/17, 127/4
ş.+ i 2/11, 6/12, 9/17, 31/10, 32/81, 37/1, 53/5, 63/11, 63/13, 63/32, 64/1, 78/2, 88/1, 97/23, 103/29, 107/7, 107/22, 121/20, 137/14
ş.+ im 112/13
ş.+ imi 73/56
ş.+ imiş 43/21
ş.+ imiz 26/11
ş.+ in 19/12, 32/18, 34/7, 47/6, 62/2, 96/13
ş.+ inde 42/1
ş.+ inden 13/9
ş.+ ine 6/22, 26/7, 43/2, 49/132, 49/195, 74/6, 85/14, 100/19, 130/26
ş.+ inen 74/10
ş.+ ini 26/34, 26/56, 60/2, 60/3, 80/1, 80/3, 80/20, 99/10, 100/21, 103/30, 135/1
ş.+ iz 118/4
ş.+ ler 13/22, 18/10, 23/17, 26/52, 43/30, 70/11, 97/17, 97/18, 101/12, 120/1
ş.+ lerden 124/66
ş.+ lere 28/18, 121/7
ş.+ lereni 45/23
ş.+ leri 23/23, 25/13, 42/37, 79/8, 80/20, 134/6
ş.+ lerine 48/24
ş.+ lerini 23/19
ş.+ lerle 10/11, 10/13
ş.+ sin 107/25
ş.ed - 68/12
ş.ėd - 109/20

şėy (Ar.) [*bk.* **şa, şe, şē, şey, şi, şī, şiy, şīy**] Şey
ş. 78/12

şeyh ╓yunus ╓emre ╓efendi (öz. a.) Şeyh Yunus, Yunus Emre
ş.+ nin 130/5

şeyit (Ar.) [*bk.* **şe┬it, şehid**] Şehit
ş. 25/6

şeyle [*bk.* **şȏle, şȏlī, şöle, şöyle**] Şöyle
ş. 19/25

şeytme Şey etme, iş yapma
ş.+ sini 63/46

şıfā (Ar.) [*bk.* **şıfā, şifa, şifā, şifā**] Şifa
ş. 52/12

şıfġa Işkın, sürgün
ş. 48/10
ş.+ sı 48/10, 48/11

şıġġ (Ar.) Seçenek
ş.+ ı 86/15

şındi [*bk.* **şimde, şimdi, şimdik, şimdü, şinci, şindi, şindik**] Şimdi, şu anda
ş. 74/6

şıngıd "Şıngırt" diye ses çıkararak
ş. 113/9

şıngırd "Şıngırt" diye ses çıkararak
ş. 113/8, 113/9

şi (Ar.) [*bk.* **şa, şe, şē, şėy, şey, şī, şiy, şīy**] Şey,
ş. 9/20, 41/1
ş.+ lar 100/12
ş.+ ler 23/13

şī (Ar.) [*bk.* **şa, şe, şē, şėy, şey, şi, şiy, şīy**] Şey
ş. 3/13, 6/42, 7/4, 9/16, 13/6, 15/8, 15/9, 16/9, 16/10, 16/11, 21/5, 21/11, 23/41, 26/22, 30/5, 31/18, 32/77, 36/1, 38/14, 39/3, 39/6, 39/11, 39/14, 40/9, 41/4, 42/14, 49/131, 49/211, 49/23, 49/24, 49/29, 49/30, 49/39, 49/67, 49/91,51/23, 51/25, 54/12, 55/3, 56/28, 56/39, 58/7, 62/9, 63/23,

63/26, 66/10, 66/11, 68/5, 73/74, 78/13, 78/15, 79/15, 79/53, 84/9, 84/10, 86/7, 86/12, 87/12, 91/57, 95/8, 96/30, 100/30, 100/31, 100/33, 100/34, 100/35, 100/37, 100/39, 100/43, 100/44, 103/2, 103/7, 111/71, 113/22, 113/53, 115/1, 115/4, 118/10, 121/9, 121/11, 124/7, 124/13, 124/32, 128/1, 128/8, 130/20
ş.+ ler 14/18, 17/10, 32/67, 32/83, 39/3, 49/92, 49/93, 49/96, 70/12, 92/15, 95/29, 100/12, 103/1, 103/47, 124/94, 130/8, 134/9
ş.+ nin 55/1
ş.+ si 100/52

şifa (Ar.) [*bk.* **şıfā, şifā, şífā**] Şifa
ş. 51/25, 130/21

şífā (Ar.) [*bk.* **şıfā, şifa, şífā**] Şifa
ş.+ sını 68/4

şífā (Ar.) [*bk.* **şıfā, şifa, şifā**] Şifa
ş. 116/10

şifā ╥bulmaḳ İyi olmak, onmak
ş. 68/3

şiġātçı (Ar.-T.) Şikâyetçi
ş. 76/25

şiḳāt (Ar.) Şikâyet
ş.+ ın 109/11

şimde [*bk.* **şındi, şimdi, şimdik, şimdü, şinci, şindi, şindik**] Şimdi, şu anda
ş. 32/58

şimdi [*bk.* **şındi, şimde, şimdik, şimdü, şinci, şindi, şindik**] Şimdi, şu anda
ş. 2/16, 4/1, 4/4, 5/11, 6/1, 6/17, 6/28, 6/31, 6/47, 7/11, 11/10, 12/8, 16/9, 19/1, 19/8, 19/9, 19/10, 19/12, 20/15, 23/9, 23/21, 23/24, 23/27, 24/1, 26/9, 26/27, 26/28, 26/36, 26/37, 26/41, 26/42, 26/46, 26/51, 26/53, 26/55, 27/1, 27/2, 27/15, 28/1, 28/11, 28/12, 28/13, 30/8, 32/57, 32/62, 32/69, 37/28, 38/11, 42/27, 42/30, 42/31, 42/49, 43/1, 43/10, 43/15, 43/25, 43/32, 45/34, 47/1, 48/14, 48/20, 49/4, 49/129, 49/131, 49/164, 49/166, 49/171, 49/177, 49/198, 49/206, 49/215, 49/218, 49/219, 49/223, 49/54, 49/68, 53/1, 53/3, 54/9, 54/22, 56/22, 57/1, 59/17, 60/6, 62/10, 63/30, 72/8, 72/10, 76/4, 76/21, 76/23, 88/2, 91/1, 94/15, 94/20, 96/16, 99/20, 100/11, 101/9, 102/12, 103/37, 104/1, 104/2, 104/5, 104/6, 104/15, 104/25, 106/2, 106/3, 106/10, 107/1, 107/6, 108/1, 109/17, 112/4, 112/8, 112/11, 112/12, 112/18, 113/43, 122/42, 123/6, 123/10, 123/26, 123/38, 124/111, 124/26, 124/57, 124/58, 124/59, 124/91, 124/96, 130/7, 133/1
ş.+ ki 43/1, 76/1, 79/4

şimdicek [*bk.* **şindicek, şindi̇cek**] Şimdi, şu anda
ş. 32/10, 32/11, 32/56, 32/67, 32/69, 32/72, 32/73, 103/27, 124/33, 124/55

şimdik [*bk.* **şimde, şimdi, şimdü, şinci, şindi, şindik**] Şimdi, şu anda
ş. 9/10, 9/16, 20/19, 57/6, 98/1, 103/14, 105/1, 115/3
ş.+ i 29/4

şimdiki [*bk.* **şindiki**] Şimdi, şu anda
ş. 32/77, 62/1, 62/7, 62/11, 78/8

şimdü [*bk.* **şimde, şimdi, şimdik, şinci, şindi, şindik**] Şimdi, şu anda
ş. 104/15

şinci [*bk.* **şındi, şimde, şimdi, şimdik, şimdü, şindi, şindik**] Şimdi, şu anda
ş. 56/59, 92/8

şindi [*bk.* **şındi, şimde, şimdi, şimdik, şimdü, şinci, şindik**] Şimdi, şu anda

ş. 1/3, 6/26, 7/19, 8/6, 10/30, 12/5, 12/8, 14/22, 15/6, 16/1, 17/11, 17/13, 18/1, 21/1, 21/8, 22/9, 23/17, 24/2, 26/24, 26/51, 30/9, 31/1, 31/3, 31/14, 31/16, 34/13, 34/15, 34/22, 37/32, 38/4, 39/1, 42/4, 42/24, 42/47, 43/30, 45/14, 45/21, 45/30, 45/38, 45/43, 46/6, 48/6, 48/24, 48/28, 48/32, 49/102, 49/107, 49/111, 49/117, 49/135, 49/137, 49/140, 49/141, 49/15, 49/16, 49/161, 49/168, 49/17, 49/170, 49/179, 49/18, 49/192, 49/215, 49/219, 49/237, 49/24, 49/247, 49/25, 49/27, 49/28, 49/30, 49/43, 49/48, 49/59, 49/61, 49/70, 49/72, 49/74, 49/78, 49/83, 49/84, 49/86, 49/87, 49/88, 49/92, 53/5, 54/20, 54/21, 56/1, 56/16, 56/22, 56/40, 56/46, 56/57, 56/62, 57/3, 59/9, 59/10, 60/5, 62/4, 63/4, 63/8, 63/18, 70/4, 70/6, 71/1, 73/24, 73/45, 74/1, 74/2, 74/3, 74/6, 74/7, 75/1, 75/9, 76/7, 76/21, 78/6, 78/11, 79/26, 79/29, 82/4, 88/7, 91/53, 91/54, 91/57, 95/4, 96/5, 96/9, 96/10, 96/12, 96/14, 96/22, 96/23, 96/24, 96/26, 96/29, 96/30, 97/31, 97/32, 97/34, 100/16, 102/2, 103/36, 103/38, 106/2, 106/4, 107/1, 107/11, 107/16, 107/23, 107/25, 107/33, 107/40, 110/1, 111/12, 111/18, 111/22, 111/30, 111/41, 111/81, 111/85, 111/94, 112/1, 112/3, 112/7, 112/16, 112/22, 113/1, 113/8, 113/13, 113/17, 115/1, 115/3, 116/5, 117/2, 117/5, 117/13, 117/15, 118/5, 118/8, 118/9, 118/10, 120/7, 121/1, 121/6, 121/8, 121/19, 121/22, 121/25, 121/30, 122/1, 123/10, 123/14, 123/18, 123/40, 123/41, 123/44, 123/55, 123/57, 124/1, 124/2, 124/77, 125/3, 125/5, 126/1, 126/7, 128/7, 129/8, 132/15, 132/29, 137/1, 137/19

ş.+ cek 32/5

ş.+ ki 49/11, 63/30

şindicek [*bk.* **şimdicek, şindi̇̆cek**] Şimdi, şu anda

ş. 32/58, 32/62, 32/69, 103/9, 111/41, 112/11, 124/107

şindi̇̆cek [*bk.* **şimdicek, şindicek**] Şimdi, şu anda

ş. 9/13

şindik [*bk.* **şimde, şimdi, şimdik, şimdü, şinci, şindi**] Şimdi, şu anda

ş. 9/5, 9/18, 13/1, 13/10, 25/17, 25/18, 25/25, 42/53, 42/54, 51/8, 70/9, 70/21, 73/41, 75/6, 91/17, 100/49, 105/9, 117/1, 125/7, 130/19

ş.+ i 29/5

şindiki [*bk.* **şimdiki**] Şimdiki, şu andaki

ş. 43/30, 49/220, 51/22, 62/5, 116/1

ş.+ ye 43/9

şiş- Şişmek

ş.- dü̇ 124/74

ş.- di 118/6

ş.- er 103/24

şişe (Far.) [*bk.* **şişi**] Şişe

ş.+ nin 56/12

şişgün Şişkin

ş. 56/2

şişi (Far.) [*bk.* **şişe**] Şişe

ş.+ ye 49/168

şişir- Şişirmek, şişmesini sağlamak

ş.- üsün 103/11

şiy (Ar.) [*bk.* **şa, şe, şē, şėy, şey, şi, şī, şi̇̆y**] Şey

ş. 49/141, 92/10

şi̇̆y (Ar.) [*bk.* **şa, şe, şē, şėy, şey, şi, şī, şiy**] Şey

ş. 35/27, 79/14

ş.+ e 45/15, 49/156

şoḳar Şu yukarı

ş.+ dan 118/12

şoḳarda Şu yukarıda
ş. 118/12

şòrī Şurayı
ş. 78/12

şòra [*bk.* **şori, şur, şura, şuri, şurī**] Şura
ş.+ dan 26/41
ş.+ sında 42/19

şorda [*bk.* **şòrda, şurda, şurdī**] Şurada
ş. 42/29

şòrda [*bk.* **şorda, şurda, şurdī**] Şurada
ş. 42/1
ş.+ ḳi 43/7

şori [*bk.* şòra, **şur, şura, şuri, şurī**] Şura
ş.+ ya 100/44
ş.+ ye 100/44

şōle [*bk.* **şeyle, şōlī, şöle, şöyle**] Şöyle, şunun gibi, şuna benzer biçimde
ş. 2/6, 5/10, 6/21, 6/48, 7/16, 15/1, 19/17, 23/14, 23/17, 23/20, 23/21, 24/1, 26/15, 26/31, 35/20, 37/26, 38/12, 40/1, 42/8, 42/11, 44/1, 44/4, 45/12, 48/13, 48/18, 49/109, 49/138, 49/31, 49/67, 49/88, 52/13, 56/16, 57/11, 60/5, 61/7, 68/5, 72/1, 73/37, 78/12, 78/13, 78/16, 80/17, 81/13, 89/1, 91/57, 92/1, 92/10, 96/24, 96/30, 97/13, 102/1, 103/13, 103/40, 106/5, 112/1, 113/7, 116/7, 122/14, 124/1, 124/20, 124/91, 125/9, 126/1, 132/1, 132/6, 132/8, 132/9, 132/16, 134/2
ş.+ ce 32/9

şōlī [*bk.* **şeyle, şōle, şöle, şöyle**] Şöyle, şunun gibi, şuna benzer biçimde
ş.+ di 5/9, 32/50, 125/5

şöyle [*bk.* **şeyle, şōle, şōlī, şöle**] Şöyle, şunun gibi, şuna benzer biçimde
ş. 109/10

şu [*bk.* **şŭ**] Şu, şuradaki, buradaki
ş. 6/19, 6/25, 9/1, 9/3, 14/10, 14/12, 15/2, 19/11, 19/12, 19/16, 20/5, 20/18, 21/2, 23/36, 23/37, 23/39, 25/23, 26/8, 26/9, 26/13, 26/14, 26/20, 26/22, 26/36, 26/41, 32/16, 32/41, 32/43, 34/9, 35/24, 37/18, 37/37, 39/8, 42/1, 42/2, 42/3, 42/6, 43/6, 43/7, 43/12, 45/23, 46/1, 49/123, 49/125, 49/133, 49/143, 49/190, 49/71, 49/80, 51/3, 56/1, 58/2, 59/10, 62/2, 62/14, 68/5, 70/5, 72/10, 73/16, 73/40, 73/50, 73/58, 79/30, 85/1, 90/5, 91/3, 93/1, 93/7, 94/10, 96/25, 97/22, 97/25, 97/32, 104/16, 107/46, 113/36, 117/12, 118/13, 118/14, 119/9, 121/5, 121/14, 123/27, 126/7, 128/6, 130/24, 130/26, 132/5, 132/16, 132/30, 132/31, 134/4
ş.+ dan 49/107
ş.+ dur 42/40, 95/21
ş.+ na 118/8, 130/19
ş.+ nda 117/10
ş.+ nīdi 62/14
ş.+ nnan 35/24, 94/17
ş.+ nnar 32/35
ş.+ nnara 37/23, 49/162
ş.+ nnarı 116/9
ş.+ nu 23/17, 32/50, 41/5, 45/38, 79/1, 91/51, 96/14, 116/1
ş.+ nun 49/183, 56/16, 56/17
ş.+ ralardaḳi 26/29
ş.+ ydu 117/3

şŭ [*bk.* **şu**] Şu
ş. 22/12

şube (Ar.) Şube
ş.+ de 96/1

şur [*bk.* **şòra, şura, şuri, şurī**] Şura
ş.+ dan 11/4, 56/46

şura [*bk.* **şòra, şur, şuri, şurī**] Şura
ş.+ ma 63/14
ş.+ sına 56/1

ş.+ sında 19/9

şurda [*bk.* **şorda, şôrda, şurdī**] Şurada
ş. 21/6, 25/22, 26/17, 54/13, 79/27, 81/12, 85/1, 85/3, 104/7
ş.+ kı 43/21
ş.+ n 23/38

şurdan Şuradan
ş. 26/27, 85/9

şurdī (< *şura-da-i-dī*) [*bk.* **şorda, şôrda, şurda**] Şurada
ş.+ di 76/28

şuri [*bk.* **şôra, şur, şura, şurī**] Şura
ş.+ ye 10/3, 23/29, 32/1, 32/27, 32/57, 54/12, 76/21, 85/3, 132/17

şurī (< *şura-y-ı*) [*bk.* **şôra, şur, şura, şuri**] Şura
ş. 78/12

şünki (Far.) [*bk.* **çüngüt, çünki, çünkü, çünküt, şünkü, şünküt**] Çünkü
ş. 36/1

şünkü (Far.) [*bk.* **çüngüt, çünki, çünkü, çünküt, şünki, şünküt**] Çünkü
ş. 97/9

şünküt (Far.) [*bk.* **çüngüt, çünki, çünkü, çünküt, şünki, şünkü**] Çünkü
ş. 79/46, 130/10

T

ta Daha, bundan böyle, artık
t. 111/18

tā Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz
t. 10/18, 10/28, 21/3, 37/37, 38/11, 54/2, 63/17, 79/22, 88/1

taḳib (Ar.) Takip, izleme
t.ėd - 79/25

taḳiben (Ar.) Takiben, ardınca
t. 42/55

tabā (Ar.) [*bk.* **tabaḳ**] Tabak
t. 32/65

tabaḳ (Ar.) [*bk.* **tabā**] Tabak, az derin ve yayvan kap
t. 100/29
t.+ lar 49/238

tabı (Ar.) [*bk.* **tābı, tabi, tabí, tabī, tābi, tābí, tābī**] Elbette, doğal olarak, yapmacık olmayan
t. 65/7, 100/1, 100/11, 100/14, 100/17, 100/18, 100/19, 100/22, 100/26, 100/39, 108/16, 137/9

tābı (Ar.) [*bk.* **tabı, tabi, tabí, tabī, tābi, tābí, tābī**] Elbette, doğal olarak, yapmacık olmayan
t. 76/5, 100/22

tabi (Ar.) [*bk.* **tabı, tābı, tabí, tabī, tābi, tābí, tābī**] Elbette, doğal olarak, yapmacık olmayan
t. 9/9, 10/6, 10/12, 10/28, 11/4, 18/9, 18/10, 19/28, 31/14, 32/82, 35/26, 48/4, 48/21, 48/26, 48/31, 49/30, 53/4, 62/1, 62/11, 63/47, 64/4, 64/9, 64/10, 68/12, 76/8, 76/10, 80/4, 81/2, 81/4, 87/6, 97/37, 99/3, 99/5, 99/6, 100/8, 100/10, 104/1, 104/7, 104/14, 104/18, 104/19, 120/7, 121/8, 124/58, 126/6, 130/27, 131/12, 132/2, 132/20, 134/6

tabí (Ar.) [*bk.* **tabı, tābı, tabi, tabī, tābi, tābí, tābī**] Elbette, doğal olarak, yapmacık olmayan
t. 10/2, 10/3, 10/4

tabī (Ar.) [*bk.* **tabı, tābı, tabi, tabí, tābi, tābí, tābī**] Elbette, doğal olarak, yapmacık olmayan
t. 19/5, 28/15, 28/19, 45/9, 62/2, 68/3, 105/13, 123/46

tābi (Ar.) [*bk.* **tabı, tābı, tabi, tabí, tabī, tābí, tābī**] Elbette, doğal olarak, yapmacık olmayan
t. 32/22, 49/17, 84/2, 88/5

tābí (Ar.) [*bk.* **tabı, tābı, tabi, tabí, tabī, tābi, tābī**] Elbette, doğal olarak, yapmacık olmayan
t. 84/3

tābī (Ar.) [*bk.* **tabı, tābı, tabi, tabí, tabī, tābi, tābí**] Elbette, doğal olarak, yapmacık olmayan
t. 40/3, 40/5, 49/219, 54/4, 66/21, 70/2

tabiķı Elbette
t. 121/21

tabir (Ar.) Deyiş, ifade, deyim
t.+ nen 43/9

tabur Dört bölükten kurulan, bir binbaşının komutasındaki asker birliği
t. 49/183, 96/6, 123/52, 123/57
t.+ a 96/7

tabut (Ar.) Ölünün içine konulduğu sandık
t. 124/80

taç Gelinlerin başlarına takılan süs
t. 65/6

tad Tat, lezzet
t.+ ı 73/7

tadavı (Ar.) [*bk.* **tedavi**] Tedavi, hastalığı iyi etme
t.+ ları 94/15
t.+ sı 94/4, 94/10
t.- sında 94/24
t.ėd - 94/25
t.ol -12/11

tagib (Ar.) Takip
t.ėd - 121/24

taḥmin (Ar.) [*bk.* **tamīn**] Tahmin, kestirme
t. 39/7

taḥnal Taflan
t. 80/4
t.+ ın 4/11

taḥta (Far.) [*bk.* **taḳda, taḳta, tata, tatā, tāta, tatta, tattī**] Tahta, az kalın biçimde işlenmiş ağaç
t. 28/12
t.+ dan 28/12

taḳ- [*bk.* **daḳ-, daḳ-**] Takmak
t.- allar 97/44
t.- ıyon 76/8

taḳ "Tak" diye ses çıkararak
t. 120/8, 122/18

taḳda (Far.) [*bk.* **taḥta, taḳta, tata, tatā, tāta, tatta, tattī**] Tahta, az kalın biçimde işlenmiş ağaç
t.+ ları 23/26
t.+ larım 26/15
t.+ nan 52/13

takdim (Ar.) Takdim, sunma
t.ėd - 49/241

taḳıl- Takılmak
t.- ır 97/36

taḳılma Takılma
t.+ lar 124/7

Takım Takım
t. 45/3, 124/6
T.+ dan 11/1

Takmak Takmak
T. 97/22

takmi- Takmak
t.+ ye 97/14

taksi (Fr.) [*bk.* **taksî**] Taksi, binek aracı
t. 118/10, 130/24

taksî (Fr.) [*bk.* **taksi**] Taksi, binek aracı
t. 63/2, 63/3

taksim (Ar.) Taksim, bölme, bölüştürme
t.ét - 96/7
t.it - 42/49

takta (Far.) [*bk.* **tahta, takda, tata, tatā, tāta, tatta, tattî**] Tahta, az kalın biçimde işlenmiş ağaç
t. 27/9

takul- Takılmak, takma içi yapılmak
t.- ur 97/38

takviya (Ar.) Takviye, sağlamlaştırma
t.ol - 95/25

talaş Testere ile biçilen veya rende, matkap, törpü vb. araçlarla işlenen bir şeyden dökülen kırıntılar.
t.+ înen 23/35

talışmālā (öz. a.) Danişmend Alanı
t. 13/20

talim (Ar.) Talim, öğretim, alıştırma
t. 66/8
t.+ de 66/9
t.+ e 123/56, 123/58
t. éd- 66/21

talla [*bk.* **tallı, talli, tallî**] Tarla, tarım alanı
t. 4/3, 17/2, 49/153, 61/9, 78/12, 91/42, 124/113
t.+ da 4/4, 4/6, 4/17, 4/19, 121/23
t.+ dan 34/1, 61/4
t.+ dîmiş 4/7
t.+ ma 10/30
t.+ mda 10/32
t.+ mız 91/40
t.+ ya 70/17

tallı [*bk.* **talla, talli, tallî**] Tarla, tarım alanı
t.+ ya 72/6, 100/36

talli [*bk.* **talla, tallı, tallî**] Tarla, tarım alanı
t.+ ye 4/12, 91/46, 91/48, 100/36, 121/22, 124/111, 124/113

tallî [*bk.* **talla, tallı, talli**] Tarla, tarım alanı
t. 4/5, 4/18, 113/43, 118/6, 124/106, 127/6
t.+ di 124/113

talpa- Karıştırmak
t.- rduḳ 111/105
t.- ruḳ 111/105

tam (Ar.) Tam, tamam, eksiksiz
t. 6/22, 6/25, 11/12, 11/13, 44/1, 45/5, 49/3, 49/209, 57/6, 74/1, 76/26, 95/4, 97/8, 99/3, 99/12, 101/9, 103/38, 104/8, 118/2, 137/6
T. 45/6

tamam (Ar.) Tamam, bütün, doğru
t. 6/26, 6/39, 14/11, 26/32, 26/35, 27/18, 31/1, 32/34, 39/1, 39/2, 54/11, 66/15, 66/20, 109/12, 123/8, 123/38, 123/56, 124/68
t.+ ı 28/15

tamamen Tamamen, bütünüyle
t. 45/26, 104/21

tamamla- Tamamlamak
t.- yacan 42/48

tamîn (Ar.) [*bk.* **tahmin**] Tahmin
t. 39/8
t. ėd -37/18

tamînen (Ar.) Tahminen, aşağı yukarı
t. 48/35

tammuz (Ar.) [*bk.* **temuz**] Temmuz
t. 17/20

tana (Far.) [*bk.* **tane**] Tane, adet
t. 76/1

tane (Far.) [*bk.* **tana**] Tane, adet
t. 19/3, 23/26, 58/11, 72/2, 72/11, 73/75, 74/3, 76/21, 79/27, 79/40, 91/17, 99/1, 112/7, 121/2, 121/13, 131/9, 131/10
t. 6/52
t.+ si 29/5, 76/14, 79/32, 86/1, 86/24, 119/2, 119/3, 119/4, 119/5, 121/3
t.+ sini 10/38

tanelî Taneli, tanesi olan
t. 121/13

tanğur "Tangır" diye ses çıkararak
t. 137/6

tanı- [*bk.* **tanî-**] Tanımak
t.- dıysa 49/180
t.- mam 61/6, 80/14
t.- mıyo 86/38
t.- mî 6/49
t.- miyen 11/7
t.- miyenner 122/7
t.- miyösun 66/17
t.- ya 49/180, 49/179, 49/180
t.- yo 86/38
t.yabül - 42/22

tanın- Tanınmak
t.- mış 25/22

tanış- [*bk.* **tanuş-**] Tanışmak
t.- dık 14/1

tanışdır- Tanıştırmak
t.- dık 46/4

tanıt- Tanıtmak
t.- micān 49/229

tanıtmaḳ Tanıtmak
t. 122/28

tanî- [*bk.* **tanı-**] Tanımak
t. 66/16
t.- cēn 42/22

tanuş- [*bk.* **tanış-**] Tanışmak
t.- duḳ 66/17

tapla- Toplamak, bir araya getirmek
t.- masan 114/9

tapu Tapu
t.+ su 17/2

tapulu Tapulu, tapusu olan
t. 9/12, 9/13, 9/18

tara- Taramak
t. 132/12

taraf (Ar.) Taraf, yön, yan
t. 18/5, 18/8, 63/7, 70/7, 124/113
t.+ a 26/32, 27/21, 76/14, 76/26, 77/4, 88/3, 91/31, 113/51, 119/1, 124/101
t.+ da 27/7, 42/29, 73/5, 73/6, 100/9
t.+ dan 27/21, 38/13, 49/138, 49/16, 80/2, 91/8, 130/22
t.+ ı 42/8, 49/20, 70/6, 73/5, 97/47, 110/3, 114/1, 122/20, 124/69
t.+ ıŋan 100/45
t.+ ın 49/224
t.+ ına 27/20, 32/63, 91/43
t.+ ında 14/12, 24/10, 44/1, 105/14, 113/19, 123/65
t.+ ından 7/5, 13/11, 25/3, 43/18, 65/7, 120/2, 120/14, 121/11, 124/65, 137/2, 137/3, 137/8
t.+ ını 38/16
t.+ lar 100/6

t.+ ta 123/23

taraflu Taraflı, tarafı olan
t. 34/20

tarım Tarım, çiftçilik
t.+ înen 51/8

tarî (< *tarih-i*) [*bk.* **târî, tarîḫî, tarih, tarik**] Tarih
t. 54/1
t.+ nde 75/7
t.+ ne 75/7
t.+ ni 3/13, 113/15

târî (< *tarih-i*) [*bk.* **tarî, tarîḫî, tarih, tarik**] Tarih
t. 39/2, 39/15

tarîḫî (< *tarih-i*) [*bk.* **tarî, târî, tarih, tarik**] Tarih
t. 25/1
t.at - 124/5

tarif (Ar.) Tanım
t. 19/17
t.ėd - 49/153

tarih (Ar.) [*bk.* **tarî, târî, tarîḫî, tarik**] Tarih
t. 37/16
t.+ de 39/5
t.+ i 91/36
t.+ n 117/14

târih (Ar.) Tarih
t. 39/4, 39/5

tarihî Tarihî, tarih ile ilgili, eski
t. 91/37, 113/9

tarik (Ar.) [*bk.* **tarî, târî, tarîḫî, tarih**] Tarih
t. 91/1

tarḳturḳ "Tark turk" diye ses çıkararak
t. 96/6

tarla Tarla
t. 79/2
t.+ ya 79/1

tartî Tartı
t.+ nen 48/21

tas (Far.) [*bk.* **tâs**] Genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış kap
t. 63/11, 103/15, 122/13

tâs [*bk.* **tas**] Tas
t.+ ın 57/10

tasûruf (Ar.) Tasarruf, tutum
t. 113/1

tasma Tasma, hayvana takılan bağ
t. 97/2, 97/3

taş [*bk.* **daş**] Taş
t. 91/45, 112/11, 113/47
t. + a 120/9
t.+ ı 28/2, 76/30
t.+ ın 91/37, 91/55
t.+ ları 76/2

taşÇı Taşçı, taş ustası, taş işleri ile uğraşan kişi
t. 28/1, 28/2

taşı- [*bk.* **daşı-, daşi-, daşî-, daşî-, daşu-**] Taşımak
t.- llar 97/41
t.- yan 86/9
t.- yōmuşlar 77/1
t.- yorsun 47/5

tata (Far.) [*bk.* **taḫta, taḳda, taḳta, tatā, tāta, tatta, tattî**] Tahta, az kalın biçimde işlenmiş ağaç
t. 111/20, 113/23

tatā (Far.) [*bk.* **taḫta, taḳda, taḳta, tata, tāta, tatta, tattî**] Tahta, az kalın biçimde işlenmiş ağaç
t. 113/3

tāta (Far.) [*bk.* **taḫta, taḳda, taḳta, tata, tatā, tatta, tattī**] Tahta, az kalın biçimde işlenmiş ağaç
t. 113/11
t.+ sı 45/28

tatlıca ┌ḳöyü (öz. a.) Tatlıca köyü
t. 66/2

Tatlu Tatlı
T.ol - 111/21

tatmin (Ar.) Tatmin, doyum
t.ėdici 91/15, 91/16

tatta (Far.) [*bk.* **taḫta, taḳda, taḳta, tata, tatā, tāta, tattī**] Tahta, az kalın biçimde işlenmiş ağaç
t. 26/27, 27/20, 111/20
t.+ dan 45/27
t.+ larını 23/2
t.+ sı 23/26
t.+ sını 23/28

tattī (< *tahta-y-ı*) [*bk.* **taḫta, taḳda, taḳta, tata, tatā, tāta, tatta**] Tahta, az kalın biçimde işlenmiş ağaç
t. 23/17, 23/18, 45/29

tava (Far.) [*bk.* **tavi**] Tava, uzun saplı yayvan kap
t. 64/3, 111/36
t.+da 111/105, 111/36, 111/39, 111/40
t.+ lar 103/12
t.+ lara 111/34, 111/50
t.+ larda 111/35, 111/50
t.+ ları 103/13
t.+ nın 111/43

tavan Tavan, yapının üst bölümü, taban karşıtı
t.+ a 19/6, 56/46
t.+ ın 111/42

tavan ┌oḳu Ahşap yapılarda tavan ağacı
t. 28/9

tavi (< *tava-y-a*) [*bk.* **tava**] Tava, uzun saplı yayvan kap
t.+ ye 64/2, 111/39

tavsiye (Ar.) Öğütleme, yol gösterme
t. 48/32

Tavşan Tavşan
T. 7/2

tavū (< *tavuk-u*) [*bk.* **tavuḳ**] Tavuk
t. 91/19, 98/4, 123/60
t.+ n 98/5

tavuḳ [*bk.* **tavū**] Tavuk
t. 91/18, 103/32, 112/25
t.+ dan 91/19
T.+ lar 103/24
t.+ ları 91/15, 103/32, 103/33

tavuḳ ┌oyunu Tavuk oyunu, bir orta oyunu türü
t. 56/18

tay Tay, at yavrusu
t. 6/5

tayin (Ar.) Atama
t. 20/9

tazı Tazı, bir tür çevik köpek
t. 107/39
t.+ sı 107/38

te┬elti Teğelti, binek hayvanlarında eyerin altına konulan keçe
t.+ de 45/12
t.+ lerde 45/12

tebsi Tepsi
t.+ deki 122/32

tecavúz (Ar.) Saldırı, el uzatma
t.ėt - 10/30

tecrübī (Ar.) Tecrübe, deneyim
t.+ e 96/39

tedavi (Ar.) [*bk.* **tadavi**] Tedavi, iyileştirme
t. 51/23
t.ėd - 51/23, 94/3

tedbirli Tedbirli, dikkatli, hazırlıklı
t. 124/97

tefek Önemsiz şey
t. 124/29

tēFi (öz. a.) [*bk.* **teFik**] Tevfik
t.+ m 31/14, 31/15

teFik (öz. a.) [*bk.* **tēFi**] Tevfik
t. 31/5

tēfikḥoca (öz. a.) Tevfik Hoca
t. 68/5

teġo (öz. a.) Teğo (Güney Kore'de?)
t. 95/19
t.+ ya 95/19

tehlike (Ar.) Tehlike, sakıncalı durum
t.+ ye 42/14

tehnik (Fr.) Teknik
t. 51/21

tehrar (Ar.) [*bk.* **tehrer, tekrar, tekrer**] Tekrar
t. 37/7, 37/9

tehrarlī (< *tekrarlı-yor)* Tekrarlamak
t. 57/12

tehrer (Ar.) [*bk.* **tehrar, tekrar, tekrer**] Tekrar
t. 5/6, 85/2

tek Tek, eşi olmayan, biricik
t. 4/20, 11/9, 43/2, 85/6, 87/4, 96/11, 96/27, 97/9,
97/32, 114/2, 114/7
t.+ i 21/5
t.+ im 87/3

tekel [*bk.* **teker**] Teker
t.+ leri 76/7
t.+ lerin 76/8

tekelleme Tekerleme
t. 33/3

teker [*bk.* **tekel**] Teker, tekerlek
t. 76/6

tekke (Ar.) [*bk.* **tekki, tekkī**] Tekke, dergâh
t.+ lere 10/16

tekki (Ar.) [*bk.* **tekke, tekkī**] Tekke, dergâh
t.+ ye 10/16

tekkī (Ar.) [*bk.* **tekke, tekki**] Tekke, dergâh
t. 13/3

tekkiraz (öz. a.) [*bk.* **tekkirez**] Tekkiraz
t. 42/10, 43/7
t.+ a 42/9

tekkirez (öz. a.) [*bk.* **tekkiraz**] Tekkiraz
t.+ in 132/10

tekleme Tek olan
t. 67/17

teklif (Ar.) Teklif, öneri
t. 124/55, 124/56, 124/69, 124/71
t. ėd- 49/233

tekne Tekne, uzun ve geniş kap
t.+ sine 133/5

tekrar (Ar.) [*bk.* **tehrer, tehrar, tekrer**] Tekrar, bir daha, yeniden
t. 10/4, 10/5, 10/8, 10/33, 18/3, 19/2, 19/4, 19/10, 19/14, 19/17, 19/19, 19/26, 19/28, 20/18, 23/11, 28/8, 28/9, 34/19, 42/51, 43/6, 43/7, 43/27, 45/13, 45/31, 56/9, 79/22, 95/25, 97/7, 97/8, 97/22, 111/39, 111/79, 113/54, 120/2, 120/12, 131/13, 131/15, 137/4, 137/5

tekrer (Ar.) [*bk.* **tehrer, tehrar, tekrar**] Tekrar, bir daha, yeniden
t. 44/2, 137/5

tel Tel, ince uzun nesne
t. 65/6
t.+ den 128/6

telefon (Fr.) [*bk.* **telefun**] Telefon
t. 4/15

telefun (Fr.) [*bk.* **telefon**] Telefon
t.+ nar 42/27
t.aş - 4/13
t.ėd -118/16
t.ėt - 118/15

telēyav [*bk.* **teyara, tereyavu**] Tereyağı
t. 111/84

telis (Ar.) Bitkisel tellerden yapılmış, kaba örgülü büyük çuval
t.+ i 26/37

tellal (Ar.) Tellal, duyuru için bağıran kimse
t. 73/1
t. ėt- 49/171, 49/172

tellalcı [*bk.* **tellalci**] Duyuru yapan kimse
t. 49/170
t.+ ye 49/171

tellalci [*bk.* **tellalcı**] Duyuru yapan kimse
t.+ ye 49/172

telle- Terlemek
t.- rdi 94/6

tellik [*bk.* **tellü**] Terlik
t. 124/27

tellü [*bk.* **tellik**] Terlik
t.+ n 124/29

tēlti Teğelti, binek hayvanlarında eyerin altına konulan keçe
t.+ lerin 97/40

temel (Rum.) Temel, taban, asıl
t. 45/42, 99/4
t.+ i 43/5, 132/11

temin (Ar.) Temin, sağlama
t.ėd -23/1, 23/2, 91/44
t.ėt - 91/37, 91/42,91/46

temme (Ar.) [*bk.* **temmē, temmek, temmi**] Tembih, uyarı, uyarma
t.ėd - 97/46

temmē (Ar.) [*bk.* **temme, temmek, temmi**] Tembih, uyarı, uyarma
t.ėd - 97/46

temmek (Ar.) [*bk.* **temme, temmē, temmi**] Tembih, uyarı, uyarma
t.ėd - 12/6

temmel (Far.) Tembel
t. 49/10, 49/102, 49/12, 49/14, 49/23, 49/241, 49/27, 49/44, 49/49, 49/68
t.+ i 49/99, 49/244
t.+ ler 49/42
t.+ leri 49/11

temmel ̃ḥane (Far.) Tembelhane
t. 49/17

temmel ̃ḥāne (Far.) Tembelhane
t.+ ler 49/11

temmel ̃ḥani (Far.) Tembelhane
t.+ yi 49/17
t.+ ye 49/12, 49/14, 49/15

temmel ̃ḥanī (Far.) Tembelhane
t. 49/16

temmi (Ar.) [*bk.* **temme, temmē, temmek**] Tembih, uyarı, uyarma
t.ėt - 73/62

temro [*bk.* **temrō**] Bir çeşit deri hastalığı

t. 111/25

temrō [*bk.* **temro**] Bir çeşit deri hastalığı
t. 111/22, 111/26
t.+ yi 111/23, 111/24

temsil (Ar.) Temsil
t.+ i 109/6

temsili Söz gelişi
t. 27/15, 122/25

temuz (Ar.) [*bk.* **tammuz**] Temmuz, yılın yedinci ayı
t. 48/4

temüz (Ar.) Temiz, arı, pak
t. 49/125, 99/13, 100/44

temüzle- [*bk.* **temüzli-, temüzlī-**] Temizlemek
t.- rsin 51/9
t.- rük 48/2, 48/9, 48/11, 48/12

temüzlemek Temizlemek
t. 97/8

temüzlen- Temizlenmek
t.- üsün 100/45

temüzli- [*bk.* **temüzle-, temüzlī-**] Temizlemek
t.- yduḳ 48/14
t.- yen 97/20
t.- yōḳ 48/15

temüzlī- [*bk.* **temüzle-, temüzli-**] Temizlemek
t.- cen 64/6

tencere (Ar.) [*bk.* **tenceri, tenciri**] Tencere, yemek pişirme kapı
t. 124/25
t.+ de 69/5, 107/3, 107/9, 111/62

tenceri (Ar.) [*bk.* **tencere, tenciri**] Tencere, yemek pişirme kapı
t.+ ye 111/42, 111/62

tenciri (Ar.) [*bk.* **tencere, tenceri**] Tencere, yemek pişirme kapı
t.+ ye 136/6

Tene (Far.) Tane, adet
t. 49/199, 58/10, 76/27, 91/13
T. 26/38
t.+ den 37/19
t.+ si 86/2

teneke Teneke, ince saç
t. 118/7, 118/9, 118/11
t.+ sini 118/9, 118/10

tenha (Far.) Issız, kalabalık olmayan
t. 43/3

Tep- Tepmek
T.- ellerdi 32/65

tepe [*bk.* **depe, depē**] Tepe
t. 42/8
t.+ de 7/2
t.+ ye 137/1

tepsi [*bk.* **tepsī**] Tepsi
t.+ de 49/139
t.+ ye 5/17, 135/5

tepsī [*bk.* **tepsi**] Tepsi
t. 122/33

ter Ter
t. 27/15

terazi (Far.) [*bk.* **terezi**] Terazi
t. 45/19
t.+ de 45/41
t.- nen 45/39
t.çek - 45/31

teraziye ṭalmaḳ Teraziye almak, düzeltmek
t. 45/19

terbiyesiz Terbiyesiz, terbiyesi olmayan
t.+ dür 18/10

tercih (Ar.) Tercih, yeğleme

t. ėd- 42/34
t. ėt- 42/16, 128/7

tereglüġa (öz. a.) Tereklikaya
t.+ ya 105/1

tereglüġaya (öz. a.) Tereklikaya
t.+ nın 105/1

tereyavu [*bk.* **teyara, telēyav**] Tereyağı
t. 103/25

terezi (Far.) [*bk.* **terazi**] Terazi
t.ye ˠal -76/2

terfī (Ar.) Terfi, derce veya makam yükseltme
t.+ ye 95/12

ter ˠḥasdalī Verem
t. 27/15

terk (Ar.) Terk, bırakma, vazgeçme
t.ed - 58/3
t.ėt- 7/7

terme (öz. a.) Terme
t. 72/3

termi (öz. a.) Terme
t.+ ye 25/25

ters Ters, zıt, karşıt
t. 38/16, 40/10, 79/46, 114/3
t.+ ine 17/16

tertemüz Çok temiz
t. 103/11

tertib (Ar.) Tertip, askere alınma dönemi
t. 96/20
t.+ in 96/20

terzi (Far.) Terzi
t. 49/170
t.+ ye 49/169

tesbi Tepsi
t. 34/24

teseddük Sadaka
t.de ˠbulun- 42/42
t. ėd- 42/42

teselā (Ar.) Teselli
t. 124/81

teslim (Ar.) Teslim, bırakma
t. ėd- 35/26, 49/112, 49/117
t. ėt- 37/41
t.-miş 7/11, 7/18

teşeggür (Ar.) Teşekkür
t.ėd - 94/1

teşgilāt (Ar.) [*bk.* **teşkilat**] Teşkilat
t. 78/4

teşkilat (Ar.) [*bk.* **teşgilāt**] Teşkilat
t.+ ı 78/5

tevan ˠoḳ Ahşap yapılarda tavan ağacı
t. 28/9

teve Deve
t. 76/12
t.+ yi 76/13

teyara [*bk.* **telēyav, tereyavu**] Tereyağı
t. 96/6

teyarameydanı (öz. a.) Teyare Meydanı
t. 96/7

teyāre (Ar.) Tayyare, uçak
t. 8/11

teyip (İng.) Teyp
t. 59/10
t.+ i 95/1

tez (Far.) Tez, çabuk
t.+ den 94/25

tezbere Çabucak
t. 14/21

teze (Far.) Taze
t. 25/17

tıḳır ╓tıḳır "Tıkır tıkır" ses çıkararak
t. 76/15

tıṅġır ╓mıṅġır "Tıngır mıngır" ses çıkararak
t. 73/2

tırabızan (öz.a.) [*bk.* **tırabızan**] Trabzon
t.+ a 122/25

tırabızın (öz.a.) [*bk.* **tırabızın**] Trabzon
t.+ dan 53/3

tıraḳ "Tırak" diye ses çıkartarak
t. 122/17

tırampa Değiş tokuş
t. ėd- 49/77

tıraş (Far.) Tıraş
t. 66/15, 73/36

tırpan (Rum.) Uzun çelik bıçak
t. 48/12, 48/14
t.+ la 102/14
t.+ nan 48/14

ticaretçi Ticaret yapan, tüccar
t.+ ler 86/20

tifideresi (öz. a.) Tipi Deresi
t. 14/19

tiken [*bk.* **diken, Tiken**] Diken
t. 9/5
t.+ de 111/72
t.+ i 9/6, 111/72
t.+ nerin 111/72

Tiken [*bk.* **diken, tiken**] Diken
T.+ i 112/2

tikenni Dikenli
t. 111/72

tille Semere yük sarmak için kullanılan urgan, kalın ip
t. 26/29, 26/33, 26/35
t.+ leri 26/31
t.+ yi 26/36

tip (Fr.) Tip, şekil, biçim
t.+ de 73/43, 73/44

tiren (Fr.) Tren
t.+ e 95/16, 96/5
t.+ nerïnen 95/18

titireme Titreme
t. 94/24

tize Teyze
t.+ min 113/4

tizele- Tazelemek
t.-rük 111/100

tobraḳ Toprak
t. 102/10

toḳa Yuvarlak nesne
t.+ lar 97/37

toḳa Birbirinin elini sıkmak, el sıkışmak
t.yap - 42/24

toḳad İnsana el içi ile vuruş, tokat
t.+ ı 20/25

toḳat (öz. a.) Tokat
t.+ a 10/23
t.+ da 20/28
t.+ ın 10/23

toḲlaşdur- Tokalaştırmak, el sıkıştırmak
t.- u 80/16, 80/17

toḳmaḳ Tokmak
t. 113/41

tokyo (öz. a.) Tokyo
t.+ da 95/27

tōm (Far.) Tokum
t.+ u 113/43, 113/44, 113/45

tomur- Tomurmak, ağacı tomruk biçimine getirmek
t.- uruz 19/2

ton (Fr.) Bin kilogramlık ağırlık birimi
t. 115/1, 124/107

tŏnel (Fr.) Tünel, çevresi kapalı yol
t. 123/67

top Topluluk, yığın
t. 73/6, 77/2, 77/5, 78/12

top Gülle veya şarapnel atan büyük, ateşli silah
t. 66/22, 73/6, 78/9, 78/12

topaç Kötürüm, felçli
t. 112/9

topal Yürüme zorluğu çeken, ayaklarının birisi kısa
t. 80/11

topal ɲāmed (öz. a.) Topal Ahmet
t.+ in 121/20

topallıḳ Topal olma durumu
t. 80/11

topallī (< *topallı-yor*) Topallayarak yürümek
t. 56/16

topaş- Toplaşmak, bir araya gelmek
t.- ī 20/15

topla- [*bk.* **topli-, toplī-**] Toplamak, bir araya getirmek
t. 73/47
t.- lardı 123/66
t.- llardı 63/13, 70/2, 126/6
t.- llarmış 49/12
t.- madım 4/18
t.- mış 127/1, 127/3
t.- mışlar 41/7
t.- r 51/5, 80/17
t.- rdı 68/11
t.- rduḳ 5/4
t.- rız 19/20, 101/11
t.- rsın 51/11
t.- ruġ 103/14
t.- ruḳ 102/16, 111/12, 111/41, 111/48, 111/61, 111/68, 129/4
t.- san 114/9
t.- şıp 41/2, 41/3

toplami Toplama
t.+ ya 48/16
t.+ ye 48/17

toplan- Toplanmak, bir araya gelmek
t.- andan 124/79
t.- dı 95/25, 113/16
t.- dü 48/17
t.- mışlaŗ 36/8
t.- ü 76/11
t.- ur 19/23

toplantı [*bk.* **toplantu**] Toplanma, bir araya gelme
t.+ ye 27/4
t.yap - 20/1

toplantu [*bk.* **toplantı**] Toplanma, bir araya gelme
t. 10/19
t.+ su 27/4

toplaş- Toplaşmak, bir araya gelmek
t.- alım 32/35
t.- an 15/6
t.- dün 42/45
t.- iya 137/4
t.- iyŏ 43/4
t.- iyoḳ 10/16
t.- iyolar 10/17, 10/19
t.- ü 15/7
t.- uduḳ 15/5, 15/6
t.- ülar 10/17, 10/19
t.- ülardı 41/1
t.- ulla 42/18
t.- ullaŗ 15/3, 15/4
t.- ullar 12/8, 15/3
t.- urdu 42/33

t.- uruḳ 10/16, 102/5

topli- [*bk.* **topla-, toplī-**] Toplamak, bir araya getirmek
t.- yoduḳ 114/6
t.- ya 49/115
t.- yoḳ 5/1, 5/9
t.- yoḳ 34/6
t.- yosun 76/10

toplī- [*bk.* **topla-, topli-**] Toplamak, bir araya getirmek
t. 49/55
t.- lardı 63/11, 63/19
t.- p 69/1

toplīm Toplama, bir araya getirme
t.+ i 48/15
t.+ ine 48/10

toplu- Toplamak, bir araya getirmek
t.- yoḳ 111/66

toplum Toplum, halk
t. 42/8

toprā [*bk.* **topraġ, toprak, torpā**] Toprak, tarla, ülke
t. 45/27, 45/28, 108/11

topraġ [*bk.* **toprā, topraḳ, torpā**] Toprak, tarla, ülke
t. 130/21

topraḳ [*bk.* **toprā, topraġ, torpā**] Toprak, tarla, ülke
t. 45/28, 60/6, 72/2, 91/7
t.+ dan 48/28
t.+ lar 60/5, 125/6
t.+ ları 125/5, 125/6

topu Topuk
t.+ na 96/25

topur Top büyüklüğündeki toprak parçası
t.+ unu 113/43

tora Kumaş parçalarından yapılan top, yük taşınan kolanların tam ortasına takılan halka
t. 117/7

toraman Yuvarlak ve büyük mısır ekmeği
t. 111/18

torba Torba, küçük çuval
t. 86/22
t.+ lara 111/103
t.+ sı 49/57, 49/67, 49/92
t.+ sına 49/55
t.+ ya 73/47, 86/23

torī Kumaş parçalarından yapılan top, yük taşınan kolanların tam ortasına takılan halka
t. 117/7

torn (< *torna-ile*) Torun, bir kimseye göre çocuğunun çocuğu
t.+ īnen 23/39

torna (İt.) Ağaç veya metal eşyaya yuvarlak bir biçim vermek için kullanılan çarklı tezgâh
t. 23/37

torpā [*bk.* **toprā, topraġ, topraḳ**] Toprak
t.+ nan 34/12

torun Torun, bir kimseye göre çocuğunun çocuğu
t. 79/30
t.+ un 100/27

tosar- Somurtmak, surat asmak, küsmek
t.- ur 124/59

toz Toz
t. 19/21, 23/34

tozluḳ Tozluk
t. 73/5

töngel Yabani muşmula

t. 36/11, 36/12

tu┬af (Ar.) Tuhaf, şaşılacak şey
t. 123/22

túfē (Far.) Tüfek, ateşli silah
t.+ ne 97/46

tūla (Rum.) Tuğla
t. 28/18

tunġur "Tungur" diye ses çıkararak
t. 137/6

turbá Torba, küçük çuval
t. 25/11

turḫan ┌sam (öz. a.) Turhan Sam
t. 95/9

tursil (öz. a.) Deterjan markası
t. 101/7

turşī (turşu-y-u) [*bk.* **turşu**] Turşu
t. 48/27

turşu (Far.) [*bk.* **turşī**] Turşu
t. 4/7, 4/18, 48/26, 84/13, 101/12, 103/14, 103/20, 111/51, 111/91, 129/1, 129/4
t.+ dan 103/20
t.+ larımızı 101/8
t.+ sunu 69/3, 69/4
t.ġur - 04/19
t.vur - 51/5, 90/8, 129/1

turşu ┌dingili Turşu ve mısır unundan yapılan yemek
t. 103/19, 103/21

turşu ┌kavurma Suyundan arındırılmış turşunun yağda kavrulması
t.+ sı 103/17

tut Dut, bu meyvenin ağacı ve meyvesi
t. 23/6, 48/33

tut- Tutmak, yakalamak
t.- uyor 73/71

tutuķla- [*bk.* **tutuķlu-**] Tutuklamak
t.- yın 86/36

tutuķlu- [*bk.* **tutuķla-**] Tutuklamak
t.- yolar 86/37
t.- yosunuz 86/37

Tutul- Tutulmak, yakalanmak
T.- İlar 9/2

tuvalet (Fr.) [*bk.* **tuvalit**] Tuvalet, hela, kenef
t. 14/12
t.+ e 14/9
t.+ i 14/11

tuvalit (Fr.) [*bk.* **tuvalet**] Tuvalet, hela, kenef
t.+ i 14/9

tuz Tuz
t.+ dan 94/10

tū Tüy, kıl
t. 56/41, 77/2
t.+ leri 108/13
t. mū 56/42

tüccar (Ar.) Tüccar, ticaret adamı
t. 13/23

tüfe (Far.) [*bk.* **tüfek**] Tüfek, ateşli silah
t.+ n 47/5, 104/3
t.+ ni 7/3

tüfek (Far.) [*bk.* **tüfe**] Tüfek, ateşli silah
t. 66/9, 73/6, 96/16, 96/36, 97/48, 104/7, 114/7, 122/18

tüken- Tükenmek, bitmek
t.- di 97/31
t.- miş 107/8
t.- üken 57/4

tükür- Tükürmek
t.- İm 63/15
t.- iya 107/17
t.- meden 111/22

t.- müş 124/75
t.- üse 111/23
t.- üye 107/37

tükürük Tükürük, tükürük bezlerinin ağza akan salyası
t. 111/23

tüllü [*bk.* **türlü**] Türlü
t. 78/5

tüm Tüm, bütün
t. 53/5
t.+ ü 58/11, 127/1
t.+ ünü 70/21

tür Tür, çeşit
t. +ü 46/7

türbe (Ar.) [*bk.* **türbī**] Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı
t. 25/1, 25/3, 25/4, 86/29, 86/33
t.+ nin 25/13
t.+ si 25/6, 25/8, 86/33
t.+ sini 13/9
t.+ yi 86/28, 86/29

türbī (Ar.) [*bk.* **türbe**] Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı
t. 25/3

türgü [*bk.* **türkī, türkü**] Türkü
t. 102/11

türk (öz. a.) Türk
t. 63/34, 84/1, 84/2, 106/2, 106/4
t.+ ler 27/5
t.+ ün 106/2, 106/3, 106/7

türkī [*bk.* **türgü, türkü**] Türkü
t. 59/8, 59/9

türkiye (öz. a.) [*bk.* **türkiyė**] Türkiye
t. 92/8, 95/25
t.+ den 95/25

türkiyė (öz. a.) [*bk.* **türkiye**] Türkiye
t.+ ye 95/7, 95/23, 95/29, 116/2
t.+ yi 130/15

türkü [*bk.* **türgü, türkī**] Türkü
t. 26/57, 31/10, 59/5, 59/8, 59/9, 70/18, 70/19, 124/28, 124/33
t.+ sünü 32/74
t. çār- 34/23, 34/24, 102/12, 124/112, 124/114

türlü [*bk.* **tüllü**] Türlü, çeşitli
t. 58/9, 80/20

tütün Tütün
t. 100/37, 100/38
t.+ ü 100/37
t.+ ün 100/37

tüv [*bk.* **tüy**] Tüy, kıl
t.+ ü 103/10

tüy [*bk.* **tüv**] Tüy, kıl
t. 79/11
t.+ ünen 94/7

U

u [*bk.* **o, ō, ó**] O, işte bu
u. 2/3, 2/9, 2/15, 3/5, 3/10, 3/13, 4/2, 4/5, 4/6, 4/12, 5/8, 5/13, 5/16, 5/17, 6/5, 6/8, 6/13, 6/14, 6/24, 6/27, 6/28, 6/35, 6/41, 7/6, 7/7, 7/8, 7/22, 8/6, 8/12, 8/18, 9/11, 10/37, 10/43, 10/48, 11/2, 11/8, 11/13, 12/4, 12/6, 12/7, 12/9, 13/9, 13/14, 14/2, 16/5, 16/11, 17/4, 17/6, 17/11, 18/3, 18/4, 18/6, 18/7, 18/8, 18/9, 19/14, 19/20, 19/22, 19/25, 19/29, 20/4, 20/5, 20/11, 20/20, 20/22, 20/23, 20/24, 20/25, 21/2, 21/5, 21/6, 22/13, 22/15, 23/2, 23/6, 23/18, 23/23, 23/30, 23/34, 23/36, 25/1, 25/4, 25/7, 25/10, 26/11, 26/12, 26/13, 26/30, 26/31, 26/35,

26/39, 26/43, 26/44, 26/45, 26/50, 26/55, 27/1, 27/2, 27/6, 27/9, 27/10, 27/17, 28/16, 28/18, 29/1, 29/2, 29/3, 29/4, 30/4, 30/5, 30/8, 30/9, 31/2, 31/14, 32/1, 32/5, 32/6, 32/10, 32/14, 32/19, 32/21, 32/36, 32/49, 32/56, 32/60, 32/62, 32/70, 32/76, 32/81, 33/5, 34/3, 34/5, 34/10, 35/2, 35/18, 35/19, 35/26, 36/6, 36/8, 36/11, 37/10, 37/11, 37/14, 37/16, 37/21, 37/33, 37/38, 37/40, 38/8, 38/10, 38/17, 39/1, 39/2, 39/4, 39/11, 39/13, 40/3, 40/4, 40/5, 40/6, 42/3, 42/9, 42/11, 42/12, 42/13, 42/16, 42/18, 42/20, 42/32, 42/36, 42/44, 42/52, 42/53, 42/54, 42/55, 43/2, 43/4, 43/8, 43/9, 43/17, 43/19, 43/20, 43/25, 43/27, 44/5, 45/5, 45/9, 45/10, 45/11, 45/13, 45/35, 45/39, 45/42, 47/4, 48/5, 48/10, 48/24, 49/13, 49/132, 49/140, 49/167, 49/192, 49/198, 49/27, 49/28, 49/47, 49/50, 49/55, 49/61, 49/70, 49/80, 49/81, 49/83, 49/85, 49/86, 52/5, 53/2, 53/7, 53/8, 54/10, 54/13, 54/17, 55/2, 55/6, 56/6, 56/7, 56/9, 56/11, 56/13, 56/19, 56/25, 56/26, 56/27, 56/34, 56/37, 56/40, 56/41, 56/55, 56/57, 56/60, 56/61, 57/2, 57/13, 57/17, 57/18, 57/19, 57/20, 57/21, 57/22, 59/2, 59/4, 61/4, 61/5, 61/9, 62/3, 62/4, 62/6, 62/11, 62/14, 62/15, 63/2, 63/4, 63/5, 63/8, 63/11, 63/14, 63/16, 63/17, 63/19, 63/23, 63/30, 63/39, 63/40, 63/42, 66/1, 66/12, 66/17, 66/20, 68/8, 68/9, 70/8, 70/11, 70/22, 73/17, 73/18, 73/41, 73/42, 73/53, 73/69, 73/76, 73/78, 73/79, 73/83, 74/2, 74/3, 74/6, 74/7, 74/8, 74/9, 74/10, 75/3, 75/4, 75/9, 75/10, 76/6, 76/7, 76/14, 76/19, 76/29, 76/30, 77/1, 77/3, 77/4, 78/17, 79/26, 79/31, 79/39, 79/44, 79/46, 81/6, 81/8, 81/9, 81/10, 81/11, 81/18, 84/3, 84/8, 85/3, 85/7, 85/10, 85/12, 86/9, 86/26, 86/27, 86/29, 86/36, 86/37, 86/38, 87/8, 87/12, 88/2, 88/4, 88/6, 88/7, 89/2, 91/12, 91/14, 91/18, 91/25, 91/27, 91/28, 91/34, 91/48, 91/53, 91/56, 91/58, 94/3, 94/4, 94/6, 94/9, 94/12, 94/13, 94/14, 94/15, 94/25, 94/26, 94/27, 95/7, 95/8, 95/13, 95/24, 95/26, 95/29, 96/16, 96/19, 96/20, 96/21, 96/23, 96/31, 96/33, 96/35, 96/37, 96/38, 97/25, 97/45, 98/5, 99/4, 99/5, 99/8, 99/15, 100/3, 100/6, 100/13, 100/14, 100/49, 102/14, 103/8, 103/19, 103/38, 103/39, 103/44, 103/45, 104/10, 104/11, 104/12, 104/20, 104/22, 104/23, 105/2, 105/3, 106/7, 106/11, 107/11, 107/23, 107/24, 107/36, 107/37, 107/40, 107/42, 107/43, 107/49, 108/3, 108/4, 108/6, 108/11, 108/16, 109/14, 109/39, 109/42, 109/43, 109/44, 110/2, 110/4, 111/100, 111/101, 111/103, 111/23, 111/24, 111/25, 111/26, 111/28, 111/35, 111/37, 111/38, 111/40, 111/41, 111/42, 111/43, 111/45, 111/49, 111/51, 111/54, 111/69, 111/74, 111/81, 111/83, 111/87, 111/90, 111/91, 111/92, 111/93, 111/96, 111/98, 112/3, 112/8, 112/11, 112/17, 112/21, 112/23, 112/25, 113/15, 113/21, 113/23, 113/30, 113/38, 113/52, 114/1, 114/8, 115/2, 115/3, 116/8, 116/10, 117/7, 117/8, 117/13, 118/5, 118/15, 118/17, 119/13, 120/1, 120/2, 120/4, 120/10, 121/1, 121/2, 121/7, 121/11, 121/13, 121/19, 121/21, 121/22, 121/23, 121/25, 121/26, 122/1, 122/2, 122/13, 122/14, 122/15, 122/16, 123/12, 123/22, 123/25, 123/35, 124/7, 124/105, 124/113, 124/12, 124/14, 124/21, 124/22, 124/23, 124/45, 124/46, 124/47, 124/77, 124/78, 124/80, 124/83, 124/89, 124/94, 125/3, 125/5, 126/2, 126/3, 126/4, 126/5, 127/1, 127/4, 127/6, 128/7,

130/14, 130/16, 130/24, 131/5, 132/5, 132/16, 132/21, 132/28, 132/32, 132/33, 133/6, 134/8, 136/3, 136/7, 137/3, 137/7, 137/8, 137/11

u.+ na 5/15, 6/39, 7/3, 7/8, 8/13, 16/2, 16/13, 20/8, 20/9, 26/44, 30/2, 42/26, 42/36, 43/22, 43/26, 45/9, 45/39, 48/7, 49/13, 49/14, 51/10, 56/18, 56/29, 56/31, 56/32, 6/37, 56/41, 56/44, 58/5, 59/2, 63/7, 76/16, 86/27, 87/8, 91/13, 94/5, 94/21, 96/26, 96/27, 97/42, 100/3, 103/19, 103/33, 103/34, 104/15, 104/20, 108/14, 111/9, 111/104, 111/12, 111/85, 113/8, 13/49, 113/50, 122/18, 124/95

u.+ nan 12/3

u.+ nda 117/10

u.+ ndanmış 7/1

u.+ nĭnen 23/19, 39/12, 49/29

u.+ nlara 42/31

u.+ nna 42/14

u.+ nnan 48/14, 48/18, 56/9, 79/31, 91/23, 107/38, 111/32, 13/50

u.+ nu 2/20, 3/5, 4/5, 5/1, 5/5, 5/11, 6/25, 10/43, 16/2, 16/3, 16/4, 16/6, 19/3, 19/6, 19/15, 19/25, 19/26, 19/28, 23/16, 26/6, 26/29, 26/41, 26/42, 32/13, 32/15, 32/27, 32/31, 32/63, 32/64, 32/75, 32/87, 32/88, 34/16, 34/20, 37/40, 38/4, 39/3, 40/5, 40/7, 42/26, 42/51, 45/10, 45/30, 48/11, 49/116, 49/40, 51/25, 52/3, 56/52, 57/9, 64/7, 65/10, 66/3, 68/7, 68/8, 70/11, 73/11, 73/54, 73/66, 73/84, 75/9, 76/20, 78/4, 78/13, 79/26, 79/29, 80/8, 83/2, 84/3, 84/4, 88/1, 89/3, 91/28, 94/24, 94/27, 97/7, 97/8, 101/13, 102/13, 103/9, 103/11, 103/14, 103/16, 103/18, 103/19, 103/22, 103/30, 103/35, 103/39, 104/17, 109/32, 110/2, 110/4, 110/5, 111/7, 111/8, 111/102, 111/27, 111/28, 111/30, 111/39, 111/62, 111/66, 111/67, 111/70, 111/73, 111/76, 111/77, 111/79, 111/82, 111/84, 111/86, 111/90, 111/93, 111/95, 111/97, 112/6, 112/12, 112/26, 113/14, 114/5, 117/15, 118/5, 121/1, 121/9, 123/19, 124/15, 136/3, 136/4, 136/5, 136/6

u.+ nun 5/2, 5/16, 6/13, 12/10, 13/8, 14/20, 16/11, 19/21, 23/23, 23/35, 26/13, 26/56, 28/13, 35/12, 38/14, 38/16, 42/8, 43/8, 45/11, 49/155, 49/27, 49/46, 49/58, 52/6, 53/2, 54/7, 56/20, 56/40, 56/52, 56/60, 65/11, 73/17, 73/82, 76/5, 78/4, 78/6, 79/30, 81/11, 84/12, 85/5, 87/5, 88/1, 91/16, 102/12, 103/9, 103/10, 103/11, 103/38, 103/42, 107/36, 108/12, 109/34, 111/93, 111/95, 112/22, 112/23, 112/25, 113/44, 113/45, 121/9, 122/4, 124/34, 124/61, 126/3, 132/16, 134/5, 135/1, 136/2, 136/3

u.+ nūnan 130/26

u.+ nunkini 102/8

u.+ va 84/6

u.+ ydu 94/10

u.+ yimiş 120/4, 120/5

u.+ ymiş 31/18

u.+ yudu 49/182

u,yan ‖bu ‖yan 124/31

u- [*bk.* ŭ-, ŭ-] i- fili; günümüzde idi, imiş, ise, iken biçimlerde kullanılan ek fiil

u.-muş 49/216, 85/11, 85/12, 100/33, 100/41, 108/3, 124/75, 132/20

ŭ- [*bk.* u-, ŭ-] i- fili; günümüzde idi, imiş, ise, iken biçimlerde kullanılan ek fiil.

ŭ.- du 2/13, 16/2

ŭ.- dum 67/30

ü.- mış 134/3

ǔ- [*bk.* **u-, ǔ-**] i- fili; günümüzde idi, imiş, ise, iken biçimlerde kullanılan ek fiil.
Ǔ.- dü 118/1, 126/5
Ǔ.- müş 4/2, 4/6, 12/3, 81/8, 113/18, 134/9

uc [*bk.* **uç**] Uç, son nokta
u.+ u 19/18, 112/2
u.+ unda 19/12, 111/72, 113/36
u.+ undan 113/45
u.+ unu 45/28, 111/24

ucuz Ucuz, fiyatı düşük
u.ol - 110/1

uç- Uçmak, uçarak yükselmek
u.- an 8/11
u.- ar 59/12
u.- ĭ 73/65, 73/67
u.- iye 73/65
u.- up 73/75

uçuk Uçak
u. 96/6

uçuk Heyelan
u. 113/33

uçun [*bk.* **için, ĭçin, içün, üçun, üçut, ǔçün**] İçin, amacıyla, maksadıyla
u. 23/5, 27/17, 52/7, 68/3, 105/11

üçun [*bk.* **için, ĭçin, içün, uçun, üçut, ǔçün**] İçin, amacıyla, maksadıyla
ü. 13/11, 25/14, 36/8, 45/12, 48/6, 49/123, 52/6, 52/8, 81/1, 95/1, 95/12, 97/3, 100/17, 103/3, 113/51, 123/67, 131/12, 132/2, 132/3, 132/21, 137/19
ü.+ dur 97/14

üçut [*bk.* **için, ĭçin, içün, uçun, üçun, ǔçün**] İçin, amacıyla, maksadıyla
ü. 49/81, 84/15

ǔçün [*bk.* **için, ĭçin, içün, uçun, üçun, üçut**] İçin, amacıyla, maksadıyla
ǔ. 23/35, 26/50, 37/2, 39/11, 45/3, 49/25, 97/2, 97/15, 97/24, 97/29, 97/38, 97/44, 105/3, 105/10, 113/54, 122/28, 122/38, 123/13, 123/24, 124/56

ufā- Ufak olmak, küçük olmak
u.+ duḳ 63/5, 63/11

ufacuḳ Ufacık, küçücük
u. 57/11

ufaǧ [*bk.* **ufaḳ**] Ufak, küçük
u. 59/12

ufaḳ [*bk.* **ufaǧ**] Ufak, küçük
u. 6/49, 23/37, 68/11, 70/14, 79/30, 124/29

ufala- [*bk.* **ufallı-**] Ufalamak, ufak duruma getirmek
u.- llar 101/14
u.- rsın 103/21
u.- ruḳ 34/14

ufallan- Ufalanmak, küçük duruma gelmek
u.- ur 111/103

ufallı- [*bk.* **ufala-**] Ufalamak, ufak duruma getirmek
u.- yoḳ 111/81

uj Uç, son nokta
u. larını 45/7

uḳal Yukarı, üst taraf
u.+ lardan 63/4

uḳardan Yukarıdan, üst taraftan
u. 56/4

uḳarı [*bk.* **uḳari**] Yukarı, üst taraf
u. 2/4, 21/9, 21/11, 34/10, 37/35, 49/158, 49/159, 51/29, 53/6, 56/58, 70/19, 96/3, 113/2, 113/30, 120/1, 120/9, 130/16

uḳari [*bk.* **uḳarı**] Yukarı, üst taraf
u.+ ye 9/1

ula Ula, ey, hey
u. 31/17, 49/161, 49/210, 49/216, 121/13, 121/16, 121/17, 123/62

ulan Ulan, ey, hey
u. 11/9, 49/102, 49/107, 49/129, 49/159, 49/160, 49/74, 63/23, 108/14, 108/18, 113/2, 121/11, 121/17, 121/19

ulaşım Ulaşım
u. 51/17

ūllu Uğurlu, mübarek
ū. 134/4
ū.+ dur 134/5

ulu Büyük, saygın
u. 113/42

ulu- Ulumak, köpek, kurt, çakal vb. hayvanlar uzun, iniltili, ağlar gibi bir ses çıkarmak
u.- du 37/28
u.- r 113/42

ulubey (öz. a.) Ulubey ilçesi
u.+ in 123/65

ulubeylü (öz. a.) Ulubeyli
u.+ süz 20/15

ulus gaztesi (öz. a.) *Ulus* gazetesi
u. 29/2

um- Ummak, beklemek
u.- madūn 17/16
u.- uyo 86/24

umma Umma, bekleme
u.+ sı 52/11

umuz Omuz
u.+ da 42/3
u.+ larına 75/2

umuzla- [*bk.* **umuzlī-**] Omuzlamak, omuza almak
u.- mış 61/3
u.- r 32/80

umuzlī- (< *omuzlı-yor*) [*bk.* **omuzla-**] Omuzlamak, omuza almak
u.- ler 122/21

umz Omuz
u.+ una 79/36

un Öğütülerek toz durumuna getirilmiş tahıl ve başka besin maddeleri
u. 3/4, 19/22, 20/16, 32/85, 92/5, 111/62, 124/61, 124/62, 124/68, 133/5
u.+ nan 5/5
u.+ u 5/2, 16/1, 19/23, 32/66, 135/5, 136/2
u.+ umuz 101/5
u.+ umuzu 101/7
u.+ un 34/4
u.+ unu 8/18, 34/2, 69/5, 98/5, 103/40, 111/63

una [*bk.* **ona, oŋa**] Ona, o yere, o kişiye
u. 13/14, 35/25, 40/4, 42/36, 42/54, 43/25, 45/37, 56/40, 56/42, 86/26, 91/25, 97/24, 109/21, 109/34, 111/88, 124/110

ūnan [*bk.* **ūnen**] İle, birlikte
ū. 16/10, 23/31, 49/27, 49/77, 49/80, 57/2, 61/1, 105/15, 111/1, 111/4, 113/25, 117/1, 124/5, 124/59, 124/80

unda [*bk.* **onda**] Onda, o yerde, o kişide
u. 7/13, 47/2, 47/8, 49/234, 71/3, 119/13

undan [*bk.* **ondan, ǒndan, undun**] Ondan, o kişiden, o yerden
u. 3/3, 3/6, 5/4, 5/5, 5/6, 5/10, 5/15, 8/1, 8/16, 8/17, 8/18, 10/4, 10/8,

11/13, 12/7, 13/2, 13/3, 13/4, 13/6, 13/8, 13/9, 13/11, 13/16, 13/17, 13/18, 13/20, 14/16, 15/7, 16/2, 18/2, 18/5, 18/9, 19/15, 20/18, 22/16, 23/6, 23/7, 23/11, 23/12, 23/14, 23/16, 23/18, 23/30, 23/43, 24/10, 25/7, 26/5, 26/15, 26/33, 28/3, 28/4, 28/5, 29/5, 29/6, 31/13, 32/25, 32/26, 32/27, 32/32, 32/33, 32/36, 32/37, 32/53, 32/56, 32/61, 32/82, 34/15, 34/19, 35/12, 36/2, 36/4, 36/12, 37/12, 37/14, 37/24, 38/14, 41/2, 42/6, 42/46, 43/7, 43/13, 43/27, 45/4, 45/5, 45/6, 45/11, 45/24, 45/26, 45/29, 45/36, 45/40, 46/2, 46/3, 46/5, 48/5, 48/6, 48/8, 48/13, 48/15, 48/22, 49/109, 49/225, 49/35, 51/6, 52/1, 52/3, 53/5, 55/4, 55/5, 56/3, 56/5, 56/8, 56/9, 56/10, 56/11, 56/15, 56/46, 56/61, 57/3, 57/13, 57/15, 57/21, 57/22, 58/6, 63/6, 64/2, 64/4, 69/1, 69/3, 69/6, 72/12, 73/72, 74/2, 74/8, 76/8, 76/9, 77/1, 78/2, 79/44, 79/51, 80/11, 84/7, 84/11, 84/13, 84/14, 86/3, 86/24, 86/25, 89/2, 90/2, 90/6, 90/7, 94/9, 95/21, 95/24, 95/26, 96/22, 98/2, 98/3, 98/4, 98/7, 100/20, 100/31, 100/43, 100/48, 100/50, 101/4, 102/6, 102/9, 102/12, 102/16, 103/2, 103/10, 103/11, 103/12, 103/15, 103/19, 103/23, 103/24, 103/29, 103/30, 103/34, 103/37, 103/40, 103/43, 105/4, 105/12, 105/15, 106/13, 108/20, 109/16, 109/22, 109/30, 109/31, 110/4, 111/1, 111/2, 111/5, 111/8, 111/102, 111/103, 111/104, 111/106, 111/13, 111/14, 111/23, 111/25, 111/26, 111/36, 111/38, 111/39, 111/42, 111/46, 111/48, 111/50, 111/61, 111/63, 111/64, 111/75, 111/78, 111/79, 111/87, 111/90, 111/97, 111/99, 112/7, 112/20, 112/21, 112/26, 113/43, 113/45, 113/48, 113/50, 120/6, 120/10, 120/11, 123/22, 124/5, 124/8, 124/10, 124/101, 124/103, 124/110, 124/111, 124/16, 124/17, 124/18, 124/22, 124/30, 124/33, 124/55, 124/56, 124/58, 124/60, 124/65, 124/66, 124/68, 124/75, 124/78, 124/80, 124/86, 124/88, 125/3, 125/6, 126/4, 126/6, 128/1, 129/1, 130/5, 135/1, 136/1, 136/2, 136/6

undun Ondan, o kişiden, o yerden
u. 19/8

unîd Ümit, beklenti
u.+ im 65/11

unna- Unlamak, un katmak
u.- rsın 56/4

unnar [*bk.* **onlar, ònnar**] Onlar, o kişiler, o nesneler, o yerler
u. 5/12, 7/2, 7/22, 8/2, 9/11, 23/6, 25/23, 26/53, 30/6, 32/34, 38/1, 43/13, 48/11, 48/12, 48/35, 49/127, 49/139, 51/7, 56/6, 56/55, 61/9, 63/1, 63/2, 63/31, 63/44, 64/6, 65/2, 65/11, 66/14, 73/85, 74/6, 75/2, 75/3, 87/5, 97/11, 98/1, 99/4, 100/13, 107/40, 108/18, 109/21, 117/15, 120/12, 120/14, 121/22, 122/33, 124/3, 124/57, 124/71
u.+ a 11/12, 32/46, 49/141, 76/4, 98/8, 100/12, 100/29, 103/4, 109/30, 124/88
u.+ dan 16/12, 49/121, 64/8, 103/34
u.+ ı 17/18, 22/4, 42/27, 48/9, 48/12, 49/127, 49/128, 54/21, 63/22, 65/11, 66/16, 76/3, 107/33, 107/34, 109/42, 109/43, 129/2
u.+ ın 2/8, 32/53, 42/39, 48/4, 73/85, 74/5, 76/2, 78/5, 113/36
u.+ nan 49/41

unnud- [*bk.* **unud-, unut-**] Unutmak
u.- dum 66/3

unu [*bk.* **onu, ȯnu**] Onu, o kişiyi, o nesneyi, o yeri
u. 14/11, 16/13, 16/14, 19/20, 26/44, 32/41, 34/19, 39/9, 42/24, 43/31, 48/14, 49/52, 54/4, 54/8, 54/10, 78/3, 78/13, 101/13, 102/17, 111/2, 111/57

unud- [*bk.* **unnud-, unut-**] Unutmak, hatırdan çıkarmak
u.- dum 65/8, 66/3
u.- ïm 65/9
u.- mïm 121/21

unun [*bk.* **onun, onün**] Onun, o kişinin, o nesnenin, o yerin
u. 13/11, 13/14, 16/8, 16/11, 19/23, 49/81, 52/8

unut- [*bk.* **unnud-, unud-**] Unutmak, hatırdan çıkarmak
u.- miyam 91/47
u.- muş 81/2

upuzun Upuzun, çok uzun
u. 73/74

ur (< *ora*) [*bk.* **ora, ura, urı, uri, urï, uru**] Ora, o yer
u.+ larda 123/3

ura [*bk.* **ora, ȯra, ur, urı, uri, urï, uru, uva**] Ora, o yer
u. 100/8, 126/5
u.+ lara 22/2, 100/10
u.+ larda 68/11
u.+ ların 32/23
u.+ nın 9/10, 11/3, 41/6, 78/11, 79/45, 86/31, 100/6, 100/7, 112/1, 120/3, 122/9
u.+ ya 132/10
u.+ yı 86/32, 132/2
u.+ yidi 9/4

ūra- Uğramak
ū.- mış 25/7

urada [*bk.* **orada, ȯrda**] Orada, o yerde
u. 18/9, 19/14, 83/2, 84/12, 96/7, 96/19, 96/33, 96/40, 112/1

uradan [*bk.* **oradan, ȯradan, ȯrdan**] Oradan, o yerden
u. 35/22

ūran Urgan, kalın ip
ū.+ na 131/17

urası [*bk.* **orası**] Orası, o yer
u. 13/17, 30/3, 30/7, 30/10, 34/10, 63/3, 63/8, 86/25, 86/34
u.+ nı 12/2, 27/2, 82/7
u.+ nın 100/3

uraş- [*bk.* **ūraş-**] Uğraşmak, gayret etmek
u.- iyoḳ 129/3

ūraş- [*bk.* **uraş-**] Uğraşmak, gayret etmek
ū.- dılar 18/1
ū.- dım 61/9, 87/1
ū.- duḳ 10/11
ū.- dum 56/52
ū.- ıyoruz 10/13
ū.- iya 49/32
ū.- iyalar 49/21
ū.- iyoḳ 49/130, 95/5, 118/18
ū.- ur 51/8

urda [*bk.* **orda**] Orada, o yerde
u. 2/11, 3/8, 7/15, 9/7, 9/11, 10/5, 10/16, 10/20, 10/28, 11/2, 12/8, 13/13, 13/18, 13/19, 15/7, 16/4, 16/7, 17/7, 22/14, 22/15, 22/16, 23/17, 25/8, 25/10, 25/18, 26/5, 27/1, 27/2, 27/3, 30/1, 30/5, 30/6, 30/8, 32/87, 34/5, 34/7, 34/15, 35/22, 36/7, 39/7, 42/8, 42/25, 42/33, 42/52, 43/21, 43/25, 43/29, 44/2, 44/3, 44/4, 48/36, 49/120, 49/137, 49/141, 49/157, 49/163, 49/167, 49/217, 49/219, 49/227, 49/37, 49/50, 49/53, 49/65,

50/6, 52/6, 52/13, 53/1, 56/34, 56/36, 56/40, 56/55, 56/57, 56/60, 56/63, 63/25, 64/7, 66/21, 72/11, 73/85, 76/12, 76/28, 77/1, 77/2, 77/3, 77/4, 78/7, 79/51, 80/11, 80/18, 81/18, 82/4, 82/5, 84/10, 85/7, 85/13, 86/18, 87/2, 88/1, 91/8, 91/23, 91/44, 93/2, 94/6, 94/25, 95/19, 95/23, 95/24, 96/5, 96/9, 96/14, 96/15, 96/16, 96/18, 96/39, 97/7, 102/17, 103/4, 103/28, 107/30, 109/3, 111/101, 111/15, 111/96, 112/17, 113/27, 113/37, 113/47, 114/3, 114/5, 120/9, 121/9, 121/10, 121/11, 121/17, 121/18, 122/2, 122/5, 122/6, 122/7, 122/17, 126/2, 126/3, 130/10, 130/11, 131/14, 132/11, 132/21, 132/23

urdaḳı [*bk.* **urdaki**] Oradaki, o yerdeki
u. 137/5

urdaki [*bk.* **urdaḳı**] Oradaki, o yerdeki
u. 88/6

urdan [*bk.* **ordan**] Oradan, o yerden
u. 3/12, 3/13, 9/1, 10/24, 10/25, 16/5, 20/29, 22/16, 23/39, 25/4, 27/18, 27/22, 29/7, 30/3, 30/10, 31/11, 32/50, 37/36, 43/3, 43/7, 49/129, 49/138, 49/158, 49/186, 49/22, 49/61, 49/65, 52/7, 56/34, 56/54, 56/56, 56/57, 57/14, 66/5, 73/64, 76/15, 76/16, 76/23, 76/26, 76/30, 76/31, 77/3, 78/1, 81/4, 81/17, 85/12, 85/13, 85/14, 86/20, 89/1, 93/2, 95/16, 95/18, 96/5, 103/28, 107/9, 107/32, 107/39, 107/40, 108/10, 109/20, 109/24, 109/31, 109/33, 112/7, 112/14, 112/15, 113/30, 113/33, 113/48, 121/8, 121/24, 121/25, 122/12, 122/32, 122/33, 122/34, 122/41, 123/12, 123/22, 124/21, 124/69, 126/6, 130/27

urdī Orada, o yerde
u.+ di 76/28

urı [*bk.* **ora, ura, uri, urī, uru, uva**] Ora, o yer
u.+ ya 32/48, 104/7

uri [*bk.* **ora, ura, urı, urī, uva**] Ora, o yer
u.+ ya 37/7, 49/155, 113/54
u.+ ye 3/12, 4/10, 9/4, 9/5, 10/19, 10/26, 12/1, 13/13, 14/1, 14/15, 15/5, 17/13, 17/14, 17/15, 20/6, 20/22, 22/14, 23/24, 25/7, 26/33, 27/18, 27/22, 29/8, 32/43, 32/66, 40/3, 42/2, 42/47, 43/23, 43/24, 43/29, 43/31, 45/12, 45/25, 45/31, 45/36, 48/34, 49/11, 49/120, 49/126, 49/28, 49/48, 49/59, 49/62, 49/83, 52/8, 52/10, 54/7, 54/14, 56/37, 56/44, 56/54, 56/56, 56/59, 63/42, 66/14, 66/19, 68/1, 68/3, 68/9, 74/1, 75/4, 76/28, 76/30, 76/31, 78/1, 79/50, 83/5, 84/11, 91/40, 91/54, 93/2, 94/8, 94/12, 95/6, 96/17, 112/5, 112/6, 113/47, 114/4, 121/8, 122/4, 124/55, 126/1, 137/4, 137/11

urī (< *ora-y-ı*) [*bk.* **ora, ur, ura, urı, uri, uru, uva**] Ora
u. 10/27, 21/4, 22/15, 45/11, 45/25, 86/34, 100/11, 100/12, 126/6

uriya (Ar.) Rüya, düş
u.+ sında 56/26

ūrlu Uğurlu, kutlu, mübarek
ū. 103/46

ūrsuz Uğursuz, musibet, şom
ū. 75/8, 75/10, 103/42, 103/45
ū.+ dur 134/5

ursuzluk Uğursuzluk, kademsizlik
ū. 103/44

uru [*bk.* **ora, ur, ura, urı, uri, urī, uva**] Ora, o yer
u.+ ya 109/32
u.+ ye 14/13, 21/3

urum (öz. a.) Rum
u. 106/2

urus (öz. a.) Rus
u. 47/2

usda (Far.) Usta, işinin eri
u.+ lar 96/16
u.+ sına 73/68

uslu Uslu, akıllı
u. 32/29

ust Üst, yüksek, iyi
u. 94/12

usTa (Far.) Usta, işinin eri
u. 26/53, 132/11
u.+ msın 2/24

usul (Ar.) [*bk.* **usúl**] Usul, yöntem, yol
u. 20/4, 49/5, 62/7, 62/8, 62/10, 62/11, 97/34
u.+ a 101/4
u.+ e 62/1
u.+ ları 91/52
u.+ u 70/7, 70/16
u.+ ú 62/2

usúl (Ar.) [*bk.* **usul**] Usul, yöntem, yol
u. 134/4
u.+ lere 97/34

uş- Uçmak, kanatlarla yükselmek
u.- dïse 22/14
u.- du 113/33
u.- mazdı 72/8

uş Üç, üç sayısı
u. 33/5, 119/7

uşā (< *uşak-a*) Uşak, çocuk
u. 6/9, 96/3, 131/5
u.+ na 107/12

uşaḳ Uşak, çocuk
u. 48/36
u.+ lara 107/35
u.+ larım 111/94
u.+ larımın 111/94
u. dèvşek 42/33,

uşun İçin
u. 97/22

utluḳ Özel günlerde giyilen elbise
u. 32/45

uva [*bk.* **ora, ur, ura, urı, uri, urï, uru, uva**] Ona, o kişiye
u. 117/4

uva Ova, düzlük, düz ve geniş yer
u.+ larda 49/139

uvalama Ovalama
u.+ sı 32/7

uvey Üvey
u. 91/2

uy- Uymak, uygun gelmek
u.- miya 20/10

uyan- Uyanmak
u. 31/10, 59/14, 59/18
u.- dı 51/7
u.- dım 37/34
u.- dise 100/49
u.- ï 1/4, 20/27, 73/39
u.- maz 31/8
u.- üm 87/14

uyar- Uyarmak, ikaz etmek
u.- dım 37/22

uyart- Uyartmak, uyandırmak
u.- madan 1/3

uyġun Uygun, uyarlı
u. 11/13, 45/5
u.+ sa 45/21

uyh Ah, vah, eyvah
u. 118/1

uyi- [*bk.* **uyï-, uyu-**] Uyumak

u.- ya 1/2

uyĭ- (< *uyu-yor*) [*bk.* **uyi-, uyu-**] Uyuymak
u.- ya 1/3

uyḳu Uyku
u.+ da 67/11
u.+ dan 31/10
u.+ su 20/23

uyḳusuz Uykusuz, yeteri kadar uyuyamamış
u. 67/30

uyu- [*bk.* **uyi-, uyĭ-**] Uyumak
u.- dum 10/33
u.- madan 131/8
u.- madım 87/11
u.- muyordum 87/14
u.- r 44/3

uzī- (< *uzu-yor*) Uzamak
u.- 42/53

uz Masallarda "az gittik uz gittik, dere tepe düz gittik" tekerlemesinde "uzak" anlamında kullanılan bir söz
u. 73/70

uzad- [*bk.* **uzat-**] Uzatmak, uzamasını sağlamak
u.- ıyoḳ 26/27

uzaġ [*bk.* **uzaḳ**] Uzak, yakının karşıtı
u. 87/18

uzaḳ [*bk.* **uzaġ**] Uzak, yakının karşıtı
u. 48/33, 73/69, 79/46
u.+ da 49/20, 91/22
u.+ dadur 131/5
u.+ dan 79/51
u.+ dayse 131/4
u.+ lara 124/46

uzat- [*bk.* **uzad-**] Uzatmak, uzamasına yol açmak
u. 133/4

uzun Uzun, uzamış, kısanın karşıtı
u. 19/11, 26/50, 42/54, 42/55, 48/18, 59/21, 91/23, 99/8, 109/25

Ü

üç [*bk.* **üç̲, üc, üç, üş**] Üç, üç sayısı
ü. 2/13, 20/2

üç̲ [*bk.* **üç̲, üc, üç, üş**] Üç, üç sayısı
ü. 2/3

üc [*bk.* **üç̲, üc̲, üç, üş**] Üç, üç sayısı
ü.+ de 58/1
ü.+ īnen 23/39

ücret (Ar.) [*bk.* **ücüret**] Ücret, iş gücünün karşılığı olan para veya mal
ü.+ i 86/22, 86/23

ücüret (Ar.) [*bk.* **ücret**] Ücret, iş gücünün karşılığı olan para veya mal
ü.+ inizi 73/19

üç [*bk.* **üç̲, üc̲, üc, üş**] Üç, üç sayısı
ü. 4/17, 10/8, 20/6, 23/7, 23/10, 23/11, 26/10, 26/52, 32/44, 32/45, 34/22, 37/19, 38/2, 39/10, 42/41, 42/47, 42/52, 42/54, 42/55, 42/56, 43/32, 56/43, 63/41, 79/6, 79/15, 79/22, 80/16, 87/7, 91/13, 95/27, 96/37, 96/38, 104/1, 107/1, 107/11, 107/33, 111/100, 111/31, 111/33, 119/1, 122/29, 122/34, 132/13
ü.+ ūz 119/2
ü.+ ü 42/48, 122/39
ü.+ üncü 122/43, 122/45
ü.+ ünde 41/1, 41/3
ü.+ üne 75/7

üçer Üçer, herkese üç tane
ü. 42/41

üçun İçin, -den dolayı
ü. 45/29

üçün [*bk.* **için, İçin, içün, üçun, üçut, üçün**] İçin, -den dolayı
ü. 23/34, 25/2, 86/15, 97/30

üçüncü Üçüncü, üçüncü sırada olan
ü. 17/18, 17/19, 73/82, 86/15, 96/3, 107/6, 108/8, 119/14
ü.+ dür 119/13
ü.+ ye 79/21

üle [*bk.* **öyle**] Öyle, o şekilde
ü. 111/100

ümür ‖yaġub (öz. a.) Emir Yakup
ü. 25/12

ünen [*bk.* **ünan**] İle, birlikte
ü. 7/18, 22/5, 74/4, 98/6, 102/2, 111/104, 125/9

ünye (öz. a.) [*bk.* **ünyi**] Ünye
ü. 48/29
ü.+ de 48/28, 48/29, 96/1, 132/19
ü.+ den 43/2, 96/1

ünyi (öz. a.) [*bk.* **ünye**] Ünye
ü.+ ye 25/25

ür- Ürmek, havlamak
ü.- e 87/12

ürgil- Üğürlemek, yavaş yavaş sallamak
ü.- iya 13/18

ürper- Ürpermek
ü.- İ 73/24

ürüya (Ar.) Rüya, düş
ü.gör - 87/14

ürya (Ar.) Rüya, düş
ü.+ da 56/27

üs Üst, yukarı, yüksek
ü. 26/36

üsd Üst, yukarı, yüksek
ü.+ en 122/11
ü.+ ü 76/8, 96/19, 96/27, 122/5
ü.+ üme 51/30, 56/12, 61/9, 87/13, 112/16
ü.+ ün 63/6, 86/13
ü.+ ünde 6/21, 75/2, 75/3, 78/10, 93/1, 103/3, 104/20, 109/2, 109/3, 111/102
ü.+ ünden 34/18, 103/9, 111/98, 121/17
ü.+ ündİse 21/7
ü.+ üne 6/51, 16/3, 32/28, 34/7, 34/9, 34/10, 34/15, 37/27, 49/101, 49/107, 56/13, 74/5, 76/4, 103/6, 103/37, 108/15, 11/52, 111/82, 111/99, 112/21, 113/2, 123/63, 129/5
ü.+ ünü 37/27, 124/21
ü.+ ünün 34/4

üsde "Fazladan vermek, ödemek" anlamındaki *üste vermek*, "fiyatı artırmak eklemek, katmak" anlamlarındaki *üste vurmak* deyimlerinde geçen bir söz
ü. 49/77, 49/82
ü.+ si 49/78, 49/82

üsdübi Ketenin çöpü, işe yaramayan bölümü
ü. 113/52

üss [*bk.* **üst**] Üst
ü. + ü 63/6

üst [*bk.* **üst**] Üst, yukarı, yüksek
ü. 28/6, 76/9
ü.+ e 28/6
ü.+ ü 49/73, 91/26, 96/19
ü.+ üme 87/15
ü.+ ümüzde 124/103
ü.+ ünde 111/29, 111/41

ü.+ üne 3/2, 7/12, 28/6, 91/27, 103/15, 124/17, 124/61

üş [*bk.* **üç, üç, üc, üç**] Üç, üç sayısı
ü. 6/51, 6/52, 9/6, 13/15, 15/3, 22/9, 25/12, 25/22, 25/24, 26/10, 26/19, 32/1, 32/6, 32/12, 32/15, 32/73, 32/74, 34/16, 37/40, 38/7, 42/27, 42/30, 45/3, 57/12, 58/2, 58/4, 73/11, 92/9, 92/12, 94/24, 95/6, 96/3, 96/4, 99/1, 109/3, 111/100, 111/24, 111/25, 111/51, 113/36, 115/1, 119/10, 119/14, 121/3, 123/9, 123/34, 123/35, 128/3, 131/7, 131/9, 131/10, 131/12
ü.+ de 2/6, 43/12, 60/7

üşköprü (öz. a.) Üçköprü
ü. 87/1

üşköprü ˌyaylası (öz. a.) Üçköprü Yaylası
ü. 87/1

üşüd- [*bk.* **üşüt-**] Üşütmek
ü.- üsen 80/7

üşüklük Düşüklük, seviyesizlik
ü. 14/4

üşüt- [*bk.* **üşüd-**] Üşütmek
ü.- memiye 80/7, 80/8

üveylī Üveylik, üvey olma durumu
ü.- nen 61/7

üyŭd- [*bk.* **üyüd-, üyüt-**] Öğütmek, ezmek, tahılı un hâline getirmek
ü.- üller 16/1

üyüd- [*bk.* **üyŭd-, üyüt-**] Öğütmek, ezmek, tahılı un hâline getirmek
ü.- ī 111/77
ü.- icēz 20/16

üyüt- [*bk.* **üyŭd-, üyüd-**] Öğütmek, ezmek, tahılı un hâline getirmek
ü.- müş 1/3

üz- Üzmek
ü.- üyoḳ 111/79

üzeri Üzeri, üstü, bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı
ü. 28/14, 46/6
ü.+ me 96/31
ü.+ nden 28/8, 113/25, 131/7
ü.+ ne 26/24, 28/5, 39/8, 43/24, 45/13, 45/30, 45/33, 45/36, 45/39, 68/1, 76/2, 76/5, 76/14, 76/2, 76/6, 86/22, 92/11, 97/14, 97/40, 97/41, 101/12, 113/33, 113/47, 119/10, 124/90, 131/6, 137/3, 137/7, 137/8
ü.+ ni 45/41, 49/73, 76/10, 91/9, 131/1
ü.+ ndeki 42/8

üzerinde Üstünde
ü. 19/10, 35/2, 35/21, 35/22, 40/5, 49/28, 49/29, 76/5, 91/4, 124/89, 131/2

üzüm Üzüm, üzüm meyvesi
ü. 34/9, 68/7
ü.+ den 64/7, 94/10
ü.+ ü 64/6, 64/7

V

va Var
v. 10/45

vaaleykümüselam (Ar.) Selama karşılık sözü
v. 35/4

vade ˌyėli Sıcak esen güney yeli
v. 106/12, 106/13

vaḳd (Ar.) [*bk.* **vaḳıt, vaḳt**] Vakit, an, zaman
v.- ı zamanında 73/8
v.+ ı 118/7
v.+ ıyla 86/1

vaḳıt (Ar.) [*bk.* **vaḳd, vaḳt**] Vakit, an, zaman
v. 45/6, 45/29, 56/44, 70/11, 95/8, 106/11, 112/3, 112/23, 124/62, 124/73, 124/74
v.+ larıma 32/56
v.+ da 32/10, 33/6, 63/40
v.+ ları 32/14, 63/38, 124/84
v.+ larıma 32/1, 32/5, 32/19, 32/36, 32/49, 32/60, 32/70, 32/81

vaḳt (Ar.) [*bk.* **vaḳd, vaḳıt**] Vakit, an, zaman
v.+ ın 122/16
v.+ i 10/32

vali (Ar.) Vali, bir ilde devleti temsil eden en yetkili yönetim görevlisi, ilbay
v. 51/17, 53/3
v.+ si 113/21
v.+ sine 86/6

valla (Ar.) [*bk.* **vallā**] "Tanrı'yı tanık tutarım, Tanrı hakkı için" anlamında kullanılan bir yemin sözü
v. 54/1, 79/53, 82/1, 118/15, 133/11

vallā [*bk.* **valla**] "Tanrı'yı tanık tutarım, Tanrı hakkı için" anlamında kullanılan bir yemin sözü
v. 3/13, 14/6, 39/9, 39/13, 43/12, 54/4, 54/8, 130/15

vallaha "Tanrı'yı tanık tutarım, Tanrı hakkı için" anlamında kullanılan bir yemin sözü
v. 13/16

vallık Varlık, var olma
v. 49/222

var [*bk.* **vār**] Var, mevcut, elde bulunmakta
v. 1/6, 2/2, 2/3, 2/7, 2/8, 2/11, 2/18, 2/24, 3/11, 4/19, 5/1, 6/5, 6/10, 6/17, 6/19, 6/21, 6/31, 6/50, 7/1, 7/10, 7/16, 9/3, 9/7, 9/9, 9/10, 10/37, 10/38, 10/42, 11/6, 12/9, 13/13, 13/16, 13/18, 13/19, 13/20, 13/21, 14/12, 15/5, 16/8, 17/8, 19/8, 19/12, 20/3, 20/4, 20/5, 20/10, 20/14, 20/15, 20/25, 21/4, 21/6, 22/3, 22/4, 22/5, 22/7, 22/9, 23/39, 24/1, 24/6, 25/1, 25/4, 25/5, 25/6, 25/10, 25/23, 26/4, 26/5, 26/6, 26/7, 26/15, 26/22, 26/39, 26/40, 26/44, 26/50, 26/51, 26/52, 27/4, 29/1, 30/1, 30/2, 30/6, 31/5, 31/6, 31/10, 31/11, 32/3, 33/1, 36/5, 36/8, 37/20, 37/25, 37/29, 38/2, 38/5, 38/8, 39/2, 39/7, 42/1, 42/2, 42/7, 42/25, 42/27, 42/42, 43/1, 43/7, 43/8, 43/21, 43/28, 44/1, 45/12, 45/23, 47/1, 47/6, 48/11, 48/13, 48/14, 48/28, 49/11, 49/110, 49/119, 49/12, 49/132, 49/149, 49/150, 49/153, 49/170, 49/191, 49/200, 49/203, 49/21, 49/211, 49/213, 49/29, 49/52, 49/63, 49/93, 52/1, 52/7, 54/13, 55/2, 56/36, 56/40, 56/44, 57/2, 58/2, 58/3, 62/2, 63/2, 63/14, 63/16, 63/23, 63/37, 63/40, 64/6, 66/9, 66/17, 66/18, 66/21, 66/22, 73/8, 73/14, 73/15, 73/31, 73/33, 73/46, 73/73, 73/77, 74/3, 78/4, 78/7, 78/12, 79/31, 79/37, 79/47, 79/51, 80/1, 80/12, 83/1, 85/5, 85/8, 85/13, 86/21, 86/24, 86/27, 86/29, 86/30, 86/39, 87/2, 87/4, 87/5, 87/9, 88/1, 88/8, 91/3, 91/4, 91/5, 91/18, 91/40, 91/41, 91/43, 91/51, 91/53, 92/11, 93/1, 94/1, 94/20, 96/12, 96/16, 96/19, 96/35, 97/23, 97/31, 97/37, 99/1, 100/5, 100/11, 100/26, 100/28, 101/2, 104/4, 104/7, 104/14, 105/8, 106/2, 107/1, 107/20, 107/31, 107/38, 108/1, 108/2, 109/1, 109/2, 109/6, 109/9, 109/25, 110/3, 111/4, 111/5, 111/8, 111/66, 111/72, 111/81, 113/1, 113/5, 113/12, 113/16, 113/21, 113/24, 113/35, 113/44, 114/4, 117/7, 118/4, 118/5, 118/7, 118/9, 118/11, 120/3, 120/4, 121/2, 121/5, 121/15,

121/20, 122/1, 122/3, 122/5, 122/7, 122/13, 122/16, 122/30, 123/5, 123/18, 123/29, 123/33, 123/61, 123/65, 124/11, 124/64, 124/99, 125/2, 127/5, 130/4, 130/7, 130/11, 130/12, 130/13, 130/14, 130/23, 130/26, 132/5, 132/8, 132/15, 132/19, 133/2, 133/10
v.+ dı 8/1, 11/1, 11/3, 11/7, 11/10, 29/3, 32/42, 32/43, 34/4, 38/8, 42/31, 46/7, 48/27, 49/153, 49/184, 59/5, 62/15, 65/5, 65/6, 66/16, 66/18, 66/19, 68/5, 68/6, 72/11, 73/54, 73/84, 75/8, 78/12, 79/27, 79/28, 80/10, 80/11, 87/10, 92/6, 97/31, 103/4, 103/5, 103/12, 104/2, 104/22, 112/7, 113/11, 113/23, 113/28, 113/35, 113/36, 113/37, 113/52, 113/53, 113/55, 115/2, 115/3, 116/3, 117/8, 121/20, 123/64, 124/98, 127/2, 127/3, 130/19, 137/17
v.+ dır 42/50, 134/6
v.+ dïsen 32/49
v.+ dur 19/9, 19/10, 19/14, 19/15, 19/16, 19/17, 19/21, 19/28, 19/29, 30/7, 34/5, 37/16, 42/21, 42/29, 42/30, 42/37, 42/53, 45/4, 45/12, 49/139, 56/3, 56/12, 58/10, 73/17, 73/47, 80/2, 88/1, 100/32, 109/3, 113/45, 131/5, 132/10
v.+ ım 113/10
v.+ mış 6/4, 7/8, 32/30, 43/2, 47/2, 49/126, 49/41, 52/6, 53/1, 53/2, 56/22, 56/41, 78/5, 78/8, 84/5, 85/4, 91/27, 106/2, 106/3, 108/4, 112/1, 119/7, 121/3, 122/15, 130/10, 133/1
v.+ mışım 61/6
v.+ sa 20/21, 27/17, 32/75, 32/80, 45/23, 45/36, 48/9, 49/65, 73/22, 79/11, 101/2, 101/4, 116/3, 124/63
v.ol - 82/2

vār [*bk.* **var**] Var, mevcut, elde bulunmakta
v. 100/1

var- Varmak, ulaşmak, yetişmek
v.- a 73/65, 104/12
v.- ana 2/13, 86/2
v.- dı 26/17
v.- dılar 122/29
v.- dım 66/14, 104/8
v.- duḳ 11/14, 66/4
v.- dūmuz 124/84
v.- dur 45/3
v.- ı 104/7
v.- ıncı 20/22
v.- ıya 35/28, 49/167, 49/168, 49/176, 49/177, 49/186, 49/203, 92/10
v.- ıyā 22/16
v.- ıyalar 108/18
v.- ıye 108/4
v.- ıyo 86/15, 86/33, 108/11
v.- ıyō 22/16
v.- ıyolar 123/41
v.- ıyor 56/34
v.- ï 1/2, 6/50, 26/16, 56/23, 56/40, 56/41, 56/44, 56/56, 56/59, 73/35, 73/68, 73/70, 73/74, 73/76, 73/80, 73/82, 91/54, 121/16
v.- ïlar 73/21, 73/60
v.- ïm 4/4, 4/17
v.- ïnci 21/1, 21/3, 49/246, 66/19, 73/50
v.- ïncik 49/55
v.- iya 21/2, 49/103, 49/107, 49/169, 49/202
v.- iyalar 49/106
v.- iye 21/3, 106/4
v.- iyolaŗ 123/48
v.- madan 85/9
v.- madın 73/29
v.- maz 104/7

v.- mış 7/12, 49/111, 49/62, 56/34, 91/23, 99/2, 119/1
v.- mışlaŗ 7/9
v.- sa 55/5, 79/11
v.- ulardı 124/85
v.- ur 42/15, 85/10
v.- uruķ 109/32, 109/34
v.- usam 107/2

varil (Fr.) Varil
v.+ e 123/14, 123/15
v.+ in 123/15, 123/16

varlıķlı Varlıklı, zengin
v. 49/217

varlī (< *varlık-ı*) Varlık
v.+ n 49/222

varul- Varılmak, ulaşılmak
v.- udu 109/17

vāsda (Ar.) Vasıta, araç
v. 113/22

vasıda (Ar.) [*bk.* **vasıta**] Vasıta, araç
v. 113/35

vasıta (Ar.) [*bk.* **vasıda**] Vasıta, araç
v.+ sıyla 49/166, 49/186

vatan (Ar.) Vatan, ülke
v.+ ına 51/16

vatandaş Vatandaş, yurttaş
v. 17/2, 45/1, 45/25, 78/4, 128/2, 128/6, 131/15
v.+ a 26/26, 43/10, 43/11, 51/25
v.+ ın 132/20

vay Hay, vay, eyvah
v. 31/12, 49/181, 73/66

vazgeç- [*bk.* **vazgeş-**] Vazgeçmek, terk etmek, caymak
v. 6/3, 7/3, 7/4

vazgeçil- Vazgeçilmek, terk edilmek
v.- di 28/19

vazgeş- [*bk.* vazgeş-] Vazgeçmek, terk etmek, caymak
v.- dük 100/15
v.- miş 85/2

vazife (Ar.) Vazife, görev
v.+ si 96/33
v.+ sine 122/41

vaziyet (Ar.) Vaziyet, durum
v.+ de 19/16
v.+ i 11/12, 104/23
v.+ teyiz 72/10

ve Ve, iki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz
v. 2/3, 2/14, 6/16, 14/1, 18/4, 18/9, 28/8, 30/3, 35/22, 37/32, 40/2, 40/10, 42/42, 43/22, 43/23, 43/28, 46/4, 47/7, 48/31, 49/239, 49/246, 53/5, 77/4, 79/30, 79/33, 82/5, 86/4, 86/9, 93/6, 97/8, 104/13, 105/11, 106/3, 127/2, 130/3, 130/4, 130/23, 130/25, 131/4, 131/14, 132/7, 132/9, 132/10, 132/12, 132/32, 132/33

vekil (Ar.) Yetki verilen kimse
v. 49/112
v.+ i 49/112
v.+ im 49/115

velasılıķelam (Ar.) Velhasılıkelam, sözün kısası
v. 35/28

vēr- [*bk.* **vēr-**] Vermek, teslim etmek, iletmek
v. 6/37, 6/48, 23/18, 49/104, 49/105, 49/31, 49/32, 49/37, 49/52, 49/69, 49/82, 63/35, 86/6, 86/7, 86/8, 106/5, 112/13, 113/2, 113/11, 123/60, 123/61, 123/63
v.- cek 73/28
v.- cekse 124/35
v.- cük 123/53

v.- dū 68/3
v.- dūm 6/34, 6/35, 6/36
v.- dūnü 49/89
v.- di 38/7, 42/26, 68/8
v.- diler 2/8, 16/13, 37/8, 61/1, 65/2, 95/13, 95/21, 96/40
v.- dim 2/22, 14/13, 20/25, 49/120, 49/125, 58/5, 67/24, 96/28, 96/37
v.- din 113/14
v.- dīse 35/26, 109/25, 109/26
v.- dīsek 58/6
v.- dük 20/16, 70/18, 73/57, 91/15
v.- dün 19/19
v.- ėcek 63/48
v.- ėceklerini 27/11
v.- ėcekmiş 137/19
v.- ecem 123/34
v.- elim 49/13, 99/7
v.- emem 56/30, 56/31, 112/13, 112/14
v.- ememiş 127/5
v.- emesin 63/34
v.- emez 63/38, 63/44
v.- emisin 56/30
v.- ene 35/27
v.- ī 49/70, 49/75, 56/25, 73/23, 96/36
v.- icedim 118/9
v.- iceksin 49/183, 56/25, 63/34
v.- iceksiz 73/72
v.- icem 37/13, 118/5, 123/34
v.- icēn 63/34
v.- icēsen 63/43
v.- īm 49/190, 49/69
v.- in 49/14, 49/162, 49/163, 49/97, 73/25
v.- īncik 84/6
v.- iriz 90/2, 90/3
v.- irsin 51/10, 56/32
v.- iya 49/104, 49/105, 49/109, 49/158, 49/166, 49/32, 49/72, 49/83
v.- iyalar 49/164, 49/22
v.- iye 73/51
v.- iyeler 32/87
v.- iyo 86/5
v.- iyok 24/8
v.- iyoḳ 10/36, 26/26, 80/4
v.- iyolar 27/11, 56/49
v.- iyōm 49/9, 57/2
v.- iyomuş 27/11
v.- iyor 42/39
v.- me 73/62, 124/46
v.- medi 10/1, 10/2
v.- mediler 96/16, 113/28
v.- medim 11/13
v.- medükleri 84/5
v.- mem 51/30
v.- memiş 126/2, 126/3, 137/22
v.- memişler 84/5, 84/6, 85/4
v.- mese 50/5
v.- mesem 73/50
v.- mesin 106/9
v.- mez 73/32
v.- mezlerdi 94/2
v.- misin 56/32
v.- miş 7/11, 18/4, 49/7, 88/4, 112/4, 118/3, 127/6
v.- mişin 56/31, 86/41
v.- mişler 10/26, 10/27, 107/23, 112/7
v.- miya 49/29
v.- miye 49/73, 49/77
v.- miyecek 42/35
v.- miyo 10/42
v.- sem 73/50, 73/51
v.- sene 23/18
v.- sīdiz 78/14
v.- sin 18/11, 31/19, 32/7, 73/31, 73/33
v.- ü 63/40, 86/9
v.- ū 38/7, 56/24, 56/30, 63/40
v.- üdü 99/9
v.- üdüm 10/14

v.- üken 56/20
v.- ülellerdi 124/18
v.- ülerdi 124/89
v.- üller 20/8, 32/86, 32/87
v.- üllerdi 32/11, 32/42, 124/36, 124/88, 124/90
v.- üllerse 32/41
v.- üm 106/5, 106/6
v.- ümüş 71/2
v.- ür 20/13, 32/88, 51/11, 56/17, 63/36, 63/38, 63/44, 63/45, 124/34
v.- ürmüş 88/3
v.- ürük 80/4, 109/34
v.- ürüm 73/19, 86/41, 92/1
v.- üse 14/8, 130/9
v.- üsen 106/6
v.- üsün 32/25, 112/26, 123/60
v.- ûsün 56/5, 63/43, 63/45, 116/8
v.ebül - 26/10

vĕr- Vermek, teslim etmek, iletmek,
v.- ûm 56/24

vèrdü- Verdirmek, verilmesini sağlamak
v.- dü 95/23

vèrem (Ar.) Verem, tüberküloz
v. 27/15

vèresilik Verebilecek kadar, verebilecek durumda
v. 63/48

veril- [*bk.* **vèril-, vèrül-**] Verilmek, teslim edilmek, iletilmek
v.- ecek 118/5
v.- ecekmiş 78/16
v.- meyecek 42/36
v.- mez 113/14

vèril- [*bk.* **veril-, vèrül-**] Verilmek, teslim edilmek, iletilmek
v.- yo 123/52

verme [*bk.* **vèrme, vèrmi**] Verme, teslim etme, iletme
v.+ sini 63/46, 63/47

vèrme [*bk.* **verme, vèrmi**] Verme, teslim etme, iletme
v. 63/24

vèrmek Vermek, teslim etmek, iletmek
v. 124/19

vèrmi [*bk.* **vèrme, verme**] Verme, teslim etme, iletme
v.+ ye 49/114, 49/82

vèrül- [*bk.* **veril-, vèrül-**] Verilmek, teslim edilmek, iletilmek
v.- ür 124/77

vesayir (Ar.) [*bk.* **vesaire**] Vesair, diğer
v.+ e 90/8

vesayire (Ar.) [*bk.* **vesair**] Ve benzeri
v. 90/4, 101/7
v.+ si 24/7

veya (Ar.-Far.) Veya, yahut
v. 43/12, 79/10, 91/37, 102/13, 122/30, 124/66, 134/8

veya┬ût (Ar.-Far.) [*bk.* **veyaḥıt, veyaḥud, veyaḥudu, veyahut, veyat**] Veya, yahut
v. 124/28, 134/1

veyaḥıt (Ar.-Far.) [*bk.* **veya┬ût, veyaḥud, veyaḥudu, veyahut, veyat**] Veya, yahut
v. 75/7

veyaḥud(Ar.-Far.)[*bk.* **veya┬ût, veyaḥıt, veyaḥudu, veyahut, veyat**] Veya, yahut
v. 26/25, 26/57, 37/18, 74/7, 74/9, 101/14, 117/8

veyaḥudu (Ar.-Far.) [*bk.* **veya┬ût, veyaḥıt, veyaḥud, veyahut, veyat**] Veya, yahut

v. 117/4, 117/9

veyahut (Ar.-Far.) [*bk.* **veya┬ŭt, veyaḥıt, veyaḥud, veyaḥudu, veyat**] Veya, yahut
v. 12/5, 32/48, 43/30, 51/9, 51/24, 75/10, 76/3, 76/11, 94/26, 132/29

veyat (Ar.-Far.) [*bk.* **veya┬ŭt, veyaḥıt, veyaḥud, veyaḥudu, veyahut, veyat**] Veya, yahut
v. 76/12

vezil (Ar.) [*bk.* **vezir**] Vezir, valilik ve bakanlık görevi yapan kişi
v.+ ler 49/12
v.+ lere 49/7

vezir (Ar.) [*bk.* **vezil**] Vezir, valilik ve bakanlık görevi yapan kişi
v. 49/13, 53/6
v.+ i 73/8
v.+ ine 73/8

vilayat (Ar.) [*bk.* **vilayet**] Vilayet, il
v.+ ının 113/21

vilayet (Ar.) [*bk.* **vilayat**] Vilayet, il
v.+ inin 113/15

virej (Fr.) Dönemeç
v.+ i 113/37

vitirin (Ar.) Vitrin, sergen
v. 91/24

vur- Vurmak, hızla çarpmak, hızlıca çarpmak, silahla öldürmek
v. 34/7
v.- a 76/26
v.- amadılar 48/32
v.- du 2/23, 2/24, 27/16, 66/10
v.- dū 36/2
v.- duḳ 36/2
v.- duḳcan 113/26
v.- duḳlarïçün 47/3
v.- dular 67/42
v.- dum 48/35, 73/3
v.- dun 94/12
v.- ī 76/24, 96/25, 122/17, 122/20, 123/44
v.- iẏi 123/20
v.- īlar 66/16
v.- īn 6/10
v.- madı 31/12
v.- miye 11/10, 91/25
v.- muş 26/42, 85/3, 85/4, 100/3, 112/2
v.- muşlar 36/7
v.- u 48/18
v.- udu 26/41, 117/9, 117/10
v.- uḳ 122/20
v.- ullardı 32/16, 117/4, 117/7
v.- up 51/12
v.- ur 48/17, 76/19, 113/25, 133/8
v.- uruḳ 100/17
v.- ūsa 32/60
v.- ūsan 34/6
v.- usun 97/13, 112/26
v.- uyo 123/41, 133/2
v.- uyoḳ 111/57
v.- uyom 23/32, 48/34, 104/5
v.- uyosun 6/10

vurul- Vurulmak, vurmak kişine hedef olmak
v.- madı 48/35
v.- muş 48/37, 85/1

vücud (Ar.) Vücut, beden
v.+ unu 6/21

Y

ya (Ar.) "Yahu, hey, bana bak, baksana" anlamlarında bir seslenme sözü
y. 2/9, 17/15, 73/83,

ya (Far.) [*bk.* **yā**] Şaşma, şaşkınlık, onay, pekiştirme
y. 4/3, 6/27, 10/16, 10/49, 17/12, 17/21, 19/6, 19/26, 26/14, 26/27, 26/57, 28/6, 28/7, 30/4, 31/11, 32/21, 32/78, 32/81, 35/27, 36/8, 37/31, 38/8, 40/11, 42/21, 42/49, 42/54, 45/12, 45/23, 45/34, 48/19, 48/36, 49/112, 49/161, 49/170, 49/175, 49/179, 49/184, 49/30, 49/75, 51/21, 51/24, 56/31, 56/60, 57/7, 63/2, 63/33, 63/35, 66/14, 71/3, 73/11, 73/54, 73/61, 73/69, 73/76, 74/3, 75/4, 75/10, 78/12, 79/5, 79/10, 79/26, 81/13, 82/4, 84/2, 86/18, 86/24, 86/25, 86/26, 87/5, 87/20, 91/11, 91/45, 91/52, 96/29, 99/5, 99/11, 99/13, 105/1, 107/12, 107/14, 107/32, 107/44, 109/21, 114/2, 118/11, 118/15, 121/1, 121/6, 122/2, 122/7, 122/11, 122/13, 122/18, 122/34, 123/51, 124/77, 125/11, 127/1, 128/7, 130/10, 131/5, 132/25, 132/29, 133/2, 137/12, 137/13, 137/20

yā (Far.) [*bk.* **ya**] Şaşma, şaşkınlık, onay, pekiştirme
y. 10/35, 14/3, 31/11, 31/16, 32/31, 49/71, 57/5, 61/1, 71/4, 81/9, 81/10, 86/21, 123/48

yā Yağ
y. 101/14, 112/21,
y.+ nan 3/2
y.+ sı 81/5
y.+ sını 8/16, 69/5

ya- [*bk.* **yā-**] Yağmak, gökten düşmek
y.- ardı 125/6
y.- ïyoŗ 79/17

yā- [*bk.* **yā-**] Yağmak, gökten düşmek
y.- dı 42/47, 42/48, 113/38, 116/4
y.- dū 125/4, 125/5
y.- madı 79/24
y.- mamış 124/73
y.- masa 50/3
y.- miyorsa 42/27
y.- r 3/10124/72
y.- rķanalık 124/72
y.- rmış 124/72
y.- rsa 99/13
y.- sa 50/3
y.- ye 106/4
y.- yı 106/4

yā Yan, kenar
y.+ mda 87/4

yab- Yapmak, etmek, eylemek
y.- dū 132/3

yaban (Far.) İnsan yaşamayan ıssız yer
y. 122/10, 122/12

yabancı Yabancı, başka yerden olan
y. 42/22

yabancī (< *yabancı-y-ı*) Yabancı, başka yerden olan
y. 114/2

yad- [*bk.* **yat-**] Yatmak, yatar duruma gelmek
y.- dımdı 87/11

yafidi (öz. a.) Yahudi
y. 113/36

yaḫni (Far.) Yahni, kavrulmuş soğan ve salça ile pişirilen, sade veya sebzeli et yemeği
y. 62/12, 109/24
y.+ si 62/12

y.+ sini 63/21

yaḥud (Far.) [*bk.* ***yaḥut, yaʇŭt***] Yahut, veya, ya da
y. 40/6, 48/21, 52/8, 63/25, 63/39, 73/11, 124/29, 124/93, 131/9

yaḥut (Far.) [*bk.* **yaḥud, yaʇŭt**] Yahut, veya, ya da
y. 13/1, 27/16, 29/1, 45/38, 56/43, 63/15, 100/11, 124/59, 124/85, 124/89

yaḳ- [*bk.* **yaḳ-**] Yakmak, yanmasını sağlamak, tutuşturmak
y.- aḳana 32/72
y.- alım 49/50
y.- allardı 16/3
y.- ar 49/56
y.- arım 111/1
y.- armış 119/14, 119/15
y.- arsa 49/43
y.- arsın 112/22
y.- aruḳ 49/61, 111/35, 111/87, 113/49, 113/50
y.- dı 37/3, 58/8, 60/7, 119/10
y.- dılar 65/7
y.- dım 87/10, 111/2
y.- duḳ 65/7
y.- duruʂ 3/10
y.- ıcaḳsın 111/53
y.- ıcan 111/53
y.- ıya 24/6, 49/46
y.- ıyalar 13/10
y.- ıyalardı 109/19
y.- mış 37/12
y.- mışlar 49/53, 49/58
y.- sın 124/50
y.- sınnar 49/60

yaḳ [*bk.* **yoḳ**] Yok, olmaz
y. 123/62

yaḳ- [*bk.* **yaḳ-**] Yakmak, yanmasını sağlamak, tutuşturmak
y.- ī 119/12
y.- īm 119/9
y.- iya 49/51
y.- īyalar 49/16
y.- iyoduḳ 111/19
y.- iyoḳ 111/13, 111/16

yakala- [*bk.* **yaḳalı-**] Yakalamak, tutmak
y.- duḳ 91/13
y.- mış 91/21, 91/28
y.- mışlar 36/7
y.- rḳan 79/43

yaḳalamaḳ Yakalamak, tutmak
y. 79/43

yakalan- Yakalanmak, tutulmak
y.- mama 94/14
y.- mamanın 94/13

yaḳalı- [*bk.* **yaḳalı-**] Yakalamak, tutmak
y.- ya 49/168
y.- yor 79/42

yaḳanıl- Yakalanılmak, tutulmak
y.- an 123/35

yaḳdır- [*bk.* **yaḳdur-**] Yaktırmak, yakılmasını sağlamak
y.- ır 134/3

yaḳdur- [*bk.* **yaḳdır-**] Yaktırmak, yakılmasını sağlamak
y.- u 8/4
y.- ullardı 124/87

yaḳıcı Yakıcı, yakan
y. 136/4

yaḳın Yakın, uzak karşıtı
y. 16/7, 18/6, 70/15, 100/17, 105/7, 131/4
y.+ a 126/5
y.+ da 105/8
y.+ dan 70/13

yaklaş- Yaklaşmak, yakın duruma gelmek
y.- dü 48/20
y.- dünda 90/6
y.- ïye 1/5
y.- ma 18/3
y.- ur 85/11

yaḳmaḳ Yakmak, yanmasını sağlamak
y. 132/21

yaḳmi Yakma, yakılmasını sağlama
y.+ ya 49/17

yaḳul- Yakılmak,
y.- uḳanalıḳ 124/36

yaḳuşuḳlu Yakışıklı, gösterişli
y.+ sun 94/23

yal Köpek ve sığırlara yedirilmek için un ve kepekle hazırlanan yiyecek
y.+ ına 73/47

yala- Yalamak, dilini sürerek yemek
y.- llar 111/43
y.- r 16/2, 111/43

yāla- Yağlamak
y.- ruḳ 111/64

yalan Yalan, gerçeğe uymayan söz
y. 82/6, 89/3

yālaş Un ve su karıştırılarak pişirilip, üstüne yağ dökülerek yenilen bulamaç
y. 5/7

yālı Yağlı, yağ ile pişirilmiş
y. 81/4, 81/5

yalın Yalın, gösterişsiz
y. 63/15, 72/1, 124/100, 124/105, 125/3

yalla (Ar.) Yallah
y. 118/13

yallā (Ar.) Yallah
y. 117/11

yallah (Ar. *ya Allah*) "Haydi, yürü, kalk, git" anlamlarında kullanılan bir söz
y. 66/14

yalnız [*bk.* **yalūz**] Yalnız, tek, sade
y. 16/6, 24/2, 27/7, 44/4, 54/12, 62/8, 79/33, 91/53,
104/3, 104/5, 132/9

yālu Yağlı
y. 5/15

yalūz [*bk.* **yalız**] Yalnız, tek, sade
y. 13/17, 25/16, 25/21, 49/146, 49/148, 49/161, 49/163, 49/169, 49/183, 49/240, 94/8, 100/30, 100/35, 100/46, 128/1

yalvar- Yalvarmak
y.- ï 106/9, 123/44
y.- iyo 106/8
y.- uḳan 67/15
y.- uḳanalıḳ 106/10
y.- ullarmış 43/16

yamalıḳ Yama için kullanılan parça
y. 3/13, 8/1, 9/2, 130/19, 130/20

yāmi Yama için kullanılan parça
y.+ ye 137/14

yāmul [*bk.* **yāmur**] Yağmur, yağış, baran
y.+ lar 137/14

yāmur [*bk.* **yāmul**] Yağmur, yağış, baran
y. 79/21, 99/12, 113/38, 125/4, 125/6
y.+ a 9/2
y.yā - 63/31

yāmur duvası Yağmur duası
y. 137/10

yāmursuz Yağmursuz
y. 99/13

yan Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü
y. 49/138, 49/83, 96/19, 96/36
y.+ da 52/9
y.+ a 6/50, 32/22, 49/83, 91/48, 100/38
y.+ da 4/16, 26/19, 37/6, 37/24, 63/2, 80/17, 80/18, 87/5, 87/6, 91/27, 122/5, 123/64, 128/7
y.+ dakı 97/43
y.+ dan 21/2, 80/19, 85/9, 87/17
y.+ dïm 37/31
y.+ ı 87/10, 91/57
y.+ ıꞇān 32/32
y.+ ıda 56/46
y.+ ıma 37/5, 96/28
y.+ ımda 37/25, 37/29, 37/40, 91/40, 95/1
y.+ ımıza 91/41
y.+ ımızda 14/22, 124/98
y.+ ımızdakı 96/22
y.+ ımızdan 37/36, 79/33, 79/34
y.+ ına 6/32, 26/30, 32/20, 32/80, 37/37, 47/3, 49/103, 56/40, 67/31, 70/4, 73/17, 73/29, 73/58, 86/2, 95/6, 109/34, 113/1, 137/2, 137/11
y.+ ında 7/14, 9/3, 20/24, 25/12, 26/30, 38/8, 49/26, 49/28, 53/6, 56/7, 86/17
y.+ ındakı 25/1, 108/16
y.+ ındaki 86/19
y.+ i 96/8
y.+ ïꞇan 32/36
y.+ na 23/30
y.+ nan 96/27

yan- Yanmak, tutuşmak, yok olmak
y.- arkan 79/51
y.- armış 96/21
y.- dı 16/11, 37/2, 59/20
y.- dïk 37/31
y.- dïmiş 4/15
y.- ına 87/18
y.- ıyodu 109/22
y.- iya 49/17, 49/20
y.- íye 79/22
y.- iyosun 49/20
y.- madı 124/41
y.- mış 37/6, 37/7, 49/53

yana Yanına, yan tarafına
y. 21/3, 27/22, 56/37, 56/60, 66/1, 76/15, 100/37, 123/14, 123/21

yanaş- Yanaşmak, yaklaşmak
y.- dū 48/16
y.- ïnci 49/201, 91/44
y.- ma 104/10
y.- maz 100/30, 100/37
y.- ū 100/31

yanı (Ar.) [*bk.* **yani, yāni, yaní, yani, yāni**] Yani, sözün kısası, demek oluyor ki
y. 7/11, 10/24, 10/25, 13/21, 17/18, 17/20, 17/22, 19/8, 19/10, 19/16, 19/17, 22/7, 22/8, 22/9, 22/10, 22/12, 23/19, 26/8, 26/22, 27/14, 30/1, 30/2, 32/9, 32/17, 35/28, 39/10, 39/13, 40/4, 42/25, 50/6, 54/2, 54/3, 54/4, 54/10, 54/11, 56/55, 59/2, 60/7, 62/9, 68/1, 68/2, 68/6, 68/7, 68/8, 68/9, 68/10, 73/18, 79/41, 84/3, 84/5, 84/6, 84/7, 84/10, 84/11, 84/14, 84/16, 88/7, 89/1, 91/6, 91/7, 91/13, 91/15, 91/57, 97/1, 97/41, 100/28, 101/11, 104/7, 104/23, 106/13, 107/35, 127/4, 128/5, 128/7, 128/8, 132/6, 132/10, 132/27
y.+ ndan 121/26

yānı (Ar.) [*bk.* **yanı, yani, yāni, yaní, yani, yāni**] Yani, sözün kısası, demek oluyor ki
y. 111/82

yani (Ar.) [*bk.* **yanı, yānı, yaní, yanĭ, yāni**] Yani, sözün kısası, demek oluyor ki
y. 7/13, 10/37, 10/45, 11/15, 12/1, 13/3, 13/18, 17/8, 17/12, 19/5, 19/11, 19/26, 19/28, 20/11, 22/3, 22/5, 22/13, 22/15, 22/16, 23/1, 23/3, 23/4, 23/6, 23/9, 23/11, 23/14, 23/20, 23/24, 23/26, 23/29, 23/33, 23/36, 23/37, 23/38, 23/41, 23/42, 23/43, 24/9, 26/12, 26/13, 26/18, 26/19, 26/21, 26/26, 26/32, 26/44, 26/58, 27/8, 27/16, 27/22, 28/8, 28/9, 28/12, 31/3, 37/8, 37/9, 39/1, 39/3, 39/5, 39/10, 40/7, 40/9, 42/8, 42/11, 42/16, 42/50, 43/17, 43/19, 43/20, 44/5, 44/6, 46/7, 48/30, 49/136, 49/31, 49/39, 49/93, 51/3, 51/5, 51/6, 51/16, 51/18, 51/22, 51/25, 53/6, 54/3, 54/4, 54/5, 54/7, 54/8, 54/9, 54/10, 54/11, 54/12, 54/13, 54/14, 54/16, 54/17, 54/18, 54/23, 56/7, 58/1, 58/3, 58/4, 58/12, 60/2, 60/4, 60/7, 62/4, 62/6, 62/13, 62/14, 63/5, 64/3, 68/4, 72/9, 73/18, 73/20, 73/25, 75/8, 77/3, 77/6, 78/9, 78/10, 78/11, 78/13, 78/14, 78/15, 78/17, 79/8, 79/16, 81/7, 81/11, 82/4, 83/5, 84/1, 84/4, 88/6, 90/8, 90/9, 91/16, 91/32, 95/26, 96/15, 96/21, 96/25, 97/6, 97/14, 97/20, 97/23, 97/26, 97/27, 97/33, 97/35, 97/38, 97/40, 97/41, 99/4, 99/11, 99/14, 99/19, 101/13, 102/1, 104/1, 104/3, 104/8, 104/23, 106/9, 113/21, 119/1, 119/6, 122/1, 122/6, 123/16, 124/4, 124/6, 124/104, 124/107, 124/108, 124/26, 124/27, 124/28, 124/29, 124/55, 124/56, 124/62, 124/70, 124/74, 124/75, 124/84, 124/87, 126/2, 127/3, 133/9, 134/4, 134/9, 137/2

yanı (Ar.) [*bk.* **yanı, yānı, yani, yanĭ, yāni**] Yani, sözün kısası, demek oluyor ki
y. 2/15, 19/1

yanĭ (Ar.) [*bk.* **yanı, yānı, yani, yaní, yāni**] Yani, sözün kısası, demek oluyor ki
y. 36/10, 62/2

yāni (Ar.) [*bk.* **yanı, yānı, yani, yaní, yanĭ**] Yani, sözün kısası, demek oluyor ki
y. 84/3, 84/12, 90/6, 137/23

yanĭş Yanlış, hatalı
y. 6/3

yan ıyana Birbirinin yanında olan
y. 131/3

yap- Yapmak, etmek, eylemek
y. 26/25, 34/7, 45/44, 64/3, 64/4, 86/16, 86/43, 124/97
y.- a 109/33
y.- acaḳ 92/2, 92/3, 94/19
y.- acaḳsan 45/30
y.- acām 35/10, 109/1
y.- acāz 14/5, 49/222
y.- alar 124/83
y.- alım 49/131, 73/85, 124/3
y.- allaŗ 15/4
y.- āllaŗ 10/21
y.- allar 10/20, 15/3, 17/8, 20/7, 20/12, 33/6, 62/13, 76/12, 80/13, 90/8, 90/9, 94/10, 98/5, 98/6, 105/8, 105/9, 122/42, 124/30, 124/32, 124/83, 132/18, 137/10, 137/12
y.- allardı 41/1, 48/28, 63/13, 3/14, 70/7, 70/8, 75/1, 76/6, 94/2, 103/10, 105/13, 113/32, 113/54, 113/55, 124/61, 125/10
y.- alları 32/79
y.- allarmış 79/48, 79/50
y.- allarsa 94/17
y.- amam 96/10, 96/12
y.- amasın 84/10
y.- amıyoḳ 22/6

y.- amīlar 6/42
y.- amiyōlar 39/7, 39/8
y.- amiyom 91/48
y.- an 20/5, 20/10, 26/51, 26/55, 75/9, 100/26
y.- ar 7/1, 7/2, 13/22, 13/23, 26/51, 45/9, 45/14, 49/115, 56/23, 64/8, 64/9, 64/10, 76/13, 80/8, 103/40, 111/16, 113/48
y.- araḳ 75/3
y.- ardı 48/29, 51/6, 70/1, 72/7, 113/26
y.- arduḳ 5/14, 42/4, 42/6, 48/18, 59/3, 59/4, 72/7, 102/2, 103/3, 110/6, 111/18
y.- arım 3/1, 100/27, 114/7
y.- arız 10/16, 19/26, 19/30, 69/3, 102/7
y.- arḳan 79/43
y.- arḳana 62/2, 137/2
y.- arken 78/12
y.- armış 113/6
y.- arsa 49/47
y.- arsaḳ 135/1
y.- arsan 34/7, 64/4, 86/16
y.- arsın 32/37, 32/53, 34/17, 45/25, 45/35, 45/44, 51/11, 51/12, 56/2, 56/4, 56/7, 56/9, 56/12, 64/10, 113/47, 113/48, 113/52
y.- aruġ 103/24
y.- aruḳ 45/21, 48/1, 48/2, 48/5, 48/8, 48/26, 64/3, 64/4, 80/3, 92/10, 100/19, 102/4, 102/5, 102/6, 102/11, 102/15, 109/8, 111/104, 111/47, 111/85, 111/88, 113/46, 129/2, 129/3, 129/4, 136/4
y.- caḳ 49/239, 128/5
y.- cān 115/5
y.- dı 2/23, 6/18, 23/42, 31/16, 35/24, 35/28, 60/7, 78/4, 95/23, 96/26
y.- dıḳ 46/5
y.- dılar 18/7, 18/9, 49/130, 49/145, 54/2, 65/2, 112/8
y.- dılarsa 124/10
y.- dım 6/36, 26/41, 49/244, 49/245, 56/28, 62/6, 84/2, 91/39, 109/27
y.- dın 45/35, 49/211, 94/9
y.- dīsen 32/1
y.- dū 35/28, 78/5, 79/17, 79/18, 79/42, 96/25, 124/73, 132/2
y.- dūdan 132/3
y.- dūdu 38/12
y.- duḳ 65/6, 66/5, 66/6, 66/8, 70/14, 70/17, 91/13, 95/26, 96/5, 96/40, 104/18, 109/16
y.- duḳdan 23/13, 111/13
y.- duḳları 79/50
y.- dūm 113/18, 120/10
y.- dumuz 129/2
y.- dūmuz 23/6, 111/66
y.- dūn 56/23
y.- dūnu 77/6
y.- dūzu 49/161
y.- ıcaḳ 49/35, 49/92, 49/93, 128/5
y.- ıcaḳsa 124/9
y.- ıcaḳsan 49/146
y.- ıcaḳsın 32/70, 73/68, 80/8
y.- ıcaḳsīz 49/116
y.- ıcam 49/225
y.- ıcām 49/40
y.- ıcāmı 108/10
y.- ıcan 42/23, 49/149, 74/6, 108/9
y.- ıcān 47/6, 49/151, 103/28
y.- ıcānı 45/24
y.- ıcāsan 19/24
y.- ılıyō 76/1
y.- ılmış 92/15
y.- ın 119/1, 119/2, 120/9, 123/61
y.- ıp 23/41
y.- ıya 10/39, 10/40, 113/1, 132/10
y.- ıyalar 20/1, 32/10, 49/159
y.- ıyalardı 109/37, 109/38

y.- ıyĭlar 20/18
y.- ıyo 86/14, 86/19, 128/8
y.- ıyodu 26/54, 124/13
y.- ıyoduḳ 70/21, 115/2
y.- ıyoğ 103/26
y.- ıyoḳ 10/41, 23/12, 23/13, 84/14, 111/48, 111/55, 111/56, 129/1, 129/4, 135/1, 135/2, 135/4
y.- ıyolar 76/30, 79/5, 79/43
y.- ıyōlar 79/42
y.- ıyom 23/29, 23/31, 23/35, 26/26, 92/1, 111/5
y.- ıyomuş 53/2
y.- ıyoŋ 10/41
y.- ıyorum 26/6, 26/15, 26/24
y.- ıyoruz 26/29, 26/30, 97/4, 101/8
y.- ıyōsa 45/35
y.- ıyōsun 21/12
y.- ıyōsūz 14/5
y.- ıyoz 46/6, 53/5
y.- ıyuduḳ 79/9
y.- ĭ 6/22, 6/33, 6/38, 9/20, 58/4, 100/26, 119/12, 123/6, 128/7
y.- ĭcam 13/6
y.- ĭlar 76/17
y.- ĭlardı 63/20, 63/21, 124/5, 124/12, 124/16, 124/17, 124/71
y.- ĭm 59/3, 87/16
y.- ince 26/31
y.- ĭnci 120/9
y.- ip 26/26, 74/3, 131/11
y.- ĭsin 56/29
y.- iy 49/47
y.- iya 49/114, 49/26, 49/27, 49/43, 49/44
y.- ĭya 9/20
y.- iyalar 49/72, 100/12
y.- iyalardı 32/84
y.- iyam 129/1
y.- iye 2/8
y.- iyo 130/8
y.- iyodu 26/55, 113/55, 114/3
y.- iyoduḳ 66/8, 124/106
y.- iyōduḳ 103/1, 103/2
y.- iyoḳ 21/11, 26/4, 32/70, 111/16, 111/56
y.- iyōlar 43/8
y.- iyolardı 124/6
y.- iyolarmış 27/21, 137/1
y.- iyom 23/39, 26/17, 56/30
y.- iyōmışlar 77/2
y.- iyōmuş 78/7
y.- iyon 113/5
y.- iyōn 8/18
y.- iyosun 43/19
y.- ma 79/42, 124/45
y.- madım 103/2
y.- maduḳ 109/38
y.- maḳ 102/13, 132/14, 133/7
y.- mamış 6/35
y.- mamışın 6/36
y.- manın 130/8
y.- masan 6/37
y.- maz 64/8
y.- mazlar 64/8, 64/9
y.- mazuḳ 48/30
y.- mış 13/10, 46/1, 49/2, 86/33, 120/9, 130/10
y.- mışdım 2/5
y.- mışım 123/37
y.- mışın 86/43
y.- mışlar 41/5, 41/7, 41/8, 49/159, 78/3, 88/2, 91/20, 100/12, 112/6, 130/3
y.- mıya 7/2, 32/68
y.- mıyan 20/4
y.- mıyoḳ 23/3
y.- mĭ 9/20, 23/5
y.- mĭlar 75/6
y.- mĭm 114/8
y.- miya 100/26
y.- miyalım 104/25

y.- miye 74/2
y.- miyoduḳ 103/7
y.- miyoḳ 48/6, 111/18
y.- miyolar 117/15
y.- miyolarmış 105/13
y.- sam 26/7
y.- san 112/16
y.- sın 6/32, 49/24, 49/38
y.- tı 6/17, 113/21
y.- Tı 6/18
y.- Tın 6/16
y.- u 2/7
y.- ücüḳ 15/7
y.- ulara 2/8

yapdu- [*bk.* **yapduŗ-, yapdur-**] Yaptırmış, yapılmasını sağlamış
y.- dular 95/20
y.- muş 49/206

yapduŗ- [*bk.* **yapdu-, yapdur-**] Yaptırmış, yapılmasını sağlamış
y.- dum 6/34

yapdur- [*bk.* **yapdu-, yapduŗ-**] Yaptırmış, yapılmasını sağlamış
y.- alım 2/14
y.- an 26/45
y.- ĭ 6/31, 97/35
y.- iye 130/9
y.- micām 49/40
y.- muş 49/205
y.- ū 26/58
y.- ucaḳ 130/8
y.- ucaḳlar 32/83
y.- up 26/22
y.- usun 56/8, 97/16
y.- ūsun 32/47

yapıl- [*bk.* **yapil-**] Yapılmak, edilmek, eylenmek
y.- acaḳ 42/30
y.- an 26/21, 26/22, 26/45, 56/1, 117/12
y.- caḳ 128/8
y.- dĭḳdan 137/9
y.- dı 25/2, 29/4, 73/42
y.- ır 42/33
y.- ışı 28/1
y.- ıyo 86/31, 132/10, 137/8
y.- ıyodu 23/9, 103/7, 124/108
y.- ĭ 64/8
y.- iyōdu 124/110
y.- mış 23/30, 42/7, 73/39, 132/18, 137/3
y.- mışdur 43/11
y.- sa 28/13

yapış- Yapışmak, tutunmak
y.- dı 2/20, 91/46

yapil- [*bk.* **yapıl-**] Yapılmak, edilmek
y.- ĭ 64/1

yapma [*bk.* **yapmi**] Yapma, etme
y.+ yı 42/16

yapmak Yapmak, etmek, eylemek
y. 59/6
y.+ da 96/27
y.ilazım 57/9

yapmi [*bk.* **yapma**] Yapma, etme
y.+ ye 78/5

yaprā [*bk.* **yaprak, yarpaḳ**] Yaprak,
y. 94/4, 94/5

yapraḳ [*bk.* **yaprā, yarpaḳ**] Yaprak
y.+ larından 34/9

yapraḳ ╓başı (öz. a.) Yaprak Başı
y. 87/3

yapu Yapı, bina
y. 13/9
y.+ sı 13/10

yapul- Yapılmak, edilmek

y.- dĭḳdan 137/11
y.- dünu 132/9
y.- u 43/6, 48/28
y.- udu 48/29
y.- üdu 42/4
y.- ur 42/28, 64/8

yar- Yarmak, uzunlamasına bölmek, yarık açmak
y.- allardı 94/7, 123/67
y.- arız 19/3
y.- dılar 126/7
y.- dım 26/42
y.- ıyoḳ 19/4
y.- inci┬e 113/34

yār (Far.) Sevgili
y.+ e 8/12
y.+ i 67/35

yar Uçurum
y. 26/45,

yara Yara, dert, üzüntü
y. 76/27
y.+ sĭnen 61/5
y.ol - 49/44

yara- Yaranmak, yaralı olmak, yarar sağlamak
y.- r 87/8, 111/9
y.- madı 40/10
y.- miye 45/15

yarabbilalemin (Ar.) Âlemlerin Rabb'i
y. 87/16

yarad- Yaratmak, var etmek
y.- ip 14/18
y.- mış 8/8

yarala- Yaralamak, yara açmak
y.- mışlar 122/3

yaralan- Yaralanmak
y.- dü 25/14
y.- mış 22/13

yaralı [*bk.* **yaralı**] Yararlı
y. 119/1, 119/2

yaralu [*bk.* **yaralı**] Yaralı
y. 25/14

yarat- Yaratmak, var etmek
y.- mış 8/10, 42/22

yardım Yardım
y. 42/17, 86/3, 86/7, 86/24
y.+ ıyla 130/7
y.al - 86/3
y.éd - 42/13, 42/14, 98/2
y.dabulun - 86/2

yardımcı Yardımcı, yardım eden
y. 22/8, 42/18
y. ol -22/8, 22/6, 25/3, 52/5

yarı [*bk.* **yaru**] Yarı, yarım
y.+ sı 49/126, 67/42, 116/6
y.+ sına 7/12
y.+ sını 49/43, 49/46, 116/10

yarıl- Yarılmak, ikiye ayrılmak
y.- dı 73/3

yarıla- Yarılamak, yarısını bitirmek
y.- dım 87/17

yarım Yarım, yarı, noksan
y. 37/32, 85/10, 137/13

yarın Yarın, gelecek gün, gelecek zaman
y. 49/226, 59/1, 73/55, 102/5, 102/7
y.+ a 34/17

yarış Yarış, yarışma
y.+ ı 20/8

yarĭşli Yarayışlı, yarayan
y. 40/8
y. ol- 40/11

yarma Buğday, arpa, mısır, bezelye vb. nin iri çekilmişi, dövmesi

y. 21/6, 112/18, 112/19

yarpaḳ [*bk.* **yaprā, yaprak**] Yaprak
y. 34/9, 34/10

yaru [*bk.* **yarı**] Yarı, yarısı
y.+ su 96/40
y.+ sunu 123/55

yasaḳli- Yasaklamak
y.- yomuş 27/17

yasduḳ Yastık
y. 32/80, 32/82, 70/10

yāsin (Ar.) Kur'an'ın surelerinden biri
y. 41/3

yaslan- Yaslanmak
y. 67/44

yassu ╔balt̄i Yassı balta, ağaç kesme, yonma ve oyma için kullanılan ağzı geniş balta
y. 113/11

yaş Yaş, nemli, ıslak; gözyaşı
y. 97/5, 101/2, 104/12

yaş Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman
y.+ da 73/43, 73/44, 91/3, 109/14
y.+ ıma 56/39, 56/42
y.+ ımdaydım 124/98
y.+ ımız 63/27
y.+ ında 43/13, 56/40, 56/43, 56/50, 57/11, 73/55, 137/17
y.+ ındā 95/5
y.+ ındadur 56/37
y.+ ındaḳı 56/51
y.+ ındayım 99/1
y.+ ındı̄di 121/19
y.+ ındı̄m 27/1
y.+ larımda 124/104
y.+ larında 61/6
y.+ larındayken 104/1
y.+ larındı̄m 31/5

yaşa- [*bk.* **yaşı-, yaşi-**] Yaşamak, hayat sürmek
y.- dım 87/17
y.- duḳ 72/4
y.- madım 29/1

yaşad- Yaşatmak
y.- uyo 101/13

yaşı- [*bk.* **yaşa-, yaşi-**] Yaşamak, hayat sürmek
y.- yamaḳ 10/26

yaşi- [*bk.* **yaşa-, yaşı-**] Yaşamak, hayat sürmek
y.- cēni 121/10
y.- yodum 100/14

yaşlı̄ [*bk.* **yaşlı, yaşli, yaşl̄i, yaşlu**] Yaşlı, yaşı ilerlemiş
y. 30/1

yaşlı [*bk.* **yaşlı̄, yaşli, yaşl̄i, yaşlu**] Yaşlı, yaşı ilerlemiş
y. 2/12, 73/13, 113/1, 121/20
y.+ ların 30/1, 54/22

yaşlılıḳ Yaşlı olma durumu
y.+ da 7/6

yaşli [*bk.* **yaşlı̄, yaşlı, yaşl̄i, yaşlu**] Yaşlı, yaşı ilerlemiş
y. 54/21

yaşl̄i [*bk.* **yaşlı̄, yaşlı, yaşli, yaşlu**] Yaşlı, yaşı ilerlemiş
y.+ di 121/21

yaşlu [*bk.* **yaşlı̄, yaşlı, yaşli, yaşl̄i**] Yaşlı, yaşı ilerlemiş
y. 94/20

yaşmā (<*yaşmak-ın*) [*bk.* **yaşmaḳ**] Yaşmak, kadınlarda ince yüz örtüsü
y.+ n 124/29

yaşmaḳ [*bk.* **yaşmā**] Yaşmak, kadınlarda ince yüz örtüsü
y. 124/27

yat- [*bk.* **yad-**] Yatmak
y. 49/105, 49/106, 73/37, 73/38
y.- acaklar 49/220
y.- acaksak 49/124
y.- alım 49/124
y.- alım 37/30
y.- allar 80/16
y.- amamış 13/4
y.- amaSsın 32/84
y.- ar 42/8, 51/21, 80/17, 80/18
y.- ardı 51/21, 113/38
y.- ardur 84/3
y.- arkan 37/24
y.- arkat 37/24
y.- arken 43/13, 73/64
y.- dım 87/11, 87/12, 91/48, 95/14
y.- dū 32/18
y.- duk 66/13
y.- düm 87/10
y.- ıcaksın 95/1
y.- ıcan 49/225
y.- ıp 23/41
y.- ıya 37/25
y.- ıyō 22/16
y.- ıyoduk 11/2
y.- ıyok 37/28
y.- ıyom 37/17
y.- ĭ 56/46, 56/56, 73/52, 73/60, 73/74, 73/82, 113/4
y.- ĭm 87/6
y.- iya 49/28, 113/18
y.- iyalar 49/120, 100/13
y.- iyōm 37/32
y.- ma 49/109, 49/110, 49/125, 49/128, 113/40
y.- mış 113/5
y.- tūmuz 49/123
y.- ucuk 37/32, 49/118
y.- umuş 91/26
y.- ursam 49/200

yata (< *yatak-ın*) [*bk.* **yatā, yatak**] Yatak
y.+ n 32/18

yatā (< *yatak-a*) [*bk.* **yata, yatak**] Yatak
y. 87/9

yatak [*bk.* **yata, yatā**] Yatak
y. 11/14, 32/63, 70/10, 87/11, 103/6

yatakla- Yatmak, konaklamak
y.- mış 130/3

yat╓borusu Kışlalarda askerlerin yatması gerektiğini duyuran ses
y. 96/41

yatır [*bk.* **yatur**] Doğaüstü gücü bulunduğuna ve insanlara yardım ettiğine inanılan kimsenin mezarı
y. 25/5, 27/3
y.+ a 137/10
y.+ ın 137/3, 137/7, 137/8

yatır- Yatırmak, yatmasını sağlamak
y.- mış 91/27

yatış- Sakinleşmek
y.- dı 10/2

yatmak Yatmak, yatar duruma gelmek
y. 103/3

yatu- [*bk.* **yatur-**] Yatırmak, yatmasını sağlamak
y.- dum 37/40
y.- miye 49/213

yatur [*bk.* **yatır**] Doğaüstü gücü bulunduğuna ve insanlara yardım ettiğine inanılan kimsenin mezarı
y. 20/21, 38/2, 128/1, 130/12, 132/32
y.+ lardan 20/21
y.+ u 130/14
y.+ un 20/24, 128/7

yatur- [*bk.* yatu-] Yatırmak, yatmasını sağlamak

y.- ullar 32/1

yaturum Yatırım
y.yap - 130/27

ya┬ůt (Far.) [*bk.* **yaḥud, yaḥut**] Yahut, veya, ya da
y. 124/4, 124/27

yav (Ar.) Yahu, "hey, bana bak, baksana" anlamlarında bir seslenme sözü
y. 1/6, 6/10, 6/11, 6/51, 10/22, 10/40, 14/2, 14/3, 14/5, 14/6, 14/11, 15/5, 17/13, 17/19, 18/6, 19/18, 20/19, 31/14, 35/17, 37/30, 37/37, 39/1, 40/9, 40/10, 48/26, 49/8, 49/133, 49/160, 49/199, 49/207, 49/235, 49/247, 49/73, 49/78, 49/82, 49/90, 50/2, 56/31, 56/35, 56/50, 57/15, 63/19, 73/19, 76/7, 78/2, 78/9, 78/15, 80/1, 80/4, 80/7, 80/13, 80/16, 83/4, 84/1, 84/3, 84/4, 84/9, 85/3, 85/4, 85/10, 85/12, 91/44, 91/55, 91/56, 96/10, 104/15, 108/9, 108/16, 117/14, 123/61, 133/11

yav Yağ
y. 103/8, 103/19, 111/106,
y.+ ı 103/36
y.+ ını 103/17, 135/4
y.+ inen 111/63
y.+ u 103/25
y.+ unu 103/25
y.+ ünu 103/30, 103/36

yav- Yağmak, gökten düşmek
y.- dü 102/16
y.- ıya 37/17, 37/19
y.- ıyor 79/17
y.- sa 42/47

yava Yaba; harman savurmakta kullanılan, çatal biçiminde, tahtadan tarım aracı
y.+ yı 53/6

yavaş [*bk.* **yavāş**] Yavaş, hızlı değil
y. 49/191

yavāş [*bk.* **yavaş**] Yavaş, hızlı değil
y. 104/11

yavız Yağız, esmer, doru renkli
y. 73/43

yavru Yeni doğmuş hayvan veya insan, çocuk, evlat
y. 49/140
y.+ m 21/5, 21/8, 21/9, 21/11, 109/3

yay Ok atmaya yarayan, iki ucu arasına kiriş gerilmiş, eğri ağaç; keman, viyolonsel vb. çalgılarda sürterek titreşim yoluyla ses çıkarmaya yarayan parça
y. 19/14, 19/15, 19/29, 78/11, 122/2, 122/7

yay- [*bk.* **yáy-**] Yaymak, bir şeyi açarak, düzelterek bir alanı örtecek biçimde sermek, dağıtmak
y.- allardı 117/4
y.- ar 87/8
y.- arḳana 112/1
y.- arsın 87/7
y.- dım 87/7, 87/9
y.- ıyomuş 7/10
y.- ī 123/23
y.- ïlarmış 81/7
y.- sın 124/51

yáy- [*bk.* **yay-**] Yaymak, otlatmak
y.- armış 56/34

yaykï Yıkamak
y. 123/24

yaya Yaya, yürüyen
y. 31/2, 92/9, 95/18

yayan Yaya, yürüyen
y. 31/13, 121/4

yayık [*bk.* **yáyık**] Yayık, yoğurt çalkalamam kabı

y. 133/7

yáyıḳ [*bk.* **yayıḳ**] Yayık, yoğurt çalkalamam kabı
y. 133/8
y.+ lar 133/8

yayıl- Yayılmak
y.- ī 73/49

yayḳın Yaykın, kızlağaç
y. 94/4, 109/40, 109/41

yayla [*bk.* **yaylı, yayli**] Yayla
y. 96/3, 121/1, 123/1
y.+ da 22/7, 22/8, 25/23, 80/10, 100/6, 100/14, 109/9, 120/5
y.+ dan 100/15, 120/8, 121/13, 121/22
y.+ lara 25/20
y.+ mız 87/2, 92/11, 109/2
y.+ mızda 80/9, 92/12
y.+ nın 22/8
y.+ sı 100/1
y.+ sına 97/39
y.+ sında 100/14

yaylacılık Yaylacılık
y. 84/2

yaylı [*bk.* **yayla, yayli**] Yayla
y.+ ya 109/8

yaylım Hayvan otlatılan yer, mera
y. 43/21

yayli [*bk.* **yayla, yaylı**] Yayla
y.+ ye 9/4, 50/1, 50/2, 80/8, 81/2, 92/9, 92/10, 120/5, 121/2

yayma Yayma, otlatma
y. 87/7, 87/8

yaymaġ Yaymak
y. 81/1

yayuḳ Yayık
y. 124/51

yaz Yaz, mevsimi
y. 3/5, 75/9
y.+ ın 3/5
y.+ ları 72/7

yaz- Yazmak
y.- ar 51/25
y.- arsın 97/17
y.- dı 86/8
y.- dılar 96/33
y.- ıyoŗ 86/5
y.- iya 91/52

yazar Yazar
y. 32/4

yazdu- [*bk.* **yazdur-**] Yazdırmak
y. 91/51

yazdur- [*bk.* **yazdu-**] Yazdırmak
y.- usun 97/16
y.- ūsun 32/48

yazı Yazı
y. 86/5
y.+ lara 86/9

yazın Yazın, yaz aylarında
y. 101/9

yazlıḳ Yazlık, yaz aylarında kullanımlık
y. 11/3, 91/54

yazulu Yazılı, yazılmış
y. 25/11, 25/12

yė- Yemek, ağızda çiğneyerek yutmak, ısırmak, kemirmek, aşındırmak, harcamak, bitirmek
y. 1/7, 5/8, 5/17, 124/63
y.- dū 122/8
y.- dūçün 49/95
y.- dūm 116/7
y.- dümü 65/9
y.- dün 105/5

y.- dünü 4/3
y.- di 73/58
y.- dim 66/9, 66/10
y.- dïz 123/55
y.- dü 94/3
y.- dük 123/56
y.- dükden 63/3
y.- ller 10/20, 20/6, 44/3, 101/15, 115/2
y.- llerdi 70/3
y.- llermiş 7/2, 79/50
y.- medim 66/9
y.- mez 114/8, 124/63
y.- mï 5/12, 124/60
y.- mïler 5/12
y.- mïm 116/9
y.- miş 4/18, 57/5, 57/22, 104/10, 108/18
y.- mişler 123/55
y.- miyen 124/110
y.- miyodum 63/21
y.- n 107/41
y.- r 15/9
y.- rdük 59/3
y.- rkenelik 124/96, 136/7
y.- rler 20/12
y.- rse 123/59
y.- rsen 116/10
y.- rsin 34/11, 64/9
y.- rüg 103/15
y.- rük 90/8, 107/42, 107/43, 111/15, 118/8, 129/2
y.- sene 124/60
y.- yen 124/110
y.- yin 108/13
y.- ymiş 63/26

yèdûr- [*bk.* **yèdür-**] Yedirmek, yemesini sağlamak
y.- ük 111/47

yedi Yedi, yedi sayısı
y.+ sinde 79/4
y.+ ye 3/6

yèdi Yedi, yedi sayısı
y. 3/7, 26/8, 32/55, 49/149, 54/13, 54/15, 54/16, 55/2, 63/28, 79/4, 95/19, 100/14, 124/107, 124/81, 124/82, 124/98, 125/9

yedimin Emanet
y.+ de 123/36

yèdinci Yedinci, yedinci sırada
y. 66/19, 94/14

yèdür- [*bk.* **yèdûr-**] Yedirmek
y.- iya 49/31
y.- üller 124/82
y.- ürük 90/7
y.- üsün 109/26

yèf- İnceltmek, ince duruma getirmek
y.- erük 109/29, 109/30

yèl Yer, arazi, toprak
y. 106/10
y.+ ler 20/3, 20/4, 42/44
y.+ lerde 10/6, 42/45
y.+ lerden 23/1, 116/2, 124/108
y.+ lerdi 124/58, 124/59
y.+ lere 10/27, 51/3, 60/6, 125/6, 128/2
y.+ leri 23/28, 42/45, 100/5, 128/8
y.+ lerini 23/38
y.+ lerne 97/22

yèl ╥dèmeni Yel değirmeni
y. 78/8

yèlè Yaprak, bitki yaprağı
y. 16/3

yelleş- Yerleşmek, sabit duruma geçmek
y.- dü 45/6
y.- dem 49/232
y.- miş 91/37
y.- mişler 10/24, 10/28, 99/12

y.- mişük 78/1

yelleşdîrîl- [bk. **yèlleşdürül-**] Yerleştirilmek
y.- ür 131/11

yèlleşdû- [*bk.* **yèlleşdûr-, yèlleşdür-**] Yerleştirmek, yerleşmesini sağlamak
y.- dün 45/32

yèlleşdûr- [*bk.* **yèlleşdû-, yèlleşdür-**] Yerleştirmek, yerleşmesini sağlamak
y.- üsün 45/30

yèlleşdür- [*bk.* **yèlleşdû-, yèlleşdûr-**] Yerleştirmek, yerleşmesini sağlamak
y.- iyom 23/25
y.- üsün 45/31

yèlleşdürül- [*bk.* **yelleşdîrîl-**] Yerleştirilmek
y.- dükden 131/12

yèlleşim Yerleşme
y.yap - 99/11

yelli [*bk.* **yèlli, yèllî**] Yerli, oturduğu bölgede doğup büyüyen
y.+ si 99/3

yèlli [*bk.* **yelli, yèllî**] Yerli, oturduğu bölgede doğup büyüyen
y. 91/45, 91/55

yèllî [*bk.* **yelli, yèlli**] Yerli, oturduğu bölgede doğup büyüyen
y. 91/36

yèm Yem, hayvan yiyeceği
y. 80/4, 92/2, 92/3, 94/19

yèmā (<*yemek-i*) [*bk.* **yèmē, yèmeg, yèmek**] Yemek, yiyecek şeyler
y. 95/13

yèmē (<*yemek-i*) [*bk.* **yèmā, yèmeg, yemek, yèmek**] Yemek, yiyecek şeyler
y. 8/15, 11/14, 63/11, 63/13, 63/19, 63/28, 69/2, 73/72, 105/5, 07/10, 122/33, 123/51
y.+ mizi 2/8
y.+ ni 70/18, 132/22

yèmeg [*bk.* **yèmā, yèmē, yemek, yèmek**] Yemek, yiyecek şeyler
y. 107/40

yemek [*bk.* **yèmā, yèmē, yèmeg, yèmek**] Yemek, besin, yiyecek
y.+ ler 5/8, 5/11, 5/12, 5/13, 124/112
y.+ ler 5/13

yèmek [*bk.* **yèmā, yèmē, yèmeg, yemek**] Yemek, besin, yiyecek
y. 5/3, 5/8, 5/12, 7/2, 46/7, 51/6, 56/49, 59/3, 62/7, 62/8, 62/11, 69/4, 95/13, 105/5, 107/3, 107/9, 107/10, 107/42, 109/16, 122/24, 122/31, 123/51, 124/110, 124/67, 124/96, 124/97, 132/22
y.memek 15/7

yèmek ╓hane [*bk.* **yèmek ╓hani**] Yemekhane, yemek yenilen yer
y. 128/5

yèmek ╓hani [*bk.* **yèmek ╓hane**] Yemekhane, yemek yenilen yer
y.+ ye 11/14

yemekli- Yemeklemek, yemek vermek
y.- yo 107/33

yemi [*bk.* **yèmi**] Yeme
y.+ ye 63/16

yèmi [*bk.* **yemi**] Yeme
y.+ ye 63/17, 124/100

yèmişgen (öz. a.) Yemişken
y. 36/6

yèmyeşil Yemyeşil, çok yeşil
y. 111/55

yen- [*bk.* **yèn-**] Yenmek, üstün gelmek
y.- dîsem 63/6
y.- erdi 63/6

yên- [bk. **yen-**] Yenmek, üstün gelmek
y.- di 2/15, 96/23
y.- emedünün 121/29
y.- er 2/3
y.- ersen 2/17
y.- īm 96/28
y.- in 108/15
y.- mez 121/30
y.- mīm 96/28
y.- miş 96/20
y.- ü 107/43, 121/30
y.- ür 3/4, 103/13, 121/30

yenge [*bk.* **yènge, yèngē**] Bir kimsenin kardeşinin, dayısının veya amcasının karısı
y.+ leri 124/35

yènge [*bk.* **yenge, yèngē**] Bir kimsenin kardeşinin, dayısının veya amcasının karısı
y. 4/2, 59/17

yèngē [*bk.* **yenge, yènge**] Bir kimsenin kardeşinin, dayısının veya amcasının karısı
y.+ n 56/31

yèni Yeni, kullanılmamış
y. 5/11, 16/6, 21/2, 25/16, 25/24, 37/10, 37/16, 42/7, 43/8, 43/9, 43/11, 49/225, 87/11, 96/15, 96/29, 96/39, 97/34
y.+ den 2/14, 25/2

yèni ╓cuma (öz. a.) Yeni Cuma
y.+ da 137/3

yenil- [*bk.* **yenil-, yènül-**] Yenilmek
y.- dim 96/31
y.- din 96/32
y.- ür 136/4

yènil- [*bk.* **yenil-, yènül-**] Yenilmek
y.- din 96/32

yenile- Yenilemek
y.- diler 25/3

yenilen- Yenilenmek
y.- di 25/2

yenili Yenilik, tekrarlama durumu
y.- nde 45/10

yèni ╓maḥalle (öz. a.) Yeni Mahalle
y. 37/18

yēnnik İyilik, güzellik; hafif
y.ol - 14/6

yènül- [*bk.* **yenil-, yènil-**] Yenilmek
y.- ür 136/7

yer [*bk.* **yèr**] Yer, arazi, toprak, konum
y.+ e 48/32

yèr [*bk.* **yer**] Yer, arazi, toprak, konum
y. 20/5, 20/10, 21/13, 22/12, 25/9, 49/137, 49/190, 62/8, 63/2, 63/3, 73/34, 87/5, 95/19, 100/8, 113/46, 121/9, 123/57, 130/1, 132/10
y.+ de 9/16, 11/2, 12/9, 30/2, 35/21, 36/7, 49/105, 49/106, 59/16, 77/5, 86/18, 86/29, 87/18, 94/5, 97/16, 97/34, 102/4, 109/27, 109/28, 122/12, 132/6, 133/7, 133/11
y.+ deki 108/18
y.+ den 13/5, 18/1, 20/7, 93/7, 109/37, 112/2
y.+ di 29/4
y.+ dür 92/11, 100/7
y.+ e 2/22, 10/24, 19/23, 22/16, 25/7, 36/8, 41/2, 45/13, 48/33, 48/34, 49/165, 49/203, 49/204, 73/30, 76/14, 80/17, 84/6, 85/2, 87/3, 87/13, 91/22, 96/21, 102/15, 102/16, 102/17, 104/17, 112/2, 112/4, 113/4, 117/2, 121/26123/62
y.+ i 23/39, 49/132, 52/14, 78/7, 79/17, 79/18, 100/4, 100/5, 108/17, 121/15, 124/20, 130/9
y.+ īdi 18/5
y.+ im 49/213, 81/4

y.+ imi 87/11
y.+ imize 11/14
y.+ imnen 49/188
y.+ in 113/18
y.+ inde 43/6, 49/25, 49/63, 79/28, 83/3
y.+ inden 73/4, 76/24
y.+ ine 10/27, 26/16, 42/38, 43/3, 45/9, 87/3, 113/1, 123/66, 124/76, 127/6
y.+ ini 26/45, 88/7
y.+ lerde 91/41
y.mèr 15/7

yeriş- Yetişmek, ulaşmak
y. 122/42
y.- inci 109/38

yeseci (öz. a.) Yeseci (Yol, Su, Elektrik kurumunun kısaltılmışı)
y. 31/11

yeşer- Yeşermek, yeşillenmek, bitki yaprak vermek
y.- miye 106/11

yeşil [*bk.* **yèşil**] Yeşil, yeşil renkte olan
y.+ i 109/42
y.+ inden 111/90
y.+ ine111/60
y.+ ini 111/92

yèşil [*bk.* **yeşil**] Yeşil, yeşil renkte olan
y. 19/22, 19/24, 68/11, 73/39, 73/40, 111/59
y.+ e 109/36

yèşillik Yeşillik, yeşil olma durumu, kurumammış,
y. 42/7, 79/8

yèşil╓yurd (öz. a.) [*bk.* **yèşil╓yurT**] Yeşilyurt
y.+ a 85/10

yèşil╓yurT (öz. a.) [*bk.* **yèşil╓yurd**] Yeşilyurt
y.+ da 84/12

yèt- Yetmek, kâfi gelmek, ulaşmak
y.- ecek 49/30
y.- en 101/3, 109/8
y.- er 59/21, 63/24, 124/47
y.- erine 19/25
y.- ermiş 127/4
y.- Ī 112/14
y.- Īmiş 20/18
y.- mez 103/32
y.- miye 92/5

yeter Yeterli, ihtiyacı karşılayacak kadar olan
y.+ ine 19/24

yèter╓ki Ancak, şu şartla
y. 70/22

yèterli Yeterli, ihtiyacı karşılayan
y. 92/11

yetiş- [*bk.* **yètiş-, yètüş-**] Yetişmek, ulaşmak
y.- dik 127/2
y.- dim 109/42
y.- dīmde 51/1
y.- dīmize 127/2
y.- en 131/14
y.- ene 91/25
y.- enner 5/11
y.- ir 51/15
y.- medim 91/34
y.- miş 91/30, 120/7, 120/10

yètiş- [*bk.* **yetiş-, yètüş-**] Yetişmek, ulaşmak
y. 81/16
y.- icē 121/26
y.- miyen 131/15

yètmiş Yetmiş, yetmiş sayısı
y. 37/2, 70/15, 73/9, 73/10, 73/22, 95/5

yètük İlerlemiş, yakınlaşmış
y. 20/20, 122/1, 122/26, 122/35

yètüş- [*bk.* **yetiş-, yètiş-**] Yetişmek
y.- dümde 51/20

yeveli ┌k̲óyü (öz. a.) Yeveli köyü
y. 109/2

yevmiye (Ar.) Yevmiye, gündelik
y. 59/2

yèy- Yaymak, otlatmak
y.- iyom 66/1

yèyen Yeğen; birine göre kardeş, amca, hala, dayı veya teyzenin çocuğu
y.+ im 5/8

yèygü Hayvan yiyeceği
y. 37/2
y.+ sü 48/22

yeyḳa- [*bk.* **yèyḳa-, yèyke-, yeyki-, yèykī-, yıyḳa-, yıyḳı-**] Yıkamak, temizlemek
y.- r 123/14

yèyḳa- [*bk.* **yeyḳa-, yèyke-, yeyki-, yèykī-, yıyḳa-, yıyḳı-**] Yıkamak, temizlemek
y.- rduḳ 34/4
y.- rsın 32/26, 34/1
y.- ruḳ 34/19

yeyḳama Yıkama, temizleme
y. 96/9

yèyke- [*bk.* **yeyḳa-, yèyḳa-, yeyki-, yèykī-, yıyḳa-, yıyḳı-**] Yıkamak, temizlemek
y.- di 96/14
y.- ller 124/79, 124/80
y.- r 32/9
y.- rdüḳ 32/24
y.- rsin 3/3

yeyki- [*bk.* **yeyḳa-, yèyḳa-, yèyke-, yèykī-, yıyḳa-, yıyḳı-**] Yıkamak, temizlemek
y.- cāmı 96/12

yèyki- [*bk.* **yeyḳa-, yèyḳa-, yèyke-, yeyki-, yèykī-, yıyḳa-, yıyḳı-**] Yıkamak, temizlemek
y.- cān 34/17
y.- cāsan 34/16
y.- yoḳ 5/9
y.- yōŋ 34/8

yèykī- (< *yıkı-yor*) [*bk.* **yeyḳa-, yèyḳa-, yèyke-, yeyki-, yèyki-, yıyḳa-, yıyḳı-**] Yıkamak, temizlemek
y. 123/13, 123/24

yèykin Yaykın, kızılağaç
y. 94/5

yèynik Yeğnik, hafif
y. 32/14, 32/15

yèyül- Yayılmak, otlanmak
y.- ür 113/18

yıḳī- (< *yıka-y-acak-sın*) [*bk.* **yıḳa-, yıḳı-**] Yıkamak, temizlemek
y.- cān 100/46
y.- p 69/3

yıḳ- Yıkmak, aşağı indirmek, yere düşürmek
y.- allardı 75/4
y.- arım 96/13
y.- dılar 54/2
y.- dım 129/7
y.- dın 10/30, 10/49
y.- ın 49/118
y.- ıya 49/203
y.- ıyalar 49/120
y.- ıyo 10/49

yıḳa- [*bk.* **yıḳī-, yıḳı-**] Yıkamak, su ile temizlemek
y.- a 100/42

y.- rdım 34/12
y.- rsın 103/11, 112/20
y.- duḳdan 129/5
y.- dündan 93/3
y.- llar 32/1, 48/27, 131/10
y.- rsın 8/17
y.- ruġ 103/14
y.- ruḳ 129/4
y.- yacaḳ 49/179

yıḳad- Yıkatmak, su ile temizletmek
y.- ullardı 124/89

yıḳama [*bk.* **yıḳami**] Yıkama, su ile temizleme
y. 34/12

yıḳamaḳ Yıkamak, su ile temizlemek
y. 124/88

yıḳami [*bk.* **yıḳama**] Yıkama, su ile temizleme
y.+ ye 98/1

yıḳan- Yıkanmak, banyo yapmak
y.- acaḳ 131/8
y.- uḳanalıḳ 124/86
y.- urḳan 100/43
y.- urḳana 123/49
y.- usun 100/45

yıkanma Yıkanma, banyo yapma
y. 100/4

yıḳı- [*bk.* **yıḳĭ-, yıḳa-**] Yıkamak, su ile temizlemek
y.- yoḳ 103/22, 135/3

yıḳıl- Yıkılmak, yere serilmek
y.- an 49/242
y.- dı 130/5
y.- mış 49/3

yıl Yıl, sene
y. 17/10, 73/9
y.+ larda 91/35

yılan Yılan
y. 73/24, 73/53, 73/58, 79/7, 100/37, 134/9
y.+ a 73/57

yılar Yılan (?)
y. 49/139

yĭlar Yular, hayvan bağlama ipi
y.+ ı 17/4

yılbaşı Yılbaşı, yılın ilk günü
y. 17/10, 17/12, 75/6, 75/8
y.+ na 17/21
y.+ nda 17/9, 17/13, 75/6, 103/42, 103/45
y.+ nı 55/5

yıldız Yıldız
y. 8/7
y.+ ları 95/20

yıllık Yıllık, senelik, bir yıl için olan
y. 91/47

yıl ‖ sırtı Yılbaşı, yılın ilk günü
y. 17/13, 40/1, 75/6, 75/8, 75/9, 79/4, 79/6, 79/7, 79/13, 79/25
y.+ nda 79/10
y.+ nı 3/9

yımırdi (< *yumurta-y-ı*) [*bk.* **yımırta, yımırti, yımırtĭ, yumırta, yumĭrtĭ**] Yumurta
y. 117/9

yımırta [*bk.* **yımırdi, yımırti, yımırtĭ, yumırta, yumĭrtĭ**] Yumurta
y. 5/11, 20/11, 20/12, 56/21, 84/13, 94/11, 117/8, 117/10, 117/11, 124/60, 124/61
y.+ nın 124/61
y.+ yı 32/60

yımırta ‖ bayramı Yumurta Bayramı, Hıdırellez
y. 20/10

yımırti (< *yumurta-y-ı*) [*bk.* **yımırdi, yımırta, yımırtı̈, yumırta, yumı̈rtı̈**] Yumurta
y. 117/9

yımırtı̈ (< *yumurta-y-ı*) [*bk.* **yımırdi, yımırti, yımırta, yumırta, yumı̈rtı̈**] Yumurta
y. 20/13, 32/60, 56/19, 124/67

yıv- Yığmak, üst üste koymak
y.- aruḳ 101/5, 102/16

yıvul- Yığılmak, üst üste koyulmak
y.- mış 112/11

yıyḳa- [*bk.* **yėyḳa-, yėyke-, yeyki-, yėykï-, yıyḳı-**] Yıkamak, su ile temizlemek
y.- ruḳ 103/23

yıyḳı- [*bk.* **yėyḳa-, yėyke-, yeyki-, yėykï-, yıyḳa-**] Yıkamak, su ile temizlemek
y.- yolar 101/14

yi- [*bk.* **yī-, yı̈-**] Yemek, ağızda çiğneyerek yutmak
y. 49/32
y.- cēn 124/65
y.- dūm 114/7
y.- im 49/31, 49/37
y.- ip 41/4
y.- ller 100/22
y.- llerdi 41/2
y.- mē 111/88
y.- miya 49/31
y.- r 103/31
y.- rük 111/64, 111/73, 129/6
y.- yalar 20/2, 49/217, 49/235, 49/87
y.- yan 96/11
y.- ye 129/8
y.- yecekler 49/132
y.- yelim 49/37, 122/31
y.- yemedünün 121/29
y.- yen 81/5
y.- yilar 100/13
y.- yo 123/39, 133/6
y.- yoŗ 132/22
y.- yodu 124/110
y.- yoġ 103/16
y.- yoḳ 111/106, 111/67, 111/73, 111/84
y.- yolar 132/22

yī- [*bk.* **yi-, yı̈-**] Yemek, ağızda çiğneyerek yutmak
y.- duḳ 37/38

yı̈- [*bk.* **yi-, yī-**] Yemek, ağızda çiğneyerek yutmak
y.- cē 111/89, 111/90, 124/67
y.- ceksin 13/11
y.- cēmiz 111/91
y.- cēn 114/9
y.- cēn 114/9
y.- lardı 63/21
y.- ller 49/199
y.- m 49/32
y.- p 73/73, 128/7

yi┬id [*bk.* **yiyit, yı̈t**] Yiğit, güçlü
y. 49/42
yi.ol - 49/42

yicē [*bk.* **yı̈cē**] Yiyecek, yenilecek şey
y.+ mizi 48/25
y.+ ni 32/66

yı̈cē [*bk.* **yicē**] Yiyecek, yenilecek şey
y.+ ni 32/64, 101/5, 101/6

yidür- Yedirmek, yemesini sağlamak
y.- iya 49/32
y.- ürük 111/38

yiḳan- Yıkanmak, su ile temizlenmek
y.- duḳdan 131/11

yı̈ki- Yıkamak, su ile temizlemek
y.- cen 64/6

yīma (< *yemek-i*) Yemek, yiyecek şey
y. 37/38

yime (< *yemek-i*) Yemek, yiyecek şey
y. 128/7
y.+ yĭnen 113/29

yimē (< *yemek-i-n-i*) Yemek, yiyecek şey
y. 111/105, 111/88, 113/32
y.+ ni 32/66

yimek Yemek, yiyecek şey
y. 40/4, 49/31, 49/32, 49/37, 63/3, 111/104, 111/66, 111/85
y.+ leri 64/5

yin- Yenmek
y.- mĭ 111/94

yīn Yığın
y.+ ı 99/3, 99/5
y.+ narını 106/6

yine Yine, tekrar
y. 25/11, 26/56, 42/48, 52/14, 96/18, 103/20, 130/19, 132/24, 133/10

yir Yer, mekân
y.+ e 45/43

yirm ╓beş [*bk.* **yirm ╓bėş**] Yirmi beş
y. 95/17

yirm ╓bėş [*bk.* **yirm ╓beş**] Yirmi bėş
y. 95/17

yirmi Yirmi, yirmi sayısı
y. 31/5, 41/1, 41/3, 66/4, 73/54, 73/57, 87/1, 95/3, 95/7, 95/16, 95/20, 96/38, 100/42, 102/4, 102/7, 102/9, 122/39, 122/43, 122/45, 124/112
y.+ sinde 15/2, 20/1

yirmlik Yirmilik, içinde yirmi bulunan
y. 123/57

yit- Yitmek, kaybolmak
y.- er 124/46

yĭt [*bk.* **yi┬id, yiɣit**] Yiğit, mert, güçlü
y. 36/5

yiyebilmece Yiyebilecek kadar
y. 73/81

yiyecē Yiyecek, yenilecek şey
y. 42/42, 137/20

yiyecek Yiyecek, yenilecek şey
y. 27/12, 27/20, 90/5

yiyen Yeğen; birine göre kardeş, amca, hala, dayı veya teyzenin çocuğu
y.+ im 37/25, 37/29, 65/8, 65/10, 65/11, 114/4
y.+ ime 37/28
y.+ imin 37/26

yiɣit [*bk.* **yi┬id, yĭt**] Yiğit, güçlü
y. 119/11

yō [*bk.* **yoġ, yoḳ, yōḳ, yū**] Yok, hayır
y. 37/6
y.+ du 11/2, 11/8, 11/10, 32/70, 48/19, 51/21, 63/24, 66/12, 95/8, 103/2, 103/8, 113/22, 114/7, 116/3, 124/103, 124/113, 125/8
y.+ dum 66/7
y.+ muş 52/2
y.+ sa 34/24, 78/4, 121/15

yoġ [*bk.* **yō, yoḳ, yōḳ, yū**] Yok, hayır
y. 58/4, 59/21, 63/17, 86/7, 86/31, 87/4, 130/23
y.+ sa 32/80

yoḳ [*bk.* **yō, yoġ, yōḳ, yū**] Yok, hayır, değil, olmaz, mevcut değil
y. 1/4, 1/5, 2/17, 3/4, 6/34, 7/19, 7/21, 8/13, 9/9, 11/9, 12/10, 13/16, 13/17, 15/6, 15/8, 15/9, 16/7, 16/9, 17/11, 17/18, 17/19, 20/27, 22/4, 22/5, 22/9, 23/41, 24/9, 26/22, 27/20, 30/5, 32/67, 37/8, 37/14, 37/37, 37/38, 38/10, 39/6, 39/7, 39/11, 39/12, 39/13, 40/9, 42/20, 45/9, 45/10, 45/34, 49/106,

49/110, 49/119, 49/125, 49/137, 49/170, 49/182, 49/190, 49/200, 49/204, 49/221, 49/224, 49/228, 49/235, 49/59, 49/64, 49/66, 49/73, 49/78, 49/81, 49/82, 54/5, 54/10, 54/12, 54/21, 54/22, 55/3, 56/42, 56/51, 57/11, 58/7, 58/9, 58/12, 59/3, 60/4, 62/5, 63/3, 63/10, 63/20, 63/24, 63/30, 63/33, 63/48, 64/1, 64/7, 66/3, 66/9, 66/11, 66/14, 66/15, 66/16, 66/17, 66/21, 67/6, 67/26, 70/4, 70/5, 70/9, 73/51, 73/69, 73/74, 75/9, 76/29, 79/14, 79/29, 79/53, 86/37, 89/3, 91/16, 91/53, 92/9, 92/12, 94/21, 96/18, 96/28, 96/41, 97/28, 97/31, 97/32, 97/33, 97/34, 99/9, 100/33, 100/39, 100/49, 100/52, 103/6, 103/8, 105/13, 108/15, 109/2, 109/11, 109/18, 109/40, 111/94, 112/13, 113/27, 114/2, 114/8, 115/1, 115/4, 116/9, 117/15, 118/3, 118/10, 123/15, 123/16, 123/25, 123/42, 123/43, 123/44, 123/63, 124/100, 124/103, 127/3, 128/8, 131/7, 132/9, 132/12, 132/25, 132/28, 134/7

y.+ du 2/1, 29/7, 48/14, 51/23, 62/5, 62/9, 62/11, 62/14, 68/10, 94/13, 94/15, 94/17, 102/1, 124/77, 125/2

y.+ dur 42/19

y.+ muş 79/34, 119/12, 119/13, 133/1

y.+ sa 6/37, 14/5, 42/25, 58/9

y.+ tu 28/13

yōḳ [*bk.* **yō, yoġ, yoḳ, yū**] Yok, hayır

y. 4/13, 16/7, 49/5

yoḳa [*bk.* **yuḫa-**] Yufka, oklava ile açılan ince, yuvarlak hamur yaprağı.

y. 114/8, 124/72, 124/73

yoḳarı [*bk.* **yuḳar, yuḳarı**]Yukarı

y. 105/9

yoḳla- [*bk.* **yoḳlī-**] Yoklamak

y. 42/24

yoḳlī- (< *yoklu-yor*) [*bk.* **yoḳla-**] Yoklamak

y. 6/21

yoḳsa Yoksa, aksi takdirde

y. 84/7

yoḳsam Yoksa, aksi takdirde

y. 116/4

yoḳsama Yoksa, aksi takdirde

y.- ma 6/38

yoḳuş╥dibi (öz. a.) Yokuşdibi

y.+ ne 85/9

y.+ nin 85/9

yol Yol, gidiş yönü, yolculuk, davranış, tutum

y. 1/1, 2/6, 4/15, 16/12, 16/13, 20/27, 21/2, 30/9, 31/12, 40/5, 42/9, 49/119, 51/17, 53/3, 66/12, 73/71, 107/31, 113/28, 113/34, 113/37, 123/66, 130/24

y.+ a 7/9, 11/6, 14/14, 21/4, 30/7, 37/37, 49/94, 72/6, 73/21, 73/69, 80/14, 80/18, 119/2, 119/3, 123/66

y.+ da 6/47, 9/2, 37/3, 49/121, 73/13, 80/16, 91/11, 107/34, 113/38, 123/9, 123/19

y.+ da┬im 11/5

y.+ dan 49/129, 81/3, 113/35, 113/37

y.+ du 113/38, 113/39

y.+ ları 9/4

y.+ u 42/9, 53/3, 53/4, 86/30, 86/31, 86/32, 94/15

y.+ umuz 49/119, 72/9

y.+ un 113/36

y.+ una 31/3, 73/22, 104/23

y.+ unda 2/6

y.+ undan 30/8

y.+ unu 51/13, 113/34

y.a╥çıḳ - 11/11, 81/2

y.agel - 49/93

yol- Yolmak, çekip koparmak
y.- arsın 103/11

yolla- Yollamak, göndermek
y.- mış 119/1

yol ╥parası Yol parası
y. 123/65

yon- Yonmak
y.- arız 19/7
y.- aruḳ 19/8
y.- up 77/5

yonġa ╥ḥızarı Yonga hızarı
y. 23/37

yonmaḳ Yontmak
y. 97/42

yonsul Yosun
y. 51/27

yo┬ȯrt[*bk.* **yo┬ort,yȯrt,yo┬urd**]Yoğurt
y. 62/12, 63/19

yo┬ort[*bk.* **yo┬ȯrt,yȯrt,yo┬urd**]Yoğurt
y. 32/65
y.+ a 133/9

yop- Yapmak, inşa etmek
y.- ıyȯm 56/24

yor- (< *yoru-yor*) Yormak
y.- Ĭ 118/2

yorgan Yorgan
y.+ ı 87/17

yorgun Yorgun
y.+ um 81/9

yȯrt[*bk.* **yo┬ȯrt,yo┬ort,yo┬urd**]Yoğurt
y. 111/80

yorul- Yorulmak
y.- dum 49/45
y.- dun 73/27
y.- iya 49/44

yorumlĭ- Yorumlamak
y.- lar 39/4

yȯsam Yoksa, aksi takdirde
y. 63/45

yosma Yoksa, aksi takdirde
y. 32/53

yo┬urd[*bk.* **yo┬ȯrt,yo┬ort,yȯrt**]Yoğurt

yönet- Yönetmek
y.- en 29/3

yöre Yöre, çevre
y.+ de 91/35
y.+ ler 79/46
y.+ lerimizde 91/36
y.+ nin 49/193

yöre- [*bk.* **yȯrü-, yürü-**] Yürümek, adım ile gitmek, gitmek
y.- ye 112/9

yöreme Engebeli
y. 2/19

yȯrü- [*bk.* **yöre-, yürü-**] Yürümek, adım ile gitmek, gitmek
y. 21/8, 21/9, 21/10
y.- dü 104/15
y.- dük 61/7
y.- düler 122/29
y.- r 45/16, 97/30
y.- ye 112/9
y.- yemez 45/18, 76/29
y.- yemiya 112/9

yȯrüme [*bk.* **yȯrümi**] Yürüme
y. 125/10

yȯrümi [*bk.* **yȯrüme**] Yürüme, adımla gitme
y.+ ye 21/4

yu- [*bk.* **yū-**] Yumak, su ile yıkamak
y.- dum 129/7
y.- lar 124/79, 124/80

y.- r 32/9
y.- rduḳ 32/24
y.- rsun 34/1
y.- ruḳ 103/39
y.- up 5/9

yū- [*bk.* **yu-**] Yumak, su ile yıkamak
y.- cān 64/6
y.- rsun 8/17

yū [*bk.* **yō, yoğ, yoḳ, yōḳ**] Yok
y.+ du 66/12

yuḫa [*bk.* **yoḳa**] Yufka, ince zayıf
y. 19/18

yuḳar [*bk.* **yoḳarı, yuḳarı**] Yukarı, üst taraf
y.+ da 91/44
y.+ ḳı 9/3

yuḳarı [*bk.* **yoḳarı, yuḳarı**] Yukarı, yukarıdaki, üst taraf
y. 7/3, 29/7, 49/210, 91/4, 91/5, 97/37, 120/11
y.+ da 11/8
y.+ ya 128/5

yuḳarki Yukarki, yukarıdaki
y. 53/3

yūlan- Yuvarlanmak
y.- dım 91/48

yūli- Yuvarlanmak
y.- ycām 20/15

yum- Yummak, kısarak kapatmak
y. 56/62
y.- ar 35/20
y.- ī 56/63
y.- up 121/8

yumırta [*bk.* **yımırdi, yımırta, yımırti, yımırtī, yumîrtī**] Yumurta
y. 56/15

yumîrtī (< *yumurta-y-ı*) [*bk.* **yımırdi, yımırta, yımırti, yımırtī, yumırta**] Yumurta
y. 32/57

yumşa- Yumuşamak, yumuşak duruma gelmek
y.- rdı 110/2

yumşā- Yumuşamak, yumuşak duruma gelmek
y.+ na 113/25

yun [*bk.* **yún, yün**] Yün, koyun tüyü
y. 110/6, 123/35
y.+ nan 56/5
y.+ u 109/29, 123/13, 123/23
y.+ un 123/49

yún [*bk.* **yun, yün**] Yün, koyun tüyü
y. 103/3

yunus ╓emre (öz. a.) Yunus Emre
y.+ nin 130/9

yunus ╓emre ╓efendi (öz. a.) Yunus Emre
y. 130/1

yur- [*bk.* **yūr-, yuvur-**] Yoğurmak, katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek
y. 32/1
y.- īm 5/6

yūr- [*bk.* **yur-, yuvur-**] Yoğurmak, katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek
y.- duḳdan 111/19
y.- uʂ 16/1
y.- uruz 19/23
y.- usun 45/40, 103/12, 112/20
y.- uyoduḳ 111/19

yurd Yurt, ülke
y.+ umnan 49/188

yut- Yutmak
y.- du 73/58

yuv- Yığmak, üst üste koymak
y.- aruḳ 102/17
y.- muşlar 112/12

yuva Yuva, ev bark, mekân
y.+ nın 108/17
y.+ sı 91/45
y.+ sını 108/3
y.+ yı 108/18

yuva ıġurmaḳ Ev düzenlemek, evlenmek
y. 10/7

yuvalan- Yuvarlanmak
y.- nī 20/16

yuvalla- Yuvarlamak
y.- dım 31/16

yuvallan- Yuvarlanmak
y.- dı 31/13

yuvn [*bk.* **yuvūn**] Yığın, ot veya mısır sapı yığını
y. 112/15

yuvūn [*bk.* **yuvn**] Yığın, ot veya mısır sapı yığını
y. 112/11, 112/15
y.+ dan 112/15

yuvur- [*bk.* **yur-, yūr-**] Yoğurmak
y.- usun 103/13, 135/5

yuz [*bk.* **yüz**] Yüz, yüz sayısı
y. 95/3

yüce Yüce, yüksek
y. 124/40

yük Yük
y. 26/46, 26/47, 45/16, 45/17, 70/9, 72/6, 97/41, 116/7, 124/105
y.+ ü 49/33, 49/59

yükle- [*bk.* **yükli-, yüklü-**] Yüklemek, yük hazırlamak
y.- di 72/3
y.- llerdi 32/61, 32/63
y.- r 26/46

yüklen- Yüklenmek, bir yükü üzerine almak
y.- en 26/47
y.- ip 98/3
y.- iya 1/3
y.- miş 7/8, 31/17, 49/2

yükli- [*bk.* **yükle-, yüklü-**] Yüklemek, bir yükü üzerine almak
y.- cēn 26/33

yüklī- Yüklenmek, bir yükü üzerine almak
y.- lardı 124/11, 124/15
y.- p 49/48, 49/51

yüklü- [*bk.* **yükle-, yükli-**] Yüklemek, bir yükü üzerine almak
y.- yosun 26/34

yüklü Yüklü, yükü olan
y. 49/113

yüklük Gelin eşyası
y. 70/9

yüksek Yüksek
y. 42/44, 42/45, 91/22
y.+ tir 42/45

yükseklik Yükseklik
y. 26/43, 91/10

yülemi Balta, keser, çapa gibi gereçlerin ağzını düzeltmek, inceltmek, bileme
y.+ ye 78/7

yün [*bk.* **yun, yún**] Yün, koyun tüyü
y. 103/1

yünnü Yünlü, yünü olan
y. 45/12

yürü- [*bk.* **yöre-, yörü-**] Yürümek, adım ile ilerlemek
y.- r 45/16

yüz [*bk.* **yuz**] Yüz, çehre, sima, surat
y. 2/6, 8/7, 22/2, 22/3, 26/8, 26/46, 26/47, 37/19, 37/20, 37/21, 37/36, 39/10, 42/49, 42/50, 42/52, 42/54, 42/55, 42/56, 43/9, 43/13, 47/1, 48/34, 48/35, 49/42, 49/43, 56/37, 56/39, 56/40, 56/42, 56/43, 56/50, 56/51, 58/10, 58/11, 87/4, 91/13, 92/3, 92/4, 92/5, 92/6, 95/7, 96/37, 96/38, 109/13, 123/57, 130/17, 130/18, 137/17
y.+ ünü 56/10
y.+ ü 49/179
y.+ üzden 11/12
y.+ de 42/52
y.+ denmiş 130/16
y.+ lerden 63/4
y.+ ü 23/26, 66/15, 72/9, 117/11
y.+ ü┬en 111/23
y.+ ünde 102/16, 122/36
y.+ ünden 96/33
y.+ üne 26/10, 26/18, 42/51
y.+ ünü 6/39, 56/4, 74/3

yüz- Yüzmek
y.- en 97/20
y.- üp 57/13, 57/18

yüzü (< *yüzük-ü*) Yüzük, parmağa geçen metal halka
y. 49/181, 117/4, 117/6, 117/7
y.+ nu 49/179
y.+ nü 49/176

yüzbaşı [*bk.* **yüzbaşî**] Yüzbaşı
y. 47/4, 95/12
y.+ sına 96/37

yüzbaşî [*bk.* **yüzbaşı**] Yüzbaşı
y.+ nen 95/13

yüzden Sebebiyle
y. 128/7

yüzgar (Far.) [*bk.* **rüzġal, rüzġar, yüzgár, yüzger**] Rüzgâr, yel, esinti
y. 9/6

yüzgár (Far.) [*bk.* **rüzġal, rüzġar, yüzgar, yüzger**] Rüzgâr, yel, esinti
y. 9/8

yüzger (Far.) [*bk.* **rüzġal, rüzġar, yüzgar, yüzgár**] Rüzgâr, yel, esinti
y. 137/21

yüzük Yüzük, parmağa geçen metal halka
y. 49/176, 117/4, 117/7, 124/6

yüzün ┌ġoyu Yüzü yere gelecek biçimde, yüzükoyun
y. 113/4

yüzün ┌ġoyun Yüzü yere gelecek biçimde, yüzükoyun
y.+ a 113/5

Z

zabãnan (< Ar. *sabahleyin*) Sabahleyin, sabah vakti
z.73/48

zafer (Ar.) Zafer
z. 75/3

zaḥmet (Ar.) Zahmet, sıkıntı, güçlük
z.+ ler 124/106

zahmetli (Ar.-T.) Zahmetle yapılan, sıkıntılı, güç
z. 80/6

zaḥra (Ar. *zahire*) Tahıl, aşlık
z.+ m 1/6
z.+ yı 1/3
z.+ yi 1/3

zaman (Ar.) Zaman, süre, vakit
z. 4/2, 4/16, 5/16, 6/5, 6/8, 6/24, 6/27, 6/35, 7/7, 7/22, 9/13, 12/5, 20/20, 20/25, 20/29, 22/1, 23/7, 23/42, 24/2, 24/3, 26/31, 26/44, 28/16, 30/2, 30/9, 32/59, 35/18, 37/21, 37/33, 38/4, 40/3, 40/6, 42/19, 42/20, 42/22, 42/32, 42/50, 43/11, 47/7, 49/134, 49/190, 49/21, 52/5, 53/8, 53/9, 56/6, 56/13, 57/19, 57/20, 61/3, 63/11, 63/16, 63/30, 63/41, 66/12, 66/17, 66/20, 68/8, 70/22, 72/1, 73/1, 73/42, 73/55, 73/69, 74/1, 78/6, 79/1, 79/7, 79/37, 79/38, 79/48, 79/49, 79/50, 81/5, 81/6, 81/10, 82/3, 86/2, 91/18, 91/38, 94/9, 94/13, 96/15, 96/16, 96/25, 96/38, 99/5, 99/15, 102/15, 102/16, 103/43, 103/45, 104/3, 106/7, 107/43, 107/49, 108/4, 108/6, 108/11, 108/12, 109/42, 111/55, 111/94, 114/2, 114/3, 115/2, 115/3, 117/8, 117/13, 117/15, 120/10, 122/8, 122/9, 122/17, 122/41, 124/8, 124/113, 124/21, 124/22, 124/23, 124/77, 125/4, 125/5, 131/1, 131/6, 134/1
z.+ a 124/105
z.+ da 2/23, 28/16, 41/6, 42/13, 42/14, 42/24, 42/35, 42/45, 48/1, 48/16, 48/17, 48/20, 53/7, 77/1, 77/2, 77/3, 77/4, 78/17, 97/13, 97/31, 97/42, 101/13, 112/23, 121/2, 122/15, 127/1, 127/6, 132/30, 133/7
z.+ dan 10/28, 38/17
z.+ ı 26/33, 53/5, 101/9, 122/2, 124/30, 124/79
z.+ ımızda 23/9
z.+ ımızın 32/67
z.+ ın 43/2, 43/4, 86/2, 86/3, 6/29, 86/38, 120/4
z.+ ında 22/13, 26/37, 27/5, 78/10, 86/29, 94/16, 96/9, 118/3, 126/1
vaḳd-ı z.+ ında 73/8
z.+ ından 54/2
z.+ ını 54/3
z.+ la 54/2, 82/1
z.+ ları 105/2, 124/67, 132/21, 132/32
z.+ nar 27/8, 37/33, 61/3
z.+ narda 23/9, 48/4, 54/22
z.+ narı 43/27, 62/1, 63/5, 63/17, 63/19, 63/23, 63/30, 105/5, 132/28
z.+ nda 120/1

zamlı (< Ar. *zammı*) Namazda Fatiha'dan sonra okunan kısa sure.
z. 132/30

zaned- (< *zannet-*) [*bk.* **zanned-, zannet-**] Zannetmek, sanmak
z.- er 56/20

zanned- (< *zannet-*) [*bk.* **zaned-, zannet-**] Zannetmek, sanmak
z.- er 56/12, 56/19
z.- iyōm 79/32

zannet- (Ar.-T.) (< *zannet-*) [*bk.* **zaned-, zanned-**] Sanmak
z.- mem 52/9

zarar (Ar.) Zarar, kötü sonuç
z. 75/10
z.+ ı 22/7
z.+ ından 91/16
z. ėt - 79/13, 80/2
z.ı ol -91/19

zat (Ar.) [*bk.* **zāt**] Kişi, kendi
z. 25/1, 25/3, 25/7, 25/12, 42/8, 86/3, 86/9, 120/10, 130/2
z.+ a 86/15
z.+ ı 25/1
z.+ ın 122/23
zat-ı sultan 122/1

zāt (Ar.) [*bk.* **zat**] Kişi, kendi
z. 132/17
z.+ ın 122/22

zatdan (Ar.) [*bk.* **zatdan, zatdı, zaten, zatı, zattan, zattı, zattî**] Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen
z. 14/17

zatdı (Ar.) [*bk.* **zatdan, zaten, zatı, zattan, zattı, zattî**] Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen
z. 17/7

zaten (Ar.) [*bk.* **zatdan, zatdı, zatı, zattan, zattı, zattî**] Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen
z. 12/4, 23/27, 28/19, 29/7, 45/3, 45/41, 62/15, 87/21, 104/24, 123/37, 132/9

zatı(Ar.) [*bk.* **zatdan, zatdı, zaten, zattan, zattı, zattî**] Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen
z. 27/3

zattan (Ar.) [*bk.* **zatdan, zatdı, zaten, zatı, zattı, zattî**] Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen
z. 49/81, 70/15, 91/56, 96/15

zatten (Ar.) [*bk.* **zatdan, zatdı, zaten, zatı, zattı, zattî**] Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen
z. 34/3, 91/31

zattı (Ar.) [*bk.* **zatdan, zatdı, zaten, zatı, zattan, zattî**] Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen
z. 118/9

zattî (Ar.) [*bk.* **zatdan, zatdı, zaten, zatı, zattan, zattı**] Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen
z. 92/2

zayıf (Ar.) Zayıf, cılız, arık
z. 6/14

zayıflı (<*zayıflık-ı*) Zayıflığı, zayıf olma durumu
z.+ ndan 6/22

zayiyât (Ar. *zayiat*) Yitikler, kayıplar
z. 95/23

zebze (Far.) [*bk.* **zepze**] Sebze
z.+ lere 17/7
z.+ lerini 17/8

zedef (Ar. *sadef*) (öz. a.) Sedef
z. 81/16, 81/17

zehille- (Ar.-T.) Zehirlemek
z.- di 95/14

zembil (Ar. *zenbil*) Hasırdan örülmüş saplı torba, sepet
z.+ e 73/25

zemer (Ar. *zemherir*) Kara kış
z. 17/12
z.+ den 17/18
z.+ in 40/1, 40/2

zemeri (Ar. *zemherir*) Kara kış
z. 17/20

zemmil (Ar. *zenbil*) Hasırdan örülmüş saplı torba, sepet
z. 73/25

zèncir (Far.) Zincir
z. 137/6

zengi Üzengi
z. 97/36, 97/37

zengin (Far.) Zengin, varlıklı
z. 6/41, 31/1, 49/235, 111/29
z. ol -57/6, 86/33, 119/2, 119/3, 119/4

zengü Üzengi
z. 97/37

zengünne- (Ar.-T.) Zenginleşme, varlıklı duruma gelme
z.- miş 57/22

zepze (Far.) [*bk.* **zebze**] Sebze
z. 17/8

zevk (Ar.) Zevk, haz, lezzet

z.+ de 100/14

zevḳlī (< *zevkli-y-di-m*) Zevkli
z.+ dim 100/14

zeynep (Ar. öz. a.) Zeynep
z. 63/39, 63/42

zeytin (Ar.) Zeytin
z. 101/11

zımma (Ar.) Zımba
z. 97/21

zımpara (< Far. *sunpare*) Zımpara
z. 23/32
z.+ dan 23/32

zından (Far.) Tutuklu veya hükümlülerin içine konulduğu kapalı yer
z.+ a 6/16

zıpbaḳ "Zıpbak" diye çıkan ses
z. 32/56

zıra┬at (Ar.) [*bk.* **zırāt**] Ziraat, tarım
z. 19/1

zırāt (Ar.) [*bk.* **zıra┬at**] Ziraat, tarım
z. 80/9

zıt (< Ar. *zıdd*) Zıt, karşıt, ters
z. 6/27, 6/29

zıyarat (Ar.) [*bk.* **zıyaret, ziyaret, ziyáret**] Ziyaret, görüşmeye gitme
z. 100/16
z. ėd- 52/9, 86/29, 86/32, 86/34, 109/71, 30/25
z. ėt - 100/16
z. yap - 52/10

zıyaraṯhane (Ar.-Far.) Ziyaret yeri
z. 22/15

zıyaret (Ar.) [*bk.* **zıyarat, ziyaret, ziyáret**] Ziyaret, görüşmeye gitme
z.+ e 130/6

zif (Ar. *zift*) Siyah, karanlık
z. 31/4

zil (Far.) Zil, ses çıkarmak için kullanılan metal nesne
z.+ ler 97/4
z.+ leri 97/22
z.+ lerinin 97/3

zilfiḳar (Ar. öz. a.) [*bk.* **zülfiḳar, zülfikar**] Zülfikar
z. 73/25

zimin Marangoz aleti
z. 23/22, 23/23, 23/36, 23/38
z.+ i 23/37, 23/38

zina (Ar.) Zina, aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasında cinsel ilişki
z.+ sın 107/25

zindan (Far.) Zindan
z. 49/17
z.+ a 76/9
z.+ ı 76/6

zīniyet (?)
z. 49/28
z.+ i 49/29

ziyaret (Ar.) [*bk.* **zıyarat, zıyaret, ziyáret**] Ziyaret, görüşmeye gitme
z. 13/4, 22/15
z.+ e 86/28
z.+ lere 3/6

ziyáret (Ar.) [*bk.* **zıyarat, zıyaret, ziyaret**] Ziyaret, görüşmeye gitme
z. 8/1
z.+ e 27/4
z.ėd - 86/24, 107/34
z.e gid - 33/5

zofra (Ar.) [*bk.* **sofra, sufra**] Sofra
z.+ yı 64/2

zollī (< *zorla-yor*) Zorlamak
z. 123/12, 123/21

zor (Far.) Zor, kolay olmayan
z. 2/17, 16/10, 58/1, 61/1
z.+ na 88/4
z.+ undaler 94/18

zorlat- Zorlama işini yaptırmak
z.- dı 18/8

zulfikar (Ar.) [bk. **zilfikar, zülfikar**] Zülfikar, Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği, ucu ikiye ayrılmış kılıç
z. 73/76

zunna (Far.) [*bk.* **zurna**] Zurna, nefesli bir çalgı
z. 49/184, 49/186, 70/18, 70/19, 105/9
z.- yînan 76/19

zurna (Far.) [*bk.* **zunna**] Zurna, nefesli bir çalgı
z. 8/2, 105/13

zülfikar (Ar.) [*bk.* **zilfikar, zülfikar**] Zülfikar, Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği, ucu ikiye ayrılmış kılıç.
z. 73/83
z.+ ın 73/31, 73/33

ISBN 978-975-17-5142-3

Fiyatı: 190,00 TL